NAZIONALE
R. BIBLIOTECA
CENTRALE V. E. II
8 M
46 A
25
ROMA

Digitized by Google

Digitized by Google

8.46.A.25

MEDVLLA THEOLOGIÆ MORALIS,

FACILI AC PERSPICVA methodo reſoluens

CASVS CONSCIENTIÆ Ex variis Probatiſque Authoribus; concinnata à

R. P. HERMANNO BVSENBAVM è Societate IESV, SS. Theologiæ Licentiato.

Pœnitentibus æquè ac Confeſſariis perquam vtilis.

Editio vigeſimaprima & vltima, ab Auctore recognita, & plurimùm aucta.

Ex libris S. Mariæ in Porticu in Campitello.

BIBLIOTHECA ROMA

LVGDVNI,

Sumptibus IOANNIS GIRIN, & FRANC. COMBA, in vico Mercatorio ſub ſigno Prudentiæ.

60

M. DC. LXIII.

Cum Priuilegio Regis, & Approbat.

Digitized by Google

Digitized by Google

PRÆFATIO AD Lectorem Beneuolum.

ANNI ſunt complures, *Amice Lector*, quando iuſſus fui Coloniæ, eam ſcientiam in compendium redactam tradere, quæ nouis Sacerdotibus, in tanto munere digniùs exequendo, (præſertim quoties in conſcientiæ tribunali Iudices ſederent) præſidio foret. Duo hîc facilè videbam maximè à me poſtulari, vt & optima quæque ſeligerem, & in ordinem, vſui cuiuſque aptiſſimum, diſpertirer, itaque apiculas imitarer, quæ ex optimis floribus vtiliſſima colligunt, & in aluearí diſponunt in ordinem. Inde effecta eſt hæc *Medulla Caſuum Conſcientiæ*, (vt aiunt) ſeu *Theologiæ moralis* ſumma Enchiridio huic incluſa. Quæ cum in manus, & oculos plurium perueniſſet, viſa eſt non improbari; iis præſertim, qui priuato calamo eandem, non ſine labore, moleſtia, & temporis iactura deſcripſerunt. Hinc euenit (cuius aliàs conſilij ne cogitatio quidem vnquam inciderat) vt plurium me preces identidem vrgerent, & viri maximi authoritas dignitaſque impelleret, ac denique etiam ſuperiorum iuberet voluntas, vt publici iuris facerem. Limâ hîc aliquâ opus fuit, à quâ perfectior prodiret in lucem, quæque Authorum nomina, antè deſiderata, quotquot in promptu eſſent, adiungeret, (adiuncta ſunt autem

¶ 3 hac

hac altera editione quamplurima.) Nunc conſilium tu meum,& ordinem accipe. Noto nomine. Caſus Conſcientiæ appello, varias ſpecies factorum, de quibus in foro conſcientiæ, Iudex Sacerdos ſententiam edicat oportet,atque vel vt honeſta approbet, vel vt turpia condemnet.Medio tutiſſimus iturus, extrema plus æquo,vel laxa,vel anguſta declinare ſum conatus. Quòd ſi quando declarem, vbi Doctores nonnulli benigniùs ſenſerint, non ideò probo,vel ſuadeo; ſed illud adfero, vnde nonnumquam prudente iudicio, conſcientiæ Rector,vel Cōſultor diſpiciat,an eſſe vſui poſſit. In ſexto quidem præcepto,(vti & matrimonij Sacramento) animus fuerat, per viam adeò lutulentam celeriùs incedere; ſed tamen plurium iudicio, & hîc immorandum nonnihil fuit,ne quid praxis requireret.

Pauculos porrò errores, qui in editione prima irrepſerant, licèt hac ſecunda ſperemus emendatos;ſi quos tamen, *Amice Lector,* prætereà lectione accuratiori deprehenderis, eoſdem Mihi, aut Typographo liberrimè indicare dignaberis, hic enim commodis tuis omnino ſeruire ſtudens,tertiam etiam minori typo, & forma editionem, breui ex officina eadem ſubſecuturam promittit.Cæterùm nihil aſſerui, niſi vel ex communi Doctorum ſententia deductum,vel deſumptum ex probatiſſimorum Authorum libris, ſcriptiſve; eorum in primis, qui hîc eximia cum laude verſati ſunt. Inter quos principes extitere, laudatiſſimi huius ſcientiæ Magiſtri, *P. Hermanus Nunning, & P. Fridericus Spe, vterque è Societate noſtra Sacerdos*, & in diuerſis Acade

Academiis Theologiæ Moralis Profeſſor, quibus me debere plurimum libens profiteor: vterque enim caſuum ſummam confecit, & mirificè paſſim probatam, & publica luce dignam, quibus proinde liberaliter ſum vſus, vt & ipſi ſimiliter antè fecerant: prior enim ex *P. Maximiliani Buchier*; alter ex vtriuſque viridario, manu ſolerti, flores quam plurimos decerpſerant. Vnde hos omnes æquiſſimo animo & iure, in fructus & laudis, quæcunque eſt, ſocietatem admitto: ità quidem, vt minimam eius partem mihi vendicem. Quinam omnium fontes præcipui extiterint, authores identidem allati indicabunt.

Methodus illa & optima viſa fuit, & facillima, vt in quauis materia, ſeu dubio, in primis ex communi Doctorum ſententia reſpondeatur; quæ reſponſio ſeu regula quæpiam ſit, ex qua deinde (quoties id fieri poteſt) aut certè circa eam, caſus aliquot particulares reſoluantur, vt ſecundùm illos, & reſponſionem dictam alij ſimiles, cùm inciderint, reſolui poſſint.

Quia verò doctrina hæc ferè omnis verſatur in cognoſcenda bonitate, vel malitia actuum humanorum, ſiue moralium, (vnde & *moralis Theologia* dicitur) illa verò cognoſci non poteſt ſine regula, ad quam vel actus iſti rectè accedant, vel à qua prauè recedant, agitur.

Lib. I. De Actuum moralium regulâ, tum interna hoc eſt, conſcientia, tum externa, hoc eſt, præceptis in genere.

Lib. II. De Præceptis Fidei, Spei, & Cha-

ritatis, quæ ſunt quaſi præambula Decalogi.

Lib.III. De Præceptis Decalogi,& Eccleſiæ.

Lib. IV. De Præceptis certorum hominum ſtatui propriis.

Lib.V. De modo diſcernendi naturam, & grauitatem peccatorum, quæ contra dicta præcepta committuntur.

Lib.VI. De Sacramentis nouæ Legis.

Lib.VII. De Cenſuris Eccleſiaſticis,& Irregularitatibus.

INDEX CAPITVM & Dubiorum.

LIBER PRIMVS.

De Regula actuum humanorum.

TRACTATVS I.

De regula interna, ſiue Conſcientia.

CAP. I. *QVid Conſcientia, & an ſequenda ſit.* p. 1.
II. *De conſcientia dubia.* 3
Dub. I. *Quid ſit conſcientia practicè dubia, & quid in ea agendum.* ibid.
2. *Quid agendum cum conſcientiâ ſpeculatiuè dubia.* 5
3. *An in dubio tutior pars ſit eligenda.* 8

TRACTATVS II.

De regula externa actuum homanorum, ſcilicet Lege.

CAP. I. *De natura & obligatione Legis in genere* 13
Dub. I. *Quid ſit Lex ſiue præceptum.* ibid.
2. *Quotuplex ſit præceptum.* 14
3. *An vis & ſubſtantia legis poſitiuæ dependeat ab acceptatione communitatis.* 15
4. *An præcepta etiam humana obligent ſub peccato, & quali.* 16
CAP. II. *De ſubiecto, cui datur præceptum.* 17
Dub. I. *Quæ perſonæ præceptis obligentur.* ibid.
2. *An peregrini teneantur legibus ſui domicilij, dum ab eo abſunt.* 18
3. *An peregrini & vagi teneantur præceptis locorum, in quibus morantur.* 20
4. *An peregrini teneantur præceptis iuris communis, ſi non ſint in vſu, in loco vbi morantur.* 21

CAP. III. *De modo quo obſeruanda ſunt præcepta.* 22
Dub. I. *An debeant impleri ex charitate.* ibid.
2. *An ad impletionem præceptorum, requiratur intentio ius ſatisfaciendi.* ibid.
3. *An ſatisfaciat præcepto, qui faciens opus, expreſsè intendit per illud non ſatisfacere.* 23
4. *An ad impletionem præceptorum, requiratur intentio, ſiue voluntas faciendi id, quod præceptum eſt.* 24
5. *An duplici præcepto, vno actu, vel diuerſis actibus, eodem tempore poſſit ſatisfieri.* 25
6. *An qui vno actus violat plura præcepta, committat plura peccata.* 26
CAP. IV. *Quæ excuſent à tranſgreſſione præcepti.* 27
Dub. I. *An ignorantia excuſet.* ibid.
2. *An metus excuſet.* ibid.
3. *An excuſet impotentia totius, vel partis.* 28
4. *An excuſet diſpenſatio.* 29
Appendix, De diſpenſationibus S. Pœnitentiariæ. 32

LIBER II.

De præceptis virtutum Theologicarum.

TRACTATVS I.

De Præceptis Fidei.

CAP. I. *Quæ myſtéria fidei neceſſariò credenda ſint.* 37
II. *Quando obliget præceptum fidei.* 39
III. *An aliquando liceat exterius fidem veram negare, aut falſam profiteri.* 42
IV. *De infidelitate, & vitiis fidei oppoſitis.* 45
Dub. I. *Quid, & quotuplex ſit infidelitas.* ibid.
2. *De Iudaiſmo.* 46

Dub. III. *Quid ſit hæreſis.* 47

TRACTATVS II.

De præcepto Spei. 49

TRACTATVS III.

De Præceptis Charitatis.

Cap. I. *An, quando, & quomodo obliget præceptum Charitatis Dei.* 50
II. *De præceptis Charitatis erga proximum.* 52
Dub I. *Quis ordo ſeruandus inter perſonas, quæ diliguntur.* ibid.
2. *De odio, & dilectione inimicorum.* 53
3. *De præcepto Eleemoſynæ, ſeu miſericordiæ corporalis.* 57
4. *De miſericordia ſpirituali, ſeu præcepto correctionis fraternæ.* 60
5. *De Scandalo.* 63
Art. 1. *Quid, quotuplex ſit, & quale peccatum.* ibid.
2. *An, & quando ſcandalum paſſiuum permitti poſſit aut ob illud vitandum aliquid omitti debeat.* 65
3. *An liceat alterius peccato materialiter cooperari.* 69

LIBER III.

De præceptis Decalogi, & Eccleſiæ.

TRACTATVS I.

De I. Præcepto Decalogi.

Cap. I. DE *ſuperſtitione, & ſpeciebus eius.* 73
Dub. I. *Quid ſit & quotuplex.* ibid.
2. *De diuinatione. Quid & quotuplex ſit.* 75
3. *Quid, & quotuplex ſit Idololatria.* 79
4. *Quid & quotuplex ſit Vana obſeruantia, & vnde colligatur.* ibid.
5. *Quid ſit maleficium, & quomodo poſſit tolli.* 82

Cap.

Digitized by Google

Cap.II. *De Irregularitate.* 85
Dub.I. *Quid ſit tentatio Dei.* ibid.
2. *Quid, & quotuplex ſit Sacrilegium.* 86
3. *De Simonia.* 88
Art. 1. *Quid ſit, quotuplex.* ibid.
2. *Quæ ſit pœna Simoniæ.* 92
3. *An, & cui reſtituendum, quod ſimoniacè acceptum.* 93

TRACTATVS II.

De II. Præcepto Decalogi.

Cap.I. *Quid & quotuplex Blaſphemia.* ibid.
II. *De Iuramento,* 97
Dub.I. *Quid ſit Iuramentum.* ibid.
2. *Quotuplex ſit Iuramentum.* 100
3. *An, & quando ſit licitum iurare.* 101
4. *An in iuramento liceat vti æquiuocatione.* 103
5. *Quæ & quanta ſit obligatio iuramenti promiſſorij.* 104
6. *Quibus caſibus excuſetur ab impletione, qui in promiſſorio iuramento obligationem contraxit.* 107
7. *Quomodo obligatio iuramenti tollatur per irritationem, diſpenſationem, commutationem, & remiſſionem.* 108
Cap.III. *De Voto.* 109
Dub.I. *Quid ſit votum, & quotuplex.* ibid.
2. *Quæ requiratur voti deliberatio, & intentio.* 110
3. *Quæ requiratur materia voti.* 113
4. *Quæ, & quanta ſit obligatio voti.* 114
5. *Quot modis tollatur obligatio voti.* 118
6. *De Voti irritatione.* 119
Art. 1. *An, & quomodo tollatur obligatio voti per directam irritationem.* ibid.
2. *Quis vota indirectè poſſit irritare.* 121
Dub. VII. *Quid ſit commutatio voti.* 122
8. *Quid ſit diſpenſatio, & qui poſſint diſpenſare in votis.* 123

TRACTATVS III.

De III. & IV. Præcepto.

Cap. I. *Quid tertium præceptum: Memento, &c.* 125
Dub. I. *Quæ opera, tum hoc præcepto, tum ab Eccleſiâ prohibeantur.* ibid.
2. *Quæ cauſæ excuſent ab obſeruatione feſtorum, & ob quas opera prohibita liceant.* 127
3. *Quæ opera feſtis præcipiantur.* 129
4. *An ſit obligatio audiendi Miſſam in Parochiâ, Dominicis & feſtis maioribus.* 132
5. *Quæ excuſent ab auditione ſacri.* 136
Cap. II. *De IV. præcepto: Honora Patrem, &c.* 138
Dub. I. *Ad quid teneantur liberi erga parentes.* ibid.
2. *Ad quid teneantur parentes erga filios.* 140
3. *Ad quid teneantur tutores, & curatores, qui parentum ſunt loco.* 142
4. *Quæ obligatio dominorum & famulorum, aliorumque ſuperiorum, & inferiorum erga ſe inuicem.* 143
5. *Ad quid teneantur coniuges erga ſe mutuo, vi huius præcepti.* 146
6. *Quæ obligatio Parochorum erga ſuos.* 145
7. *Quæ obligatio Præceptorum & diſcipulorum.* 147

TRACTATVS IV.

De V. & VI. Præcepto.

Cap. I. *Quid V. Præcepto prohibeatur? Non occides.* 148
Dub. I. *An aliquando liceat occidere, vel mutilare ſemetipſum.* 149
2. *An & quomodo liceat occidere malefactorem.* 152
3. *An, & quando liceat occidere priuatâ authoritate iniquum aggreſſorem.* ibid.
4. *An aliquando liceat occidere innocentem.* 155

5. *De duello & bello.* 157
Art. 1. *Quid ſit & an liceat duellum.* ibid.
2. *An, & quouſque liceat bellum.* 158
3. *Quid in bello iuſto liceat.* 161
Cap. II. *De VI. præcepto & IX. Non Mœchaberis, &c. Non concupiſces, &c.* 163
Dub. 1. *An, & quanta peccata ſint oſcula, amplexus, tactus, verba obſcœna, & ſimilia, extra matr.* 164
2. *Quæ ſint ſpecies Luxuriæ conſummatæ naturales.* 167
3. *Quæ ſint ſpecies Luxuriæ conſummatæ contra naturam.* 169
4. *An aliquando liceat procurare pollutionem.* 170

TRACTATVS V.

De VII. Præcepto. *Non furtum facies.*

Cap. I. *De furto.* 174
Dub. I. *Quid ſit furtum, & quale peccatum.* ibid.
2. *Quæ ſit quantitas notabilis ad mortale peccatum.* 175
3. *Quàm grauiter peccet, qui multa minuta furta committit.* 176
4. *Quid ſentiendum de furtis domeſticorum, vel amicorum.* 177
Cap. II. *De reſtitutione.* 179
Dub. I. *Quid ſit reſtitutio, & qui teneantur ad eam.* ibid.
2. *An qui cooperantur ad damnum alterius, teneantur ad reſtitutionem.* 180
3. *An ſupradicti teneantur ſinguli reſtituere in ſolidum, & quo ordine.* 183
4. *An teneatur reſtituere, qui alium impediuit à conſecutione alicuius boni.* 185
5. *Cui, vel quibus reſtituendum.* ibid.
6. *De rebus quæ debent reſtitui.* 189
Art. 1. *Quid debeat reſtitui ab inferente iniuriam materialem tantùm, ſiue à poſſeſſore bonæ fidei.* ibid.
2. *Qui debeat reſtitui ab inferente iniuriam formalem, ſeu malæ fidei damnificatore, ſeu poſſeſſore.* 191

3. *An,*

Digitized by Google

3. *An, & quid debeat reſtitui pro iniuriâ illata corpori, verbi gratia per mutilationem, occiſionem.* 194
4. *Quid debeat reſtitui pro illato ſtupro.* 196
5. *Quid debeat reſtitui pro adulterio.* 197
6. *Quid debeat reſtitui pro fama, & bonis ſpiritualibus, vt inductione ad peccatum, auocatione à religione.* 198
7. *De circumſtantiis reſtitutionis.* 199
Art. 1. *Quo tempore, loco, & modo debeat reſtitui.* ibid.
2. *Quo ordine reſtitui debeat.* 200
3. *Quæ à reſtitutione excuſent.* 201
Cap. III. *De contractibus.* 204
Dub. I. *Quid in genere ſit contractus.* ibid.
2. *Quid in ſpecie de promiſſione, & donatione.* 205
3. *Quibus caſibus donatio poſſit reuocari.* 209
4. *Quid ſit donatio mortis causâ, & an poſſit reuocari, quomodo, & quibus competat.* 211
5. *Quid ſit commodatum, precarium, & depoſitum.* 212
6. *Quid ſit mutuum.* 214
7. *Quid ſit vſura.* 215
8. *De Emptione & Venditione.* 220
Art. 1. *Quid ſit Emptio & Venditio.* ibid.
2. *Quid ſit negotiatio, & quibus illicita.* 225
Dub. IX. *Quid ſit contractus cenſûs, & an licitus.* 226
10. *Quid ſit cambium.* 228
11. *Quid locatio & conductio.* 230
12. *De contractu Emphyteuſis, Feudi & Libelli.* 232
13. *Quid ſit ſponſio & Ludus.* 233
14. *Quid ſit contractus ſocietatis.* 236
15. *Quid ſit aſſecuratio, & fideiuſſio.* 238
16. *Quid ſit pignus, & hypotheca.* 239
Cap. IV. *De tutela & teſtamentis.* 241
Dub. I. *Quid ſit tutela, & curatela.* ibid.
2. *Quid & quotuplex ſit teſtamentum.* 243
Dub. III. *De renunciatione hæreditatum.* 247
4. *Qui poſſint, & debeant eſſe executores teſtamenti.* 250
5. *De iis qui teſtari & hæredes inſtitui poſſint.* 255

TRACTATVS VI.

De præcepto VIII. IX. X. & Præceptis Eccleſiæ.

Cap. I. *De Præcepto VIII.* 260

Dub.

Digitized by Google

Dub.I. *Quid ſit ſuſpicio, iudicium temerarium, & dubitatio: & quale peccatum.* 260
2. *Quid ſit, & quàm graue peccatum Detractio.* 262
3. *An, & quomodo fama reſtituenda.* 273
Cap.II. *Quid de præcepto IX. & X.* 276
III. *Quid de præceptis Eccleſiæ.* ibid.
Dub.I. *Quid requiratur ad ieiunium Eccleſiaſticum, & quanta eius obligatio.* ibid.
2. *Quæ cauſæ excuſent à ieiunio.* 280

LIBER IV.

De Præceptis particularibus, certo hominum ſtatui propriis.

Cap.I. De *ſtatu religioſo.* 284
Dub.I. *Quæ ſit natura ſtatus religioſi.* ibid.
2. *Quæ requirantur ad valorem profeſſionis religioſæ.* 285
3. *Ad quid teneatur Religioſus vi ſuæ profeſſionis.* 287
4. *Ad quid Religioſus obligetur vi votorum.* 289
5. *Qui poſſint vel teneantur ingredi religionem.* 295
7. *Ad quid teneantur religioſi eiecti, & fugitiui.* 296
Cap.II. *De ſtatu Clericorum.* 299
Dub.I. *De Beneficiis Eccleſiaſticis.* ibid.
Art. 1. *Quid, & quotuplex beneficium Eccleſiaſticum.* ibid.
Art. 2. *Quomodo acquirantur & conferantur beneficia.* 300
3. *Quæ intentio, & qualitates requirantur ad beneficium accipiendum.* 302
4. *An liceat habere plura beneficia.* 304
5. *Quibus modis beneficia amittantur.* 306
6. *Quid & quotuplex ſit penſio.* 308
Dub.II. *De Horis Canonicis.* 309
Art. 1. *Qui obligentur ad Horas.* ibid.
2. *Quanta ſit hæc obligatio.* 312
3. *Quæ excuſent à recitatione horarum.* 316
4. *Quomodo recitandæ ſint horæ.* 317
Dub.

Dub. III. *Quid Clerici poſſint circa diſpoſitionem fructuum ſuorum beneficiorum.* 324
4. *Quis ſit habitus Clericorum, quæ artes, officia, actiones iis prohibeantur.* 328
Cap. III. *De ſtatu, & officio perſonarum ſecularium quarundam, præſertim iudicialium.* 329
Dub. I. *Quæ requirantur ad legitimum iudicium.* ibid.
Dub II. *De poteſtate & officio iudicis.* 330
Art. 1. *Quid requiratur in iudice.* ibid.
2. *Quid iudici ſeruandum circa inquiſitionem.* 332
3. *Quid liceat iudici circa quæſtiones, ſiue torturam.* 333
4. *Quid ſeruandum iudici circa ſententiam, & pœnam.* 336
Dub. III. *Quod ſit officium Aduocati.* 340
4. *Quæ ſit obligatio Referentis, Secretarij, Notarij, & Procuratoris.* 344
5. *Quod ſit officium Accuſatoris.* 346
6. *De teſtibus.* 347
7. *De Reo.* 349
Art. 1. *An, & quando Reus teneatur fateri veritatem.* ibid.
2. *Quid liceat reo circa fugam pœnæ.* 352
D. 8. *Quomodo confeſſario agendum cum reo.* 354
9. *Quæ obligatio Medicorum, Pharmacopæorum, Chirurgorum.* 356
10. *Quæ obligationes mercatorum, opificum, & cæterorum ſæcularium.* 357

LIBER V.

De ratione cognoſcendi, & diſcernendi peccata.

Cap. I. De *peccato in genere.* 359
Dub. I. *Quid ſit peccatum.* ibid.
2. *An, & quando deſideria, & delectationes ſint peccata.* 361
Art. 1. *Quale peccatum ſit deſiderium malum.* ibid.
2. *An delectatio moroſa ſemper ſit peccatum.* 363

Digitized by Google

Dub.III. *De diſtinctione peccatorum.* 366
Art.I. *Quæ peccata diſtinguantur ſpecie.* ibid.
2. *Quæ peccata diſtinguantur numero.* 367
Cap.II. *De peccatis in ſpecie, mortali & veniali.* 369
Dub.I. *Quid ſit peccatum mortale & veniale.* ibid.
2. *Quibus ex cauſis peccatum ex genere ſuo mortale, fiat per accidens veniale.* 370
3. *Quibus modis peccatum ex genere ſuo veniale, aut actus indifferens, tranſeat per accidens in mortale.* 372
Cap.III. *De pecatis capitalibus in ſpecie.* 374
Dub.I. *Quid ſit ſuperbia, & quale peccatum.* ibid.
2. *Quid Avaritia.* 377
3. *Quid Luxuria.* 380
4. *Quid Invidia.* 381
5. *De Gula.* 383
Art I. *Quid ſit Gula.* ibid.
2. *Quid ſit Ebrietas.* 385
Dub.VI. *Quid ſit Ira.* 386
7. *Quid ſit Acedia.* 388

LIBER VI.

De Sacramentis.

TRACTATVS I.

De Sacramentis in genere.

Cap.I. De natura *Sacramenti novæ legis.* 399
Dub.I. *Quid ſit Sacramentum.* ibid.
Dub.II. *Quid circa materiam & formam Sacramentorum ſeruandum.* 392
Cap.II. *De miniſtro Sacramentorum.* 393
Dub. I. *Quid requiratur, ut miniſter det validè Sacramentum.* ibid.
2. *Quid requiratur in miniſtro, ut licitè miniſtret.* 395
Cap III. *De ſuſcipiente Sacramentum.* 398
Dub. I. *Quæ diſpoſitio requiratur ad valorem Sacramenti, in ſuſcipiente.* ibid.
2. *Quid requiratur, ut licitè, & cum fructu ſuſcipiatur.* 399

Cap

Digitized by Google

Cap. IV. *Quid ſint Sacramentalia, & quid efficiant.* 400

TRACTATVS II.

De Baptiſmo & Confirmatione.

Cap. I. *De Baptiſmo.* 402
Dub. I. *Quæ materia Baptiſmi.* ibid.
2. *Quæ ſit forma Baptiſmi.* 403
3. *De miniſtro Baptiſmi.* 406
Art. 1. *Quis ſit miniſter Baptiſmi.* ibid.
2. *An duo poſſint ſimul vnum Baptizare.* 407
Dub. IV. *Quod ſit ſubiectum Baptiſmi.* 408
5. *De ceremoniis Baptiſmi.* 411
Art. I. *Quæ ſeruanda circa cæremonias baptizandi.* ibid.
2. *Qui patrini, & quod eorum officium.* 412
Cap. II. *De Confirmatione.* 414
Dub. I. *Quid ſit, & quæ eius materia & forma.* ibid.
2. *Quis miniſter, & quod ſubiectum.* 416
3. *Quæ confirmationis neceſſitas, & ceremoniæ.* 417

TRACTATVS III.

De Euchariſtia.

Cap. I. *De eſſentia Euchariſtiæ.* 419
Dub. I. *Quid ſit Euchariſtia.* ibid.
2. *Quæ materia Euchariſtiæ.* 420
3. *Qualis debeat eſſe panis in materia Euchariſtiæ.* 421
4. *Quale vinum ſit materia Euchariſtiæ.* 423
Dub. V. *Quæ conditiones ad materiæ conſecrationem requirantur.* 426
6. *Quæ forma conſecrationis Euchariſtiæ.* 429
7. *Quamdiu Chriſtus maneat in Euchariſtia.* 430
Cap. II. *De cauſis & ſubiecto Euchariſtiæ.* 432
Dub. I. *De cauſis.* ibid.
Art. 1. *Ad quem ſpectet diſpenſatio Euchariſtiæ.* ibid.
2. *Quid requiratur in miniſtro, ad licitam adminiſtrationem Euchariſtiæ.* 435
Dub. II. *De ſubiecto, ſeu ſuſcipiente Euchariſtiam.* 439
Art. 1. *Quæ requiratur in eo diſpoſitio animæ.* ibid.
2. *Quæ requiratur diſpoſitio corporis.* 442

3. Quæ

Digitized by Google

3. *Quæ & quanta ſit obligatio ſumendi Euchariſtiam.* 448
Cap. III. *De Euchariſtia, vt eſt ſacrificium.* 451
Dub. I. *Quid ſit Miſſa, & quæ obligatio Sacerdotum circa illam.* ibid.
2. *Cuius ſit applicare fructum ſacrificij.* 455
3. *Quando & quoties liceat celebrare.* 456
4. *Quo loco celebrandum ſit.* 460
5. *Quæ ſint requiſita ad Miſſam.* 464

TRACTATVS IV.

De Sacramento Pœnitentiæ.

Cap. I. *De eſſentia huius Sacramenti.* 471
Dub. I. *Quæ ſit eius materia & forma.* ibid.
2. *Qualis contritio requiratur.* 473
3. *Qualis confeſſio requiratur.* 477
Art. 1. *An debeat eſſe integra materialiter.* ibid.
2. *Quando ſufficiat confeſſio integra formaliter.* 480
3. *Quæ ſint reliquæ conditiones confeſſionis.* 484
4. *Quando confeſſio ſit inualida, & quomodo iteranda.* 486
Dub. IV. *De ſatisfactione.* 488
Art. 1. *Quæ eius neceſſitas, & quantitas.* ibid.
2. *De ſatisfactione per indulgentias.* 494
§. 1. *Quid ſit indulgentia, & quid ad eam requiratur.* ibid.
§. 2. *Quotuplex indulgentia, & quando differat à Iubilæo.* 498
Cap. II. *De miniſtro Sacramenti Pœnitentiæ.* 501
Dub. I. *Quis ſit miniſter?* ibid.
2. *Quid ſit approbatio, & à quo petenda?* ibid.
3. *Quid, & quotuplex iuriſdictio confeſſarij, & vnde eam habeat?* 504
4. *Quid ſit reſeruatio caſuum, & quis habeat poteſtatem reſeruandi, & abſoluendi ab iis?* 508
5. *Quod ſit officium, & obligatio confeſſarij?* 513
6. *Quæ ſcientia, & prudentia requiratur in Confeſſario?* 518
Cap. III. *De adiunctis Pænit.* 521

Dub. I

Digitized by Google

Dub. I. *Quid ſit ſigillum confeſſionis, & qui ad illud teneantur?* ibid.
2. *Quale ſit præceptum, & quæ obligatio confeſſionis.* 528

TRACTATVS V.

De extrema Vnctione, & Ordine.

Cap. I. *Quid ſit extrema Vnctio, & quæ circa eam obſeruanda?* 530
2. *De Sacramento Ordinis.* 536
Dub. I. *Quid Ordo, quotuplex, & quæ eius materia.* ibid.
2. *Quæ requirantur in ordinando.* 539

TRACTATVS VI.

De Matrimonio.

Cap. I. *De Sponſalibus.* 542
Dub. I. *Quid ſint ſponſalia.* ibid.
2. *Quæ & quanta obligatio ſponſalium.* 545
3. *Quomodo diſſoluantur ſponſalia.* 546
Cap. II. *De matrimonio ſecundùm ſe.* 549
Dub. I. *Quid ſit, quæ eius materia, & miniſter.* ibid.
2. *De vſu matrimonij.* 552
Artic. I. *An vſus matrimonij, ſiue actus coniugalis ſit licitus.* ibid.
2. *An actus coniugalis ſit præceptus, & debitus.* 555
Dub. III. *An, & quibus ex cauſis poſſit fieri diuortium* 558
Cap. III. *De impedimentis matrimonij.* 560
Dub. I. *Quæ ſint impedimenta impedientia tantùm.* ibi.
Dub. II. *Quæ impedimenta dirimentia matrimoniũ.* 564
3. *Quomodo matrimonium inualidum ſit reualidandum.* 576
4. *A quo, & ob quam cauſam poſſit diſpenſari in impedimentis matrimonij.* 577

LIBER VII.

De Cenſuris Eccleſiaſticis & Irregularitatibus.

Cap. I. *De cenſuris in genere.* 579

Dub. I.

Digitized by Google

Dub.I. *Quid cenſura Eccleſiaſtica.* ibid.
2. *Quotuplex cenſura.* 580
3. *Qui poſſint ferre cenſuram,& in quos.* 582
4. *Ob quam cauſam poſſit ferri cenſura.* 583
5. *Qui poſſint abſoluere à cenſuris.* 586
6. *Quomodo danda ſit abſolutio à cenſura.* 587
CAP.II. *De Excommunicatione.* 589
Dub.I. *Quid ſit & quotuplex.* ibid.
2. *Ob quam cauſam incurratur, & quem effectum habeat excommunicatio minor.* 590
3. *Quos effectus habeat Excommunicatio maior.* 591
Art.I. *Quæ ſint excommunicationes non reſeruatæ.* 497
2. *Quæ ſint excommunicationes reſeruatæ Epiſcopis.* 599
3. *Quæ ſint Papæ reſeruatæ extra Bullam cœnæ.* ibid.
4. *Quomodo intelligenda excommunicatio percuſſoris Clericorum.* 600
5. *Quæ ſint excommunicationes Papæ reſeruatæ per Bullam cœnæ.* 603
CAP.III. *De ſuſpenſione & Degradatione.* 605
Dub.I. *Quid ſit ſuſpenſio, quotuplex, & vnde cognoſcendum, qualis & quanta ſit.* ibid.
2. *Quæ ſint ſuſpenſiones in particulari, & quis ab eis poſſit abſoluere.* 607
3. *Quid ſit depoſitio, & degradatio; à quo, & ob quam cauſam fieri poſſit.* 608
CAP.IV. *De interdicto.* 609
Dub.I. *Quid ſit, & quotuplex.* ibid.
2. *Qui ſint effectus interdicti.* 610
3. *Quis cenſuram interdicti ferre, & quis tollere poſſit.* 611
CAP.V. *De irregularitate.* 612
Dub.I. *Quid, & quotuplex ſit irregularitas.* ibid.
2. *Quinam effectus Irregularitatis.* ibid.
3. *Quomodo incurratur, & tollatur irregularitas.* 613
4. *Quæ ſint irregularitates ex delicto.* 614
5. *Quæ irregularitates ex defectu.* 616

APPRO

Digitized by Google

APPROBATIO R. P. *Prouincialis pro editione altera auctiore.*

EGo infraſcriptus Societatis IESV per Rheni Prouinciam inferiorem Præpoſitus Prouincialis, poteſtate mihi factâ ab admodum Reuerendo Patre Goſvvino Nickel, Societatis noſtræ Præpoſito Generali, typis recudi permitto librum cui titulus eſt, *Medulla Theologiæ Moralis*, à Patre Hermanno Buſenbaum, Societatis eiuſdem Sacerdote concinnatum, ab eodemque nunc recognitum, & auctum; atque à deputatis ad id Theologis lectum & approbatum. In cuius fidem has literas manu propriâ ſubſcriptas, conſuetóque officij Sigillo munitas dedi. Paderbornæ 1652. 28. Iulij.

Locus Sigilli.

IOANNES Panhauſa.

PER

Digitized by Google

PERMISSION.

VEu le Liure intitulé. *Medulla Theologiæ Moralis*. Compoſé par le R. P. Buſembaum Ieſuiſte : cy-deuant Imprimé pour le ſieur GIRIN Marchand Libraire de cette Ville, dont le priuilege eſt expiré. Ie n'empeſche pour le Roy qu'il ſoit permis aux ſieurs GIRIN & COMBA Marchands Libraires en compagnie de cette ditte Ville de reimprimer le ſuſdit Liure, auec deffenſes à tous autres en tel cas requiſes & accouſtumées. Fait à Lyon, le 23. Nouembre 1662.

VIDAVD.

CONSENTEMENT.

SOit fait ſuiuant les Concluſions du Procureur du Roy, les an & iour ſuſdit.

DE SEVE.

Digitized by Google

MEDVLLA THEOLOGIÆ MORALIS.

LIBER PRIMVS.

De Regula Actuum Humanorum.

TRACTATVS PRIMVS.

De Regulâ Internâ, ſiue Conſcientiâ.

CAPVT I.

Quid Conſcientia, & an ſequenda ſit?

RESPONDEO I. Conſcientia eſt dictamen rationis, ſeu actus intellectus, quo iudicamus aliquid hîc & nunc agendum, vel omittendum eſſe, vel fuiſſe, tanquam bonum vel malum, idque vel per modum præcepti, vel conſilij. Hæc communiter eſt recta, dictans quod verum eſt: aliquando tamen non eſt recta, dictans aliquid aliter quàm ſit, v. g. eſſe bonum, quod eſt malum; dicitúrque Erronea, quia contingit cum errore: idque, vel vincibiliter, ſeu culpabiliter, quando ſcilicet error vitari potuit, ac debuit: vel inuincibiliter quando error moraliter vitari non potuit; ideóque nec voluntarius eſt, & conſequenter non imputatur ad culpam & hæc dicitur Conſcientia Recta

ſecundùm quid, ſiue in ordine ad nos Ex *D. Thom. Lay. lib.* 1. *tract.* 1. *c.* 2. *num.* 1. *& cap.* 3.

Reſp. 2. Non tantùm Conſcientia recta, ſed etiam inculpabiliter erronea, dictans aliquid per modum præcepti, obligat vt eam ſequaris, & ſi contra facis, peccas; & quidem peccatum eius ſpeciei, contra cuius virtutis ſpeciem intellectus peccare iudicat. Ratio prioris eſt, quia Conſcientia recta eſt regula proxima voluntatis, deriuata à prima & principali regula omnium actionum humanarum, ſcilicet lege diuina & æterna *S. Thom.* 1. 2. *quæſt.* 19. *art.* 3. Ratio poſterioris eſt, tum, quia ſi intellectus voluntati proponit malum, eſto malum non ſit, ſi tamen putans eſſe malum, vult illud facere, iam voluntas verè conſentit in malum, habétque ſufficientem affectum ad peccatum illud, quod apprehendit: tum, quia *omne quod non eſt ex fide*, hoc eſt (vt à Sanctis Patribus communiter explicatur) quod non eſt ſecundùm conſcientiam *peccatum eſt*, vt dicitur ad *Rom.* 14. Par eſt ratio, ſi intellectus proponat aliquid vt bonum & præceptum, eſto non ita ſit, ſed malum; voluntas tamen illud liberè reſpuendo vel omittendo, conſentit in tranſgreſſionem præcepti & peccat. Cuius vlterior ratio eſt, quia obiectum tribuit actui ſpeciem, prout hîc & nunc ab intellectu proponitur. *S. Thom. loc. c. a.* 5.

Ex dictis reſoluuntur ſequentes Caſus, & ſimiles.

1. Putans eſſe ieiunium, quando non eſt, peccat contra temperantiam, ſi non ieiunet *S. Thom. loc. c.*

2. Si quis mentiatur ad liberandum proximum ex periculo vitæ, putans ſe ex miſericordia ad id teneri, actum bonum facit; & ſi non mentiatur, peccat contra miſericordiam. *Laym. lib.* 1. *tract.* 1. *c.* 4.

3. Scrupuloſus licèt putet inuoluntarias diſtractiones eſſe peccata, non tamen peccat, quia non ſunt liberæ. *Becan. in primam ſecundæ, tr.* 1. *c.* 4. *q.* 7. *Laym. loc. c.*

Reſp. 3. Si ſit conſcientia culpabiliter erronea, iudicans ex ignorantia vincibili aliquid prohibitum eſſe aut præceptum, quod non eſt, peccat: & peccas, ſi contra eam, & ſi ſecundùm eam opereris; gra-

uiùs

nius tamen (cæteris paribus) ſi contra. *Breſſer. Bardi.d.3.c.5.* Ratio prioris eſt, tum, quia non agis ſecundùm regulam humanorum actuum: tum quia voluntas cùm per ſe ſit cæca, debet ſequi rationis iudicium: ſi enim perſeuerante illo iudicio appetat alteram partem, non poteſt in eam ferri ſub ratione honeſti cùm intellectus ſub ea ratione non propoſuerit. Ratio poſterioris eſt, quia vt cum *D. Thom.* docetur communiter ignorantia vincibilis non excuſat à culpa: cùm enim in noſtra poteſtate ſit, errorem vincibilem deponere, malum, quod fit ex conſcientia erronea, dictante illud eſſe faciendum eſt indirectè voluntarium, ideoque imputatur ad culpam. *S.Th.l.c.Bon.tom.2.d.2.q.4.*

Vnde reſoluuntur Caſus ſequentes.

1. Homo in tali caſu conſtitutus, v. g. qui ſibi mentiendum vel furandum putat, vt vitam proximi ſeruet, etſi futurus ſit perplexus, & ex hypotheſi neceſſariò peccaturus, neceſſitate conſequente eò quòd ſtante conſcientiâ erroneâ non poſſit effugere peccatum: abſolutè tamen & ſimpliciter non peccabit neceſſariò, quia nec ſequi talem conſcientiam debet, nec contra eam facere; ſed poteſt, & debet, eamdem deponere (cùm ſit error vincibilis, & culpabilis,) & tunc operari, vide *Laym.hic l.1.t.2.c.3.* & *Beca.in 1.2.t.1.cap.4.q.7.*

2. Qui peccauit ex Conſcientia erronea, etſi in rigore non teneatur, rectiùs tamen addet illam circumſtantiam in confeſſione, dicendo, feci hoc vel illud, putans me facere contra præceptum vel obligationem grauem. *Card.de Lug.diſp.16.n.503.*

CAPVT II.
De Conſcientia Dubia.
DVBIVM I.
Quid ſit Conſcientia practicè dubia, & quid in ea agendum?

RESP. 1. Dubium, eſt ſuſpenſio aſſenſûs circa obiectum apprehenſum. Idque eſt duplex. Speculatiuum ſeu Vniuerſale, quando in genere dubitatur, v.g. an contractus vſurarius ſit licitus: an die feſto liceat venari, piſcari, pingere, &c. Et Pra-

ℭticum, ſeu Particulare, cùm dubitatur, an his circumſtantiis, v.g. hoc feſto, liceat mihi venari. Ex quo patet, quid ſit Conſcientia practicè dubia, ſcilicet, quæ practicè dubitat; Speculatiuè dubia, quæ ſpeculatiuè. Ita *Nauar. Laym. Sanch. Beca. t.*1*. cap.*4*. q.*8.

Reſp. 2. Qui cum Conſcientia practicè dubia operatur, peccat; & quidem peccato eiuſdem rationis ac ſpeciei cuius eſt peccatum de quo dubitat. Ita *Sanch. Bonac. to,*2*. d.*2*. q.*4*. p.*7. Ratio prioris eſt tum, quia is exponit ſe periculo peccati: tum quia quod non eſt ex fide, eſt peccatum, id eſt, quod non fit cum determinato iudicio conſcientiæ eſſe licitum. Idque verum eſt, etiamſi ſpeculatiuè non dubitet, v.g. Certus ſum, abſolutè licitum eſſe die feſto docere; dubito tamen, an hîc & nunc mihi liceat, pecco docendo. Ratio poſterioris patet, tum ex ratione primâ datâ; tum ex dictis de Conſcientia erronea: quia habet affectum ad peccatum eiuſdem rationis. Vnde ſi dubites, an ſit mortale, peccas mortaliter: an ſit furtum, committis furtum, &c. Si dubites, ſit ne peccatum, (ſiue mortale, ſiue veniale,) ita vt malitia in confuſo proponatur, dicit *Vaſq.* 1*.*2*. d.*529*. c.*3*. & alij*, eſſe mortale quod negat *Nauar. Valent, &c.* vid. *Bonac. Laym. l.c.*

Reſp. 3. Qui practicè dubius eſt circa aliquod opus, tenetur ſe reſoluere. Et quidem non per ſolum affectum & voluntatem: (hoc enim non ſufficere, rectè docet *Vaſq. Sanch. lib.*1*. mor. c.*9*. & alij communiter,* contra *Caieta.*) quia adhuc exponeret ſe periculo peccandi: ſed per motiuum rationabile, quale eſt, 1. Ratio probabilis, 2. Exemplum bonorum virorum ſine ſcrupulo ſic operantium. *Sanch. Bec. l.c.*3. Authoritas viri alicuius docti & pij. Quòd ſi tamen dubium ſine ratione & iuſta cauſa temerè conceptum eſſet, poſſet etiam ſine noua ratione deponi. Et ita explicari poteſt Caiet.

Reſp. 4. Si dubium oriatur ex obligationibus & præceptis contrariis, v. g. vtrum quis die feſto teneatur apud ægrotum manere omiſſo ſacro, an verò ſacrum audire; tenetur ſe reſoluere, & prudenter iudicare, hîc & nunc alterum obligare, & alterum

rum ſibi licitum eſſe: alioqui enim exponet ſe p
culo peccandi. Vt vero id rectè fiat, hæc ſerua
ſunt 1. Exquirat aliorum conſilia, ſi poteſt. 2
non poteſt, v.g. quia ſolus eſt, vel quia ex con
ſione rem intellexit, conſideret, quantum re
tempus fert, vtrum ex duobus illis ſit, vel vide
minus malum, idque eligat & non peccabit. v. g
caſu dicto, minus malum eſt, omittere ſacrum, q
deſerere infirmum; quia de ſacro audiendo,
præceptum affirmatiuum tantùm, & iuris hum
at de infirmo, eſt negatiuum, & iuris natur
Sanch. Bec. l. 3. Si vtrumque videatur æquè gr
vtrum volet, abſque peccato eliget, ob defec
libertatis. Quod verum eſt, etiamſi culpabilit
iſtam perplexitatem ſe conieciſſet, modò de c
præterita doleat. Ratio eſt, quia alioqui ad imp
bile obligaremur, quod nec Deus exigit, nec
poteſt: ideoque tum ceſſat obligatio minor: v
ſint, aut videantur æquales; vtralibet, vid. *Laym
c.4.& 5. Fil.t.21.c.4. Bon.l.c.p.6.n.27.*

DVBIVM II.

Quid agendum cum Conſcientia ſpeculatiuè dubia

Sunt quædam in Theologia opiniones dubiæ
in vtramque partem probabiles, quæ reddunt
minem ſpeculatiuè dubium. Quæritur ergo hic
& quomodo ex talibus poſſit formari Conſcie
practicè certa?

Reſp. Abſque peccato licet ſequi opinionem
babilem, etiam alienam, & minus tutam (hoc
quæ minùs remota videatur ab omni ſpecie pe
ti, quàm altera) relictâ probabiliore & tutiore
priâ: ſecluſâ tamen omni iniuriâ, & periculo
ximi, & dummodò opinio, quæ eligitur, adhu
probabilis. Eſt communis Doctorum, quos cita
ſequitur. *Laym. & Bonac. t.2.d.2.q.4.p.9.*

Ratio eſt, tum, quia qui ſequitur ſententiam g
authoritate, vel non leuis momenti ratione ni
(hæc probabilis,) non agit temerè, ſed pruden
ſequendo nimirum virorum prudentum, &
peritorum conſilium. Tum quia eſſet onus int
rabile, multiſque ſcrupulis expoſitum, in omn

examinare, quid ſit probabilius & tutius.

Dixi in reſponſione, *etiam alienam*, quia parum refert, quod oppoſita ſententia ipſi operanti videatur probabilior ſpeculatiuè: ſpeculatiuum enim illud iudicium, eo ipſo quòd fortè incertum & falſum ſit, non debet eſſe regula operationis; cùm operans aliam regulam, eamque certam habeat quam ſequatur, ſcilicet hanc, quod in dubiis quiſque operari poſſit ſecundum ſententiam, quam viri docti vt probabilem, & in praxi tutam, defendunt. Neque tunc agit contra propriam conſcientiam, aut exponit ſe periculo peccandi, formaliter.

Atque hinc colligitur reſolutio ſequentium caſuum.

1. Confeſſarius, aut alius vir doctus, poteſt conſulenti reſpondere ſecundùm probabilem aliorum ſententiam, ſi fortè ei hæc ſit fauorabilior, prætermiſſa etiam propria probabiliore, & tutiore: Ita *Sanch. Bonac.* Ratio patet, quia ipſe Confeſſarius poteſt eam prudenter agendo ſequi. Etſi ad inconſtantiæ notam fugiendam, expediat reſpondere ſemper ſecundum eadem principia, vt monet *Sanch. l. 6. c. 19. Becan. n. 16.*

2. Poteſt etiam vir talis conſultus ſignificare conſulenti, opinionem à quibuſdam doctis tanquam probabilem defendi, quam proinde ipſi ſequi liceat, quamuis ipſe conſultus eandem ſpeculatiuè falſam eſſe iudicet, & proinde in praxi ipſe ſequi non audeat. Ratio eſt, quia alter habet ius ſequendi ſententiam probabilem & hoc ius ſuum illi indicare non prohibeo. *Laym. l. 1. t. 1. c. 5. Bonac. p. 9.*

3. Pœnitentem, qui ſecundùm probabilem opinionem operari vult, poteſt, imò ſecundùm communem ſententiam, debet Confeſſarius, & quidem ſi proprius ſit, ſiue Parochus, ſub mortali, abſoluere, licèt ipſe iudicet doctrinam illam eſſe falſam: ideoque fruſtra remittet ad alium Confeſſarium, qui ſit eiuſdem ſententiæ. Ratio eſt, quia rectè diſpoſito non debet negari abſolutio. *Azor. Vaſq. Sanch. Laym. l. 1. t. 1. c. 5. n. 10.* Additque *Diana p. 2. t. 13. R. 11.* ex *Sanch. & Sancio,* peccare mortaliter, ſi nolit abſoluere quando de mortali confeſſio ſit, tametſi non ſit proprius eius Confeſſarius.

4. Non

4. Non ſunt damnandi, qui adeunt varios Doctores,donec vnum reperiant fauentem ſibi ; dummodo is prudens ac pius, & non ſingularis habeatur.Ratio eſt, quia intendunt ſequi opinionem probabilem. Ita *Sanch.l.1.c.9.n.24. Bonac. & alij* contra *Nauarrum*.

5. Superiori præcipienti ſecundùm opinionem probabilem, ſubditus tenetur obedire, etiam contra propriam probabiliorem ac tutiorem, v. g. ſi paululum ægrotus, probabilius & tutiùs putes te teneri ad ieiunium,comedere tamen debes,ſequendo Superioris ſententiam minùs tutam & probabilem. Ratio, quia in dubio præſumitur pro Superiore *Laym.l.1.t.1.c.5.n.11.&* 12.

6. Poteſt Aduocatus ſuſcipere patrocinium cauſæ probabilis, etſi iudicet contrariam probabiliorem. *Ita Laym. Bonac.q.4.p.9.* Ratio, quia vtraque pars habet ius proferendi ſuas cauſas in iudicio. *Vid.infrà lib.5.c.3.dub.3.*

Dixi 2. in reſponſione *ſecluſa iniuria*, quia ſi periculum ſit, ne próximo fiat damnum aut iniuria,locum habet axioma. *In dubio tutior via eligenda eſt.* Vnde reſoluuntur hi Caſus.

1. In adminiſtratione Sacramentum non ſemper licet ſequi ſententias ſpeculatiuè probabiles, maximè circa valorem Sacramenti : ſed quoad ea, quæ à Miniſtro præſtanda ſunt, vtendum eſt ſententiâ ſecuriore, & materiâ ac formâ certâ, v.g.in Baptiſmo. Ratio eſt, quia licet præcisè operationem ſpectandō, Miniſter non peccaret, ſequendo opinionem probabilem ; nec Sacramento irrogaret irreuerentiam : quia tamen effectus Sacramenti, vt remiſſio peccatorum, & infuſio gratiæ, dependet à verâ materiâ & forma, grauiter proximo noceret; ideoque peccaret, qui pro materia certa adhiberet dubiam. Excipitur tamen caſus neceſſitatis, in quo Sacramentum cum dubio valoris, poteſt præberi ſub conditione, v. g. Baptiſmus morituro in aquâ roſaceæ mixta, ſi naturalis deſit, quia tum proximus iuuari debet vt poteſt:& ex duobus malis, minus eligendum. Vid. *Laym. hic,* & *Suar.t.4.d.26.ſ.6. Bec.c.4.q.9.*

2. Medicus & chirurgus ſequi debent tutiora & probabiliora: nec vti poſſunt, v.g. explorandi gratiâ, medicamento probabili, multoque minùs dubio, ſi certum habeant. *Sanch. Bonac. l.c. Baldel. de conſcientia dubia*, vid. infrà, *lib. 5. c. 3. dub. 7.*

Dixi; *ſi adhuc ſit probabilis*: quia ſi probabilitatem amiſerit, ob aliquod decretum in contrarium, vel grauem cenſuram, vel rationem grauem de nouo inuentam, quæ difficulter refutanda videatur, non habet locum reſponſio. *Vnde reſoluitur hic Caſus.*

Non licet nunc abſoluere pœnitentem abſentem, etſi plures Doctores antehac id cenſerint: horum enim ſententia nunc eſt abolita, & probabilitatem, ſi quam habuit, amiſit præcipuè accedente decreto Clementis VIII. *Bonac. l. c. n. 17. & alij communiter.*

DVBIVM. III.

An in dubio tutior pars ſit eligenda?

Reſpondeo. Qui in dubio conſtitutus, poſt diligens examen ſe nequit reſoluere, non tenetur ſemper eligere partem tutiorem, ſed poteſt amplecti partem fouentem ſuæ libertati, (etiam minùs tutam) dummodò ſit in poſſeſſione ſuæ libertatis; iuxta illud axioma: *In dubio melior eſt conditio poſſidentis.* Ratio eſt, quia talis non agit temerè, cùm vtatur ſuâ libertate: quod cuiuis licet, quamdiu non conſtat eſſe eâ priuatum, cùm eam, vt cætera externa bona, poſſideat. Proindeque volenti obligationem imponere, quæ libertate priuet, incumbit probatio obligationis contractæ, iuxta *reg. 11. in 6.* Neque huic reſponſioni obſtat axioma contrarium, *In dubio tutior via eſt eligenda*; quia id intelligitur, ſi ex vna parte ſit dubium, ex altera certum, tunc hanc eſſe eligendam: quod ſi autem vtraque pars tuta ſit, axioma vniuerſim non eſt præcepti, ſed conſilij, vt *Nauart. Sanch. Bonac. tom. 2. d. 2. q. 4. pu. 9. n. 21. Laym. l. 1. t. 1. c. 5. §. 4. Fil. n. 157. & 160.*

Porrò pro regulâ cognoſcendi, quis ſit poſſeſſor attendendum eſt, pro quo ſtet præſumptio in foro externo: is enim cenſebitur poſſidere: præſumptio

autem

Digitized by Google

autem cenſetur ſtare pro eâ parte, quæ onus probandi in aliam transfert. *Bardi. di.5.c.5.* Vnde cum *Sanch.Lay.l.c.& aliis,reſoluuntur Caſus ſeq.*

1. Dubitatur,poſt ſufficientem diligentiam adhibitam,an lex ſit impoſita, v.g. ieiunij; item, an votum, vel iuramentum ſit emiſſum: non obligatur dubitans.Ratio,quia cùm lex & votum vt obligent, debeant ſufficienter proponi, meritò hîc præſumitur non eſſe; ideoque dubitans manet in poſſeſſione ſuæ libertatis. *Suar. Fil.Lay.* Contrà verò ſi voluiſſe conſtet, & dubitetur an ſatisfecerit, tenetur ſatisfacere; quia tunc votum eſt in poſſeſſione. Similiter dubitans an Horas legerit, tenetur legere, quia præceptum eſt in poſſeſſione.Ita.*Sanch.Lay.Bonac.l.c.Fil.n.163.*

2. Qui certus eſt de lege & voto,dubius tamen, an & quid comprehendatur lege, aut voto; vt, ſi ſciat ſe vouiſſe religionem, dubitat autem vtrum certam, an verò in communi tantùm: Item, vouit abſtinere à copulâ,dubitat verò an omni,an ab illicitâ tantum: non tenetur voto, quoad partem, de quâ dubitat.

3. Si conſtet de lege,dubium autem ſit,an recepta vel abrogata, vel tu ab eâ eximaris: teneris lege. *Ratio* quia cùm conſtat de lege, pro ea ſtat præſumptio, & poſſeſſio: proindeque alleganti eam non eſſe receptam, vel abrogatam, incumbit onus probandi, ideoque dum non probat, lege tenetur. *Lay. l.1. tom.4.cap.3. Sanch.Fil.*contra *Salas* & *Azor. qui* docent, ſi dubites, an lex ſit accepta, eâ te non teneri.

4. Qui dubitat, an vigeſimum primum annum *expleuerit*, non tenetur ieiunio, quia libertas eſt in poſſeſſione. Contrà verò res habet,ſi dubites de ætate ad ordinem ſacrum, vel beneficium requiſita; *quia præ*ſumptio & poſſeſſio eſt pro præcepto:ideoque non potes recipere,donec de ætate conſtet.*Lay. l.1.num 35.Sanch.d.40.& 41.*

5. Si cras ſit ieiunium, & poſt examen dubitas, an ſit audita duodecima noctis, potes cœnare, & carnibus veſci: quia libertas eſt in poſſeſſione. Contra verò, ſi hodie ſit ieiunium, & dubitas, an

ſit duodecima noctis, non licet; quia præceptum eſt in poſſeſſione, cùm conſtet hodiernum diem eſſe ieiunij, & dubium ſit an tranſactus, *Sanch. Laym. l. c.* Quæ omnia intellige de dubio ſtrictè ſumpto: ſi enim ſit ratio dubium deponendi, v. g. quia aliqua horologia ſonuerunt duodecimam, alia non, ceſſat ratio data. Cùm enim duo horologia ſint quaſi duo Doctores, ſeu opiniones probabiles, licet vtrum libet ſequi, niſi ſciam vnum errare. *Laym. & alij communiter.*

6. Si dubites, vtrum mediam noctem cœnando exceſſeris, vel maſticando aliquid deglutiueris, non licet celebrare, vel Euchariſtiam ſumere, *Sanch. l. 2. de matrimonio, d. 41. n. 40. Fagung. p. 3. l. 3. c. 5. num.* 18. tum, quia lex ieiune ſumendi eſt in poſſeſſione: tum, quia grauis eſt irreuerentia. Quanquam contraria ſententia Laymanno L. 1. t. 1. c. 5. n. 36. probabilis; Dianæ verò tom. 2. tr. 4. de Sacram. R. 29. tuta etiam in praxi videatur; eò quòd lex Eccleſiaſtica, in caſu dubio, non videatur tam arctè conſtringere conſcientias: &, in dubio factum præſumi non debeat: neque cenſeatur irreuerens, qui iuris præſumptionem ſequitur. Vide infrà *lib. 6. tr. 3. c. 2. d. 2.* & *de Lugo d. 15. n. 41.*

7. Si poſt contractum bona fide matrimonium, dubium de valore ſuperueniat, quod poſt veritatis inquiſitionem depelli non poſſit, debitum non tantùm reddi, ſed etiam exigi poteſt: quia dubium ſuperueniens bonæ fidei poſſeſſori obeſſe non debet. vide *Sanch. l. 2. de matr. diſp. 41. n. 47. Bonac. l. c.*

8. Qui certus eſt de debito, & dubitat, an ſoluerit, tenetur ſoluere. *Suar. Vaſq. Lugo, Dian. p. 2. t. 6. miſc. R. 59.* niſi etiam creditor dubitet, tunc, enim *Tan. in 1. 2. d. 2. q. 6. du. 4.* putat non teneri: quod *Lay. l. 1. to. 1. cap. 6.* ita limitat, vt teneatur non ad integram ſolutionem, ſed partem eius, pro qualitate dubij: quod *Dian. p. 4. t. 3. R. 35.* amplectitur vt probabile.

CAPVT III.

Quid Conſcientia ſcrupuloſa, & quid in eâ agendum.

RESpond. I. Scrupulus, eſt inanis apprehenſio, & hinc ortus timor & anxietas, alicubi eſſe peccatum

peccatum, vbi non eſt. Ita communiter *Nauar. Azor & cæteri.*

Reſp. 2. Licet operari cum Conſcientia ſcrupuloſa, manente ſcrupulo dummodò iudicetur eſſe ſcrupulus, & vt talis contemnatur. Neque tamen opus eſt, vt ad ſingulos actus formetur hoc expreſſum iudicium, quòd ſit ſcrupulus; ſed ſufficit, quòd contra eum agat ex habituali, vel virtuali iudicio, ab experientia præteritorum actuum. Ratio eſt, quia talis nulli periculo ſe exponit; cùm ad benè operandum ſufficiat iudicium probabile aliquid licere: ſcrupulus autem cùm ex leui fundamento procedat, non tollit iudicium practicum probabile. *Sanch. l. 2. c.* 10, *Reg. Beca. Fill. n.*176.

Reſp. 3. Signa Conſcientiæ ſcrupuloſæ ſunt: 1. Pertinacia iudicij, quà doctorum conſiliis non acquieſcunt: vnde varios conſulunt, & fatigant, ac tandem nullius iudicio ſtant, niſi ſuo, 2. Ex leui apparentia frequens iudiciorum mutatio: vnde oritur in agendo inconſtantia. Sic v.g. in Horis legendis aliquando decies mutabunt iudicium, de lecto vel non lecto aliquo verſiculo, 3. Quod ex priore procedit, perturbatè agere, & cœco quodam modo in externis actionibus verſari, 4. Habere reflexiones extrauagantes infinitarum circumſtantiarum 5. Timere in omnibus peccatum, ac contra ſapientum, & proprium ſæpè iudicium, eſſe inquietum, 6. Si confeſſarius iudicet te eſſe ſcrupuloſum, 7. in particulari ſigna ſcrupuli præſentis ſunt hæc duo, 1. Si per illum experiaris te nimium angi, & turbari, 2. Si aliàs expertus ſis, te ſimilia apprehendiſſe ſine fundamento.

Reſp. 4. Remedia Conſcientiæ ſcrupuloſæ ſunt. 1. Scrupulos contemnere, contra illos agere, nec cogitatione fouere, 2. Iudicio Confeſſarij, vel alterius viri docti ac pij acquieſcere, non recurrendo ad eum in ſingulis actionibus; ſic enim ſe, & illum fatigant, cum ſcrupulorum incremento: ſed accipiendo ab eo generalia principia, à quibus nullius ſcrupuli cauſa, imò nullo modo, recedat. Etſi enim alterum errare contingeret: quia ta-

men

men hoc faciendo agit, quod in ſe eſt, non peccabit. III. Bonorum vitam & conſuetudinem, tanquam regulam intueri, *S. Ant. Syl.* IV. Aſſuefacere ſe ad ſequendas ſententias mitiores, & minùs etiam tutas. *Fill. c.* 4. *n.* 122. V. Non iudicare quidquam eſſe mortale, niſi certò ſciat. *Azor. l.* 2. *cap.* 20. *Vaſq. Sanc. Fil. t.* 2. *c.* 4. VI. Nunquam otiari; quia otium implet phantaſiam cogitationibus ſcrupuloſis. VII. Deſtruere cauſas ſcrupulorum; v. g. melancholicus euacuet medicamentis atram bilem: pertinax frangat ſuum iudicium: ſuperbus prudentiæ non confidat; rudis inſtructionem petat: timidus meditetur bonitatem Dei, quæ non imponit præcepta redigentia ad inſaniam. VIII. Noſſe ſcrupuloſorum priuilegia, vt 1. quod non teneatur in agendo adhibere examen & diligentiam, niſi valde mediocrem; nec tantam, quantam alij: & quod, dum angit ſcrupulus, nec ſuppetit conſilium, poſſit liberè agere quod vult, niſi certum & euidens ſit eſſe peccatum, vide *Vaſq. in* 1. 2. *ad* 57. 2. Quòd nihil teneatur repetere ex præteritis confeſſionibus, niſi certò ſciat illud eſſe mortale, & ſe rite confeſſum non eſſe. Non eſt autem certus, quamdiu dubitat. Vnde ſuadet *Laym.* vt ſcrupuloſus numquam confiteatur dubia, & ſcrupulos. Et *Sa C. Dubium, Sanch. Azor. &c.* dicunt non teneri confiteri, niſi quæ iurare poſſit eſſe mortalia, & nunquam eſſe confeſſum. Ratio vtriuſque priuilegij eſt, quia in ſcrupuloſo, ex nimio timore peccandi, turbatur ratio, vt non poſſit recte rem examinare. Vnde eſto aliqua confeſſus non fuerit, non tenetur tamen cum tanto damno, & periculo anxietatis perpetuæ, procurare integritatem confeſſionis, cùm ab ea minores ſæpe difficultates excuſent, vt notat. *Konin. Lay. Bon. Azor. Bec.* IX. Confeſſarius non permittat confiteri, vel proponere ſcrupulos, vel dubia, (maxime, ſi ſemel ad ſatietatem audiuerit) quia alioqui nunquam fontem ſcrupulorum exhauriet. *vid. apud Laym. hic c.* 6. *Filliuc. Sanch. hic & l.* 2. *de matr. d.* 4. *Azor. t.* 1. *l.* 2. *c.* 20. *Breſterum l.* 6. *toto Bec. p.* 2. *t.* 1. *c.* 4. *Bonac. d.* 1. *q.* 4. *p.* 9.

TRACTA-

Digitized by Google

TRACTATVS II.

De Regula externa actuum humanorum, ſcilicet Lege.

CAPVT I.

De natura & obligatione Legis in genere.

DVBIVM I.

Quid ſit Lex, ſiue Præceptum?

RESPONDEO. Lex,& Præceptum,provt hic indiſtinctè accipitur, eſt recta agendorum aut omittendorum ratio. Interim, cum à Superiore non Communitati, ſed alicui tantùm, aut aliquibus in particulari aliquid præcipitur, non appellatur Lex, ſed Præceptum tantùm. *Suar. Laym. Bon.d.*1.*q.*1.*p.*1. Vnde reſolue.

1. Ad Legem, ſeu Præceptum quis tenetur; non ad Conſilium: cùm hoc tantùm dirigat,illud etiam obliget. *Ibid.*

2. Cùm iniqua lex eſt, & contra rationem, non obligat;quia deficit à rectitudine. *Ibid.*

3. Cùm dubium eſt de iuſtitia,teneris lege:quia legiſlator poſſidet ius præcipiendi:idemque regitur altiore conſilio; ac poteſt habere rationes ſubditis occultas. Addit *Suarez*, etiam obligare,licet contra iuſtitiam legis ſint rationes probabiles: quia aliàs nimia daretur licentia legibus non parendi, cùm vix poſſint eſſe tam iuſtæ,quin aliqua apparens ratio dubitationem mouere poſſit. *Suar.l.*1.*c.*9. *Bon. pag.* 8.*num.*11.

4. Leges & ſententiæ latæ à tyrannis, obligant ſi ij pacificè regna poſſideant, & à Republica tolerentur. Nec obſtat; quod ſententia iudicis illegitimi dicatur eſſe nulla: id enim verum eſt de ſententia, provt eſt præcisè à tyranno; non autem, provt eſt à voluntate, ſaltem interpretatiua & implicita Reipublicæ,quæ, dum tyrannum, & iudices ab eo conſtitutos repellere nequit, tacitè confert iis poteſtatem gubernandi,eorumque leges & acta ratificat. *Leſſ.l.*2.*c.*19. *d.*9. *Salas d.*10.*ſ* 3.*n.*14.

5. Non

5. Non tenetur quis ad legem, niſi promulgata ſit, ſiue denunciata. *D. Thom. p. 2. q. 90. Laym. l. 1. t. 4. c. 3. Molina, Salas, Suarez, & alij communiter.*

DVBIVM II.

Quotuplex eſt Præceptum?

Reſpondeo. Præceptum diuiditur 1. vniuerſaliter in Affirmatiuum, & Negatiuum. Illud eſt, quod bonum præcipit: hoc, quod malum prohibet. Differunt inter ſe, quòd Affirmatiuum obliget quidem ſemper, ſed non ad ſemper, ſeu, non pro omni tempore, v. g. Honorandi ſunt parentes; non ſemper, ſed ſuo tempore. Negatiuum obligat, & ſemper, & ad ſemper. *Vide Becan. in 1. 2. tom. 3. capit. 1. quæſt. 3.*

2. In Naturale, & Poſitiuum. Præceptum Naturale, ſiue iuris naturæ, eſt dictamen, ſeu iudicium noſtræ rationis quo per lumen nobis ab authore naturæ impreſſum ſtatuimus, quid agendum, & quid vitandum ſit, quale eſt illud. Bonum eſt faciendum; malum fugiendum. Ex quo præcepto generali particularia, v. g. Deum eſſe colendum, nemini faciendam eſſe iniuriam, imò omnia præcepta Decalogi, (excepta circumſtantia *Sabbati*) multaque alia deriuantur. Præceptum Poſitiuum, ſeu Iuris poſitiui eſt, quod libera Dei, vel hominum voluntate poſitum eſt, & ex eadem dependet, v. g. Præceptum de Baptiſmo, ieiunio quadrageſimali, &c.

Porrò quomodo Præcepta Poſitiua mutari & variari poſſint, ac ſoleant, Naturalia verò ſemper maneant. Vide *apud Scholaſticos & Leſſ. l. 2. de Iure & Iuſt. c. 2. dub. 2.*

Reſp. 2. Præceptum Poſitiuum diuiditur in Præceptum Iuris diuini, quod ſcilicet à Deo traditum eſt; & in Iuris humani, quod ab homine. Poſitiuum diuinum diuiditur in præcepta Veteris & Nouæ Legis. Lex Vetus continebat præcepta moralia, cæremonialia, & iudicialia, de quibus *vid. D. Tho. 1. 2. d. 3.* Lex noua continet præcepta ſupernaturalia fidei, & Sacramentorum. Poſitiuum humanum diuiditur in præceptum Iuris Eccleſiaſtici, ſiue Canonici, quod authoritate Eccleſiæ ſcilicet, Summi Pontificis, aut Concilij ſtatutum eſt: & Iu-

Digitized by Google

ris Ciuilis, ſeu Politici, quod fundatur in poteſtate ſeculari.

DVBIVM III.

An vis & ſubſtantia Legis Poſitiuæ dependeat ab acceptatione communitatis.

Reſpondeo. Etſi ita ſentiant Canoniſtæ: item *Nauar. Azor. &c citati à Laym. l. 1. tr. 4. c. 3.* eò quòd ponant, leges hac tacitâ conditione ferri, ſi à populo fuerint acceptatæ, alioqui vim, ſeu obligationem, non habituras. Verior tamen ſententia eſt Theologorum, leges abſoluti Magiſtratus non pendere à populi acceptatione, & conſenſu; ſed mox vt legitimè promulgatæ ſunt, obligare populum ad recipiendum: præſertim in legibus Pontificis, qui ſuam poteſtatem non accepit à populo, ſed Chriſto, *Vaſq. Suar. Molina, &c.* Vnde *à Laym. l. c.* reſoluuntur hi Caſus.

1. Epiſcopis ex officio incumbit, nouas leges Pontificias, (vt Principibus, Imperatorias;) promulgare per ſuas diœceſes, atque in vſum deducere.

2. Si lex in Prouincia promulgata ſit, ſed à maiore parte populi non accipiatur, nec obſeruetur, tunc, ſi legiſlator id ſciat, & taceat, cenſetur hoc ipſo legem reuocare. Si verò id ſciat, & vrgeat obſeruationem, quiſque tenetur eam ſeruare, quia potiùs caput ſuum, quàm reliqua membra ſequi debet.

3. Si Princeps neſciat, non recipi, nec deduci ad vſum; durat legis obligatio, donec elabatur decennium: quo elapſo, præſcriptum eſt contra eam, ſiue Imperatoria ſit, ſiue Pontificia; & tunc non ampliùs obligat. Vti & Lex Eccleſiæ, etſi ſemel recepta ſit, aboletur per præſcriptionem, ſed annorum plurium, nempe quadraginta, *Nau. Az. Suar.*

4. Si tu legem promulgatam paratus ſis ſuſcipere, & datâ occaſione etiam obſerues; ſed alij plerique è communitate non recipiant, nec recepturi videantur, tunc ſaltem ab eâ excuſaberis per diſcretionem.

5. Etſi primi Epiſcopi fortè peccarint, non recipiendo legem, & in vſum deducendo, ſucceſſores tamen eorum, ſi poſt longum tempus videant non obſeruatam, credere poſſunt eſſe ſublatam per præſcriptionem.

6.

6. In dubio, num lex recepta ſit, nec ne, præſumendum eſt pro ipſa: quia factum in dubio præſumitur, ſi de iure faciendum erat. *vide Az. l. 5. cap. 4. Laym. hic c. 3. Sal. de leg. diſp. 13. ſ. 3.*

DVBIVM IV.

An Præcepta etiam humana obligent ſub peccato, & quali?

Reſpondeo, Cùm Deus ſit Dominus noſter, atque etiam Superioribus parere nos iuſſerit, non ſolùm ipſe, ſed & illi nobis præcipere poſſunt, & præcipiunt, tum ſub pœnâ, tum etiam ſub culpâ, ſiue peccato; idque graui aut leui, prout & rei præceptæ ad intentum finem neceſſitas, & materiæ quantitas, & eorum voluntas ſeſe habent, quæ ex eorum verbis, circumſtantiis, aut prudentum æſtimatione ſolet colligi. *Ita Theologi communiter. S. Thom. Suar. Salas, &c.*

Vnde reſoluuntur hi Caſus.

1. Grauiter peccat, qui deliberatè & in materia magna violat præceptum aliquod Decalogi, vel Eccleſiæ.

2. Cùm res leuis eſt, non peccat mortaliter tranſgrediens, etſi Superior ſub mortali præceperit; quia id eum poſſe negant *Suar. Laym. & alij ex communi*: verbi gratia ne quis frangat ſilentium, ne edat vuam, vt claudat oſtium, &c, quia eſt res parua, & incapax tantæ obligationis. Nec ipſe Deus in materia parua ſub mortali obligat. *vid. Leſſ. l. 2. c. 4. d. 9. Salas d. 10. ſ. 7.*

3. Aliud eſſet, ſi materia aliàs leuis fieret ratione circumſtantiarum. vt, v. g. contemptus ſcandali, magni boni communis, vel finis à legiſlatore intenti. Sic abſtinentia à pomo in Paradiſo in ſe quidem parua: grauiſſima tamen erat ex circumſtantia finis. *Suar. l. 3. c. 25.*

4. Quando materia eſt grauis, poteſt Superior præcipere ſub culpa tantum leui: quia ſicut poteſt nullo modo obligare, non præcipiendo; ita etiam poteſt obligare ſub veniali tantùm. Ita *Suar. Leſſ. l. c.* contra *Vaſq.*

5. Potiſſima ſigna, ex quibus colligi poſſit, an lex obliget ſub graui culpa, ſunt hæc: I. Si materia

ſit

ſit grauis, & non conſtet in contrarium de voluntate præcipientis. Vnde *Cai. in ſum. ver. Cler.* docet Clericos tantùm peccare venialiter, dum contra præcepta Iuris poſitiui, aues & canes ſequuntur ad venandum. II. Si verba magnam vim habent, vt iubemus, interdicimus, in virtute S. obedientiæ; vel vi voti, aut iuramenti, vel, grauiter mandamus, &c. III. Si pœna magna adiiciatur, vt excommunicationis, depoſitionis, maledictionis æternæ, exilij perpetui, mortis, &c. IV. Si ita fert vſus & conſuetudo, inter peritos & timoratos: quia conſuetudo eſt optima legum interpres, vt patet in lege ieiunij Eccleſiaſtici, & abſtinentiæ à carnibus, item communionis annuæ, quas grauiter obligare probat *hic Tol. Laym. c. 14. n. 4. Bon. p. 7. §. 4.*

CAPVT II.

De ſubiecto, cui datur Præceptum.

DVBIVM I.

Quæ perſonæ præceptis obligentur.

Reſpond. Soli ſubditi ratione vtentes obligantur, ita vt eorum tranſgreſſione peccent. Quod addo propter ebrios, & ad tempus amentes, qui etſi verè iis obligentur, eorum tamen violatione non peccant, defectu aduertentiæ rationis, & conſenſus. Pars prior eſt communis, & certa. *Fil. t. 21. cap. 11. qu. 10. Bonac. p. 6. &c. Laym. l. 1. tr. 4. c. 10.* Poſterior eſt eorundem. Cuius ratio eſt, tum quia præceptum cùm ſit directiuum, ſupponit vſum rationis: tum, quia obedientia tantùm eſt eorum, qui ratione & voluntate vtuntur. Neque aliàs tranſgreſſio ad culpam imputari poſſet. *Vnde reſolues hos Caſus.*

1. Legiſlator non tenetur ſuis legibus, vt ſic, quoad vim coactiuam, & pœnam, ſiue directè: indirectè tamen, & quoad vim directiuam, & ex æquitate quadam, tenetur ſe, tanquam caput, membris conformare. Ita *S. Thom. q. 96. a. 5. ad 3. Syl. Suar. Bon. Laym. l. 1. t. 4. cap. 9.* contra *Azor.* Tenetur etiam in contractibus, cum reliquis pari conditione vti. *Vide Fill. t. 21. cap. 5.*

2. Infideles non baptizati, etiam catechumeni, non

non obligantur præceptis Eccleſiæ: obligantur tamen hæretici, & alij qui per Baptiſmum, Eccleſiæ ſemel ſunt ſubiecti.

3. Etſi pueri ratione vtentes, legibus iis Eccleſiæ, quarum materia eorum ætati eſt conueniens, v.g. confeſſionis annuæ, ſecundùm *Nauar. Henriq.* & *Azor*: item abſtinentiæ à carnibus, auditionis ſacri, ſecundum *Sanch. &c.* obligentur; quoad culpam; non tamen quoad pœnas ordinarias, niſi ſint puberes, quales ſunt maſculi anno decimo quarto, puellæ duodecimo, abſoluto. *Ita Sotus, Vaſq. de pœni. q. 90. a. 2. Sa v. Cenſura.*

4. Infantibus, non baptizatis, & perpetuò amentibus, licitè dantur carnes diebus Veneris, & imponuntur opera ſeruilia feſtis, non tamen ebriis, cum legi maneant ſubiecti, vti nec licitè irritantur amentes ad blaſphemandum, lædendum, &c. eò quòd talis actio tribueretur principali agenti, qui alterius opera vteretur, quaſi inſtrumento, *v. Laym. l. 1. t. 4. c. 10. Bona. p. 6. & Sanch. 1. Mor. c. 12.*

5. Clerici, cùm iure diuino ſint exempti de poteſtate ciuili, vt docet *Bell. l. 1. de Cleric. cap. 28.* non tenentur legibus ciuilibus directè, & quoad vim coactiuam. Vnde nec à Principe Seculari puniri poſſunt. Cùm tamen ſint membra Reipub. & alioqui communis æquitas ſeruari non poſſet, tenentur indirectè, & quoad vim directiuam, legibus communibus iis, quæ ad bonum commune ſpectant, & eorum ſtatui non repugnant; quales v.g. ſunt leges prohibentes, vel irritantes contractum (niſi hæ ſint pœnales, tunc enim quia vim coarctiuam obtinent, eos non ligant,) ideóque peccant contra iuſtitiam, & ad reſtitutionem tenentur, ſi frumenta, v.g. vel alia vendant, vltra pretium à Principe ſtatutum. *Ita Molina. Suar. Sal. Tan. vid. Laym. l. c.* quia Ius Naturæ exigit vt vendant pretio iuſto: tale autem cenſetur, quod decernitur lege.

DVBIVM II.

An Peregrini teneantur legibus ſui domicilij, dum ab eo abſunt?

Suppono I. Præceptum aliud eſſe locale, quod ſcilicet

ſcilicet certo tantum loco, vrbe v. g. vel Parochia obligat: aliud vniuerſale, ſeu iuris communis, quod totam ferè Eccleſiam obligat.

Suppono II. Peregrinos propriè dici eos, qui aliquo veniunt animo non manendi, ſed tantùm ſubſiſtendi ad aliquot dies, vel ſummùm per minorem anni partem, vt mercatores, viatores: non autem ſtudioſi; neque ancillæ, quæ veniunt ad ſeruiendum.

Reſpondeo. Non obligari. *Ita Nauar. Sanch. Leſſ. lib.4.cap.3. diſt.8.* Ratio, quia præcepta localia per ſe & directè reſpiciunt territorium, eique ſunt affixa, atque adeò non obligant niſi exiſtentes intra illud. Lex enim ita fertur; v.g. Feſtum illud tali loco celebretur: ideoque hic valet illud: *Si fueris Romæ, &c.* Addit *Laym. c.*11. præceptum locale exſpirare etiam intra proprium territorium, in loco exempto, quòd is æquiparetur loco ſito extra territorium. *Ex quibus reſolues hos Caſus.*

1. Si Epiſcopus ſub pœnâ Excommunicationis vetet luſum aleæ, non obligantur Clerici ludentes in loco exempto à iuriſdictione Epiſcopi. *Bonac. p.6. Laym. cap.*11.*n.*5.

2. Si quis die ieiunij, aut feſto, ſit in loco alio, non ſui territorij, aut exempto, vbi tunc non eſt ieiunium, aut feſtum, poteſt ibi comedere, exercere ſeruilia. *Lay. l.c. cap.*11. *Bon.*

3. Id etiam habet locum in præceptis iuris communis, ſi in loco iſto ſint vſu abrogata, vel non recepta, vel habeatur priuilegium. Quare potes v.g. Mediolani primis quatuor diebus quadrageſimæ veſci carnibus, cùm id ibi liceat. Item in Belgio ſabbathis intra Natiuitatem & Purificationem, veſci carnibus: item in loco, vbi Tridentinum non eſt receptum, validè, (etſi non licitè) inire matrimonium clandeſtinum. *Suar. Sanch. l.*1.*c.*12. *Leſſ. &c.*

4. Poteſt quis diſcedens manè ex oppido, vbi non eſt ieiunium veſci carnibus, etſi meridie rediturus ſit domum, vbi eſt ieiunium; nec tunc vbi domum venerit, tenebitur ad ſeruandum ieiunium iſtâ die, cùm illud iam violauerit, ideoque ſeruare non poſſit, tenebitur tamen domi ad abſtinentiam

Digitized by Google

tiam à carnibus, cùm illa adhuc poſſit ibi ſeruari, eò quòd ſit diuidua. *vid. Sanc. l. c. Leſſ. c.* 12. *d.* 8.

5. Si quis abiturus eſt loco, vbi eſt ieiunium, ſciátque ſe certò peruenturum veſperi ad locum, vbi non ſit ieiunium, tunc etſi non poſſit ibi veſci carnibus, vnde abit, (cùm iſta abſtinentia ſit diuidua) poteſt tamen ibi manè ientare, & meridie prandere, vt contrà quoſdam docet *Leſſ. & Sanch.* ſupra.

6. Probabile etiam eſt, & in conſcientiâ ſecurum, quod docet *Sanch. l.* 3. *de matri. d.* 18. *&* 1. *mor. cap.* 12. contra *Nauar. Suar.* peregrinos, antequam excedunt proprio territorio, non teneri implere præcepta, quæ eos ibi deprehendunt, v.g. non teneri eum manè audire ſacrum die feſto, qui ante prandium venturus ſit aliò, vbi non ſit feſtum: quia ſi manſiſſet ſuo loco, vbi præceptum obligabat, poterat differre ad id tempus: quando autem peruenit ad alium locum, deſinit obligari. Nec obſtat, quod præuidens impedimentum, teneatur præuenire, quia id tunc tantum verum eſt, quando manente vi præcepti quis eſt impediendus, hic autem ab obligatione præcepti abſoluitur. Contraria tamen ſententia, tanquam magis pia, ſuaderi poteſt, niſi quod obſtet. *Sanch.* 1. *mora. cap.* 12. *& l.* 3. *de matri d.* 18. *num.* 21.

DVBIVM III.

An Peregrini & vagi teneantur præceptis locorum, in quibus morantur?

Reſp. Regulariter non tenentur præceptis ſpecialibus illorum locorum. *Ita Laym. Sanch. Azor, Koning. Leſſ. Reginal. Fil.* contra *Nauarrum, Suar. Sa, &c.* (& quoad vagos, etiam contra *Bon.* & *Sanch.*) Ratio eſt, quia non poteſt dari vlla ratio huius obligationis, cùm illi non ſint ſubditi, vel locis, vel Superioribus, quorum tales leges fuerunt ideoque extra eorum iuriſdictionem. Nec obſtat. 1. eos nullis partialium locorum ſtatutis, ſed ſolo iure communi teneri, quia id non eſt abſurdum. Nec. 2 quòd vagi, ob delicta admiſſa, puniri poſſint: hoc enim conſuetudo recepit, ne ſcelera maneant impunita.

Dixi

Digitized by Google

Dixi 1, *regulariter* : quia tenentur quibuſdam legibus, maximè quarum violatio cederet in damnum, & iniuriam illius loci, in quo morantur, vt etiam iis,quæ ſunt de contractibus celebrandis.*Vnde reſolues hos Caſus.*

1. Tales non tenentur audire Miſſam,& poſſunt opera ſeruilia exercere die iſtic feſto, non tenentur ieiunare, nec abſtinere à carnibus, quando iſtic eſt ieiunium, & domi ſuæ non eſt Intellige vtrumque, ſecluſo ſcandalo, propter quod Epiſcopus loci punire poſſet.*Lay.l.c.t.3.c.11.n.4.*

2. Peregrinis non licet frumenta euehere, vel vendere, ſupra pretium ibi ſtatutum, noctu arma ferre &c.ſi talia ibi prohibita ſint. *Panormit. Regin. Sanch.n.36.*

Dixi 2. *præceptis ſpecialibus* : quia ſi domi tuæ conſuetudine derogatum ſit alicui præcepto iuris communis, & aliò venias, vbi illud viget, eodem obligaberis. Ratio eſt, quia lex iuris communis eſt vniuerſalis, & obligat omnes ſine ordine ad locum *Lay.c.12.n.3 Vnde reſoluitur hic Caſus.*

Belga aliquis veniens Coloniam,v.g.tenetur iſtic ſublatis inter Natiuitatem Chriſti, & Purificationem, abſtinere à carnibus, quia priuilegium eius comedendi tunc carnes,non eſt perſonale, ſed locale : ideoque expirat extra locum.*Laym.l.c.*

DVBIVM. IV.

An Peregrini teneantur præceptis iuris communis, ſi non ſint in vſu in loco vbi morantur?

Reſp. Non teneri.Ratio eſt,quia tunc valet priuilegium localc, quo frui poſſunt omnes qui in loco morantur. *Ita Sanch.1. mon. cap.12. Suar. Laym.&c.* Vnde reſoluuntur ſequentes Caſus.

1. Si Germanus per Hiſpaniam tranſeat, poteſt ſabbathis veſci inteſtinis animalium. Idem ſi per Belgium,aut Mediolanum iter habeat, poteſt inter Natiuitatem Chriſti, & Purificationem, in Belgio ſabbathis, Mediolani verò quatuor primis diebus Quadrageſimæ carnibus veſci. *Sanch. Suar. Bonac. p.6.n.61.*

2. Si quis ex Diœceſi Catholica, v. g. Hildeſio, vbi vetus Calendarium adhuc eſt in vſu, veniat

Digitized by Google

veniat in aliam vbi nouum eſt receptum, v.g. Monaſterium, poteſt, ſi ibi Quadrageſima præteriit, carnibus veſci, vt docet *Sanch. l. cit. Salas num.69. Bonac. num.64. Leſſ. l.4. cap.2. d.8.* qui tamen contrariam ſententiam ſuadet in praxi, licèt hæc tuta ſit, vt etiam docet *Laym.*

Addidi *ex Diœceſi Catholica:* quia ſi Catholicus veniat in terras hæreticorum, vbi alij Catholici non ſunt, tenetur ibi ſeruare nouum Calendarium ad vitandum ſcandalum, & contemptum Eccleſiæ Catholicæ. *Vid. Laym. l.1. t.4. cap.11. n.8.*

CAPVT III.

De modo, quo obſeruanda ſunt præcepta.

DVBIVM I.

An debeant impleri ex charitate?

RESp. Poſſunt impleri ſine charitate, niſi hanc in ſubſtantia includant; vt v.g. præceptum dilectionis Dei. Ratio, quia tantùm præcipitur ſubſtantia actûs incluſi in præcepto, v.g. vt honoretur parens non autem finis, aut modus præcepti, vt docet *S. Thom. 1.2. q.100. a.10.* Interim certum eſt, requiri charitatem in operante, vt impletio præcepti ſit meritoria, iuxta illud 1. *Corinth.13. Si linguis hominum loquar. S. Thom. Suarez Sanch.* Vnde reſoluuntur ſequentes Caſus.

1. Si quis ieiunet, vel interſit ſacro, ob vanam gloriam, vel etiam vt furetur, poteſt nihilominus implere præceptum, etiam per actum ex circumſtantiis peccaminoſum: quia implet ſubſtantiam illius præcepti, licèt peccet contra aliud, cui finis ille malus opponitur, vt docet *Sanch. 1. [illegible] r. c.14. Laym. l.1. t.4. c.4. n.6. Card. de Lugo diſp.22. ſ.2. n.23.*

2. Simili ratione impletur votum, iuramentum Deo factum, pœnitentia Sacramentalis, licet actus ipſe ſit peccatum. *Iidem d.cc.*

DVBIVM II.

An ad impletionem præceptorum requiratur intentio iis ſatisfaciendi?

Reſpon. Quod non. *Ita Sanch. Vaſq. 1.2. q.100. a.9. & alij communiter.* Ratio eſt, quia lex tantùm præcipit liberam operis externi executionem, v.g. audi

auditionem ſacri : non autem, vt alio peculiari actu quis velit, vel intendat præcepto ſatisfacere, ſiue vt alij loquuntur, præcepta non obligant ad obedientiam formalem, hoc eſt, vt aliud fiat quia præcipitur, ſed tantùm ad materialem, ſiue vt fiat quod præcipitur. *Vid. inf. lib. 3. tr. 3. c. 1. d. 3.* Vnde reſoluuntur ſequentes Caſus.

☞ 1. Qui alicuius præcepti immemor, illud impleuit, v. g. ignorans eſſe diem feſtum, liberè tamen interfuit ſacro, is ſatisfecit. Neque, vt quidam volunt, neceſſe eſt, vt poſtea intelligens eſſe diem feſtum, velit tunc ſatisfacere per Miſſam auditam, quia impleuit ſubſtantiam actus præcepti. *S. Thom. Hen. Fill. t. 5. c. 7. q. 7.*

2. Is votum, iuramentum, & pœnitentiam Sacramentalem verè implet, qui opera promiſſa, vel iniuncta exequitur, etſi non habeat intentionem implendi ; modò tamen non applicet ea pro aliâ re. Ratio, quia vota, &c. ſunt leges, quaſi particulares *quas* homo ſibi, vel alteri imponit ; vnde tantùm obligant ad ſubſtantiam actus. *Suar. Azor. Leſſ. Laym. n. 6.*

DVBIVM. III.

An ſatisfaciat præcepto, qui faciens opus, expreſsè intendit per illud non ſatisfacere.

Reſp. Satisfacit. *Ita Suar. Val. Vaſq. l. c. & Leſſ. l. 2. cap. 7. dub.* 10. contra *Nauar. Azor. &c.* Ratio eſt, quia præcepta tantùm obligant ad ſubſtantiam operis iniuncti; ergo illâ poſitâ, non eſt in poteſtate operantis, vt non ſatisfaciat. Nec refert 1. quòd actus non operentur vltra intentionem agentis ; quia id intelligitur, quando eſt in poteſtate operantis, v. g. ſatisfacere vel non. Nec 2. quòd qui debet alteri *centum*, non ſatisfaciat obligationi ſi liberali donatione det ducentos. Nec 3. quòd voto obligatus ad recitandum Roſarium, ſi recitet animo non im*plendi*, non ſatisfaciat. Ratio, quia hæ & ſimiles obligationes, proueniunt ex voluntate promittentis, qui ſicut ab initio debitorem ſe liberè conſtituit, ſic in debito liberè permanere poteſt : obligatio autem parendi legi, prouenit ex voluntate legiſlatoris ; ideóque non extenditur vltra eius intentionem

&

Digitized by Google

& voluntatem, nempe vltra ſubſtantiam operis præcepti. *Kon. num. 309. v. Leſſ. l. c. & Laym. hic.* Vnde reſoluuntur ſequentes Caſus.

1. Sacerdos, qui legit Horas non eâ deuotione, quâ voluit, ideóque propoſuit ad ſatisfaciendum præcepto repetere, etſi deinde non repetat, ſatisfecit tamen præcepto. *Suar. Kon. Card. de Lugo, &c.*

2. Audiens ſacrum die feſto, quod ſcit eſſe vltimum, (vel, ſi non ſit vltimum, intendens non audire aliud) licèt intenderit non ſatisfacere, verè tamen ſatisfecit præcepto de audiendâ Miſsâ, etſi peccârit contra aliud præceptum, quo quis tenetur eſſe ſubditus legiſlatori. *Card. de Lugo loc. cit.*

3. Is, qui ſacrum audiuit die feſto, legit Horas Canonicas, abſoluit pœnitentiam Sacramentalem, cum animo non ſatisfaciendi, non tenetur poſteà mutare voluntatem, vt velit per præcedens opus ſatisfeciſſe; quia verè ſatisfecit. *Sanch. Salas, d. 9. n. 33. Card. de Lugo de Eucha. di. 22. ſ. 2. num. 21.* contra *Suar.*

DVBIVM. IV.

An ad impletionem præceptorum, requiratur intentio, ſeu voluntas faciendi id, quod præceptum eſt?

Reſp. Quòd ſic. Ratio eſt, quia cùm lex detur hominibus, non brutis, ideóque humano modo ſit implenda, hinc impletio omnis præcepti, ſiue humani, ſiue diuini, debet eſſe actus humanus coniunctus cum libertate, & voluntate operantis, id eſt, vt velit, ſiue intendat facere hoc, quod eſt præceptum; v. g. audire ſacrum, ieiunare &c. Eſt communis. *Vid. Vaſq. 1. 2. q. 100. a. 0. Suar. Sanch.* Vnde reſoluuntur hi Caſus.

1. Qui audiuit ſacrum die feſto ebrius, dormiens aut impos ſui quomodocumque, aut neſcius quid aggrederetur aut vellet facere, tenetur poſteà compos ſui factus, audire aliud ſacrum *Suar. San. Salas, d. 9. n. 32.*

2. Is, qui audiuit ſacrum, ieiunauit, &c. prorſus violenter coactus, non ſatisfecit; non enim fuit actus humanus defectu voluntarij. *Vaſq. Suar. Azor. Fill. n. 222.*

Dixi

Dixi, *prorſus violenter*: Quia ſi famulus, v.g. metu Domini, aut puer metu magiſtri, ſacrum audiat, (eſto non ſit auditurus, ſi magiſter abeſſet) is etſi peruerſâ voluntate illâ peccet, præcepto tamen ſatisfacit. Ratio quia metus non tollit libertatem, *Sanch. Sal. l.cit. Lay. l.2. c.4. n.12.*

3. Recitans Horas, ſolâ intentione legendi, vel addiſcendi, non ſatisfacit; vti nec ille, qui vadit ad ſacrum, tantùm vt oculos paſcat: cum alio colloquatur, vel expectet amicum. *Card. de Lugo l.c. n.23.*

4. Nec ſatisfacit is, qui tantùm fictè confitetur, v.g. orat, &c. qui non eius fictio, ſed opus præceptum eſt.

DVBIVM V.

An duplici præcepto, vno actu, vel diuerſis actibus, eodem tempore poſſit ſatisfieri.

Reſp. 1. Vno actu diuerſa præcepta ſimul impleri poſſunt, niſi aliud colligitur ex mente præcipientis. Patet ex praxi quotidiana: quì enim obligatur ad Horas ratione ordinis & beneficij, ſatisfacit vnâ recitatione. *Sanch. l.1. c.14. Sal. Bon. p.10.* Vnde reſoluuntur hi Caſus.

1. Cum Dominica & feſtum incidunt in eumdem diem, non teneris audire duo ſacra.

2. Votum & Pœnitentia in Confeſſione iniuncta, plerumque non implentur per actum aliàs debitum; quia hæc plerumque non eſt mens vouentis, & Confeſſoris, *v. Suar. tom.4. in 3. p. Sanch. 1. mor. c.14.*

Dixi, *plerumque*: Quia ſubindè Confeſſarij iniungunt opus aliàs præceptum.

3. Qui alteri ex pluribus obligationibus, debet centum v.g. non ſatisfecit, ſi ſemel dat centum: quia in debitis iuſtitiæ, attenditur æqualitas rei ad rem: non poteſt autem vnum centum, æquale eſſe debitis plurium centum. Vnde in his alia eſt intentio, & mens obligantis, *Sanch. Sal. l.c.*

Reſp. 2. Poteſt quis eodem tempore diuerſis actibus duplici præcepto ſatisfacere, dummodò vnum non impediat alterum. Eſt communis. Et ratio, quia plerumque temporum diuerſitas non præcipitur. *Suar. Azor. p. 2. l.7. c. 5. Sanch. l.1. cap. 14.* Vnde reſol.

1. Poteſt quis eodem tempore audire Miſſam in feſto præceptam, & ſimul legere Horas, vel alias orationes, voto, aliáve ratione debitas. *Bon. p. 10. n. 8.*

2. Poteſt item, qui tenetur audire duas Miſſas, eas audire ſimul, imò etiam tres, vt docent aliqui, dum ſimul in pluribus altaribus fiunt. *Sanch. 1. mor. c. 15. n. 12. Maior. in 4. diſt. 18.*

DVBIVM. VI.

An qui vno actu violat plura præcepta committat plura peccata.

Reſp. Si violet præcepta materialiter tantùm diuerſa, ita vt licèt ſint plurium legiſlatorum, habeant tamen motiuum formale idem, & verſentur circa materiam eandem numero cum iiſdem circumſtantiis, vnum tantùm peccatum committit: ſi verò præcepta ſint formaliter diuerſa, ob motiua proxima ſpecie diſtincta, vel verſentur circa materiam numero diuerſam, committet plura peccata: quia ſunt obligationes, & malitiæ diuerſæ. *Ita Sanch. l. 9. de matr. d. 15. Vaſq. 1. 2. d. 9. Sal. Card. de Lugo d. 16. n. 245.* Vnde reſoluitur.

1. Qui non ieiunauit die vigiliæ, incidentis in Quadrageſimam, aut neglexit ſacrum feſto incidente in Dominicam, vnicum commiſit peccatum, ſatiſque eſt confiteri de ieiunio, & ſacro vno: quia in his præceptis vnica eſt ratio formalis, & motiuum proximum, v. g. in priore maceratio carnis: in poſteriore cultus Dei. *Laym. Sanch. Card. de Lug. l. c.*

2. Qui violat votum & iuramentum, vel votum & præceptum Eccleſiæ de eadem re, duplicem malitiam committit, ac proinde id in Confeſſione explicandum eſt: quia voti obſeruatio præcipitur vt fides Deo debita ſeruetur: iuramenti autem, ne Deus vocetur in falſum teſtem: & ſic duæ ſunt hic rationes formales; vti & ſunt in omiſſione Miſſæ, quæ & propter feſtum, & ex iniuncta pœnitentia audiri debet. *Card. de Lugo. l. c.*

3. Si ligatus cum ligatâ adulteretur, duplex peccatum iniuſtitiæ committitur, vnum contra propriam vxorem, alterum contra maritum adulteræ: vti etiam, ſi quis vno actu occidat plures, ſunt plura homici

homicidia, quia in iſtis materia eſt numero diuerſa. *Lay. l. 1. t. 2. c. 10. n. 3. Sanch. Card. de Lugo l. c.*

CAPVT IV.
Quæ excuſent à tranſgreſſione præcepti?
DVBIVM I.
An ignorantia excuſet.

RESp. Si ſit inuincibilis, excuſat; quia nemo peccat, niſi actu voluntario: hic autem cognitionem præſupponit. Si autem ſit vincibilis, & culpabilis, non excuſat; qualis eſt, cùm poteras, & tenebaris ſcire, aut diſcere, & in mentem veniebat dubitare, nec ſtuduiſti intelligere. *S. Aug. S. Thom. Sanch. 10. mor c. 16. & cæteri communiter* contra *Palaum*. Vnde reſoluitur.

1. Si quis die ieiunij nihil cogitans de præcepto, cœnet, aut carnes comedat, non peccat: ſimiliter in aliis; vt ſi occidas hominem, putans eſſe feram. *Bon. q. 8 p 3.*

2. *Si* in aliqua re tantùm aduertas malitiam vnius generis, illam ſolam contrahis, vt v. g. ſi quis cognoſcat fœminam, quam ſcit non eſſe ſuam, ignorat autem eſſe conſanguineam, is fornicationem tantùm, vel adulterium committit, non inceſtum. *Lay. l. 1. t. 2. c. 4. Bon. l. c.*

DVBIVM II.
An metus excuſet?

Reſp. Si ex metu facis, quod ſimpliciter malum eſt, peccas quidem; minuitur tamen per metum malitia: quia minuitur libertas. Interim ſæpè fit, vt præcepta quædam non obligent, cùm eorum obſeruatio cederet in graue alicuius incommodum: & tunc, ſi ex metu talis incommodi quis tale præceptum omittat, non peccat, cùm præceptum non liget. Eſt communis. *Vnde reſol.*

1. Præceptum naturale negatiuum, prohibens rem intrinſecè malam, non licet violare, ne quidem ob metum mortis.

2. Metus grauis, v. g. mortis, &c. ſæpè non tantùm excuſat à præcepto poſitiuo, tam diuino, quàm humano; ſed quandoque etiam ab affirmatiuo naturali, & ſic (vt *Sanch. 1. mor. c. 18.*) non

tenetur quis cum periculo vitæ integrè confiteri, ſeruare depoſitum, implere votum, ſuccurrere proximo extremè indigenti. *Bec. tom.7.l.3.c.6. Azor.1.p. l.1.c.11.lib.1.t.4. c.24.* Excipe tamen caſum, de quo infrà *l.2.t 3.c.2.d.1.*

3. Si obſeruatio legis humanæ neceſſaria ſit, ad conſeruandum bonum, aut auertendum malum commune, quod pluris ſit, quàm vita propria, tunc lex illa obligat cum periculo vitæ, vt v. g. ſi dux mandet militi non diſcedere ex ſtatione: item, ſi perituræ ſint animæ, niſi Paſtor adeat ægros tempore peſtis. *Laym.loc.cit.*

4. Alioqui nulla præcepta humana, etiam Eccleſiaſtica, per ſe obligant cum periculo vitæ, aut ſimilis incommodis *vid. Sanch.1.mor c.18* vt, ſi v.g. cogaris metu mortis contrahere cum conſanguinea, in gradu prohibito lege Eccleſiaſtica, poſſes contrahere, (in ſpeciem) non tamen poſſes conſummare: quia cùm matrimonium eſſet irritum, fornicareris, quod intrinſecè malum eſt. *Sanch.de matr.l.7 di.5.n.4.*

5. Per accidens interim accidere poteſt, vt lex humana obliget cum periculo vitæ ratione alterius præcepti iuris naturalis, aut diuini concurrentis; vt v.g. ſi quis cogere vellet transgredi præceptum Eccleſiæ: in odium fidei, vel contemptum Religionis. *vid. Sanch.l.c Kon.3.p.t.2 d.13.dub.12.*

DVBIVM. III.

An excuſet impotentia totius, vel partis?

Reſp. 1. Cùm ad impoſſibile nemo teneatur, certum eſt, quòd impotentia excuſet, etiam illa, cui ante cauſam cum peccato dediſti, dummodò de hoc doleas. Quare id præcipuè hîc dubitatur, an, qui non poteſt implere totum, teneatur ad partem?

Reſp. 2. Si præceptum tale ſit, vt commodè poſſit, aut ſoleat diuidi, atque in eius parte ſaluetur ratio ſeu finis præcepti, tunc qui non poteſt ſeruare totum, debet ſeruare partem, quam poteſt. Quòd ſi verò non ſaluetur ratio præcepti in parte, neque id commodè poſſit, aut ſoleat fieri, tunc qui non poteſt totum, (hoc eſt tantum, quo morali-

ter

ter impleri cenſeatur integrum præceptum,) is non tenetur ad partem. Quæ omnia æſtimanda ſunt, 1. ex intentione legiſlatoris. 2. ex ratione, fine, & materia legis. 3. ex iudicio prudentium. 4. ex communi vſu. *Ita Sanch. 1. mor. c. 19. Laym. l. 1. t. 4 c. 19.* Vnde reſoluuntur hi Caſus.

1. Qui non poteſt legere omnes Horas, debet dicere eas, quas poteſt: quia diuiduæ ſunt. *Laym. l. c. Bon.*

2. Qui in Quadrageſima non poteſt ieiunare, debet abſtinere à carnibus, ſi poteſt; aut qui non poteſt omnibus diebus, tenetur iis quibus poteſt. *Ita Laym. l. c. & Bon.*

3. Qui poteſt notabilem partem ſacri (v. g. vſque poſt conſecrationem) audire aut Horarum dicere, aut commodè poteſt cum alio (& ſolet) tenetur, alioquin non. *Ibid. v. infrà de Horis.*

4. Si quis carens Breuiario, pauca ex Horis ſciat memoriter, non tenetur ea dicere. *Ibid.*

5. Qui obligatur viſitare limina Apoſtolorum Romæ, & ſcit ſe eò peruenire non poſſe, non tenetur ingredi iter; quia nec finis, nec ratio præcepti ſaluatur *Ibid. & Suar. Azor. Bon. d. 1. q. 8. p. 1.*

DVBIVM IV.

An excuſet diſpenſatio?

Reſp. In iure humano diſpenſatio legiſlatoris, vel parem poteſtatem habentis, facta ex iuſta cauſa, excuſat à tranſgreſſione præcepti. Eſt communis. *Sanch. Azor, 1. p. l. 5. c. 15. Salas d. 20.*

Ratio eſt, quia cùm ſit author ſuæ legis, poteſt quemuis excipere Dixi 1. *ex iuſtâ cauſâ,* quia ſi temere, & ſine cauſa diſpenſet, tenet quidem diſpenſatio, peccat tamen tam dans, quàm petens diſpenſationem, contra ius naturale, dictans partem debere conformari ſuo toti, niſi iuſta cauſa excuſet. *Sanch. lib. 8. d. 18. Suar. Fill. n. 438.* & quidem vt vult *Suar.* mortaliter; venialiter, vt *Pontius* apud *Dian.* quem *v. p. 8. t. 3. R. 8. 9. & 10.* Si dubitet, an cauſa ſit iuſta, poſſe diſpenſare, vult *Sanchez* contra *Bonac.* qui dicit peccare. Etſi autem cauſa ſit iuſta, non tamen tenetur diſpenſare, niſi cùm vel ius præcipit ex ea cauſa diſpenſari; vel neceſ-

ſarium eſt ad commune bonum, vel ſpirituale pœnitentis: vel ad auertendum graue damnum, aut publicum ſcandalum, & ſine diſpendio fieri poteſt. *Dian. p. 8. t. 3. R. 27. & 28.* contra *Suar. Sanch. &c.* Dixi 2. *legiſlatoris*: quia diſpenſatio inferioris in lege ſuperioris, ſine iuſta cauſa, inualida eſt, ac proinde non excuſat à tranſgreſſione præcepti. Ratio, quia qui nomine alterius ſine cauſa diſpenſat, diſſipat. *Suar. l. 6. c. 19. Sanch. l. 8. de matr. d. 17.* Validè autem & licitè inferior poteſtate ordinaria diſpenſat ex iuſta cauſa in lege Superioris, 1. Circa leuia, hoc eſt, quæ ſub mortali non obligant, etſi facilis ſit ad Superiorem recurſus. 2. Circa ea, quæ frequentes occurrunt, v. g. in ieiuniis, celebrandis feſtis, &c. 3. Circa ea, quæ ita ſunt propria vni communitati, vt non conueniant aliis. 4. Quando recurſus ad Superiorem difficilis eſt, ſiue, quando eſt neceſſitas, & periculum in mora. *Dian. p. 8. t. 3. R. 22.* ex *Gran. Salas, Gordon. & Palao.* qui addit. 5. Si conſuetudo præſcripſerit vt inferior diſpenſet, *v. Dian. l. c. R. 95.* 6. Quando eſt dubium negatiuum, an caſus egeat diſpenſatione. Quo caſu, ſecundum *Palaum*, non opus eſt diſpenſatione, cùm præſumptio ſit pro libertate *Barboſ. Dian. p. 3. t. 6. R. 28. p. t. 3. R. 46. p. 8. t. 3. R. 72. & 95.* Vnde reſolues.

1. Pontifex ſine iuſta cauſa non poteſt diſpenſare in lege Dei, nec Epiſcopus in lege Eccleſiæ. *Sanch. d. 17. n. 3. Suar. Vaſq.*

2. Diſpenſatio in voto, vel iuramento, ſine iuſta cauſa, etiam à Papa facta, eſt inualida, vt *Sanchez, Suar. ll. cc.*

3. Valida eſt, ſi Superior per errorem, iuſtam cauſam arbitretur, aut (etſi non arbitretur, & temerè diſpenſet) reipſa tamen ſit *Sanch. l. c. Azor, Salas, num. 81.* Similiter ſi diſpenſet, cauſa, quæ reuera legitima eſt, non præcognita, probabiliter tamen valere docet. *Sanch. Dian. p. 8. t. 3. R. 19. 21. &c.* contra *Azor.*

4. In dubio de valore diſpenſationis, validam cenſeri, eò quòd præſumatur in fauorem actus ne pereat; probabile putat *Sanch. &c.* cum *Dian. p. 3. t. 6. R. 9. p. 4. t. 3. R. 4. 5. 64. p. 8. t. 3. R. 62.* contra *Molin. &c.*

5. Ha

5. Habens poteſtatem generalem diſpenſandi, poteſt etiam ſecum diſpenſare directè & immediatè, *Sanch. Dian. p. 8. t. 3. R. 16.* contra *Suar.*

6. Valet diſpenſatio obtenta per vim, aut metum (modò cauſa ſit iuſta) Item data ſine vllis verbis ſola mente. *Turrian. Dian. p. 9. tr. 3. R. 17. 76. p. 4. t. 4. R. 118.*

7. Qui impetrauit diſpenſationem (v.g. in impedimento dirimente matrimonium) & per ignorantiam, vel ſimplicitatem expreſſit cauſam falſam eum validè contrahere matrimonium, dicit *Pontius de matr. l. 8. c. 16.* ex *C. Cum inter.* Sed contrarium tenet *Palaus tom 1. t. 3. d. 6. p. 16. §. 5.* ex *Cap. Sup. literu, v Dian. p. 8. t. 3. R. 69.*

8. Subditus bona fide diſpenſationem petens, rationibus Superiori allatis, poteſt diſpenſatione impetrata, eſſe ſecurus. *vid. Laym. l. 1. t. 4 c. 22.*

9. Peccat, qui aliquem inducit ad diſpenſandum ſine cauſa, vel allegata falſa cauſa. *Nauar. Sanch. 18. de matr. num. 8. Fill. t. 10 n. 314. Salas di. 20. ſ. 6. n. 58,* qui addit, id verum eſſe, etſi diſpenſans excuſetur ob bonam fidem.

10. Diſpenſatio poteſt impetrari non tantùm pro ignorante, ſed etiam inuito, quando neceſſitas exigit. *Sanch. Beca* contra *Suar. v. Dian. p. 8. t. 3. R. 86. 87.* Id tamen locum non habet in ea, quæ impetratur ex Pœnitentiaria Romana, niſi impetretur à perſonis coniunctis, vel conſanguineis intra quartum gradum, vel ſaltem à Confeſſario, *Marcus Leo in praxi p. 1. ſ. 34.*

Quæres. An ceſſante cauſa diſpẽſationis, ceſſet ipſa.

Reſp Pro hoc ſeruient ſequentes Regulæ.

1. Si tantùm impulſiua, ſeu minùs principalis cauſa ceſſet, manet diſpenſatio.

2. Etſi ceſſet pars cauſæ motiuæ, ſeu principalis, manet diſpenſatio, *v. Dian. p. 8. t. 3. R. 62.*

3. Si commiſſa facultate diſpenſandi priuſquam diſpenſetur, ceſſet omnino cauſa principalis, nulla eſt diſpenſatio.

4. Si diſpenſatione redacta ad actum irreuocabilem, ceſſet tota cauſa, non ideò ceſſat, vel vim amittit, v.g. diſpenſatum fuit in impedimento con-

ſanguinitatis, propter paupertatem fœminæ, licet contracto matrimonio diuitias obtineant, non eſt irritũ. Idem eſt ſi beneficiũ per diſpenſationẽ obtinueris, & poſtea ceſſet cauſa, ob quã diſpenſatũ fuit.

5. Si facta diſpenſatione ceſſet omnino cauſa finalis, & actus poſſit facile reuocari: v. g. diſpenſatum eſt in voto caſtitatis propter vehementes tentationes, quæ poſtea ceſſant, an reuiuiſcat votum? vel in præcepto recitandi horas, ieiunandi, &c. propter infirmitatem, & poſtea conualeſcit, an teneatur recitare, ieiunare? &c. Affirmat *Sanch. Amicus, Portel. Bonac. Leon, &c.* quia aliàs non eſſet iuſta Negatiuam tamen ſententiam probabilem, & in praxi tutam eſſe cenſet *Dian. p.* 8. *t.* 3. *R.* 14. ex *Sal. Gran. &c.* ſi quidem diſpenſatio fuerit abſoluta: quia obligatio legis ſemel extincta non reuiuiſcit: & quod deſtructum eſt, non reproducitur, niſi ab eo, qui producere poteſt *v. Suarde leg. c.* 22. *Laym. Præpoſ. &c.* qui rectè id concedunt, quando non eſt de re diuidua & ſucceſſiua; aliàs negant. Vnde ſuppoſita probabilitate ſententiæ negatiuæ, *Gran. Diana &c.* ſequentes Caſus (in quibus tamen alij meliùs contrarium ſentiunt) reſoluunt.

1. Cum quo diſpenſatum eſt propter morbum in eſu carnium, poteſt veſci, licet omnino conualeſcat.

2. Cum quo propter infirmitatem diſpenſatum eſt in voto religionis, poſtquam conualuit, non tenetur, *Dian. p.* 6. *t*, 7. *R.* 45.

3. Cum quo propter oculorum infirmitatem diſpenſatum fuit in onere recitandi horas, etſi conualuerit, non tenetur legere.

APPENDIX.

De diſpenſationibus S. Pœnitentiariæ.

QVia ex officio S. Pœnitentiariæ multæ diſpenſationes (& gratis quidem) impetrari poſſunt, ſaltem pro foro conſcientiæ, operæ pretium cenſui quædam circa huius rei praxin pœnitentibus & Confeſſariis vtilia hic ſubnectere.

Et quidem tria potiſſimùm circa hanc rem requiri poſſunt I. Circa materiam & cauſa., in quibus nimirum caſibus diſpenſationes iſtæ concedi ſoleant, II. Circa formam literarum Pœnitentiariæ quibus diſpenſatio Confeſſario committitur, qua-

rum

tum verba nonnulla, quæ difficultatem pariunt explicanda ſunt. III. Circa ipſam executionem diſpenſationis, quæ nimirum in ea obſeruanda ſint. De quibus ex *Bonac. Diana p.4.t.4.R.71.& p.8.t.1.R.103. &c. vſque ad R.103.&c. vſque ad R.111.& Marci Pauli Leonis volumine integro ea de re edito.*

Reſp. I. In triplici materia (pro cuius diuerſitate, diuerſa quoque eſt forma) diſpenſationes; ſiue gratiæ iſtæ concedi ſolent.

Prima, eſt in Votis: v.g. vt votum religionis, ob inopiam parentum, vel fratrum, ſimiliue ex cauſa, liceat differre: vt quis à voto ſimplici caſtitatis; vel etiã religionis (poſtquam matrimonium contraxit) abſoluatur ad manendũ in matrimonio, debitumque licitè petendum: vt à voto religionis (ob debilitatem virium, per quas eius onera ferre non poſſit, aut ob metum incontinentiæ, aut dotis defectum) abſoluatur in ordine ad contrahendum matrimonium.

Secunda, In impedimentis occultis matrimonij, ſiue ea ſint impedientia tantùm, ſiue etiam dirimentia, ſiue matrimonium cum iis publicè contractum ſit, ſiue contrahendum, dummodò de eo priuatim fuerit actum & concluſum, præſertim bona fide, ſiue etiam quando contracto ſuperueniunt. Circa quæ *Notandum* 1. Impedimenta occulta dici quæ vel nulli nota ſunt, vel licet vni alteriue innotuerint, ad forum tamen contentioſum non ſunt deducta. 2. Etſi aliqua impedimenta, v.g. cognationis ſpiritualis, naturá ſua ſint publica, cùm contrahantur in facie Eccleſiæ: fieri tamen poteſt per accidens, vt ſint occulta, v.g. 1. ob diuturnitatem temporis, ex quo ſunt contracta, 2. ob diſtantiam loci à loco contractæ cognationis. 3. per ignorantiam huius contractionis.

Tertia, In variis cenſuris, vt, excommunicationibus, ſuſpenſionibus (item irregularitatibus) præſertim occultis, ad abſoluendum ab iis, diſpenſandum, rehabilitandum, &c. Item ad condonandam obligationem reſtitutionis ob horas neglectas, ad commutandum onus recitationis horarum, eligendum Confeſſorem etiam pro reſeruatis, tranſeundum ad aliam religionem, ſiue ordinem (pro

vtroque foro) etiam poſt apoſtaſiam à ſuo.

Reſp. II. In formulis frequentioribus ipſius Breuis Apoſtolici, verba quæ ſubſtantialia continent, & difficultatem habent, ſunt hæc.

1. *Si eſt ita*, vel, *quatenus ſi ita eſt.* Quorum ſenſus eſt, ſi preces veritate nitantur, præſertim tempore datarum literarum Apoſtolicarum. Requiritur autem veritas rerum narratarum principaliter quoad eſſentialia facti, v.g. affinitatem eſſe contractam, inceſtum commiſſum, & actum, ſiue tractatum, eſſe de matrimonio (intellige perfectè, ita vt in id vtrimque conſenſerint) & periculum reuelationis ac ſcandalum imminere. Secundario autem requiritur quoad accidentaria, v.g. bona fide actum eſſe, & ſimilia, quæ tantùm ſunt impulſiua, & ſine quibus nihilominus conceduntur tales diſpenſationes: vnde etſi in iis, vel aliis parui momenti ſit erratum in petitione, gratia nihilominus eſt valida. *vide M. Leon. p. 2. f. 226. & p. 3. f. 391.*

2. *Periculum immineat reuelationis.* Ad hoc enim vt ſubſiſtat diſpenſatio, requiri, vt ſit periculum, ne reueletur impedimentum (intellige, quando id in formula exprimitur) ſi non ſubſequatur matrimonium docet *M. Leo p. f.* 230. Periculum autem hoc non importare neceſſariam detectionem, ſed tantùm probabilem & moralem credulitatem, futurum, vt ſi reſiliatur à matrimonio contrahendo, & huius cauſæ aſſignati non poſſint, ex vehementi ſuſpicione, & curioſa inquiſitione detegatur. *v. l. f.* 233.

3. *Et ſcandalorum.* Quo nomine intelligitur grauis infamia, ex qua deinde ſequantur contentiones, minæ, pugnæ, &c. *Leo. f.* 30. *&* 317.

4. *Vt dicta muliere de nullitate prioris conſenſus certiorata, &c.* Clauſula hæc eſt ſubſtantialis, vt nimirum ſi diſpenſandum ſit in impedimento dirimente, cum quo matrimonium contractum fuit in facie Eccleſiæ, coniux ignorans illud impedimentum, fiat certa de nullitate prioris ſui conſenſus, & nouum validumque liberè præſtet (ita tamen vt in cognitionem occulti impedimenti non veniat.) *Leo, p.* 251. *Dia p.* 8. *t.* 3. *R.* 110. Sufficit autem

vt

vt iſtum conſenſum præſtent inter ſe ſecreto, nemine præſente, per verba, vel ſigna ſufficientia, g. v. copulam maritali affectu. Neque debet Executor diſpenſationis eos coram ſe & teſtibus iterum copulare. *Leo p.552.*

4. *Poſtquam dicto Sacerdoti ſi nondum ſatisfecerit.* Verba hæc ſolent eſſe in facultate abſoluendi ab excommunicatione, v.g. ob percuſſionem, Clerici: & important conditionem priùs ſatisfaciendi parti læſæ, quàm poſſit abſolui, hoc eſt, compenſandi iniuriam, expenſas, & omnia damna quæ ob percuſſionem illam incurrit, quorum æſtimatio committitur Executori diſpenſationis, neque ab eius obligatione liberatur percuſſor per hoc, quòd percuſſus iniuriam remiſerit. *v. Leon.p.*382.384. Si autem non poſſit in præſenti ſatisfacere, ſufficit ſi iuratus promittat ſe facturum, cùm primum poterit.

Reſp. 3. Circa praxim, ſiue executionem huius diſpenſationis, hæc ſcienda.

1. Literæ S. Pœnitentiariæ diriguntur ad oratorem, hoc eſt, ad ipſum, qui diſpenſationem (per ſe, vel alium) petiit, qui non debet eas reſignare, ſed eligere Confeſſorem talem, quali inſcribuntur, qui eas ſibi ab oratore traditas reſignet, legat, & deinde cum eo ſecundùm commiſſionem diſpenſet. Licèt verò quocumque caſu ab alio aperiantur, non ideo carent effectu. *Salas, Dian.p.*8.*t.*3.*R.*103.

2. In Confeſſore hoc requiritur, 1. Vt ſit approbatus ab Ordinario territorij, in quo diſpenſaturus eſt, 2. Vt ſit Magiſter, ſiue Doctor in Theologia vel Iure canonico, promotus in Academia, vel Religioſus habens priuilegium, quale conceſſit Gregorius XIII. Anno 1582. Confeſſariis Societ. IESV, quos Generalis, vel alius Superior de eius licentia ad id deſignarit, 3. Vt ſpecialiter ad hoc ſit electus ab oratore, hoc eſt, eo, cum quo diſpenſandum eſt: qui tamen ſemel electum, niſi deprehendat ignorantem mutare non poteſt. *Leon.ſ.*22. *Dian.p.*8. *t.*3. *R.*104. Contrarium tamen docet *Sanch.* & *Perez de mat.d.*48.*ſ.*5.*n.*7.

3. Confeſſor ad id electus, 1. Debet diſpenſare

in

in ipſa confeſſione, vel ſaltem immediatè poſt: *Dian. p. 4. t. 4. R. 7. Leon. p. 1. f. 54. & 28. 2.* Debet cauſæ cognitionem, quando ea in Breui exigitur, eſſentialiter præmittere, per diligens examen pœnitentis: niſi habeat antè perſpectam: quia non eſt merus Executor, ſed iudex, cui delegatur poteſtas diſpenſandi. 3. In ea debet credere illi, etiam ſine teſtibus & iuramento, niſi aliunde ſciat eſſe falſam tunc enim diſpenſare non debet. *Leo. Dian. p. 8. t. 3. R. 108.* 4. Opera in ipſo Breui præſcripta etſi poſſit moderari, non tamen condonare. 5. Etſi non præſeribantur certa verba ad diſpenſandum, debet tamen ſeruare formam à Rituali Romano probatam & poſt verba iſta. *Abſoluo te à peccatis tuis*, addere: *Et eadem authoritate declaro te in dicto matrimonio manere, & debitum coniugale reddere poſſe, & debere: nec non diſpenſo tecum, vt idem debitum etiam exigere licitè valeas, In nomine Patris &c.* Si verò ſit abſoluendus ab excommunicatione, *vid. formulam infrà l. 7. c. 1. d. 6.* 6. Abſoluta diſpenſatione debet lacerare literas, præcipuè ſigillum, ita vt ad probandum ſeruire non poſſint: aliàs incurrit excommunicationem maiorem. *Leo f. 239.* Laceratio tamen iſta non eſt de ſubſtantia: quia tantùm intenditur, vt non ſuffragentur in foro externo, 7. Nullo modo debet atteſtationem diſpenſationis factæ, neque ipſum Breue, ſeu diploma reddere, cùm pro ſolo foro conſcientiæ debeat ſeruire, 8. Nihil debet accipere, ne quidem viâ compenſationis, etiam pro foro externo facta, ideo enim inſcribitur, *gratis vbique*: aliàs incurrit ipſo facto excommunicationem maiorem. *Gauant. Dian. l. cap. ex declar. Cardin.*

Ex dictis reſoluuntur ſequentes Caſus.

1. Confeſſor pro hac diſpenſatione eligi non poteſt, qui tantùm eſt Doctor Ordinis, vel Profeſſor, vel Licentiatus Theologiæ: quòd enim, hic in fauorabilibus veniat nomine Doctoris, tantùm intelligitur de iis: quæ ratione exercitij, non quæ ratione dignitatis committuntur. *Leo p. 1. fol. 21. Dian. p. 4. t. 4. R. 41.*

2. Ex priuilegio Societati IESV conceſſo, alij etiam

etiam Mendicantes eligi poſſunt, ob communicationem. Debent tamen tam hi, quàm iſti ſpecialem ad hoc habere facultatem à ſuis Superioribus: aliàs diſpenſatio erit nulla. *Ita Autt. cit.* Et patet ex dictis.

3. Confeſſor debet ita examinare pœnitentem, vt cognoſcat, & quidem distinctè, merita cauſæ, poſſitque inter ea diſcernere: ideo enim inſcribitur *Viro diſcreto.* Præcipuè autem debet inquirere, an preces nitantur veritate: quia gratia non conceditur ſimpliciter, ſed ſub conditione, ideoque ſolet addi clauſula, *Quatenus ſi ita eſt*: vel, *ſi ita eſſe reperceris. v. Aut. cit.*

4. Is qui diſpenſationem petit, debet Executori ad id electo confiteri: nec ſufficit, antè ei confeſſum fuiſſe. Patet ex dictis. *Leo f.28. Dia. p.4. t.4. R.71. Regin. Pont.* contra *Banch. Sal. Perez, Palaum*: quorum ſententiam amplius eſſe probabilem docet *Fill. Eſtob. Lezan. Dian. l.c. & p.8. t.3. R.105.*

5. Commiſſio huius diſpenſationis non exſpirat morte Pœnitentiarij concedentis, re integra: quia eſt gratia non facienda, ſed facta in fauorem oratoris, cui ius quæſitum eſt & Executor eſt diſpenſator neceſſarius, ſiquidem preces nitantur veritate. Neque etiam morte Pontificis: tum ob rationem allatam: tum quia officium maioris Pœnitentiarij non expirat morte Pontificis *Dia. p.8. t.3. R.89.* ex *Suar. Sanch. Garc. &c.* contra *Nau. Bon. &c.*

LIBER II.

De præceptis virtutum Theologicarum.

TRACTATVS I.

De præceptis Fidei.

CAPVT I.

Quæ Myſteria Fidei neceſſariò credenda ſint?

EX iis quæ fideles explicitè credere tenentur, quædam neceſſariò credenda ſunt, neceſſitate medij, ſeu finis; ſine quibus etiam inculpabiliter ignoratis, finis vltimus obtineri nequit: alia neceſſitate præcepti, ſine quibus inculpabiliter

pabiliter omiſſis, finis poteſt obtineri. *Sanch. 2. mor. c. 2. Azor. Valent.*

Reſpondeo I. Neceſſitate medij neceſſaria ſunt hæc duo: 1. Explicitè credere, Deum eſſe, & remuneratorem bonorum eſſe. Iuxta illud Apoſtoli ad *Hebr. 11. Credere oportet. Trident. Seſſ. 6. c.* 8. 2. Poſt ſufficientem Euangelij promulgationem, credere explicitè, vt vult. *Mol.* aut ſaltem implicitè vt probabiliter quidam docent cum *Con. & Laym.* Chriſtum & ſanctiſſimam Trinitatem. *vid. Eſcob. ex 2. cap. 6. num.* 20. vbi ex *Vaſq. l. 2. d. 126. cap.* 3. docet, culpabilem ignorantiam horum myſteriorum, ſiue negligentiam ea diſcendi, eſſe graue peccatum, diſtinctum ab eo, cuius eſt cauſa *v. Dian. p. 3. t. 5. R.* 47. *&* 48.

Porro implicitè credere dicitur, qui credit aliquid explicitè, in quo alterum implicitè eſt; v. g. ſi credas, quod credit Eccleſia. *v. Schol. & Lay. l. 2. tr.* 1 *cap.* 8.

Reſpondeo II. Neceſſitate præcepti, quiuis fidelis ſub mortali explicitè credere, & ſcire, craſſo ſaltem modo, & quoad ſubſtantiam tenetur hæc.

1. Symbolum, 2. Orationem Dominicam 3. Præcepta Decalogi, & Eccleſiæ, 4. Sacramenta maximè neceſſaria; vt Baptiſmum, Euchariſtiam, & Pœnitentiam, reliqua autem tunc, quando vult ſuſcipere: *Suar. Sanch. Fill. n.* 39. Quæ omnia intellige, niſi impotentia aut inuincibilis ignorantia, excuſet. *Vnde reſoluunt.*

1. Non omnes tenentur ſub mortali hæc prædicta ſcire memoriter, aut eo ordine, aut iis verbis quibus proponuntur, ſed quoad orationem Dominicam, ſcire omnia bona petenda eſſe à Deo, quæ eſt eius ſumma; quoad Symbolum verò, præcepta, & Sacramenta, ſufficit ſi quis rogatus de ſingulis, rectè reſpondet. *Bonac. Laym. l. c. 9. Sanch. l. 2. c.* 3.

2. Quamuis ſit præceptum Eccleſiæ diſcendi memoriter Symbolum, & orationem Dominicam, & ſalutationem Angelicam, velitque *Barboſ. p. c. 3. c.* 27. non eſſe abſoluendum; qui ob negligentiam, vel verecundiam ea addiſcere non curat; conſue-

tudo tamen, vt notat *Nauar. & Lopez*, expoſuit, obligationem non eſſe vltra veniale; vti nec eſt vltra veniale, neſcire facere crucem, vt docet *Sanch.* contra *Sylu.* qui docet eſſe mortale.

3. Moraliter nihilominus neceſſarium eſt, vt rudiores memoriâ teneant Symbolum ſuâ linguâ: quia alioqui non poſſunt habere ſufficientem cognitionem articulorum.

4. Falſa eſt opinio quorumdam Canoniſtarum, ruſticis eſſe ſatis, articulos fidei, aliáque dicta credere implicitè credendo quidquid credit Eccleſia.

5. Excuſantur ij, quibus aut defuit doctor, aut nunquam venit in mentem obligatio ſimilia diſcendi.; aut qui nimis ſunt rudes, ita vt non poſſint ea comprehendere, aut retinere: quod ſæpe contingere, docent *Azor. & Bec.* contra alios.

6. Si Confeſſarius probabiliter iudicet pœnitentem ignorare ex doctrina Chriſtiana, ea quæ ſcire tenetur (quod de literatis, vel bene educatis, vel frequenter confitentibus præſumendum non eſſe monet *Sanch. 2. mor. c. 3.*) debet eum interrogare de negligentia in iis addiſcendis; cũ per eam plurimi grauiter peccent. *Ledeſ. Azor. t. 1. l. 8. Trull. l. 1. c. 1. d. 4.*

7. Poſſunt abſolui (contra quoſdam) qui ignorant ea, quæ ſub mortali ſcienda eſſe dixi. Ratio, quia licèt peccarint omittendo diſcere, poſſunt tamen de hoc dolere, cum propoſito diſcendi *Sanch.* Quòd ſi tamen ignorarent ea, quæ neceſſitate medij ſcienda ſunt, deberent inſtrui ante abſolutionem *Bonac. d. 3. q. 2. Sanch. l. 2. c. 3. n. 21.*

8. Parochus ſuas oues (ſicut parens liberos) tenetur ſub mortali, per ſe vel alium docere ea ſaltem, quæ ſub mortali ſcire tenentur, *Sanch. 2. mor. c. 3. Fill. Palant. Trull. l. 2. c. 1. Côn. &c.*

CAPVT II.

Quando obliget præceptum Fidei?

RESP. 1. Præceptum fidei internum obligat. 1. Pueros inter fideles educatos, quando rationis vſum perfectè conſecuti myſteria fidei audiunt, apprehenduntque quod illa credere, ſit res neceſ-

ſaria

ſaria ad ſalutem; peccantque mortaliter omittendo, *Sanch. Bon. tom. 2. d. 3. p. 3.* addens plurimos eorum excuſbri inaduertentia, aut inuincibili ignorantia. 2. Adultos infideles, quando ratio incipit dictare, res fidei ſufficienter propoſitas eſſe, & contrariam ſectam eſſe falſam. *Sanch. l. 2. mor. c. 1. Con. d. 14. de fide Fill. num. 25.* 3. Quando vrget tentatio contra fidem, quæ aliter vinci nequit. Quod tamen non conuenire ſcrupuloſis, rectè monet *Sanch.* quia hi auertendo mentem ad alia obiecta, faciliùs ſuperant. Et in his duobus caſibus præceptum obligat per ſe, in ſequentibus per accidens. 4. Quando tentatio vrgens contra alias virtutes, aliter ſuperari nequit. 5. Quando facienda eſt profeſſio fidei exterior, vel ex præcepto eligendus eſt actus alterius virtutis, v. g. Spei, Charitatis, Pœnitentiæ, quæ fidem ſupponat. *Bon. q. 2. p. 2.* His addit *Hurt.* contra *Sanchez* 6. In hora mortis, & 7. Semel quotannis. *v. Dian. p. 5. t. 13. R. 19.* Ex iis reſoluuntur hi Caſus.

I. Hæreticus quamdiu ſuam ſectam iudicat eſſe credibiliorem, vel æquè credibilem, non tenetur credere; quia fides nondum eſt ſufficienter propoſita, ageretque imprudenter. *Sanch. 2. mor. cap. 1. Lay. l. 2. t. 1. cap. 10. & 12.*

II. Quando iis qui in hæreſi nutriti ſunt, perſuaſum eſt à puero, nos abiicere & perſequi Verbum Dei, eſſe idololatras, peſtilentes deceptores, ideóque tanquam peſtes fugiendos; non poſſunt ſtante hâc perſuaſione, ſaluâ conſcientiâ nos audire, & laborant ignorantia inuincibili, cùm non dubitent ſe eſſe in bona via. *Lay. c. 10. Sanch. l. 2. c. 1.*

III. Si talibus oriatur dubium de ſua ſecta, tenentur vlterius inquirere, & à Deo petere lumen, (quod ſi negligant, peccant contra Fidem, cum non adhibeant media ad implendum præceptum Fidei.) Quòd ſi deinde noſtra fides eis ſufficienter proponatur, tenentur amplecti. *Ibidem v. Ferdin. de Caſtro Palao t. 4. d. 1. p. 12. & d. 2. p. 2.*

Reſp. II. Præceptum exteriùs fidem confitendi, iure naturali obligat, duplici caſu; ſcilicet, cùm vel honor Deo debitus, vel vtilitas proximo impendenda,

pendenda, priuatiuè vel contrariè ſubtraheretur. Dixi *priuatiuè:* vt ſi ideò ceſſaret magnus honor in Deum, vel vtilitas in proximum redundans. Dixi 2.*contrariè:* vt ſi alioqui Deus afficeretur iniuria, vel proximus graui malo: v. g. ſi inde penderet aliorum conuerſio, aut peruerſio, contemptus religionis, ſcandalum, &c. Ratio reſponſionis eſt, quia actus virtutis tunc videtur præceptus, quando eſt neceſſarius ad finem præcepti, quod hic contingit: quia finis præcepti eſt Charitas *S. Tho.*2.2. *q.*1.*a.*2. *Suar.Reg.Fill.t.*22.*c.*3.*q.*1. Vnde reſoluitur hic Caſus.

Si hæretici conculcent imagines, aliiſve iniuriis fidem afficiant, vtrum tenetur eam ſuâ confeſſione tueri Catholicus, ſiquidem inde prudenter ſperet profectum.

Reſp. III. Ad profeſſionem fidei externam iure Eccleſiaſtico, tenentur ſub mortali, ſecundùm *Tridentinum*, cum iuramento obediendi Eccleſiæ Romanæ, vt docet *Fill.to.*2.*tr.*22.*ca.p.*2. ſequentes perſonæ.

I. Prouiſi de beneficio curato, idque intra duos menſes à die poſſeſſionis coram Epiſcopo, aut eius Vicario Generali, vel Officiali *ſeſſ.*24.*c.*22.*de refor.*

II. Prouiſi de Canonicatu, vel dignitate, in Cathedrali Eccleſia; idque non tantùm coram Epiſcopo, vel eius Vicario, ſed etiam in Capitulo. *Ibidem*, addita pœna (ad quam non videntur teneri ante ſententiam) vt alioqui fructus non faciant ſuos. *v.Sanch.l.*2.*c.*5.*Barboſa de poteſtate Epiſcopi* 3.*p. a.*61. *num.*29.

III. Primates, Archiepiſcopi, Epiſcopi, in prima Synodo prouinciali, cui intererunt. *Trid.ſeſſ.*25.

IV. Extendit Pius IV. hanc legem ad omnes Prælatos religiónum, etiam militarium. Pius V. autem apud *Roderic. tom.*2 *quæſt. regul.q.*72. ad omnes promouendos in Doctores, Magiſtros, Regentes, Profeſſores additâ excommunicatione latæ ſententiæ, & priuatione omnium beneficiorum, in eum, qui aliós promouet ad talem gradum, ſine præuia profeſſione, *v. Fill.t.*22.*c.*3. *q.*11.*Barboſa in remiſſ.ſ*24. *n.*12. Verùm vbi hoc decretum non eſt receptum

receptum vſu, non obligare monet *Sanch. c. 3. n. 4.* Vnde reſoluitur.

1. Non tenentur ad dictam profeſſionem prouiſi de Canonicatibus, in Eccleſiis tantùm Collegiatis, vel de Beneficiis tantùm ſimplicibus.

2. Etſi probabile ſit, hanc profeſſionem poſſe fieri per procuratorem, vt docet *Azor. Nauar. & Sanch.* probabilius tamen eſt, teneri perſonaliter, vt docet *Fill.* Ratio eſt, tum, quia alias non videtur fieri ſatis iuramento, quod perſonaliter faciendum eſſe docet Gloſſa apud *Garz. l. 3. de benef. cap. 3.*

CAPVT III.

An aliquando liceat exteriùs fidem veram negare, aut falſam profiteri?

RESP. Nullo caſu licet, ſiue voce, ſiue alio ſigno fiat, dicente Chriſto: *qui me negauerit coram hominibus, &c.* Interim vero etſi licitum non eſt mentiri, ſeu ſimulare quod non eſt; licet tamen diſſimulare quod eſt, ſiue tegere veritatem verbis, aliiſve ſignis ambiguis & indifferentibus, ob iuſtam cauſam, & cùm non eſt neceſſitas fatendi. *Eſt com. S. Thom. Con. di. 15. du. 2 n. 9. Rodym. l. 2. t. 1. c. 11.* Vnde reſoluitur.

1. Rogatus de fide in odium religionis, ſiue publica authoritate ſiue priuata, nullo modo poteſt, vtendo reſtrictione mentali aut verbis ambiguis, ita reſpondere, vt præſentibus videatur fidem negaſſe; multò minus dicere, ſe eſſe hæreticum, vel Caluiniſtam, vel non Catholicum. *Azor. Fill. cap. 3. num. 67.*

2. Qui rogatus, ſeu priuata, ſeu publica authoritate, vel tacet, vel reſpondet obſcurè; vel ait ſe nolle reſpondere, ſe iure non rogari, non teneri ſe, nec velle aliis dicere, quid ipſe credat, ac ſimili modo tergiuerſatur, non videtur negare fidem, ſed nolle prodere. Vnde ſi ſic poteſt moleſta inquiſitione liberari, licet; vt habet *Con. l. c.* Generatim enim verum non eſt, quòd interrogatus auctoritate publica, teneatur poſitiuè fidem profiteri, niſi quando id neceſſarium eſt, ne præſentibus videatur fidem

fidem negaſſe. *Conin. d.15. dub.2. Nauar. Azor. Sanch. Bec. c.9.q.4.*

3. Non negat fidem, ſed prodit, qui ſugit: quod etſi liceat, non tamen Paſtori, tunc cùm eius opera oues indigent: vti contrà, ſi eis conſultius eſt, vt ad tempus ſe ſubducat; & in bonum eorum reſeruet, tenetur fugere. *Regin. l.17. n.26. Bec. c.9. Fill. n.75. &c.*

4. Si quo caſu tacere eſſet negare, tunc id non liceret: v.g. ſi aliis rogatis, an fidem negare vellent, iiſque reſpondentibus, quòd non, tu taceres. *Ibid. v. Bon. l.c. Laym. l.2. t.1. c.11. Tol. l.4.*

5. Si Princeps generali lege iubeat, vt fideles ſe prodant, geſtato ſigno, vel ſiſtendo ſe, vel aliter, non tenentur, cum nemo teneatur verum dicere, niſi ſpecialiter rogatus. Excipe, niſi eæ ſint circumſtantiæ, vt hoc ipſo, quod ſe non prodant, videantur fidem negaſſe: vt v.g. ſi quidam antea noti eſſent, & tunc ex hoc putarentur defeciſſe. *Sanch. n.19. Reg. Fill. n.88. &c.*

6. Cum non rogaris de fide, non ſolùm licet, ſed ſæpè melius eſt ad Dei honorem & vtilitatem proximi tegere fidem, quàm fateri: vt ſi latens inter hæreticos plus boni facis; vel ſi ex confeſſione plus mali ſequeretur, v. g. turbatio, neces, exacerbatio Tyranni, periculum defectionis ſi torqueris. Vnde temerarium plerumque eſt offerre ſe vltrò. *S.Thom. Sanch. Laym. c.11. n.2.*

7. Redimere pecunia, ne de tua fide fiat inquiſitio, licitum eſt; & ſæpè magna virtus diſcretionis eſt vitam ad Dei gloriam ſeruare, ac fidem tegere modis licitis.

8. Talis modus non eſt, vti veſtibus aut ſignis infidelium, quæ alium vſum non haberent, quàm quòd eſſent ſigna profeſſiua falſæ religionis ſeu cultus; vti eſſent veſtes, quarum vſus eſt in ſacrificiis: item incenſio thuris, aut genuflexio coram idolo; item ſumptio cœnæ hæreticæ, &c. *Sanch. l.2. c.4. Fill. n.8. &c. & comm.*

9. Licitus autem modus eſt, quando ſubeſt cauſa, (vt v.g. ad euitandum graue periculum, ad obtinendam victoriam, eludendos hoſtes) vti veſtibus

&

Digitized by Google

& ſignis infidelium, quæ alium aliquem vſum habent, quàm profitendæ religionis, quales ſunt veſtes talis nationis, (non religionis) quibus vterentur, etſi conuerterentur; vt ſunt veſtes, & ſigna nationis Turcicæ. Quod verum eſt, etſi ſint veſtes ipſorum religioſorum, dummodò non habeant peculiare ſignum profitendi errores, ſed ſint tantùm indicium nitidioris cultus, vt ſaga Prædicantium in Germania; vel eminentioris vitæ inter ſuos, vt togæ Bonciorum in Iaponia. Idem dicendum eſt de ſignis, quibus Iudæi vtuntur, v. g. flauo annulo in pallio, Francofurti: &c. quia hæc ſunt ſigna merè politica, & diſtinctiua vnius generis hominum ab alio, & non propriè profeſſiuo fidei. Quæ ſententia probabilis eſt. *v. Sanch. 2. mor. c. 4. Bec. 2. 2. c. 9. q. 5. d. 6. Laym. lib. 2. t. 1. c. 11. Con.* contra *Cai. Nauar. Toletum.*

10. Licitus item modus eſt, cum Catholicus tranſit per loca hæretica, & periculum graue ei imminet vitæ v. g. vel bonorum, (non tamen, ſi deriſio tantùm; vel vexatio, vt habet *Bec. c. 9.*) ad diſſimulandum fidem, veſci carnibus die prohibito: quia præceptum Eccleſiæ non obligat ſub tali periculo. Neque hoc eſt fidem negare, cum eſus carnium non ſit inſtitutus ad profeſſionem religionis; & Catholici etiam mali, & guloſi id faciant. Si tamen ex circumſtantiis fieret ſignum profeſſiuum fidei, vt ſi v.g. in odium fidei conuiuæ ſtatuerent, vt qui eſt hoſtis fidei Pontificiæ, comedat carnes, peccaret contra fidem qui ederet ſine proteſtatione: ſecus, ſi proteſtaretur. *Sanch. Azor. Bec. & comm. l. c.*

11. In Germania audire conciones hæreticorum, deducere funus, aſſiſtere Baptiſmo pro patrino, non habentur ſigna profeſſiua fidei, vel communionis cum hæreticorum ſacris. *Fill. Azor. Sanch. ll. cc.* Vnde ſecluſis aliis, v. g. ſcandalo, periculo, prohibitione, &c. ſi ex iuſta cauſa fiant, licent. Imò patrinum fieri talis infantis, videtur potius optandum, ſecluſis aliis, quia non eſt aliud quàm obligare ſe ad eum olim erudiendum in fide Catholica.

12. Infidelium & hæreticorum ſacris non licet ita intereſſe, vt eis communicare cenſearis; alioquin

quin licet v.g. vt quis ſpectet tanquam comœdiam, aut famulatum præſtet politicum domino ſuo, exemplo Naaman Syri. de quo *v. Bec.Fill.Sanch.l.c. Laym.l.2. t.1 c.11.*

13. Si Princeps hæreticus mandet ſub grauiſſima pœna omnibus ſubditis, adire conciones hæreticorum, etiamſi verbis dicat ſe hac re aliud nihil exigere, quàm obedientiam ciuilem, nec velle cogere, vt à fide diſcedant, cum tamen reipſa contrarium velle videatur, (nam obedientiam ſuorum aliter exercere poteſt, & hæc res ex ſe apta ſit Catholicos paulatim peruertere, & inſuper conciliare authoritatem hæreſi, ac vilipenſionem veræ fidei) non licet obedire. Atque ita bis reſcripſit Anglis *Pius V.* apud *Sanch.l.2.c.4.n.27.Fill.& Azor, ll.cc.*

14. Catholici viuentes inter hæreticos, ſi ex præcepto Magiſtratûs contrahant matrimonium, coram miniſtro hæretico, peccant contra fidem; etiamſi contraxerint ante, vel contracturi ſint poſtea, coram Sacerdote Catholico. *Con. d.15.d.3 Palaus t.4.d.1 p. 17.n.* 12. 13. 14. teſtatúrque contrahens ceremonia illa, ſe illum agnoſcere veræ fidei Miniſtrum, quæ ſunt intrinſecè mala. *Mald* 2.2.*q.*2.*a.*3. quia authoritas Miniſtri, & conſequenter doctrina eius augetur, concurritúrque ad ritus hæreticos, quos Miniſter iſto actu exercet. Licitè tamen contrahunt coram Magiſtratu ciuili, vel potius teſtantur ſe contraxiſſe; modò priùs vel poſterius ritu Catholico contrahant: quia hæc actio eſt inſtituta ad finem politicum, vt coniuges habeantur, & proles non cenſeantur illegitimæ.

CAPVT IV.

De Infidelitate, & vitiis Fidei oppoſitis.

DVBIVM I.

Quid, & quotuplex ſit Infidelitas.

RESp. 1. Infidelitas generatim eſt triplex. *Prima* dicitur Negatiua, eorum ſcilicet, qui nihil vnquam de fide audiuerunt. Quæ non tam eſt peccatum, quàm pœna peccati: quia ſi feciſſent, quod in ipſis erat, Deus fidem eis non abſcondiſſet. *Secunda* dicitur Contraria, eorum ſcilicet, qui fidem ſibi

Digitized by Google

ſibi ſufficienter propoſitam vel contemnunt, vel ei contradicunt pertinaciter; vt hæretici. *Tertia* dicitur Priuatiua, quòd priuatiuè opponatur fidei; & eſt culpabilis ignorantia, vel error circa res fidei. *S. Thom. Sanch. Vaſq. Laym c.* 12.

Reſp. 2. Infidelitas Contraria, ex triplici modo repugnandi fidei, eſt triplex: ſcilicet Paganiſmus, qui fidei nondum ſuſceptæ; Iudaiſmus, qui fidei ſuſceptæ in typo, & Hæreſis, quæ fidei ſuſceptæ in veritate, repugnat. Apoſtaſia à fide reuocatur ad hæreſin, à qua tantùm differt, quòd Hæreſis ſit error fidei ex parte tantùm contrarius, Apoſtaſia verò ex toto. *S. Thom. Laym. l. c.*

DVBIVM II.

De Iudaiſmo.

Quæritur hic tantùm, quæ communicatio cum Iudæis ſit interdicta Chriſtianis?

Reſp. 1. His caſibus; qui colliguntur ex c. *Nullus.* c. *Omnes.* c. *Iudæi.* 1. Non licet cohabitare. 2. Nec conuiuiis intereſſe. 3. Nec vti communi balneo. 4. Nec medicos adhibere. 5. Nec medicinas ab iis datas recipere; emere tamen licebit præſcriptas. 6. Nec Iudæorum filios enutrire in ipſorum domibus. 7. Iis non famulari. 8. Nec ſeruituti ſubiici. 9. Prohibentur publicis officiis inter Chriſtianos fungi. 10. Vetitum eſt eorum azymis veſci. Quibus addit *Azor*, prohibitum eſſe, accedere ad eorum nuptias, feſta, Synagogas, cum eis ludere, ſaltare, &c. Ratio horum eſt, tum vt conſeruetur dignitas Chriſtianæ religionis: tum vt caueatur familiaritas cum Iudæis, & periculum peruerſionis. *v. Laym l. 2. t. 1. c. 12. & 17. Sanch. l. 2. c. 31. Fill. tr. 22. c. 5. n. 128.*

Reſp. 2. In decem dictis caſibus communicare cum Iudæis, ex genere ſuo videtur eſſe mortale. Ratio, quia ſi Clericus id faciat, incurrit periculum depoſitionis: Laicus verò excommunicationis: (*C. Conſtituit.* 17. *q.* 2.) quæ non niſi ob peccatum mortale imponi ſolet. Dixi *ex genere ſuo*: quia probabile eſt, vel ob neceſſitatem, aliamve cauſam rationabilem, (ſi tamen non ſit periculum perfidiæ, nec familiaritatis cum Iudæis) ſæpe excuſari à mortali, aliquando etiam ab omni pecca-

to

to. *Ita communiter ſu. Autt. ſuprà citt. & Bon. l. c. item Laym. l. 2. t. 2. c. 17.*

DVBIVM III.

Quid ſit Hæreſis.

Reſp. Hæreſis, eſt error intellectûs liber & pertinax contra fidem, in eo, qui fidem ſuſcepit. *Ita comm. Suar. Bec. c. 14. q. 2.* Vnde patet, ad Hæreſin, vti & Apoſtaſim, duo requiri, 1. Iudicium erroneum quod eſt eius quaſi materiale. 2. Pertinaciam, quæ eſt quaſi formale. Porro pertinaciter errare, non eſt hîc acriter & mordicùs ſuum errorem tenere, aut tueri; ſed eſt, eum retinere, poſtquam contrarium eſt ſufficienter propoſitum; ſiue quando ſcit, contrarium teneri à reliqua vniuerſali Chriſti in terris Eccleſia, cui ſuum iudicium præferat; ſiue id fiat ex vana gloria, ſiue libidine contrahendi, aliave cauſa. *ita Sanch. Vaſq. Laym. l. 2. t. 1. c. 13. & alij comm.* Ratio, quia tunc putat, iudicium Eccleſiæ non eſſe ſufficiens fundamentum credendi, quæ eſt vera pertinacia: quàm cum *Cônink* facilius ſic explicant alij, eam tunc eſſe, cum etſi obiectum fidei credibiliter proponantur, ita vt prudenter de eo non poſſit dubitare; contrarium tamen iudicet, à quo nolit auelli vllo caſu, vel ſaltem, niſi euidenter conuictus, *vid. Côn. d. 18. Vnde reſolues.*

1. Non eſt hæreticus, qui exterius tantum fidem negat, aut adorat idolum. Ratio, quia non errat. Neque talis incurrit in foro conſcientiæ cenſuras latas contra hæreticos, etſi in foro externo ſecundum externa procedatur. *Fill. t. 12. c. 6. q. 4.*

2. Eſt hæreticus, qui affirmatiuè de aliquo articulo fidei dubitat, hoc eſt, iudicat eſſe dubium. Dixi *affirmatiuè*: quia negatiuè tantum dubius, hoc eſt, ſuſpendens iudicium, per ſe & ſimpliciter non eſt hæreticus, quia non habet iudicium: ergo nec erroneum: modò tamen non ideo ſuſpendat, quod virtualiter iudicet, non liquere de certitudine obiecti. *Sa, Azor. l. 8. c. 9. q. 5. Tol.* contra *Sanchez & Malderum.*

3. Nemo eſt hæreticus, quamdiu paratus eſt iudicium ſuum Eccleſiæ ſubmittere, aut neſcit, contrarium tenere veram Eccleſiam: eſto ex ignorantia

tia etiam culpabili & craſsâ ſententiam ſuam mordicùs teneatur. *Laym. l. c. n. 2.*

4. Nec eſt hæreticus, qui ita diſpoſitus eſt, ſaltem habitualiter, vt à ſuo errore eſſet diſceſſurus, ſi ſciret eſſe contrarium fidei, dommodò pertinaciam actualem nunquam habuerit. *Ibid.* & *Conc. l. c.*

5. Ruſtici, aliique homines ſimpliciores in Germania, qui hæretici habentur, & tamen pertinaces non ſunt, poſſunt abſolui à ſuis Parochis. Ratio, quia non ſunt hæretici formales, habentque fidem Catholicam in Baptiſmo acceptam, quæ non perditur niſi errando pertinaciter: *Lay. l. c.*

6. Cùm hæreſis, & quæuis infidelitas mortalis ſit, peccant quoque mortaliter, qui eius periculo ſe exponunt, ſiue conuerſando, ſiue conciones audiendo, ſiue libros legendo, quæ proinde, ſi cui periculoſa ſint, illicita ſunt iure naturæ: ſi verò periculum abſit, lectio librorum hæreticorum nihilominus illicita eſt: iure poſitiuo Eccleſiæ, vti etiam formalis diſputatio Laici de fide. Quod poſterius tamen in Germania, locisque ſimilibus, vbi Catholici hæreticis ſunt permixti, abrogauit conſuetudo, *Azor. Fill. Bec. Sanch. Bon. di. 3. q. 2. p. 5.*

7. Matrimonium contrahere cum hæretica, etſi per ſe ſit illicitum, habeaturque in Hiſpania & Italia mortale, probabile tamen eſt, ob grauium Doctorum authoritatem, (*Sanch. de matr. tom. 2. l. 7. d. 72. num. 5. Azor. t. 1. l. 8. d. 3. cap. 3. Regin. tr. 2. l. 32. num. 169. Baſilij Pontij de matr. cap. 6. vid. Card. de Lugo, de Sacramentis in genere, di. 8. ſ. 14. num. 220.*) in Germania licere, ex graui cauſa, ſaluo tamen iure naturali, & ſemoto periculo, tum contrahentis, tum prolium: vnde de iis initio conſtitui debet, vt Catholicè educentur, *v. Bec. l. 5. c. 19. Dian. p. 3. t. 4. R. 269.*

8. Eum qui lapſus eſt in hæreſin, non teneri in confeſſione explicare, qualis illa ſit, eò quod omnes eiuſdem ſpeciei ſint, docent *Regin. Diana t. 1. tract. de circumſt. R. 46. citans alios: & Eſcob. Ex 2. cap. 6.*

Alij tamen contrarium tenent, quos ſequitur. *Card. de Lugo de pœn. d. 16. num. 288. & n. 291.*

TRACTA

Digitized by Google

TRACTATVS II.

De Præcepto Spei.

PEr Spem, quæ eſt ſecunda virtus Theologica, intelligitur amor concupiſcentiæ erga Deum, quo Deum & diuina, præ omnibus aliis concupiſcibilibus, nobis concupiſcimus, ita vt omnia potiùs parati ſimus perdere, quàm Deum, & diuina. De hac quæritur, quando eius præceptum obliget.

Reſp. 1. Probabile eſt, præceptum Spei obligare per ſe, cùm primùm homini vſum rationis aſſecuto, Deus & beatitudo, tanquam finis ad quem tendere debet, ſufficienrer eſt propoſitus; ita vt notabili tempore non differat. *Ita Beccan. c.17.q.7.n.2. Turrianus,& cæteri comm.* Et ratio eſt, quia ſine actu Spei, nec iuſtificari, nec in iuſtitia diuina perſiſtere, nec meritoriè operari poſſumus, *vid, Scholl.*

Reſp. 2. Præceptum Spei per accidens obligat, 1. Quando actus Orationis, Pœnitentiæ, Charitatis, &c. in præcepto ſunt, qui ſine præuio actu Spei exerceri non poſſunt. *Ita Aut. citt. & Fill. tr.22. cap.8.n. 255.* 2. Quando quis ita tentatur, vt periculum ſit conſensûs, niſi animum ſpe erigat. *vid. Fill. l. c. t. 2. Laym. l.2.t.2.c.2. Bon. d.3.q.3.* Vnde ſequentes Caſus reſoluuntur.

1. Mortale peccatum eſt, ſperare, ſiue amare magis (amore concupiſcentiæ) terrena hæc, quàm cœleſtia: v. g. ſi quis ita comparatus ſit, vt deſideret perpetuò degere in hac vita, & Deo relinquere cœlum, ſi ſibi relinquat terram.

2. Mortale item eſt, deſperare de conſequendo Deo, aut ſalute & venia peccatorum, aut mediis ad illam conſequendam neceſſariis; v. g. auxiliis gratiæ, & emendatione vitæ. Quod peccatum ratione paruitatis materiæ non poteſt eſſe veniale, cum ſit iniurioſum miſericordiæ Dei. *S. Thom. q.20.a.3. Laym. l.2.t.2.c.2.n.3.*

3. Mortale etiam eſt, præſumere de miſericordia

Digitized by Google

Dei v.g. cum quis ſperat id, quod eſt impoſſibile ſecundum legem Dei ordinariam; vt ſi ſperes remiſſionem peccatorum & ſalutem ſine pœnitentia, vel per propria merita, & vires naturæ; vel etiam ſi quis ſtatuat perſeuerare in peccatis, quamdiu bene valet, & tamen ſperet ſe acturum pœnitentiam ante mortem, *S. Thom. q. 21. a. 1. Laym. l. c.*

Denique mortale eſt, odiſſe Deum (odio ſcilicet abominationis ſeu auerſionis) v.g. ſi Deus diſpliceat tanquam nobis infeſtus, propter vindictam peccatorum. *v. Lay. l. c. Bonac. di. 3. q. 3.*

TRACTATVS III.
De Præceptis Charitatis.

CAPVT I.
An, quando, & quomodo obliget præceptum Charitatis Dei?

CHARITAS Dei, eſt amor amicitiæ, quo Deo bene volumus, & omnia bona ipſi cupimus, ob ſummam & infinitam eius diuinæ naturæ perfectionem.

Reſp. 1. Præceptum Charitatis Dei præcipit Deum ſuper omnia amandum. Patet ex *Scripturâ.* Ratio eſt, quia finis vltimus plus eſt diligendus, quàm omnia media quæ ad eum referuntur: non quidem intenſiuè, (etſi enim hoc etiam doceat, non tamen eſt in præcepto) ſed appretiatiuè, ita vt nullam creaturam pluris facias, quàm Deum, veliſque potius omnia perdere, quàm Deum offendere, & ſic illi malè velle. *S. Thom. 2. 2. q. 27. a. 3. Azor. Sanch. Bec. 2. 2. c. 19.*

Reſp. 2. Probabile eſt, præceptum Chatitatis Dei obligare, 1. Quando homo adeptus eſt ſufficientem cognitionem Dei infinitè boni, à quo omnia ſua bona habet, & cui omnia debet. Ratio eſt, quia cùm teneatur Deo ex filiali amore totâ vitâ ſeruire, id non videtur poſſe fieri, niſi eliciat actum amoris. *Ita S. Thom. q. 89. art. 6. Nauar. Valentia, & cæt. comm.* (Notat autem *Côn. diſp. 24. d. 3. num. 50.*

non

non ſtatim poſt talem notitiam peccare mortaliter, ſed tantùm, ſi differat notabiliter, v. g. vltra annum) contra *Palaum*, qui dicit probabile eſſe, quòd non obliget. Si ſcrupulus te angat, an præcepto huic ſatisfeceris, docet *Eſcobar*, ex *Petro Hurt.* 2.2.*di.*172.*ſ.*1.§.24. quòd ſi poſitiuè non meminiſti te omiſiſſe, tenere poſſis, te ſatisfeciſſe. *Trullen.* tamen *l.*1.*c.*5.*d.*13. *n.*9. monet expedire, vt quis ſe in confeſſione aliquando accuſet ſub dubio, ſi forte præceptum iſtud violarit, vel alia præcepta, affirmatiua, de quibus non certò conſtat, quando obligent vel violentur. 2. Quando eſt periculum labendi in odium Dei, niſi actum Charitatis elicias. 3. Quando quis tenetur conteri, v.g. moriturus, aut celebraturus, cui Confeſſarius deeſt. Ratio, quia contritio includit actum Charitatis. 4. Si quis grauem tentationem, præſertim in articulo mortis, putet ſe aliter vincere non poſſe. Quibus aliqui addunt articulum mortis abſolutè, eò quòd tunc ſecuriſſima via eligenda ſit. *v. Laym. l.*2.*t.*3.*c.*2. *Bon. d.*3.*q.*4 *p.*2. *Hurt ad.*2.2.*di.*174.*ſ.*6.*d.*27. Ex dictis reſolues.

1. Mortale eſt, ſi quis omittat dilectionem Dei tunc quando præceptum obligat.

2. Mortaliter peccat etiam, ſi quis amet Deum amore appretiatiuè ſeu æſtimatiuè minore, quàm creaturas.

3. Peccat item contra Charitatem Dei, ſi quis Deum non diligat principaliter propter ſe, tanquam finem vltimum omnium rerum, ſed tantùm propter aliud, v. g. vitam æternam, vel ad euitandum infernum. Quod eſſe mortale, docet *Syl. & Nauar.* quia ſcilicet Deus non diligeretur appretiatiuè ſuper omnia, ſi aliud ab illo amaretur, vt finis principalis. Addo, *principalis.* quia vt bene *Tolet. lib.* 4. *cap.* 9. Deus propter retributionem vitæ æternæ amari poteſt; ſed minùs principaliter; vt ſcilicet vita æterna vel alia Dei dona, ſint tantùm cauſa mouens, vt faciliùs, expeditiùs, & feruentiùs diligatur.

4. Mortale, & grauiſſimum omnium eſt, ſi quis Deum formaliter oderit odio inimicitiæ, ſeu ma-

leuolentiæ (amori amicitiæ oppoſito) v.g.ſi optes Deum non eſſe, non habere ſcientiam, potentiam, &c. De his *vid.Lay.l.c.Bon.loc.cit.Sanch.l.2.c.3.& 5. Regin. lib.17.*

CAPVT II.

De præceptis Charitatis erga proximum.

CHaritas proximi præcipit, 1. Ordinem in eo diligendo. 2. Dilectionem inimicorum. 3. Eleemoſynam. 4. Correctionem fraternam. Deinde prohibet, 1. odium proximi. 2. ſcandalum. 3. ne iniuria, bellum, aliudve graue damnum, vel malum inferatur. De quo poſtremo agetur in Decalogo; de reliquis hic.

DVBIVM I.

Quis ordo ſeruandus inter perſonas quæ diliguntur?

Reſp. 1. Ordine Charitatis quiſque tenetur poſt Deum diligere. 1. Seipſum, ſecundùm bona ſpiritualia. 2. Proximum, quoad eadem bona. 3. Seipſum, quoad bona corporalia. 4. Proximum, quoad eadem. 5. Deinde ſeipſum, & deinde proximum, quoad bona externa. *Ita Lay.l.2.t.3.c.3.*ex *S.Thom.& communiter.*Vnde reſoluuntur Caſus.

1. Peccat contra charitatem ſui, qui ſalutem ſuam ſpiritualem, vel corporalem negligit: quod graue eſt, ſi fiat ſine cauſa, & cum graui damno, v.g. mortis, vel grauis morbi. *Trull.l.1.c.6.d.1.*

2. Nullius boni conſequendi cauſa licet peccare, etiam venialiter: quia talis vellet ſibi malum ſpirituale. *Laym.ibid.*

3. Tenetur quiſque proximo in extrema neceſſitate ſpirituali conſtituto ſuccurrere, etiam cum certo vitæ periculo; dummodò ſit æquè certa ſpes illum iuuandi; neque grauius inde malum immineat: v.g. teneris cum vitæ periculo baptizare, vel abſoluere moriturum, ſi alius non adſit qui faciat, *S.Aug. lib. de mend. S.Thom. q. 26. art. 5. & q.44. Regin. c.4.*

Dixi *in extrema*, v. g. quâ certo putetur moriturus in mortali: quia in graui tantùm obligatur is, qui ex officio alienam ſalutem curat, vt Parochus;

Digitized by Google

chus;cui ideo non licet fugere tempore peſtis, niſi ſubſtituto æquè idoneo.*Valent.& Lay.l.c.*

4. Ordinariè non licet vitam ſuam poſtponere alienæ. Addo, *ordinariè*: quia licet, ſi ſit perſona publica, à qua multum pendet: vti etiam pro Rep. pro fide, & religione defendenda; imo etiam pro amico, propter Deum dilecto. *Leſſ. l.2.c.9.d.6. Laym. l.c.*

Reſp. 2. Quoad proximos inter ſe ſeruandus eſt hic ordo. 1. Qui melior eſt, magis diligendus eſt, eâ dilectione, quam comitatur gaudium circa bona poſſeſſa, item honor, cultus, & reuerentia. Sic v. g. plus diligendus eſt vir ſanctus, quàm parens improbus. Ratio, quia eſt magis coniunctus cum præcipuo obiecto Charitatis, quod eſt Deus.Item parentes magis quàm filij,vel vxor; magiſque benefactores, quàm ij,quibus benefecimus. *Lay. l. c. & comm.* 2. Appretiatiuè & dilectione eâ, quâ alteri optamus bonum nondum poſſeſſum cum beneficentia, magis diligendi ſunt ij, qui nobis ſunt coniunctiores, quoad ea bona quæ ſunt debita tali coniunctioni, & in quibus hæc fundatur. *Vnde reſolues.*

1. In bonis pertinentibus ad naturam & vitam corporalem conſeruandam,ſuccurrendum eſt (extra neceſſitatem extremam,) Primò omnium,vxori; quia eſt vna caro cum viro. 2. Filiis.3.Parentibus,& quidem Patri præ matre. 4.Fratribus,ſororibus, deinde propinquis, domeſticis, & familiaribus. Dixi *extra extremam neceſſitatem*: quia in hac parentes, eo quod vitam dederint, præferendi ſunt etiam vxori,& liberis.*Laym.ibid.n.5.& 6.*

2. In rebus pertinentibus ad ciuilem communicationem præferendi ſunt conciues, in bellicis commilitones, in ſpiritualibus ſpirituales filij, patres, fratres. *Bannes* tamen probabiliter docet, parentes carnales, etiam in ſpiritualibus, aliis omnibus præferendos: quia coniunctio carnalis eſt fundamentum aliarum coniunctionum.*v.Lay.hic.l.c.*

DVBIVM II.

De odio, & dilectione inimicorum.

Certum eſt, inimicos aliquo modo diligendos,

cùm ſint proximi. *cum S. Thom 2.2. q. 25. a 1. communiter omnes.* Sed quæritur de modo, & an poſſint odio haberi?

Reſp. 1. Quilibet homo ſaltem priuatus, tenetur proximo etiam inimico, communia dilectionis ſigna & beneficia exhibere ex præcepto; ſpecialia verò ex conſilio tantùm niſi aliundè ratio obligationis accedat. *Ita communiter cum Lay. c. 4.* ex *S. Th. l. c. q. 25. a. 8. & 9.* Dixi 1. *communia:* qualia ſecundùm *Caiet. V. odium*, ſunt, quæ Chriſtiano debentur à quouis Chriſtiano in communi, conciui à conciue, cognato à cognato. Ratio autem eſt, quia iſta negare, eſt vindicare iniuriam, quod non licet priuato. Dixi 2. *niſi aliundè accedat ratio obligationis,* qualis eſſet verbi gratia. 1. Timor ſcandali ex omiſſione. 2. Spes ſalutis inimici, *vid. Azor, tom. 2 l. 11. cap. 3.* 3. Neceſſitas temporalis, vel ſpiritualis 4. Culpæ deprecatio, & exhibitio ſpecialium ſignorum amoris. Ratio, quia his caſibus, neglectus ſpecialium ſignorum eſſet exterior odij declaratio. *Laym. l. c.* Vnde reſolues Caſus ſequentes.

1. Per ſe loquendo, nemo tenetur ad inimicum diligendum poſitiuo & peculiari actu, neque ad eum ſalutandum, alloquendum, ægrotum inuiſendum, mœſtum conſolandum, hoſpitio excipiendum, vel familiariter cum eo agendum, &c. quia hæc ſunt ſigna ſpecialia amoris *Fil. t. 28. c. 1.* Dico, *per ſe*, quia ſi omiſſio ſcandaloſa eſſet, aut per aliquid horum poſſes ſine tuo incommodo, inimicum tibi & Deo reconciliare, id omittere, eſſet graue: vti etiam, ſi inæqualis perſona ſoleret alium ſalutando præuenire; v. g. ſubditus Prælatum. *Lay. l. c.*

2. Non licet inimicum excludere à communibus orationibus, v. g. oratione Dominica, & quæ pro communitate inſtituitur; nec à communibus eleemoſynis, reſalutatione, reſponſione, expoſitarum mercium venditiòne: quia hæc ſunt communia dilectionis ſigna: ideóque contra hæc facere, v. g. cognatos omnes inuitare, obuios omnes ex vicinia vel collegio ex conſuetudine ſalutare, ſolo inimico excluſo, eſt ex genere ſuo, & regulariter, mortale. *S. Thom. Nauarr. Laym. ll. cc.* Addo 1. *ex*

genere

genere ſuo, quia ſi leuitas materiæ, aut cauſa rationabilis excuſet, v.g. ſi pater, vel Superior, filio vel ſubdito, ob correctionem ea ſubtrahat ad tempus, leue vel nullum erit: quia habet ius puniendi. Addo 2. *regulariter*, quia ſi perſona multò maior inferiorem non reſalutet, v.g. nobilis ruſticum, pater filium, non videtur mortale, vt notat *Suar. Charitas, Bon. d.3. q.4 p.3. v. Az. 3. p. l.12. c.13.*

3. Etſi quiuis teneatur inimico veniam legitimè petenti, non tantùm interius remittere, ſed etiam exrerna remiſſionis ſigna oſtendere: negat tamen *Trull l.1. c.5. d.5*, ex *Azor. & Fill.* teneris ſtatim poſtquam offenſio eſt illata, eò quòd ſit res violenta, & ſupra fragilitatem humanam. Non tenetur autem remittere ſatisfactionem pro damno, ſi ab eo ſit læſus: imò nec eam acceptare ſi offerat; ſed etiam iuridicè poteſt compenſationem petere, dummodò in vtroque caſu ponatur odium, vt docet *Valent. Nauar. Laym. l.2. t.3. c.4.* Quòd ſi tamen pœna ſit valde grauis, v.g. capitis, mutilationis neque læſo ex ea commodum proueniat, non videtur ea, deprecante altero, ſine peccato vindictæ poſſe expeti. Similiter, ſi ſatisfaciat quantum poteſt, ad id quod non poteſt eum vrgere, videtur contra charitatem, vt docet *Sylu. & Fill. t.28. cap.11. q.9.*

Reſp. 2. Etſi odium inimicitiæ, ſiue perſonæ ſecundum ſe, & bonorum, quæ in ſe habet, volendo ſcilicet illi malum vt ſic, ſiue quatenus illi malum eſt ex genere ſuo ſit mortale; odium tamen abominationis, ſiue qualitatis, quo non hominem ſed eius malitiam, vel ſaltem perſonam tantùm quatenus malam, vel nobis noxam, auerſamur, ſæpè licitum eſt; vt docet *Con. a.29. dub.3. & communiter.* Vnde reſolues ſequentes Caſus.

1. In confeſſione ſatis eſſe, ſi dicas te graue malum voluiſſe proximo, nec opus eſſe explicare ſpeciem mali, v.g. mortem, infamiam, &c. quòd omnia comprehendantur ſub vna ratione mali, *Cai. Bon. Turr. Trull. l.1. c. 6.* docent probabiliter: ſed contrarium probabiliùs docet *Suar. Palaus t. 6. d.4. p.1.*

2. Licet proximo velle malum aliquod, v.g. tempore, (dummodò non ſit iuſto grauius) quatenus id illi bonum eſt, v.g. morbum, vel diuerſitatem, vt à peccatis emendetur. *Bon. d. 3. q. 4. p. vlt.* §. 1. *ex multis.* Cauendum tamen eſt, ne fiat ex vindicta, ex qua ſi Pſalmum 108. ſuper inimicum tuum legas, peccas mortaliter. Generatim verò, ob bonum ſpirituale, proprium vel alienum, licet mala pœnæ, inefficaci affectu, aliis velle; quia cum in hoc affectu bonum ſpirituale præferatur temporali, non eſt inordinatus, *v. Leſſ. l. 2. cap.* 47.

Sic licet, v. g. mortem optare hæreſiarchæ, vel publicè pacis turbatori, ob bonum commune, & multorum; iuxta illud *Vtinam abſcindantur.* Item triſtari de eo, quòd dignitates conferantur indignis, vel de ſanitate eius, qui ex illa ſumit occaſionem peccandi. Item mortem, egeſtatem aut morbum alicuius deſiderare, vt ceſſet à peccatis, & vitam in melius mutet. Eadem ex cauſa *Bonac. Azor. & Palaus tit. 6, d.* 1. *num.* 11. excuſant à peccato matrem, quæ mortem filiarum exoptat, eò quod ob deformitatem vel inopiam commodè & honeſtè nuptui tradere non poſſit. Etſi verò ſibi ipſi optare mortem *Nau. & cæteri* dicant eſſe mortale: ad euitanda tamen grauia mala, v. g. afflictionem internam, id licere volunt *Sanch. Sot. Gran. Dian. p. 5. t. 14. R. 92.* Ita & *Trull. l.* 1. *d. 2. num.* 11. excuſat fœminam, quæ ſibi (vel alteri) mortem optat ad vitandam grauem infirmitatem, mendicitatem, vitam acerbam, &c. vel alia ſimilia mala à marito, v.g. inflicta vel infligenda. Mulierculas tamen ob minimas moleſtias mortem optantes *Dian. l. c.* mortalis damnat, niſi (vt plerumque fit) excuſet defectus aduentertiæ & deliberationis.

3. Priuatus, qui auerſus ab alio fugit illum, ſi id faciat, vt eum ſuo colloquio & ſolatio priuet atque ita contriſtet, vt malè illi ſit, eſt odium inimicitiæ, & peccatum: ſi verò nihil mali optando, tantùm fugias, quia tuæ naturæ eſt difformis vel tibi ſolet eſſe moleſtus, eſt odium auerſionis, & peccatum, ſi irrationabile: quale non erit, ſi ſit perſona valde

de aſpera, modò abſit contemptus, ſcandalum, & vindictæ cupiditas. *v. Bon. loc. cit.*

DVBIVM III.

De præcepto Eleemoſynæ, ſeu miſericordiæ corporalis.

Suppono 1. Huius præcepti obligationem naſci ex duplici capite. 1. Ex neceſſitate proximi egentis 2. Ex perſonna poſſidentis bona, vel neceſſaria, vel ſuperflua.

Suppono 2. Duplicem dari neceſſitatem proximi 1. dicitur extrema, ex qua egenti imminet periculum vitæ, vel etiam grauis & diuturni morbi, ſecundùm *Dian. p. 5. t. 8. R. 1.* 2. grauis, ex qua imminet periculum grauis mali vt captiuitatis, infamiæ, grauis iacturæ bonorum, vel ſtatus; vnde fiat, vt difficulter ſe poſſit ſuſtentare, verbi gratia, ſi non poſſit viuere ſecundùm ſuum ſtatum, vel ſi nobilis cogatur alteri famulari, vel, artifex, aut vir honeſtus, mendicare. 3. dicitur communis, qua laborant mendici triuiales. *Laym. l. 3. tr. 2. cap. 6*

Suppono 3. Bona neceſſaria, & ſuperflua dici, vel reſpectu vitæ ſiue naturæ, vel reſpectu ſtatus, vel decentis conditionis perſonæ; quomodo ſeculares rarò putāt ſe habere ſuperflua, vt docet *Lay. & Nauar. c. 24.* Nam quæ ſunt neceſſaria ad alendos liberos, famulos, honeſtas donationes, conuiuia, hoſpitium tractationem (qualia tamen non ſunt, quæ ad quemcumque faſtum & pompam quiſque ſibi requirit) ſpectatis etiam communibus euentibus, hæredibus, neceſſitate futura, &c. non ſunt ſuperflua.

Reſp. 1. Nemo tenetur dare eleemoſynam ex bonis ſibi ad vitam neceſſariis, niſi eſſet perſona talis, ex qua penderet ſalus Reipub. *Eſt communis.* Et ratio patet ex ordine charitatis.

Reſp. 2. Probabile eſt, ex ſuperfluis naturæ & ſtatui teneri aliquem, etiam in graui neceſſitate, ſuccurrere proximo, ſi probabiliter putet alium non ſubuenturum: idque, *Azor tom. 2. lib. 12. cap. 7. Sylu. & Fumus,* volunt, ſub mortali, contra *Medinam,* qui vult eſſe tantùm conſilij. Ratio, quia cùm in ſcriptura frequenter damnentur homines ob

neglecta opera miſericordiæ, hæc non ſunt reſtringenda ad extremam, & raram neceſſitatem. *vid. Laym l.c.*

Reſp. 3. Proximo in extrema neceſſitate teneris ſuccurrere ordinariè, ex bonis etiam aliquo modo ad ſtatum neceſſariis. *Suarez, Laym. ex communi.* Satisfacis tamen probabiliter, ſi des cum onere reſtituendi, quando erit ditior. *Vaſq. &c.* contra *Suar. Con. &c. v. Dian. p. 5. t. 8. R. 5.*

Addo, *ordinariè*, quia ſi maius damnum æſtimaretur, te excidere tuo ſtatu, quàm mors pauperis, non tenereris. *Azor. l. c.*

Reſp. 4. Probabile eſt, quòd proximo in graui neceſſitate conſtituto quiſque teneatur ſubuenire, cum modico detrimento proprij ſtatus: quia paruo ſuo incommodo tenetur magnum incommodum proximi impedire. *Laym l. c. ex D. Thom Bon. d. 3. q. 4. p. 6.* Ex dictis collige.

1. Homines priuati non tenentur inquirere pauperes. *Vaſq. &c.* ſi tamen dubitent de extrema alicuius indigentia, tenentur inquirere veritatem. *Sanchez, Dian p. 5. t 8. R. 39.*

2. Nemo tenetur magnam vim pecuniæ dare pauperi, ad pretioſiſſimam medicinam emendam vitæ ſeruandæ neceſſariam, vel ad redimendum à periculo mortis. *Sa & Conin. di. 27. dub. 8. num. 135.* Et ratio patet ex dictis.

3. Si proximus tantùm egeat vſu rei, ſatis eſt illam accommodare, v.g. ſi ab hoſtibus ſpoliato veſtem commodes, vel vulnerato equum, donec domum reuertatur. *Lay Bon. ll. cc.*

Reſp. 5. In communibus pauperum neceſſitatibus, tenetur aliquando dare eleemoſynam, qui habet bona naturæ & ſtatui ſuperflua. *Ita communiter. D. Thom. Suar. Bellar.* contra *Nauar. & Vaſq* qui negant teneri. Ratio eſt, tum, quia quiſque tenetur diligere proximum ſicut ſeipſum: tum, quia alioqui pauperes iſti inciderent in neceſſitatem grauem. Videtur tamen hæc obligatio tantùm eſſe ſub veniali, vt rectè *Medina:* idque ſi nulla ſit iuſta cauſa negandi; aliàs ſub nullo. *v. Lay. Bon. l. c.* Vnde reſoluuntur Caſus ſequentes.

1. Paupe

1. Pauperibus triuialibus, etſi ex nuditate, morbo, &c. videantur oſtendere ſigna extremæ neceſſitatis, rarò quis tenetur ex præcepto ſubuenire, etiam de ſuperfluis: tum quia ferè ad mouendos ſpectatores iſta neceſſitas exaggeratur: tum quia ab aliis iuuandi præſumuntur. *Malder. Vuigiers, Dian. p.5.t.8.R.17.*

2. Si quis diues & abundans diu neget omnes eleemoſynas, cum propoſito dandi meliore, & commodiore loco ac tempore, vel egentioribus, vel in alium pium vſum conuertendi, is non peccet, cùm habeat iuſtam cauſam negandi: ſi verò talis, ſine rationabili cauſa, omnes à ſe pauperes inhumaniter repelleret, eum dicit *Laym. l. c.* verſari in malo ſtatu.

3. Nulli omninò quantumuis diuiti, omnes pauperes ſine eleemoſyna repellenti, facilè neganda eſt abſolutio; tum ob dubium, & diſſenſum DD. de hac obligatione: tum, quia vix reperitur, qui cauſam ſaltem apparentem non prætendat, ſi ſuperflua ſe habere fatetur. *Laym. ib.*

4. Etſi dicta de eleemoſyna danda, intelligantur reſpectu omnium egentium, etiam peccatorum, infidelium, & inimicorum, damnandi tamen non ſunt Magiſtratus, excludentes à ſuis ciuitatibus, iuſta de cauſa, pauperes peregrinos. *Laym. ib. Trul. l. 1. c. 5. d. 10.*

5. Religioſis æquè ac aliis pauperibus debentur eleemoſynæ: quia eorum paupertas & neceſſitas eſt vera & iuſta, tametſi voluntariè contracta, cùm voluntas & cauſa fuerit rationabilis, & grata Deo. *Lorca Dian. p. 5. t. 8. R. 18.* Aliud eſt de iis, qui ſponte ſua culpabiliter ſunt pauperes, vt vagabundi. *Ibid. R. 19.*

Reſp. 6. Eleemoſyna tantùm facienda eſt ex bonis propriis, & quorum quis liberam habet adminiſtrationem. Poteſt tamen fieri ex alienis, quando proximus eſt in extrema (vel etiam ſecundum *Leſſ. l. 2. c.* 12. in valde graui) neceſſitate, & aliundè ſuccurri non poteſt: tunc enim omnia ſunt communia. In communi verò neceſſitate, licet tantùm cum conſenſu domini, tacito vel expreſſo. *v. S. Thom.*

Thom.2.2.q.32.a.7.Regio.286.Fill. Laym.Bon.l.c.n.1. *Leſſ.l.2.t.12.* Vnde reſolues.

1. Non licet dare eleemoſynam ex bonis obnoxiis reſtitutioni, v.g. furto ablatis: licet tamen ex acquiſitis per opus illicitum,ſed non cum iniuſtitia, v.g.ex lucro meretricum. Ratio,quia hæc ſunt propria; priora non *Bon.ib.*

2. Pueris,filiis familias,ſeruis, ancillis, vxoribus, non licet dare elemoſynam, niſi tenuem, in qua parentum,dominorum,& maritorum voluntas præſumitur. Particulares verò caſus, in quibus vxor dare poteſt,*v.*ſuo loco *præcepto 4.& 6.c.1. v. Bon.di. 3.q.4.p.6. Dian. p.5.t.8. R.15.* vbi ex *Hurt.* notat ſi pater nullas det eleemoſynas, poſſe pro eo dare.

3. Tutores & Curatores,& qui habent curam bonorum alienorum, poſſunt facere modicas eleemoſynas ex bonis quæ adminiſtrant, quales nimirum ipſi facere deberent,quorum ſunt, *Vaſq. Azor. Con. Dian.p.5 t.8.R.35.*

DVBIVM IV.

De miſericordia ſpirituali, ſeu præcepto correptionis fraternæ.

Correptio fraterna,eſt admonitio, qua quis proximum conatur reuocare à peccato.De qua certum eſt,præceptam eſſe iure tum naturali, quo membra vnius corporis ſe mutuò iuuare tenentur,tum diuino poſitiuo *Math. 18. Si peccauerit in te frater tuus, corripe ipſum. Bec. 2.2.c.11. Laym. l.7. Fill. Bon.p.7.* Quæritur autem, quæ ſit eius materia, & quomodo obliget.

Reſp.1. Omne mortale peccatum proximi per ſe eſt ſufficiens materia, vt hoc præceptum obliget ſub mortali. *Ita communiter.* Et ratio eſt,quia cum vitam ſpiritualem proximi tollat, ſufficientem neceſſitatem correptionis inducit. Dixi 1. *omne mortale:* quia etſi etiam veniale ſit materia correptionis, non tamen grauiter obligans; nec niſi facillimè poſſis.Dixi 2.*per ſe:* quia ſi quis ob timorem, verecundiam, puſillanimitatem, putet ſe non ita ſtrictè obligatum, vel minus eſſe idoneum ad corripiendum, videtur tantùm peccare venialiter, *vid. S. Thom.2.2.q.32.a.2.& cæteros ſuprà citt.*

Reſp.

Reſp. 2. Præceptum hoc obligat concurrentibus his circumſtantiis 1. Si certò tibi conſtet de peccato proximi: indagare enim tenetur ſolus Superior. 2. Si probabile ſit non emendaſſe, nec emendaturum, vel relapſurum: quia eleemoſyna egenti tantùm danda eſt, 3. Si alius æquè idoneus non adſit, qui correpturus putetur, 4. Si ſit ſpes fructus, quia deſperato fine ceſſant media 5. Si bona occaſio, locus, & tempus opportunum, poſſisque ſine tuo graui damno facere. Quòd ſi horum aliquid deſit, præceptum non obligat. Vnde patet, eius omiſſionem in priuatis, vel nullam eſſe, vel leuem *v. Bon. l. c.*

Reſp. 3. Etſi hoc præceptum obliget omnes, etiam ſubditos; magis tamen Prælatos. Ratio prioris eſt, quia omnes ſunt commembra, tenenturque ſibi externa officia Charitatis præſtare. Ratio poſterioris eſt, quia ſubditi tantùm ex Charitate, Prælati verò etiam ex officio, & iuſtitia tenentur, Vnde peccare poſſunt etiam grauiter, veniales culpas non impediendo ſi vigor diſciplinæ per hoc minuatur. Eademque ferè eſt ratio de patrefamilias præſertim erga liberos *Laym. l. c. n. L. Pal. Trul. l.* 1. *c.* 5. *d.* 13. *&* 15. *& cæteri.*

Reſp. 4. Ordo in correptione ſeruandus eſt, quem Chriſtus præſcripſit, *Matth.* 18. ſcilicet 1. Vt corripias in ſecreto: deinde coram teſtibus: tum ad Prælatum Eccleſiæ, ſiue Superiorem deferas. Excipe tamen, 1. Niſi præſtet Superiori, viro probo & prudenti, quàm aliis teſtibus innoteſcere; prout cautum eſt *in Regula S. Aug.* 2. Niſi peccatum ſit publicum tunc enim poteſt publicè corripi. 3. Niſi vergat in graue damnum tertij aut communitatis, ſi Superiori non ſtatim innoteſcat; v. g. ſi quis proditionem moliatur, hæreſim occultè ſpargat: tunc enim immediatè Superiori indicandum; quia commune bonum præferendum eſt priuato, *Fill. t.* 28. *c.* 7. *num.* 149. *&* 155. 4. Quando corripiendus eſt contentus, vt Superiori ſtatim ſignificetur; vt eſt apud quoſdam religioſos, qui quoad hoc iuri ſuo renunciarunt, *v. Suar. Bec. Laym. hic, Sanch. Fill. l. c.* Ex dictis reſoluitur.

2. Qui facilè poteſt impedire peccatum mortale proximi

Digitized by Google

proximi, & ob mali temporalis timorem neglexit, peccat mortaliter, *Ita Laym. Suar. Sanch. l. 6. mor. c. 18. v. Palaum hic.*

2. Si certò conſtet fratrem perfectè emendaſſe peccatum occultum, nec ex eo eſſe vllum periculum relapſus, vel damni, ipſi aut alteri, non licet (etiam in Societate Iesv) denuntiare Patri, vel Prælato, niſi frater expreſsè in iſtam denunciationem conſentiat. *Sanch. 2. mor. l. 6. c. 18. num. 40. & 60. Palaus de char. t. 6. d. 3. p. 12. Fill. Trul. l. 1. c. 5. d. 14. Sua. Hurta. d. 163.* & denique *C. Lugo Reſp. mor. l. 4. d. 46.* vbi tamen notat, in Societate Iesv caſum eſſe rariſſimum. Ratio autem eſt, quia ceſſat motiuum charitatis, atque adeò ratio denunciandi: ideoque eſt peccatum, & quidem vt *C. Lugo l. c.* notat ex *Suar.* mortale ex genere ſuo, *v. infrà l. 4. c. 3. du. 5.* & *Dian. p. 4. t. 4. R. 71.*

3. Si Superior immediatus ſe ſolo poſſit delinquentem emendare, ita vt nullum periculum damni vel relapſus, ipſi vel alteri, vel communitati immineat, videtur peccare manifeſtando Superiori mediato delictum *Pala. l. c. Trull. d. 16. n. 1.*

4. Prælati & Magiſtratus tenentur aliquando inquirere ſubditorum peccata, vt corripiantur: non tamen multum & curioſè de aliquo in particulari rogare debent, niſi is ſpeciale eius ſignum dederit: neque facilè admittere accuſatores ſpontaneos, quia illi ſpecie boni communis ſæpè ſe quærunt. *Hurt. & c. Dian p. 7. t. 3. R. 10. & 12.*

5. Epiſcopi, Prælati Religioſorum, Paſtores animarum tenentur etiam cum ſuo incommodo, imò aliquando cum vitæ periculo, adhibere diligentiam quam poſſunt, vt peccata publica & occulta impediant, quia cùm Chriſto pacti ſunt curam & ſolicitudinem gregis, pro qua multa ab eo bona accipiunt. *Hurt. tom. 2. d. 162. ſec. 7. §. 60.* (apud *Dian. p. 7. t. 3. R. 28.*) aitque hanc eſſe omnium Patrum & Theologorum doctrinam, quam Chriſtus verbo & exemplo docuerit: additque id eſſe de Magiſtratibus & concionatoribus. Licèt verò hi non teneantur ad id ex iuſtitia, (ſicut Prælati & Magiſtratus) teneantur tamen peccata publica corripe-

Digitized by Google

re, (ſed non facilè Prælatorum & Religioſorum, quorum authoritas ad bonum commune eſt neceſſaria) etiam ſi non ſit ſpes emendationis, *Con. Hurt. Dian. loc. cit. R.* 13.

6. Correptio adhibenda eſt non ſemper ſtatim, ſed dum maior fructus ſperatur. Hinc interdum permitti poteſt reiteratio peccati, vt feruentius reſipiſcat, *Dian. p. 7. t. 3 R. 29. & 30. ex Regin. Fil. Trull.* Neque ſufficit ſemel eſſe factam correptionem, ſed debet iterum iterumque fieri, quamdiu ſperatur fructus. *Ibid. R.* 32.

DVBIVM V.

De Scandalo.

ARTICVLVS I.

Quid, quotuplex ſit, & quale peccatum?

Reſp. 1. Scandalum, dicitur peccatum occaſionatum, & eſt duplex, Actiuum, & Paſſiuum. Actiuum eſt, dictum vel factum (quo nomine etiam omiſſio intelligitur) minùs rectum præbens alteri occaſionem ruinæ ſpiritualis. *Ex S. Thom.* 2. 2. *q.* 43. *art.* 1. *Sanch. Azor. Laym. c.* 13. *Bon. d.* 2. *q.* 4. *p.* 2. Dixi, *minus rectum*, hoc eſt, quod vel in ſe malum ſit, vt ſi loquaris turpia coram adoleſcente; vel mali ſpeciē habeat, vt ſi iuſta de cauſa coram aliis eam ignorantibus, comedas carnes die vetito. Scandalum Actiuum aliud eſt per ſe tale, aliud per accidens: Per ſe dicitur, quando directè intenditur alterius ruina; id eſt, ſi ideo aliquid fiat, vt aliquis ad peccatum inducatur: v. g. ſi adulter alienam ſollicitet ad adulterium. Per accidens dicitur, quando indirectè, & interpretatiuè tantùm cauſatur alterius peccatum; vt ſi quid facias, quod tibi in mentem venit, aptum natum eſſe inducere alterum hic & nunc ad peccatum, & nihilominus facis; vt ſi coram puſillis pecces, vel die vetito carnes comedas, non dicendo quod habeas veniam. Item, ſi Clericus domi ſuæ alat mulierem populo ſuſpectam, eſto abſit omne peccatum, & peccandi periculum. *vid. Sa V. Clericus, Laym. Bon. loc. cit.* Scandalum Paſſiuum, eſt ipſa ruina, ſiue peccatum, in quod labitur proximus, ex occaſione alterius dicti vel facti. Quod diuiditur in Datum, ſeu puſillorum, quod oritur ex actiuo

actiuo : & in Acceptum, quod non oritur ex actiuo ſed ex ipſius ſumentis malitiâ ; quale erat odium, & inuidia Phariſæorum in Chriſtum, occaſione eius dictorum vel factorum: vnde hoc dicitur Phariſaicum. Ex his patet.

1. Ad ſcandalum Actiuum non requiri, vt de facto Paſſiuum ex eo ſequatur ; ſed ſatis eſſe, quòd data ſit occaſio, ex qua naturâ ſuâ ſequi poſſit : vt ſi quem inducere velis ad peccatum, qui tamen non conſentiat, ſicut etiam contrà, paſſiuum poteſt dari ſine actiuo. *Laym. ibid.*

2. Scandalum paſſiuum non eſſe ſpeciale peccatum, neque addere circumſtantiam aggrauantem: v.g. qui viſo alterius furto etiam furatur, non ideo peccat grauius. *Laym. ibid.*

3. Non ſemper eſſe ſcandalum, ſi pecces coram aliis, ſed tantùm, quando attentis omnibus circumſtantiis, tam perſonæ agentis, quàm coram quibus ſit actus, poteſt probabiliter timeri, ne per hunc actum trahantur ad peccatum, qui alias peccaturi non eſſent. *Sanch. Laym. l. 2. t. 3. c. 13.*

4. Omne ſcandalum actiuum directè intendens ruinam proximi, eſſe ſpeciale peccatum contra Charitatem, vt habet communis ſententia. An verò idem ſit quando intenditur indirectè, controuertunt Scholaſtici, & parum refert ad praxin. *Sanch. l. 7. c. 6. & 9. Azor. 1. p. l. 4. c. 7. Bon. loc. cit.* Vnde reſolue hos Caſus.

1. Mortaliter peccat, qui alteri dat occaſionem ruinæ mortalis, niſi indeliberatio excuſet : & ſic opus indifferens vel veniale, ſæpè tranſit in mortale, ratione ſcandali, v.g. ſi iocoſum verbum proferat Religioſus coram fœminis, vel iis, qui inde occaſionem peccati mortalis ſumere poſſunt. *Lay. l. c.*

2. Venialiter peccat ratione ſcandali, qui alteri dat occaſionem ruinæ venialis tantùm. Quòd verum eſt, etſi directè illam intendat, & quidem per actum mortalem. *Sanch. l. 1. cap. 6. n. 11. ex communi* contra *Suar.* Ratio autem eſt, quia ruina eſt parua. Et patet à ſimili, vt ſi quis per fornicationem intendat furari rem minimam, furtum tantùm erit veniale.

3. Scan-

3. Scandalizans committit præter peccatum ſcandali, etiam peccatum eius ſpei, ad quod alterum inducit: ideoque confiteri debet ſpeciem peccati mortalis, per quod, & ad quod induxit; cum numero inductorum, vel qui probabiliter induci poterunt, *Sanch. Azor. Laym. Bon. l. c. Card. de Lugo de pœnit. d. 16. ſ. 4. Dian. de Sacr. tom. 2. t. 4. a.* 114. Excipit tamen *Card. de Lugo loc. c.* ſi præter intentionem ſcandalum dederit, *Tamb. de exped. conf. l. 2. c. 1. §. 9.* ait, quoad inductos, ſufficere ſi dicas: fui multis occaſio peccandi meo exemplo, *v. inf. l. 3. t. 6. c. 1. dub. 2.*

4. Etſi is qui ſcandalizauit alios, teneatur illis rurſus dare bonum exemplum, vt inquit *Sa*: ſi quis tamen nudo exemplo ſuo alios ad furtum induxit, neque alio peculiari modo, v. g. exhortatione, conſilio, mandato eſt cooperatus, non tenetur ad reſtitutionem; quia talis inductio eſt tantùm contra Charitatem, non iuſtitiam. Idem docet eſſe *Leſſ.* ſi cum Caio v. g. partiris ea intentione, vt ipſe conſumptis pecuniis furetur, *vid. Leſſ. c. 9. d. 2. n.* 113.

5. Non cenſetur dare ſcandalum, qui licèt publicè peccet, facit id tamen coram iis qui vel ſunt ita viles, vel infames aut imptobi, vt nemo moueatur ad peccatum; vel qui ſunt ita probi, v. g. ſi quis fornicetur coram aliis qui parati ſunt idem facere, nec eius exemplo mouentur; vel ſi coram manſuetis quis contendat, rixetur, vel alium cædat, *Sanch. 1. mor. c. 6. n. 6.*

6. Non ideo factum aliquod eſt ſcandalum, quia alius incipit de tali homine malè ſuſpicari, aut ſentire; quia hic non peccat, ſi ob ſufficientia indicia ſuſpicetur. Secus tamen eſt, ſi incipiat malè ſentire de fide Catholicâ, Clero, Ordinis Religioſo, vel minus ad pietatem affici. Vnde patet facilius dari ſcandalum ab iis, qui ſunt in magnâ auctoritate, vel pietatis exiſtimatione, quàm ab aliis. *Con. d. 32. n. 33.*

ARTICVLVS II.

An, & quando ſcandalum paſſiuum permitti poſſit, aut ob illud vitandum, aliquid omitti debeat?

Reſp. 1. Permitti non poteſt abſque neceſſitate vel

Digitized by Google

vel vtilitate propria vel aliena. Ratio eſt, quia tenemur ex Charitate impedire peccata proximi, ſi facilè poſſimus. *Laym.c.*13. *ex communi.* Vnde reſoluitur hic Caſus.

Abſque cauſa non licet petere mutuum ab vſurario, vel ab infideli iuramentum per falſos Deos, à concubinario adminiſtrationem Sacramenti, vel vt celebret: cum enim abſque peccato id non ſit facturus, cooperareris eius peccato. *Suar. Sanch. Trull.l.*1,*c.*6.*d.*5.*n.*15.

Reſp.2. Ex cauſa neceſſitatis, vel vtilitatis, poteſt permitti. Patet in dicto caſu, qui ſimpliciter ſine peccato fieri poteſt: ideoque licet talia petere ex rationabili cauſa, etſi alter ex ſua malitia ſit peccaturus. Requiritur autem maior neceſſitas, vt permittatur ſcandalum puſillorum, quàm Phariſaicum. Item maior, ſi plures ſint ſcandalizandi, ſi timeatur peccatum graue, & denique, ſi certò præuideatur quàm aliàs. *Laym.l.c. Bon, d.*2.*q.*4.*p.*2.

Reſp.3. Debet permitti, ſi alioqui propria ſalus periclitaretur, vel aliis, præſertim cõmunitati graue damnum immineret. Vnde bona ſpiritualia neceſſaria ad ſalutem, nec debet, nec poteſt quiſquam dimittere ob cuiuſquam ſcandalum. *Fill.l.*28.*c.*6.

Reſp. 4. Bona ſpiritualia, (& ſecundùm *Lorcam* apud *Dian.p.*5.*t.*7.*R.*24. etiam temporalia) non neceſſaria ad ſalutem, non tenetur quis omittere, vel differre, ob ſcandalum Phariſaïcum, iuxta illud *Matth.* 15. *Sinite illos, &c.* niſi tamen ex dilatione fructus ſperaretur. Facilius verò ac ſæpiùs talia bona differenda, vel etiam omittenda ſunt; ob ſcandalum puſillorum: v. g. ingreſſus religionis debet differri ob ſcandalum parentis, ſi conſenſus illius breui ſperetur. *Lay.l.c.*

Reſp. 5. Ad vitandum graue ſcandalum puſillorum, quædam præcepta impleri non debent; niſi tamen omiſſio eſſet magis damnoſa omittenti, *v. Laym.l.*2.*t.*3.*c.*13. Ratio huius eſt: quia tunc concurrente duplici præcepto, ſcilicet naturali de cauendo ſcandalo, & poſitiuo, maius & fortius eſt naturale. *Ex dictis reſoluuntur Caſus.*

1. Prælati Eccleſiaſtici non tenentur, (imò nec poſſunt

poſſunt) ea, quæ ad bona Eccleſiæ conſeruanda, ſunt neceſſaria, v.g. lites, &c. omittere ad vitanda ſcandala Phariſaica, imò etiam puſillorum: etſi his priùs reddi debeat ratio rectitudinis. *Dian.p.5.t.7. R.24.*ex *D.Thom.&c.*

2. Si fœmina vtatur veſte virili, vel contrà, tantùm ex leuitate, ſine prauâ intentione, periculo ſcandali, & libidinis, veniale tantùm erit, aliàs mortale; nullum verò, ſi ex neceſſitate. *Dian.p.5.t.7.R. 32.*ex *D.Thom.Sylu.&c.*

3. Peccatum, ex quo Confeſſarium in confeſſione (ex infirmitate tamen) grauiter ſcandalizandum noſtri, debes reticere. *Lay.l.c.*ex *Nauar.&c.*

4. Vxor ſemel vel iterum debet omittere ieiunium, ex quo maritus grauiter offendetur, & orietur diſcordia. *Ibid.*

5. Si ituro te ad ſacrum die feſto, excitanda ſit grauis rixa, vel cædes, non teneris ire. *Ibid.*

6. Superior peccata ſubditi ſæpè poteſt diſſimulare, ad vitandas turbas, & maiora mala, quæ alioqui teneretur punire.

7. Mulier, quæ ſcit in ſe, vel in ſui aſpectu aliquem in particulari ſcandalizandum, mortaliter peccat, ſi datâ operâ ei ſe conſpiciendam offerat: adeoque poteſt & debet, non tantùm publico, ſed etiam ſacro abſtinere die feſto, ſemel aut iterum, ad peccatum illud euitandum. Dixi *aliquem in particulari*, quia ob timorem ſcandali alicuius ex communitate in genere, vel etiam plurium, abſtinere nimis eſſet difficile, & plenum ſcrupulis. Dixi 2. *ſemel aut iterum*, quia ſæpè, nimis eſſet graue, & durum, *Bon.Sanch.Lay.l.c.n.10.& alij.v.Dian p.5.t.7 R. 21.& 22.* vbi in contrarium citat aliquot Authores negantes obligationem prætermittendi rem præceptam ad euitandum aliorum ſcandalum.

8. Mulier quæ ex ornatu, etiam conueniente ſuo ſtatui, probabiliter præuidet aliquem in particulari lapſurum mortaliter, tenetur ad breue tempus eum dimittere, aut talis conſpectum fugere. Dixi, *ad breue tempus:* quia ad longum, nimis illi graue foret. *v.Dian.l.c.*

9. Si verò idem timeretur in particulari ex ornatu

tu ſuperfluo, vano, & inconuenienti (quem aſſumere vanitatis & placendi cauſa, vt videantur pulchræ, & procum faciliùs inueniant, ſecluſis aliis, non niſi veniale eſt,) teneretur eum omnino dimittere, etiam ſub mortali: quia nullum habet ius ad illum ornatum: & ex altera parte tenetur vitare peccatum alterius, quando commodè poteſt. *vid. Sylu. V. ornatus,* Alij tamen, vt *Cai. Nau. c.* 23. videntur docere, eam tantùm teneri ſub veniali, (ſed minùs probabiliter, quando in particulari lapſus præuidetur, & breui tempore abſtinendum eſt) qui etiam cum *Azor Leſſ. & Bon.* excuſant à mortali eas, quæ ex conſuetudine loci, media vbera detegunt, fuco, pigmentis, alienis crinibus vtuntur: dummodò non aliorum laſciuiam, ſed tantùm maiorem pulchritudinis ornatum intendant, abſque alio fine mortali, aut lege particulari id ſub mortali prohibente. Addunt tamen fore graue & mortale peccatum, huiuſcemodi morem detegendi pectus, vel tenuiter tantùm tegendi, vbi non eſt, introducere. *Nauar. n.* 19. *Leſſ.* 112. *Lay. l. c. &c. vid. Bon. de mat. q.* 4. *p.* 9. *n.* 17.

10. Si mulier non in particulari, ſed in genere tantùm aliquos in ſe ſcandalizandos putet, modo eorum laſciuiam non intendat, nec ei placeat, (licèt ei placeat, quod laudetur vt formoſa) non videtur teneri abſtinere ab illo ornatu, etiam ſuperfluo, ſub mortali; v. g. fucando faciem, imo etiam denudando ex communi conſuetudine pectus: niſi tamen denudatio, vel ornatus eſſet valdè turpis per ſe, ac directè ad libidinem prouocans. Ratio eſt, tum quia eſt ſcandalum potiùs acceptum quàm datũ; & ornatus ille ac pulchritudo remotè tantùm ad peccatum prouocat, vt docet *Laym. & Bon.* tum quia nimis graue eſſet iſti ſexui, præſertim ſi maritum quærant, perpetuo ſic abſtinere; cùm illa occaſio ſit vniuerſalis, & perpetua: nec formoſiores vnquam licitè irent foras, cum pulchritudo naturalis plus noceat, quàm artificialis. Plura de hac re *vid. Dian. t.* 1. *miſc. Reſ.* 130. *Bandel. l.* 3. *d.* 5. *n.* 13. Interim fœminam nudum pectus gerentem non mala intentione, etſi quidam excuſent à mortali, ego tamen

men, inquit *Sa*, difficilè abſoluerem. Et certum eſt, quòd confeſſario incumbat, huiuſmodi ornatum diſſuadere, & deterrere ab eo. *v. Sa. V. ornatus, &c. ll. c.*

11. Peccant etiam grauiter, qui componunt, deſcribunt, repræſentant, vel pingnnt turpia, & ad libidinem prouocantia. *Bon. Sanch & Fill.*

Reſp. 4 Poteſt aliquando permitti proximi ruina qnando is paratus eſt ad malum, & alter non intendit vt peccet, ſed tantùm non auferendo occaſionem, permittit vhum peccatum, ne fiant plura, ita vt permiſſio ſit impeditiua maioris mali. *Vnde reſolues.*

1. Hero licet non auferre occaſionem furandi filiis, aut famulis, cum eos nihilominus ad furandum propenſos & paratos nouit, & ſic deprehenſi puniantur, & reſipiſcāt: tunc enim rationaliter permittit furtũ vnũ, vt euitentur plura. *Sanch. Lay. Bon.*

2. Probabile eſt, non licere alia vltrò ponere, aut iis obiicere: quia poſitiuè concurreret ad peccatum; & non tam auferret occaſionem, quàm poneret. *Sa. V. peccatum, & Sanch,* qui ex eadem cauſa docet non licere marito dare vxori anſam adulterandi, vel adultero, vt tentet vxorem. Interim probabiliter contrarium docet. *Laym. lib. 2. tr. 3. c. 13.* Quod confirmari poteſt exemplo Iudith, quæ vix aliter videtur feciſſe *c. 9.* Cum enim ſciret permiſſionem libidinis in Holoferne fore impeditiuam malorum, poſuit ei occaſionem, nempe ornatum ſuum, alioqui licitum, & tamen communiter cenſetur in hoc non peccaſſe. *v. Bon. d. 2. q. 4. p. 2. Palaum hic.*

ARTICVLVS III.

An liceat alterius peccato materialiter cooperari?

Reſp. Cooperari tantùm materialiter, ſubminiſtrando tantùm materiam & facultatem peccandi, vel exhibendo obiectum, licet; ſi ſequentes conditiones adſint. I. Si tuum opus, vel cooperatio ſit ſecundum ſe bona, vel ſaltem indifferens. II. Si bona intentione, & rationabili ex cauſa fiat, & non, vt iuues alterum peccare. III. Si alterius peccatum impedire nequeas, aut ſaltem non tenearis, propter cauſam rationabilem. Circa quam notat *Sanch.* &

& *Laym.* etſi eius grauitas certa regula definiri nequeat, ſed prudentis iudicio metienda ſit; tantò tamen grauiorem requiri 1. quando grauius eſt peccatum, cuius occaſio datur. 2. quantò probabilius eſt, te non cooperante, alterum non peccaturum; aut quantò certior eſt affectus peccati. 3. quantò propinquius tua cooperatio peccatum attingit. 4. quantò minus iuris habes ad tale opus. 5. denique quantò magis peccatum cum iuſtitia pugnat, idque propter damnum tertij. *Lay.l.2.t.3.c.*13. Vnde reſolues hos Caſus.

1. Hoc modo licitè materialiter cooperatur ſponſa contrahens cum ſponſo, quem ſcit Sacramentum accipere in peccato mortali. Sciens verò eum habere votum caſtitatis, peccat contrahendo cum ipſo; quia ad contractum illicitum concurrit. *Laym. l.c.ex Sanch.l.7.de matr.d.*11.*n.*11.

2. Licitè quoque poſt matrimonium contractum materialiter cooperatur coniux, ſi coniugi obſtricto voto caſtitatis reddat debitum; Imò ad id tenetur ex iuſtitia, ſi eum exigentem non poſſit à propoſito auocare, *Ibid.*

3. Similiter Parochus Euchariſtiam licitè poteſt & debet miniſtrare peccatori, & excommunicato, & hæretico occulto, ſi petat publicè: imò confeſſarius præbere debet petenti, etiam priuatim, ſi ex ſola confeſſione eius peccatum nouit. *Ibid.*

4. Excuſantur à peccato famuli, ſi ratione ſui famulatus præſtent quædam obſequia, quæ ſine graui ſuo incommodo negare non poſſint; vt v.g. veſtiant dominum, ſternant equum, comitentur ad lupanar, meretrici deferant munera, eidem venienti aperiant oſtium: quia hæc tantùm remotè, ſe ad peccatum habent, & ſine iis peccatum fieret. Vnde tamen non ſequitur, alteri cuiuis licere ea præſtare *Bon. p.*11.*n.*26.*Azor. l.mo.*2.*l.*12. *c.vnl. quæſt.*8.*Laym.lib.*2.*tom.*13.*c.*13.*Sanch.l.*1.*mor.c.*7.*n.*21.

5. Ad ea opera, quæ propinquiùs ſe ad peccatum habent aut iuuant, v.g. ſubiicere humeros, admouere ſcalas hero per feneſtram aſcendenti ad concubinam, deferre litteras amatorias ad meretricem, comitari ad duellum, &c. non ſufficit communis ra-

tio

Digitized by Google

tio famulatus, ſed exigunt maiorem neceſſitatem & cauſam, vt licitè fiant; v.g. periculum grauis, aut ſaltem notabilis damni, ſi detrectent. *Ibid.*

6. Ob ſimile periculum excuſantur vt plurimùm caupones, & propulæ in locis, vbi Catholici viuunt mixti hæreticis, qui miniſtrant, aut vendunt carnes die ieiunij comeſturis: item vinum ebrioſis, dum poſtulant, etſi ſciant eos à peccato non excuſari: quia plerumque peccatum æquè fieret, ſubminiſtrantibus aliis, & ipſi damnum notabile paterentur, dum paulatim nemo ad eos veniret. *Sanch. l.* 1. *cap.* 7. *Bonac. &c.* Quòd ſi tamen hæ rationes non adeſſent, non excuſarentur. Vnde non licet ea patriſfamilias (vti nec cœnam die ieiunij) miniſtrare ſuæ familiæ; neque cauponi illi præter quem non ſunt alij: niſi tamen alia grauior cauſa cogeret. *Ibidem.*

7. Ea quæ ad peccatum proximè concurrunt, vel inducunt, vel cum iuſtitia pugnant, etſi ex genere ſuo ſint indifferentia, v. g. hero alterum occiſuro gladium dare. oſtendere illum qui ad necem quæritur compulſare campanam (ſine ſcandalo tamen) ad concionem hæreticam, meritricem etſi conductam ac paratam, è domo euocare, & ad hærum deducere, furi ſcalam applicare, gerenti iniuſtum bellum dare mutuas pecunias, pagum hæretico domino vendere, grauiſſimam cauſam, requirunt, hoc eſt, metum tanti mali, quòd ſecundum leges charitatis nemo teneatur ſubire ad euitandum malum alterius, v.g. ſi aliàs occidendus eſſet. *Laym. c.* 13. *n.* 4.

8. In ciuitatibus in quibus id vitandi maioris mali cauſâ permiſſum eſt, licet domum locare vſurario, (excipit tamen ius alienigenarum) & meretricibus; maximè ſi alij conductores deſint: niſi tamen meretrices grauiter nocerent vicinis honeſtis, vel ob ſitum anſam maiorem darent peccatis. *Sanch.* 1. *moral. c.* 7 *Bon. l. c.*

9. Excuſantur à mortali; imò etiam veniali, ſi cauſa adſit, artifices, qui faciunt, aut vendunt res indifferentes, quibus quis bene poteſt vti, licet plurimi abutantur, v.g. aleas, fucos, gladios. Ratio, quia

quia remotè tantùm ordinantur ad peccatum, & ſimpliciter impediri non poſſunt. Quòd ſi tamen abuſus eſſet contra iuſtitiam, non liceret; v.g. ſi occiſuro dares gladium ob magnum pretium, quod offert. Item, ſi quis ſciat hunc innocentem non peruertendum, niſi per has ſuas merces: quia modicum lucrum certæ ſaluti alterius eſt poſtponendum. *Sanch. l. c.*

10. Excuſantur etiam, qui ob iuſtam cauſam vendunt agnum Iudæo, vel infideli vſuro ad ſacrificium. Item qui Iudæorum Synagogas, hæreticorum templa, legitimo Magiſtratu permittente; ædificant, vel reſtaurant; præſertim ſi fieret æquè ſine ipſis. *Nauar. l. 5. cenſ. 1. de Iudæis Laym. l. 3. t. 3. cap. 13. n. 4.* Venena autem vendere, niſi iis qui benè vſuri putantur, v. g. ad confectionem calorum vel medicinam, non licet, *v. Sanch. l. 1. mor. c. 7.* Vnde venditio veneni, quod non ſeruit niſi ad hominis occiſionem; ſimpliciter eſt mala.

11. Chriſtiani captiui, ex graui metu, in triremibus Turcarum, vel hæreticorum, licitè remigant contra Catholicos; ſarcinas, machinas, arma ab bellum neceſſaria, conuehunt, propugnacula ædificant, &c. Ita probabiliter *Leſſ. Sanch. Suar. Lay. l. 2. t. 3. c. 13.* contra *Tol. & alios*, qui docent peccare mortaliter. Quod ſi tamen eo loco res eſſet, vt hæc negantes magno periculo claſſem Chriſtianam eriperent, vel victoriam conferrent, tenerentur tantum bonum vitæ ſuæ anteferre. *Suar. Leſſ. Sanch. l. c.*

12. Incolæ vrbis vel prouinciæ, quam Tyrannus occupauit, licitè manent inter iniquos poſſeſſores eóſque cogente imperio iuuant excubiis, foſſione, contributione; idque ex legitimi Principis præſumpto conſenſu: ex quo etiam talia obſequia licitè promittunt cum iuramento, ad maiora mala ſua & legitimi Principis declinanda. *Lay. l. c. n. 5.*

13. Nautæ & aurigæ Catholici in Hollandia, etiam ſine graui metu, ſi abſit praua intentio licitè vehunt annonam ad caſtra hæreticorum, ſi adſint alij, qui illis ceſſantibus facerent: quia niſi id faciant, excludentur omni lucro, tanquã oſores boni publici, *v. Leſſ. l. 2. c. 19. Sanc. l. 1. c. 7. Fill. t. 22. c. 5.*

LIBER

Digitized by Google

LIBER III.

De Præceptis Decalogi, & Eccleſiæ.

TRACTATVS I.

De Primo præcepto Decalogi.

HVIVS præcepti, provt eſt affirmatiuum materia propria ſunt actus virtutis Religionis. Eſt autem hæc Virtus moralis, qua interior & exterior cultus Deo debitus exhibetur. Actus eius internus eſt animi ſubmiſſio, qua infinitam Dei excellentiam veneramur. Externus eſt, quo internum teſtamur, vt oratio, ſacrificium, &c. de quibus *vid. Schol. 1. 2. & 3. parte.* Provt verò eſt negatiuum, prohibet vitia Religioni oppoſita: quæ quia apponuntur virtuti inter morales præcipuæ, ſunt peccata, poſt ea quæ contra virtutes Theologicas committuntur, grauiſſima, & ex genere ſuo mortalia. Sunt autem duplicia: alia quæ opponuntur per exceſſum, vt Superſtitio cum ſuis ſpeciebus: alia per defectum, vt Irreligioſitas.

CAPVT I.

De ſuperſtitione, & ſpeciebus eius.

DVBIVM I.

Quid ſit, & quotuplex.

RESP. 1. Superſtitio, eſt falſa religio, ſeu cultus vitioſus veri vel falſi Numinis, *Leſſ.* Et conuenit cum definitione communi ex *S. Thoma*, qua dicit, eſſe vitium, quod Religioni opponitur ſecundùm exceſſum. Dicit, *per exceſſum:* non quod Deus nimium coli poſſit, aut maiore honore quàm dignus ſit; ſed id intelligitur ſecundùm circumſtantias; eò quòd exhibeet cultum, vel quem non debet vel eo modo quo nō debet, vel illi cui nō debet.

Reſpond. 2. Superſtitio eſt duplex: alia cultus indebiti, ſiue incongrui, quo verus Deus, ſed modo indebito colitur, tribuendo ei cultum falſum & pernicioſum, vel ſuperfluum, qui nimirum ſit contra, vel præter Eccleſiæ conſuetudinem ac præſcriptum. Alia eſt ratione rei cultæ, cum ſcilicèt

cultus Deo debitus, falſo Deo vel creaturæ defertur. Et hæc ſubdiuiditur in Idololatriã, Diuinationem, & Vanam obſeruantiam; ad quam Magia vel reuocatur, vel potiùs quartam ſpeciem conſtituit. *Laym.lib.4.tom.10.cap.1.*ex *S.Thomæ quæſt.92.art.2.* Ex quibus reſolues.

1. Superſtitionem cultûs falſi committit, 1. Qui Deo offert cultum per ceremonias veteris legis, v.g. circumciſionem, immolationem agni, &c. quia ſignificant Chriſtum adhuc venturum, & nondum veniſſe, 2. Laicus, qui Deum colit tanquam publicus Miniſter Eccleſiæ, v.g. ſacrificando, abſoluendo. Quod ſemper eſſe mortale docet *Suar. de rel. l.2. de ſuperſtit. c.2.* 3. Is qui ſuâ auctoritate proponit aliqua facienda, tanquam ordinata ab Eccleſia, ad Dei cultum, 4. Qui falſas reliquias proponit, vel miraculum factum eſſe per aliquam imaginem, vel ſe habuiſſe has vel illas reuelationes fingit. ſiue ad faciendum lucrum, ſiue ad deuotionem augendam. 5. Qui vt populum moueat, fingit miraculum aliquod, vel hiſtoriam reperiri in Scriptura Sacra, &c. Et hæc ſuperſtitio etſi ſit ex genere ſuo mortalis, quia primæ veritati iniuriam irrogat & religionem fundat in mendaciis: ſæpe tamen excuſatur ignorantiâ, vel ſimplicitate. *Leſſ. l.2.c.43 Sanch.2.mor.c.37.Nauar.c.12.Laym.l.c.Bon. d.3.q.5.p.1.*

2. Superſtitio cultûs ſuperflui, eſt v.g. 1. Ceremonia audiendi Miſſam ante ortum ſolis cum certo numero, ſitu, ordine cereorum; vel Sacerdotis, qui dicatur Ioannes; vel qui habeat ſtaturam Chriſti, &c. quia hîc cultus eſt ex ſeipſo inanis, & ad ſpiritum exercitandum inutilis, 2. Ieiunare die Dominico, cùm non ieiunas aliis diebus. Item in Miſſa contra rubricam plures formare cruces, pluries dicere Alleluia dicere Gloria, vel Credo contra rubricas, aliáſque ceremonias demere, vel addere (etſi fiant ex deuotione, hæc enim corrigenda eſt,) quia ſunt præter Eccleſiæ conſuetudinem. Hæc tamen & ſimilia bonâ intentione facta, venialia tantùm ſunt ordinariè, vt docet *Tol. Leſſ.l.c.d.1. Nauar. & Laym.* quia eſt materia leuis:

&

& actio ex ſe non mala, & multa excuſat ſimplicitas. Quòd ſi tamen ex ſe mala eſſet, vt ſi rem furtiuam offeras, turpia verba in templo canas, ore vel organo, notabiliter laſciuam vel ad impuritatem prouocantem vocem edas, eſt ſuperſtitio ferè mortalis, vt *Lay. l.c. ex comm.*

DVBIVM II.

De Diuinatione.

Quid & quotuplex ſit?

Reſp 1. Diuinatio eſt, cùm quis opem Dæmonis tacitè vel expreſsè inuocat, vt noſcat res contingentes, & liberè futuras, alitérve occultas, & naturaliter incognoſcibiles. Quæ ſi ſint tales, quas ſolus Deus ſcire poteſt, inuoluitur tacita Idololatria; quòd Dæmoni tribuatur cultus Diuinus: ſi verò ſint tales, quas Dæmon naturaliter ſcire poteſt, (nam ex ſignis, aliiſque modis, occultiſſima quæque cognoſcere poteſt, etiam plurimas hominum cogitationes, & res futuras, *v. Delrio. l. 4. cap. 2. q. 2. Sanch. 2. mor. cap. 38.*) nihilominus illicita eſt, eò quòd commercium habeatur cum Dei iurato hoſte: quod importat quandam proditionem, & apoſtaſiam à Deo, ac forte etiam, vt vult *Suarez*, contra *Valent.* ſuperſtitionem, *vid. Lay. c. 3. Bon. p. 3. S. Thom. 2. 2. q. 5. art. 1.*

Reſp. 2. Diuinatio eſt duplex: vna, in qua eſt inuocatio vel pactum expreſſum cum Dæmone: & generali nomine dicitur Necromantia; vt, cùm Dæmon occulta docet per pythones, arreptitios, præſtigias, per perſonas mortuorum vel viuorum apparentium, aliáve ſigna in aëre, aquâ, igne, ſpeculis. Alia eſt, in qua tantùm eſt inuocatio vel pactum tacitum, ſeu interpretatiuum; vt cum ex lineamentis corporis, vocibus, garritu auium, & ſimilibus, quibus ſe Dæmon immiſcere ſolet, quæritur cognitio, ad quam ea ſunt improportionata. *D. Thom. q. 95.* Cùm verò vtriuſque ſpeciei variæ rurſus ſint ſpecies, eas hîc omitto; quòd ſecundùm ſententiam communiorem, in genere moris non differant, nec ſpecialem habeant malitiam, ideoque in confeſſione non ſit opus explicare, an v. g. facta ſit diuinatio ex ſpeculis, aëre, mortuo, &c. Expri-

mendum tamen neceſſariò eſt, vtrùm inuocatio ſiue pactio expreſſa, an tacita interuenerit: quia ſiue hæ moraliter inter ſe ſpecie differant ſiue non notabiliter, tamen mutant iudicium Confeſſarij. *v. Lay. l. c. Sanch. l. c. Leſſ. l. c. d. 5. Delrium l. 4. diſp. 4. c. 2. Bon. q. 5. p. 4.*

Reſp. 3. Diuinatio quæ fit per pactum expreſſum, & quâ Dæmon expreſsè inuocatur, excuſari non poteſt à mortali, eam verò quæ fit per pactum tantùm implicitũ, aliquando excuſari à mortali quidam aſſerunt; videlicèt tunc, cùm vel intercedit ſimplicitas, & ignorantia non craſſa, nec affectata, vel fides certa non adhibetur; ſed tantùm timor quidam, aut ſuſpicio conſpicitur euentûs futuri. *Laym. l. 4. tract. 10. c. 3. Sanch. Leſſ. Suar. Caiet. Bald. t. 2. l. 4. d. 4. num. 22. &c.* eò quòd tunc ſuperſtitioſa verè non ſit, cùm intentio non ſit talis. *v. Suar. Leſſ. Sanch. Laym. Caiet. Nauar. Sayr. Valent. & Tannerum d. 5. de rel. q. 7 di. 1. n. 21. & dub. 2. n. 25.* Ex dictis *reſoluuntur ſequentes Caſus.*

1. Expreſsè cenſetur inuocare, ſeu conuenire & pactum facere cum dæmone, qui vel verbis dæmonem inuocat, vel ſaltem facto aliquid vſurpat, per quod ſcit aut putat dæmonem cooperari.

2. Is verò tacitè paciſcitur, qui vanis & naturaliter improportionatis vtitur ad aliquid cognoſcendum, vel efficiendum. Neque requiritur, vt dæmon aliquando pactus ſit, ſe ad talis vani medij adhibitionem concurſurum: eo enim ipſo, quo quis vanitatibus iis vtitur, dæmon ſe immiſcet; licèt præter intentionem vtentis ſit eum inuocare, docet *Suarez, Leſſ. & Sanch. ll. cc.*

3. Non excuſatur à peccato, qui vtendo talibus rebus, de quibus conſtat eſſe naturaliter improportionatas, proteſtatur ſe nullum cum dæmone commercium intendere: quia reipſâ facit contra ſuam proteſtationem. Cùm enim nec Deus, nec Angeli boni talibus ſe miſceant, dæmon implicitè iis inuocatur, vti præter citatos docet *Laym. & Bon. ll. cc.*

4. Neque is excuſatur, qui talia media vtilia credit propter experientias, quia has dæmon procurat,

Digitized by Google

curat, vt homines paulatim illaqueat, & ad ſimilia vſurpanda inducat. *vid. Sanch. 2. mor. c.* 38.

5. Si quis ab aſtris, ſomniis, ſimilibuſve ita dependeat, vt omnes pene actiones ſuas, & vitam iuxta ea regulare velit, eum mortaliter peccare, docet *Leſſ. Suar. Sanch. loc. cit.*

6. Ex talium obſeruatione ſemel atque iterum aliquid omittere, ad quod alioqui ſub mortali non teneris, veniale tantùm eſſe cenſet *Caiet. & Armilla V. Somnium*; vti & ſubinde timere leuiter ne ita ſit, aut eueniat quod portendunt, vt notat *Suarez ſuprà l. cap.*

7. Communiter & vt plurimùm, in ſimilibus, in quibus tacitum tantùm eſt pactum, venialiter tantùm peccari: docent conſequenter Doctores ſuprà citati, & mox citandi: quia communiter ferè aliquid iſtorum interuenit, quæ à mortali excuſare dicunt; vt v.g. quòd fides integra non adhibeatur. *Sanch. l. c. n.* 23. *Caiet. in ſumma, Armilla, &c.* Rectè tamen notat *Delrio*, eſſe ſemper rem valdè periculoſam, iuxta illa ſuas actiones dirigere, etiam non credendo. *vid. Sanch. l. cit.*

8. Licita eſt 1. Phyſiognomia, quæ ex vultu, diſpoſitione, & habitudine corporis & membrorum; 2. Chiromantia, ſi ex lineis, & partibus manuum, conſideret temperiem corporis, imò etiam animi propenſiones & affectus probabiliter coniectet. 3. Item diuinatio, quæ ex ſomniis coniectat hominis complexionem, & hinc affectiones animi diurnas. 4. Item illa, quæ ex auium, piſcium, aliorúmve animalium vece, motu, aliiſve actionibus, naturales aliqui effectus pronuntiantur, futuri vt plurimum, v.g. ſerenitas, pluuia, &c. 5. Aſtrologia naturalis, quæ effectus corporeos & naturales, vt ventos, eclipſin, fertilitatem, ſalubritatem, motbos, & ſimilia prædicit, quæ ad medicinam, vel agriculturam conducunt: imò etiam cùm ex puncto natiuitatis, ſiue horoſcopo, probabiliter prædicit complexionem corporis, & affectiones animi. Quia hæc diuinationes omnes naturales ſunt, & mediis proportionatis vtuntur. *Leſſ. l. 2. c. 43. d. 7.*

9. Illicitæ verò ſunt omnes prædictæ diuinatio-

Digitized by Google

nes,ſi ex iis aliquid noſci,aut pronunciari intendatur circa ea,ad quæ proportionata non ſunt,vt circa effectus contingentes & liberos;aut quæ à Deo pendent,vt circa ſtatum animæ,dona gratiæ, diuitias,honores,fortunam,nuptias,ſtatum vitæ, & ſimilia , quorum electio voluntaria eſt , & à liberâ hominum voluntate pendet:itémque de rebus occultis : vt furto,theſauro abſcondito.*v.Leſſ.l.cap.& Bon.d.3.q.5.p.3.n.*11.*Suar.Sanch.l.c.Bonac.n.*11.

10. Peccant , qui Ægyptios de fortuna conſulunt ; & quidem ſi fiat cum firma fide, vel ſcandalo,&c.mortaliter : ſi verò cauſâ curioſitatis vel riſûs , vt fit communiter, venialiter tantùm. *Fill. & Sanch.*

11.Superſtitioſa eſt diuinatio,quæ fit per ſortes res diuinatorias, ad futurum vel occultum aliquid cognoſcendum,quaſi ſortibus vis aliqua diuina inſit,vt ſi quis v.g.ex taxillorum proiectione, & diſpoſitione diuinet , quis ſit obtenturus victoriam, beneficium,&c.Idem ferè eſt de ſortibus conſultoriis , quibus inquiritur , quid in hac vel illa re ſit agendum. Dixi *ferè*:quia aliquando hæ licitæ ſunt, quando cauſæ neceſſitas & honeſtas exigit,aptiórque modus dubium vincendi non apparet : dummodò fiant præmiſsâ oratione , cum debita reuerentia;& iudicium non expectetur niſi à ſolo Deo: vt v.g.ſi quis hærens in binio aliter quoad viam ſe determinare non poſſit ; vel ſi diuino inſtinctu aut iuſſu fiant,vt 1.*Reg.*10.in electione Saulis contigit. *Fill.Sanch. Bon.l.c.*

12. Sortes diuiſoriæ ſine ſuperſtitione, & plerumque licitè fieri poſſunt , ſiue ad honeſtum ludum , ſiue ad hæreditatis diuiſionem , ſiue ad litis compoſitionem ; dummodò litigantes, qui æquale ius habent,conſentiant:quia nihil aliud continent, quàm contractum inter eos qui ad aliquam rem ius habent,vt illius ſit,cui ſors obtigerit. Sic etiam ſi plures mortem meriti ſint , nec expediat omnes puniri,ſorte definiri poteſt,quis ex iis ſit occidendus. Dixi *plerumque* : tum quia in electionibus Eccleſiaſticis ſunt illicitæ,vt *Laym.l.*3.*t.*4.& *Bonac.* tum quia officia ſæcularia , non ſorte , ſed ſecundum

dùm perſonarum aptitudinem ſunt diuidenda, etſi inter plures æquè aptos & dignos ſorte agi poſſit. *v. Leſſ. c.* 43.

13. Poteſt excuſari à ſuperſtitione, qui modo illicito futura ſe velle diuinare oſtendit ioci causâ. Ratio, quia non eſt actus ſuperſtitioſus, nec affectatio cognitionis Deo propriæ, ſed tantùm vanitas aliqua. *Suar. & Sanch. Regin. l.* 17. *n.* 170.

DVBIVM III.

Quid, & quotuplex ſit Idololatria?

Reſp. 1. Ea eſt, quando tribuitur honor creaturæ ſicut Deo *D. Thom. q.* 94. *art.* 1. Id verò fit, vt docet *Leſſ. l.* 2. *c.* 43. non tantùm ſacrificio, ſed etiam quouis ſigno honoris, quo quis creaturæ tanquam, Deo ſe ſubmittere intendit, v. g. genuflexione, ſuffitu, detectione capitis ad ſtatuam Iouis.

Reſp. 2. Idololatria eſt duplex: alia Materialis ſiue ſimulata, vt cùm quis ſine interno affectu, ex metu mortis, cultum idolo exhibet. Alia Formalis, ac propria: eáque vel perfecta vt cùm quis adorat idolum, quòd ex infidelitate putat eſſe Deum, vel imperfecta, cùm quis vel ex odio Dei, vel ex affectu aliquid à Dæmone aliáve creatura obtinendi; ipſi quaſi Deo cultum defert. *Lay. l. c.* ex *S. Aug. & S. Th.* Vnde reſolues.

1. Idololatria aliquando coniungitur cum infidelitate vel hæreſi, cùm ſcilicet creatura adorata in intellectu habetur pro Deo; aliquando non.

2. Idololatria, etiam materialis & ficta, eſt graue peccatum: quia eſt ſaltem mendacium pernicioſum, & contra religionem: ſæpe etiam contra confeſſionem fidei externam *Sanch. l.* 1. *c.* 37. *n.* 21. *Azor.* 1. *p. l.* 9. *c.* 11.

3. Idololatria imperfecta, ob malitiam voluntatis, eſt peccatum grauius, quàm perfecta. *v. Lay. l.* 4. *t.* 10. *c.* 2. *Sanch. l. c.*

DVBIVM IV.

Quid, & quotuplex ſit Vana obſeruantia, & vnd colligitur?

Reſp. 1. Ea eſt ſuperſtitio, quâ medio aliquo improportionato, & à Deo non inſtituto, procuratur aliquis effectus, v. g. ſanitas, ſcientia, &c. *S. Th.*

Digitized by Google

2.2.q.96.a.1. Bonac. & alij. Differt autem à diuinatione, quòd hæc tantùm ordinetur ad occultorum cognitionem; illa verò ad effectum externum. Conuenit cum eâdem, quòd vtraque nitatur pacto dæmonis, eique tribuat perfectionem propriam Dei. Vnde quæ de diuinatione dicta ſunt, proportionaliter huic accommodari debent.

Reſp. 2. Diuiditur 1. ſicut diuinatio, in eam, quæ ex implicito pacto procedit. 2. Diuiditur communiter in quatuor ſpecies. *Prima*, dicitur Ars notoria, quæ inſpectione certarum figurarum, vel certo aliquo ieiunio, oratione, &c. vtitur ad ſcientiam, repente ac ſine labore acquirendam, vt faciunt Anabaptiſtæ. *Secunda*, dicitur Magia, (quod nomen alioqui generale eſt) quæ verſatur circa corpora variè immutanda, alióſque effectus miros. *Tertia*, eſt obſeruatio euentuum, quâ ex conſideratione alicuius euentûs, coniicitur, quid ſit futurum: vt v.g. ſi ex eo, quod caſu occurrat vulpes, canis, aut cadauer, certa imminere credat, & inde actiones ſuas moderetur. *Quarta*, dicitur obſeruatio ſanitatum, cùm adhibentur quædam ſigna, orationes, certus numerus crucium, ſacra verba, &c. velut neceſſaria, & efficacia ad pellendos morbos. Idem eſt de geſtatione reliquiarum cum vana circumſtantia, v.g. in tali capſa, tot diebus, cum tali herba, &c. *Sanch. cap. 40. num. 11. Fill. t. 1. 4. cap. 6. n. 157.*

Reſp. 3. Vana obſeruantia, ſicut diuinatio, eſt peccatum mortale ex genere ſuo. Ratio, tum quia tribuit honorem diuinum creaturæ, expectando ab ea, quod à ſolo Deo expectari debet: tum quia nititur pacto cum dæmone. *Leſſ. Bonac. q. 5. p. 4. & alij.* Nec poteſt excuſari à mortali ex paruitate materiæ: quia ſimpliciter, & in omni materia vſurpatur cognitio, aut virtus Dei propria. Aliunde tamen fieri poſſe vt non ſit mortale, docent *Aut. ſuprà cit. dub. 2. reſp. 3.* 1. Ratione ignorantiæ, ſi pactum ſit implicitum tantùm, 2. Si non adhibeatur fides, licèt timeatur ita eſſe, vel futurum. *v. dicta de diuinatione dub. 2. reſp. 3. caſu 7. & Leſſ. dub. 8. n. 53. & 66.*

Reſp. 4.

Digitized by Google

Reſp.4. Vana obſeruantia cognoſci poteſt. 1. Ex inſufficientia cauſæ adhibitæ ad effectum; ſi nimirum nec habeat naturalem virtutem, nec de ſupernaturali legitimè conſtet. 2. Ex adiunctione falſæ, vel vanæ circumſtantiæ, vt v. g. ſi flagellatio fieri debeat certâ horâ, numero, manu, flagro ſerico, ſi nomina adhibeantur ignota, vel characteres peregrini, verba falſa, vel apocrypha, v g. Chriſtum habuiſſe febres, vel ſpaſmum, &c. Item ſi ponatur vis in modo ſcribendi, v. g. Euangelium S. Ioannis à Virgine, oriente ſole, &c. 3. Si effectus ſtatim euaneſcat, &c. *Delrio l.2.q.5. Sanch.c.*40. *n.*43. Ex dictis reſolues.

1. Superſtitioſum eſt. 1. Sumere aliquam potionem uel bolum, vel quidvis aliud vſurpare, ad ſcientiam aliquam ſubitò acquirendam. 2. Geſtare amuleta, ligaturas, & inuolucra falſis characteribus conſignata contra vulnera, vel ſubitam mortem, ne poſſint lædi, vel ne ſanguis effluat, vel ad conciliandam inuiſibilitatem, impenetrabilitatem, amorem, fortunam, nocumenta & maleficia. 3. Ex caſu fortuito coniicere de euentu, v. g. ſibi aliquid boni vel mali euenturum; vt ſi manè egrediens pedem offendat, ideóque domum regrediatur, timens aliquid infauſti. 4. Dies aliquos habere tanquam fauſtos, alios verò infauſtos, ideoque negotium omittere, v.g. die Veneris nolle vngues præſcindere. 5. Fœminarum carminatricum benedictiones & preces ad morbum depellendum adhibere. 6. Proiicere ſtatuam alicuius Sancti in flumen vt pluat. 7. Si putentur Miſſæ non prodeſſe defunctis, niſi legantur ſeptem, cum ſeptem certi coloris candelis, & ſeptem eleemoſynis. 8 Si vnguento armario, quo gladius inungitur, abſens curetur. 9. Si certo feſto, v.g. S. Ioannis, certa orentur, vel feſto S. Matthiæ hederæ folia aquis imponantur, vt cognoſcatur cui debeant nubere. 10. Si quibuſdam precibus, imaginibus, aut crucibus tribuatur certa & infallibilis vis, v.g. euadendi ab hoſte, expellendi morbos, non moriendi, ſine prauia confeſſione, non incidendi in infortunium, &c. Aliud tamen eſt, ea per orationes petere ac ſperare. *Del-*

Digitized by Google

rio l.3.p.2.q.4.ſ.7.Suar.c.15.Leſſ. cap.44.d.3.Sanch.n. 34.& 37.*Fill.n.*150.

2. Superſtitioſum non eſt, 1. Obſeruare lunam, aut tempora aptiora colligendis herbis, v.g. die S. Ioannis Baptiſtæ) purgandis corporibus, cædendis arboribus, &c. 2. Verba Sacræ Scripturæ, vel reliquias geſtare ad Dei tantùm honorem, & ſine dictis vanitatibus. 3. Circa templum alicuius certi Sancti ter iumentum circumducere, die alicuius certi Sancti equis venam ſecare, &c. ſi ſcilicet hæc fiant, vt maior deuotio excitetur, & effectus Sanctorum meritis adſcribatur. Aliud tamen eſſet, ſi putarentur tales circumſtantiæ infallibiles, aut planè neceſſariæ, aut per ſe efficaces. *vid: Nauar. in man. c.*11. Addit *Lay.* ex *Caiet* ſi homines rudes, bonâ fide & ex deuotione, aliquem ritum ab Eccleſia non receptum obſeruent, aliquando in ſua ſimplicitate relinquendos, cùm difficulter abducantur ab eo, quod bonâ fide à ſuis maioribus acceperunt. Nec damnandæ quædam deuotiones, quas vocant Nouemdiales, (v.g nouem, vel ad exemplum S. Gregorij, triginta, vel alium certum numerum Sacrorum celebrare, cum certo numero, & magnitudine candelarum, & ſimilia) ſi fiant in memoriam alicuius myſterij, v.g. nouem menſium, quibus Chriſtus fuit in vtero, vel quinque vulnerum, &c. Eſſet tamen ſuperſtitioſum, credere eas preces non prodeſſe in maiore vel minore numero. 5. Multi excuſant etiam eos, qui ſanant morſus à rabido cane, quod putent illos ad hoc habere gratiam gratis datam: & ſic tenet *Nauar. in man. c.*11. *v. Sanch. Lay. Bon. ll. cc.*

3. Non eſt illicitum vti virtute rei naturalis, quæ per ſuperſtitionem cognita eſt, modò eius obſeruatio aut operatio non pendeat ab ope Dæmonis. Ratio eſt, quia licèt illa cognitio malè parta ſit, peccatum tamen tranſiit neque virtus naturalis ex eo quicquam mali contraxit. *v. Sanch. 2. moral. c.*38. *Bon. q.*5 *p.*4. *Lay. l.*4. *t.*10. *c.*4.

DVBIVM V.

Quid ſit Maleficium, & quomodo poſſit tolli?

Reſp. 1. Maleficium, eſt vis nocendi aliis, ex pacto

cto & cooperatione Dæmonis. Differt à Magia, quòd hæc intendat facere mira; illud autem dirigatur ad nocendum. *Tol.l.4.c.10.Fill.t.24.c.8.q.1.*

Reſp. 2. Maleficium aliud dicitur Amatorium ſeu philtrum, cuius vſus eſt ad carnalem amorem vel odium excitandum, Dæmone hominis phantaſiam commouente, nihil tamen agente in voluntatem. Vnde patet, ſi maleficio ſic infecti labantur, eos verè peccare, quia libertas non aufertur. Aliud dicitur Veneficium, quo alicui perſonæ, vel eius bonis damnum infertur. *Fill.l.c.num.183. Azor.to.1. l.9.c.26.*

Reſp. 3. Contra maleficia vti licet 1. Remediis petitis ex medicina, 2. Exorciſmis, & Sacramentis Eccleſiæ, peregrinationibus, inuocationibus, Sanctorum, &c. 3. Deſtructione ſignorum per quæ Dæmon nocet, abſque alio tamen maleficio. *Nauar. & communiter alij* 4. Si maleficus licito modo poteſt maleficium tollere, licet eum ad id accerſere rogare, imò etiam pecunia inducere, vel verberibus, aut tormentis cogere, (non tamen interficere ſi nolit) *Lugo, Dian.p. 8. t.7. R.53.* idque etiamſi conſtet eum id facturum per nouum maleficium: ſicuti ex cauſa licet ab vſurario petere mutuum ad vſuram. Ratio, quia cùm habeam ius petendi quod ab illo recte præſtari poteſt, & eſt indifferens, imputabitur illius malitiæ, ſi id malè faciat *vid. Sanch. lib.7. de mat. d.95. num.11. Fill. num.192. Leſſ. lib.2. cap.44. d.6.* contra *Delrio* 5. Licet etiam contrarium ſignum poſitiuum apponere, ex ſe tamen honeſtum: v.g. ſi Dæmon eſſet pactus cum malefico ſe tam diu nociturum, quandiu maleficiatus ſe cruce non ſignaret, aut lauaret corpus (nam plerumque fit cum tali aliqua conditione, v.g. vt tamdiu duret, quamdiu manet aliqua ligatura, aut res aliqua certo loco defoſſa) licebit illi ſe ſignare, leuare, &c. *Sua. Leſſ l.2.c.44.n.45.* Ratio eſt, quia non eſt intentio poſitiua recuperandi ſanitatem eo medio, ſed tantùm tollendi ſignum, & diſſoluendi pactum cum Dæmone. Vnde vlterius patet, licere repercutere ſagā quę te tetigit; ea enim repercuſſ. ſolet noxa ceſſare, vt habet *Leſſ... &*

Sanch.

Sanch. lib. 7. de Matrim. d. 95. & 96. c. 6. Si maleficus non poteſt tollere maleficium, niſi per nouum, non licet eum ad id inducere; quia id eſſet inducere ad peccatum, & actui intrinſecè malo cooperari. *Suar. Sanch. Leſſ. &c. ll. cc. 7.* Si dubitetur an poſſit ſine maleficio nouo tollere, non licet ab eo petere vt habet *Laym. lib. 4. tract. 10. cap. 4. num. 9. ex Sanch. & Suar.* quia eſt periculum peccandi. Faciliùs autem præſumi poteſt, eum qui ſigna poſuit poſſe ea ſine nouo maleficio deſtruere, quàm eum qui non poſuit. Vnde ſi hic ſuam operam offerat, priùs erit examinandus de modo ſoluendi. *v. Laym. hic Bon. d. 3. q. 5. p. 5.*

Quæres. Quomodo Confeſſario agendum cum Diuinatoribus, Magis, &c.

Reſp. 1. Examinandi ſunt, præterquam de variis ſuperſtitionibus 1. Quo fine tali ſuperſtitioni ſe addixerint, v. g. an ratione vehementis paſſionis, triſtitiæ, vindictæ, auaritiæ, aut ſanctitatis nomen conciliandi, quæ eſſet ſacrilega hypocriſis. 2. De Apoſtaſia, idololatria, & hæreſi: abnegant enim Chriſtum & Deum; renunciant Sacramentis; habent Dæmonem pro Deo, vel Sancto; nec damnatum putant: aut miſerum, & conſequenter illius aſſeclas non eſſe damnandos, 3. De blaſphemiis in Deum & Sanctos; de ſacrilegiis: abutuntur enim rebus ſacris, vt aqua benedicta, Euchariſtia, &c. 4. De luxuria & commixtione cum Dæmone. 5. De damnis proximo illatis. *Suar. Sanch. Fill. Bon. loc. cit.*

Reſp. 2. Monendi ſunt, eos teneri 1. Pactum expreſſum, ſi quod habent cum Dæmone, aut commercium abiurare & diſſoluere 2. Libros ſuos, ſchedas, ligaturas, aliaque inſtrumenta artis comburere. 3. Comburere chirographum ſi habent: ſi verò ſolus Dæmon id habeat, non neceſſariò cogendus eſt vt reddat: quia pactum ſufficienter diſſoluitur per pœnitentiam, 4. Damna illata reſarcire: ad quod proinde etiam tenetur Fiſcus, (vbi veneficorum bona confiſcantur) vti & hæredes, ſi ad eos bona deueniant, *Lay. l. c. Suar. tom. 1. de rel. l. 2. c. 17. Sanch. l. 2. c. 40. Fil. &c.*

Reſp. 3. A Parochis moneri, & à Confeſſariis exami-

examinari circa hoc præcetum potiſſimùm debent, 1. Opiliones, qui variis dediti eſſe ſolent obſeruationibus, vt gregem ſuum à lupis, vel ſcabie, vel aliis incommodis, tueantur, 2. Fabri ferrarij, qui circa equos ſanandos vtuntur verbis, vel ex pſalmis, vel ex oratione Dominica deſumptis, 3. Ruſtici qui ad ſananda pecora inanibus & ſuperſtitionibus obſeruationibus vtuntur, vel recurrunt ad peritos talium artium, 3. Vetulæ, quæ circa mulieres laborantes in partu, vel ex matrice, vanas & ſuperſtitioſas adhibent orationes. 5. Milites, qui deferunt ſecum ſacra nomina, vel orationes, ad certitudinem, quòd in bello vel duello non ſint vulnerandi, nunquam aqua, igni, vel ſubita morte perituri.

CAPVT II.

De Irregularitate, eiuſque ſpeciebus.

IRreligio, quæ religioni opponitur per defectum, vel tendit directè ad irreuerentiam Dei, & eſt Tentatio Dei, aut periurium; vel tantùm tendit ad irreuerentiam rerum ſacrarum, & eſt Sacrilegium, aut Simonia. De Periurio, in ſecundo præcepto: de reliquis hic.

DVBIVM. I.

Quid ſit tentatio DEI?

Reſp. Tentatio Dei, eſt dictum vel factum, quo quis explorat num Deus ſit potens, ſapiens, miſericors, aut aliquam perfectionem habeat. *S. Th.* 2. 2. *q.* 92. *a.* 1. *Sanch. &c.* Ea eſt duplex, ſcil. vel Formalis, quando quis expreſsè dubitans de aliqua Dei perfectione, eam experiri cupit; vt ſi quis petat miraculum, quo patefiat fidem Catholicam eſſe veram; vel det ſe præcipitem ex turri, vt experiatur an Deus ſit miſericors, eum eripiendo à læſione: vel eſt Implicita & Interpretatiua, quando quis, etſi expreſsè non intendat Deum tentare; id tamen petit vel agit, quod ſuapte natura eò referri videtur, vt ſi quis ſe committat periculo, à quo vel nullo modo, vel vix poſſit eripi niſi miraculosè; vel ſi media naturalia omittat, ſperans à ſolo Deo effectum, v.g. in morbo periculoſo reſpuens medici

medicinam, petenſque ac ſperans à Deo temerè ſanitatem. *Nauar.c.11.Leſſ.n.4.* Item ſi ſine neceſſitate & cauſa rudis abſque præparatione velit concionari, ſperans à Deo ſibi ſuggerendos conceptus, *Suar. Sanch. Leſſ. Lay. l.4.t.10.c.5.* Vnde reſolues.

1. Tentatio Dei Formalis eſt peccatum ex genere ſuo mortale, in quacunque etiam materia. Ratio, quia includit dubitationem de perfectionibus Dei, quæ in grauem Dei contemptum redundat, vel magnam irreuerentiam, curioſius agendo cum Deo quaſi cum ludione. *Leſſ. l.2.cap. 45.d.1.Sanch.l.2.c.34.Suar.& cæteri commun.*

2. Interpretatiua tentatio cui dubitatio illata eſt, plerumque eſt tantùm peccatum veniale, ob imperfectionem actus, ignorantiam, inconſiderationem, vel paruitatem periculi. Imò ſæpè nullum eſt peccatum quando ſcilicet iuſta cauſa ſubeſt, v.g. Dei inſtinctus, neceſſitas, vel pia vtilitas. *Suar. Tol. Caiet. S.Thom. 2.2 q.9.*

3. Si quis in puteum ſe coniiciat, ad declarandam Dei erga ſe prouidentiam, aut ſupra prunas ambulet, ad innocentiam oſtendendam, eſt interpretatiua tentatio Dei. Vti etiam ſunt eæ probationes, quæ fiunt per ferrum candens, aquam feruentem vel frigidam, &c. de quibus *v. Binsfeld. & Delrio l.4. diſq.* Licèt enim Deus aliquando tales purgationes miraculoſè probarit, id contigit, vel quia Deo inſpirante factæ ſunt, vel quia innocentes ad eas compulſi ſunt liberati. *Bon.d.3.q.9.p.1.*

DVBIVM II.

Quid, & quotuplex ſit Sacrilegium?

Reſp. Sacrilegium, eſt violatio rei ſacræ, hoc eſt, dicatæ cultui diuino, & peccatum mortale ex genere ſuo, ſi opus ſpecialiter repugnet cum rei ſanctitate: non verò, ſi generaliter tantùm repugnet, quomodo omnia peccata mortalia generaliter repugnant ſanctitati, verbi gratia templi, ita vt ibi cum veniali peccato committatur; Eſt autem Sacrilegium triplex; Perſonale, quo perſona, Locale, quo locus, & Reale, quo res aliæ violantur *S. Thom. 2.2. q. 99. a.3. & cæteri Theologi.* Vnde reſolues.

1. Per

1. Perſonale ſacrilegium eſt percuſſio Clerici, pertractio eiuſdem ad iudicium ſæculare, item luxurioſa violatio perſonæ Deo per votum caſtitatis ſacratæ, de qua *v. infrà t. 4. c. 2. de 6. præc. dub. 2.*

2. Locale ſacrilegium eſt omnis actus, quo Eccleſia polluitur, vt eſt verbi gratia, occiſio hominis, effuſio humani ſanguinis, vel ſeminis, illicita & notoria, ſepultura excommunicati, vel non baptizati: item ſi actus quidam profani fiant in Eccleſia, & repugnantes eius immunitati, vt ſi negotiationes, illiciti concubitus, & ſpurcities, ſeditiones, concilia ſecularia, ſtabulationes equorum, incendia, effractiones, ſpoliationes. Item ſi materia rei ſacræ vel Eccleſiæ, directè ad profanos vſus conuertatur, ſi reus ex Eccleſia velut aſylo extrahatur, (niſi tamen ſit latro publicus, vel nocturnus populator agrorum, vel enorme maleficium fiducia aſyli iſtic commiſerit.) Denique, ſi furto auferantur res Eccleſiæ, aut ibi depoſitæ. *Laym. c. 7. Bon q. 6.* Si verò res ablata fuerit per accidens tantùm in Eccleſia, v. g. crumena viri diuitis, probabiliter non committi ſacrilegium, docet *Dian. p. 1. t. 7. R. 27.* ex *Fagund. & ſex aliis,* contra *Suar. Laym. &c.*

3. Reale ſacrilegium eſt indigna tractatio & adminiſtratio Sacramentorum, vt ſi miniſtrentur, vel ſuſcipiantur, cum peccato mortali. Item profanatio vaſorum & inſtrumentorum ſacrorum, v. g. ſi quis calice vtatur in conuiuio, ornamenta altarium vel Sacerdotum ad vſus profanos applicet: intellige de iis, quæ conſecrari, vel ſaltem benedici ſolent: nam ad nuptias, vel communem vſum adhibere tapetes, candelabra, peluim, imò & manutergium, & cætera quæ mediatè ſeruiunt miniſterio ſacro, non eſſe peccatum docet *Tambur expedit. ſacrif. l. 1. c. 2.* niſi fiat ex aliquo contemptu ſaltem implicito, vt ſi ſemper & indifferenter ſic vtaris ſupradictis. Atque idem affirmat de candelis, ramis, aqua incenſo, & ſimilibus benedictis, quòd in modicis iſtis benedictionibus non agatur cum tanto rigore ab Eccleſia, vt patet in pane, ligno, carbonibus, &c. benedictis, *vide loco citato* §. 2. Item, violatio, vel indigna tractatio ſacrarum

ima

imaginum & reliquiarum. Item abuſus Scripturæ ſacræ, v.g. ad ſtabiliendas hæreſes, vel res turpes. Item ruptura bonorum Eccleſiæ, ſuppreſſio piorum legatorum, vel iurium Eccleſiæ defraudatio, &c. *v. Fill.t.2.tr.24.c.9.Regin.lib.19 n.57.Suar.*

4. Peccatur etiam Sacrilegio peccato omiſſionis, v.g. ſi quæ ad ſacrificium ſpectant, vt corporalia & ſimilia ſint valdè immunda. *Bon.de Euch.*

5. In confeſſione exprimenda eſt ſpecies & materia ſacrilegij. Ratio prioris, quia ſæpè diuerſam malitiam habet; v.g. percuſſio Sacerdotis, & fornicatio cum eodem. Ratio poſterioris, quia etiam materia aliquando auget & addit malitiam; v. g. ſi ſit contra Euchariſtiam, addit ſecundùm *Gordonum*, communi violationi rei ſacræ aliud peccatum contra latriam. Attingere autem nudâ manu calices, patenas, aras, agnos cereos, &c. chriſmate delibuta non licet fœminis & laicis. Citra contemptum tamen non eſt mortale, ſi vacua ſint; & ſi cauſa ſubſit, nec veniale. *Suar. Tambur. l.c.* §. 1. ſine cauſa autem, veniale eſſe docet *Suar. Côn. & communiter*: licèt *Tamb. l.c.* ex *Sa, &c.* contrarium cenſeat probabile: vti & ſi corporalia vel purificatoria lauentur ab iiſdem. *v.* §. 2. Cætera autem, quæ Euchariſtiam immediatè non contingunt, nec chriſmate vnguntur, vt mappas, veſtes Sacerdotales, immediatè contingere omnibus licèt. *Suar. Lay. Tamb. loc. cit.* vbi ex *Palao*, idem concedit de reliquis: ſicut etiam, vt eaſdem thecis incluſas penes ſe habeant, vel laici in publicis proceſſionibus geſtent. Idem docet cum *Laym.* de pixide ſiue ciborio, & lunulâ benedictis, quando ſacram Euchariſtiam nondum continuerunt. Item de corporalibus, pallis, & purificatoriis, quando poſt ſacrum vſum lota ſunt, ex *Laym. & Bon.* imò etiam antè lotionem. *Laym. Tamb. loc. cit.*

DVBIVM III.
De Simonia.
ARTICVLVS I.
Quid ſit, & quotuplex?

RESp. Simonia, eſt ſtudioſa voluntas emendi, aut vendendi pretio temporali aliquid ſpirituale,

tuale,vel ſpirituali annexum. *D. Thom.2.2.q.*100. *a.*1. *Laym.l.*1. *tract.*10. *c.*8. *&c.* Dicitur 1. *voluntas emendi, &c.* quibus verbis intelligitur quiuis contractus onerosus, ſiue venditionis, ſiue locationis, ſiue permutationis aut renunciationis: quia ſimonia non conſiſtit ſine pactione aliqua tacita, vel expreſſa,& obligatione ex pacto. Quod addo,quia obligatio naturalis quæcunque, vt gratitudinis, ſiue antidotalis,non ſufficit; v.g. quando quis ſperat, vel intendit tantùm, non tamen obligat. *Sa. V. Simonia.* Ratio,quia non facit contractum. *Bon. de Simo.d.*1.*q.*6.*p.*1. *Leſſ.lib.*2. *cap.*35. *di.*20. Dicitur 2. *pretio temporali*, ſiue illud ſit muneris, ſiue linguæ,vt eſt laus, vituperium, patrocinium; ſiue obſequij, & famulatûs. Dicitur 3. *ſpirituale*, quo nomine intelligitur res ſupernaturalis ad ſalutem ordinata, ſiue ſit formaliter talis,vt gratia, & dona Spiritûs Sancti;ſiue cauſaliter, vt ſunt Sacramenta, concio, preces, & Sacramentalia; ſiue ſit effectus & vſus poteſtatis ſupernaturalis, vt eſt conſecratio, abſolutio, diſpenſatio, benedictio, excommunicatio, electio, præſentatio, confirmatio, collocatio beneficij, aliique actus iuriſdictionis Eccleſiaſticæ. Dicitur 4. *ſpirituali annexum*, ad comprehendendum ea, quæ non ſunt per ſe ſpiritualia, ſed ad ea ordinantur, iiſque ſunt annexa; ſiue antecedenter, vt ius patronatûs reſpectu beneficij; vaſa, & veſtes ſacræ reſpectu Sacramentorum: ſiue concomitanter, vt labor in adminiſtratione Sacramentorum, iuxta ſenſum infrà dicendum:ſiue conſequenter, vt reditus beneficiorum, qui dantur propter officium ſpirituale. Vnde patet, malitiam ſimoniæ conſiſtere in reuerentia, quæ committitur, dum res ſpirituales inſtar temporalium pretio æſtimantur, & contractibus ſubiiciantur: atque eſſe peccatum mortale ex genere ſuo, nec veniale fieri poſſe ex materiæ leuitate: quia nullum donum gratiæ, licèt paruum, poteſt vendi ſine graui irreuerentia, tum ipſiuſmet doni,tum etiam Dei. Poteſt tamen eſſe veniale ob actûs imperfectionem,& ignorantiam. *Suar. to.*3.*de rel.l.*4.*c.*36. *Azor, Fill. Laym.l.c.Leſſ.l.*2.*cap.* 35.*d.*1.

Reſp.2.

Digitized by Google

Reſp. 2. Simonia eſt triplex. *Prima*, dicitur Mentalis, cùm exterius vel nihil datur temporale (& dicitur Purè mentalis,) vel cum aliquid datur, & dicitur Mixtè mentalis, cum intentione obligandi ad reddendum ſpirituale, ſine vllo pacto externo. *Secunda*, dicitur Conuentionalis, quæ ad ipſum pactum exterius procedit ſine reali executione; dicitur Pura, ſi ſiſtat in mutua conuentione; Mixta autem, ſi de reali & conuentionali aliquid participet, vt v. g. ſi ex altera tantùm parte realiter compleatur. Atque huc reducitur Simonia Confidentiæ, cùm quis alteri dat beneficium, vt illud ſibi vel alteri reſignet, vel cum onere dandi certam partem fructuum. *Tertia*, dicitur Realis, quæ ſcilicet vtrimque realiter completur. *v. Leſſ. l. c. d. 6.*

2. Simouia diuiditur in eam, *quæ ex iuris Diuini*, eſtque prohibita propter malitiam ſuam, v. g. hoſtiam conſacratam vendere; & eam, *quæ eſt generis humani*, eſtque mala tantùm propter prohibitionem. Et ſic ab Eccleſia prohibetur, 1. Venditio beneficiorum, ſecundùm id quod in ipſis temporale eſt, ſcilicet quoad ius præciſum percipiendi fructus. 2. Venditio officiorum extrinſecè tantùm ordinatorum ad res ſacras, v. g. Sacriſtæ, Oeconomi, Aduocati Eccleſiæ, Theſaurarij. 3. Oblatio pecuniæ alicui facta, vt ſuadeat alteri vt det beneficium 4. Pactio de reſignando beneficio, vel ſoluenda penſione, ſi alter beneficium tibi impetrat. 5. Permutatio, & reſignatio beneficiorum, item reſeruatio penſionis ex beneficio reſignato: & in caſu permutationis beneficiorum, æquatio fructuum, &c. ſi abſque ſuperioris authoritate fiant: quæ ſi accedat, licita erunt. 6. Acceptio muneris, etiam ſponte oblati, pro examine ad Parochiam, ex *Trident. ſeſſ.* 24. *c.* 18. pro collatione ordinum, pro tonſura, literis dimiſſoriis, ex *Trident. ſ.* 21. *cap.* 10. Excipitur tamen decima pars aurei pro Notario, ſi ſalarium non habet, & conſuetudo permittat. 7. Exactio pecuniæ pro admiſſione ad religionem non pro ſtatu tantùm, is enim ſpiritualis eſt, ideoque iure diuino inuendibilis; ſed etiam pro onere ſuſtentationis: niſi Monaſterij tenuitas, vel

Digitized by Google

vel conſuetudo contraria excuſent. *v. Laym. c. vlt. Bon. d. 1. q. 1. & 2. Leſſ. Azor. 3. p. l. 12. cap.* 14. Ex dictis reſolues.

1. Simonia eſt, concionari, catechizare, Miſſas facere pro pretio, niſi excuſetur ratione laboris: non intrinſeci (is enim ſacer eſt, & inæſtimabilis, ſcilicet vel ipſa actio ſacra, vel in ea intrinſecè incluſus) ſed extrinſeci non annexi rei ſpirituali, vt pro labore itineris vel cantus in Miſſa, vel ratione alterius incommodi pretio æſtimabilis. Ratio, quia illæ actiones ex natura ſua ordinantur ad aliquid ſupernaturale & ad ſalutem, non autem ad aliquid temporale: ſicut doctio quæcumque, etiam Theologiæ, quæ pretio æſtimabilis eſt. *Bon. loc. cit.* ex *Suar. Fill. &c. v. infrà l. 6. to. 3. c. 4. d. 1. Lay, l. 1. §. 4.*

2. Item Simonia eſt, dare vel accipere pretium pro abſolutione à peccatis, cenſuris, pro diſpenſatione in voto, iuramento, impedimento matrimonij, irregularitate, &c. Poteſt tamen in his aliquid exigi per modum mulctæ ad cauſam piam applicandæ. *Laym. l. c. n.* 10.

3. Non eſt ſimonia, dare aliquid ad redimendam vexam à negante Sacramenta in neceſſitate. *Suar. Leſſ. Laym.* vel ab iniquè impediente electionem, vel poſſeſſionem beneficij, ad quod ius in re habes. Quod addo, quia ſi nondum habes ius in re, etſi poſſis redimere vexam ab eo, qui tantùm poteſt obeſſe, non tamen ab eo, qui & prodeſſe, & obeſſe poteſt. Ratio eſt, quia non datur tanquam pretium æquiualens rei ſpirituali, ſed vt alter ad officium ritè præſtandum inducatur. Nec ſimiliter ſimonia eſt, dare ſtipendium ad ſuſtẽtationem Clerici etiam diuitis, pro Miſſis, concionibus; aut de eo etiam paciſci. Ratio, quia non datur tanquam pretium ſpiritualis officij, ſed perſonæ in alterius gratiam occupatæ: nec pro operatione ſpirituali vt ſpiritualis eſt, ſed vt in alterius gratiam ſuſceptâ: proindeque non eſt eleemoſyna, ſed debitum iuſtitiæ. *Suar. Lay. l. 4. tr. 10. c. vlt. &c.* contra *Rich. Sylu. &c.*

4. Non eſt ſimonia, reddere vel redimere penſionem merè temporalem: quia non fundatur in titulo ſpirituali, nec refertur ad functionem ſpiritualem.

Digitized by Google

tualem. Dixi, *temporalem*: quia ſpiritualis quæ datur v.g. concionatori, vel coadiutori Epiſcopi propter officium Eccleſiaſticum, in eoque fundatur, nec differt à beneficio, niſi quod non ſit perpetua, vendi nequit: mixta verò, vt v.g. quæ datur Parocho ſeni; vel Clerico pauperi ad ſuſtentationem, non quidem vendi poteſt, redimi tamen poteſt, modò obligatio recitandi Officium B.V. impoſita non extinguatur. Quod intellige, in loco vbi fit venditio Bulla ſit recepta. Ratio, quia qui penſionem redimit non emit ius ſpirituale, ſed extinguit onus temporale ſoluendi certam ſummam pecuniæ. *Leſſ. c. 35. d. 21, Suar. c. 26. n. 5. Lay. l. c. n. 46.*

5. Non eſt ſimonia iuris diuini, (etſi quandoque iuris humani eſſe poſſit) ſpirituale cum ſpirituali permutare, v.g. beneficium pro beneficio, reliquias cum reliquiis, &c. vel dare temporale pro temporali, vt ſi calicem, vel agnos Dei præcisè ratione materiæ vendas: vel dare temporale pro ſpirituali, per modum doni gratuiti, etiam cum ſpe vel intentione excitandi ad remunerationem doni ſpiritualis, vel contrà. Ratio, quia gratitudo non reſpicit pretium, ſed beneficium; nec ſoluit debitum iuſtitiæ, ſed antidotale: quo non excluditur quin gratis detur. Rectè tamen monet *Suarez*, huiuſcemodi dona, ob præſumptionem valde cauenda. Item, donare, promittere, vel legare temporale quippiam, ſub conditione operis ſpiritualis præſtandi, modò non fiat per modum retributionis, ſeu commutationis: vt v.g. ſi parens filio promittat munus, ſi Sacramenta frequenter. Ratio, quia hîc non interuenit contractus onerofus, ſed ſiſtitur vel in liberali donatione, vel donatione ſub tali conditione & modo. *Suar. l. 4. c. 45. Laym. l. c. n. 8.*

ARTICVLVS II.

Quæ ſit pœna ſimoniæ.

Reſp. 1. Sola ſimonia Confidentiæ, & Realis, in Ordine, beneficio Eccleſiaſtico, & religionis ingreſſu pœnas iuris ipſo facto inducit: licèt ob ingreſſum religionis rarò incurratur, vt dictum, vel ob tenuitatem monaſterij, vel contrariam conſuetudinem receptam. *Suar. c. 56. & 57. Leſſ. d. 23. Lay. l. c. §. 7.*

Reſp.

Reſp.2.Ob ſimoniacam collationem & ſuſceptionem Ordinum,etiam primæ tonſuræ incurritur excommunicatio, & ſuſpenſio Papalis. *Leſſ. diſp.*24. *Lay. l.c.*

Reſp.3.Ob ſimoniam Realem in beneficio Eccleſiaſtico, incurritur.1.Excommunicatio Papalis.2.Irrita eſt electio.præſentatio, confirmatio:& inſtitutio.Vnde talis non facit fructus ſuos : idque etiam, licèt à tertia perſona taliter prouiſus id ignorauerit : niſi tamen contradixerit , vel niſi à tertio data fuerit pecunia per fraudem,vt redderetur inhabilis; vel niſi bonâ fide poſſederit beneficium per triennium. *Leſſ l.2.c.*35*.d.*13. *Laym. l.*4*.t.*10*.c.vlt.Bon.d. l.*1*.q.*7*.p.*2*.n.*20.ex *Gomez,Garzia,&c.* 3.Efficitur inhabilis ad idem beneficium,etiam per diſpenſationem Epiſcopi obtinendum : aliis tamen beneficiis iure ipſo non priuatur, nec ad alia obtinenda fit inhabilis ante ſententiam Iudicis.*Suar.c.*57*.n* 47.

Reſp.4. Simonia Confidentiæ completa dato & accepto beneficio,licèt accipiens promiſſionem viciſſim non impleuerit,inducit.1.Excommunicationem Papalem vtrique parti contrahenti. 2. Annullat reſignationem & collationem beneficij , in quo eſt commiſſa;& inhabilitat ad idem poſtea obtinendum. 3. Priuat omnibus beneficiis & penſionibus ante obtentis ; non tamen ante ſententiam latam. 4. Beneficia ſic collata ſoli Pontifici reſeruantur. *Leſſ.c.*35*.d.*26. *Suar. c.*43. *Lay. n.*76.

ARTICVLVS III.

An, & cui reſtituendum,quod ſimoniacè acceptum?

Reſp 1.Nihil ſpirituale ſimoniacè acceptũ,præter beneficium, (ſub quo continetur penſio, ſecundùm *Bon.*negante *Leſſio*)eſt reſtituendum.Ratio,quia cætera vel reſtitui non poſſunt,vt Sacramenta,vel non ſunt reſtituenda ante ſententiam. Cùm Canones aliud non ſtatuerint,ex *Leſſ in* 68.*Suar.Fill.&* cõtra *Azor & Lay.Bon.diſ.*1*.q* 7 *p.*3*.diff.*2.Dixi, *præter beneficiũ:*quia hoc retineri non poteſt etiã ante iudicis ſententiam;vt patet,tum ex *Cap. Si quis neque.* 1*.q.*1. tum

Digitized by Google

tum ex 2. *extrau. Cùm deteſtabile, de Simonia. v. Bon. l. c.* Vbi addit etiam fructus perceptos eſſe reſtituendos; tum quia nullo iuſto titulo poſſunt retineri, cùm adeptio beneficij ſimoniaca, ſit ipſo facto irrita: tum quia ſic expreſsè habetur in *extrau. Cùm deteſtabile, de Simonia v. D. Thom. 2. 2. q. 100. a. 6. Nauar. l. 5. Conſ 62. Leſſ. l. 2. c. 35 dub. 31.*

Reſp. 2. Pretium acceptum pro beneficio, collatione Ordinum, Sacramentorum, & Sacramentalium, ſi notabiliter excedat id, quod pro ſuſtentatione exigi poterat; item pro admiſſione ad Religionem, iure poſitiuo reſtituendum eſt. Hoc tamen poſterius non niſi poſt latam ſententiam, ſi admiſſus in Monaſterium, maneat quia plerumque ratione alimentorum retineri poteſt, modò in communem vſum conuertatur. *vid. Bon. l. c. Leſſ. l. 2. c. 35. d. 30.*

Reſp. 3. Acceptum pro beneficio aliáve re ſpirituali, non ſecutâ collatione, iure naturæ reſtituendum eſt ei, à quo eſt acceptum: quia deeſt titulus retinendi, cùm non præſtetur id, pro quo eſt datum. Si verò res tradita ſit, ſimoniâ vtrimque completâ, probabilius eſt reſtituendum eſſe Eccleſiæ, & non danti; quia Eccleſia vtrumque punire intendit. *v. Leſſ. Laym. hîc l. c. §. 6.*

TRACTATVS II.

De ſecundo Præcepto Decalogi.

PRohibet hoc præceptum omnem inordinatam vſurpationem nominis Dei, qualis potiſſimum ſit blaſphemando, temerè iurando, vouendo & non ſeruando: de quibus hîc agendum.

CAPVT I.

Quid, & quotuplex Blaſphemia?

REſp. Blaſphemia directè oppoſita laudi Dei, eſt verbum maledictionis, vel conuicij, ſeu contumeliæ in Deum, ſiue id fiat attribuendo ei falſa, ſiue negando vera, ſiue tribuendo creaturis, quæ

quæ ipſi debentur, ſiue etiam dicendo vera, ſed quæ ad eius dehonorationem ſeu vilipenſionem tendant: vt fit per modum ei indignantis, contemnentis, &c. *Ita communiter Doctores S. Thom. 2. 2 q. 13. Bon. diſp. 3. q. 8. Sanch. 2. moral. cap. 32. Laym. l. 4. t. 10. c. 6. &c.* Vnde reſolues.

1. Blaſphemat, qui contra Deum infrendens ei maledicit: item qui ait ſe aliquid acturum eo inuito: item qui eum negat, qui ſeriò iurat per Deos falſos, qui eum vocat Tyrannum, iniuſtum, nolle aut non poſſe nos iuuare, non curare noſtra, Dæmonem eſſe fideliorem, plus poſſe, non omnia bene eſſe ordinata, meliùs in creatione quædam fieri potuiſſe, aut debuiſſe, &c. Quæ ſiquidem quis credat ita eſſe, & non tantùm in ira aut deſperatione effutiat, tunc eſt blaſphemia hæreticalis, id eſt cum hæreſi coniuncta: quod in confeſſione eſt addendum, quia ſpecie differt ab imprecatiua. *Hurt. 2. 2. d. 91, ſ. 12. §. 54.*

2. Reuocantur etiam ad blaſphemiam alia ſigna contra Deum, licet verba non adſint; vt, ſpuere in cœlum, infrendere dentibus, &c. Imò etiam ſolâ mente blaſphemia interior committi poteſt, ſicut etiam laus mentalis Dei.

3. Blaſphemat item, qui in Sanctos; vel ſacra contumelioſus eſt, intellige, vt Sancti ſunt, ſiue cum habitudine ſaltem virtuali ad Deum, ita vt mortaliter huius etiam honor cenſeatur tangi: quia alioqui tantùm erit contra duliam, ſi nimirum contra illos, vt homines quidam in terris fuerunt, dicatur. Quod veniale eſt, ſi ioco fiat; v. g. ſi Sanctos Criſpinum & Criſpinianum voces ſutores, Ioannem & Paulum eunuchos: graue verò erit, ſi contemptim, vel ex odio aut indignatione contra Sanctos. Licèt verò blaſphemiæ in Deum non admittant, paruitatem materiæ; multi tamen admittunt in iis, quæ fiunt contra Sanctos. *Eſcob. t. 1. ex.*

4. Blaſphemat item, qui iratus, etſi non contra Deum, ſed contra alios aut alia, eadem tamen ſeriò profert, quæ ex ſua ſignificatione aut modo loquendi, ac circumſtantiis, important imminutionem diuini honoris, aut impropriè: licèt enim

eam

Digitized by Google

eam non intendat formaliter, intendit tamen directè & virtualiter: quamuis id ex ſubreptione ſæpe fit veniale tantùm, ſi tantùm materialiter fi

5. In confeſſione exprimendum eſt ſi qu (quod tamen raró contingit) directè & formaliter Deum inhonorare intenderit, aut ei formaliter iratus fuerit. *Laym l.c.*

6. Blaſphemat item, qui iniuriosè vſurpat membrum Chriſti; v.g. perdat te Dei ſanguis, vulnera, mors Dei, caput, paſſio, Sacramenta, chriſma, & ſimilia ſacra: cùm ea non ad perdendum, ſed ad ſaluandos nos data ſint; & communiter in his apprehendant homines magnam Dei, earumque rerum vilipenſionem contineri, *Lay. ibid. n.* 12.

7. Qui talium verborum conſuetudinem habet, tenetur ſub peccato mortali ſeriò conari eam tollere. Quod ſi facit, & tamen labitur, poteſt excuſari aliquando; eò quòd iuramenta iſta impetu naturali effuſa non ſint voluntaria, nec in ſe, nec in cauſa, vtpote retractata propoſito efficaci, *Lay. l. 1. t. 2. c. 3. n. 6. v. Eſcob. t. 1. c. 3. n. 36.* Si non conatur, idque Confeſſarius notet, neget ei cum diſcretione abſolutionem. *Lay. l. c.*

8. Interim plurimi excuſantur ob inaduertentiam in ſubita commotione; tametſi non ſatis excuſare videatur quod quidam aiunt, iis verbis aliud ſe non intendere, quàm vſurpare tanquam interiectiones ſignificatiuas iræ ſuæ: tum quia æquè ſe poſſunt aſſuefacere ad verba alia, iræ & ſeriæ voluntatis ſignificatiua: tum, quia tametſi id non poſſent, nihilominus non videtur licere vſurpare ea, quæ ex commnni apprehenſione aliorum ſunt inhonoratiua Dei.

9. Quòd ſi verò quis in ira contra hominem, non indignando Deo, ſed homini tantùm, nudè nominet mortem Dei, ſeptem Sacramenta, v.g. ô Dei mors, vulnera, &c. ſine ſcandalo, & ſine iis circumſtantiis, quibus vilipenſio importatur, non ſunt blaſphemiæ, ſed vana vſurpatio nominis diuini, hoc præcepto prohibito, & peccatum inter venialia graue, vt *Caiet. & Armilla, V. Blaſphemia, & Sanch. ſuprà.* Quanquam propter periculum incidendi

cidendi in blaſphemias, & quia raro abeſt ſcandalum, ac nihilominus apud audientes Deus eiuſque ſacra cenſentur inhonorari, raro excuſantur, & meritò abſterrentur homines à ſimilibus dictis, vt notant. *Laym. l. c.*

10. In ira imprecari aliis Dæmonem, grandinem, fulgur, &c. etſi multi confundant cum blaſphemiis, non tamen eſt blaſphemia, ſed dira imprecatio: quæ plerumque, (ſaltem quando dicitur in illos, qui amantur ab irato) ob ſubitam commotionem & inaduertentiam, ac defectum ſeriæ voluntatis, non eſt niſi venialis: quia cùm ſe homines reflectunt, aiunt longè aliter ſe ſentire, ac ſenſiſſe, ita vt videantur interiectiones tantùm quædam eſſe ad ſignificandam iram: tametſi Chriſtianos parum deceat tam abſurdis interiectionibus vti. *Bon. l. c.* ex *Nauar. Tol. Regin. &c. Baldel. d.* 25. *n.* 10. vbi etiam cenſet veniale tantùm eſſe, ſibimetipſi ex ira dæmonem imprecari, eò quòd non lædat grauiter charitatem. Verùm *Molin. &c.* non audent id excuſare à mortali, propter fœditatem, horrorem, & peruerſitatem. Graue autem eſt, ſi ſubditi Superioribus, filij parentibus, (licèt materialiter tantùm) ſic maledicant, præſertim in faciem: quia eſt grauè contra debitam reuerentiam. *Bald. l. c. vid. infra l.* 5. *c.* 3. *d.* 6.

11. In ira vſurpare Dæmonem, ſine imprecatione, non eſt per ſe peccatum: aſſidua tamen eius nominatio non decet Chriſtianum; & ratione ſcandali poſſet eſſe grauis. *Lay. l. c.*

12. In confeſſione exprimenda eſt qualitas blaſphemiæ; videlicet vtrum contra Deum, an Sanctos fuerit: illas enim ſpecie differre eſt probabile ſecundum. *Suar. Sanch. Reg. Azor. Lay. Dian. to.* 1. *R.* 50. *Lugo d.* 15. *n.* 2. 17. contrarium tamen tenet *Trull. l.* 1. *c.* 11. *d.* 2. *n.* 5. cum *Dian. p.* 1. *tr. de circumſt. R.* 30.

CAPVT II.
De Iuramento.
DVBIVM I.
Quid ſit Iuramentum.

RESP. Iuramentum eſt inuocatio tacita vel expreſſa Numinis diuini, tanquam primæ & infallibilis

fallibilis veritatis, in teſtem alicuius rei. Hæc autem inuocatio in eo conſiſtit quòd iurans, quantum in ſe eſt, cupiat ac valit, Deum id quod iurat teſtari, & manifeſtare (ſi & quando nimirum illi placuerit, ſiue in hac vitâ, ſiue in alterâ) tanquam quod ab ipſo Deo ſit cognitum, & verum. *Ita communiter Doctores S.Th.2.2.q.89.a.1.Bon.d.4.q.1.p.1. Sanch.3.mor.c 1.Lay.l.4.tr.3.c.1.* Vnde reſoluitur.

1. Quoad forum internum, iurat quiſquis interiùs intentionem habet, ſiue formalem ſiue virtualem, & inuocat Deum in teſtem, ſiue his, ſiue illis verbis ac ſignis, ſiue etiam nullis vſus ſit: ita vt ſi quis vtatur verbis nullo modo importantibus iuramentum, & is tamen ea putet eſſe iuramenta, verè iuret: & contrà. *Suar.l.1 c.1. Sanch.l.3.c.1. Lay. l.4 tr.3 c.1.* Quoad forum autem externum, quænam formulæ iurandi rationem habeant, ac proinde quæ verba licitè vſurpari in conuerſatione poſſint, patet ex ſequentibus.

2. Quando dubium eſt de iurantis intentione, iudicari ſolet ſecundùm communem acceptionem verborum, quibus eſt vſus.

3. Veram rationem iuramenti habent hæ formulæ: teſtor Deum, vel inuoco Deum teſtem. Item, auff meinen eidt: bey meinem eidt: niſi aliud de vſurpantis intentione conſtet: quia multi ita loquuntur, v.g. ich ſchwere dir ein eidt: vel, bey meinem eidt / hoc vel illud faciam: quorum tamen mens non eſt feriò id iurare, ſed tantùm iracundè, & grauius affirmare. *Lay.l c.c.2.*

4. Fides à Sacerdotibus loco iuramenti exigi ſolita per eorum conſecrationem, vti & formula illa Principem, bey Vnſer Fürſtlichen Ehren / oder Trewen / etſi non ſint iuramentum, tamen in foro fori accipiuntur loco iuratæ promiſſionis; vti & ſi à perſonis illuſtribus vel nobilibus dicatur, bey meiner Adlichen Ehren / Trewuen / vnd Glaublen. *vide Laym. loc, cit. c.2.*

5. Formulæ hæ, Deus nouit, Deus teſtabitur ſuo tempore, coram Deo loquor, Deus nouit omnia, Deus videt meam conſcientiam, cenſentur tantùm narrati

narratiuè proferri, non inuocatiuè, (atque adeo non ſunt iuramenta) niſi aliud conſtet, aut ex circumſtantiis probetur. *Lay. l. cap.n.4.Bon.q.1.p.2.ex Suar.Leſſ.Sanch.&c.*

6. Non ſunt iuramenta, quæ dicuntur per modum ſponſionis; v.g. expono caput meum, amputentur mihi aures ni ita ſit,&c.*v.Sanch.l.c.n.42.*

7. Non verè iurat, qui vt iuramentum coactus vitet,dicit ſe iurare per omne id, per quod poteſt: quia cùm nulla res ſit, per quam abſque neceſſitate iurare licitè poſſit, cenſetur per nihil iurare intendiſſe.

8. Non ſunt iuramenta, (quod Confeſſarij & Catechiſtæ moneant, ne ex erronea conſcientia peccetur) verè,certè, in veritate,fide boni viri,per fidem meam, fide boni Chriſtiani, vel Sacerdotis, vel Regis; per conſcientiam meam, ſuper conſcientiam meam,&c.vt habet *Leſſ.c.42.d.1.Bon.loc. cit.* quia tantùm ſignificant illum loqui ex dictamine conſcientiæ, & notitia veritatis;nec in teſtem adducitur Deus. Eſſet tamen iuramentum, dicere, per fidem Catholicam, per S. Euangelium: quia tunc cenſetur in teſtem adduci illius fidei & Euangelij auctor. *vid.Laym.loc.cit.*

9. Non iurat,qui dicit tam verum eſt, quàm ſol lucet,quàm hic ſedeo,ambulo, &c. Vnde etſi comparatio falſa ſit,tantùm eſt mendacium, cum nullus in teſtem inuocetur.Idem eſt ſi dicas, quod dico eſt Euangelium,eſt inſtar fidei,& de fide,&c.

10. Quamuis hæ & ſimiles comparationes;(tam verum eſt quàm Deus eſt,quàm Chriſtus eſt in venerabili Sacramento,quàm verum eſt Euangelium: item,tam ſum innocens quàm B.Virgo vel S.Franciſcus,&c.)communiter videantur continere iuramentum cum blaſphemiâ;id tamen non ſatis apparet,quia nullus in teſtem inuocatur. Neque videtur eſſe blaſphemia ſi ſit verum, & animus proferentis ſit ſignificare tantùm ſimilitudinem; vt ſenſus ſit,hoc eſſe verum ſuo modo, ſicut alterùm eſt verum ſuo modo. Tum verò eſſet blaſphemia, ſi vſurpans intenderet ſignificare,tantam eſſe (ſecundum æqualitatem, (in ſuo dicto certitudinem,

quanta eſt in ea veritate fidei. *Sanch. 2. mor. c. 31.*

11. Non eſt iuramentum cùm quis iurat per creaturas, in quibus nihil diuinæ bonitatis ſpecialiter elucet: quia tunc non cenſentur adduci cum relatione ad Deum, vt ſi dicas: iuro per hanc barbam, veſtem, &c. Cenſetur autem iuramentum, cùm fit per creaturas nobiliores: cùm per eas tunc accipiatur earum Creator, vt qui in iis ſingulariter reſidet, ac relucet, ſic v. g. dum iuratur per cœlum, intelligitur illius habitator: dum per terram, is cuius hæc ſcabellum: dum per templum, is, qui ibi colitur; dum per aliquod Sacramentum, is, qui inſtituit; dum per crucem, is, qui in eâ fixus eſt; dum per Euangelia, ea tangendo aut nominãdo, is, cuius ea verba ſunt. *Bon. q. 1. p. 1. n. 4.* ex *Suar. Sanch. ll. cc.*

DVBIVM II.

Quotuplex ſit Iuramentum?

Reſp. Diuiſiones aliquot communiter afferuntur, ſed tantum accidentales, quæ ſpeciem non mutant, vt in confeſſione diſtinguere non ſit opus *Suar. Leſſ. Bon. p. 2.* Itaque diuiditur.

Primò. In Verbale, Reale, & Mixtum: cum videlicet vel verbis fit, vel actione aliquâ, vt erectione digitorum, contactu crucis, ſceptri, Euangeliorum: vel & verbis ſimul, & actione corporali, vnde & vocatur iuramentum corporale. *v. Bon. p. 2.*

Secundò. In inuocatorium ſeu Conteſtatorium, & in Execratorium ſeu Imprecatorium. Illud eſt, quo Deus ſimpliciter vt teſtis inuocatur: hoc autem, quo non ſolum vocatur teſtis, ſed etiam vt vindex, cum iurans ſe vel alium dilectum, vel aliquid ſui aut ſuorum, ſubiicit Deo puniendum, ſi falſum dicat: vt, ita me Deus amet, adiuuet; puniat me Deus: faciat Deus vt hinc nunquam ſanus ſurgam: nec coniugem, nec liberos viuos hodie intuear: tollat me Deus ſubitaneâ morte: æternum damnet: ſuper animam meam, &c. in quibus quando falsò iuratur, an ſit coniuncta altera ſpecies malitiæ contra charitatem ſui, aut proximi, Scholaſtici controuertunt. Negat *Suar. Valent. &c.* quia non ſolet quis, etiam amico ſuo tale malum ex animo imprecari, ſed potius cogitat Deum non facturum eſſe. *v. Bon. d. 4 q 1. p. 2.*

Tertiò.

Digitized by Google

Tertiò. In Aſſertorium & Promiſſorium. Illud eſt, quo præterita vel præſentia affirmantur, aut negantur: hoc autem eſt, quo aliquid futurum promittitur. Addunt aliqui Comminatorium: v.g. per Deum ego te cædam. Sed hoc referri poteſt ad promiſſorium. In confeſſione non opus eſt explicare vtrum per Deum, an Sanctos iuráris: quia eſt eiuſdem ſpeciei malitia, cum iurans ſemper intendat Deum adducere in teſtem. *Suar. Leſſ. c. 42. Lugo d. 16. n. 286.*

DVBIVM III.

An, & quando ſit licitum iurare?

Reſp. Iuramentum ſi debito modo fiat, licitũ eſt. Eſt de fide. Et quidẽ eſt actus religionis, vt omnes docent. Tunc autem debito modo fit, cùm in eo obſeruantur hæc tria: 1. Eſt iudicium, quod exigit, vt cum diſcretione, prudentiâ, conſideratione ac reuerentiâ, non ſine neceſſitate, aut graui causâ fiat.

2. Eſt iuſtitia, quæ exigit, vt quod iuratur ſit res iuſta licita, & honeſta. 3. Eſt veritas, vt nimirum ſit res vera, aut ſaltem ex graui ratione putetur eſſe vera; ita vt, provt ex defectu alicuius horum, minor aut maior in Deum iniuria aut irreuerentia redundare cenſetur, ita quoque maius aut minus committatur peccatum. *Vnde reſoluitur.*

1. Quoad iudicium, ſi hoc ſolum deſit, vt plurimum eſt veniale tantùm: vt ſi quis abſque neceſſitate iuret, ſiue ex leuitate quadam animi, ſiue ex conſuetudine. *v. Sanch. l. 3. c. 6. n. 22. Leſſ.*

2. Mortaliter tamen etiam hic, aut venialiter peccari poteſt, iuxta quantitatem negligentiæ, quam iurans admittit in inueſtigatione veritatis, vel tollenda conſuetudine. *Sanch. n. 10.*

3. Et ſic mortalis eſt ſtatus illorum, qui non tollunt conſuetudinem iurandi ſine attentione, ſitne verum hoc an falſum, quod iurare ſolent.

4. Quod ad iuſtitiam ſpectat, peccat mortaliter, qui iurat ſe facturum rem mortaliter malam; vt ſe aliquem interfecturum: quia eſt grauis irreuerentia, diuinâ authoritate ſe ad peccatũ mortale quaſi obligare; ita vt hic quæ malitiæ concurrant: vna, quod velit malum; altera, quod ad hoc abutatur

authoritate Dei, odientis omne malum. *Bon. l. c. p. 3. Leſſ. l. 2. c 42. d. 3.*

5. Venialiter autem peccat qui iurat facere rem venialiter malam, aut vanam, aut inutilem, aut friuolam; cùm ibi leuis tantùm irreuerentia cenſeatur. *Bon. ib. Leſſ l. c.*

6. Item peccat venialiter, qui iurat aliquid contra conſilia Euangelica; vt ſe non ingreſſurum religionem, non daturum eleemoſynam, aut mutuum. *Suar. Leſſ Sanch. Bon. l. c.*

7. Quod ad veritatem ſpectat, cùm hæc deeſt, peccatur mortaliter: quia committitur grauis in Deum irreuerentia; quippe cùm adducatur in teſtem falſitatis, quaſi vel ipſe veritatem neſciat, vel velit aut poſſit decipere, teſtando falſum. Nec hîc excuſat leuitas materiæ: quia ſiue hæc ſit grauis, ſiue leuis; ſeria, ſiue iocoſa, æqualiter tamen repugnat Deo teſtificari falſum: & tale iuramentum dicitur Periurium *S. Thom. 2. 2. quæſt. 97. a. 7. Leſſ. Sanch. Bon. l. c.* An autem, & quando periurium poſſit eſſe veniale per accidens, *v. Eſcob. t. 1. c. 3. n. 6.*

8. Nec excuſatur, qui iurat verum, ſi is putabat eſſe falſum, vel qui iurat pro certo, de quo ipſe dubitat, etſi à parte rei verum ſit. *Sotus. Nauar. Bonac. l. c.*

9. Peccat æquè grauiter, qui ab altero exigit iuramentum, ſciens eum eſſe peieraturum. Excipe, niſi iuſta cauſa, & neceſſitas exigat; quia tunc periurium ex ſola peierantis malitia ſequitur, nec alter moraliter cenſetur illius cauſa, cùm vtatur ſuo iure. Quod tamen extra iudicium raro habet locum in priuatis perſonis. *S. Thom. q. 89. Suar. l. 3. c. 13. & 24 Sanch. ib 3. c. 8.*

10. Non peierauit, qui iurauit aliquid re ipſa falſum, quod ipſe bona fide, & cum ratione putauit eſſe verum.

11. Excuſari ſubinde quidam ſimplices à mortali periurio videntur poſſe, ratione inconſiderationis, cùm vſurpant quaſdam formulas iuratorias vt, per animam meam; puniat me Deus. Etſi enim ſciant id vocari iuramentum, non tamen apprehendunt, quòd iurare ſit aliquid graue, & inuoca-

re

re Deum in teſtem, ſed tantùm apprehendunt confuſam aliquam rationem mali, non tanti momenti *v. Bon. l. c. Lay. c. 14.*

DVBIVM IV.

An in iuramento liceat vti æquiuocatione.

Reſp. Iurare cum æquiuocatione, quando iuſta cauſa eſt, & ipſa æquiuocatio licèt, non eſt malum: quia vbi eſt ius occultandi veritatem, & occultatur ſine mendacio, nulla irreuerentia fit iuramento. Quod ſi autem ſine iuſta cauſa fiat, non erit quidem periurium, cùm ſaltem ſecundùm aliquem ſenſum verborum, vel reſtrictiorem mentalem verum iuret: erit tamen ex genere ſuo mortale contra religionem; cùm ſit grauis irreuerentia, ad alterum in re graui decipiendum vſurpare iuramentum. *Ita communiter DD. vid. Sanch. l. 3. c. 6. Bonac. p. 12. Laym. cap.* 13. Vnde reſoluitur.

1. Grauiter peccat, qui vtitur æquiuocatione, quando non rogatus, ſed ſpontè ſua iurat: quia tunc tenetur vti vocabulis ſecundùm communem ſignificationem, inquit *Tolet. l. 4. c. 21.* eo quod non habeat rationem æquiuocandi.

2. Grauiter item peccat, qui vtitur æquiuocatione, quando iuramentum iuſtè exigitur, vt à iudice vel Superiore, in re graui. *Bon. loc. cit.*

3. Si autem fiat tale iuramentum in re leui, per iocum, & citra inobedientiam, ac notabile damnum alterius, erit tantùm veniale, vt probabiliter docet *Sanch. lib. 3. cap. 6.* contra alios: quia ſola diſcretione ſiue iudicio caret *v. Bon. l. c.*

4. Licèt æquiuocè iurare, ſi iuramentum exigatur iniuſtè; vt v. g. ſi quis exigat iuramentum, qui ius non habet, v. g. Iudex incompetens: vel ſi non ſeruet ordinem iuris. Item ſi exigatur per vim, iniuriam, metum, v. g. ſi vir exigat iuramentum ab vxore de adulterio occulto; ſi latrones exigant à te lytrum cum iuramento. *Sayr. l. 4. c. 5. & l. 12. c. 17. Leſſ. Trull. l. 2. c. 1. d. 15.*

5. Qui exteriùs tantùm iurauit ſine animo iurãdi non obligatur, niſi fortè ratione ſcandali cùm non iurauerit, ſed luſerit. In foro tamen externo poteſt cogi vt ſeruet. *Sãch. c. 7. mor. c. 10. n. 11. Trul. l. 2. c. 1 d. 10.*

DVBIVM V.

Quæ & quanta ſit obligatio iuramenti promiſſorij?

Reſp. In iuramento promiſſorio duæ aſſirmantur veritates, vna de præſenti primaria, quòd ſcilicèt iurans habeat animum implendi, quod promittit: altera ſecundaria de futuro, quòd ſcilicèt impleturus ſit ſuo tempore quod promittit: ſiue promittat Deo, eſt votum cum iuramento; ſiue homini, & eſt iurata promiſſio humana. Vnde oritur obligatio implendi, ſi rationabiliter poſſis. *Ita communiter DD. vt Lay. l. 4. t. 3. c. 6 Bon. p. 7.* Vnde reſolues.

1. Defectu primæ veritatis iurans verè peierat mortaliter, ſi vel non habet animum implendi, ſiue materia ſit parua, ſiue magna; licita ſiue illicita: vel ſi dubitat an facturus ſit necne, quod iurat, vel ſi putet ſibi mortaliter impoſſibile vt impleat, quod promittit, quia quoad iſtam veritatem præſentem, promiſſorium ab aſſertorio non differt: vnde nec paruitas materiæ excuſat. *Ibid.*

2. Defectu ſecundæ veritatis verè peierat is, qui quod promiſit, poſtea non implet, ſi rationabiliter implere poteſt. Id ſolùm hic dubitatur, an qui promiſit rem exiguam cum iuramento, vt v. g. dare alteri vnum pomum, vel nummum pro eleemoſyna, vel caſtigare prolem, vel inter vendendum nolle ſe minori pretio vendere, vel nolle primum locum occupare, aut præcedere in ingreſſu portæ, &c. an inquam ſub graui peccato teneatur hæc ſeruare? Vbi ſpeculatiuè quidem videtur quod ſic, quia verè adductus eſt Deus vt teſtis, quod ſit facturus, ergò ſi ſine cauſa non facit, quantum in ſe eſt, facit Deum teſtem falſum. *Caiet. Valent. Tolet. lib. 4. cap. 22. alij.* Nihilominus probabiliter alij tenent contrarium, vt *Sanch. v. Laym. ſup. c. 14.*

3. Illud certum eſt, quòd ſi ex eo quòd iuraſti tantummodò parum aliquid non ſerues, non eſſe graue, v. g. ſi iuraſti te non bibiturum vinum, non peccas mortaliter parum bibendo. *Sanchez tom. 1. lib. 4. cap. 12. num. 21.* quia tunc excuſat paruitas materiæ. Et ſic excuſantur, qui iurant ſeruare ſtatuta alicuius Capituli, Collegij, Vniuerſitatis, &c. ſi poſtea paruum aliquod ſtatutum

violent.

Digitized by Google

violent. Et idem dic de tabellionibus iuratis, & miniſtris iuſtitiæ; vt & de eo, qui ex ſumma, quam alteri ſe daturum iuraſſet, parùm tantùm detraheret. *Nauar. Suar. Sanch. vid. Laym. Bonac. p.* 14.

4. Obligaris probabiliter iuramento promiſſorio, etſi extortum à te ſit per iniuriam ac metum; vt ſi oblitus vti æquiuocatione, iuraſti prædonibus dare lytrum, vſurario vſuram. *Bec. 2. 2. q. 89. &c.* Negat tamen *Azor. tr. 1. l. 11. c. 7. q. 2.* in materia tantum matrimonij: quia matrimonium coactum metu cadente in conſtantem virum, nullum eſt: hinc etiam iuramentum exortum de eo contrahendo, videtur relaxatum ipſo iure, ait *Caiet. V. periurium, Suar. c. 9. Sanch. Bonac. p. 9.*

5. Obligaris item, etſi iuramentum ſit errore aut dolo extortum, ſi dolus vel error verſetur tantum circa circumſtantias accidentales, non magni momenti: nam ſi verſetur circa ſubſtantiam, vt v.g. ſi annulum te daturum alteri iures, putans eſſe ferreum, cùm ſit aureus; vel circa circumſtantias magni momenti, quibus cognitis non iuraſſes, non obligaris. *vid. Sanch. lib. 3. c. 11. n. 42. Suar. &c.*

6. Non inducit vllam obligationem, ſi iures rem malam, aut vanam, aut inutilem, aut, vt habet *Cai.* indifferentem, quæ nec ex fine, nec circumſtantiis cohoneſtatur: quia iuramentum non poteſt eſſe vinculum iniquitatis, aut vanarum rerum ac otioſarum, ad quas Deus non vult nos obligari. *Bon. & communiter.* Vbi Nota ex *Laym. ſuprà c. 6.* iuramentum non conualeſcere, etſi talis res illicita & vana, poſtea mutatis circumſtantiis fiat honeſta, cùm iuxta *regulam* 18. *iuris in 6.* non ſubſiſtit.

7. Nec obligaris implere, ſi quid iuraſti contra conſilia Euangelica, vt non ingredi religionem, non dare eleemoſynam, &c. *Moli. Sanch. Laym. l. 4. t. 3. c. 6.* Et licèt peccaris talia iurando, non tamen peccas non implendo. *v. Caiet. V. periurium.*

8. Teneris implere, nec potes commutare in aliud opus melius, vt v. g. religionem, ſi aliquid iraſti in vtilitatem aut gratiam alicuius hominis aut aliquorum; dummodo ſit honeſtum, & ſine

peccato impleri poſſit. Vnde v.g. alumnus, qui iurauit ſe ſeruiturum Principi, aut huic vel iſti Eccleſiæ, &c. non poteſt ingredi religionem ſine relaxatione. Excipe tamen, ſi iuraſſes Titiæ eam ducere: nam eo caſu potes ea relicta ingredi religionem; quia iuramentum ſortitur naturam actus, cui apponitur: promiſſioni autem matrimonij hæc tacita conditio ineſt, niſi ingrediat religionem. *vid. Laym. cap. 5. Bon. d. 4. q. 1 p. 3.*

Reſp. 2. Iuramentum promiſſorium eandem habet conditionem, eodemque modo explicandum eſt, quo promiſſio vel propoſitum cui eſt annexum. Ratio quia acceſſorium ſequitur principale, ideoque quando non obligat promiſſio, nec obligat iuramentum appoſitum. *Leſſ. l. 2. c. 42. d. 2. Bonac. d. 4. q. 1. p. 16. Trull. l. 2. c. 1. d. 17:* Vnde reſolues.

1. Titius qui cum iuramento promiſit nuptias Bertæ diuiti, ſanæ, virgini, bonæ famæ, &c. non tenetur ſtare iuramento, poſtquam Berta incidit in paupertatem, infirmitatem, fornicationem, vel infamiam: quia promiſſio ipſa non obligat eo caſu.

2. Qui vrbanitatis cauſa iurauit ſe ante alterum non ſeſſurum, bibiturum, vel ingreſſurum domum &c. non peccat contra iuramentum ſi coactus ab altero priùs ſedeat, bibat, vel ingrediatur: tum quia promiſſio illa vel propoſitum habet tacitam conditionem adiunctam (niſi me coëgeris) qua ſublata non obligat, & conſequenter nec iuramentum; tum quia relaxatur ab altero cedente iuri ſuo. *Bon. loc. cit. Sanch. Leſſ. Trull.*

3. Qui iurauit ſe ſeruaturum decreta, & regulas, vel ſtatuta alicuius Congregationis, Vniuerſitatis vel Capitulis, tantum tenetur ſeruare ea, quæ ſunt in vſu, vel ſeruantur à maiore parte Capituli, niſi tamen aliud conſtet de mente iurantis, vel hic voluerit ſe ad illa independenter ſtatutis obligare. Ratio patet, quia promiſſio ipſa non aliter obligat. *Trull. l. c. Azor. Leſſ. Dian. p. 2. tr. 6. in R. 39.*

4. Qui iurauit ſe ſeruarurum ſecretum, non peccat contra iuramentum illud detegendo, quando non poteſt illud celari abſque graui ſuo, vel alterius damno: quia ipſa promiſſio ſecreti non videtur

tur obligare, niſi hac conditione, (ſi non noceat.) *Sylu. Bonac. Sanch. Trull. l. c.*

5. Qui iurauit Iudici ſe dicturum quæ nouit, non tenetur reuelare occulta. Ratio patet. *Leſſ. Bonac. Trull. l. c.*

6. Qui iurauit ſe ſoluturum debitum intra menſem, non tenetur intra illum vi iuramenti ſoluere, ſi à creditore terminus ſolutionis prorogetur: quia cùm hic cedat iuri ſuo, ceſſat obligatio promiſſionis, & conſequenter iuramenti. *Azor, Bon. Trull. loc. cit. num. 18.*

DVBIVM VI.

Quibus caſibus excuſetur ab impletione, qui in promiſſorio iuramento obligationem contraxit?

Reſpond. Tales caſus præter ea, quæ ex ſuperioribus colliguntur, à *Tol. & Caiet.* recenſentur iſti. 1. Si quod bonum erat tempore iuramenti, propter circumſtantias poſteà fiat illicitum, vel vanum, vel impeditiuum maioris boni, vel melius ſit omitti quàm impleri. *Sanch. c. 15.* 2. Si iuramentum mutes in opus aliud apertè melius, & Deo gratius: id enim quiſque per ſe poteſt vt habet *Tolet. c. 23.* Excipe tamen ſemper, ſi quid in hominis commodum iuraſſes: nec enim Deus illum vult defraudari. 3. Si notabiliter mutetur ſtatus rei; vt ſi v. g. iuraſſes aliquem punire iuſtâ punitione, is autem ſupplex veniam peteret, & ageret pœnitentiam, poſſes ei ſine periurio condonare: quia iuramentum obligat ſeruato eodem ſtatu, in quo non pœniteret. *Laym. c. 9.* 4. Si res iurata facta ſit inutilis ad intentum, maximè, ſi magis illius deſtructiua: vt ſi v. g. ex correctione impœnitentis filij notaretur is magis deſtruendus, quàm emendandus; aut ſi turbanda familia; ſecuturæ rixæ cum vxore, & ſic præſtet non corrigere. *Regin. lib. 18. c. 56. Bonac. l. c. p. 14.* 5. Si ita ferant conditiones illæ, quas in quovis promiſſorio iuramento tacitè ſubintelligi, natura & Doctores docent. Tales autem ſunt, vt *Laym.* dicit, *ſuprà c. 9.* 1. ſi potero. 2. ſaluo iure Superioris. 3. niſi res notabiliter mutetur. 4. niſi obligatio tollatur. De quo ſequens dubium.

DVBIVM VII.

Quomodo obligatio iuramenti tollatur per irritationem, diſpenſationem, commutationem, & remiſſionem?

Reſp. De hoc ex conditionibus iam poſitis, & poteſtate Superiorum in ſuos, ac ſuorum vota, à *Lay. hic c. 11. & aliis communiter* hæc traduntur.

1. Quod ſpectat ad irritationem, irritare & annullare poteſt iuramentum omnis is Superior, maritus, aut dominus, qui & quomodò irritare poteſt ſuorum vota. *Sanch. cap. 19. n. 7. Suar. Azor, Fill. l. 25. c. 9. q. 9. p. 17. dub. 7. v. Caput ſeq.*

2. Poſſunt & iidem irritare iuramenta promiſſoria, facta in gratiam hominis, quotieſcumque ipſam promiſſionem ſeu contractum infirmare iis conceſſum eſt.

3. Quoad diſpenſationem, quicumque habet poteſtatem ordinariam vel delegatam, vel priuilegium diſponendi in votis, poteſt in iiſdem diſpenſare, etiamſi iurata ſint.

4. Quoad commutationem, eadem eſt ratio, quæ de diſpenſatione.

5. Quod attinet ad remiſſionem, ſiue relaxationem, iuramentum factum in fauorem hominis non poteſt relaxari, niſi ab eo, cui factum eſt, aut cui is, & promiſſa materia ſubiecta eſt.

6. Et is quidem poteſt remittere, etſi talis fauor ei iuratus eſſet propter Deum; v. g. ſi quis propter Deum iuraſſet pauperculæ eam ducere, poteſt ipſa iuramentum illud relaxare, vt habet *Nauar. & alij* contra *Sotum & Sylu.* quia licet iuramentum principaliter factum ſit propter Deum, quia tamen executio eſt in fauorem hominis, ab hominis etiam voluntate dependet.

7. An etiam ciuilis poteſtas relaxare poſſit iuramenta ſuorum ſubditorum in temporalibus, quando iuſta cauſa ſubeſt, verbi gratia, quia metu vel per aliam iniuriam extorta ſunt, controuertitur. Alij negant, alij aiunt, apud *Laym.* Probabile eſt, quod docet *Sanch. lib 3. cap. 12.* cum *Suarez*, non poſſe relaxare directè, ſicut poteſtas Eccleſiaſtica quando diſpenſat; ſed tantùm indirectè. v. g. ratione

materiæ, vel ſupplendo vicem eius cui iura-
ſt, & qui remittere debebat. Plura ad forum
num ſpectantia circa iuramentum, *vid.* apud
ſupra cap. 11. *Bon. l. c.*

CAPVT III.
De Voto.
DVBIVM I.
Quid ſit Votum, & quotuplex?

Eſp. 1. Eſt promiſſio facta Deo, deliberatè, de
bono poſſibili, & meliori. *D. Thom. 2. 2. q. 88. vid.*
ch. & Laym. l. 4. t. 4. Vnde patet, quòd Votum ſit
as latriæ ſoli Deo debitus. Quare dum vouemus
iddam Sãctis, ſenſus eſt, voueri ea Deo in hono-
n ſimul Sanctorum; ſicut templa & altaria ædi-
amus Deo in eorumdem honorem. Porrò ex ſin-
lis particulis datæ definitionis, multi caſus re-
luuntur: quos vt vitetur confuſio, & conſulatur
emoriæ ſeparatis dubiis proponam.

Reſp. 1. Diuiditur Votum. 1. In Abſolutum,
Conditionatum. Illud eſt, quod fit ſine vlla con-
itione, vt, voueo eleemoſynam: hoc autem, quod
t cum conditione, ita vt niſi hac poſitâ non exur-
at obligatio; vt, voueo eleemoſynam, ſi ſanitati
eſtituar, vel (quod dicitur Pœnale) voueo facere
iſciplinam, ſi hoc fecero. 2. In Solemne & Sim-
plex. Illud eſt, quod vt tale acceptatur ab Eccle-
ia, & ſunt hæc duo: votum caſtitatis, quod maio-
ibus Ordinibus annexum eſt, & votum profeſſio-
nis religioſæ. Simplex autem votum eſt, omne aliud
quòd talem ſolemnitatem non habet. Vbi ſcien-
dum, quod votum ſolemne reddat perſonam iure
inhabilem ad contractus, vel actus contra votum;
vt ad matrimonium, vel dominium bonorum ha-
bendum, provt *vide infra l. 4. cap. 1. in tract. de*
ſtatu relig. Simplex autem tale votum, v.g. caſtita-
tis, (excipio, quod in Societate IESV emittitur poſt
Nouitiatum) aut ingrediendæ religionis, etſi red-
dat contractum, v.g. matrimonij illicitum, non ta-
men inualidum. *vide infra l. 6. de matrimonio.*
3. In Reale & Perſonale. Illud eſt, cùm pecunia,
vel

vel alia res externa pretio æſtimabilis promittitur, vt calix, eleemoſyna: hoc autem, cùm aliqua hominis actio, vel ceſſatio ab actione, vt votum ieiunij, peregrinationis, abſtinentiæ à luſu. His aliqui adiungunt Mixtum ex vtroque, vt ſi voueas peregrinationem cum oblatione alicuius rei. *vid. Leſſ. l. 2. cap.* 40.

DVBIVM II.

Quæ requiratur Voti deliberatio, & intentio?

Reſp. Cùm voti obligatio ſit grauiſſima requiritur intentio deliberatio & libertas perfecta, quâ quis liberè & directè in ſe voluerit promittere, cum animo ſe obligandi. *Ita Doctores communiter. Leſſ. Bon. d. 4. q. 2. p. 1.* Vnde reſolues.

1. Ætas & vſus rationis ad vouendum ea ſufficit, quæ ſatis eſt ad peccatum mortale, perfecto actu humano, & directo in ſe volitum. Excipe tamen votum ſolemne religionis, quod inualidum eſt antè certam ætatem.

2. Non obligat votum factum cum ſemiplena animaduerſione, vel deliberatione, v.g. ex repentino animi motu, vel conſuetudine, linguâ mentem præueniente, vel ex calore iracundiæ rationis vſum auferente. *Azor, Sanch. Trull. l. 2. c. 2. d. 1.* Vbi notat, non eſſe ſufficiens indicium, quòd defuerit perfecta ratio, vel deliberatio, ſi vouentem facto voto mox pœniteat: item motum iræ, raro & vix vnquam impedire vſum rationis.

3. Quòd ſi is qui ſcit ſe vouiſſe, dubitet an tum ſufficienti deliberatione, & vſu rationis, ob defectum ætatis, ſi quidem vouit ante ſeptennium, votum non obligat niſi conſtet de ſufficienti rationis vſu: quia eum ius in tali non præſumit; & poſſeſſio ſtat pro libertate. Si verò poſt ſeptennium vouit, obligat: quia poſſeſſio eſt pro voto, cùm præſumatur vſus rationis, niſi conſtet oppoſitum. Si denique dubitet, vtrùm antè an poſt ſeptennium vouerit, teneri voto vult *Sanch. & Palaus*, negat *Diana, &c.*

4. Vota facta in ebrietate, etiam antè præuiſa, & ſic volita in cauſa, non ſunt valida, cùm non ſint volita in ſeipſis & directè: bonum autem non

con-

conſurgat niſi ex integra cauſa: quamuis ad peccatum ſatis ſit voluntarium indirectè & in cauſa. *Layma.l.4.tom.4.cap.1.n.4.*

5. Vota facta in metu non incuſſo ad hoc ipſum vt votum extorqueretur, valida ſunt; quia ſunt ſimpliciter voluntaria, & deliberata: facta autem in metu iniuſtè incuſſu ad ipſum votum extorquendum, inualida ſunt. *ex communi.* non quia non ſint voluntaria, ſed quia vel ius ea irritat, vel Deus non acceptat, ne det vim iniuſtæ coactioni: idque, ſiue metus ſit grauis, ſiue leuis; dommodò quis formaliter ex ſolo tali metu voueat. *Suar. de Voto, l.1.c.8. Sacch. Fill. tom.26.c.1.*

6. Quoad vota emiſſa ex errore, ſi error fuerit circa ſubſtantiam materiæ promiſſæ, vel circa conditionem ſubſtantialem, vel circa finem, ſiue rationem formalem ac motiuum vouendi, votum nullum eſt, vt v.g.1. Circa ſubſtantiam, ſi quis voueret certum aliquem ſuum calicem, quem putat argentum, cùm ſit aureus, vel ſe ingreſſurum certum Monaſterium; putans eſſe Ordinis ſancti Benedicti, cum ſit Cathuſianorum. 2. Circa conditionem ſubſtantialem; ſi quis v.g. voueret ſe ingreſſurum Monaſterium, vbi putaret religioſam diſciplinam, & eſſentialia religionis ſeruari accuratè, & tamen non ita eſſet; vel ſi voueret peregrinationem ad limina Apoſtolorum, putans tantum diſtare centum milliaribus, cum tamen diſtarent trecentis. 3. Circa cauſam finalem; ſi quis v.g. voueret aliquid in gratiarum actionem, pro ſanitate parenti reddita, & is reipsâ non fuiſſet ægrotus, vel eſſet mortuus. Et ratio nullitatis talium votorum eſt; quia hic deficit liber conſenſus, qui non fertur in incognitum, & nihil tam eſt contrarium conſenſui, quàm error. *Fill.t.26.c.1.*

7. Vota quæ eduntur poſt Nouitiatum, in quocunque approbato Ordine, inſtar matrimonij carnalis non ſunt irrita ob vllum errorem, niſi ſolum ſubſtantialem circa ſubſtantiam.

8. Si error circa conditionem ſubſtantialem ſit de re parui momenti, non redditur votum irritum, vt ſi iter peregrinationis, quam quis vouit, ſi paulo

Digitized by Google

lò longius quam putabatur: quia parum reputatur pro nihilo. Item ſi error ſit tantum circa cauſam impulſiuam, valet votum: quia illa eſt tantùm cauſa ſecundaria, quâ ſepoſita actus eſt ſufficienter voluntarius ſecundum ſubſtantiam. Neque talis error in cæteris contractibus actum vitiat: v. g. vouit aliquis peregrinationem Romam ſtudio colendi Deum, & ſimul etiam habuit cauſam ſecundariam impulſiuam, vt inuiſeret fratrem, quem putauit eſſe Romæ, quem etſi intelligat deinde iſtic non eſſe, non ideò deſinit obligari voto. Et ex his patet, quomodò intelligendum ſit, quod dici ſolet, vota non obligare vltra intentionem vouentis. *Sanch. l. 4. c. 2. Leſſ. l. 2. c. 40. d. 2.*

9. Ad votum non ſufficit nudum propoſitum, licèt firmiſſimum: quia qui tantum propoſuit, non tenetur ſub peccato præſtare, qui autem promiſit, obligatur ſub peccato præſtare; qui autem promiſit, obligatur ſub peccato: & niſi præſtet, agit contra fidem Deo datam. *Bon. p. 1. Laym. l. c.*

10. Ad votum aliquando ſufficit promiſſio implicita; vt patet in ſuſceptione Ordinum ſacrorum, vbi licèt non dicatur voueo, vel promitto caſtitatem, votum tamen hoc fit implicitè, hoc ipſo, quòd ſciens Eccleſiam annexuiſſe iis Ordinibus iſtud votum, eos ſuſcipis. An verò, ſi quis planè id ignoraret, adhuc cenſeretur vouere ex implicita intentione, dubium eſt. Aliqui aiunt, aliqui probabilius negant; dicuntque talem teneri ad caſtitatem, non ex voto, ſed ex Eccleſiæ præcepto. *Sanch. de mat. l. 2. d. 27. n. 11. Bon. q. 2. p. 1. & communiter.*

11. Si quis haberet intentionem promittendi quidem, ſed tamen ſe non obligandi, nullum eſſet votum, ſecundum *Nauar. Sylu. Sanch. n. 27. Leſſ. l. 2. c. 40. dub. 1. num. 6. Bonac. & alios*, contra *Caiet.* quia talis non vult vouere, cum apponat conditionem contra ſubſtantiam actûs. Vnde *Lugo d. 23. de iuſt. ſec. 1. & alij*, contendunt talem non poſſe dici promittere. Verum videtur eſſe quæſtio de nomine. Si verò haberet animum vouendi & ſe obligandi, non tamen implendi tunc etiam grauiter peccaret, & votum eſſet validum. *Sanch. Fill. Bon. p. 1. num. 14. Laym. & c.*

Digitized by Google

DVBIVM III.

Quæ requiratur materia voti?

Reſp. Ea debet eſſe poſſibilis, (cum impoſſibile nec efficaciter intendi poſſit, nec ad illud ſit obligatio) & non ſolum bona, ſed etiam melior quàm oppoſitum, ſiue eius omiſſio: quippe finis intrinſecus voti eſt honorare per hoc Deum: id autem non poteſt fieri, niſi offeratur illi aliquid gratum: gratum autem eſſe non poſſit, vt quis obligetur ad relinquendum id, quod eſt melius. *Sanch. l. 9. c. 7. Lay. Nauar. &c.* Vnde reſolues.

1. Inualidum eſt votum nunquam peccandi venialiter, cùm id moraliter & ordinariè ſit impoſſibile. Aliqui tamen volunt, ſic vouentem teneri iſto voto ad vitanda mortalia, & venialia grauiora, de quo *Scholaſtici. Nauar. c. 12. n. 65. Suar. l. 2. c. 3. Sanch. de mat. l. 9. d. 35.*

2. Inualidum eſt votum de re vana, vel inutili, vel indifferente, niſi ex circumſtantiis aut fine fiat bona: quia Deo diſplicet ſtulta promiſſio, & hinc eam non acceptat: ac peccat venialiter talia vouens, vt v. g. ſi quis decidens ex equo, voueat non amplius equum aſcendere. *Nauar. cap. 12. Sanch. 4. mor. cap. 7.*

3. Inualidum eſt vouere mala, & qui vouet mortale, peccat mortaliter, qui autem veniale, eum venialiter tantùm peccare dicit *Sa. Sylu. &c. V. iuramentum*: licèt mortaliter peccare velit *Caiet. V. votum, & Leſſ. l. 2. c. 4. d. 5.* quod videtur probabilius.

4. Inualidum eſt votum, cui adiungitur finis vel alia circumſtantia mala tenens ſe ex parte rei votæ, vt v. g. vouet quis eleemoſynam ad obtinendam vanam gloriam, aut impetrandam per eam victoriam iniuſtam, felicem ſucceſſum furti, adulterij, &c. aut in gratiarum actionem pro ſucceſſu talis peccati: quia datio eleemoſynæ, in talem finem, eſt actio blaſphema, quaſi Deus peccata promoueat, ideoque non poteſt, eſſe materia voti. *Caiet. Nau. c. 12. Sanch. c. 6 Laym. l. 4. t. 4. c. 2. n. 6. Fill. t. 26. c. 5.*

5 Validum autem eſt, etſi ei adiungatur finis, vel alia circumſtantia mala tenens ſe tantùm ex parte vouentis, vt v. g. ſi quis ex vana gloria, aut ex

ira

ira erga importunum mendicum, voueat ei dare eleemoſynam: quia tunc res iſta bona eſt quam vouet, licèt ipſe voueat male, & cum peccato. *Ibid.*

6. Validum item eſt votum factum ex affectu erga rem bonam, vt bona eſt, etſi coniunctam cum cauſa mala: vt ſi quis voueret eleemoſynam, ſi ex duello euaſerit ſaluus, ſi non capiatur in furto, ſi filius ſibi naſcatur ex adulterio, quod parat, &c. licèt enim duellum, furtum, adulterium velle, malum ſit, tamen his poſitis non infamari, prolem gigni mala non ſunt ſed Dei dona: & votum non cadit ſuper iſta mala, ſed ſuper hæc bona, conſiderata (vt pono) quatenus in ſe bona ſunt. *Nauar. Laym. loco citato.*

7. Inualidum eſt, & veniale peccatum, vouere bonum, quod eſt impeditiuum boni maioris, vt præſertim ſunt vota contra conſilia Euangelica, vt v.g. manere in ſeculo, ducere vxorem, ire ad militiam, facere mercaturam. *Nauar. n. 29. Suar. Fill. c. 1. q. 7. n. 58. Sanch. &c.*

8. Si tamen aliquod bonum per ſe, & abſolutè minùs, fieret per accidens maius bonum, tunc talia vouere valet, vt v. g. ſi quis videret ſuſceptionem ordinum ſibi damnoſam. *v. Bon. p. 1.*

9. Matrimonium ordinariè inualide vouetur, quia ordinariè melior eſt cœlibatus. Dixi, *ordinariè*: quia valide vouetur, 1. ſi quis ad hoc obligetur, vt, quia ſine iniuria, aut graui infamatione ſponſæ, vel liberorum ex ea conceptorum, à ſponſalibus non poteſt recedere. 2. ſi id Reip. valde vtile futurum exiſtimetur, vt, quia v.g. ex eo ſperatur pax inter Principes, conuerſio hæreticorum, regni tranquillitas, 3. ſi quis ob fragilitatem, & inueteratam conſuetudinem peccandi, adeò ſit pronus ad lapſum, vt prudentes iudicent conſultum ei eſſe vt nubat: in quo tamen vltimo. *Lay. & alij* diſſentiunt. *vid. Bon. loc. cit. Fill. n. 6. Nauar. Suar. loc. cit. Laym. n. 12.*

DVBIVM IV.

Quæ, & quanta ſit obligatio voti?

Reſp. Tanta eſt quantam, tum quantitas materiæ

mittit, tum intentio vouentis, qua ſe vel-
, vel parum, vel abſolute, vel cum certa-
que reſtrictione temporis, qualitatis obli-
alt, deſignat: ita vt etſi obligatio voti ſit
turalis, vis tamen eius pendeat à voluntate,
hominis, tanquam prænia conditione vt
vel tantum obliget. *Ita communiter. v. Lay.*
n p. 5. Vnde reſolues.

In materia leui nemo obligatur ſub mortali
materia id non permittit. *Nauar. numer. 40.*
l. 4. c. 12. Laym. l. c. v. g. vouiſti recitare quo-
Salua Regina: omittendo ſemel, iterumque,
peccas mortaliter, quia materia eſt parua.
lib. 4. cap. 12. Laym. loc. cit. Azor. lib 21. t. 15.
etſi toto anno omittas, eſſe tantùm venia-
ò quod materiæ iſtæ paruæ non coaleſcant
ant, probabiliter docet *Diana tom. 5. miſc. num.*
x *Soto, Arag. & Tann. 2. 2. d. 4. dub. 3.* contra.
n. &c.

. In materia graui etſi quis poſſit ſe obligare
tùm leuiter, communiter tamen cenſetur ſe
uiſſe obligare, niſi aliunde conſtet. Vnde vio-
s tale votum, peccat grauiter ex genere ſuo.
Ibid.

3. Qui poſtquam graui voto ſe obſtrinxit, ſeriò
inde dolet quòd fecerit, non peccat grauiter
dò retineat animum implendi. *v. Sa V. votum.*

4. Qui violat votum de re iam ante præcepta,
g. qui poſt votum caſtitatis fornicatur, debet in
nfeſſione addere, quòd votum id habeat, aut
od Ordines acceperit, ſi Confeſſarius neſciat:
ia duplex tunc eſt malitia peccati. *Suar. cap. 6.*
eſſ. d. 7. Sanch. c. 5. Fill. c. 2. q. 7.

5. Alieno voto nemo obligatur ex vi illius voti.
Vnde ſi qui Canones videntur indicare filium à
patre religioni deuotum teneri eam profiteri, in-
telligendi ſunt, ſi filius votum patris ſemel ratifi-
cauerit. *Suar. c. 9. Sanch. Laym. c. 3. n. 6.*

6. Cùm hæres teneatur ſoluere vota realia de-
functi, non tenetur vi voti, ſed ex iuſtitia; ſicuti te-
netur alia illius debita, legata, &c. ſoluere, *Ibid.*

7. Eodem modo ſi communitas aliquid vouit,
in

Digitized by Google

in quod poſteri non conſenſerunt, non tenentur id ſeruare vi voti, ſed interdum ratione pacti, ſtatuti vel longæ conſuetudinis. *v. Lay hic c. 3.*

8. Cùm quis vouet factum alterius, ſenſus eſt, ſe curaturum id eo modo, quo licitè poteſt, vt v. g. rogando, perſuadendo, vel etiam præcipiendo, ſi ſit Superior, vel etiam aliquando paciſcendo, & ſuppeditando ſumptus. Sic parens, qui filium deuouit religioni ad nihil aliud tenetur, quàm vt conetur eam filio perſuadere: ſic qui Miſſas vel peregrinationem alteriùs curandam, quando ſtipendium ac ſumptus ei perſoluit, non tenetur alium ſubſtituere nouis ſumptibus, ſi prior non præſtet ad quod ſe obligauit. *Sanch. Laym. n. 7.*

9. Vota perſonalia non implentur niſi per vouentem: vnde qui vouit peregrinationem Romam v. g. non ſatisfacit, ſi conducat alium: neque ad id tenetur, ſi ipſe non poſſit. *Ibid.*

10. Vota realia ſoluenda ſunt ex proprio: vnde qui nequit ex ſuo, tenetur ab alio mendicare, Quòd ſi poſſit ex ſuo, & tamen alius, ſiue rogatus ſiue ſponte pro ipſo velit ſoluere, id valet: quia tunc quod alter dat, fit ipſius; non autem actio alterius perſonæ poteſt fieri alterius. *v. ib.*

11. Vota conditionalia non obligant ceſſante conditione, etiamſi ipſe vouens cauſa fuerit, vt conditio non poneretur; dummodo id non impediuerit per dolum, vim, aut malitiam, vt v. g. vouiſti peregrinationem, ſi eam Petrus approbet; deinde ſubmittis qui perſuadeat, vt non approbet: illo igitur non approbante, non teneris. Imò etſi malitiosè per fraudem, dolum &c. impediueris, adhuc probabile eſt, te voto non teneri, vt habet *Laym. cap. 6.* ex *Suar. & aliis.* Interim *Laym.* rectè hic aduertendum monet ad intentionem vouentis; vt v. g. ſi filius vouit ſe ingreſſurum religionem, niſi pater contradixerit, videtur eius intentio fuiſſe, niſi contradixerit ex ſe ſua ſponte, ſibi relictus, &c.

12. Qui vouit rem certam & determinatam, v. g. hunc calicem, ſi ea res pereat, non tenetur ad aliũ; cùm id non ſoleat intendi: ſi autem eam rem vendiderit, probabilius videtur eſſe, teneri dare pecuniam

niam quàm accepit : quia qui vouet rem, cenſetur promittere omnem eius vtilitatem.

13. Qui vouit aliquid faciendum certo tempore, vt ieiunare hoc, vel iſto die; illo tranſacto, ſiue cum culpa eius ad nihil tenetur : & neque, ſi præuiderit impedimentum eo tempore ſuperuenturum, tenebatur præuenire, cùm hæc non ſoleat intentio vouentis eſſe. *Suar. Nauar. l. 1. v. Bon p. 5.*

14. Qui vouit aliquid ſine certo tempore, v.g. peregrinationem, tantùm tenetur implere cùm commodè primùm poteſt : quia ſic moraliter quiſque cenſetur intelligere ſuam promiſſionem, vt habita commoditate non nimis diu differat, quamuis minor cauſa ſufficiat ad differendum, quàm ad omittendum. *Fill. c. 4. q. 10. Suar. Laym. c. 3. Bon. &c.*

15. Qui vouit aliquid ſine certo loco, v.g. ingredi religionem S. Benedicti, ſatisfacit intrando quodcumque Monaſterium illius Ordinis, in quo ſeruentur ſubſtantialia regulæ. Neque tenetur pro admiſſione peragrare prouinciam, ſed ſatis eſt adire loca aliquot non nimis diſſita. Et ſatisfecit voto ſi poſtquam ingreſſus eſt, remittatur, aut egrediatur. (ſaltem cum iuſta cauſa qualis eſt v. g. grauis ac diuturna triſtitia & anxietas, ſiue ex natura ipſa, ſiue aliunde nata. *Eſcob.* ex *Sanch. t. 1. l. 4. c. 16. n. 100.*) ante profeſſionem, *v. Trul. l. 2. c. 2. d. 20. num. 7. &* 8.

16 Qui vouit aliquid ſine certâ qualitate, v.g. religionem in genere, poteſt ingredi quamcumque, etiam laxiorem; modò ſeruentur eſſentialia, & ſit approbata. Similiter, ſi quis vouit triticum, &c. non tenetur dare optimum quod habet, ſed ſatis eſt, (loquendo de obligatione præcisè) vt det quod non ſit planè ineptum.

17. Qui vouit aliquid ſine certa quantitate, v.g. eleemoſynam, pecuniam, frumentum, &c. ſatisfacit dando quantum voluerit, modò non tam parum, vt videatur potiùs irridere ſuum votum, quàm implere. Ratio horum omnium petitur ex intentione vouentis, quâ nemo cenſetur ſe obligare, niſi ad id quod commodé poteſt, & communiter eſt decens. *Suar. Sanch. l. 4. c. 13.*

18. In

18. In dubio de mente vouentis, debet fieri interpretatio ſecundùm verborum, quibus vſus eſt, proprietatem, vel potiùs communem & vſitatam acceptionem, *Fill.t.26.c.2.Lay.c.3.*

19. Qui vouit, ſi ludat chartis, dare decem imperiales, tenetur ſecundùm *Sanch.* dare toties decem, quoties ludit; quia pœna eſt actui acceſſoria. Videtur tamen negare. *Laym.l.4. tr.4 c.5. n.4 vid. Trull.Dian.p.5.t.9.R 60.*

DVBIVM. V.

Quot modis tollatur obligatio voti?

Reſp. Dupliciter tolli poteſt: 1. Nullius authoritate interueniente: idque vel materiæ mutatione; vt ſi materia antè honeſta fiat turpis, indifferens, vel impeditiua maioris boni, ratione nouæ circumſtantiæ vel prohibitionis: vel ſi fiat impoſſibilis, abſolutè aut moraliter; vel deſitione conditionis, à quâ pendebat, 2. Interuentu authoritatis humanæ; idque tripliciter; irritatione, commutatione, vel diſpenſatione: de quibus ſequentibus dubiis. Eſt communis, *Sanch. l.4.c.24.Leſſ.l.2.c.40. Suar. Fill. to.26.c.*8. Vnde reſolues.

1. Etſi tua culpâ materia facta ſit impoſſibilis, inutilis, &c. tamen poſtquam iam talis facta eſt, ceſſat obligatio, & ſufficit pœnitere de culpâ.

2. Si concurrat obligatio duorum votorum incompoſſibilium, implendum eſt id, quod eſt præſtantius, & Deo gratius; alterum ceſſat. Quòd ſi verò ſit æquale, aut neſcias vtrum ſit melius, implendum eſt quod priùs vouiſti, & ruit poſterius: ſi & hoc neſcis, libera eſt electio. *v.Trul.2.c.2.d.9.*

3. Si materia voti fiat impoſſibilis quoad partem tantum, tunc ſi commodè talis materia diuidi non poteſt, aut non ſolet, ad nihil teneris: v. g. vouiſti ædificare templum, ſi totum non potes, non teneris ad partem.

4. Si verò diuidi commodè poteſt, & ſolet, manet obligatio ad illam partem quam potes: vt v. g. 1. Qui non poteſt ieiunare totâ hebdomadâ, poteſt autem aliquot diebus, ad hoc tenetur. 2. Qui matrimonium contraxit, & conſummauit poſt votum caſtitatis, tenetur non petere debitum; cum eatenus

:tum adhuc ſit poſſibile (reddere enim de-
.*Bonac.p.7.§.1.*

Quòd ſi votum diuidi quidem poſſit, ſed in eo ſit principale, reliqua verò acceſſoria m, non per ſe ſeorſim intenta, ſed dependen- priori, tanquam illius appendices & modi; ſi principale fiat impoſſibile, ruit etiam obli- acceſſorij, non autem contrà: vt v.g. vouiſti grinationem Romam in cilicio, & ibi certi ali- offerre; ſi peregrinatio impoſſibilis fiat, non ris cilicium ferre & oblationem mittere. *vid. b.l.4.c.10. Bon.d.4.q.2.p 4.§.4. Trul.l.2.c.1.d.10.*

DVBIVM. VI.

De voti irritatione.

ARTICVLVS I.

, & quomodo tollatur obligatio voti per directam irritationem?

Reſp. Cùm debeat violari cuiuſquam dominium quilibet dominus poſſit vti ſuâ libertate, hinc ſi teſtati dominatiuæ alterius ſit ſubiecta alicuius luntas, poteſt, is ſubditi iſtius omnia vota, qua- cunque ſint, ad ſuum libitum, ſine vlla cauſa, idè irritare directè, hoc eſt, poteſt velle & pro- nciare, vt illa vota nulla ſint, ita vt nullo etiam ſu obligatio poſtea reuiuiſcat (etſi peccent, ſi ſque cauſa irritent, vt docet *Leſſ. lib. 2. cap. 40. m.75. Nauarr. Suar. Fill.*) Porrò hoc ius proue- t ex iure poſitiuo, quo datur alicui legitima po- ſtas dominatiua in voluntatem alterius. *Ita com- muniter DD. v. Sanch. l.4. c.24. n.30. & 31.* Vnde ſolues.

1. Quiuis pater, & in eius defectu, auus pater- us, tutor, imò etiam mater, non tantum ſi tutrix t, ſed etiam in priorum defectu; & ſecundum uoſdam, reliquis deficientibus etiam magiſter, vel herus, vt *Suar. Leſſ. d.10.n.78.* contra *Sanch.* po- teſt directè irritare vota liberorum impuberum: vt colligitur ex *cap. Mulier. 32.q.2.c.1.& 2.20.1.& cap. Si quis de reg.* Impuberas autem ſecundum iura finitur in maſculis, anno decimo quarto com- pleto: in fœminis duodecimo completo, à die na- tiuitatis computando, vt *Sanch. loc. cit. v. Laym.t.4. capi2. Bon.di.4.q.2.p.6.§.2.*

2. Vota

Digitized by Google

2. Vota religioſorum (non tamen nouitiorum) etiam ſub prædeceſſoribus emiſſa, irritare poſſunt directè præter Papam, Abbates, Guardiani, Priores, & Rectores, ac probabiliter etiam Abbatiſſæ, vt habet *Suar. l.6. de Voto. c.7.n.10.Regin.l.18.n.342.Fill. Bon.l.c.n.26.* Excipitur tamen votum tranſeundi ad religionem ſtrictiorem. *vide Binsfeld. 3. p. Ench.c.9. Leſſ.n.75.Sanch.c.24.n.30.Bon.lib.5.*

3. Idem poteſt, ſecundum *Sanch.l.9.de matr.d.39.* maritus reſpectu votorum vxoris: licèt probabiliùs id alij limitent ad ea vota, quæ mariti iuri præiudicant. *Laym.hic cap.7.Fill.tract.26.c.8.q.8.Leſſ.d.10. num.83. & d.15.*

4. Qui ſemel votum irritauit, ſi poſtea nolit, non ideò reualidatur vt *v.Sa V.Irritatio Voti.*

5. Nullus ſupradictorum poteſt directè irritare vota emiſſa antè ſubiectionem, v. g. ante matrimonium, facta verò intra tempus ſubiectionis, de reimplendâ poſt tempus ſubiectionis, v. g. in pubertate, vel poſt obitum mariti, poſſunt irritare. *Bon.loc.cit.*

6. Votum, de quo dubium eſt, vtrùm emiſeris tempore libertatis, an ſubiectionis, non poſſe irritare Superiorem, docet *Salas 1.2.q.21. & Caram.l.3. cap.1.d.1.* Sed contrarium tenet *Suar.Sanch.Bon.&c.* cum *Bardi.d.6.c.1.§.28.*

7. Facta tempore ſubiectionis, poſſunt adhuc irritari poſt illud; v. g. quando filius iam eſt pubes. Quòd verùm eſt, etſi in pubertate ea ratificaſſet, putans ex errore eſſe firma: ſecùs tamen, ſi infirma eſſe nouiſſet, & independenter à prioribus ratificaſſet. *v.Leſſ.l.2.c.40.dub.10.*

8. Supradicti poſſunt reuocare, ac directè irritare vota, etſi ſemel ea ratificauerint; quia non priuarunt ſe dominio & poteſtate ſuâ. *v. Suar.de Voto l.6.c.6.* Quòd ſi tamen id ſine cauſâ fiat, erit ſecundùm quoſdam mortale: licèt probabiliùs id neget. *Suar.l.c.4. & Laym.hic.*

9. Prælatus poteſt irritare votum ſubditi, à prædeceſſore æquali vel inferiore, confirmatum, non tamen à Superiore. *v.de his Bon.loc.cit.§.3.Lay.c.7.*

ARTI

ARTICVLVS II.

Quis vota indirectè poſſit irritare?

Reſp. Si alicui, non quidem voluntas vouentis, ſed voti materia ſit ſubiecta, ita vt in hanc ius habeat, is tale votum poteſt irritare, irritatione indirectâ; hoc eſt, eius obligationem ſuſpendere, in quantum ſuo iuri præiudicatur: idque ex lege naturæ docente, quòd nemo poſſit alteri promittere aliquid in præiudicium tertij. *S. Thom. in* 4. *d.*38. *Suar. Leſſ. &c. ll. cc.* Vnde reſolues.

1. Sic irritare poſſunt, præter ſuprà nominatos, mater reſpectu filiorum puberum, quamdiu manent in domo paternâ, nec ſunt emancipati: item tutor puberis, vſque ad annum vigeſimum quintum, in iis quæ eorum poteſtati officiunt *Lay. c.*7.

2. Idem poteſt vxor reſpectu mariti; v. g. ſi is vouerit longiorem peregrinationem, habitare alibi, cubare ſeorſim, qui derogant vitæ ſociali, & vſui dominij quod habet in corpus mariti. *Leſſ. n.* 83. *Fill num.* 273.

3. Item dominus & domina reſpectu famulorum; vt ſi ij vouerint ieiunium, quo fierent inepti ad obſequia domini: quale votum non eſt caſtitatis, vel breuis orationis. *Leſſ. n* 86.

4. Item non tantum Pontifex reſpectu omnium fidelium, ſed etiam Epiſcopi, & Principes reſpectu ſubditorum, quando materia illis præiudicat. Denique ſuperiores reſpectu nouitiorum, in iis quæ impediunt nouitiatûs exercitia. *Leſſ. d.* 13. *n.* 8.

5. Non poſſunt irritare indirectè vota de re aliàs præcepta, v. g. non furandi; quia nemini præiudicant. Item neque vota implenda tunc, quando materia voti non erit ampliùs ſubiecta; v. g. vota ſerui, implenda cum erit liber; & coniugis, cùm alter erit mortuus.

6. Poteſt quis etiam indirectè irritare vota longè ante facta, quàm ſibi materia ſubiiceretur: v. g. facta è coniuge longe ante matrimonium.

7. Poteſt quis etiam vota à ſe, vel anteceſſore conceſſa & confirmata, indirectè irritare, vt patet ex art. ſuperiore. Excipe tamen, niſi ſuo iure ceſſiſſet, & hanc ceſſionem ſubditus acceptaſſet; vt

v.g.in voto caſtitatis, mutuo mariti & vxoris conſenſu facto. Secus tamen eſſet, ſi vel ſola vxor, vel vterque independenter ab altero vouiſſet.

8. Vota indirectè tantùm irritata reuiuiſcunt,& obligant quando alteri deſinunt præiudicare. *v.de his Bon.p.7.Laym cap.8.*

DVBIVM VII.

Quid ſit commutatio voti?

Reſp.Commutatio eſt ſubſtitutio alterius operis honeſti loco eius, quod voto promiſſum erat, ſub eadem obligatione. Circa quam, vt licitè fiat, traduntur hæ regulæ: *Prima.* Ad commutationem voti requiritur authoritas Eccleſiaſtica, 1. Quando commutatio fit in paulo minus bonum: quod ſi notabiliter minus ſit,miſcetur diſpenſatio. 2 Quando dubium eſt de æqualitate boni. 3. Quando fit in bonum æquale: licèt aliqui tunc putent ſufficere authoritatem propriam. Hæc tamen ſufficit ad commutationem in melius; quia in meliori minus continetur. Voco autem melius, quod eſt tale in ordine ad vtilitatem ſpiritualem vouentis,& Deo gratius.

Secunda. Ad commutationem voti in æquale, requiritur cauſa, licèt minor, quàm ad diſpenſationem;quia diſpenſatio plane liberat ab obligatione voti;commutatio verò aliud ſubrogat. Vnde ſi fiat in melius, nulla cauſa requiritur: ſi in æquali cum authoritate Superioris, ſufficit maior in illud propenſio.Si verò dubitetur,an ſit æquale, ſufficit notabilis moleſtia in implendo *.vid. Leſſ. lib.2.cap* 40. Vnde reſolues.

1. Quamuis oratio abſolutè ſit melior ieiunio, non licet tamen propria authoritate hoc in illam, commutare: quia hic & nunc poteſt ieiunium eſſe Deo gratius; vt pote vtilius ad bonum ſpirituale huius hominis.*Leſſ.d.16.Sanch.cap,56.*

2. Omnia vota perſonalia propria authoritate commutari poſſunt in votum religionis: imò ipſo iure omnia vota realia ſic mutantur in profeſſione.

3. Qui habet votum religionis, non poteſt illud propria authoritate commutare in ſuſceptionem

Epiſco

Epiſcopatûs: tum, quia hic non efficit hominem perfectiorem quàm religio, licèt perfectiorem eſſe ſupponat: tum, quia non conſtat, quod illud hic & nunc ſit Deo gratius: tum, quia ſic reſpondit Innocentius III. apud *Bonacin. in ſecundum praeceptum d.4.q.2.p.7.* Idem docet *Leſſ.2. c.4.d.16. num.103. Azor. Sanch. Laym. l.14.t.5.c.6.n.15. Palaus d.3.t.36.n.2. Fag. Dian. p.6.t.6.R.62.*

4. Qui habet facultatem diſpenſandi, habet etiam commutandi; non tamen contrà: quia commutatio eſt pars diſpenſationis; qui autem poteſt maius, etiam minus poteſt. Qui autem habet facultatem commutandi tantùm, non poteſt mutare niſi in æquale: quod moraliter & non ſcrupulosè æſtimandum eſt, vt monet *Laym.c.8.* In qua æſtimatione, ait *Caiet.* non negligenda ſunt concomitantia: v.g. in voto peregrinationis, habenda ratio non tantùm laboris, ſed etiam expenſarum, quas feciſſet. *Suar. Leſſ. v. Bon. p.7.§.3.*

5. Si is, cuius votum mutatum eſt malit deinde implere primum, id poteſt: tum quia id eſt melius vel æquale: tum quia in eius fauorem factum eſt, cum tacita conditione, ſi ei placuerit. *Leſſ. n.97. Sanch. Fill. n. 289.*

6. Si voti legitimè à Superiore commutari materia, ſiue opus fiat impoſſibile, vel indifferens, non tenetur redire ad prius: quia obligatio extincta eſt *vid. Layman. Bonac. ll. cc.*

DVBIVM VIII.

Quid ſit diſpenſatio, & qui poſſint diſpenſare in votis?

Reſp. 1. Diſpenſatio eſt abſoluta obligationis voti condonatio, nomine Dei facta. Ad hanc, vt valeat, iuſta cauſa requiritur; qualis v.g. eſt 1. Bonum Eccleſiæ, vel commune Reip. 2. Notabilis difficultas in obſeruatione voti. 3. Imperfectio actus, vel leuitas ac facilitas, ex qua proceſſit votum. *Suar. l.6. cap.17. Fill. num. 260. Sanch. l.4. cap. 45. vid. Bonac. p.7. num.24. Laym. c.8. num.5.* Vnde reſolues.

1. Cùm cauſa non ſufficit ad integram diſpen-

ſationem, partim diſpenſari, partim commutari poteſt. *Bon. l. c.*

2. Prælatus videns, (ac cùm facilè poſſit) non contradicens videtur diſpenſare, ait *Sa.*

3. Poteſtas etiam delegata diſpenſandi in votis, extendit ſe etiam ad vota iurata, & iuramenta pia ſoli Deo facta. *v. Suar. lib. 6. de voto Sanch. l. 8. de matr. c. 3.*

4. Ante voti acceptationem à certa perſona aut Eccleſia, non cenſetur ei ius acquiſitum, ideoque ſine eius iniuria poteſt diſpenſari vel commutari.

Reſp. 2. Poteſtas diſpenſandi conuenit omnibus Prælatis, qui habent iuriſdictionem in foro externo, vel priuilegium. *Leſſ. l. 2. c. 40. d. 12. Sanch. c. 37. & communiter.* Vnde diſpenſare poſſunt ſequentes: I. Papa reſpectu omnium fidelium in omnibus votis. II. Epiſcopus, reſpectu ſuorum ſubditorum, non autem Parochus: quia tantùm habet iuriſdictionem fori interni. *Suar. loc cit. cap. 12.* III. Prælati Regulares exempti, reſpectu ſuorum Religioſorum & Nouitiorum: idque circa vota, quæ vel in ſeculo, vel etiam Nouitiatu fecerunt. *Leſſ. num. 8. & 107. Sanch. l. 9. de matr. d. 29.* non autem Prælati non exempti, neque Abbatiſſæ. *Suar. Leſſ. ll. cc.* IV. Ex priuilegio Papæ, Confeſſarij Ordinum mendicantium, ſecundùm conceſſionem & moderationem ſuorum Superiorum, vt notat *Leſſ. d. 13. num. 108.*

Reſp. 3. Supradicti omnes Papâ inferiores poſſunt diſpenſare in omnibus votis, exceptis quinque ſoli Papæ reſeruatis, ſcilicet voto Caſtitatis perpetuæ, Religionis approbatæ, Peregrinationis, ad limina Apoſtolorum, ad S. Iacobum Compoſtellam, & Vltramarina, ſiue in Terram Sanctam, *vid. Bonac. Leſſ. Layman. ll. cc.*

TRACTA

Digitized by Google

TRACTATVS III.

De Tertio & Quarto Præcepto.

CAPVT I.

Quid tertium Præceptum. Momento, &c.

PRAECEPTVM hoc, quatenus vult tempus aliquod ſanctificari, ſiue impendi cultui diuino, eſt naturale, & adhuc obligat: quatenus verò tempus id deſignatur dies Sabbathinus, eſt cæremoniale, & in Nouo Teſtamento abrogatum, ac pro eo ab Eccleſia deſignatus dies Dominicus, & feſti: præſcriptuſque modus colendi, vt quædam opera illis diebus fiant, quædam non: hæc prohibentur, illa præcipiuntur. *Bon. Lay.* ex *D.Thom.2.2.q.122.*

DVBIVM I.

Quæ opera tum hoc præcepto, tum ab Eccleſiâ prohibeantur.

Reſp.1. Die feſto prohibentur omnia opera ſeruilia, hoc eſt, quæ & verſantur circa materiam externam; & vel mechanica & illiberalia ſunt, v.g. ſuere, fabricare; vel requirunt tantùm laborem corporis, & ab operariis tantùm & ſeruis fieri ſolent. *Ita DD. communiter. vid. Laym. l.4. tr.7.c.1. Suar. Fill.&c.*ex *D Th.l.c.*Vnde reſolues.

1. Impertinens eſt ad rationem operis ſeruilis, vtrum fiat ex lucro, an ex recreatione; ex hac, an iſta intentione, pia, vana & turpi *Caiet. Suar. Laym. l.c.&c.*contra *Sylu.& Canoniſtas.*

2. Impertinens quoque eſt, ſiue fiat cum defatigatione & labore, ſiue non; ſiue breui ſiue longo tempore, &c. quia nihil horum mutat naturam operis.

3. Seruile non eſt, ideoque nec prohibitum feſto ludere, choreas ducere, inſtrumenta muſica pulſare, iter facere pedibus, equo, curru, vel naui: vnde etiam ad hæc neceſſaria ſunt licita. *Nauar. c.13.Tol.& Laym. Suar. de feſt.c.27.*

Digitized by Google

4. Nec ſeruile eſt, ducere iumenta ſine onere; cùm id ſit iter facere, vt ait *Fill. hic c.9.n.70.* Ducere autem iumenta, currus, vel nauigium onuſtum mercibus, eſt ſeruile. *Suar. l.c. Fill. l.c.* Quòd ſi tamen ante feſtum talia itinera incepta ſint, continuatio eorum permittitur, vel ob publicam vtilitatem, vel damnum, quod aliàs ſequeretur.

5. Item nec ſeruile eſt, ſiue gratis, ſiue pro pretio docere, ſtudere, ſcribere, tranſcribere; & ſecundùm quoſdam, vt *Medinam, Lopez & Armillam*, quorum ſententiam probabilem docet *Lay.* contra *Sa. Fill. Azor, & alios multos*, pingere etiam coloribus, (nam de rudibus lineamentis plerique concedunt) terere tamen colores, & non pingere, ſed tingere vt v.g. colorare aſſeres vel pannos, dealbare parietes, illiberale eſt.

6. Videntur etiam excuſari poſſe in typographiis, literarum colloeatores, quando poſt diuina collocant neglectum penſum, vt habet *Laym. hic.* Imprimere tamen, ſeruile habetur. *Eſcob. E.5.c.4. Suar. Say. &c.*

7. Excuſat etiam *Fill. hic n.169.* diſtillationem, quæ ſine corporis fatigatione, potius ad experientiam & peritiam fit, quàm ex officio, & arte.

8. Seruile aliqui non putant, (alij contrarium tenent, & excuſant per conſuetudinem, ad otium aliaque peiora vitanda) venari. *Gran. 2.2. c.3. t.12. d.4. ſ.7. n.65.* aucupari, militare, gladiari, piſcari, (ſaltem in fluminibus recreationis gratiâ) & ſimilia: piſcatio tamen moderata eſſe debet. *v. Laym. & Fill. tr.27. c.9 q.12. Bon. d.5. q.1. p.2. n.25. Eſcob.* qui docet, laborioſam, & ex officio, non licere. Similiter quidam excuſant puellas ad otium vitandum acu pingentes. *Arm. Azor, Palaus, Sa, March. vid. Dian. p.6. t.6. R.15. & p.4. tr.4. R.62.*

Reſp. 2. Prohibentur prætere a quædam opera non ſeruilia, quæ dicuntur forenſia; vt ſunt mercatus, placitum, iudicium ad mortem vel pœnam, & ſtrepitus omnis iudicialis, id eſt, actiones, quæ ad deciſiones cauſarum, tam ciuilium, quàm criminalium, tam ſecularium quàm Eccleſiaſticarum ſpectant. *Ita commun. Doct. ex cap. 1. de feriis.* Vnde re-

s. 1. Feſto

1. Feſto non licet citare, adducere teſtes id eſt, exigere iuramentum iudiciale, proferre aut exequi ſententiam: quæ ſi feratur, eſt irrita. *v.Laym. l.4.t.17.c.2.n.7.*

2. Nec licet emere & vendere res non neceſſarias, negotiari publicè vel priuatim, inire contractus emptionis, locationis, permutationis, &c. (niſi ex conſuetudine, vel aliis iuſtis cauſis excuſentur) quia intelliguntur nomine mercatus, qui prohibitus eſt, *c.1.de feriis*, vt docet *Bon.* ex *Suar.c.13.& Fill t.27.c.10.q.2.n.180.*

3. Feſto licet excommunicare, diſpenſare iudicem priuatim informare, aduocatum conſulere, conſilia conficere, eligere, &c. quia non requirunt ſtrepitum iudicialem. *v.Bon.l.c.*

DVBIVM II.

Quæ cauſæ excuſent ab obſeruatione feſtorum, ob quas opera prohibita liceant?

Tales præcipuè ſunt ſeptem.

Prima. Diſpenſatio Epiſcopi, vel habentis poteſtatem quaſi Epiſcopalem: vti Superiores Religionum, imò & Parochi, quando non datur facilis acceſſus ad Epiſcopum. *Suar.cap.33. Laym.c.4.n.2. Bonac.p.1.n.20.*

Secunda. Conſuetudo, nam ſic licent nundinæ illæ in feſtis paſſim haberi ſolitæ; & præparationes deliciarum non neceſſariarum, vt cupidiarum, placentarum, & ſimilium ciborum artificioſorum: item emptiones & venditiones recularum parui momenti *Bon.l.c.Lay.l.c.*

Tertia. Pietas in Deum: per quam licent opera, quæ proximè (non quæ remotè) ſpectant ad cultum Dei; vt pulſare campanas, circumferre imagines, vel cruces, in ſupplicatione. Ornare autem, & verrere templa, ac ſimilia, quæ ad ipſum officium non ſpectant, ſi abſque ratione in feſtum differantur, venialia habentur. *Fill.n.218.Bon.l.c.*

Quarta. Charitas erga proximum: per quam licent, & valent actus iudiciales pauperum, orphanorum, viduarum, & miſerabilium perſonarum, ne expenſis grauentur. Sic etiam poſſunt ruſticanorum, in paruis oppidis, ſi aliis diebus adeſſe nequeant,

queant, cauſæ ciuiles agitari. Similiter licet pauperibus & infirmis, pro tunc egentibus, ſubuenire. Item emere & vendere ruſticis, qui aliis diebus impediuntur. *Laym. c. 2. n. 7. v. Dian. t. 1. R. 34.*

Quinta. Neceſſitas propria vel aliena, corporis vel animæ; ſi nimirum ſine graui incommodo, aut detrimento aliquid omitti non poſſit. Quomodo excuſantur 1. Iudicia, quæ celeritatem requirunt: v. g. ſi latro ſit fugitiuus, niſi tunc capiatur. 2. Serui & ancillæ coacti à dominis laborare, nec audentes recuſare: quod ſi tamen frequenter contingat, eos deſerere debent. *Suar. Lay. l. c.* 3. Iidem & ſimiles reficientes ſuas veſtes, cum id aliis diebus non poſſint. 4. Pauperes, qui ſe ſuoſque alere non poſſunt, operantes priuatim, ſine ſcandalo; maximè quando multi dies feſti concurrunt. *Bon. n. 13.* 5. Coci & culinarij. 6. Piſtores, laniones, & ſimiles in oppidis populoſis, & concurſu feſtorum. 7. Chirurgi, & pharmacopolæ. 8. Conflatores ferri & vitri coctores laterum, calcis, &c. & quicumque, quorum opus ſemel cœptum non poteſt interrumpi ſine damno. 9. Molitores, & naucleri pendentes à ventis 10. Piſcatores halecum, tinnorum, &c. qui certo tantum anni tempore id poſſunt. 11. Inſtauratores fontium, pontium, viarum publicarum, & ſimilium, quæ moram non patiuntur. 12. Sartores in operibus neceſſariis, vt funeribus, nuptiis, &c. ſi aliter fieri non poteſt vt ſatisfaciant 13 Agricolæ ad cauendum damnum ruri laborantes; vt ſi ob pluuiam imminentem ſegetes vel fœnum congregent. *Bon. n. 13. Fil. n. 211.* 14. Denique excuſantur etiam mercatores qui clauſis tabernis quædam vendunt; cum præſupponere poſſint, emptoribus ea tunc eſſe neceſſaria, nec aliàs commodè emere poſſe. De ſuprà dictis *vid. Suar. Fil. Laym. Bon. ll. cc.*

Sexta. Vtilitas, non ſimpliciter neceſſaria, ſed ad communem lætitiam, vel ſplendorem: ſic enim licet in aduentu vel ortu Principis laborare, vt perficiantur theatra, ignes, veſtes, &c. Quanquam monet rectè *Suar.* præſtare in hoc caſu petere veniam & Paſtoribus. *vid. Bon.*

Septima, Excuſat item, ſaltem à graui peccato, paruitas

paruitas operis,ſeu temporis. Vnde graue non videtur vnâ horâ laborare, vt habet *Suar. l.2. de feſtis c.31.* maxime vt notat *Layman*; ſi labor non ſit nimis ſeruilis, & fatigans corpus. Imò durum videtur mortalis damnare, ſi quis duas aut tres horas impendat. *v. Fill.t.27.c.11.q 1.n.105.* In forenſibus autem & iudicialibus, materiæ quantitatem non ex quantitate temporis, ſed qualitate operis deſumendam, monet *Eſcob. E.5. c.3.n. 14.* ex *Palao tom.1. tr.9,d.2. p.3 num.4.* Sic graue peccatum eſſe aſſerit venditionem rei magni momenti, cum magna ſolemnitate, licet breui tempore fiat. Quod intellige (ſecundum ſupradicta) niſi conſuetudo, vel neceſſitas excuſet.

DVBIVM III.

Quæ opera feſtis præcipiantur?

Reſp. Præcipitur 1. Auditio concionis non tamen ſub mortali, niſi quatenus quiſque tenetur diſcere neceſſaria ad ſalutem. *v. Trident. ſeſſ. 24. c.4. de reform. Fill. hîc, c 8. Bon.t.1.d.5.q.1.p.2.n.27. Suar. &c.* Dixi, *niſi quatenùs, &c.* quia homines rudiores ignorantes præcipua myſteria fidei, ea præſertim, quæ ſub graui obligatione eos ſcire teneri dictum eſt ſuprà *l.2.tit.1.cap.1.* tenentur lege charitatis, (ſi aliàs ea commode addiſcere non poſſint) ſub graui peccato concioni, vel potius catecheſi intereſſe. *Bon. d.5. in præcep. 2.n. 28.* addens eo caſu concionem etiam Miſſæ præferendam eſſe. *Trul.l. c. cap.1.d.4 n.12. Fagund. &c.* 2. Præcipitur ſpeciali præcepto, obligante ſub mortali, audire Miſſam, hoc eſt, mortali & humanâ aſſiſtentiâ, ſiue præſentiâ ei intereſſe. Eſt communis ex *cap. Omnes fideles*, & ex *cap. Miſſas de conſec. diſt 1.* contra *Angelum & Roſellam*, qui ſemel vel iterum negligere, dicunt eſſe veniale. Obligat hoc præceptum omnibus feſtis, omnes baptizatos vſum rationis habentes: non autem infantes, amentes, vel catechumenos. Ratio primæ partis, quia eſt vniuerſale. Ratio ſecundæ, quia aſſiſtentiam humanam habere non poſſunt. Ratio tertiæ, quia non ſunt Eccleſiæ ſubiecti. *Card. Lugo, di.22.ſ.1. & 2.* ex *Nauar. Sanch. & Gônin.* Vnde reſolues:

1. Non eſt obligatio audiendi concionem in Parochia propria: tum quia DD. multi nullum hac de re præceptum agnoſcunt; cùm *Trid. ſ. 24. c. 4. cap. de ref.* dicat, *teneri vbi id commodè fieri poteſt:* tum quia ſi qua obligatio fuit, ei derogatum eſt per priuilegia Regularium, & generalem conſuetudinem contrariam *Suar. de rel. t. 1. l. 2. cap. 16. Azor. Nauar. Cened. Zerol. p. 1. V. prædic. Trull. l. 2. cap. 1. d. 4. vid. Barboſ. in Trid. ſeſſ. 24. c. 4.* Imò Fratres Prædicatores, & Minores, & qui cum ipſis in priuilegiis communicant, concionantes in ſuis Eccleſiis, quovis anni tempore poſſunt auditoribus ſuis concedere 18. annos, & 320. dies Indulg. nomine Papæ. *Diana p. 4. tom. 4. R. 22.* ex *Rodriq. &c.*

2. Non eſt obligatio ad audiendam Miſſam feriâ quintâ, & ſextâ, & Sabbato Maioris Hebdomadæ: neque diebus Rogationum. *Azor. Henriq. Suar. d. 88. ſ. 51.*

3. In die Natiuitatis Chriſti tantùm teneris audire vnam Miſſam. *Nauar. Suar. Fill.*

4. Satisfacit, qui recitat ſub Miſſa (ex obligatione) Horas Canonicas, vel pœnitentiam iniunctam in confeſſione, vt contra *Caiet. Sylu. Aug. Armil.* docent *Suar. Sa, Rodriq. Fill. &c.* Ratio, quia duobus præceptis poteſt ſimul ſatisfieri, vt *v. ſuprà l. 1. t. 2. c. 3. dub. 3.* Idem de eo, qui confitetúr tempore Miſſæ, affirmat *Regin. l. 19. num. 14.* dummodò intentionem habuerit audiendi Miſſam. Negat autem *Suar. d. 88. ſeſſ. 6. Azor. c. 7. q. 6. Gordonus, Card. Lugo loc. cit.* ſi quidem poſſit differre confeſſionem, nec adſit neceſſitas præcepti confeſſionis. Idem dicit *Bonac. diſp. 4. quæſt. v. t. p. 11.* vbi contrarium praxim quorumdam excuſat, vel ob neceſſitatem communicandi; vel intentionem audiendi Miſſam aliam; vel denique ob bonam fidem.

5. Satisfaciunt etiam inſeruientes Miſſæ, ſi recedant allatum neceſſaria, v. g. vinum, hoſtiam, thus, &c. quia cùm hæc ordinentur ad officium non cenſentur abeſſe: dummodò non recedant ab Eccleſia, vel ſaltem non longè, *v. Bon.*

6. Peccat

6. Peccat, qui non audit integram Miſſam; & quidem venialiter, ſi omittatur parua pars; mortaliter, ſi notabilis, v.g. media, vel tertia pars. *Lay.* tamen, *& alij* durum putant, mortalis damnare eum, qui ab Offertorio, vſque ad finem adſit. Additque communiter excuſari à mortali, qui audiunt à principio Epiſtolæ, vel ſecundum alios, Euangelij vſque ad finem, vel ab initio vſque ad Communionem. *vid. Bon. t. 1. d. 4. q. vlt. C. Lugo d. 22. ſec. 1. n. 3.*

7. Non peccat ſaltem mortaliter, qui à duobus Sacerdotibus ſucceſſiuè duas dimidias Miſſas audit, vt habet *Nauar. cap. 21. Sa, Sotus. Henriq. Dian. t. 1. tr. 3. R. 18. Bon. d. 4. q. vlt. p. 11. Hurtado* contra *Suar. Cõn. Fagund.* quia audit integram Miſſam. Ob quam cauſam eſt probabile, etſi ſimul audiat, vt habet *Bon. l. c. Hurt. & Dian.* contra *Regin. Cõnin. C. Lugo, &c* quorum ſententia videtur probabilior

8. Non ſatisfacit, qui ſub ſacro dormit, pingit, docet; vel qui eſt poſt murum, aut aliam rem tali loco, vnde nihil audiri, videri, vel notari poſſit quid fiat: quia non cenſetur moraliter præſens. Satisfacit tamen ſurdus, cæcus, & quicunque (licèt ſit poſt oſtium, aut columnam, vel in feneſtra vel procul à templo) ita eſt præſens, vt ex ſignis externis colligere poſſit, quid à celebrante agatur, ſpectata loci naturâ, etiamſi ipſe per accidens nihil audiat, videat, aut intelligat, fitque pars per moralem coniunctionem eius multitudinis, quæ dicitur præſens, & eſt in conſpectu altaris *Bon. l. c.*

9. Audiens debet eſſe attentus, ſaltem virtualiter & in confuſo, vt aliquo modo aduertat quid fiat. Hinc ſi quis nunc attendat, nunc fabuletur, vt tamen ſemper aduertere poſſit quid fiat, licet peccet irreuerentiâ, non tamen damnandus eſt mortalis. Imò *Con. 3. p. q. 83.* cum *Sylu. Roſel. & Medi.* docet, eum ſatisfacere, qui voluntariè toto ſacro eſt diſtractus, modò ſibi ſit præſens, & cum reuerentia externa aſſiſtat. Quod probabile eſſe docet. *Lay.* contra *Suar. Bon.* & alios. *vide Conin. loc. cit. & Card. Lugo num. 26. 27.* Plura de tota hac materia

vide

vid. ſuprà lib. 1. tract. 2. cap. 3. dubium. 2. 3. & 4.

9. Præceptum audiendæ Miſſæ impletur quocumque in loco, ſiue in Parochiali, aut Cathedrali, ſiue in Regularium Eccleſia, ſiue in oratoriis priuatis, ſiue extra Eccleſiam audiatur. Ratio, quia Eccleſia tãtùm auditionem Miſſæ præcipit, non autem locum; ergo quouis loco impletur. *Tol. l. 9. cap. 7. Azor. cap. 6. Rodriq. Nauar. Suar. Con. Bon. d. 4. q. vlt. pu. 12. n. 4. & plures.* Quæ doctrina licet certa ſatis ſit; nihilominus quia poſt omnes ſuprà citatos Authores à quodam moderno, viro aliàs docto, in dubium vocatur, peculiari dubio examinanda eſt, ne cui (quia liber obuius eſt) ſcrupulus, aut conſcientia naſcatur erronea.

DVBIVM IV.

An ſit obligatio audiendi Miſſam in Parochia Dominicis, & feſtis maioribus?

Reſp. Etſi id quidem decens ſit, non tamen eſt obligatio. Eſt communis Authorum (quos *vide ſuperiore dub. vlt.*) & vt ait *Card. Lugo di. 22. ſ. 1. num. 2.* certa; etſi *Marchantius in Candelabro myſtico t. 4. c. 7.* & in *Reſolutionibus moralibus*, in forma manualis editis *c.* 8. in dubium vocet, ſcrupulumque mouere conetur. Ratio eſt, 1. Quia nullum extat ea de re præceptum. Quia *cap. Vlt. dominicis*, iubetur Parochus ante Miſſam eiicere eos, qui proprio Parocho contempto, iſthic Miſſam audire vellent: ergo ſine contemptu (formali) licet 3. Quia *cap. Si quis, de conſec.* iubentur ij, qui habent oratorium domi, in maioribus feſtiuitatibus audire ſacrum in Parochia, vel in ciuitatibus. 4. Quia vniuerſalis fidelium, & ipſorummet etiã Parochorum doctorum, & confeſſarium (qui pœnitentes hac de re non interrogant) conſuetudo, id non tantùm, (vt loquitur *Marchantius l. c.*) inſinuat, ſed manifeſtè docet. 5. Quia *Trid. ſeſſ. 22. c. 8.* tantùm dicit, populum debere moneri, (non autem teneri) vt frequenter adeant Parochias, ſaltem Dominicis, & feſtis maioribus *vid. Fagund. Lugo, Barboſ. Zenedo, Trull. lib. 3. cap. 1. d. 6.*

Neque obſtant quæ *Marchan.* obiicit, *vt*:

1. Quod iura antiqua decernant contrarium eò

quod

quòd *Sixtus IV. de treuga & pace*, præcipiat, ne Mendicantes prædicent, non teneri audire Miſſam in Parochia, Dominicis & feſtis. Nam imprimis ex illo Sixti decreto nihil ſequitur, cùm is non dicat teneri, ſed tantùm prohibeat, ne publice *prædicetur non teneri*. Cum enim honeſtiſſimum ſit, populum audire Miſſam in Parochia, idque ſuadere deceat minime deceret, id (publice præſertim) diſſuadere: nam inde ſcandala, & proprij Parochi contemptus, ſequi poſſent. Et hoc eſt, quod Sixtus cauere voluit. Deinde, eſto antiqua forſan aliqua iura id habeant, eis poſterioribus temporibus, per varia priuilegia, receptamque conſuetudinem vniuerſalem, eſt derogatum. *Caietan. Lugo & cæteri Autt. citt.*

Nec obſtat 2. Quòd multos Canoniſtas eam opinionem ſecutos aſſerit. Eſto enim olim quidam ſic ſenſerint; hoc tamen tempore, poſt tot & tam ampla priuilegia, poſt tam claram & diuturnam conſuetudinem, poſt Eminent. Cardinalium declarationes, & ipſorum etiam Pontificum nota decreta contraria, (vt *vide ſequenti Reſp.*) an aliqui id doceant, neſcio.

Nec 3. Locus Tridentini paulò antè in reſp. citatus, quem obiicit: vt patet ex verbis, & declaratione Emin. Cardin. Authorumque communi explicatione.

Reſp. 2. Epiſcopus non poteſt cenſuris, mulctis, aliiſque pœnis, cogere ad audiendam Miſſam in Parochia. Eſt contra *Marchan. l. c.* vbi ait, *Regulares ita communiter reſpondere, vt priuilegiorum ſuorum fimbrias magnificent, & dilatent philacteria*: & contra *Authorem Parochiani obedientis*. Ratio autem eſt. Quia, vt ait: *Nauar.* Epiſcopus non poteſt tollere, (nec reſtringere) ius commune, & generalem totius orbis conſuetudinem. Ita docent præter. *Auth. ſup. cit. S. Ant. p. 2. tit 9. c. 10. §. 1. d. 4. Sylu. V. Miſſa. Tolet. Laym. l. 4. t. 7. cap. 3. &c. & commun. omnes Theologi, & Canoniſtæ moderni.* afferuntque. *Azor. tom. 1. l. 7. capit. 8. quæſt. 6.* & *Card. Lugo d. 22. ſ. 1.* pro hac ſententia, declarationem Cardinalium in Trident., quæ expreſsè habet; *Non poſſe Ordinarium*

mulctis

mulctis & pœnis cogere ad audiendam Miſſam, vel Concionem in propria Parochia, etiam in caſu negligentiæ & contumaciæ. Et ſi his duobus, tanquam Regularibus minùs fidat, legere poteſt eandem declarationem apud *Barboſam in Trident. ſeſſ. 22. cap. 8. de ſacrif. Miſſæ, & ſeſſ. 24. de reformat. cap. 4. num.* 12. Item *Tractatu de officio & poteſtate Parochi*, vbi eandem ſententiam Barboſa ipſe ſequitur, & pro eâ ſuprn viginti authores celebres, partim Theologos, partim Canoniſtas, quâ Regulares, qua non regulares, citat. Vide eiuſdem *Remiſſiones in Tridentinum. impreſſ. Antuerpiæ Anno* 1644. & *Zerolam in praxi Epiſcopali p. 2. V. Parochia*, & *p. 1. V. Miſſa* §. *6.* Idem diſertis verbis confirmat Clemens VIII. Anno 1592. 22. Decemb. decreto ſuo, circa hanc ipſam contreuerſiam Duaci excitatam, quo eam dirimit, his verbis. *Præſenti noſtro decreto ſancimus, licere ſecularibus, Chriſtique fidelibus vniuerſis, Miſſas, diebus dominicis, & feſtis aliis maioribus audire in Eccleſiis, tam Fratrum Præd. quàm aliorum Mendicantium, nec non etiam Collegij Societatis* Iesv, *iuxta eorum priuilegia, & antiquas conſuetudines, dummodò id in contemptum parochialium Eccleſiarum non faciant: & tam dictis Fratribus Prædicatoribus, ac Prædicatoribus, ac Presbyteris dictæ Societatis, quàm aliis priuilegiatis, quibus id à Sede Apoſtolica indultum eſt, idoneis tamen, & ab Ordinario approbatis, peccata ſua, etiam Quadrageſimali, & Paſchali, & quouis alio tempore, confiteri licitè poſſe*, &c. Quod ſi verò dicta priuilegia, & alia ſimilia clariùs cognoſcere lubet, inſpiciatur, (vt alia taceam) Compendium priuilegiorum Societatis Iesv, vbi præter Leonis X. clara ſunt verba Pauli III. in *extrau.* data Anno 1549. Kalend. Nouemb. quæ incipit, *Licèt debitum*: qua *omnibus Chriſti fidelibus, cuiuſcunque conditionis, qui verbi Dei prædicationibus, in templis eiuſdem Societatis interfuerint, concedit, vt ibidem Miſſas audire, & Sacramenta recipere, liberè & licitè valeant, neque ad id ad Parochiales Eccleſias accedere teneantur.* Porro ne quis miretur; tam ampla

priui-

priuilegia Regularibus conceſſa à variis Pontificibus, placebit inſpicere eorum Bullas, in quibus reperiet motiua grauiſſima, aut ſi nec inſpicere Iubet, recogitet ſaltem, Deum ipſum Innocentio III. (dum vidit Eccleſiam Lateranenſem iam iam ruituram) oſtendiſſe eam ſuſtentari à S. Dominico, & S. Franciſco. Conſideret, quòd ſicut olim in varias orbis plagas, & in ipſam Germaniam, doctrina Chriſti tranſlata eſt opera Regularium, ita ſine eorum ſubſidio conſeruata diu non fuiſſet, vel ſaltem minùs floruiſſet. Et denique ne Regularibus ſuccenſeat quiſquam, quòd priuilegia ſua tueantur ſciendum eſt, quod ſine conſenſu Sedis Apoſtolicæ iis renunciare, aut cedere non poſſint: *vt vid. 2. Decret. tit. 43. de arbit. c. 5.* imò etſi faciant irritum fore, & peccaturos; quia iniuriam inferent Ordini, & Eccleſiæ toti.

Nunc ad argumenta Marchantij breuiter reſpondeo:

1. Affert auctoritatem cuiuſdam P. Capucini, qui *Parochianam obedientem* ſcripſit. Et huic quidem me paulò antè ſat multas grauéſque authoritates oppoſuiſſe, exiſtimo.

2. Ait, quorundam Epiſcoporum praxin eſſe contrariam, eamque fundari in iure antiquo, & nouo *Trid. l. c. ſeſſ. 22. & ſeſſ. 4.* vbi dicit: Teneri vnumquemque Parochiæ ſuæ intereſſe, ad audiendum verbum Dei, & rudimenta fidei: hæc autem in pleriſque locis ruralibus docentur in Miſſa; ergo etiam ad Miſſam poſſunt compelli.

Reſp. 1. Praxin iſtam (ſicubi eſt) paucorum eſſe, & contrariam praxi communi Epiſcoporum, in omnibus regnis & prouinciis, & inſuper Præſulis ſummi.

2. Praxin iſtam nec fundari in iure antiquo, cum illi, (ſi quod fuit) per priuilegia ſit derogatum, & abrogauerit conſuetudo: nec in nouo. Tum quia *Trid. l. c.* loquendo de concionibus & catecheſi, nullam facit mentionem Miſſæ: & in pœnalibus non valet illatio. Tum quia Tridentinum expreſsè addit, (quod *Marchantius* in ſua citatione omittit, cum tamen ad rem plurimùm faciat) *ſi commodè*

modè fieri poteſt. Tum quia nec illam quidem obligationem, quoad conciones eſſe receptam, oſtendit vniuerſalis Eccleſiæ conſuetudo; eò quòd forte regulariter *commodè fieri non poterat*, vt notat *Card. Lugo l.c.* Neque Catecheſis communiter docetur in Miſſa, niſi forte in pagis, vbi rarius contendunt Regulares cum Parochis de re præſenti. Denique neſcio, an non Epiſcopi, de quibus loquitur, ex numero forte ſint eorum, de quibus Pius V. in Bulla, *Etſi Mendicantium*, quæritur, quòd etſi Epiſcopi Ordines mendicantes meritò colere, & adiuuare deberent, non ſolùm id negligant, verùm etiam Concilij Tridentini verbis in prauum ſenſum detortis, eos incommodis & perturbationibus afficiant.

3. Citat decreta Synodi Leodienſis, & Namurcenſis; ſubiungitque: *quis verò audeat hæc condemnare, & Patres iſtius Synodi, inter quos multi Theologi fuerunt.*

Reſp. Decreta iſta (& ſi quæ forte ſunt ſimilia) intelligenda eſſe, ne cum contemptu proprij Parochi audiant ſacrum extra Parochiam: aut ſi quæ ſenſum alium habent, non eſſe recepta, vel vſu abrogata. *Ita Autt. citt. communiter.* Videri poteſt *C. Lugo l.c. Barboſa, & Zerola ll. cc.* & digniſſimus lectu libellus *Franciſci Fhonteni*, Concionatoris regij, cuius titulus: *Reſponſa, ad quæſita cuiuſdam primarij Prælati, &c.* excuſus primùm Gallicè Nancæi, Anno 1625. poſteà verò latinitate donatus, & recuſus Viennæ Auſtriæ, typis Michaëlis Rictij, Anno 1634. Mitto rationes cæteras, quibus frequentationem Parochiæ (ſine obligatione tamen) perſuadere conatur; cùm eam, vtpote honeſtam imprimis atque decentem, minimè improbare, ſed erroneam tantùm conſcientiam impedire intendam; ne videlicet cum perſuaſione obligationis Parochialia, vel cum apprehenſione peccati, Regularium templa frequententur.

DVBIVM V.

Quæ excuſent ab auditione ſacri?

Reſp. Duæ ſunt cauſæ, quarum altera ſi adſit, non teneris curare celebrari priuatim in portatili

cum

cum priuilegio, neque (etſi id conſilij ſit) preces interim alias loco Miſſæ dicere, vt habet *Nauar. c.13. Suar. Fill.t.5.c 5.q.11.*

Prima cauſa eſt Impotentia, vel ſimpliciter, vel moralis, aut difficultas ex notabili incommodo, proprio vel proximi; corporis, vel bonorum, vel etiam honoris: quia hæc eſt mens Eccleſiæ præcipientis inſtar diſcretæ & beneuolæ matris. *Bon. d.4.q.vlt.p.vlt. Nauar. Fill.t.5.cap.7.quæſt.11. Suar. d.85.*

Secunda cauſa eſt, quodcumque motiuum rationabile, quo quis bonâ fide putat ſe excuſari. *v. Suar. in 3. p. ſ.6. c.5. Laym. & Bon. l. c.* Vnde reſolues.

1. Excuſantur qui ſunt in nauigatione, vel carcere. Item in morbo, vel conualeſcentia, in qua obſit prodire foras. Item qui ſunt in excommunicatione, vel interdicto; de quo ſuo loco.

2. Item, qui cuſtodiunt caſtra, vrbem, gregem, infantes, (vel puerum, qui in templo quietus, & ſine perturbatione aliorum contineri non poteſt) vel domum, aut ægris ſolatio ſunt, aut coquere debent & ſimilia curare, quæ omitti non poſſunt. *Bon. Cõn.n 86. & 314.*

3. Item cui periculum eſt grauis offenſionis mariti parentum, vel dominorum. *Henric. Suarez. Fill.n.227.* Si tamen id ferè ſemper fieret, de alio medio laborandum eſſet.

4. Item ſi quis alioqui omiſſurus eſſet occaſionem commodum itineris, v. g. ſocios, cùm viam ignoret, vel pericula metuat. Alias verò tenetur ad Miſſam ante iter, vel itinere. *Suar. ſect. 5. Rodrig. Bonac. l.c.*

5. Si ſit grauis difficultas eundi ad Eccleſiam ob diſtantiam v.g. vnius vel alterius miliaris Germanici, vel etiam minoris ſpatij: maxime ſi via ſit moleſta, cœlum pluuium. Vbi habenda eſt ratio perſonarum, loci temporis, & conſuetudinis. *Bon. Suarez, Fill. loc.c. Marchant. Reſol. paſt.t.4. cap.6. num.7.*

6. Si ex conſuetudine patriæ fœminæ egredi non ſoleant tempore luctûs, vel etiam poſt partum.

tum. *Syluest. Caiet. Fill. num.* 229.

7. Si quis non habeat veſtes ſtatui ſuo conuenientes. *Nauar. Henr. Sa, Azor. Bonac. l. c.*

8. Si quæ ex occulta fornicatione prægnans metuat, ne id aduertatur, ſi prodeat. *Lay. l. 4. t. 5.*

9. Si quæ ſciret, alteri à quo perditè amaretur ſe futuram occaſionem peccati ſi prodiret. *Sa, Fill. num.* 227.

CAPVT II.

De IV. Præcepto: Honora Patrem, &c.

DVBIVM I.

Ad quid teneantur liberi erga parentes?

RESp. Tenentur vi huius Præcepti, tum genitoribus, tum Superioribus, in iis rebus, in quibus quiſque, & quamdiu ſubiectus iis eſt, amorem, reuerentiam, & obedientiam præſtare, ita vt ſi notabilis horum defectus ſit in re graui, grauiter peccetur: quòd faciliùs fiet reſpectu parentum quàm aliorum. *Ita communiter. v. Fill. t. 28. p. 2. c. 1. &c.* Vnde reſolues.

1. Contra amorem grauiter peccat filius 1. ſi ſigna odij parentibus oſtendat, & aſperè tractet. 2. ſi toruo oculo fere ſemper intueatur, ac ita aſperè loquatur, ac ſi odio haberet 3. ſi non ſubueniat in graui neceſſitate ſpirituali vel corporali, 4. ſi non impleat eorum teſtamenta & legata, modò hæres ſit. 5. ſi graue malum, v. g. mortem illis optet. *Nauar. Regin. l. 20. n. 8. Fill. t. 28. c. 1. q. 3. & 7.*

2. Contra reuerentiam grauiter peccat filius, 1. Si percutiat etiam leuiter; & ſecundum *Regin.* 2. Si manum ad percutiendum deliberatè attollat. 3. Si grauiter contriſtet. *Regin. l. 20. n. 24. Fill. n. 17. 18.* 4. Si animo deliberato ad grauem iram prouocet verbis contumelioſis, vel talibus, quibus ſciat grauiter offendendos. 5. ſi maledicta, conuitia, &c. in eos coniiciat, *Nauar. Fill. &c.* 6. ſi pauperes deſpiciat, vel nolit agnoſcere, quod ſi tamen exterius tantùm diſſimulet ſe noſſe, & nolit apud ſe habere, ex iuſta cauſa, dummodò prouideat de neceſſariis, *Bonac.* excuſat à peccato graui

graui, eò quòd rationabiliter non ſint inuiti. 7. Si in foro externo etiam de vero crimine accuſet, extra crimen hæreſis, proditionis, vel coniurationis in Principem, cùm non eſt alius corrigendi modus. *vide Bon. d. 6.*

3. Contra obedientiam grauiter peccat. 1. ſi in re graui ſit inobediens circa ea, quæ pertinent ad gubernationem domus, bonos mores, vel animæ ſalutem. *Fill. n. 20.* 2. ſi contra voluntatem parentis ducat vxorem ſe indignam. Indigna autem dicitur, cum qua non poteſt contrahere ſine dedecore iuxta ſuæ regionis vſum; non tamen poteſt exhæredari idcirco. 3. ſi ſine iuſta cauſa nolit eam ducere, quam vult parens; maximè ſi inde ſopirentur odia, aut parentum neceſſitas leuaretur. Erit autem iuſta cauſa, v. g. ſi ſit impar familia, ſi infirma, deformis, fatua, vel immorigera 4. ſi inconſultis parentibus nubat, vt habet *Sanch.* Poteſt tamen vbi conſuluit, ipſis inuitis prudenter contrahere cum ſe digna; cùm circa electionem ſtatus ſit ſui iuris. *Leſſ. lib. 2. c. 40. num. 43. Sanch. lib. 4. cap. 15. Fill. quæſt. 10. n. 20.* An, & quomodo peccent liberi furando parentibus, vid. infrà *l. 3. tr. 5. c. 1. dub. 4.* Item, an alienare poſſint bona, vid. infra *lib. 3. tr. 5. c. 3. d. 2. & lib. 3. tr. 5. c. 4. d. 1.*

4. Tenetur proles alere parentes egentes, adeò vt ſi graui neceſſitate aliter iuuari non poſſint, teneatur manere in ſeculo (niſi tamen in hoc illi certum, vel certè valde probabile periculum ſalutis immineret) & ſi religionem ſit ingreſſus teneatur egredi, & iuuare parentes; dummodò eorum neceſſitas eius profeſſionem anteceſſerit. *Fill. 5. n. 9. Bon. q. 1. p. 6.*

5. Si verò neceſſitas poſt profeſſionem superueniat, ſi ea extrema ſit, tenetur egredi, petita prius, licet non obtenta venia. Si autem ſit grauis tantum, in qua vtcunque poſſint viuere, non tenetur quidem, poteſt tamen égredi, ſi Prælatus permittat. Quo caſu tenetur, in quantum non obſtat ſuo intento, deferre habitum, & obſeruare ſubſtantialia Religionis: at poſtquam parentibus ſubuentum eſt redire. *v. Leſſ. l. 2. cap. 41. dub. 3. tr. 5. c. 1. dub.* vid. & infrà *tr. 5. c. 1. dub. 4.*

Digitized by Google

DVBIVM II.

Ad quid teneantur parentes erga filios.

Parentes, quo nomine etiam intelliguntur aſcendentes, v.g. auus, proauus, &c. tenentur graui obligatione iuris naturalis, conſeruationem & educationem liberorum curare. Circa quod ex *Bonac. diſp. 6. quæſt. 1. Azor. p. 2. l. 2. r. 17. Fill. tr. 28. c. 2.* reſoluuntur hi Caſus.

1. Grauiter peccant parentes, qui ſine iuſta cauſa, prolem hoſpitali, vel locis publicis exponunt. *vide Bonac. hic, & Fill. t. 21. p. 2. cap. 2. & infrà tract. 5. cap. 1.*

2. Mater tenetur (ſub veniali tamen) lactare proprio lecte', niſi habeat iuſtam excuſationem: tunc verò tenetur ſub graui peccato, bonam nutricem quærere. *Bon. d. 6. quæſt. 1. p. 6. Laym.* Item tenetur ſecundum iura prolem alere ad finem anni tertij: poſteà educatio vſque ad emancipationem ſpectat ad Patrem. Excipe, niſi hic eſſet pauper, & mater diues. *Fill. Laym. l. 5. t. 10. c. 3. Regin. lib. 20. num. 32.*

3. Pater tenetur proli, non tantum legitimæ, ſed etiam (in quo ius ciuile à Canonico correctum, iuxta *cap. Cùm haberet*) ſpuriæ curare alimenta, hoc eſt, cibum, potum, veſtitum, & honeſtas artes: iuxta ſuum ſtatum: niſi tamen aliundè ſe alere poſſit; & non indigeat; deindè etiam dotem filiæ. Et quidem Clerici, etiam ex fructibus Eccleſiaſticis poſſunt hæc ſuis ſpuriis præſtare. *Fill. l. c. t. 28. cap. 2. 28. Laym. l. 5. t. 10. p. 3. c. 5.* vide infrà *tr. 5. c. 4. d. 5. q. 1.* Hinc peccant, 1. ſi non adhibeant diligentiam ſaltem mediocrem, vt acquirant bona, quibus filij alantur, habéntque hæreditatem ſecundum ſuum ſtatum, 2. ſi bona dilapidando impotentes ſe reddant, ad liberos honeſtè ſecundum ſtatum ſuum educandos, ac dotandos. *Bon. d. 6. q. 1. p. 6. Azor. Fill. &c.* 3. ſi ſine legitima cauſa filiæ dotem negent, (vel filium exhæredent) v.g. quia vult ingredi, vel eſt ingreſſa Religionem, vel quia ipſis inuitis nupſit, licèt ſe indigno. *Bon. l. c. §. 2.* ex *Azor. Regin. &c.* vel quia filius ordinem ſacrum ſuſcepit. Sicut enim Pater tenetur dotare

ſuas

Digitized by Google

ſuas proles pro matrimonio vel ingreſſu Religionis; ita etiam ad ſuſcipiendos ſacros ordines. Neque hæc donatio eſt reuocabilis: imò ſic donata non poſſe computari in legitimam, aut diuiſionem cum fratribus, docet *Barb. &c.* 17. Contrarium tamen tenet *Molin.* & cum *Dian. p.8.t.6. A.* 91. & 92.

4. Parens tenetur proli ſubuenire relictâ religione, iiſdem caſibus, quibus proles parenti; quos vid. *ſuperiore dubio caſ. 4 & 5.*

5. Parentes graui obligatione tenentur inſtruere liberos per ſe, vel alios, in neceſſariis ad ſalutem. Hinc grauiter peccant, 1. Si quantum in ipſis eſt, non curent vt bonis moribus imbuantur, doctrinam Chriſtianam ſeu fidei rudimenta addiſcant, prauorum conſortia vitent, mandata Dei & Eccleſiæ obſeruent, Sacramenta frequentent, peccatis abſtineant. *Azor. Fill. Bon. l. c. 2.* Si occaſiones peccandi ab iis non auertant, vel in locis, aut domibus ſuſpectis habitare permittant. *Trull. l. 1. d. 3. n. 4.* 3. Si conſilio, vel exemplo malo deprauent. 4. Si non obiurgent, puniantque diſſolutos; moderatè tamen; nam peccant etiam verberando immoderatè, v.g. vt notabiliter lædantur *Sot. Sylu. Bon. l. c. & d. 3. de contract. p. vlt. p. 3.*

6. Tenentur etiam proli relinquere libertatem circa electionem ſtatus. Vnde peccant, inuitos ad matrimonium, vel religionem cogendo, vel abſtrahendo. Et quidem *Trident. ſeſſ. 25. de Reg. c.* 18. excommunicat cogentes ad monaſterium filias.

7. Etſi frater fratri, vel ſorori, ſaltem in extrema, vel quaſi extrema neceſſitate teneatur ſubuenire, lege tum charitatis, tum pietatis: non tamen eſt ea obligatio, quæ inter parentes & liberos; cùm non ſit iſta dependentia. *vid Leſſ. l. 2. c. 41. n.* 34. Vnde ſi profeſſus eſt in religione, non tenetur egredi, vt ſuccurrat *Trul. l. 2. c. 2. d. 24. n. 8.* ex *Suar. &c.*

Quæres. An filius aliquando poſſit à Patre priuari hæreditate?

Reſp. Poteſt ex iuſta cauſa, alias non; eaque in teſtamento debet exprimi. *Auth. Sed hodie, C. de inoff. teſt.* Talis autem cenſetur.

1. In

1. Ingratitudo, (niſi in gratiam Patris redierit, ipſumque pœnituerit ante teſtamentum conditum) vt ſi affecit Patrem graui iniuriâ, vel eius vitæ inſidiatus eſt, vel manus iniecit, vel maleficis ſe immiſcuit. *Bon. d. 3. q. 7. p. 3.* ex *Couar. Sanch. Azor, Molin. &c.*

2. Si nouercam, ſeu Patris vxorem cognouerit carnaliter: ſi Parenti furioſo, vel carcere detento, noluit ſuccurrere, fideiubendo: ſi impedierit Patrem teſtari: ſi bona Parentum dilapidauerit, cum graui ipſorum diſpendio.

3. Si filia minor 26. annis luxurioſam vitam elegerit, &c. Circa quas.

Nota. Valere has cauſas, quando filius aliunde habet vnde viuat: nam alimentis ad vitam neceſſariis priuari non poteſt, cùm debeantur iure naturæ, quod à iure ciuili tolli non poteſt. *Bon. d. 6. q. 1. p. 6. §. 3.* ex *Sanch. Mol. Azor. Regin. Fill. Trull. l. 4. c. 1. d. 2. & to. 2. l. 7. c. 17.*

DVBIVM III.

Ad quid teneantur tutores, & curatores, qui parentum ſunt loco?

Tutor (idem eſt de curatore) tenetur curam gerere pupilli, eiuſque bona ritè & fideliter adminiſtrare. Ratio. Quia in hunc finem conſtituitur, & aſſignatur pupillo patris loco. Quare ſi delinquat, vel notabiliter ſit negligens hac in re, peccat grauiter, & ad compenſationem damni, quod pupillus ex eo accepit, obligatur, (ſaltem de dolo & culpa lata) imò etiam ſi tutoris officium exercet pretio, (quod tamen ſi ab initio non eſt conſtitutum, cenſetur ſuſcepiſſe gratis) tenetur etiam de leui culpa. *Bon. de contr. di. 3. q. 19. p. 4.* Vnde reſolues.

1. Tutor tenetur tueri perſonam pupilli dum opus eſt, eumque bonis moribus imbuere, & benè educare, per ſe vel alios. *Bon. l. c.*

2. Tenetur bona pupilli fideliter adminiſtrare, ideoque (officium tutoris ſuſcipiens) inuentarium conficere; alioqui damna ex eius defectu ſecuta reſarcire; nec licet illi pupillo pecuniæ nimium ad vſus inutiles concedere.

3. Tutor

3. Tutor (vti & Curator) tenetur conſeruare omnia iura, bona & actiones pupilli, (vel Minoris) & bona aliàs peritura vendere, pecuniamque conuertere in emptionem bonorum ſtabilium, vel in cenſum, &c. provt fuerit vtilius. *Ibid.* ex *Rebel. p. 2. l. 17. q. 1.*

4. Si tutor, vel curator pecuniam pupilli conuertit in ſuos vſus, tenetur ad reſtitutionem totius lucri ceſſantis, vel damni emergentis, quod inde accepit pupillus vel Minor. *l. c. Rebel. q. 17.*

5. Tenetur item ad reſtituendos fructus (deductis expenſis) quos ex bonis pupilli percipere poterat, & ſuâ culpâ non percepit. *Sylu. V. tutor. §. 4. Rebel. l. c.*

6. Tenetur nomina debitorum exigere, & debita pupilli perſoluere, ita tamen vt quantum fieri poteſt, bono pupilli conſulat *Sylu. Trebell. ll. cc. Tabiena ib.*

7 Tutor vel curator non poteſt donationes, vel remiſſiones gratioſas facere de bonis pupilli: quia non ad deſtruendum, ſed tuendum eſt conſtitutus. *Ibid.* Excipe donationem remuneratoriam; ſic enim poteſt v. g. ſtipendio debito pro liberali ſeruitio aliquid addere, ex liberali donatione. *Moli. Lugo d. 23. ſ. 10 Sanch. Trul. l. 7. c. 17. d. 8. v. Dian. p. 8. t. 6. R. 17.*

8. Denique tenetur (officio finito) reddere rationes: quia hoc onus eſt commune eorum, qui bona aliena adminiſtrant. *vid. Bon. de contr. d. 3. q. 19. p. 4* & infrà hoc libro *tom. 4. p. 2. in appendice ad contractus.*

DVBIVM IV.

Quæ obligatio Dominorum & famulorum, aliorumque Superiorum & inferiorum erga ſe inuicem?

Reſp. 1. Domini, & Superiores tenentur habere curam famulorum, aliorumque ſuorum ſubditorùm. Patet ex 1. *ad Tim. 1. Si quis ſuorum, &c.* Et ratio eſt, quia ſunt ipſorum caput, & vices parentum gerunt; ideóque tenentur quodammodò ad eadem, ad quæ parentes. Imprimis verò curare tenentur, quantum in ipſis eſt, vt ſeruent præcepta

Dei

Dei & Eccleſiæ. *Bonac. d.16. quæſt.1. p.8.* Vnde reſolues.

1. Peccant Domini grauiter. 1. Si ſine iuſta cauſa impediant famulos, ne feſtis Miſſam audiant; vel ſi feſtis opera ſeruilia imponant, vel ſi iubeant ea, quæ ſine peccato fieri non poſſunt. *Nauar. c.14. &c.* 2. Si peccandi occaſionem permittant cum poſſint impedire; aut ſi grauiter delinquentes non corrigant, vel negligentes neceſſaria ad ſalutem non moneant, corripiant. *Bon. loc. cit.*

2. Peccant item grauiter, 1. Si grauibus iniuriis afficiant, diabolos, canes, &c. appellent. *Bon. loc. cit. & Trul. l.4. c.1. d.6.* licet *Dian. p.7. t.7. R.47.* excuſet à peccato talem contumeliam, quod ex ira & indeliberatione ſoleat proferri. 2. Si alimenta conuenientia non præbeant, mercedem iuſtam (dummodò fideliter ſeruiuerint) non ſoluant, vel differant abſque rationabili cauſa. *Ibid.* 3. Si ante elapſum terminum temere domo expellant: in quo caſu, (niſi grauiſſima ex cauſa id fecerint) tenentur ad ſolutionem integræ mercedis. *Leſſ. Azor. c.14. q.1. Fill. n.117. Regin. Moli. &c. Eſcob. t.3. E 9. q.33.* 4. Si eum, qui liberos alióſve domeſticos, verbis, exemplo, vel moribus prauis corrumpit, & reprehenſione non emendatur, è domo non dimittant. *Nauarr. cap.14. Azor. Trul. d.61. numero 2.*

3. Herus non tenetur famulo infirmo (quamdiu ægrotat) dare ſalarium; (niſi in extrema, vel graui neceſſitate; tunc enim debet ex charitate) imò ſumptus in eius curationem impenſos poteſt repetere *Molin. l.1. t.28. c.4. n.8. Eſcob. t.3. c.9.*

Reſp. 2. Famuli, cæterique ſubditi, tenentur ſuis dominis & ſuperioribus aliquo modo eadem, quæ filij parentibus, nimirum amorem, reuerentiam, & obedientiam præſtare. Ratio patet ex dictis, quia ſunt illis quaſi loco parentum *S. Thom. 2.2. q.193. Regin. l.20. n.62.* Vnde reſolues.

1. Peccant famuli grauiter, 1. Si non laborent, vel ſeruiant fideliter; tenenturque ad compenſationem damni. *Molina, Leſſius l.2. cap.24.* 2. Si graue damnum inferant, vel inferri permittant, cùm poſ-

ſunt

Digitized by Google

ſint impedire. *Nauar. cap.* 14. *n.* 22. *Fill. t.* 28. *c.* 3. 10. *Regin. loc. cit.* Et quidem ſi damnum illud inferatur, (ſiue à confamulis, ſiue ab extraneis) in rebus, quarum cura ipſis commiſſa eſt, à reſtitutione non poſſunt excuſari *Molin. Leſſ. lib.* 2. *cap.* 23. *d.* 10. *n.* 65. *Fill. tom.* 36 *cap* 6. *q.* 9. *n.* 114. 3. Si abſque grauiſſima cauſa diſcedant à domino ante terminum elapſum, vltra hunc verò manere non tenentur, etiamſi morbo impediti ſeruire aliquandiu non potuerint. *Molin. loc. cit. Regin. num.* 517. *Eſcob. E. n.* 56. 4. Si domino in rebus magni momenti non obediant, *Bon. loc. cit.*

2. Famuli non peccant, ſi ſuſtentationem, vel mercedem iuſtam domino negante, vtantur compenſatione occulta. *Molin. loc. citato Fill. tract.* 36. *cap.* 6. *quæſt.* 3. dummodò tamen alius modus non ſit impetrandi; nec plus accipiatur, quam debetur; neque ſcandalum, aut aliud incommodum graue timeatur. *vid. Bonac. de reſtit. d.* 2. *quæſt. vlt. p.* 2. *num.* 16.

3. Similiter pro obſequiis, ad quæ non tenebantur, præſtitis, (ſi quidem illa non gratis & liberaliter, ſed animo mercedis exhibuerint) licere ex rebus domini accipere compenſationem, quæ aliter obtineri non poſſit, docet *Nauar. cap.* 17. *n.* 108. *Leſſ. l. c.* Plura de his v. infrà *tom.* 5. *cap.* 1. *d.* 4. *& c.* 3. *d.* 10. *& Bon. d.* 6. *q.* 1. *p.* 8.

DVBIVM V.

Ad quid teneantur Coniuges erga ſe mutuò, vi huius præcepti?

Reſp. Vxor in iis, quæ ſpectant ad domus gubernationem & bonos mores, tenetur obedire marito; hic verò vxorem, non vt ſeruam, ſed vt ſociam tractare. Ratio eſt, quia maritus caput, & vxor commembrum. *Nauar. c.* 14. *n.* 20. *Tol. Fill. t.* 28. *c.* 9. *q.* 6. *n.* 144. *& commun.* Vnde reſolues.

1. Coniuges peccant 1. Si debita intentione non contrahant matrimonium 2. Si ſine diſpenſatione prætermittant proclamationes, 3. Si Sacramentum matrimonij in ſtatu peccati mortalis recipiãt. 4. Si vtantur matrimonio contra naturam, vel modo indebito, vel cum periculo abortus. 5. Si de-

bitum ſine iuſta cauſa negent. 6. Si cum periculo pollutionis tactus habeant impudicos.

2. Peccat grauiter vxor, 1. Si maritum rixis, vel aliter verbis, ad grauem iram, vel blaſphemiam prouocet. *Fill.l.c. n.*145. *& Bon.*2. Si quid notabile expendat contra voluntatem viri,& conſuetudinem fœminarum ſimilis ſtatûs;niſi tamen ex paraphernalibus ſi habet.3.Si ſpreto viro ſibi imperium vindicet. 4. Si nolit ſequi virum domicilium mutantem, dummodò poſſint ſine periculo vitæ, & ſalutis; & contrarium non ſint pacti: & maritus poſt nuptias non ſit factus vagus. *Nauarr.Tol.Bon p.*7. v. infrà *t.*5. *cap.*1. *dub.* 4. 5. Si ſine ſufficienti indicio malè iudicet de mariti incontinentia.6.Si ſine iuſta cauſa debitum neget v.infrà *l.6.* 7. Si ſe ingerat in adminiſtrationem domus ſine iuſta cauſa, qualis eſt,ſi v.g.maritus prodigus bona familiæ dilapidet. *Sylu.Trul.c.*1.*d.*4.*n.*18.

5. Peccat grauiter maritus.1.Si verbis contumelioſis,vel infamatoriis afficiat vxorem. 2. Si impediat illam circa præcepta Dei vel Eccleſiæ ſine iuſta cauſa.*Sayr.l.*7.*c.*7.*Nauar.c.*14.Si verò impediat, etiam ſine cauſa, circa ea bona, quæ conſilij tantùm ſunt,vt eſt confeſſio,communio,&c. communiter tantùm peccat venialiter, niſi conſtet quòd magnam ex iis vtilitatem percipiat. *Sayr. Fill.Bon. q.*1.*p.*7.*Trul.* 3. Si cædat grauiter:moderatè tamen caſtigare verbis, vel etiam ex graui cauſa moderatis verberibus,habitâ ratione conditionis & ſtatus, quandoque poteſt. 4.Si alimenta neget;niſi tamen vxor à conſortio mariti propriâ culpâ diſceſſerit. 5.Si negligat gubernationem domûs,& rem familiarem. 6. Si vxori non cohabitet, vel ſine iuſtâ causâ diu abſit. 7. Si cùm poſſit,alimenta non procuret.*Fill.n.*140.*&* 141.*Nauar.c.*14.*n.*19.*Tol.l.*5.*c.*2. *Sanch.l.*10.*de matr.di.*18.*n.*16.*Bonac.p.*7.

DVBIVM VI.

Quæ obligatio Parochorum erga ſuos?

Reſp.Curatus,ſiue Parochus iure diuino tenetur.

1. Reſidere in ſua Parochia. *Trid ſeſſ.*23.*cap.*1.*de reform.*

Digitized by Google

reform. Barb. de off. Parcch. c. 8. num. 1. alioqui in conſcientia fructus non facit ſuos, teneturque pro rata abſentiæ reſtituere fabricæ Eccleſiæ, vel cauſæ piæ. Poteſt tamen ex iuſta cauſa, & licentia Epiſcopi ad breue tempus abeſſe. *v. Nauar. c. 25. Azor t. 2. l. 2. c. 4. Poſſeu. Barboſ. Trul. l. 4. c. 1. d. 8.*

2. Tenetur adminiſtrare Sacramenta, quoties & quanto cum periculo, *v. infrà & Bon. t. 1. d 4. q. 5 p. 2. Poſſ. Barb. ll cc.*

3. Orare pro populo, & celebrare, vt populus audiat Miſſam: quam etiam teneri eum eidem applicare diebus ſaltem feſtis, & aliquot aliis, docet *Tol. l. 3. c. 5.* Sed negat *Suar. Côn. in 3. p. q. 83. art. 1. d. 11.* cùm nullo iure id cautum ſit, *vide Bonac. q. vlt. Barb. loc. cit.*

4. Docere populum, concionando, arguendo, &c. per ſe vel alios. *Tol. l 5. cap. 5. Poſſ. Barb. Trul. ll. cc.* v. ſuprà.

5. Tenetur ſingulis diebus Dominicis, & feſtis ſolemnibus populo doctrinam Chriſtianam explicare, per ſe vel alium, vt conſtat ex *Trid ſeſſ. 24. c 4. de reform.* idque ſub graui obligatione etiam iuris diuini. ob ſummam neceſſitatem, propter quam eos ab Epiſcopis, aliiſque Prælatis ad id cogi poſſe ſub pœna excommunicationis, (omneſque alios vt eam audiant, diſcant & ſciant) docet *Trul. l. 1 cap. 1. d. 4. n. 7. & 8. Baldel. to. 2. l. 1. d. 48.* ex *Sanch. Palao, Barboſ. &c.*

6. Tenetur infirmos viſitare, pauperum curam habere, peccata corrigere, &c. de quibus *Poſſ. Reg. to. 2. l. 20. c. 5. ſ. 3. Barb. c. 7.* v. ſuprà.

DVBIVM VII.

Quæ obligatio Præceptorum & diſcipulorum?

Reſp. Inter Præceptores (idem eſt de pædagogis) & diſcipulos eſt quodammodò eadem obligatio, quæ inter parentes & liberos: *Vnde reſolues.*

1. Diſcipuli peccant, 1. Si præceptoribus & pædagogis non exhibeant honorem & reuerentiam. 2. Si non obediant in rebus pertinentibus ad ſtudia & bonos mores. 3. Si eos conuitiis, vel contumelioſis verbis traducant. 4. Si negligenter ſtudeant, ſcholarum aut ſtudiorum tempore luſui va-

cent, vel otio. 5. Pecunias parentum dilapident, vel inutiliter expendant. 6. Malo fine ſtudeant 7. Gymnaſij ſui leges, vel Academiæ ſtatuta (ſi quidem ea ad peccatum obligent) non ſeruent. 8. Scientias ſuperſtitioſas aut vetitas addiſcant, vel libros prohibitos legant. 9. Stipendium debitum doctori ſuo non ſoluant, cùm poſſint. *v. Nauar. c. 23. & 25. Fill. tr. 28. p. 2. c. 10. q. 1.*

2. Magiſtri & pædagogi peccant. 1. Si peccata diſcipulorum diſſimulent, & non corrigant quando poſſunt. 2. Profectum eorum in literis non ſedulò promoueant. 3. Non doceant bonos mores 4. Si ex propoſito falſa doceant vt vera, vel ſuperſtitioſa & ſaluti noxia. 5. Non ſtudeant ipſi v officio ſatisfaciant. 6. Si ſtipendium exigant maiu iuſto, vel quàm Gymnaſij leges, aut conſuetudo permittat. 7. Doctoratûs inſignia negent dignis, vel indignis conferant, quod *Nau.* dicit eſſe mortale; præſertim in Theologia, Iure Canonico, Ciuili, & Medicina: nam in Philoſophia fortè veniale tantùm eſſe cenſet *Caiet. V. Doctoratus.* 8. Si diſcipulis malo ſint exemplo. 9. Si malis moribus imbutos, & qui aliis pernicioſi ſunt, ad ſcholas admittant, vel ex iis non dimittant. *vid. Trul. lib. 4 cap. 1. d. 11.*

TRACTATVS IV.
De V. & VI. Præcepto.

CAPVT I.

Quid quinto Præcepto prohibeatur?

Non occides.

PRohibetur hominis occiſio, mutilatio, verberatio, aliáque ſimilis afflictio iniuſta; de qua quæritur; quæ & quando ſit iniuſta.

DV

DVBIVM I.

An aliquando liceat occidere, vel mutilare ſemetipſum?

Reſp. Abſque diuina authoritate non licet ſe ipſum directè, & ex intentione occidere. Ratio, quia eſt contra charitatem ſui; & fit iniuria Reipub. & Deo, qui eſt ſolus directus & abſolutus Dominus humanæ vitæ. Dixi 1. *abſque authoritate Diuinâ*, propter Samſonem & quoſdam Martyres, qui ſeipſos occiderunt, vel ex diuina inſpiratione, vel inculpata ignorantia. Dixi 2. *directè*: quia indirectè quandoque licet ſe occidere, hoc eſt, aliquid facere vel omittere, ex quo præter intentionem mors certò ſequatur: quia præceptum conſeruandi vitam vtpote affirmatiuum, non ſemper obligat, ſed poteſt omitti propter bonum finem, neceſſitatem, vel magnam vtilitatem. *S. Thom. 2. 2. q. 64. v. Fill. hîc tom. 29. c. 4. q. 5. & Bec. 2. 2. tom. 3. c. 7. q. 8.* Vnde reſolues.

1. Miles poteſt, imò tenetur perſiſtere in ſtatione, etſi moraliter certus ſit ſe occidendum *C. Lugo d. 10. q. 1.* Item poteſt ad euertendam turrim hoſtilem, aut perdendos hoſtes, puluerem incendere, etſi ſciat ſe obruendum; vti & nauem mergere, vel incendere, ne hoſtis eâ potiatur cum graui Reip. damno, docet *Leſſ. l. 2. c. 9. n. 32. Fagund. tom. 1. l. 5. c. 11.* Similiter licet ſe obiicere telo vel ictui, ad ſeruandam vitam Principis, amici ad mortem iniuſtè damnati vices ſubire. *Leſſ. l. 2. c. 9. n. 30.* vel in naufragio tabulam cedere, ex *Tol. Leſſ. l. c. Lopoz p 1. c. 65.* Item ſeruire peſte infectis, vel ad fugiendum incendium ex alto ſe præcipitem dare, cum certo periculo mortis. *Leſſ. & Fill. l. c. Laym. c. 1. n. 3. C. Lugo diſp. 10. ſ. 1.* Vbi tamen euerſionem illam iuris, & combuſtionem nauis (ſi quidem nulla ſit ſpes euadendi) timide & nonniſi ex grauiſſima, v. g. boni publici causâ, videtur concedere. *vid. n. 51. & 52. &c. Malderum tr. 3. c 1. dub. 19. Dian. p. 5. tract. 4. Reſ. 26. Fagund. p. 6. c. 11. n. 6. & ſequent.*

2. Etſi Virgini non liceat ad caſtitatem ſeruandam directe ſe occidere, licet tamen ei certo pe-

Digitized by Google

riculo mortis ſe exponere, etiam pro ſola integritate corporali, licet rationabiliter præſumere ſe conſenſuram: quia integritas iſta magni æſtimatur. *vid. Laym. c. 1. n. 3.*

3. Reo licet non fugere, imò etiam ſponte ſe ſiſtere iudici plectendum; licet poſitiuè ſe ipſum perimere non poſſit, etiamſi à iudice id ei committatur *vid. Leſſ. c. 9. d. 6. C. Lugo d. 10. de iuſt. ſ. 1. n.* 38. contra *Vaſq* 1. 2. *d.* 173 *c.* 3.

4. Etſi Carthuſianus in extrema ægritudine poſſit ſeruare vitam veſcendo carnibus, idque probabiliter ei tum liceat, (atque adeò non peccet, qui inſcio præberet cibos ex carnibus; *Sanch. Dian. p* 8. *t.* 7. *R.* 70.) licitè tamen & laudabiliter etiam tum omittit, cum certo periculo mortis, vt contra *Vaſq. & Gran.* docet *Dian. p.* 5. *d.* 4. *R.* 32. ex *Vict. Lorc. &c.* quia rationabiliter negligit vitam pro bono communi ordinis. *C. de Lugo d.* 10. *n.* 33. contra *Azor. & Eſcob. t.* 6. *c.* 7. vbi docet, teneri carnibus veſci, ſi exigit neceſſitas, ita vt aliter vitam conſeruare non poſſit: quod *Sanch. p.* 2. *conſ. l.* 5. *c.* 1. *d.* 35. cum *aliis ſex* ita diſtinguit: ſi neceſſitas veſcendi ſit ab intrinſeco, v.g. morbo, ex quo iudicio medicorum conualeſcere non poſſit, niſi eſu carnium, ait probabilius eſſe, non teneri veſci, (tametſi licite poſſit) quia morietur naturaliter ex morbo, cuius ipſe non eſt cauſa: ſi verò ſit ab extrinſeco, v.g. ſi ob inopiam aliorum ciborum fame moriendum eſſet) teneri veſci, quia mors illa cum ſit violenta, ipſi imputaretur.

5. Licet carnem vigiliis & inediâ moderate affligere: qui autem aduertens vitam iis notabiliter minui, nihilominus continuaret, peccaret grauiter, vt notat *Laym. di.* 3. *de inſt. tom.* 3. *p.* 3. *cap.* 1. *num.* 5. ex *Caiet.* Etſi hic multi ob bonam fidem, & zelum Deo placendi excuſentur. *vid. Bon. d.* 1. *ſ.* 1. *num.* 32. & 33. 36. *&c.* Vbi recte notat, aliud eſſe procurare abbreuiationem vitæ, ſeu mortem poſitiuè ſibi afferre; aliud permittere, vel periculum eius ſubire, vel non adhibere media ad auertendam. Prius ait eſſe illicitum, v.g. pœnitentiis indiſcretis, carniſque macerationibus, vitam notabiliter

Digitized by Google

tabiliter abbreuiare : poſteriùs verò ſæpe licere, ideóque non teneri Carthuſianum carnibus veſci, nec aliquem alium vti pretioſa & exquiſita medicina, ad mortem vitandam ; nec ſecularem relicto domicilio quærere ſalubriorem aërem extra patriam.

6. Excuſantur ægri, qui paulò antę mortem, causâ humilitatis, vel boni exempli, petunt humi collocari, quia non intendunt vitam abbreuiare. *vid. Vaſq. l.c.* Addit *Laym. l.3.to.3.p.3 c.1. numer.5.* non teneri quemdam mediis extraordinariis, & nimis duris, v.g. abſciſione cruris, &c. vitam conſeruare ; niſi tamen ea communi bono ſit neceſſaria. *v. Leſſ loc.cit. Sanch. in opuſc. tom.2.l.5.c.1.d.34.* Vbi dicit, infirmum in periculo mortis, ſi ſit ſpes ſalutis, non poſſe medicamenta reſpuere. Non videtur tamen virgo ægrotans (per ſe loquendo) teneri ſubire manus Medici, vel Chirurgi, quando id ei grauiſſimum eſt, & magis quàm mortem ipſam horret. *Eſcob. E.7.c.8.* ex *Turrian. ſum.p.1.c.263 dub.5.*

Reſp.2. Non licet ſe mutilare, niſi ſit neceſſarium ad conſeruationem corporis totius: quia nemo eſt ſuorum membrorum abſolute dominus. *Leſſ.l.2.c.6.d.14.* Vnde reſolues.

1. Non licet ſe caſtrare ad conſeruandam caſtitatem, vel ſedandas tentationes : quia hoc ad eum finem non eſt neceſſarium. *S. Thom.* 2.2. *q.65.a.1. Leſſ. Molin. Fill.t.29.c.4.q.3.&c.*

2. Peccant parentes, qui filios etiam conſentientes caſtrant, vt ſint vtiles cantui. *vid. Laym.l.3.t.3. cap.1.*

Quæres. An ſepeliendus ſit in loco ſacro, qui ſeipſum occidit ?

Reſp. Id vetant Eccleſiæ Canones : qui tamen non ſunt intelligendi de iis, qui ex furore, amentia, vel paſſione grauiſſimæ triſtitiæ, turbata phantaſia, id fecerunt; vel qui ante mortem verè de hoc doluerunt. Quòd ſi conſtet quempiam ſe ipſum occidiſſe, & dubitetur vtrum deliberatè, an ex animo turbato factũ, in praxi priuatur ſacra ſepultura, cùm præſumatur ſecundùm opus externum voluntariè

luntariè eſſe factum : niſi tamen ex circumſtantiis contrarium colligatur. Si verò dubitetur, à ſe ipſo, an ab alio v.g. ſit præcipitatus in aquam, delictum tam atrox & contra naturam non præſumitur ſine euidentibus indiciis. *Molin. t. 3. di 20. vid. Laym. loc. cit. num.* 8. *V. etiam Eſcob. E. 7. cap.* 8. vbi dicit, eum, qui moritur ex vulnere in duello accepto, ſi viuus ex loco diſceſſit, non eſſe priuandum ſepultura Eccleſiaſtica.

DVBIVM II.

An & quomodo liceat occidere malefactorem?

Reſp. Extra cauſam neceſſariæ defenſionis, de quo infrà nulli id licet, niſi authoritate publica, & iuris ordine ſeruato, vt patet *Exod.* 22. *& Rom.* 13. Vnde reſolues.

1. Non licet marito vxorem, aut patri filiam occidere in adulterio deprehenſas : quia ad id non habent auctoritatem publicam ; & leges ciuiles id permittentes, à Iure Canonico ſunt correctæ, tanquam iniquæ. Secus eſt de proſcriptis, quos occidendi cuius authoritas publica datur : idque non iniuſtè, cùm ad Reipub. defenſionem ſit neceſſarium. Peccant tamen, qui non ex zelo iuſtitiæ, ſed odio aut priuatæ vindictæ cauſa faciunt. *vid. Laym. l. c.*

2. Peccat Princeps, vel Magiſtratus, (regulariter loquendo) vt *v. infrà l.* 5. *c.* 3. *dub.* 1. qui occidi iubet reos non citatos, vel non damnatos, etſi priuata ſcientia conſtet eſſe nocentes : quia ex iure naturæ, actus publicus fieri debet ex ſcientia & authoritate publica *vid. Caiet. V. homicidium, Fill. tract.* 9. *cap.* 3. *quæſt.* 6. *num.* 27. *Bon. loc. cit. p.* 1. *n.* 7. *v. & infrà l.* 5. *cap.* 3. *d.* 1.

DVBIVM III.

An, & quomodo liceat occidere priuata authoritate iniquum aggreſſorem?

Reſp. Ius naturæ permittit, vt vim vi repellas, & aggreſſorem, qui iniquè eripere tibi conatur vitam, aut quæ ad eam honeſtè agendam tibi ſunt neceſſaria, vt bona temporalia, honores, pudicitiã, membrorum integritatem, præuenias, & occidas: ita tamen vt id fiat animo te defendendi, & cum

modera

moderamine tutelæ inculpatæ; hoc eſt, non inferendo maius damnum, nec vtendo maiore vi, quàm neceſſarium eſt ad arcendam iniuriam. *Ita comm. S. Thom. q 64. a. 7. Molin. &c. Leſſ. dub. 8. num. 44.* Vnde reſolues.

1. Non licet reo occidere miniſtros iuſtitiæ, à quibus ad carcerem, vel ſupplicium trahitur: vti nec licet id proſcripto, vt notat ex communi *Lay. l. 3. t. 3. p. 2* quia non ſunt iniqui aggreſſores.

2. Etſi ob contumeliam aliquam, v. g. ſi viro honorato dicatur, *mentiris*; non liceat alterum occidere, eò quòd aliter repelli poſſit, ac ſoleat, *Leſſ. Azor. Hurt. &c. Dian. p. 5. tom. 4. R. 11. & 13.* licere tamen, ſi aggreſſor fuſtem, vel alapam viro valde honorato impingere conaretur, quam aliter auertere non poſſe, docent cum *Dian. loco citato R. 4. Leſſius Hurt. & alij.* 12. verum & hoc videtur in praxi periculoſum.

3 Si fuſte, vel ſolo vulnere, vel amputatione brachij, vel aliter arcere iniuſtam vim potes, non licet occidere. Vnde ſi quis ſit perſona talis, cui non ſit dedecus fugere, debet fugere potiùs, ſi poteſt, & ſaluare ſe: ſecus autem, ſi turpe ſit fugere, v. g. viro nobili, vel officiali bellico; niſi rurſus hic & nunc id tali turpe non eſſet, ob præſtantiam inuaſoris, vel alias eius qualitates, v. g. quia ebrius eſt, vel amens; talem enim occidere non licet, quando potes fugere. *Mald. Dian. p. 5. t. 4. R. 9. vid. Laym. l. 3. t. 3. p. 3. c. 3.*

4. Non licet occidere furem, ob res exiguas: licet autem, ſi quis auferat honorem valde notabilem, aut bona magni momenti; niſi tamen alia via verbi gratia, iuris vel aliter, arceri aut recuperari poſſint. Quare quando iura ſignificant, furem nocturnum occidi impunè, non autem diurnum, præſupponunt, quòd plerumque nocturni non poſſint aliter arceri, diurni autem poſſint. Alioqui enim, ſi nocturnus poteſt capi, non debet occidi, & ſi diurnus non poteſt capi, nec repeti ab eo, quod aufert, niſi occidẽdo, id licet: ea tamen non debent eſſe parui momenti, & mini-

 mùm

Digitized by Google

mùm vnius aurei, ſecundùm *Mol. tom.4.t.3.di.16. n.7. v. Laym. c.3.* vel potiùs ſecundùm alios apud *Dia.p.5.t.4.R.18.* duorum quanquam & hoc *Diana l.c.* nimis laxum videatur : imò *Bon.de reſt.* rem non magni valoris hic cenſet, etſi ſit trium vel quatuor aureorum. Si tamen talem (fur v.g.) vſurpet, vidente ac reſiſtente Domino, aut Cuſtode, aut huic vim faciat, verbi gratia, repetentem incipiat ferro inuadere, permittunt cædem *Bon. Dian. &c.l.c.* etiam, ſi dubium ſit, an res poſſit aliter ſaluari, aut recuperari. *Bonac.l.c.* quia nemo inquit tenetur ſe exponere periculo amittendi res ſuas. *v. Laym.c.3. Nauar. Dia.loc.citato.*

5. Probabilius eſt, hæc etiam licere Clericis & Religioſis, ob bona temporalia. Iura verò in contrarium afferri ſolita, intellige, quando non ſeruatur moderamen inculpatæ defenſionis, *Laym. loc.citato Tan.Tom.5.di.4. q.8. d.4. Eſcob. E.7. cap.8.* vbi etiam docet ex *Tan. tom.3. d.4. n.68.* licere virgini occidere inuaſorem pudicitiæ, ſi violationem nequeat aliter euadere.

6. Cùm tamen iniquus aggreſſor ſit in periculo ſalutis, poteſt quis ex charitate ei parcere, & iniuriam potiùs pati: ſed non tenetur, eò quòd alter ſua malitia ſit in iſto periculo. *Laym. Ibid.*

7. Non licet occidere, ſi iniuria iam eſt contracta, vel aggreſſor iam fugit: quia id non eſſet ſe defendere, ſed vindicare, vt docet *Tol. Rodriq.* Sed *Henriq. & Nauar. c.15. num.5. Fernandez, p.1. c.9. §.1.* dicunt, ſi læſus magnam faceret iacturam honoris, niſi fugientem mox perſequeretur, poſſe eum perſequi, & percutere, quantum eſſet ſatis ad defenſionem honoris. Quod *Laym. Bon. Leſſ. Fill. C. Lugo, &c.* putant practicè vix poſſe fieri, ſine vindicta; etſi ſpeculatiuè videatur eſſe probabile. *v. Dian.p.2.t.1. miſc. Reſ.15.* Concedit tamen *C. Lugo; Moli. Leſſ. &c.* cum *Dian.p.8.t.7.R.47.* licere furem fugientem v. g. cum equo tuo, conficere telo vel ſagitta; quia inuaſio adhuc durat. Etſi verò id non liceat, poſtquam in tutum ſe recepit, ſi tamen per Iudicem non poſſis recuperare rem tuam, potes ingredi locum vbi illa detinetur, eamque

tibi

tibi vendicare,& ſi alter vi impediat, vim vi repellere. *Tan. Leſſ. Mald. Hurt. Dian. p.* 5 *t.* 4. *R.* 37. & *p.* 8. *t.* 7. *R.* 47.

8. Ad defenſionem vitæ, & integritatis membrorum, licet etiam filio, religioſo, & ſubdito, ſe tueri, ſi opus ſit, cum occiſione, contra ipſum parentem, Abbatem, Principem: niſi forte propter mortem huius, ſecutura eſſent nimis magna incommoda, vt bella, &c. *Syluest. Bonac. p.* 8.

9. Licet quoque occidere eum, de quo certò conſtat, quòd de facto paret inſidias ad mortem: vt ſi vxor v. g. ſciat ſe noctu occidendam à marito; ſi non poteſt effugere, licet ei præuenire. *Nau. Leſſius, n.* 45. *Fill. n.* 39.

10. Hinc etiam dicunt alij, vt *Sanch.* 2. *mor. c.* 29. *& alij*, licere occidere eum, qui apud Iudicem falſa accuſatione, aut teſtimonio, &c. id agit, vnde certò tibi conſtat, quòd ſis occidendus, vel etiam (quod alij difficiliùs concedunt) amiſſurus bona temporalia, honorem, &c quia hæc non eſt inuaſio; ſed iuſta defenſio; poſito quod de alteriùs iniuria tibi conſtet, nec ſit alius euadendi modus. *Leſſ.* tamen *Fill. & Lay.* non audent id defendere; propter periculum magnorum abuſuum. *v. Eſcob. Ex.* 7. *c.* 9. *Hurt. Lugo, n.* 10. *ſ.* 7. *Dian. p.* 8. *t.* 7. *R.* 52.

11. Quandocunque quis iuxta ſupradicta habet ius alium occidendi, id poteſt etiam alius pro eo præſtare, cùm id ſuadet charitas. *Fill. Tan. tom.* 3. *d.* 4. *quaſt.* 8. *Molin. d.* 18. An autem, & quando ad hoc teneatur, *v. Leſſ. l.* 2. *c.* 9. *d.* 13. *Dian. p.* 5. 4. *R.* 9. 14. 20.

DVBIVM IV.

An aliquando liceat occidere innocentem?

Reſpond. Directa intentione, & ſcienter, nunquam licet; niſi Deus omnis vitæ Dominus concedat, Indirectè autem & per accidens, aliquando licet, vtendo nimirum ſuo iure, & dando operam rei licitæ, & neceſſariæ, ac tanti momenti, vt vitæ æquiualeat, *S. Thomas & Doctores communiter.* Vnde reſolues.

1. Si Tyrannus minetur vrbi excidium, niſi innocens occidatur, id non licet directè. Neque valet,

ſicut,

ſicut membrum licet abſcindere pro ſalute corporis ita & ciuem pro Repub. quia homo eſt tantùm pars moralis Reipub. à qua non accipit eſſe, & viuere, ſicut membrum corporis à corpore. *Molin. tom.4 t.3.d.10.Leſſ.Fill.&c.*

2. Poteſt tamen Reſpub. eo caſu talem cogere, vt Tyrannum adeat, & ſi nolit, tradere; cùm ex charitate & iuſtitia legali teneatur vitam exponere pro Repub. Vnde ſi id renuat, fit nocens. Neque hoc erit cooperari eius morti, ſed tantùm permittere; cùm traditio de ſe ſit indifferens, & mors tantùm ſequatur indirectè, & præter intentionem Reipub. *Mol.l.c.Leſſ.l.2.c.9.d.7. Fill.t.29,n.11.Lay.&c.* Limitat *C. Lugo d.10. de iuſt.* ſi innocens ſit ſubditus, vel peregrinus teneatur mori pro Repub. aliena.

3. Si fugere non poſſis mortem, perſequente hoſte, niſi per viam anguſtam, qua quiſpiam iſtic ſedens eſſet obterendus, licet nihilominus (dummodò tamen, ſi infans eſt, ſit baptizatus, vt monet *C.Lugo,& Eſcob. Ex 7. cap.8.* fugere cum eius periculo, & interitu, præter tuam intentionem. *Leſſ. num.59.Fill.n.36.*

4. Similiter ad expugnandam vrbem, & victoriam reportandam, ſi neceſſarium ſit licet tormenta in eum locum dirigere, vbi multi ſunt innocentes: quia horum mors præter intentionem ſequentur *Leſſius, loco citato.*

5. Non licet occidere obſides, etſi qui eos miſerunt, non ſeruent fidem: quia ſunt innocentes. *Bon.t.2,d.2.q.vlt.ſ.3.p.7.Dian.p.5,t.4,R.35.* contra *Azor,&c.*

Quæres. An aliquando liceat procurare abortum?

Reſp. Quicunque malitiosè in ſe vel altero curat abortum, peccat grauiter, ſiue fœtus ſit animatus, quia eſt verum homicidium; ſiue non, quia tendit ad occiſionem hominis, & eſt contra naturam generationis. *Leſſ.d.10. n.61.* Si tamen ad vitam matris conſeruandam, omnino ſit neceſſarium ſequentes Regulæ tenentur. 1. Si fœtus mortem matri allaturus, & probabiliter necdũ ſit animatus:

animat

animi rationali, (animari autem communiter aiunt, mares die quadrageſimo, femellas verò octogeſimo, quæ res valde incerta eſt) quidam permittunt, etiam directâ intentione expelli, vt *Sanch. l. 9. de matr. d. 20. n. 9. & 10. Henriq. &c.* contra *Leſſ. l. 2. cap. 9. d. 16.* & alios, quorum ſententia in praxi ſuadenda: quorſum enim directè expelles, cùm indirectè liceat, & ſufficiat? 2. Si verò fœtus ſit animatus, materque iudicetur moritura cum prole, niſi medicinam ſumat, licet eam ſumere, & ſecundùm quoſdam tenetur, intendendo directè ſuam tantùm ſanitatem, etſi indirectè, ac conſequenter deſtruatur fœtus: quia in pari neceſſitate mater poteſt magis proſpicere ſibi, quàm proli. 3. Si verò cum morte matris, ſpes vitæ & baptiſmi prolis affulgeat, tenetur mater, ſecundùm pleroſque, ſub mortali, abſtinere ab omni remedio deſtructiuo prolis; quia tenetur vitam corporalem exponere, pro extrema neceſſitate ſpirituali infantis. Contrarium tamen docet *Lud. Lopez.* quod *Sa V. Charitas* dixit eſſe probabile. *vid. Leſſ. loc. cit. Sanch. Fill. c. 29. cap. 6. q. 1. Bonac. tom* 8. *n.* 3.

DVBIVM V.

De Duello, & Bello.

ARTICVLVS I.

Quid ſit, & an liceat Duellum?

Reſp. Duellum eſt duorum (vel ſubinde etiam plurium) certamen, quod ex condicto, vno indicente & altero acceptante, ſuſcipitur; ita vt id, non ſit vitam defendere, ſed exponere periculo. Quod etſi communiter ſit mortale peccatum, licitum tamen eſt ex iuſta cauſa, quæ ſemper eſt attendenda. *v. Trident. ſeſſ. 25. c. 19. de reform. Sanch 2. mor. c. 39.* Item de pœna duellantium. *v. infrà de excom. & Sanch. l. c.* Vnde reſolues:

1. Duellum non eſt licitum ad indagandam veritatem, vel iuſtitiam, vel purgationem obiecti criminis, aut litem terminandam: quia eſt fallax, imò ſuperſtitioſum medium ad eum finem, cùm

etiam

etiam innocens homicidium & facere, & pati poſſit. *Trullen. lib. 5. c. 2. d. 13. n. 12.*

2. Nec ob inimicitias, aut ad iniuriam vindicandam, neque ob ſolam oſtentationem virium, aut delectationem.

3. Nec item ad euitandam ignominiam: quia apud bonos & prudentes honorem non perdit; imò nec apud alios, ſi prouocanti dicat, ſe eum non æſtimare dignum, cum quo congrediatur, contra leges diuinas & humanas. Interim iturum ſe in dies liberè ſuas vias, paratúmque ſemper fore & nunc eſſe, contra quemvis inuaſorem ſe tueri. *Trul. l. c. n. 4.*

4. Duellum licet acceptare vel offerre ad conſeruandam æſtimationem exercitûs apud hoſtem, eoſque debilitandos; vel ad terminandum bellum cum minore damno. *v. Sanch. l. c.*

5. Acceptare item licet, ſi quis aliàs te occiſurus, concedat tamen arma, vt ſic fortunam experiatis; quia eſt tantùm defenſio, poſitoque quod aliter non poſſis euadere. Similiter, ſi Iudex duos ad mortem damnatos vellet duello congredi: quia alter alterius eſſet conſtitutus miniſter iuſtitiæ. *Trull. loc. cit.*

6. Denique ſi vir nobilis in aula regia, vel militaris in caſtris, prouocatus ſiſteret ſe, meræ defenſionis gratiâ, cum ſpe præualendi, priuandus alioqui, ob ſuſpicionem ignauiæ, dignitate, officio, vel fauore Principis, non audet eum damnare. *Laym. l. 3. tom. 3. p. 3. c. 3.* eumdem excuſat *Hurt. 2. 2. d. 170. ſ. 8. §. 76. Leſſ. c. 9 d. 8. Fill. c. 8. quæſt. 6. & Nauar. cap. 15.*

ARTICVLVS II.

An, & quovſque liceat bellum?

Reſp. Bellum defenſiuum, quo ſcilicet vis iniuſta repellitur, licet etiam priuatâ authoritate; offenſiuum verò quo vis infertur, vt liceat, tres conditiones requirit: 1. vt geratur authoritate Principis, vel Magiſtratûs, nullum agnoſcentis Superiorem, qualis eſt Papa, Imperator, Reges, & quædam Reſpub. v. g. Venetorum, Genuenſium, &c. 2. vt adſit iuſta cauſa, eáque grauis, v. g. neceſſitas boni communis,

munis,& quietis conſeruandæ, recuperatio iniuſte ablatorum, coërctio rebellium, defenſio innocentum, &c *v. Laym.hic. & Moli.t.1.d.*104. *Dian p.6. t.4 R.3.* vt fiat ex recta intentione, hoc eſt,non ex odio,ſed ex amore boni communis ; quamquam ſi hæc vltima ſola deſit , non ſit obligatio reſtitutionis. *Ita communiter* cum *D. Thom.q.*41. *Laym. l.2. tom.2.c.*12.Vnde reſolues.

1. Si quis iuſtum bellum gerat, non poteſt alter licitè ſe defendere : quia circa eamdem rem non poſſunt duo habere contraria iura Fieri tamen poteſt , vt neutra pars peccet, ob ignorantiam inuincibilem.*Fill.n.*185.

2. Tenetur Rex, antequam bellum incipiat,omni diligentia curare, vt certus ſit de eius iuſtitia,& graui cauſa. Ad quod ſequentia conducent. 1. Vt curet habere non tantùm peritos , ſed etiam bonos Conſiliarios. 2. Vt attendat , an etiam à ſuis impediantur , vel interuertantur literæ aut inſtructiones ad ipſum , 3. Si non tantùm à ſuis Conſiliariis, ſed etiam à diuerſis Theologis curet iuſtitiam belli : ſecundum leges Euangelicas examinari, & liberè edici.4. Si auditis omnibus , ipſe quoque coram Deo illam examinet , ſtatuátque id quod in puncto mortis ſe feciſſe vellet. Denique licet ſufficiat opinio probabilis de iuſtitia belli; ſi tamen iuſtitia maneat æqualiter dubia , & alter ſit in poſſeſſione , non licet ei bellum indicere, cùm melior ſit conditio poſſidentis. *Fill. t.*19. *cap.* 9.*q.*4.*Trull.l.*5 *c.*2.*d.*3.vbi cum *Dian.p.*4.*t.*4.*R.*72. docet licere etiam Principi concedere repreſſalia, ſeruatis tamen conditionibus certis, quas vide apud *Palaum tom.*1.2.6. *d.*5. *p.*4. & hic infrà *Art. ſeq.*

3. Perſpectâ iuſtitiâ belli , debet ea proponi parti aduerſæ:quæ ſi offerat competentem ſatisfactionem,non debet bellum inchoari. Imò vt probabilius eſt, ſi cœptum ſit, debet, ſi non ex rigore iuſtitiæ ſaltem plerumque ex charitate mox finiri. *v.Mol.ſupra d.*103.*Trul.l.*5.*c.*2 *d.*3.

4. Poteſt Princeps pro ſatisfactione petere reſtitutionem ablatorum , & expenſarum , item aliquid

quid in pœnam illatæ iniuriæ. *Duual.* Hinc poteſt victos priuare bonis, etiam innocentes, tributa eis imperare, extruere arces, &c. quæ ad ſecuritatem ſunt neceſſaria. *Côn. Dian. p. 6. d. 4 R. 22.*

5. Principes tenentur ſtipendia ſoluere militibus; alioqui tenentur compenſare damna, tum ipſis militibus, tum aliis, qui ab iis damnum acceperunt *Côn. Palaus, Dian. p. 6. c. 4 R. 29.*

6. Tenentur etiam aliquando Principes Catholici à bello, alioqui per ſe iuſto, abſtinere, ſi inde oriturum ſit ſcandalum, & ſpiritualis ruina multorum, ac detrimentum Eccleſiæ. *vid. Palaum. Dian. punct. 6. t. 4. R. 7.*

7. Etſi per ſe loquendo, in bello iuſto liceat aduocare infideles in auxilium, per accidens tamen ſubinde, imò plerumque non licet, ratione ſcandali, vel periculi in fide, v. g. ne ſubditi peruertantur, ſacra profanentur, &c. *Regin. tom 2. lib. 21. n. 100. Fill. n. 181.*

8. Similiter licet alteri Principi, etiam alterius fidei, in bello iuſto auxilium ferre; niſi tamen ſit periculum ſcandali, incrementi hæreſeos, & damni veræ fidei. *v. Côn. tract. de Charitate, d. de Bello.*

9. Duces, Tribuni, Centuriones, aliique Officiales peccant, tenenturque ad reſtitutionem 1. Si pauciores habeant milites, quàm in ſolutione ſtipendij exhibent. 2. Quando debent ex officio commeatum curare, & dant militibus cibum, vel potum corruptum, ex quo morbi oriantur. 3. Si in tranſitu per regiones, accipiant pecunias à variis pagis, ne iſthic pernoctent, aut morentur. 4. Si vni militi dent plura ſyngrapha ad domos diuerſas. *Mol. Bec. Dian. p. 6. t. 4. R. 27. & 28* 5. Si ſtipendium militibus ſubtrahentes, permittant extorquere ab innocentibus neceſſaria.

10. Miles, qui in bello, & iuſto, & iniuſto paratus eſt mereri ſtipendia, eſt in malo ſtatu, & incapax abſolutionis, niſi mentem corrigat: & quidem ſimiliter in bello iniuſto, tenetur ad reſtitutionem damnorum; niſi inculpabilis ignorantia excuſet: tum enim ſufficit reſtitutio eorum, quæ in ſpecie habet vel eorum, in quibus factus eſt ditior. *v. infr.*

11. Si

Digitized by Google

11. Si vocatus ad bellum ſit ſubditus Principis qui bellum gerit, aut ab eo antè conductus, non tenetur inquirere de iuſtitia belli, quamdiu nulla vehemens ſuſpicio occurrit in contrarium, quæ poſitiuè reddat dubium: quia poteſt præſumere pro ſuo Principe, cui in dubio debet obedire, eiúſque authoritas plerumque illi ſufficiet, ad formandum etiam poſitiue iudicium probabile, de iuſtitia cauſæ, ne cum dubia fide operetur. *vide C. Lugo d* 18. *de iuſt. ſ.* 1. *n.* 21. Si verò non ſit ſubditus tenetur priùs inquirere, & poſteà ſaltem probabile formare iudicium bellum eſſe iuſtum. *Molin. d.* 113. *Fill. n.* 181. *Lay. l.* 2. *t.* 3. *c.* 12. *num.* 8. *Azor. Mald. Regin.* contra quoſdam apud *Dian. tom.* 2. *tr.* 5. *miſc. R.* 96. *& tom.* 3. *tract.* 3. *Reſ.* 7. *C. Lugo l. c. Eſcob. E.* 7. *c.* 8.

12. Miles intelligens bellum eſſe iniuſtum, in quo eſt, non poteſt abſolui, niſi velit, quamprimum poteſt, curare dimiſſionem, & intereà abſtinere ab actibus hoſtilitatis, v. g. cæde, præda, &c. *v. Lay. l.* 2. *t.* 3. *c.* 12. An autem talis poſſit occidere militem hoſtilem ſe inuadentem. *vid. Eſcob. E.* 7. *capite.* 8.

ARTICVLVS III.

Quid in bello iuſto liceat.

Reſp. Etſi circa hoſtes in bello iuſto liceat ea omnia facere, quæ ad finem belli ſunt neceſſaria, v. g. occidere, ſpoliare, &c. innocentes tamen (quo nomine intelliguntur pueri, qui arma geſtare non poſſunt, mulieres, ſenes, Religioſi, Clerici, peregrini, mercatores, & ruſtici) directè vitâ ſpoliari non poſſunt; bonis tamen externis poſſunt, ſi ſint pars Reip. hoſtilis, aliterque finis belli obtineri non poſſit, *Mol. Bec. p.* 2. *c.* 10. 11. *&* 12. *Laym. Fill. n.* 191. *&c.* Ratio eſt, quia cùm ſint pars Reip. poſſunt propter huius delicta puniri, in iis bonis, quæ Reip. dominio ſubſunt. *Vnde reſolues.*

1. Per accidens licet aliquando comburere etiam Eccleſias, & hoſtes ex iis extrahere, in iis ſpoliare & occidere, ſi v. g. Eccleſiâ velut caſtro ad repugnandum vtantur. *Sylu. V. bellum n.* 11. *Sa, Bon. p. vlt.* §. 3.

2. Contra

2. Contra hoſtem licet vti inſidiis, & ſtratagematis, dummodò abſint mendacia: etſi etiam hæc, v. g. quando exploratores ſe ſingunt amicos, non ſint mortalia. Ea verè, ad quæ cauenda nulla prudentia datur, v.g. veneno inficere puteos, aquas, glandes, ſunt contra iura belli, nec licent. *Moli. d.*111.

3. Fides hoſti data ſeruanda eſt, niſi vel coactus dederis, vel in graue detrimentum cederet Reip. aut Religionis; aut ſi hoſtes eam non ſeruent; aut denique conditiones ac circumſtantiæ planè ſint mutatæ. *Duual. Palaus, Dian. l. c. R.*10. *vide etiam Laym.l.*2.*t.*3.*c.*12.

4. Capti in bello, etiam ex parte capientium iuſto, niſi obſtet ſcandalum, aut ſpecialis promiſſio, poſſunt fugere. Capti verò in bello ex parte capientium iniuſto, & fugere, & bona hoſtium ſecum auferre poſſunt. *Laym.l.*2.*to.*3.*c.*12.*c.*16. An obſides liceat occidere, vide ſuprà *dub.*4.*c.*5.

5. Poteſt quidem aliquando, (raro tamen, & nonniſi ob cauſas grauiſſimas) dari vrbs in prædam, milites tamen priuatâ authoritate prædas agere, aut hoſtibus damna inferre non poſſunt, quia ſunt executores tantùm & miniſtri. *v. Sa, V. bellum Lay. hic l.*2. *tr.*3. *c.*12. *Fill.n.*198. *Dian. p.*6. *l.*4. *toto* dum autem vrbs ſpoliatur iniuſtè, gregarios milites tantùm teneri ad damnum, quod ipſi intulerunt, probabile eſſe, docet *Dian. l.c.R.*31. ex *Sylu. Nauar. &c.* Item *p.* 3. *t.*5. *R.*86. vide infrà *t.*4.*c.*2.*d.* 3.

6. Milites peccant cum onere reſtituendi, ſi à Ruſticis, aliiſve apud quos hoſpitantur, vel per quorum loca tranſeunt, auferant, aut inuitis extorqueant, vel etiam donata accipiant (niſi conſtet omnino liberè fieri ſiquidem donationes iſtæ plerumque non ſpontaneæ, ſed coactæ ſunt) præter ea, quæ ex conſtitutione Principis iis debent ſubminiſtrare: niſi tamen ſint in extrema, vel ſaltem graui neceſſitate. *Moli. Con. Pal. Bec. &c. Dian. p.*6. *t.*4. *R.*26.

7. Repreſſalia licita ſunt his conditionibus, 1. vt manifeſtè conſtet ciues alterius Reip. feciſſe iniuriam,

riam. 2. vt Superiores illorum rogati recuſent adminiſtrare iuſtitiam. 3. vt conſtet eos culpabiliter id recuſare 4. vt Princeps ſupremus causâ cognitâ id concedat. 5. vt non inferatur plus damni, quam iuſta ſatisfactio requirit. 6. vt non concedantur in perſonas Eccleſiaſticas. *Moli. Dian. p.4. R. 72.* ex 18. *aliis.*

Quæres. Ad quem pertineant bona hoſtibus erepta?

Reſp. 1. Immobilia cedunt Principi, aut Reipublicæ: mobilia fiunt capientis, niſi conſuetudo habeat, vt pars cedat Principi, & Communitati. 2. Iure Cæſareo, niſi conſuetudo ſit contraria, bona ablata iuſto bello, qui ea iniuſtè poſſidebant, fiunt capientium, poſtquam ea in ſua præſidia deportârunt, *Valent. tom. 3. d. 4. q. 18. p. 3. Molin d. 18. & Hurtad. tom. 2. d. 169. ſ. 12.* § 119. vbi requirit, vt vnâ ſaltem nocte poſſederint. *vide etiam Sylu. Bonac. l. c.* de peccatis in bello committi ſolitis. *Trull. lib. 2. d. 10. & ſeq. Dian. p. 6. t. 4. R. 13.* vbi contra *Durand.* docet hanc ſententiam eſſe in praxi tutam.

CAPVT II.

De IV. Præcepto & IX.

Non Mœchaberis, &c. Non Concupiſces, &c.

COniungo hæc duo Præcepta, quia vtroque idem explicitè, vel implicitè prohibetur; ſcilicet peccata Impudicitiæ, & Luxuriæ. Eſt autem luxuria inordinatus appetitus, vel vſus delectationis, ſeu ſensûs venerei, qui fit cum commotione ſpirituum generationi ſeruientium, circa partes corporis venereas; ita vt appetitus vel delectiones aliæ, etſi etiam ſenſitiuæ aut ſenſitiuorum, ſi tamen non ſint venereæ, aut venereorum, nec ad ea ordinentur, non ſpectent ad luxuriam. Porrò actus, ſeu peccata luxuriæ, diſtinguuntur in imperfectos, in quibus non interuenit vltimus terminus venereorum, quæ eſt deciſio ſeminis; vt ſunt actus interni deſideriorum, & oblectationum moroſarũ, qui ſpeciem ſumunt ab obiectis; & perfectos, ac conſummatos, qui terminum iam dictum habent

ad

Digitized by Google

adiunctum. Qui rurſus ſunt duplices. Alij enim ſunt naturales, qui naturæ non repugnant, nec ſpecie differunt in ratione luxuriæ, (etſi per deformitatem ſuperadditam aliquando ſpecie differant) v.g. adulterium, inceſtus, &c. Alij innaturales ſunt, ſeu contra naturam, in quibus conditiones à naturâ inſtitutæ, v.g. identitas ſpeciei, vas debitum, &c. non ſeruantur. Et hi etiam in ratione luxuriæ different ſpecie, quæ in illis variatur ſecundùm modos, quibus committuntur naturæ repugnantes.

DVBIVM I.

An, & quanta peccata ſint, oſcula, amplexus, tactus, verba obſcœna, & ſimilia, extra matrimonium?

Reſp Ad id dignoſcendum, diſtinguenda eſt imprimis intentio, & delectatio venerea, & venereorum, ab intentione & delectatione ſenſitiua, & ſenſitiuorum aliorum, quæ conſiſtit in quadam proportione, & conformitate rei tactæ cum organo tactus. Deinde ſciendum, intentionem & ſenſum venereorum eſſe mortalem, & excludere à regno cœlorum, ſecundùm Apoſtolum ad *Gal.* 5. Vnde reſolues.

1. Oſcula, amplexus, aſpectus, tactus, & ſimilia, ſi extra matrimonium fiant, ex intentione actus luxurioſi, vel ob delectationem veneream, etiamſi non illam perfectam, quæ eſt in ſeminatione, ſunt tamen ſemper peccata mortalia: quia eo animo, extra matrimonium, ſunt impudica, & natura ſua talis delectatio tendit ad perfectam *Fill. tom.* 30. *cap.* 9. *num.* 174. *Leſſ. lib.* 4. *capit.* 3. *d.* 8. *Sanch. l.* 9. *d.* 46.

2. Tales actus ſunt eiuſdem naturæ cum perfectis, ſiue conſummatis, ideoque in confeſſione explicandum, vtrum ſint habiti cum ſimili ſexu, an diuerſo; cum libera, an coniugata, cognata, perſona ſacra, &c. *Leſſ. d.* 15. *Sanch. l.* 1. *c.* 2.

3. Oſcula, amplexus, compreſſiones manuum, & ſimilia non obſcœna, ſi fiant tantùm officij, aut moris patrij, aut amoris honeſti, vel beneuolentiæ augendæ cauſa, etiamſi delectatio venerea ſuboriatur

riatur, (modò in eam non conſentiatur) non ſunt peccata. *Leſſ. Fill. l. c. n.* 171.

4. Si verò iſta fiant ex aliqua veniali vanitate, loco, curioſitate, leuitate, petulantia, imò etiam ſenſualitate, ſiue affectu ſenſuali, ac naturali, (dummodò non cum delectatione venerea, nec eius causâ; & ſi præter intentionem ſiboriatur, ea repulſa, ac tunc abſtinendo) venialem culpam non excedunt, *vt vid. Fill. hic Leſſ. Sanch. l. c. Dian. p.* 4. *t.* 4. *R.* 136. Contrarium tamen eſt tutius, *vt v. Trul. l.* 6 *c. d.* 2. *n.* 8.

5. Idem dicendum de tactu, & aſpectu inhoneſtarum partium corporis proprij, aut commixtionis animalium, non cum animo venereo, ſed ex curioſitate tantum, aut leuitate, ſecluſo tamen ſcandalo, & periculo conſenſus venerei. Imò ſi tactus talis, aut aſpectus proprij corporis naturali aliquo, ac non malo fine fiat, ne veniale quidem erit, vt v. g. ſi frictione extinguere velis pruritum non venereum: dummodò tamen abſit periculum pollutionis, aut conſenſus in eam, ſi improuisò præter intentionem fortè obueniret, *Leſſ. n.* 63. *Fill. n.* 215. *Sanch. l.* 9. *d.* 41.

6. Tactus nudi, & aſpectus partium inhoneſtarum alterius corporis maximè diuerſi ſexus, aut concubitus humani ex curioſitate, (nam de neceſſitate aliud eſt) etiam ſecluſo affectu venereo, videntur non poſſe excuſari à mortali, propter grauem indecentiam, & periculum proximum actus venerei: niſi tamen aſpectus fiat ex loco tam remoto, & ita obiter, vt hæc abſint. *Sanch. n.* 23. *&* 29. *Fill. numero* 218. *Laym.*

7. Aſpectus verò, & ſubinde etiam (rariùs tamen propter periculum adiunctum) tactus, ex petulantia vel curioſitate, partium inhoneſtarum alterius corporis, eiuſdem tamen ſexus, citra affectum & periculum conſenſus venerei, excuſari poſſe à mortali, vt v. g. quando ſimul aliqui natant, vel lauant, docet *Laym. l.* 3. *ſ.* 4. ex *Sanch, l.* 5. *mor. cap.* 6. *num.* 12. 13. *&* *n.* 27. *&* 28. *Trul. d.* 12. *n,* 15.

8. Verba turpia, lectio obſcœnorum, ſpectatio comœdiarum turpium, cantiones inhoneſtæ, geſtus, literæ, & dona amatoria, ſi tantùm fiant ex

Digitized by Google

curioſitate, vel vano ſolatio,non ſunt mortalia:ſecùs tamen ſi fiant vel animo inhoneſto, ſiue venereo,vel cum periculo ruinæ ſpiritualis ſui,vel aliorum.*Sanch.d.45.q.3.Fill.t.30.c.10.q.3.*

9. Choreæ niſi malo fine fiant,aut cum periculo,aliquos,aut ſe ipſum incitandi ad libidinem,vel cum alia circumſtantia mala,ſecundum ſe non ſunt malæ,nec actus libidinis; ſed lætitiæ.Quando verò Sancti Patres eas interdum valde reprehendunt,loquuntur de turpibus,& earum abuſu *v.Caiet.V.Chorea,Fill.n.223.*

10 Exhibentes comœdias turpes, item facientes libros, aut picturas incitantes ad libidinem, peccant mortaliter: quia ſunt ruina proximi;cum moraliter certum ſit multos inde ad peccatum incitandos.*Fill.n.*211. Similiter Magiſtratus,qui permittunt exhiberi turpes comœdias, peccare mortaliter docet *Hurt.* & concedit *Baldel.* ſi authoritatem illis præſtent,approbent,vel foueant,addit tamen poſſe aliquando excuſari,ſi ad maius malum impediendum non puniant, & tantùm tolerent. *v. Dian.p.5.t.13.R.82.*

11. Perſona ſoluta permittens ſe tangi ab alia, tactu, qui vulgò cenſetur pudicus, vt prehenſio, contrectatio manûs,amplexus,& oſcula, iuxta morem patriæ, non peccat; niſi ei conſtet fieri prauo affectu: huic enim cooperari non licet. Docet tamen *Fill.* etiam tunc admitti poſſe, ne tangens infametur. Admittens autem tactus impudicos, (vt mamillarum & obſcœnarum partium) vel oſcula furtiua,& moroſa,vel indecentia,peccat:quia præſumitur affectus malus. *vid.Fill.t.*30.*n* 196. & infrà *lib.5.cap.1.dub.2.*

Quæres. An, & quatenus liceant tactus,aſpectus, &c.inter coniuges,vel ſponſos?

Reſp. 1. Coniugibus licent, ſi referantur ad copulam: ad hanc enim licitè ſe excitant. Alio autem fine, v.g. voluptatis cauſa ſi fiant, ſunt peccata venialia: quia matrimonium eos cohoneſtat, ac defectus debiti finis eſt mortalis; niſi tamen habeantur cum periculo pollutionis; quæ cum iis ſit illicita, eo caſu erunt mortalia, regulariter ſaltem.

tem. *Sanch.lib.9.d.46.num.7.Fill.num.357.& alij.*

*Reſp.*2.Sponſis tactus impudici non licent;pudici verò in partibus honeſtis licent,ſi ex iis tantùm intendant delectationem ſenſitiuam; ſecùs, ſi veneream.*Sanch.l.c.n.50.n.50.&c.Bon.p.9.n.6.&c.*

DVBIVM II.

Quæ ſint ſpecies luxuriæ conſummatæ naturales?

Reſp. Eæ dicuntur, in quibus fit commixtio eo modo, quo natura inſtituit; v.g. quando ſeruatur ſexus diuerſus, ſpecies eadem, vas, & modus naturalis,&c.*vt vide in principio huius cap.* Vnde reſoluitur tales eſſe has ſequentes,quæ ideò in confeſſione ſunt exprimendæ.

1.Eſt Fornicatio,quæ eſt concubitus ſoluti cum ſoluta, (hoc eſt,quæ ſit libera à voto,matrimonio, religione) ex mutuo conſenſu.Ad hanc reducitur. 1. Concubinatus, qui eſt fornicatio continuata. Vnde concubinarius (ſicut & meretrix) ordinariè non debet abſolui,niſi dimiſsâ concubinâ,aut muliere ſuſpectâ,cuius retentio ſcandalum daret,licèt cum ea non peccaret *Sanch.lib.1.mor.c.8.Nauar.c.3. Fill.tr.30.c.2. num.56.* 2. Congreſſus cum alterius ſponſa, quæ eſt fornicatio intra eamdem ſpeciem grauior,& in confeſſione aperienda, ſaltem reſpectu ſponſæ, vt docet *Rodri. tom.1.cap.109. Sanch.de mat.to.1.l.1.d.2.n.6.Fagund.t.2.l.4.c.3.Fill.t.2.tr.30. l.c.2.n.53.*contra *Couar.Viualdum,Ledeſ. Azor*, quorum ſententiam,(etiam reſpectu ſponſæ)probabilem,& in praxi tutam,cenſet *Dian.p.1.tr.6.R.5.*

2. Stuprum, hoc eſt defloratio virginis, ipſâ inuitâ; quia ſi conſentiat, erit tantùm fornicatio ſimplex, nec circumſtantia in confeſſione aperienda,vt probat *Leſſ.& Sanch.l.7.diſp.12.*contra *Nauar. Azor*, & alios.

3. Raptus,Cùm ſcilicet perſona aliqua,ſiue maſculus, ſiue fœmina; ſiue nupta,ſiue innupta) libidinis cauſa abducitur illatâ vi, ſiue iis, quarum poteſtati ſubeſt. Si quæ tamen ſponte diſcedat cum Amaſio, inſciis parentibus, non erit propriè raptus,

raptus, ſed fuga, non addens malitiam ſpecie diſtinctam fornicationi. *Lugo d.16. num.* 237. *Fill.n.* 110.*vid.Bonac.* Idem dicit *Dian p.1.t.7.* R 37. *Leſſ. l.2.c.10. dub.1.Sanch. de matr. tom.2.l.7. d.4.numero* 5.

4 Adulterium, cùm ſcilicet vterque, vel alteruter coëuntium, eſt coniunctus matrimonio, etiamſi adulterantis coniux ſit contentus: eſto enim tunc illi non fiat iniuria, fit tamen ipſi ſtatui, Sacramento, & huic præcepto. Quòd ſi fœmina adulterans ſit coniugata, grauius habetur, quàm ſi vir; propter incommoda grauiora, v. g. damnum veri hæredis, prolis incertitudinem, &c. Si verò vterque ſit coniugatus, adhuc grauius eſt, quia ſunt duæ iniuriæ in vtriuſque coniugem, in confeſſione exprimendæ. *Fill.t.29.c.4.n.85.& 89.*

5. Inceſtus, hoc eſt congreſſus cum conſanguinea, vel affine, vſque ad quartum gradum; eò grauius peccatum, quò gradus eſt propinquior: quem proinde in confeſſione exprimere, ſaltem ſecurius eſt, vt habet *Nauar. c.16. Card. Lugo, d.16.n.*312. Sicut etiam multò grauior eſt inceſtus cum conſanguinea, quàm cum affine in eodem gradu, v.g. cum matre, quam cum nouercâ; cum ſorore propria, quàm cum cognato ſpirituali vel legali. Addi verò debet, ſi in primo gradu fuerit, vtrum cum matre, an cum filia, an ſorore, *Card. Lugo, l. c. & Eſcob. de actibus humanis. E.2.c.6.* vbi ex *Hurta.d* 9. *de pœn. diſ.* 4. probabile dicit, inceſtum in eodem gradu & linea, eiuſdem eſſe ſpeciei, (eò tamen grauiorem, quò gradus eſt vicinior ſtipiti) & ſatis eſſe dicere, habui rem cum conſanguinea in linea recta. Ad hanc ſpeciem reuocatur tanquam analoga, fornicatio cum filia confeſſionis; cùm propriè non ſit cognatio ſpiritualis, quam tamen circumſtantiam in confeſſione exprimendam eſſe probat *Sanch.l.7. de matr. d.55. Côn.d.42. Fagund. & cæteri probabiliter* contra *Sa V. Confeſſio, & Dianam. vide C. Lugo,n.*235.

6. Sacrilegium, hoc eſt violatio rei ſacræ per actum venereum. Res autem ſacræ, quæ ſic violantur, ſunt locus, & perſona. Vnde ſacrilegium eſt 1. omni

omnis actus luxurioſus exterior, (qualis etiam eſt v. g. pollutio, & probabiliter etiam tactus impudici, vt *vide C. Lugo, n. 464.*) in loco ſacro, hoc eſt templo, vel cœmeterio: niſi tamen fiat à coniugibus, ex neceſſitate, v.g. ad vitandam incontinentiam. 2. Omnis actus luxurioſus tam interior, quàm exterior, in perſona, vel cum perſona voto caſtitatis conſecrata: circa quem tamen probabile eſt, non opus eſſe exprimere, vtrum fuerit votum ſolemne, an ſimplex. Sicuti neque, ſi duplici titulo ſit ſacrata, v g. quia eſt Sacerdos & Religioſus: quia moraliter eſt vna numero malitia. *Sanch. de matr. lib. 7. d. 27 n. 27. Henriq. & cæteri* quos citat *Diana,* & ſequitur *p. 1. t. 7. R. 3. vide Card. Lugo d. 16. de pœn. ſ. 4. Bon. q. 4. p. 17. Eſcob. E. 8.*

DVBIVM III.

Quæ ſint ſpecies luxuriæ conſummatæ contra naturam?

Reſp. Cùm contra naturam eſſe dicantur eæ, in quibus ſit ſeminatio modis repugnantibus inſtitutioni naturæ, ita vt iuxta tales modos ſpecies varientur, hinc reſoluitur tales ſpecies eſſe ſequẽtes.

1. Congreſſus inordinatus, hoc eſt, innaturalis, ſiue indebitus concumbendi modus, cùm ſcilicet ſeruatur quidem identitas ſpeciei, diuerſitas ſexûs, & debita naturæ organa, ſed inordinato tantùm modo acceditur; v.g. cùm vir ſuccumbit, vel aduersè accedit more pecorum, vel à latere, vel ſtando, aut ſedendo, aliáve ratione inſolita, quod eſt contra naturam; mortale, quando inde periculum eſt impediendæ generationis, vt effundendi ſeminis.; alias ſi hoc periculum caueatur, aut non ſit, eò quòd matrix fœminæ ſatis attrahat ſemen, & retineat, vt fit plerumque, non contra, ſed præter naturam erit; & veniale graue, imò nullum, ſi grauis cauſa adſit, v.g. quia mulier eſt prægnans, vel quia corporis diſpoſitio, ſiue vtriuſque, ſiue alterutrius coniugis aliter fieri non patitur. *Fill. t. 30. c. 8 q. 7. n. 137.*

2. Mollities ſiue pollutio, & eſt, cum abſque congreſſu, ſeu copula, voluntariè procuratur fluxus ſeminis, ſiue id foras effundatur, vti in maribus,

ſiue intus diffluat in matricem, vt in fœminis. Et hoc peccatum præter propriam malitiam, ſæpè aliam habet adiunctam, vt v.g. fornicationis, adulterij, & inceſtûs, &c. cùm quis nimirum ſimul imaginatur, ac deſiderat congreſſum alicuius perſonæ liberæ, coniugatæ, &c. quod proinde ſi fiat, in confeſſione aperiendum eſt. Plura de mollitie, *vide ſequenti dubio.*

3. Sodomia imperfecta, & eſt congreſſus cum debito quidem ſexu, maris nempe cum fœmina, ſed extra vas naturale. Poteſt etiam ſimul habere alias malitias, v.g. adulterij, ſi fiat cum coniugata; inceſtûs, ſi cum conſanguinea *Bonac. q.4. de matr. p.11. n 1. Fill. l.c. n.158.*

4. Sodomia perfecta, & eſt congreſſus duorum eiuſdem ſexûs, vt maris cum mare, vel fœminæ cum fœmina. Et poteſt etiam habere alias malitias adiunctas, v.g. inceſtûs: quo caſu cognationis gradum non neceſſariò explicari docet *Eſcob. de act. num. E.2. c.6.* ſed ſatis eſſe dicere, coiui cum conſanguineo, vel affine; quia nec miſcetur caro, nec contrahitur affinitas, nec linea variat ſpeciem. Ita ille, Explicandum tamen eſſe, fuerisne agens an patiens, dicit *C. Lugo d.16. n.423.* contra *Dianam to.2. t.4 de ſacram. R.159. & p.6. t.6. R.36.*

5. Beſtialitas, quod eſt grauiſſimum inter omnes; & eſt congreſſus, in quo non ſeruatur identitas ſpeciei: v.g. ſi homo coëat cum beſtia, ſiue eiuſdem ſexus ſit, ſiue non. Neque opus eſt explicare, qualis, ſiue cuius ſpeciei fuerit: quia eſt differentia tantùm materialis, & in genere entis; non autem formalis, & in genere moris. *Eſcob. E.2. c.6. ex Fill. tom.2. t.30. cap.7. num.131.* Huc reuocatur peccatum cum Dæmone ſuccubo, vel incubo. Cui peccato ſuperadditur malitia contra religionem, & præterea etiam Sodomiæ, adulterij, vel inceſtus, ſi affectu viri, vel mulieris, Sodomitico, adulterino, vel inceſtuoſo, cum Dæmone coëat. *vide Bonac. de mat. q.4. p.12. Fill. n.162.*

DVBIVM IV.

An aliquando liceat procurare pollutionem?

Reſp. Authoritate Scripturæ, quæ molles à regno

cælo

cœlorum excludit 1. *Cor. 6.* docent omnes, nullo caſu licitum eſſe intendere, vel procurare directè mollitiem, ne quidem causâ ſanitatis, ac vitandæ alias certæ mortis. Cauſam dat *Sanch. lib. 9. d. 17.* quòd natura adminiſtrationem ſeminis, extra matrimonium, in omni euentu, homini denegârit, eò quòd adeò vehemens ſit in ea re ſenſus voluptatis, vt homines paſſione excœcati, paſſim ſibi facilè perſuaderent, habere ſe iuſtam cauſam irritandi ſeminis, vnde plurima grauiſſimaque vitia contra bonum commune, & in impeditionem generationis emergerent. *Nauar. c. 16. Leſſius, & commun.* Vnde reſolues.

1. Diſtillatio, quæ ex fluxus humoris quaſi medij inter vrinam & ſemen, (cum quo coloris & viſcoſitatis ſimilitudinem gerit) ſine ingenti illa delectatione, non eſt vera pollutio, & ſi proueniat ſine omni commotione ſenſus venerei, vt quandoque fit, de ea non magis laborandum, quam de ſudore, dicit *Caiet.* Si verò fiat cum ſenſu carnis, & commotione ſpirituum generationi ſeruientium, tum ei cooperari, vel cauſam præbere, non eſt, vel eſt peccatum; idque veniale, vel mortale, ad eundem modum, quo de pollutione dicere. *Sanch. l. 9. d. 45. n. 32. Lay. l. 3. ſ. 4. n. 18.*

2. Si ſemen iudicio medicorum tranſiuit in materiam venenoſam, licet eam medicamentis expellere, etſi præter intentionem ſequatur aliqua veri ſeminis emiſſio. *Sanch. l. 9. de matr. d. 17. n. 16. Fill. t. 30. c. 8. n. 150. Trul. l. 6. c. 1. d. 8. §. 1.*

3. Non tenetur quis (modò tantùm abſit periculum conſenſus in voluptatem, nec voluntariè promoueat (impedire pollutionem ſponte ſua euenientem, aut iam cœptam, v. g. in ſomno, reprimere, ſed poteſt ſanitatis cauſa ſinere, vt natura ſe exoneret: quia id non eſt procurare, ſed pati vt effluat, quod aliàs corruptum ſanitatem læderet. Vnde idem admittit *Sanch.* etiamſi orta eſſet priùs ex culpa; modo de ea doleat, & conſenſum vlteriorem abſtrahat; additque plerumque expedire, munire ſe cruce, & ſine alio attactu, quietis manibus, rogare Deum, ne permittat lapſum in delecta-

Digitized by Google

tionem. *Sanch. d.* 17. *num.* 17. *Trul. lib.* 6. *capite* 1. *d.*30.

4. Licitum eſt ob finem honeſtum, v.g. minuendæ tentationis, ſanitatis, tranquillitatis animi, optare ſimplici affectu ſpontaneam, & naturalem exonerationem naturæ, modò deſiderium illud non ſit cauſa efficax polutionis. Similiter licet etiam de ea gaudere, via naturali & ſine peccato facta: quia obiectum iſtius deſiderij & gaudij non eſt malum quanquam eiuſmodi deſiderari ſimplicia inutilia eſſe, nec periculo carere, quidam bene obſeruent, *Leſſ. d.* 14. *n.* 15. *Lay. n.* 17.

5. Si quis facturus rem aliquam neceſſariam, vel licitam & honeſtam, præuidet inde naturaliter ſecuturam pollutionem, (idque multò magis valet de diſtillatione) quam tamen ille nullo modo velit, nec intendat, tunc, modò abſit periculum conſenſus in delectationem, non tenetur abſtinere à tali actione, quia proſequenti ſuum ius, non imputatur effectus per accidens, & præter intentionem ſecutus. Hinc non obſtante periculo pollutionis, licet audire confeſſiones mulierum, ſtudere caſibus conſcientiæ, tangere ſe ex neceſſitate, fœminas cautè & cum neceſſitate alloqui, oſculari, amplecti iuxta morem patriæ, ſi alioqui inciuilis habendus eſſet. Quòd ſi tamen periculum eſſet conſentiendi in delectationem quod colligitur inde, ſi ſæpiùs ex ſimili occaſione mortaliter ſit lapſus, à cauſa illa, quantumuis licita, abſtinendum eſſet: proindeque confeſſarius tali caſu teneretur relinquere officium. *Fill. Sanch. lib.* 9. *diſp.* 45. *Nauar. cap.* 16. *Laym. n.* 16. Monet autem *Laym.* eum qui in actionibus honeſtis & vtilibus talem miſeriam experitur, faciliùs liberari contemnendo, quàm æſtimando; quia imaginatione & timore augetur.

6. Si pollutio ſecutura præuideatur ex re illicita, otioſa, vel minùs neceſſaria, & hæc ſit cauſa propinqua, ac natura ſua ad venerem ordinata, vt ſunt actus luxurioſi, tactus, aſpectus, lectio auditio, locutio turpis, mortale eſt ab illa non abſtinere: quia in eam conſentiens, mortaliter in effectum conſentire cenſetur. Quòd ſi verò res illa ſit cauſa

tan

tantùm remota, per accidens, tantùm ad pollutionem concurrens, qualis eſt verbi gratia, eſus aut potus calidorum, equitatio, confabulatio inutilis, crapula, ebrietas etiam mortalis, (modò pollutionem non intendas, & abſit periculum venerei conſenſus) ſecuta pollutio non eſt mortale: quia in talem rem conſentiens, non ideò velle cenſetur effectum. *Filliuc. tract.* 30. *cap.* 8. *quaſt.* 6. *num.* 152. *Sanch, loc. cit. Leſſ. lib.* 4. *cap.* 3. *d.* 14. *vide Dian. p.* 5. *t.* 13. *R.* 3. Addunt quidam DD. hanc regulam, pollutionem in cauſa volitam tantum eſſe peccatum mortale, etiam ipſam fore mortalem, ſi ſit veniale, venialem: ſi verò cauſa nullum ſit peccatum, nec ipſam fore, (ſecluſo ſemper periculo conſenſus) hinc venialem verbi gratia, eſſe illam, quæ prouenit ex lectione curioſa, vel aſpectu per ſe non mortali. *Trull. l.* 6. *c.* 1. *d.* 9. ex *Lopez, Henriq. Vaſq. Bon. de mat. p.* 10. *vide Dian. q.* 1. *t.* 2. *miſ. R.* 56.

7. Pollutio in ſomno facta eſt mortalis, 1. ſi antè directè, vel formaliter eſt procurata, & cauſa non eſt retractata. 2. quando poſt ſomnum placuit & approbata eſt propter delectationem veneream; alias non. *Filluc. quaſt.* 5. *num.* 148. *Trul. loc. cit. num.* 9.

Quares. An mutus pollutio inter mares, vel fœminas procurata, ſit mollities tantùm, an Sodomia?

Reſpond. Si fiat ex ſolo affectu ad veneream libidinem, abſque concubitu, eſſe tantùm mollitiem: ſi verò fiat ex effectu ad perſonam illam indebiti ſexus (præſertim ſi adſit aliqua coniunctio, & commixtio corporum) eſt quo ad malitiam Sodomia. *Filluc. tom.* 30. *c.* 8. Plura de tota hac materia, vid. infrà *lib.* 5. *cap.* 1. *dub.* 2. *art.* 2. *de peccato in genere, & Authores citatos.*

TRACTATVS V.

De VII. Præcepto.

Non furtum facies.

CVm hoc prohibeatur omnis iniuſta damnificatio in bonis proximi, quæ ſit 1. per furtum, & rapinam. 2. per omiſſionem reparationis damni illati. 3. per iniquitatem contractuum; de his tribus hic agendum.

CAPVT I.

De Furto.

DVBIVM I.

Quid ſit furtum, & quale peccatum?

REſpond. Eſt occulta & iniuſta rei alienæ ablatio, inuito rationabiliter domino. Quòd ſi res ſit ſacra, dicitur Sacrilegium, de quo ſuprà. Si apertè cum vi fiat, eſt Rapina, à furto ſpecie diſtincta. Licet autem furtum cæteris paribus, quàm rapina leuius ſit, & ex genere ſuo minimum inter ea, quæ circa proximum committuntur, eſt tamen mortale ſi quantitas ſit notabilis. *Ita communiter omnes vid. Bon. d. 2. q.* 8. Vnde reſolues.

1. Qui alienum accipit per iocum, vel ob bonum aut commodum illius, à quo accipit, non furatur: v.g. ſi vxor auferat marito pecunias, ne ludis aut commeſſationibus prodigat; aut vinum, ne inebrietur; aut librum hæreticum, ne legat, aut famulus det eleemoſynam non nimis magnam valde indigenti, in qua dominus rationabiliter non ſit inuitus, à quo tamen ob verecundiam vel aliam cauſam non auſit petere. *vid. Leſſ. l. 2. c.* 12.

2 Qui pro ſe, vel alio in extrema neceſſitate conſtituto, alienum accipit, quantum neceſſarium eſt, nec furatur, nec tenetur reſtituere poſtea ſic abſumptum; ſi quidem re & ſpe indigens fuit. Idem docent *Leſſ. l. c. d.* 12. *Malderus, Dian. &c.* de neceſſitate graui. Verum id probabilius alij negant, cum

cum *Laym. l.3.t.3.p 1.c.1. num.7.* ex *S.Thom.2.2. q.66.ar.7.Sylu.Angl.vid.Dian. tom.1.p.2.t. miſc.Reſ. 20.Card.Lugo d.16.ſ.7.*

3. Nec item furatur, qui accipit in compenſationem iuſtam, ſi aliter ſibi debitum accipere nequeat verbi gratia, ſi famulus iuſtum ſtipendium non poſſit aliter obtinere; vel iniquè inductus ſit ad ſeruiendum iniquo pretio *v.Lay.l.c.& Tol.l.5.c.15.*

DVBIVM II.

Quæ ſit quantitas notabilis ad mortale peccatum?

Variæ ea de re ſunt ſententiæ. *Nauar.* nimis ſcrupuloſè ſtatuit medium regalem; alij nimis laxè 100. aureos: moderatiùs *Tol.Med.Leſſ.&c.* duos regales; etſi minus ſufficiat, ſi notabiliter noceat.

Reſp. Ea non mathematicè; ſed moraliter metienda eſt, non tantùm ex valore rei ablatæ, ſed etiam ex circumſtantiis perſonæ cui infertur, ſi nimirum ei graue damnum inferatur, aut ſaltem charitas Chriſtiana grauiter lædatur; quomodo reſpectu valde diuitis, imò etiam Regis, vnus vel alter aureus notabile quid videtur; reſpectu verò mediocriter diuitum, quatuor circiter regales, ſiue medius imperialis; reſpectu mechanicorum duo, reſpectu paupertatis, vnus. *Ita nunc plerique* cum *Bon.* Vnde reſolues.

1. Graue peccatum eſt auferre rem paruam domino valde proficuam, verbi gratia, ſartori acum, quam vnicam habet, nec habere aliam poteſt, qua ſe alat. *Leſſius lib.2.c.8.*

2. Graue item eſt (etſi non in ſpecie furti) ſi fur ſciat ex iactura rei paruæ domino ſecuturam valde magnam moleſtiam, v. g. quia valde ad eam afficiebatur nec ſimilis recuperari poteſt: niſi tamen res ſit nullius prorſus momenti. *v.Bon.d.2.q.8.p.1.*

3. Plus requiritur ad notabilem quantitatem in rebus, quæ vltrò proueniunt, & ſunt valdè expoſita, v.g. fructus ad viam publicam. *v.Leſſ.l.c.*

4. Plus item, ſi quis à diuerſis, vel ab vno interpolatim, parua & plura furetur. *vid.Leſſ.l.c.n.46.*

DVBIVM III.

Quàm grauiter peccet, qui multa minuta furta.

Reſp. Hic quoque quantitas læſionis, vel damni-

Digitized by Google

ficationis, quæ ſit proximo, & quam fur intendit, eſt menſura quantitatis peccati. *vid. Leſſ. loc. cit. Sanch. lib. 7. c. 21.* Vnde reſolues.

1. Si quis ex occaſione tantùm furatur, ſiue vni, ſiue pluribus, modicum, non intendens notabile aliquid acquirere, nec proximo grauiter nocere, ſingulis furtis non peccat grauiter, neque ea ſimul ſumpta vnum mortale conſtituunt: poſtquam tamen ad quantitatem notabilem peruenit, eam detinendo mortaliter peccare poteſt. *Leſſ. d. 7. Sanch. l. 7. c. 21. Bon. q. 8. p. 2.* Verùm & hoc mortale euitabit, ſi vel tunc reſtituere non poſſit, vel animum habeat paulò poſt reſtituendi ea ſaltem, quæ tunc accipit. *Gran. Dian. p. 3. t. 6. R. 25.*

2. Si autem per plura parua furta vni vel pluribus facta habeat intentionem paulatim diteſcendi, vel inferendi graue damnum, peccat grauiter ea intentione: ac licet executio ſingulorum ſit tantum venialis ex ſe, vt tamen ſubſtat tali intentioni eſt continuata executio peccati mortalis. *Leſſius lib. 2. c. 12. d. 7 Sanch. loco citat.* quia nocent grauiter Reipub. & praxis illa valde pernicioſa eſt ſocietati humanæ; v. g. ſi ſartor particulas panni à diuerſis ſurripiat; ſi mercatores vtantur breuioribus vlnis, &c. Interim hi excuſantur ſubinde à graui peccato, 1. Ex eo quod dictum eſt caſu primo, 2. Si id faciant vt ſe ſeruent indemnes, vel quia alias non lucrarentur, vel pretium augere deberent, & tunc non inuenirent emptores. *Roſella V. emptio.* 3. ſi aliàs non habeant vnde ſe vel ſuos alant.

3. Si plures ſimul, vel ſucceſſiuè, plura furta parua alicui faciant, quæ ſimul ſumpta grauiter illi noceant, tunc ſi alter de altero non ſciat, nullus peccat grauiter, verbi gratia, ſi viatores ex vinea vnam alteramve vuam rapiant & comedant: etſi hoc licere dicat *Couarr. Valerus & Ripa* contra *Dianam p. 3. tom. 6. Reſ. 20.* ſi autem ſinguli conſpirent, ſinguli grauiter peccant. Si denique de ſe mutuo ſciant, nullus tamen alteri ſit cauſa furti, probabilius eſt non eſſe mortale, vt docet *Leſſius, Tannerus, &c.* contra *Suar. Vaſquez. vide Bonac. loc. cit.*

Digitized by Google

DVBIVM IV.

Quid ſentiendum de furtis domeſticorum, vel amicorum?

Reſp. Licèt vere furtum ſit, ſi vxor, liberi, amici ſerui., patrifamilias inuito quid auferant plerumque tamen maior quantitas requiritur, vt ſit mortale, cùm plerumque hic dominus, aut non rationabiliter inuitus, aut ſaltem minùs inuitus ſit, vt ab his, quàm ab aliis auferatur. Vel etſi valde inuitus ſit, ſæpè tamen id fiat, non tam ratione rei acceptæ, quàm modi accipiendi clam, aut ratione finis, ob quem accipitur, v.g. ad ludendum, potandum &c. *v. Caiet. V. Furtum. Leſſ. c.* 12. *num.* 76. Vnde reſolues.

1. Vxor grauiter peccat, ſi notabilem ſummam accipiat inuito marito, etiam ex dote, vel bonis communibus, quia licet media pars ad eam ſpectet, maritus tamen habet vſumfructum illius partis, ideoque tenetur ad reſtitutionem. *Trullen. lib.* 7. *cap.* 6. *d.* 8. *n.* 7. *&c.*

2. Similiter peccat grauiter maritus contra iuſtitiam; cum obligatione reſtituendi, ſi aliquid notabile vxori ſurripiat abſque eius conſenſu, ex bonis ipſius paraphernalibus, vel aliis propriis, ſi quidem libera eorum adminiſtratio ipſimet vxori competat; quia par eſt ratio mariti & vxoris, quoad bona propria. *vid. Villalob. tom.* 2. *d.* 13. *Trull.* 6. *cap.* 1. *d.* 9.

3. Vxor poteſt dare eleemoſynam & munera, ſecundùm conſuetudinem aliarum mulierum iſtius loci & conditionis, etiamſi maritus eleemoſynas omnes illi prohibeat: quia conſuetudo hoc ius ei tribuit, quo maritus eam priuare non poteſt. *Ibid. num.* 13. *Dian. p.* 1. *t.* 3. *R.* 23. & *p.* 5. *t.* 8. *R.* 34. vbi cum *Mol. &* 10 *aliis* docet, poſſe eam inſcio marito dare vigeſimam partem annui cenſus, vel lucri, eò quod hoc pertineat ad decentiam ſtatus, & maritus irrationabiliter ſit inuitus. Hinc etiam poteſt cum Abigail moderatas eleemoſynas dare, vt mariti conuerſionem impetret; vel ne Deus illum puniat. *Vaſq. Bon. Regin. & alij* 10. contra *Con. &c. vid. Dian. p.* 2. *tr.* 16. *R.* 23. *& p.* 5. *tom.* 8. *R.* 34.

3. Vxor poteſt bona expendere, marito abſente vel fatuo: quia tunc ad illam ſpectat adminiſtratio domus. Item quæ acquiruntur ſua induſtria, item paraphernalia, hoc eſt, bona, quæ præter dotem marito allatam, ſibi reſeruauit. *Trullen. loco citato & cæteri communiter.*

4. Non peccat vxor, ſubducendo aliqua, vel penſationis cauſa, ſi vir ſit prodigus: quia is tunc facit vxori iniuriam, partem ipſius profundendo vel pro victu, veſtibus, cæteriſque ſibi vel familiæ neceſſariis, quæ mariti ſæpè non intelligunt, & fruſtra ab illis peterentur *Bon. Trul. l. c.*

5. Vxor, ſi eius pater, mater, vel proles ex alio matrimonio ſit pauper, ita vt miſerè ſecundum ſtatum ſuum viuat, & maritus eis nolit ſuccurrere, poteſt ex bonis ſuis propriis, vel etiam ex communibus, (dummodò poſt mortem viri omnia computet in ſua parte) eis ſubuenire, quia iure naturæ tenetur eos alere & maritus, in id conſentire. *Nau. Palaus, Leſſius, lib. 2. c. 12. d. 14. Dian. p. 5. tom. 8. R. 34.* vel illam poteſtatem extendit ad fratres & ſorores, quòd etiam *Leſſ. loc. cit. & Trul. lib. 6. cap. 1. d. 9.* iudicant probabile.

6. Filius peccat grauiter, inuitis parentibus notabilem ſummam accipiens, qualis non ſemper eſt ſecundùm *Leſſ. cap.* 12. ſi filius patri prædiuiti duos vel tres, imò ſecundùm *Sanch.* quinque vel ſex aureos furetur; eò quòd parens ſit minùs inuitus, & filius ſit aliquid patris. Vnde nō tenebitur ad reſtitutionē, niſi fortè cohæredib. grauiter noceat.

7. Si filius notabilem ſummam expendat in res turpes, aut vanas, contra voluntatem parentum, eò pecunia ſibi ſuppeditata ad vſus honeſtos, putat *Leſſ. c. 12. dub. 13.* eum peccare mortaliter; etſi excuſet à reſtitutione, ſi pater rogatus facilè condonaturus putetur.

8. Si filius, v. g. mercatoris, vel cauponis adminiſtret bona parentis, poteſt à patre exigere ſalarium quantum dare deberet extraneo, & ſi id impetrare non poſſit, vel exigere non auſit, poteſt clam accipere. Ita probabiliter *Laym. lib. 3. ſ. 5. tom. 4. c. 8. Dian p. 4. tom. 4. Reſ. 66.*

9. Etſi

9. Etſi famuli in eſculētis,& poculentis,quæ domo exportant,aut diuendunt,grauiter peccent;quæ tamen ipſi domi conſumunt,in iis faciliùs, (vti & Religioſi) excuſantur; cùm in his dominus, aut Prælatus ſæpe tantùm ſit inuitus quoad modum accipiendi clam,non quo ad rem. Quod tamen timeri poſſet, ſi extraordinaria acciperentur. *Laym. Eſcob.& Leſſius lib.2.c.12.d.8.n.48.* Vbi docet quod furta minima famulorum ex comeſtibilibus, quæ claudi non ſolent, non coaleſcant, ſi non ad vendendum,ſed comedendum tantùm accipiantur.

10. Cùm à graui peccato furtum domeſticum non poteſt excuſari, tunc vxor tenetur reſtituere ex paraphernis, filius ex caſtrenſibus,vel quaſi,vel ſi ea non habet,poſt mortem patris afferre in diuiſionem hæreditatis, (ſi quantitas rei ablata ſit valde magna, nec pater reſtitutionem tacitè vel expreſsè dimiſerit,) Famuli verò,ſi ſine magnâ difficultate reſtituere non poſſint iubeantur compenſare officiis,& obſequiis extraordinariis, quantum poſſunt.*Lay.l.3.tract,2.part.1.cap.1.*

CAPVT II.

De Reſtitutione.

DVBIVM I.

Quid ſit Reſtitutio, & qui teneantur ad eam?

RESp. 1. Reſtitutio eſt actus iuſtitiæ ad ſalutem neceſſarius, neceſſitate præcepti, quo reparatur damnum proximo illatum per iniuriam, ita vt radix reſtitutionis non ſit quæuis læſio proximi, v.g. contra charitatem, &c. in quibus non habet ius quod violetur, ſed ea tantùm,quæ eſt contra iuſtitiam, in qua propriè iniuria infertur, hoc eſt, læditur aliquod ius proximi, quod is habet in re, vel ad rem, in qua damnum patitur. Quod variis modis fieri poteſt, v.g. furando, defraudando, deſtruendo, rem alterius negligenter cuſtodiendo,

occiden-

occidendo, mutilando, detrahendo honorem, conuitiando & ſimilibus.

Reſp. 2. Ex data reſponſione patet, teneri ad reſtitutionem eos, qui intulerunt iniuriam damnoſam. Hæc autem eſt duplex, ſcilicet materialis, vt v. g. cùm quis rem alienam deſtruit, accipit bonâ fide, vel retinet: id eſt probabiliter iudicans id ſibi licere, vel eſſe ſuam: & formalis, qua quis rem alienam deſtruit, accipit, vel retinet mala fide, id eſt, cùm ſciat, vel ſcire poſſit, ac debeat, id ſibi non licere, & rem non eſſe ſuam. *v. Lay. l. 3. t. 2. c. 1. Leſſ. lib. 2. c. 7. dub. 6. Bonac. d. 3. q. 1. p. 9.* Vnde reſolues.

1. Qui iniuriam intulit, ex qua alteri nullum eſt damnum ſecutum, vt, ſi adulterium commiſit, ſine damnificatione alterius, non tenetur in conſcientiâ ad reſtitutionem; cùm hæc ſit reparatio damni: poteſt tamen à iudice cogi ad ſatisfaciendum pro iniuria.

2. Quiſquis intulit iniuriam damnoſam, etiam materialem, tantum tenetur reſtituere, ſed nonniſi id, quod ex alterius re adhuc habet, vel quo ex ea factus eſt ditior.

3. Qui intulit iniuriam formalem, ſiue rem adhuc habeat, ſiue non tenetur reſtituere, & quidem tantùm, quantum eſt damnum ſecutum. An verò ſufficiat culpa venialis, controuertunt Authores, ſententia vtraque probabilis videtur, ac in praxi tuta; ſaltem quando non commodè poteſt reſtituere. *vide Authores citt. & Laym. l. 3. tract. 2. Leſſ. lib. 2. c. 7. dub. 6. n. 27. Card. Lugo di. 8. ſeſſ. 5. n. 56.*

DVBIVM VI.

An qui cooperantur ad damnum alterius, teneantur ad reſtitutionem?

Reſp. Tenentur omnes illi, qui quoquo modò ſunt cauſa influens, & efficax damni ſecuti, ac qui ex officio, & obligatione iuſtitiæ obligati cauere damnum, non cauerunt. Ita communiter Doctores. Vnde concludunt, teneri ad reſtitutionem comprehenſos ſequentibus verbis.

Iuſſio,

Iuſſio, conſilium, conſenſus, palpo, recurſus,
Participans, mutus, non obſtans, non manifeſtans.
patet ex ſequentibus Caſibus.

1. Tenetur ad reſtitutionem mandans, ſiue expreſsè mandet, ſiue tacitè, dicto nimirum, vel facto, ex quo v.g. famulus colligat, hero gratum fore, ſi faciat; non autem tenetur, qui tantùm habet opus ſuo nomine factum; vti nec mandans, ſi ante executionem mandatum retractet, idque mandatario innoteſcat: quia tunc non eſt vera cauſa. *Mol. Leſſ. l.2. cap.3. dub.3. Fill. t.32. n.54.*

2. Tenetur item conſulens, aut precibus ac promiſſionibus ad damnificationem inducens. Quòd ſi tamen ante executionem conſilium ſuum retractet & quantum poteſt contrarium ſuadeat, etſi non perſuadeat, probabile eſt excuſari à reſtitutione; maximè ſi eum, cui damnum paratur, moneat vt caueat. *vid. Bonac. & Tann. 2.2. d.4. q.6. dub.14. Sa, V. Conſilium, & Dian. tract.2. miſc. reſol.18. & t.5. reſol.85.*

3. Tenetur item, qui ſuo conſenſu, calculo, vel ſuffragio, eſt cauſa efficax damni *Leſſ. d.3. n.23. Fill. t.32. c.3.*

4. Item palpo, vt qui laude, adulatione, vel exprobratione ignauiæ, alitérve alium ad damnum inferendum excitat, animat. *Leſſ. Fill. loc. c.*

5. Item qui inferenti damnum præbet recurſum, illum receptat, illius furta aut inſtrumenta, occultat, vel ea emendo rapinas fouet, &c. *Ibid.* Hi enim omnes, vti & is cui res furtiuæ traditæ ſunt in cuſtodiam, tenentur (non manifeſtato fure) reſtituere domino. Et ſic peccare eos, qui à ſartoribus emunt fragmenta panni, ſeu veſtium, docet *Villalob.* apud *Dian. p. 4. tom. 4. R.176.* licèt *ibid. Sanch.* excuſet eos, qui iſta emunt à ſartoribus magiſtris, eò quòd his plerumque detrahatur plus à iuſta mercede, quam mereantur iſta fragmenta, ideoque licitè ea retineant. Neque hic à peccato excuſari caupones, qui à filiis familias acceptant pecunias, aliáſve res parentibus ſurreptas, notat *Laym. l.3. tom 2. c.5. Bonac. &c.* Qui verò poſt delictum ipſum reum iuuat ad fugiendum (non con-

currendo

currendo ad delictum) non tenetur reſtituere; modò non det illi ſpem refugij impoſterum. Tum quia non eſt cauſa damni; tum quia reo licet fugere, vt infrà dicetur, *l.4 d.7.*

6. Item participans de præda, aut quoquo modo cooperans; vt agens excubias, applicans ſcalas, parans inſtrumenta, conficiens literas, &c. in bello iniquo tormenta aduehens, &c. Excuſantur tamen (modo actio per ſe non ſit mala) quia ea non ſponte, ſed iuſto metu coacti faciunt; v.g. cùm ruſtici furto à ſolis militibus facto, coguntur eorum prædas auehere, vel pecora abigere. *Leſſ. dub. 5. num. 19.*

6. Item tenentur cauſæ, quæ priuatiuè ad damnum alterius concurrunt; nimirum mutus, ſiue non clamans, cùm poteſt; aut non obſtans, non manifeſtans; ſed tunc tantum, quando tales ex aliquo pacto, vel officio, vel ſtipendio, &c. tenentur ex iuſtitia damnum cauere. *S.Thom. 2.2. q.62. art.7.* Sic Princeps, Magiſtratus belli Dux, tenentur ad reſtitutionem damnorum, quæ à feris, latronibus, militibus, ob ipſorum culpabilem negligentiam dantur. Item Conſiliarij, Canonici, tacentes, abſentantes ſe, non impedientes iniquam conſtitutionem, vel electionem. Item tutores, adminiſtratores bonorum, &c. non impedientes damna pupillis Minoribus, Eccleſiis prouenientia. Item cuſtodes montium, vinearum, ſyluarum, agrorum, piſcinarum, qui damna non impediunt, vel facta non manifeſtant. *Mol. d.116, Fill. t.32. cap.3. q 12.* vide ſuprà *l.3. t.3. cap.2.* Item Principes & domini Territoriorum ſi ſciant vias publicas infeſtari prædonibus, & cum poſſint, non impediant, tenentur mercatoribus & cæteris viatoribus damna, quæ ab iſtis accipiunt, compenſare *Dian. p. 8. tom. 7. Reſp. 38.*

8. Supradicti non tenentur ad reſtitutionem, quando non fuerunt cauſa efficax damni, vt v.g. ſi fur, homicida non fuerit efficaciter motus mandato, conſilio alterius, ſed nihilominus abſolutè erat facturus. Item, ſi v. g. in Capitulo alij ante te dederint ſuffragium, ita vt videas te nihil impetraturum

turum, etſi neges: tunc enim non teneris reſtituere; licèt pecces, pro qualitate damni, addendo tuum, vel mandando, conſulendo, &c. *Bonacina loco citato.*

9. Probabile eſt, non teneri ſupradictos, ſi non ſit moraliter certum; eorum mandatum, conſilium, efficaciter influxiſſe: quia in dubio melior eſt conditio poſſidentis: præſertim circa materiam iuſtitiæ. *Leſſ. c. 13. d. 4. Bon. q. 2. p. 4. Dian. t. 5. miſc. R.* 84. *Tan. 2. 2. d. 4. q. 6 d. 14.*

10 Nec tenentur, ſi efficaciter tantum concurrant ad circumſtantias, & modum actus damnoſi; v. g. ſi quis tantum impellat alium, vt citius, vel animoſius, hoc vel illo loco, vel modo noceat. *vid. Laym. l. 2. ſ. 5. t. 2. c. 5.*

11. Nec tenetur, qui deliberatè volenti inferre magnum damnum, ſuadet, vt minus eidem inferat, quia tunc vtiliter alterius negotium gerit. Dico eidem, quia non licet impedire damnum vnius, cum iniuria alterius.

12. Non tenetur item (contra *Nauar. Auguſt. &c.*) Confeſſarius, etſi ex officio confeſſiones audiat, vt Parochus, &c. ſi ex negligentia vel ignorantia, pœnitentem non moneat, aut obliget ad reſtitutionem; quia etſi ex officio teneatur bene inſtruere pœnitentem, ideòque peccet grauiter omittendo, quando eſt neceſſarium; non tamen ad hoc tenetur ex obligatione erga tertium, quaſi ex iuſtitia debeat eius damnum cauere, aut procurare, vt hoc ei compenſetur. Secus tamen dicendum videtur, ſi poſitiuè reſtitutionem impediat, ex malitia, imò etiam ex ignorantia craſſa, vel culpa lata: quia tunc conſilio ſuo, eſt cauſa efficax damni. *v. Leſſ. & Bon d. 1. q 2. p. 11. Lay. l. 3. t. 4. c. 7.* & infrà *l. 6. t. c. 2. dub. 5.*

DVBIVM III.

An ſupradicti teneantur ſinguli reſtituere in ſolidum; & quo ordine?

Reſp. Cùm plures damnificantes, vel ſeorſim ſinguli rem ſuam agere poſſint, vel coniunctim atque alij aliis plus minùſve in damnum influere; hinc ex tali ordine & menſura influxus, ordo & menſura

menſura reſtitutionis deſumenda eſt. *Ita communiter Doctor.* Vnde reſolues.

1. Si plures abſque conſenſu, quiſque per ſe ſcorſim & caſu concurrant ad damnum, ſinguli non plus tenentur reſtituere, quàm quod quiſque per ſe damni intulit. *Laym. l. 3. tr. 2. c. 6.*

2. Si plures cum conſenſu, & inuicem iuuantes, id fecerunt, ſinguli in ſolidum tenentur reſtituere totum damnum: quia ſinguli ſunt cauſa totius damni, cùm vnus iuuet alterum, & procedat ex confidentia, quam habet in auxilio aliorum. Vnde ſi vnus eorum reſtitutionem fecit, poteſt à reliquis, nimirum à principali totum, aut ſi is nolit, à reliquis pro ratâ ſingulorum, repetere. *Bon. de reſt. d. 1. quaeſt. 2. p. 11.* ex *Vaſq. Mol. Fill. &c.*

3. Quod ſi actio damnificans fuit lucratiua, & apud aliquem ex cooperatoribus res ablata adhuc exiſtat, & is eam malâ fide aſſumpſit, tenetur is primo loco reſtituere ipſam, vel æquiualens; & ſi ille non faciat, reliqui. *Leſſ. l. 2. c. 13.*

4. Si actio damnificans non fuit lucratiua, vt quia res periit, & deſtructa eſt, vt fit v.g. in combuſtione, mutilatione, detractione, tunc ante alios primò tenetur reſtituere qui mandauit, vel qui cauſa fuit primaria, vel executor primarius; vt in bello Princeps, & Dux; & ſi is non ſit facturus, vt quia non vult, vel quia non poteſt, tenentur reliqui, v,g. cæteri milites. Quod etſi de militibus ſpeculatiuè verum ſit, practicè tamen ij excuſantur per accidens: tum quia non poſſunt totum reſtituere: tum quia dominorum voluntas non eſt, nec exſpectatio, vt plus reſtituant, quàm partem ſuam; ideoque ſi hanc poſſunt, ad id tenentur; vti & ſi quid adhuc reliquum habent ex iniquo. *Laym. l. 3. t. 2. c. 6. num. 5.* ex *Caiet. Mol. &c.* Imò *Bon. de reſt. d. 1. q. 2. p. 10. n. 13. ex Nauar. c. 17. Vaſq. Leſſ. d. 4. num. 37.* dicit militem gregarium, qui alios non induxit non teneri ad reſtitutionem totius damni illati à toto exercitu, ſed tantùm pro ſua parte v. ſuprà *t. 4. c. 1. d. 5. art. 3.*

5. Si damnum paſſus condonet reſtitutionem principali damnificanti; etiam minùs principales liberantur

liberantur;non autem vice verſâ:quia ruente principali, ruit acceſſorium; non contrà. *v.Laym.l.ſuprà cit.*

DVBIVM IV.

An teneatur reſtituere, qui alium impediuit, à conſecutione alicuius boni.

Reſp. Attendendum, an lædatur ius alicuius, quod à natura, lege, vel aliter habeat; & an per vim, fraudem, calumniam, & mendacia quis alium impedierit: num verò aliter. Inde enim apud *Lay.l.c.t. & Bon.q.2.p.*13. reſoluuntur ſequentes Caſus.

1. Qui alterum impediuit à conſecutione rei debitæ ex iuſtitia, tenentur ad reſtitutionem. *Leſſ.c.*12. *dub.*18.*Fill.t.*32.*c.*3.*q.*12.*n.*72.

2. Si res non erat debita ex iuſtitia, ſed conferenda ex libera voluntate, tunc qui ſine vi, fraude, & calumnia collatorem inducit, vt v. g. officium, vel legatum, beneficium Eccleſiaſticum, & ſimilia dona gratuita non conferat, cui apud ſe conſtituerat, aut qui petierat, ſed vel nulli, vel alteri etiam minùs digno; etſi ſæpè is poſſit grauiter peccare, præſertim ſi id ex odio, vel alio malo fine faciat, non tamen tenetur ad reſtitutionem. *Azor.*3.*p.l.*4. *c.*9.*Vaſq.Sa,Bonac.p.*12.

3. Si in re prædicta ex libera voluntate conferenda, aliquis per vim, fraudem, vel calumniam, collatorem induceret, ne ei daret, aut eum à petitione (cùm quivis habeat ius perendi) aut à conſecutione talis rei, per vim, fraudem, calumniam, vel mendacium impediret, (cùm etiam quivis ius habeat ne inique impediatur) is teneretur ad compenſationem damni, arbitrio viri prudentis, iuxta certitudinem, vel probabilitatem, quâ alter tale bonum alioqui aſſecuturus fuiſſe exiſtimaretur; dummodo tamen eo ſit dignus; nam ſi indignus eſt, non teneretur ad reſtitutionem, niſi famæ, ſi eam forte læſerit. *Leſſ.l.*2.*c.*12.*d.*18.*Molin.t.*1.*d.*136. *Sa,V.Reſtitutio,n.*21.*v.Bonac.l.c.*

DVBIVM V.

Cui, vel quibus reſtituendum?

Reſp. Attendendum ad naturam iuſtitiæ, & quis damnum patiatur, quidve ratio & leges ferant commu

communiter *vid. Leſſ. & Laym. hic. cap. 9.* Vnde reſolues.

1. Quando bona reſtituenda, ſiue debita quæcunque, ſunt incerta, hoc eſt, cum cui debeantur ignoras, aut adire non poteſt, aut illis reſtituere, tunc ſi ea habeas ſine delicto, vt ſi inueniſti, vel à mercatore verbi gratia, per errorem accepiſti duas vlnas panni pro vna, & iam is diſceſſit, nec ſcis quò abierit, teneris adhibere aliquam diligentiam inquirendi; poſt quam ſi ſpes non ſit ſciendi dominum, probabile eſt quod non tenearis ea dare pauperibus, (licèt ita plerique cum *D. Thoma* ſentiant, & ſit magis pium, ac practicè ſuadendum) ſed poſſis tibi retinere, vt docet *Petrus Nauar.* quem ſequitur *Lay. hic, & Leſſ. l. 2. c. 14. dub. 7. num. 48.* idque *Diana p. 2. t. 3. matr. R. 5.* dicit eſſe tutum in praxi. Si verò ea habeas ex delicto, vt furto, vſura, &c. teneris ea reſtituere pauperibus, vel Eccleſiæ hoſpitali, &c. quia debet tunc fieri reſtitutio meliori modo quo poteſt, vt ſaltem, cùm corpori domini non proſit, proſit eius animæ, dum in pauperes expenditur. *Ita communiter Doctores*, vt vide apud *Lay. hic.*

2. Qui multis minutis furtis, v. g. olei, panis, vini &c. damnum intulit multis ciuibus, eum teneri reſtituere, non pauperibus, ſed ipſis ciuibus, (minoris deinceps vendendo, aut maiore menſura, donec veniatur ad æqualitatem) dicit *Molin.* At *Vaſquez* & *Eſcob.* dicunt eſſe probabile, quòd poſſit dare pauperibus, præſertim ciuitatis eiuſdem.

3. Quando bona ſunt certa, ordinariè reſtitui debent poſſeſſori iuſto, à quo accepta, ſunt vel cui damnum illatum; etſi is non ſit immediatus dominus. Vnde quod acceptum eſt à depoſitario, commodatario, conductore, cuſtode, adminiſtratore, debet, non domino, ſed ipſis reſtitui: quia alioqui ipſis fieret iniuria, ſi iure poſſeſſionis, detentionis, cuſtodiæ, aut vtilitatis ſpoliarentur; & damnum atque lucrum ceſſans compenſari deberet.

4. Excipitur tamen hinc 1. Si eorum nihil intereſſet, vt ſi ſine illorum damno, infamia, domino reſtitueretur. 2. Si probabiliter ipſi putarentur rem abſum

abſumpturi, vel ablaturi cum iniuria domini: quo modo bona Eccleſiæ non Prælato diſſipatori, ſed potiùs Capitulo reſtituenda ſunt. Item accepta à filio familias, pupillo, furioſo, vxore, religioſo, ſi ſint ex iis bonis, quorum adminiſtratio ipſis non competit, plerumque reſtituenda ſunt patri, tutori, marito, Prælato. Sic etiam ſi bona alicuius publica & fiſco addicta ſunt: tunc enim depoſitum, & ſimilia debita, fiſco debent reddi.

5. Cum quis ignorato domino, cui reſtituendum erat, non præmiſſa aliqua diligentia, pauperibus diſtribuit, non ſatisfacit domino poſtea comparenti: ſecus ſi diligentia ſit præmiſſa. *vid. Leſſ. l. 2. c. 14. dub. 3.*

6. Cùm dominus quidem ſcitur, ſed ei mitti non poteſt ſine ſumptu, tunc ſi res malè accepta eſt, tenetur reſtituens aliquas expenſas ex ſe facere; ſi autem benè accepit, non niſi expenſis domini. Quando nullo modo poteſt mitti, expectandum eſt ad tempus, & ſi adhuc non ſit ſpes, reputatur debitum incertum, *Tol. l. 5. c. 23.*

7. Cum quis accepit rem alienam à poſſeſſore bonæ fidei, putante rem eſſe ſuam, cum non ſit, tum ſi quidem interuenerit aliquod iuſtum pactum, vt depoſiti, commodati, pignoris, &c. illi reſtituendum eſt, & non domino. Qui tamen ex charitate monendus erit, ſi id ei profuturum putetur, ſine alterius grauiore incommodo, infamia, &c. *Vaſq. Azor. p. 3 l. 4. c. q. 1.* Si autem aliter accepta eſt, tunc vero ſuo domino reſtitui debet, ſi eum nouiſti, & abſque incommodo fieri poſſit.

8. Quando à fure, vel alio venditore quis emit, ſiue mala ſiue bona fide rem furtiuam tenetur reſtituere domino, non furi. *Ita communiter. Mol. Regin. tom. 1. l. 10. cap. 5. num. 40. Toletus* tamen *l. 5. cap. 17. Sylu. Ant. Mald. in 2. 2 tit. 4. cap. 3. dub. 4.* probabiliter ſentiunt poſſe reddi furi vt ab eo pretium ſuum recuperet: quia non conſtituit rem peiore loco, quàm ante fuerat; & conſequenter ipſe non infert domino damnum. Quod *Nau. Trul. l. 7. c. 11. d. 4.* admittunt cum hac limitatione; ſi mox & non poſt longum tempus contractum reſcindat

vel

vel ſi certò ſciat furem redditurum rem dominò; vel ſi dominus rei ſit mortuus, aut abſit, ita vt conueniri non poſſit. Quòd ſi autem pretium ſuum recuperare non poſſit à venditore, tenetur reddere domino, & ſibi damnum aſcribere. Quòd ſi porrò ſciens rem eſſe furtiuam emat eo fine, vt inuento vero domino reſtituat, tunc ſi emit paruo pretio, tenebitur id ei dominus refundere, cùm vtiliter eius negotium geſſerit: ſecùs autem, ſi pretium eſſet ferè æquale rei; tunc enim ſufficit refundere ad arbitrium viri prudentis tantum, quantum videtur meritus rem domini vtiliter redimendo. *v. Leſſ. l. c. c.* 14 *d.* 3. *Dian. p.* 2. *t.* 3. *Reſ.* 5.

9. Si bona fide rem alienam, v.g. equum emiſti ab altero, v.g. Petro, & vendidiſti tertio v.g. Paulo, & poſtea cognoſcatur eſſe Ioannis, eóque repetente à Paulo, Paulus repetat pretium à te, exiſtimat quidem probabile *Nau. & Dian. p.* 1. *tom.* 8. *R.* 68. non teneri te Paulo id reddere, (ſi in nullo factus ſis ditior) ſed ſufficere, ſi tuam actionem, quam habes in Petrum, ei cedas. Verùm *Sotus, Salon, Leſſius, Sayr. Bonac. de reſt. q.* 4 *p.* 2. rectius docent, teneri te, exigente Paulo, contractum reſcindere, & pretium reſtituere; tum quia vendidiſti rem vitioſam; tum quia teneris de euictione emptori, nec eum potes remittere ad illum; cum quo nihil habet negotij. Quòd ſi tamen Paulus cùm poſſit, tibi non reſtituat equum, ſed Ioanni, & hoc ipſo impediat, quò minùs pretium tuum poſſis recuperare, nec tu teneris ei pretium ab ipſo acceptum reſtituere. *Bonac. Leſſius, &c. vide Trullen. cap.* 11. *diſput.* 3.

Quæres. Cui reſtituendi, ſiue dandi ſint theſauri, & alia inuenta, quæ habentur pro derelictis.

Reſp. Quando nullius domini ſunt iure naturali & gentium fiunt primo occupantis. Poteſt tamen per conſuetudinem, & leges aliter quid ordinari, quod ſeruandum eſt. De quo *vid. Leſſ. l* 2. *c.* 5. *d.* 10. *Laym l.* 3. *t.* 1. *c.* 5.

Quæres. 2. An, & cui reſtituenda, quæ capiantur venatione iuſtè prohibita.

Reſp. Id æſtimandum partim ex iure naturæ; partim

Digitized by Google

partim ex conſuetudine & legibus, ac iuribus particularibus, vt *vid. apud Laym. loc. cit. lib. 3. t. 1. cap. 5. num. 14. & Leſſ. cap. 8. d. 9. & Sa V. Venatio.* Ex quibus reſoluitur hic Caſus.

Venator iniquus tenetur reſtituere ſaltem damna, quæ ſegetibus fructibuſque infert.

DVBIVM VI.

De rebus quæ debent reſtitui.

ARTICVLVS I.

Quid debeat reſtitui ab inferente iniuriam materialem tantùm ſiue à poſſeſſore bonæ fidei?

Reſpond. Qui bona fide damnum intulit, aut poſſidet aliquid, de quo poſtea meliùs cognoſcit, tenetur, ne incipiat eſſe poſſeſſor malæ fidei, & detinere alienum, id tantum, & non plus reſtituere, quod ex ea re ipſi ſupereſt, vnà cum eius fructibus, ſi extent, vel quatenus inde factus eſt ditior; præterquam ſi dominium ſibi comparauit per legitimam præſcriptionem. *Ita communiter Doctores. Molin. Sanch. Leſſ. lib. 2. cap. 6. Bonac. d. 1. q. 1. p. 1. Laym, l. 3. t. 2. c. 3.* Vnde reſolues.

1. Si veſtem v.g. bona fide donatam à fure aut alio, portaſti, & ferè attriuiſti, ac poſtea dominus compareat, teneris eam, aut æqualem ei reſtituere, & inſuper perſoluere quantum attrita eſt, ſi aliàs veſtem æqualis valoris attriuiſſes: ſi autem eam amiſiſti, aut ablata tibi eſt, &c. ad nihil teneris. *Bonac. loc. cit. Laym. num. 1. v. Trul. lib. 7. cap. 11. d. 1.* Si autem res, quam à fure bona fide accepiſti (ſiue donatione, ſiue emptione) ſit vſu conſumptibilis, eamque cum tuis miſcuiſti, ita diſcerni nequeat, etſi deinde deprehendas furtiuam fuiſſe, non teneris reſtituere. *Nauar. Sylu. Sayr. Leſſ. Bonac. d. 1. q. 3. p. 1.* quia per iſtam commixtionem bona fide factam, eſt in te tranſlatum dominium, colligitur ex *L. Si alieni nummi ff. de ſolut.* Neque eſt ratio, cur hæc potius quàm illa pars cenſeatur aliena, atque adeò periit obligatio realis, & tantum manet perſonalis in venditore. *v. Dian. p. 4. tom. 4. R. 66. Trull. l. 7. c. 11. de Leſſ. l. 2. c. 20. d. 18.* vbi addit eſſe valde probabile, iurique naturæ conforme, quod

verus

verus dominus rei illius ablatæ & permixtæ (quamdiu totus cumulus extat) retineat ius in re, vt ex iſto cumulo ſibi ſatisfiat ante alios; imò poſſit ex eo occultè accipere.

2. Milites bona fide militantes, intellecta poſtea belli iniuſtitia id tantùm reſtituere debent quod adhuc habent ex præda, & quo facti ſunt ditiores. *Bonac. loc. citato.*

3. Qui bona fide per inculpatam ignorantiam celebrauit contractum, quem poſteà vſurarium eſſe cognoſcit, non plus tenetur, quàm factus eſt ditior. *vid. Laym. lib. 3. t. 2. c. 3.*

4. Poſſeſſorem bonæ fidei, ſi adhibita diligentia inclinet in eam partem, quòd res non ſit ſua, teneri aliquid reſtituere iuxta inclinationem, docet *Con. d. 34. dub. 10. n. 93.* At *Palaus tom. 1. d 3. p. 2. num. vlt* putant ad nihil teneri: quia poſſeſſio contrariis rationibus non conuincentibus præponderat. Idem docet *Vaſq.* apud *Eſcob. t. 3 c. 3. n. 154. Dian. p. 4. t. 3. R. 24. & 26.* Si neglexit inueſtigare veritatem, & deinde ſciri non poteſt, dicit *Palaus l. c.* ad nihil teneri.

5. Si bona fide rem vendidiſti dono tibi datam teneris reſtituere pretium: quia factus es locupletior: & ſatis debet eſſe tibi, non habere minus, quam antè. Quòd ſi tamen apud alterum res eſt is reddere tenetur. *Ibid. & Vaſq. cap. 9. §. 2. Mol. Leſſ. l. 2. c. 14. d. 1.*

6. Si bona fide rem ipſe emiſti, & vendidiſti abſque lucro, nihil teneris reſtituere; ſed ſolus is, apud quem res eſt. *Mol. l. c. Leſſ. l. 2. c. 14.* contra *Vaſq. &c.*

7. Si rem alienam bona fide donaſti, non donaturus aliam, ſi hanc non habuiſſes, ad nihil teneris quia non es factus ditior: ſecùs ſi aliam donaturus fuiſſes, (quia tunc parcendo tuæ factus es ditior) vel ſi aliquid accepiſti in remunerationem. *Bon. Trull. l. 7. c. 11. d. 1.*

8. Si aliena re lucratus es tanquam inſtrumento; v. g. frumentum alienum aliò deportatum vendiſti; vel pecuniam alienam negotiationi expoſuiſti, non teneris illud lucrum reſtituere; quia non eſt

eſt fructus rei alienæ, ſed tuæ meræ induſtriæ: tales enim fructus dicuntur meræ induſtriæ, quos ipſa natura ex ſe nullo modo gignit, ſed tantùm concurrit vt inſtrumentum operantis. *Laym.l.c.n.3.* ex *Thom.&c.*

9. Fructus omnes rei, ſiue ij ſint merè naturales, hoc eſt, qui vix vllo hominum labore egent, vt fœtus animalium, arborum, herbæ, & gramina; ſiue ſint ſimul induſtriales, ſiue mixti, hoc eſt, ad quos æquè, aut magis hominum labor cum natura concurrit, vt v.g. ſegetes, & quæ ſerendo gignuntur; item vinum, oleum, lana, &c. quò etiam referuntur pretia locationis domorum, iumentorum, &c. qui fructus ciuiles appellantur; hi inquam fructus rei ſi percepti, & extantes ſint, domino reſtitui debent; deductis tamen expenſis propriis, & æſtimatione laboris. Et quidem pretium locationis ex re aliena debet domino reſtitui, licet is rem, ſi penes ſe habuiſſet, non fuiſſet locaturus. *v.Lay.l.c.* Si tamen fructus iſti reales bonâ fide poſſeſſi fuerint tempore à lege præſcripto ad vſucapiendum illos (quod ſi adſit titulus, eſt biennium inter præſentes, inter abſentes quadriennium; ſi autem non adſit titulus, anni 30 cum bona fide) non ſunt reſtituendi; quia vſucapio transfert dominium. *Salon.Trul.l.7.c.11.d.3.*

10. Si à fure accepiſti (ſiue bonâ, ſiue malâ fide) rem vſu conſumptibilem, v.g. vinum, oleum, triticum, &c. cum propriis ipſius furti, rebus permixtum, ita vt diſcerni non poſſit; non teneris reſtituere, ſi fur ad reſtituendum ſit potens: quia fur per commixtionem iſtius rei cum propria, acquiſiuit eius dominium, atque adeò illud tanquam verus eius dominus potuit transferre. *Nauar. Sanch. Leſſ. Bonac. Trullen. l.7.c.11.d.4 v. Dian.p.t.5. m.R.40.*

ARTICVLVS II.

Quid debeat reſtitui ab inferente iniuriam formalem, ſeu malæ fidei damnificatore ſeu poſſeſſore?

Reſp. Id iuxta ſupradicta æſtimandum à quantitate tum iuris, quod alter habet, tum damni, quod iniuſtè infertur; cui æquale reddi debet, niſi aliud de

de damnificati mente & conſenſu rationabiliter præſumatur. *Vnde reſolues.*

1. Si damnificatus habeat ius in re, in qua damnum eſt paſſus, reſtitutio ei facienda eſt in ſolidum: ſi autem tantùm habeat ius ad rem, reſtitutio facienda eſt pro quantitate iuris, conſideratis circumſtantiis: quia non debetur ſolidus valor rei, quæ expectabatur, cùm tantùm ſit in ſpe, & multis modis poſſit impediri.

2. Qui in loco publico ſuæ ciuitatis contra iuſtam prohibitionem paſcit, vel ligna cædit, non tenetur ad reſtitutionem, niſi communicati grauiter nocuerit, v.g. ſtirpes incidendo, arbores ædificiis idoneas ſternendo: quia rationabiliter præſumitur mens Reipub. non eſſe, ſuis membris vſum publicorum locorum rigidius prohibere, quàm ſub mulcta ſoluenda, caſu quo deprehendantur.

3. Grauiùs tamen peccaret, & teneretur ad reſtitutionem, ſi quis paſceret in loco alicuius priuati: etſi etiam hic præſumi aliquando poſſit de conſenſu Domini, qui ſæpe non intendit vt fiat reſtitutio, ſed vt deprehenſus pœnam luat.

4. Qui venantur, vel piſcantur in locis alteri locatis, vel aliàs prohibitis, (ſaltem ſi ea concluſa, vel circumſepta non ſunt) peccare mortaliter, nec teneri ad reſtitutionem, docet *Dian.* ex *Leſſ. Dicaſt. &c. p. 9 t. 9. R. 39.* contra *Bon. &c.*

Etſi probabilius ſit, & in praxi communiter tenendum, peccari mortaliter circa vectigalium fraudationem, ex eaque oriri obligationem reſtitutionis: non omnino tamen improbabiliter id alij quidam negant, eò quod conſuetudo interpretetur, non eſſe mentem legiſlatorum ad aliud obligare, quàm vt deprehenſi mulctentur. *vid. Nauar. cap. 23. Sa, V. Gabella. Bonac. q. 9. p. 1. num. 5.* ex *Nauar. Fill. t. 28. n. 114. Leſſ. Mol. d. 9. Dian. tr. de leg. Reſ. 19. Lay. l. 3. tom. 3. p. 1. c. 3. num. 4. & 5. vide etiam Diana p. 1. tom. 11. Reſ. 38. & p. 2. tom. 17. R. 28.* vbi ex *Caietan. Med. Soco, &c.* docet non eſſe negandam abſolutionem pœnitenti, qui defraudauit gabellas, ſeu vectigalia impoſita rebus iis, quæ emuntur non ad negotiationem, ſed ad

vſus

vſus proprios vel familiæ neceſſaria, v.g. pani, carnibus, piſcibus, frumento, oleo, &c.

6. Cæterum ordinarie iniuſtus, ſeu malæ fidei damnificator aut poſſeſſor, tenetur non tantùm reſtituere rem ablatam, & fructus perceptos (exceptis ſuis expenſis, & induſtria) ſed etiam ſarcire damnum emergẽs, & lucrum ceſſans: cùm verò ſit iniuſta cauſa talium damnorum. Vnde ſi dominus re ſua retenta, per culturam vel negotiationem percepturus fuiſſet ex agro ſuo, aut pecunia centum florenos, & alter parum vel nihil, debet is domino ſuo ſatisfacere pro centum illis florenis: quamuis communiter ſoleant domini plurimum remittere, ſi res componatur. *Laym. lib. 3. tr. 2. c. 4. n. 7.*

7. Si res aliena, dum iniuſtè detinetur, creſcat aut pretium eius augeatur, domino creſcit, ac proinde id ei præſtari debet. *v. Laym. hic l. 2. t. 3. c. 4.*

8 Si res aliena, dum iniuſte detinetur, pareat aut deterior fiat; idque caſu vel iuſta hoſtium incurſione, vel naturaliter, & certum ſit apud dominum æquè perituram fuiſſe, non tenetur alter reſtituere quia nihil noui detrimenti domino apud furem v. g. accidit quod non apud ipſum. Si verò non fuiſſet peritura apud dominum, vel ſaltem nonniſi per iniuriam, tunc iniuſtus detentor adhuc tenetur ad reſtitutionem, licèt ſine ſua culpa res perierit. *Laym t. 2. c. 4. n. 2.*

9. Si res aliena apud iniquum detentorem pereat, idque ipſius culpa, aut quia is abſumpſit, alteri donauit; deſtruxit, &c. tunc etiamſi domino relicta fuiſſet certò peritura, nihilominus tenetur pro ea domino ſatisfacere, eſt communis apud *Laym. l. c. Leſſ. &c.*

10. Qui fingens ſe pauperem, vel alium quàm eſt, extorſit eleemoſynam, non tenetur reſtituere, ſi parua fuit, qualis oſtiatim mendicantibus datur: ſecùs ſi fuit magna, tunc enim quia ſubintelligitur conditio hæc, (ſi pauper eſt) tenetur reſtituere ſecundùm *Mol.* danti; ſecundùm *Palaum* vel danti, vel aliis pauperibus. *v. Eſcob. t. 3. E. 2. c. 6. n. 109.*

11. Qui in extrema neceſſitate conſumpſit, quod ante acceperat commodatum, conductum, vel

precarium non tenetur reſtituere: quia nec ratione rei acceptæ, cùm ea nec in ſe, nec in pretio extet; nec ratione acceptionis, cùm iure eam conſumpſerit; nec ratione contractus, cùm hic non obliget, niſi re pereunte tuâ culpâ. *Leſſ. Hurt. Tur. Dian. p. 5. t. 8. R. 10.* Imò probabiliter ne quidem id, quod ante illam neceſſitatem eras furatus, & in ea conſumpſiſti, quia furtum tibi non ademit ius, quod ad rem tali caſu habebas. *Con. Pal. Hurt. Dian. loc. c. R. 8.* contra *Leſſ. & Vaſſ.* ſicut neque ſi in ipſa neceſſitate accepiſſes & conſumpſiſſes *Dian. loc. cit. R. 9.* ex *Azor. & 6. aliis* contra *Leſſium.*

ARTICVLVS III.

An, & quid debeat reſtitui pro iniuria illatâ corpori, verbi gratiâ, per mutilationem, occiſionem, &c.

Reſp. Iniuſtus occiſor, mutilator, in conſcientia tenetur tantùm reſtituere, pro damnis bonorum fortunæ, quæ ex tali occiſione, vulnere, &c. directè ab eo cauſata ſunt, iuxta prudentis arbitrium: præciſè autem pro vita membro, vel cicatrice, nihil tenetur reſtituere ſecundum rigorem, cùm ſint bona altioris ordinis, quæ pecunia æſtimari non poſſunt. Ita contra *Sotum, Syln. &c.* probat *Leſſ. lib. 2. c. 9. d. 23. vid. Laym. l. 3. t. 3.* Vnde reſolues.

1. Qui occidit ebrius alium, ſi ebrietas non fuit culpabilis & voluntaria, vel licèt fuerit talis, ſi tamen homicidium vel non præuidit, vel diligentiam debitam adhibuit ad cauendum, non tenetur ad reſtitutionem: tenetur autem ſi præuidit, & non cauit. *Bon. d. 2. q. vlt. ſ. 2. p. 2. ex communi.*

2. Qui occidit Caium putans eſſe Titium tenetur ad reſtitutionem; quia actio iſta eſt Caio iniurioſa. *Bon. l. c.*

2. Si læſus ante mortem omnia remiſit ad nihil tenetur occiſor: quia filiis non fit iniuria in bonis niſi quatenus læduntur in patre contra eius voluntatem (volenti enim non fit iniuria) ergo ſicut per eum ius acquirunt, ſic etiam amittunt; etſi non rectè faciat parens, ſi filij valde egeant. *Leſſ. l. 2. c. 9. d. 26.*

4. Etſi

4. Etſi præciſè pro vita membro, occiſione, non ſit obligatio reſtituendi: per ſententiam tamen iudicis cogitur iniurians ſatisfacere pro iniuria.

5. Conſilium eſt, vt Confeſſarius pro his iniungat eleemoſynas, Miſſas, pro ſalute occiſi.

6. Si occiſus, vel mutilatus fuerit ſeruus vel animal, tunc etiam pro vita & membris facienda eſt reſtitutio: quia horum vita pretio æſtimatur; ac proinde tantum debet reſtitui, quanti potuiſſet vendi; & pro mutilatione vel cicatrice, quantò pluris venderetur.

7. Pro expenſis funeris nihil reſtituitur; quia illæ aliquando faciendæ tamen fuiſſent. Niſi forte occaſione illatæ necis, v. g. extra patriam, maiores fieri oportuerit.

8. Reſtitui debent impenſæ factæ in curationem, & medicamenta vulnerati, vel occiſi. *Fill. t. 32. c. 8. num. 202.*

9. Item lucra, quæ ex mutilatione vel vulneratione ceſſarunt; non quidem tam in ſolidum, ac ſi de facto eſſent acquiſita, ſed pro maiore aut minore ſpe, quam læſus habuit illa acquirendi. *v. Trullen. lib. 7. cap. 8. d 3.*

10. Si homicida à Magiſtratu plectatur, verius eſt adhuc teneri ad damna ſarcienda; cùm morte ſua tantum ſatisfaciat iuſtitiæ publicæ, non hæredibus occiſi. Qui tamen cùm plerumque aliud non exigant, videntur eſſe contenti, ac proinde hæredes homicidæ ad nihil tunc teneri. *Fill. l. c. n. 14.*

11. Debet autem reſtitutio fieri tantum parentibus interfecti, filiis & vxori: quia hi ſoli directè læduntur; cùm moraliter cenſeantur vna perſona cum occiſo. Niſi tamen occideris animo etiam nocendi aliis: nam tunc etiam his reſtituere teneri dicit *C. Lugo de iuſt. d. 11. num. 8.* ex *Leſſ. vid. Trull. loc. cit. d. 4.*

12. Etſi probabile ſit, deberi etiam reſtitutionem creditoribus occiſi, ſi quod damnum illi, ex ea cæde obuenit: contrarium tamen etiam probabile (ſaltem ſecundum limitationem caſûs præcedentis;) eſt; cùm occiſio illa non ſit directè cauſatiua illius damni, *v. Laym. loc. cit. n. 4.*

13. Non tenetur occiſor aliquid eis reſtituere, quos occiſus alebat ex liberalitate: quia damnum illorum per accidens ſequitur. *v. Leſſ. l. 2. c. 9. d. 26. Trull. l. c.*

14. Nec tenetur ad damna, quæ v. g. proueniunt ex morte alicuius innocentis, qui per errorem putaretur homicidium feciſſe, & ſic captus plecteretur: quia huius mors non directè cauſaretur ab ipſo ſed per accidens, & ex errore vel malitia accuſatorum. *v. Bon. d. 2. q vlt ſ 2. p. 2.*

ARTICVLVS IV.

Quid debeat reſtitui pro illato ſtupro?

Reſp. Qui virginem per iniuriam deflorauit, tenetur tantùm rependere damnum, quod ei ex tali iniuria eſt ſecutum; idque vel matrimonio, vel damni æſtimatione, ad arbitrium prudentis, vt talem nimirum inueniat, qualem manens virgo inueniſſet. *vide Sanch. lib. 7. d. 14. Filliuc. t. 32. c. 8. n. 209.* Vnde reſolues.

1. Præciſè pro ſola virginitate non obligat reſtitutio. Vnde ſi ſtuprum manſit clam, aut non impediuit quin æque laute nuberet, ad nihil tenetur ſtuprator. *Leſſ. Bonac. q. 4. do matr. part. 7.*

2. Item ad nihil tenetur, ſi deflorauit conſentientem, abſque vi, fraude, vel promiſſione matrimonij, quia non eſt facta iniuria. *Ibid. & Trull. d. 2.*

3. Si virginem importunis precibus flexit, nihil tenetur reſtituere, quia adhuc conſenſit liberè. Niſi forte preces tales fuerint, vt cum vi & coactione æquiparentur; vt ſi coniunctæ fuerint cum minis, vel metu reuerentiali, v. g. ſi fuit illius dominus, vel vir magnæ authoritatis. *Trul. c. 9. d. 3.*

4. Si per promiſſionem veram, vel fictam matrimonij eam flexit, tunc tenetur ducere eam: quia in omni contractu, vbi alter ex parte ſua acceptauit & impleuit, tenetur & alter implere, etiamſi ficte contraxit, quia tenebatur ex iuſtitia vere contrahere; cùm alioqui omnia humana commercia fraudibus paterent. Et id quidem verum eſt, etiamſi ſtuprator religionem vouiſſet. *Leſſ. lib. 2. c. 10. d. 3. & 4. Trull. d. 3.*

5. Non tamen tenetur fictus promiſſor eam ducere,

ducere caſu quo, 1. ſi puellam valde notabiliter conditione excederet, vel verbis vſus eſſet fictionem facilè indicantibus. 2. Si ipſa conſcia eſſet prædicti voti; quia tunc ipſa contraxiſſet mala fide. 3. Si ipſe putauit eſſe virginem, cum tamen non eſſet. 4. Si ex matrimonio graue damnum aut ſcandalum timeretur. 4. Si ipſe iam ſacris initiatus eſt, aut alteri matrimonio copulatus: tunc enim his caſibus ſolùm teneretur curare vt æque commodè nubat, modo ante dicto, dando ſcilicet dotem; vel aliter. *vid. Sanch. 1. de matr. di. 10. lib. 1. Trull. lib. 7. c 9. d. 3.*

ARTICVLVS V.

Quid debeat reſtitui pro adulterio?

Reſp. Cum ex adulterio damnificari poſſint coniux alter, & proles legitimæ, circa ſuſtentationem, hæreditatem, &c. patet quod vterque adulterans, nata eis prole, debeant, cum id damnum cauſent, eatenus reſtituere, quatenus poſſunt ſine detrimento altioris boni, & cauſatione maioris mali. *Eſt communis. v. Lay. l. 3. t. 3. p. 1. c. 14.* Vnde reſolues.

1. Quod autem ad ipſam adulteram, ordinariè non tenetur prodere, quòd proles eius ſpuria ſit: nam & viro ſuo triſtitiam, & ſui odium, & diſcordias domeſticas crearet, ac famam ſuam prodigeret, quibus damna fortunæ merito cedunt. Accedit, quòd proles matri non teneatur credere ſe eſſe illegitimam. *Fill. cap. 32. q. 221.*

2. Debet tamen ſi poteſt, aliis induſtriis damnum compenſare, v.g. 1. diligentius adminiſtrando rem familiarem. 2. de cultu corporis detrahendo. 3. ſi habet bona propria, plus legitimis, quàm ſpurio relinquendo. 4. eum inducendo, vt relicta hæreditate vel eius parte, amplectatur ſtatum Eccleſiaſticum vel Religioſum, ſi idoneus ſit, &c. *Trull. loc. cit. d. 4.*

3. Quod attinet ad ipſum adulterum ſpurij patrem, etiam ipſe ſæpè excuſatur, vel in toto, vel ex parte; ſiue quia damnum ab adultera compenſatum fuit, vel compenſandum creditur; ſiue quia reſtitutio non poteſt fieri ſine periculo vitæ, diſpendio famæ, turbatione & diſcordiis familiarum:

ſiue quia non eſt certus filium eſſe ſuum. *vid. Leſſ. lib. 2. c. 10. d. 7. Bon. de matr. q. 4. p. 15. Trull. li. 7. c. 8. d. 7.*

ARTICVLVS VI.

Quid debeat reſtitui pro famâ & bonis ſpiritualibus, vt inductione ad peccatum, auocatione à Religione?

Reſp. 1. Iuxta dicta ſi reſtitui non poſſunt bona ablata, ex bonis eiuſdem ordinis, non eſt obligatio faciendi ex bonis diuerſi ordinis. *Vnde reſolues.*

1. Pro famâ reſtituenda eſt fama: cùm id non potes, non teneris ad pecuniam, & bona fortunæ, niſi per ſententiam à iudice cogaris ſic ſatisfacere. Eadem eſt ratio de reliquis. Quòd ſi tamen lædendo famam, in bonis etiam fortunæ alteri damnum allatum eſſet, conſtat ex ſuprà dictis quid faciendum ſit. Porrò de læſione famæ, &c. *v. infrà.*

2. Si quis alterum induxit ad peccatum ſuaſione vel exemplo ſuo, tenetur quidem ex charitate quoad poteſt, eum reuocare ad meliorem ſtatum: ſed non ex iuſtitia *Leſſ. lib. 2. c. 8. d. 2. n. 20. Lay. c. 8. n. 1.*

3. Si quis autem induxit fraude, dolo, iniuſto metu, &c. tenetur ad id ex iuſtitia: quia quiſque habet ius, ne iniuſtè lædatur in bonis ſpiritualibus. Vnde ſi lædatur, debet id ſpirituale reſtitui ſi poteſt. *Ibid.*

4. Si quis aliquem (etiam Nouitium) abduxit ab ingreſſu religionis, tamen ſine vi & fraude, etſi grauiter peccârit id irrationabiliter faciendo, ac proinde teneatur ei rurſus ſuadere ingreſſum ex charitate, non tamen ex iuſtitia vel illi, vel religioni tenetur, quæ nullum adhuc in eum ius acquiſiuit. *v. Lay. l. 3. tom. 2. c. 8.*

5. Si quis religioſum ad apoſtaſiam induxerit ſuaſione aliáve cooperatione, obligatur ex iuſtitia religioni ad reſtitutionem, non quidem vt ipſe (quod aliqui volunt) loco alterius ingrediatur, ſed vt ſuadeat alteri, quoad poteſt reditum, & compenſet monaſterio commoda, quæ ex hæreditate, bonis, vel induſtria alterius exſpectabantur.

6. Si quis veneno, philtro, alióve modo alicui

deſtruxit

Digitized by Google

deſtruxit memoriam,rationem,&c. tenetur eodem modo quo mutilator aut vulnerans, de quo *ſuprà* ad reſtitutionem lucri ceſſantis, & damni inde ſecuti in bonis fortunæ.

DVBIVM VII.

De circumſtantiis reſtitutionis.

ARTICVLVS I.

Quo tempore, loco, & modo debeat reſtitui?

R. Reſp. Debet quamprimum, & eo modo ac loco reſtitui,quo ius & intereſſe damnificati requirit,& commodè ac moraliter fieri poteſt ſine graui incommodo, quod quis pateretur in re ſua propria, vltra debitum. *v. Laym. hîc l.3. tract.2.c.10. Fill.t.32. c.4.q.11.* Vnde reſolues.

1. Qui non poteſt commodè reſtituere apertè, faciat clam; & qui non poteſt per ſe, faciat per aliam perſonam interpoſitam, v.g. Confeſſarium.

2. Poſſeſſor malæ fidei, v.g. fur, debet ſuis ſumptibus ad eum locum rem deferre, vbi alter habiturus fuiſſet, ſi non fuiſſet ablata, deſtructa, vel iniquè detenta: deductis tamen expenſis, quas alter eam ſeruando, vel deferendo debuiſſet facere. Excipe, niſi transferendo deberet plus impendere, quàm res valet: tunc enim plerumque ex præſumpta mente domini poſſet reſtituere pauperibus; vel in vſus pios *Bonac. q.6. p.1.*

3. Bonæ fidei poſſeſſor ſatisfacit, ſi reſtituat in loco, vbi rem poſſidet.

4 Debita ex contractu, eo loco & tempore ſolui debent, de quo inter partes conuentum fuit expreſsè, vel tacitè. *v. Leſſ. & Bon. l.c.*

5. Si quis poſſit quamprimum reſtituere totum, ad id tenetur. Si tamen alter dilatione non pateretur vlterius damnum, aut non notabile, non facilè arguendus eſſet grauis peccati is, qui cum propoſito ſatisfaciendi differret, aut paulatim per partes ſolueret. *v. Bon. de contract. d. 1. q.6. p.1.*

6. Qui ſcit ſe teneri ad reſtitutionem, & cùm poſſit in vita, non vult reſtituere niſi in articulo mortis, vel poſt mortem per hæredes, abſolui non debet, nec poteſt: quia ſemper eſt in actuali peccato, & impœnitens. *Salaz. Sayr. Bon. Trull. c.14. d.11.*

ARTICVLVS II.

Quo ordine reſtitui debeat?

Reſp. Certum eſt, non neceſſariò ordinem ſeruari, quando debitor omnibus ſoluere poteſt: quando verò tantum non habet aut hæredibus reliquit, ſequentes Regulæ ſeruandæ.

1. Si debitor rem alterius apud ſe habet, quocumque titulo habeat ſiue ex furto, ſiue ex depoſito ſiue inuentione, &c. debet prius reſtitui domino ſuo, vel eo deficiente, pauperibus. Similiter ſi res empta ad creditum, pretio non ſoluto, adhuc extet, *Nauar. Syl. Bonac. q.* 8. *p.* 2. Hoc tamen *Leſſ. c.* 15. *d.* 2. contra *Bonac. &c.* limitat niſi venditor ab emptore fideiuſſorem, vel pignus accepit.

2. Si reſtitutio facienda ratione iniuſtæ actionis, prius reſtitui debent certa, hoc eſt, quorum domini cognoſcuntur, quàm incerta. *Bon. Leſſ. d.* 1. quia illa iuræ naturæ debentur ſuis dominis, hæc autem iure ſolo poſitiuo pauperibus.

3. Prius facienda eſt reſtitutio debitorum licitè contractorum, quàm vſurarum; cum in his dominus non fuerit ſimpliciter inuitus.

4. Debita ex titulo oneroſo prius ſoluenda ſunt quàm quæ debentur gratuitò, v.g. ex promiſſione; quia hæ includunt tacitam conditionem, niſi quid obſtet. Hinc debita defuncti ſoluenda ſunt ante omnia legata, etiam pia. *Nauar. Sylu. Bon. q.* 8. *p.* 2.

5. In reliquis debitis ſeruandum eſt ius particulare loci, ſi tale ſit, & non repugnet iuri naturæ. Si nullum, ſit ſequendum eſt ius commune, ſecundum quod 1. Soluenda ſunt debita, ad quæ bono debitorum expreſſè fuerunt obligata. 2. Dos vxoris extrahenda eſt. 3. Debita, ad quæ bona debitorum ſunt tacite hypothecata. 4. Depoſita perdita in poteſtate debitorum. 5. Debita priuilegiatorum. 6. Aliorum creditorum: poſt quos omnes ſunt hi, à quibus vſuræ acceptæ ſunt; & adhuc poſt hos reſtituenda ſunt bona incerta. Quando autem multi vnius rationis creditores inueniſitur, temporis antiquitas inter eos ſeruanda eſt. *v.* *lib.*

Digitized by Google

*lib.3.tract.2.cap.*11. Vbi addit, ex bonis debitoris, ſi is defunctus ſit, imprimis ſoluenda eſſe impenſas funeris quæ ad confectionem inuentarij, apertionem teſtamenti, item Medicos & Pharmacopolas pertinent. *v. Fill. cap.*4.*q.*13.

Quæres. Vtrum prius exigenti non liceat prius ſoluere?

Reſpond. 1. Soluens ſcienter poſteriori, præterito qui habet hypothecam priorem, vel priuilegiatam, peccat, teneturque priori de damno, qui etiam poteſt recuperare ſolutum. *Leſſ. d.*5. ex *l. Scimus* §. *Etſi præterea c. de iure delib.*

2. Si ex pluribus creditoribus perſonalibus æqualibus aliquis exigat (ſiue in iudicio, ſiue extra) tenetur ei integrum ſoluere; quia diligentia fecit eum potiorem. *Nauar. Sylueſt. Bonac. loco citato* ex *L. Pupillus ff. quæ in fraudem.*

3. Debitor ſciens ſtatum ſuum labentem, non poteſt non petenti integrè ſatisfacere, ſed debet omnibus perſonalibus ſoluere pro rata (ſi tamen iſte ſolutionem accepiſſet, an poſſet retinere controuertitur. *vid. Bon. Leſſ. loc. citat. Trul. lib.*7.*cap.*14.*d.*12.) nec poteſt vni ſoluere, omiſſis aliis, etſi ſecundum ordinem ſupradictum.

ARTICVLVS III.

Quæ à reſtitutione excuſent?

Reſp. 1. Ex parte debitoris excuſant ea, quæ faciunt, vt creditor rationabiliter debeat eſſe contentus; etſi de facto non ſit contentus. Ita commun. Doct. *Vnde reſoluuntur Caſus ſequentes.*

1. Excuſaris in foro conſcientiæ (iuxta ſententiam probabilem) à compenſatione damni, ſi illud datum ſit ſine tua culpa Theologica graui, hoc eſt, mortali peccato, niſi aliud cum altero pactus ſis, vel inde ſis factus ditior. Vnde excuſaris, ſi v.g. aliquem occidiſti ex ſubita ira, vt fuerit motus tantum primo primus, vel ſecundò primus; vel ſi ex obliuione non extinxeris candelam, & hinc ortum ſit incendium, &c. Quòd ſi autem aduertens periculum in actionibus periculoſis, omittas eam diligentiam præcauendi, quam homines eiuſdem conditionis communiter præſtare ſolent, grauiter

Digitized by Google

peccas, & teneris reſtituere damna ſecuta. Porrò in foro externo proceditur ſecundùm culpam iuridicam, quæ ſæpe non eſt peccatum, & diuiditur in latam, leuem, & leuiſſimam.

2. Excuſaris à reſtitutione incertorum, ſi feciſti compoſitionem cum Epiſcopo, vel Papa *Leſſ. c. 10. d. 11. Bon. q. vlt. p. 2.*

3. Item ſi in caſu quo teneris rem reſtituere pauperibus, tibi ipſi reuera indigenti eam des: & tunc quidem poſtea factus ditior, adhuc non teneris reſtituere. *v. Lay. l. 3. t. 2. c. 12.*

4. Si non poſſis reſtituere, niſi cum notabiliter grauiore damno, tibi vel tuis, vel Reipub. inferendo, quàm æſtimari debeat commodum ex reſtitutione creditori obuenturum: tunc differre potes, dum ceſſet iſta impotentia. *Laym. l. c. ex Sylu. Nauar. &c.* Idque verum eſt, etſi debitum ſit ex delicto, vti & in ſequentibus caſibus.

5. Si ad reſtituendum ſis impotens: vt ſi viuere non poſſis ſecundùm decentiam tui ſtatûs; iuſtè à te acquiſiti. Vnde ſi nobilis, v. g. non poteſt ſtatim ſoluere; niſi ſe priuet famulis, equis, armis, &c. vel ciuis primarius, niſi obeat artem mechanicam ſibi inſuetam; vel mechanicus, niſi vendat inſtrumenta ſua, quibus viuit, aut magnum damnum ſubeat, poteſt differre, & paulatim reſtituere ſine iacturâ ſui ſtatûs. *Lay. l. c. Bon.*

6. Quòd ſi tamen tuâ culpâ in illas anguſtias delapſus ſis, v. g. luxuriâ, ludis ſuperfluis expenſis veſtium, tibi imputare debes, quòd iam ſine ſtatus tui amiſſione non poſſis ſatisfacere. *Ibid.*

7. Quòd ſi item creditor ex dilatione æquale damnum ſubire debeat, tu potiùs, quàm is, ſuſtinere debes; cùm eius conditio ſit melior. Excipitur extrema neceſſitas, in qua quoad vſum, ſunt omnia communia. *Ibid.*

8. Quòd ſi item damnum, quod timetur ex reſtitutione, non eſſet propriorum bonorum, ſed in hoc præcisè tantùm, quod ſpoliet ſe rebus debitis, non poteſt ideò differre reſtitutionem: quia hoc non eſt pati in ſuis rebus, neque ſuum ſtatum amittere, ſed eſt dimittere alienum, & reuerti ad ſtatum proprium. *Sayr. Bon.*

Digitized by Google

9. Item excuſaris à reſtitutione, ſi fieri nequit abſque periculo ſalutis animæ tuæ, vel tuorum; vt v.g. ſi non poſſis abſque peccato; vt ſi ſit periculum, ne vxor, aut filiæ ſe proſtituant, ne filij ſe dent latrociniis, ne ipſe per impatientiam incidas in deſperationem. *Bon.* ex *Leſſ. Mol. Fil.*

10. Item, ſi non poſſis reſtituere abſque periculo vitæ, vel notabili detrimento famæ: cùm aliàs plus damni ſuſtineres, quàm intuliſti. *Benac. d.* 1. *q. vlt. p.* 1.

11. Item, ſi cedas bonis: quia leges conceſſerunt, vt qui contraxit multa debita, nec habet vnde ſoluat, poſſit cedere bonis, ea relinquendo in manibus creditorum, & tunc maneat liber, ita vt etiam in conſcientia ſit tutus, retentis inſtrumentis artis, & quæ ad ſuſtentationem ſunt neceſſaria. Quòd ſi tamen poſtea redeat ad pinguiorem fortunam, tenetur adhuc reſtituere, ex *L. Cum & filijfam. qui bon. Nauar. Bonac. Leſſ.* Ex quo *Trul. lib.* 7. *c.* 15. *d.* 5. ſic limitat: ſi acquirat plus quàm ad decentiam ſtatus eſt neceſſarium, ex dicta *L. Qui Bon.* Niſi tamen debita proueniant ex delicto, v.g. furto; eò enim caſu tantùm poſſe retinere, quæ ſimpliciter neceſſaria ſunt ad victum, docet *Nauar. Salon, Leſſ. loc. cit.* etſi hic concedat ea quæ poſt ceſſionem iuſtè acquiruntur, licitè retineri, ſi ad ſtatum ſint neceſſaria *vid. Tol. Laym. l.* 3. *t.* 2. *c.* 12. *Leſſ. lib.* 2. *cap.* 16. *d.* 3. *Bonac. Trul. l. c.* Porrò etſi ceſſionem dictam non habere locum in bonis ex delicto prouenientibus communiter teneant DD. cum *Lay. l. c.* contrarium tamen ex *Leſſ. Dian. &c.* docet *Trul. l. c.* Denique etſi debitor principalis ceſſerit, non ideò liberantur fideiuſſores, *Lugo, Dian. p.* 7. *t.* 8. *R.* 18. *& alij* 8.

Reſp 2. Ex parte creditoris excuſat 1. Si is cui debet reſtitui ſemel remiſerit, expreſsè vel tacitè; v.g. ſi lacerauit tuum chirographum, vel tibi reddiderit. Remiſſio autem hæc debet eſſe libera, non metu, fraudè, vel mendacio extorta. *Fill. tr.* 32. *cap.* 5. *quæſt.* 9. *Leſſ. l.* 2. *c.* 16. *d.* 2. 2. Excuſat in foro conſcientiæ, ſi ſoluiſti ei, cui debebat tuus creditor *Leſſ. d.* 5. *Bonac. p.* 3. Si compenſatio facta eſt

Digitized by Google

creditori per commodum æquiualens, v. g. per procurationem officij non gratis factam. 4. Omitti, aut ſaltem differri poteſt reſtitutio imò aliquando debet, ſi creditor ſit abuſurus; v. g. ſi quis pecunias tibi mutuò datas repetat ad fornicandum, vel aliter peccandum. Item ſi eas repetat ad peccandum contra iuſtitiam, ſiue inferendum damnum iniuſtum tertiæ perſonæ; niſi tamen ex negatione reſtitutionis timeretur maius malum.

CAPVT III.

De Contractibus.

DVBIVM I.

Quid in genere ſit Contractus?

RESp. Eſt pactum ſiue conſenſus duorum, quo ſcienter, liberè, & legitime, vterque ſe viciſſim, vel minimùm ſaltem vna pars, ſe alteri acceptanti obligat, quocunque ſigno externo id fiat: vt v. g. in contractu mutui, ex vna parte mutuans ſe obligat non repetere mutuum ante certum tempus, ex altera parte mutuatarius ſe obligat tunc illud reddere; & ſic de aliis. In promiſſione autem, vel donatione abſoluta, vna pars tantùm obligatur poſt alterius acceptationem. *Vnde reſoluuntur Caſus ſequentes.*

1. Si alteri promiſiſti, vt donaſti interiùs tantum aut ſi externo ſigno quidem, alter autem non acceptauit, non fuit contractus, nec obligaris.

2. Inualidus eſt contractus, ſi contrahentes ſint inhabiles ad contrahendum, vel ſi ius poſitiuum reſiſtat. *vid. Leſſium lib. 2. c. 37. d. 8.*

3. Item ſi materia contractus ſit illicita, vt ſi ſit peccatum; vel illegitima, vt ſi fur vendat rem alienam.

4. Item ſi contractus ſit factus vi, dolo, vel errore verſante circa rei ſubſtantiam; v. g. acetum pro vino, vitrum pro gemma vendidiſti.

5. Non eſt inualidus contractus, (etſi aliquando

ob iniuriam poſſit reſcindi) ſi error vel dolus interueniat circa qualitatem, aut circumſtantiam accidentalem; v.g. emiſti vinum Moſellanum, putans eſſe Rhenanum, niſi fortè intentio contrahentis fuerit conditionata, non obligandi ſe, niſi exiſtente tali qualitate, aut circumſtantiâ. Qualis virtualiter fuiſſe cenſeri poteſt, ſi error verſetur circa circumſtantiam valdè immutantem obiectum, & nimis excedentem exiſtimationem, vt notant *Laym. l.3. t.4. c.6.*

6. Nec eſt inualidus contractus, ſiue onerosus, ſiue gratuitus, ex metu licet graui, iniuſtè incuſſo, cùm adhuc ſimpliciter ſit liber & voluntarius: licet poſſit à iudice reſcindi pro arbitrio metum paſſi. Ita communiter apud *Sanch. d.8. n.4. Card. Lugo d.22. Laym. loc. cit. cap.5.* Excipiuntur tamen aliqui contractus, qui ipſo facto ſunt irriti (ſaltem ex iure poſitiuo) ſi ex metu graui fiant: talis eſt 1. Contractus matrimonij, etiamſi iuramentum acceſſerit. *cap. Cum locũ & cap. Veniens*, 2. Profeſſio religioſa, *ex cap. 1. De his.* 3. In aliis quibuſcumque votis. 4. Contractus dotis promiſſæ, vel ſolutæ, qui in hoc ſequitur naturam matrimonij, cui acceſſorius eſt. *Leg. Si mulier. §. Si dos ff. Quod metûs cauſa.* 5. Promiſſio, vel traditio, in rebus Eccleſiæ *cap.15. quæſt.6.* 6. Authoritas tutoris per metum extorta. *Leg.1. §. vlt. ff. de auctor. tutor.* His addunt alij plures; vt promiſſionem, & donationem gratuitam, renunciationem beneficij, iuriſdictionem per metum extortam. Verùm hi controuertuntur, vt *v. C. Lugo de iuſt. d.22. num.115. & ſequent.*

7. Non poſſunt contrahere, qui bonorum ſuorum adminiſtrationem non habent: quales ferè ſunt prodigi, furioſi, filijfamilias, vxores, religioſi, pupilli, Minores; exceptis quibuſdam caſibus, de quibus *v. Leſſ. l.2. c.17. d.4.* & infrà hic *c.4. dub.1.*

DVBIVM II.

Quid in ſpecie de Promiſſione, & Donatione?

Reſp. Quæ huc ſpectant, facile colliguntur ex dictis *ſuprà de Voto lib.3. tr.2. c.3.* Ex quibus, & doctrinâ præcedentis dubiis reſoluitur.

1. Pro-

1. Promiſſio acceptata à promiſſario, ſi materia ſit notabilis, an ſub mortali obliget ſecundum ſe ſpectata, non conuenit inter Doctores. *Caiet.* negat, quem ſequitur *Mærat. tom. 2. de iuſt. d. 19. ſ. 10.* Alij (forte probabilius) affirmant cum *Vaſq. 1. p. d. 85. c. 6. num. 4. Fill. Mald. &c.* Dixi *ſecundùm ſe*, quia certum eſt, quòd per accidens poſſit obligare ſub mortali, v. g. ratione grauis damni, quòd aliàs promiſſarius pateretur: vt ſi promiſiſſes ei dare mutuum, & ille tibi confiſus, aliunde ſibi non proſpexiſſet. *v. Leſſ. l. 2. c. 18. d 5.*

2. Tota hæc obligatio communiter dependet ab intentione promittentis. Circa quod notat *Sa*, vix quemquam promittentium intendere ſe obligare, aut alteri dare ius exigendi, niſi addat iuramentum, aut faciat inſtrumentum; ſed plerumque tantum intendere declarare ſuum propoſitum. *vid. Eſcob. t. 3. E. 5. c. 6. & Molin.* Hinc vt in foro externo cenſeatur valida promiſſio, requiritur præter acceptationem, vt exprimatur cauſa propter quam promittitur; alioqui præſumitur errore, vel ioco facta. *Trul. l. 7. c. 16. d. 6.* ex *Couar. & Villad.*

3. Donare non poſſunt, 1. carentes vſu rationis. 2. muti, & ſurdi nati, ſecùs ſi tantum ſint ſurdi, vel muti; vel licet vtrumque, ſi norint ſcribere. 3. ſenes deliri, ſiue bis pueri: ſecus ſi ſint iudicio vegeto. 4. pupilli vel impuberes, (niſi ad pias cauſas) donationes tamen eorum in foro conſcientiæ ſunt validæ. vid. infrà *cap. 4. d. 1.* 5. Damnatus criminis capitalis *v. Dian. part. 8. t. 6. R. 3.*

4. Qui præſunt ciuitatibus, vniuerſitatibus, Rebuſpub. &c. non poſſunt facere donationes, niſi remuneratorias, vel in eleemoſynas. *Sanch. Dian. p. 8. t. 6. Reſ. 16.* Imò ſi Reges, & Principes nimis ſint profuſi in donationibus, in præiudicium regni, vel ſtatûs, (præſertim ſi debitis grauati, iis ſatisfacere non poſſint, vel ſubditi nimium grauentur exactionibus) poſſunt eæ reuocari à ſucceſſore. *Bat. Lugo. &c.* cum *Diana p. 8. t. 6. R. 18. & 123.*

5. Donatio patris filio facta ſtudiorum causâ eſt valida, neque filius tenetur computare in legitimam: tum quia fuit loco alimentorum: tum quia ſi

ſi detrahatur, iam non fuit donatio contra hypotheſin. *Vvading. & 6. alij.* cum *Diana part. 8. tom. 6. Reſ. 23. & 92.* Sed *Trullenc.* limitat, niſi conſtet contrariam intentionem patris fuiſſe. Quod ſi tamen de ea non conſtet, præſumendum eſſe de pietate patris, ideoque tales expenſas ordinariè poſt mortem patris non venire in collationem bonorum, nec debere conferri in commune, niſi pater proteſtatus fuerit ſe velle in legitimam computari. Ita etiam *Vvading. ex leg. Si pater 2. ff. familiæ erciſc.*

6. Si Pater officium filio emit, debet pretium computari in diuiſione cum fratribus; non autem ſi illud gratis à Principe obtinuit; vti nec quæ filio intuitu meritorum patris ſunt donata, quia ſunt quaſi caſtrenſia. *Molin. Fagundez, Diana part. 8. tr. 6. Reſ. 127. & 128.*

7. Donatio ante acceptationem, non parit obligationem, ne quidem naturalem, poteſtque reuocari, etiamſi voluerit ſe abſolutè obligare: præſenti autem & tacenti facta, cenſetur ab eo acceptata; quia in fauorabilibus habetur pro conſenſu. *Mol. & alij 18. Dian. p. 8. t. 6. Reſ. 89. 98. & 108.* pro altero verò nemo poteſt acceptare, ſine ſpeciali commiſſione, niſi donatio fiat Eccleſiæ, vel cauſæ piæ (nam hanc ſine acceptatione valere & irreuocabilem eſſe, eſt probabile.) *Laym. Dian. l. cit. Reſ. 106. & p. 3. t. 5. Reſ. 107.* Multis tamen caſibus dummodò verba dirigantur in præſentem, poteſt pater vel mater pro filio, etiam emancipato, tutor pro pupillo, curator pro minore; filiusfamilias pro patre, ſeruus pro domino, monachus per monaſterio; imò etiam ſecundum multos, quicumque alterius curam gerit, vt Prælatus pro Religioſo, maritus pro vxore, dominus pro ſeruo, &c. ſtipulari. Denique idem iura, permittunt Iudicibus & Notariis publicis. *Sanch. Molin. Trullenc. &c. Dian. part. 8. tra. 6. Reſ. 97.*

8. Etſi acceptes donationem verbalem; quâ tibi Caius v. g. dat equum abſentem, non acquiris ius in re, & dominium equi ante traditionem. Vnde ſi interea Caius det, aut vendat, eum alteri, eique tradat,

tradat, is dominium acquirit; tu autem habes actionem in Caium pro iniuria, ratione iuris, quod habebas ad rem. Ac ſic donatio pure verbalis ante realem, hoc eſt rei traditionem, vix differt à promiſſione, vt *Leſſ. loco citato dub. 2.*

9. Donatio, vti & remiſſio debitorum liquidorum, vna vice; & vno animi motu, vni aut pluribus facta, vltra ſummam 500. ſolidorum; (quæ ſumma hodie ad 500. vel ſecundùm quoſdam ad 800. aureos Italicos excurrit, vt ex *Claro, &c.* notat *Laym. lib. 3. t. 4. cap. 11. num. 15.*) non tenet quoad hunc exceſſum: ſed lege ita ſtatuente, ob commune bonum poteſt à donatore pro arbitrio repeti. Excipe, niſi Iudici donatio ea inſinuata ſit, aut iuramento firmata, aut facta ad pias cauſas, aut ad redemptionem captiuorum, aut ad reparationem ædium incendio vel ruina deſtructarum, aut ſit remuneratoria beneficiorum, aut fiat in renunciationem iurium, ſaltem ſperatorum, vel denique fiat militibus à belli duce, ex bonis propriis mobilibus, vel hoſtium ſpoliis. *vid. Leſſ. loco lib. 2. cap. 18. num. 102. Laym. lib. 3. t. 4. cap. 12. n. 15. Tanner. d. 6. de iuſt. quæſt. 2. dub. 1. num 15. ex Mol. Claro. Rebello, &c.* Quare ſi tunc repetatur, quod abſque iis conditionibus, vel vltra dictam ſummam datum eſt, tenetur donatarius reddere ipſi, aut hæredibus repetentibus: ſi non repetatur, poteſt retinere. *v. Auth. cit.*

10. Si donationi apponatur modus, tacitè vel expreſsè, non quidē obligando, ſed tantùm deſiderando, ſperando, &c. aliquid alterum facturum, vel animo eum ad hoc inflectendi, valet donatio, etſi finis non ſequatur: vt v. g. dat aliquis puellæ ad eius conſenſum eliciendum; ſi poſtea non conſentiat: non tenetur datum reddere: nam etſi non dediſſet, ſi ſciuiſſet eam ſibi non conſenſuram. tamen dedit abſolutè, ſine obligatione alia, vt ponitur. Secus eſſet, ſi verè intendiſſet eam obligare, & hac conditione dediſſet. *Leſſ. cap. 18 d. 16. & 17.*

11. In ſimilibus donationibus allectiuis, poteſt aliquis, v. g. prædicta puella, acceptare, etſi non intendat præſtare, quod donator ſperat; cùm donatio ſit abſoluta, animo alliciendi, non obligandi. Vnde

Digitized by Google

Vnde ſi ſpe fruſtratus repetat, dicens ſe non dediſſe, niſi ſub tali obligatione, non tenetur puella credere: quia eo ipſo quòd donator non expreſſit conditionem, præſumitur ſine ea dediſſe & repetere, vel animo vindictæ, vel vt conſenſum extorqueat. *Leſſ. l.c. Dian. part.* 1. *t.* 2. *m. Reſ.* 40.

12. Non tenet donatio ob cauſam præteritam, vel præſentem, quæ vere non eſt, v. g. ſi dem tibi aliquid, quia apud Principem meam cauſam tranſegiſti; vel quia pauper es, & reuera non ita eſt, teneris reſtituere; cùm ſit error in formali cauſa & principali. Vnde qui mentiuntur ſe pauperes, cùm non ſint debent aliis pauperibus eleemoſynam reſtituere. Aliud eſt, ſi error ſit tantum cauſa ſecundaria; vt v. g. ſi vere ſint pauperes, & ſimulent inſuper ſanctitatem, ad hominum miſericordiam prouocandam: quia tunc primaria intentio dātium eſt dare pauperi. *Bon. Leſſ. v. Dian. p.* 8. *t.* 6. *R.* 89.

DVBIVM III.

Quibus caſibus donatio poſſit reuocari.

Reſp. 1. Donatio inter viuos, hoc eſt, quæ quis vult ſe viuo rem abſolutè alterius eſſe, poteſt reuocari (etſi res iam tradita ſit) tribus caſibus; niſi tamen donatio fuerit renunciatoria, aut facta ſit Eccleſiæ, vel monaſterio. Sunt autem hi Caſus.

1. Si donatarius enormiter ingratus ſit: vt ſi donanti atroces iniurias inferat; ſi inopia preſſum non alat, &c. Quod notandum pro filiis, quibus parentes omnia donarunt, & eos poſtea negligunt. *Sylu. Leſſ. Bon. Tr. c.* 17. *d.* 12. Neque valet pactum vt donatio non poſſit ob ingratitudinem reuocari. *Bartol. & alij* 8. *Lugo, Dian. p.* 8. *t.* 6. *R.* 57. Debet tamen ingratitudo coram Iudice probari, ante cuius ſententiam donatarius non tenetur reſtituere. *Mol. Lugo & alij* 4. *Dian. l. c. R.* 58. poſt eam verò etiam fructus perceptos poſt litem conteſtatam *Mol. Dicaſt. Dia. R.* 58. Ab hæredibus autem non poteſt reuocari ob eas cauſas, ob quas donator ipſe potuiſſet, ſi eas ipſe ſciuit, & tacuit; ſecùs ſi ignorauit. *Gom. Hurt. VVadin. Lugo. Dia. l. c. R.* 54.

2. Et quidem hæc reuocatio etiam habet locum in legato reſpectu legatarij, ſi defunctum teſtatorē graui

viuente patre; licèt enim ante mortem patris non debeatur legitima, vt tradenda, debetur tamen vt conſeruanda. Hinc ſi pater bona diſſipet, poteſt à filio per iudicem cogi, vt ſeruet legitimam, ne is poſt mortem patris careat alimentis. Ita probabiliter *Dian. loc. cit.* ex *aliis* 6. contra *Leſſ. &c.* An autem & quando donatio reſcindenda in totum, *vide Dian. l. c.*

6. Per ſuperuenientiam liberorum, vt probabilius affirmat *Dian. p. 8. tom. 6. R. 77.* ex *aliis* 4. contra quoſdam. Si tamen pater non reuocauerit, non poteſt à filiis poſtea natis reuocari, niſi pro ratione falcidiæ, ſiue ex teſtamento, ſiue ab inteſtato ſucceſſerint. *Ibid.*

DVBIVM IV.

Quid ſit Donatio mortis cauſâ; & an poſſit reuocari, quomodo, & quibus competat?

Reſp. 1. Donatio mortis cauſâ, quâ quis ſic donat; vt velit rem eſſe alterius primùm poſt ſuam mortem, vt ſi dicas, do tibi hoc poſt mortem meam, vel cùm moriar, vel quia timeo me nunc moriturum, reuocari poteſt etiam tribus caſibus his.

1. Si donatorem pœniteat, ſiue expreſsè, ſiue implicitè; vel ſi rem illam donet alteri. *Leſſ. l. c.*

2. Si dedit intuitu alicuius inſtantis periculi, ex quo meruit mortem: hoc ipſo quo periculum euaſit, cenſetur tacitè reuocata donatio; vt ſi quis det in graui morbo, vel inſtante prælio. *Bonac. diſp. 3. q. 13. p. vlt. n. 10.*

3. Si donatarius moriatur ante donatorem, ipſo iure reuocata eſt: vt etiam accidit in teſtamentis & legatis. Secus eſt in promiſſione & donatione inter viuos, quæ tranſit ad hæredes. Quod ſi autem donator promiſerit ſe non reuocaturũ, tranſit in donationem inter viuos *v. Leſſ. c. 18. d. 14. n. 116. Molin. d. 286. & d. 286. & d. 288. Azor. l. 11. c. 11. q. 3. Bon. l. c.*

Reſp. 2. Hæc donatio fieri debet in præſentem. *Dian. l. c. R. 66. & alij* 5. nec valet in abſentem ſine nuncio ad hoc deſtinato, vel epiſtola; licèt valeat vt fideicommiſſum, ſi fuerint adhibiti teſtes. *Dian. &c. l. c.* Valet autem probabiliter, etſi donatarius præſens tacuerit.

Reſp.

Digitized by Google

Reſp. 3. Donare mortis cauſà poſſunt omnes & ſoli qui poſſunt teſtari, excepto filiofamilias, qui licèt teſtamentum condere nullo modo poſſit, cùm hoc ſit iuris publici: donare tamen mortis cauſâ, cùm hoc ſit iuris priuati, poteſt, ſi adſit patris conſenſus expreſſus: imò ſine hoc donare eum poſſe, non tantùm de caſtrenſibus, ſed etiam aduentitiis, probabile cenſet *Dian. l. c. R. 71.* ex *Molin. & alius 9.* Non autem vſurarius, niſi prius vſuris ſatisfecerit, vel cautionem præſtiterit, (poteſt tamen ad cauſas pias. *Ibid. R. 73.* ex *Fagund. & alius 6*) Nec ſurdus & mutus à natura, ſecus ſi à caſu ſuperueniente: vel ſi ſurdus ſit, aut mutus tantùm licet donare inter viuos poſſit ſecundùm quoſdam. *Azor. Dian. p. 5. t. 6. R. 12.*

DVBIVM V.

Quid ſit Commodatum, Precarium, & Depoſitum?

Reſp. Commodatum eſt contractus, quo res aliqua mobilis, vel immobilis, quoad ſolum vſum gratuitò conceditur, idque ad aliquod certum tempus explicitè vel implicitè determinatum: explicitè, vt ſi dicas: commodo tibi hunc librum, vel domum ad vnum menſem: implicitè, vt ſi dicas, commodo tibi librum, vt eum deſcribas; quia tunc implicitè tantum temporis determinatur, quantum neceſſarium eſt ad commode deſcribendum.

Precarium eſt, quo conceditur petenti res vtenda, non ad certum tempus, (in quo differt à Commodato,) ſed donec concedens repetat, ſiue expreſsè, ſiue tacitè, vt ſi det alteri, aut vendat. *Laym. lib. 3. tom. 4. cap. 14.*

Depoſitum eſt, quo aliquid traditur cuſtodiendum, vt integrum reddatur. Et communiter eſt res mobilis, vel ſe mouens, vt veſtis, equus, &c. *Vnde circa hæc reſoluuntur.*

1. Commodator non poteſt repetere abſque iniuſtitia ante definitum tempus. *Lay. l. 3. tr. 4. c. 14.*

2. Quòd ſi tamen commodanti damnum impendeat, poteſt repetere, licèt ſimile damnum impenderet commendatario, ex rei ante tempus repetitione

titione, vt habet *Leſſ.c.27.d.5.* quia vt ait *Nauar.* in commodatione intelligitur tacita hæc conditio, niſi interea contigerit rem eſſe neceſſariam commodanti. *Laym.loc.cit.*

3. Si depoſitarius bonâ fide exiſtimet, depoſitori non diſpliciturum, ſi re depoſitâ vtatur, licebit vti, aliàs non. *Leſſ.l c.d.2.*

4. Si depoſitum ſit res vſu conſumptibilis, vt triticum, vinum, pecunia, quæ exponendo abſumitur, eaque tradita ſit certo numero, pondere & menſura, non videtur depoſitarius peccare ſaltem grauiter iis vtens, ſi certus ſit, ſe tantundem eiuſdem bonitatis habiturum quando repetetur. *Leſſ. loc.c.* Secùs ſi pecunia tradita fuerit ſacculo, vel arcæ incluſa, vel munita ſigillo *Sylu. Azor. Leſſ. Bon. v.Trull.cap.25.d.1.* Verùm ſi is, cui res commodata, locata, depoſita, & pignorata eſt, negligenter cuſtodiat, ita vt pereat; negligentia autem non ſit Theologica culpa mortalis, probabiliter eſt, quod dixi ex *Soto, Sa*, non teneri ad reſtitutionem in conſcientia. Alij tamen aliter ſentiunt, nimirum teneri reſtituere, qui iuridicam culpam in cuſtodiendo contraxerit, ſi ea fuerit lata, & ſubinde ſi leuis tantùm, imò & aliquando ſi leuiſſima, (nimirum quando depoſitio facta eſt in commodum vtriuſque: & ſi pretium pro cuſtodia accipiat) *vid. apud Leſſ c.7.di.8. Lay.l.3.tr.4.c.25.* vbi docet depoſitarium tantum teneri de dolo, vel culpa craſſa, quæ dolo æquiparetur.

Dicitur autem iuridica culpa lata ſeu craſſa, cùm quis facit, aut omittit, quod vt plurimum non facerent, vel omitterent in ea re homines ſuæ profeſſionis: vt v.g. ſi quis rem apud ſe depoſitam relinquit in loco publico, etſi inaduertenter. Leuis autem dicitur, cum quis facit vel omittit, quod non facerent, vel omitterent homines ſuæ profeſſionis diligentes: vt ſi quis depoſitum relinquit in ſuo cubiculo, ſed negligit oſtium claudere. Leuiſſima dicitur, cùm facit vel omittit quod non facerent homines diligentiſſimi: vt ſi quis oſtium quidem obſeuarit, ſed neglexit tentare manu, an eſſet bene clauſum.

5. Sarto

5. Sartores, Molitores, & cæteri artifices, quibus res traditur polienda, vel immutanda; item nautæ, aurigæ, caupones, apud quos res deponuntur, tenentur ex leui culpa, quia depoſitio fit etiam in commodum ipſorum: imò *Syluest. V. Nauta.* vult eos teneri ex leuiſſima: ex *lib. 1. ff. depoſiti*, idque cautum eſſe ad vitandas eorum fraudes. Quod etiam *Leſſ. & Trull cap. 25. diſp. 1.* putant eſſe probabile in vtroque foro, ſi quis ei rem expreſsè tradiderit cuſtodiendam, ſi autem ipſis tantùm videntibus depoſuerit, v.g. in diuerſorio, naui, &c. ne quidem ex lata teneri. *v. Bon. Trull. Dian. p. 1. t. 8. R. 74.*

6. Si depoſitarius (idem eſt de commodatorio) dubitet, an depoſitum ſuâ culpa perierit, non tenetur in conſcientia ad reſtitutionem. *Sanch. de matr. l. 2. d. 41. n. 18.* quia in dubio non præſumitur delictum, ex *L. Merito ff. pro ſocio v. Dian. p. 2. t. 9. R. 49.* In foro tamen externo, ſi res depoſitarij manſerint incolumes, præſumitur de dolo, niſi depoſitarius probet depoſitum caſu periiſſe, & non potuiſſe ſimul cum rebus ſuis, (imminente v.g incendio) ſeruari: tunc enim non teneretur, quia præſumptio doli ceſſaret. *v. Palaum, t. 1. de conſc. d. 3. p. 4. Trul. c. 25. d. 1.*

7. Si domino repetenti depoſitum, remiſerit per hominem, qui fidelis habebatur, iſque ſibi retinuerit, vel perdiderit, domino periiſſe dicit *Molina*, citatus ab *Eſcob. vide Trul. l. c.*

8. Deponens rem vſu non conſumptibilem, poteſt à depoſitario pro eius vſu aliquid accipere quia is eſt pretio æſtimabilis: (licèt eo caſu non depoſiti, ſed locati & conducti contractus ſit dicendus.) Secùs ſi ſit vſus conſumptibilis: tunc enim depoſitum, eo ipſo quod depoſitarius incipit eo vti, induit naturam mutui, ex quo (ſeclusâ ratione lucri ceſſantis, &c.) nihil licet accipere vt *v. dub. ſeq. & Bonac. d. 3. q. 13. p. 3. Trul. l. c.*

DVBIVM VI.

Quid ſit mutuum.

Reſpond. Eſt contractus, quo rei alicuius numero, pondere, vel menſura conſtantis, dominium

à

Digitized by Google

à mutuante in mutuarium transfertur, cum obligatione reſtituendi eandem, vel ſimilem ſpecie & bonitate. Propriè autem mutuum ferè eſt in rebus vſu cõſumptibilibus, inter quas etiam eſt pecunia: quæ licèt non abſumatur, nec pereat in ſe, perit tamen exponenti. Diſtinguitur à permutatione, quòd in ea reddatur res alterius ſpeciei: Item à pignore, hypothecâ, depoſito commodato & locato, quòd dominium in iis non transferatur, ſed vſus tantùm. *Bonac. diſp. 3. quæſt. 3. p. 1.* Vnde reſolues.

1. Mutuans obligatur monere de vitio rei, alioqui ad damnum tenetur in conſcientia.

2. Idem non repetere rem ante tempus, niſi ipſe ſit in pari neceſſitate.

3. Item præſtare caſum fortuitum mutuatarius tenetur, cùm penes hunc rei dominium ſit; & rem eâdem quantitate & qualitate reddere ſuo tempore.

4. In vero mutuo lucrum aliquod accipere non licet, quia eſt vſura: de quo dubio ſequenti.

DVBIVM VII.

Quid ſit Vſura.

Reſpond. Eſt lucrum immediatè proueniens ex mutuo, ita vt mutuans ſupra ſortem, id eſt, ſummam capitalem, lucretur aliquid, quòd ſit pecuniâ æſtimabile, ita vt lucrum tale præcisè intendatur ratione mutui. Quod plane iniquum eſt, & graue peccatum contra ius humanum & diuinum cùm mutuans acquirat lucrum ex re iam non amplius ſua: quia res mutuata iam tranſiit in dominium mutuatarij, vt patet ex definitione. Et Regula generalis eſt: *Omne pactum, vel grauamen, ſiue onus additum mutuo præter id quod ei proprium & intrinſecum eſt, reddit contractum vſurarium. Bonac. d. 3. q. 3. p. 8. Card. Lugo, &c.* Vnde reſolues.

1. Peccat grauiter ex genere ſuo exercens talem vſuram, etſi ſit mentalis tantùm, abſque externo pacto. Dicitur enim vſura mentalis, cùm quis intentionem habet accipiendi aliquid ex mutuo vltra ſortem, etſi exteriùs pacto id non exprimat: ſicut realis ſeu exterior vſura dicitur, cum quis intentionem

t.4. c.16.n.9. ex *Medin. Valent.* Mol. *Leſſ.&c.* Item dicit *C. Lugo n.*80. Et ſic liciti ſunt Montes pietatis, vt vocant, hoc eſt, theſauri quidam, qui in refugium pauperum à Rep. vel Principe reponitur, vt inde pauperibus gratis mutuetur, ita tamen vt parum retribuant pro expenſis, quæ fiunt in miniſtros, & conſeruatione talium montium. *vid. Tol. l.5. c.18. Leſſ. l.2.c.20.d.13. Bon. l.c.p.13.*

9. Nec eſt vſura, ſi timens difficultatem aut fraudem mutuatarij in reddendo, tempore conſtituto, paciſcaris vt ſi tunc non ſoluat, aliquid det præter capitale loco pœnæ: quæ pœna licitè exigetur, dummodò non fiat alia intentione, quàm vt mutuatarius ſic quaſi conſtringatur, ne ſua culpa fallat. Vnde ſi mutuatarius abſque ſua culpa non poſſit ſoluere, non licebit pœnam exigere, vt habet *Tol. ſup. c.32.* Qui ait manifeſtum eſſe argumentum prauæ intentionis, ſi optes non ſolui tibi præfixo tempore, vt pœnam recipias, ac ſimpliciter vſuram fore, ſi certò ſciens alterum non valiturum ſoluere, adhuc tali pœna oneres. *vid. Bon. d.3.q.3.d.7. Molin. t.2.d.317. Leſſ. l.2.c.20.d.15.*

10. Nec eſt vſura, paciſci & accipere aliquid ratione damni emergentis (ſiquidem mutuum verè illius cauſa ſit) aut lucri ceſſantis, vel ceſſaturi, dummodò de hoc præmoueatur mutuatarius. Vt ſi volebas domum reficere, aut poteras nunc commodo tempore emere triticum, priuando autem te tua pecunia in dando mutuo corruit domus, & poſtea cariùs emes triticum. Item non poteris lucrari cum tua pecunia, quod poteras & volebas negotiando, ita vt mutuatio ſit verè cauſa lucri ceſſantis. Vbi notat *Tol.* ſupponendum in hoc titulo lucri ceſſantis. 1. Quod verè vulneris cum ea pecunia negotiari, & non habeas aliam. 2. Quòd malis negotiando aliterue lucrari, quàm ſic mutuando, ita vt mutues tantùm in gratiam mutuatarij. 3. Vt minus exigas, quàm lucrari poteras, & deductis expenſis: quia lucrum ceſſans non eſt actu, ſed in potentia, & variis adhuc euentibus obnoxium. Vnde ad arbitrium viri prudentis, pro maiore vel minore eius certitudine, æſtimare id poteris

K &

Digitized by Google

& ſic cum mutuatario de eo paciſci. *S. Thom. a.1. ad 2. Molin. d.314. Salas dub,18. &c. Card. Lugo d.25. ſ.6. Bonac. q.3. p 4.* Hinc qui non habuit animum negotiandi, vel ſi non erant, nec breui ſperabantur merces, vel non erat mortaliter certus de lucro, nihil poteſt accipere vltra ſortem: quia mutuatatio iſta vere non fuit cauſa lucri ceſſantis. Eadem ex cauſa vſura eſt, ſi mercatores credito vendentes, aliquid vltra pretium rigoroſum accipiant titulo lucri ceſſantis: v.g. rem tantùm valentem 100. vendant pro 105 numerandis poſt annum: quia vendendo ad creditum (quod eſt virtualis mutuatio) plures habent emptores, plureſque res vendunt, & ſic compenſatur lacrum ceſſans, atque adeò illud non ceſſat ratione huius venditionis. *Dian. p.2. tom. 34. Trull. c.19. d.9. vid. dub. ſeq.*

11. Mutuare frumentum vetus cum obligatione vt reſtituatur nouum (præſertim certo tempore) eſt vſura, ſi mutuans ſciat nouum fore melius, & maioris pretij. *Sylu. Nauar. Trull. d.15. n.11.*

12. Eſt vſura ex communi ſententia, ſi des mutuum, vt poſteà mutuatarius ex debito ciuili obligetur tibi rurſus mutuari, aut vendere, vel apud te in tua officina emere merces, aut operas ſuas locare: quia talis obligatio eſt res pretio æſtimabilis, cùm priuet mutuatarium poteſtate alibi emendi, & locandi operas. *Leſſ. l.1. c.20. d.8. Card. Lugo d.25. num.46. vid. Laym. l.3. t.4. c.16. n.3. Bonac. l.c. p.3.*

13. Vſura eſt, mutuare Principi, vel Reip. eo pacto, vt interin, dum non ſoluitur, ſis liber à tributis, vel oneribus iuſtis ſoluendis. *Salas, C. Lugo n.64.* ex communi.

14 Item mutuare eâ lege; vt mutuatarius eam pecuniam exigat à debitore mutuantis, à quo non facilè extorquebit. Quod addo quia ſi ſponte onus illud ſuſcipiat, eò quòd facilè poſſit obtinere, non erit vſura. *Ibid. & Bon. l.c.*

15. Item ſi frumentum quod alibi habes des mutuum, obligando, vt ibi reddatur hic vel alibi (cum maioribus ſumptibus, vel laboribus) vbi plus valet. *Ibid.*

16. Vſu

16. Vſura etiam eſt, obligare mutuatarium, vt partem mutui accipiat in mercibus, quibus non indiget. *Ibid.*

17. In mutuo pecuniario, niſi aliter conuentum ſit, ſi quis det mutuos v.g. 100. florenos, non poteſt exigere plus, quàm eorum pretium & valor tunc fuerit. Vnde ſi eorum valor tunc augeatur, non poteſt repetere 100. quia reciperet aliquid ſupra ſortem. Quòd ſi valor decreſcat, debet mutuatarius reddere plus quam 100. quia alias non reſtitueret ad æqualitatem *vid. Leſſ. l. 2. c. 22. d. 8. Lay. l. 3. t. 4. c. 16. n. 15. Bon. l. c. p. 3.*

18. In mutuo tamen aliarum rerum, vt vini, tritici, &c. aliter ſe res habet: quia ſi quis v.g. mutuet alteri 10. modios tritici, ſiue pretium creſcat, ſiue non, poteſt repetere 10. Ratio diſparitatis eſt, quia in pecunia non ſpectatur ordinariè, (niſi aliter conuentum ſit ob certas, & licitas cauſas) niſi valor, ſiue pretium. Vnde non debet reſtitui, niſi pretium æquale. At verò in frumentis, &c. ſpectatur ipſa materia: quia non petitur mutuum frumentum propter pretium frumenti, ſed propter ipſum corpus, & ſubſtantiam; ergo etſi creſcat pretium illius, poteſt repetere tot menſuras, quot dedit mutuò. Interim tamen quidam de his rebus eodem modo loquuntur, quo de moneta. *vid. Laym. l. c. num. 14. & Bon. l. c.*

Quæres. Quæ obligatio & pœna ſit vſurariorum, & cooperantium?

Reſp. 1. Vſurarius etiam non manifeſtus, ac hæredes tenentur reſtituere, imò etiã omnes ij, qui ex parte vſurarij cooperantur efficaciter v. g. iudices, domini temporales, notarij, famuli, aduocati, qui quouis modo iuuant, vel cogunt mutuatarios ad ſolutionem vſurarum. Dixi *poſitiuè ſeu efficaciter*) quia habendo ſe negatiuè, poſſunt permittere vſurarios, ob iuſtam cauſam & neceſſitatem pauperum. Præterea in praxi, ex præſumpta voluntate mutuatariorum, ferè excuſantur minùs principales famuli. 2. Vſurarius publicus, ſiue notorius non debet admitti ad communionem altaris, nec abſolui, donec reſtituat vſuras, nec

ſepeliri in loco ſacro: & qui ſcienter ſepelit, ipſo facto eſt excommunicatus. 3. Addit *Lay. l. c.n.* 21. eius teſtamentum ipſo iure irritum eſſe, niſi ante mortem reſtituerit *v. Leſſ. Bon. Trull. c.* 19. *d.* 22.

DVBIVM VIII.

De Emptione & Venditione.

ARTICVLVS I.

Quid ſit Emptio & Venditio?

Reſpond. Eſt contractus, quo pretium pro merce ſoluitur; completurque mercis traditione. Venditio contrà. Iuſtitia eius in hoc conſiſtit, vt pretium ſit iuſtum, ſiue exæquet valorem rei; & contrà. Aliàs ſi abſque legitimo titulo ſecùs fiat, committetur iniuſtitia grauis, vel leuis, pro grauitate exceſsûs, qui proinde ad reſtitutionem in conſcientia obligabit: etſi in foro externo ad reſtitutionem ferè non cogatur, niſi vltra dimidium defraudauerit *vid. Laym. c.* 17. *Bon. d.* 3. *q.* 2. *p.* 1. *&* 4. Vnde reſolues.

1. Quod ſpectat ad emptorem, is poteſt emere viliùs quàm res valeat, ſi ei non ſit commoda, vel emat in gratiam venditoris, ac ſimiles ſint circumſtantiæ, quæ rem faciant viliorem. Nec obſtat quod venditor neceſſitate ductus vendat viliùs: quia venditio manet voluntaria, inquit *Caiet. v. Bon. l. c. n.* 21. *&* 23. Poteſt nihilominus grauiter peccari contra charitatem, ſi quando pauperculi extemâ inopiâ res ſuas vendere coguntur, nimis viliter ab eis emas. *Lay. l. c. n.* 10.

2. Emptor poteſt emere minoris, ex eo quòd multa ſimul emat: quia tunc venditorem liberat multis curis, & expeditum facit ad alia noua comparanda, vnde meritò pretium decreſcit. *Bon. l. c. p.* 4. *n.* 13. ex *Leſſ. Reg.*

3. Quoad venditorem, is communiter debet vendere ſecundum pretium taxatum à lege, vel magiſtratu: quod ſi nullum eſt, id cenſebitur iuſtum, quod morali hominum æſtimatione imponitur. Quod non conſiſtit in indiuiſibili, vt anxiè ſcrupulari oporteat, ſed diuiditur in infimum, medium, & ſummum, ſiue vt alij vocant, pium, moderatum, & rigoroſum, ita vt intra latitudinem

Digitized by Google

huius pretij vendere & emere liceat, nunc ſummo nunc infimo.

4. Si quid emptori valde vtile ſit, non licet hoc ſolo nomine rem vendere vltra pretium iuſtum: quia vtilitas emptoris tota eſt ipſius, non venditoris. *Bon.l.c.n.*27 ex *Leſſ.l.*2.*c.*27.*d.*4 *Fill.t.*35.*n.*77.

5. Licet autem vendere cariùs quàm valet pretio currente, ſi alij boni tituli adſint, & ſimul de hoc emptorem moneas: quia tunc illi non fit iniuria. Tales autem ſunt, v.g. lucrum ceſſans, aut damnum emergens, aut incommodum, vel moleſtia tibi obuentura ex rei venditione, aut affectus in eam ſingularis, vt ſi acceperis à maioribus, à Principe. Item ſi res ſint nouæ, & ſingulares; vt v.g. peregrini flores, aues, feræ, monumenta antiqua, picturę, numiſmata, *Laym.l.*3.*t.*4.*c.*17.§.1.*n.*10. *Bon.l.c.n.*15.ex *Leſſ.Reg.&c.*

6. Qui res minutim & in parua quantitate vendunt, poſſunt aliquanto cariùs vendere, quam qui in magna quantitate: quia debent maiores labores, expenſas, &c. impendere ad ea conſeruanda: & ſic quidam excuſant caupones, & ſtabularios, qui auenam, fœnam, paleas, &c. cariùs vendunt, quàm alij; dummodò pretium iis non ſit taxatum, *Salon.Trull.* *d.*15.*n.*11.

7. Non licet cariùs vendere præciſè ob dilatam ſolutionem, aut viliùs emere ob præciſè anticipatam ſolutionem; quia in venditione quæ fit credito, vel in anticipata ſolutione; eſt virtuale mutuum ideoque vſura, ſi quid ſupra ſortem exigatur. Quod intellige, ni interueniat alius titulus ex ſuprà enumeratis de vſura; vel niſi aliunde creſcat pretium: v.g frequentia emptorum, &c. *Bon.l.c.* ex *Leſſ.Regin.Fill.&c. vid. ſuperiore dub.*

8. Licitum eſt vendere rem cum pacto de retrouendendo, id eſt, vt emptor teneatur tibi ſtatuto tempore, vel cum volueris, eam reuendere, modò vera, & non ficta emptio fiat, nec palliata vſura intercedat, *Molin.d.*375.*Leſſ.dub.*4. *&c.* Qui addunt iuxta æſtimationem illius operis ac pacti, pretium eſſe imminuendum. *vide Card. Lugo d.* 26. *num.*189.

Digitized by Google

6. Monopolia, id eſt, cùm vnus, vel plures id efficiunt, vt ipſi ſoli aliquid vendant, vel cùm mercatores conſpirant, non minoris vendere, non ſunt contra iuſtitiam; modò non conſpirent extra iuſtum pretium vendere. Ita contra *Rebell. Nauar. &c.* doceant *Molin. Leſſ. &c.* Qui tamen concedunt, eſſe contra charitatem. *vid. Cardin. Lugo d. 26. ſect. 13.* Porro Principum vel Magiſtratus eſt, cùm vni, vel paucis tale priuilegium conceditur, vt ſoli aliquid vendant, iis etiam pretium taxare, & ſic præuidere ne ſubditi grauentur *vid. Leſſ. c. 21. d. 20. C. Lugo l. c.* & *Trul. c. 20. d. 18.* vbi rectè notat ex *Nauar. &c.* etſi alia monopolia ex iuſta cauſa authoritate Principis, vel Reip. conceſſa, taxato pretio ſint licita, v. g. bibliopolis, vt nemo alius talem librum vendat, vel vt tantùm ſit vnus, aut duo tabernarij in aliquo loco, nihilominus quando vnus vel pauci propriâ authoritate ea conſtituunt, v. g. emendo merces certi generis, vt frumentum, vinum, oleum, &c, vt ipſi deinde arbitratu ſuo vendant carius, peccare ſemper etiam contra iuſtitiam cum obligatione reſtituendi.

10 Venditor debet emptorem præmonere de notabili vitio rei, quod ei obeſſe poteſt; v. g. ſi equus ſit furioſus, domus ruinoſa, oues morbidæ, pannus aduſtus, &c. alioqui tenetur de fraude & damno ſecuto: ſaltem ſi defectus fuerit in ſubſtantia, vel quantitate, v. g. ſi deficiat in pondere vel menſura, aut vendiderit rem vnam pro alia: & ſic peccat mortaliter cum obligatione reſtituendi, 1. qui frumentum venditurus ponit prius loco humido; vt intumeſcat: 2. qui vino Rhenano miſcet Francicum. 3. qui carnes bubulas vendit pro veruecinis. &c. *v. Leſſ. Bon. Dian. p. 1. t. 8. R. 51. Trul. d. 11.* Quando autem venditor poſſit iuſtè tacere vitia qualitatis rei, quæ venditur, ſine obligatione reſtituendi pretium, vel reſcindendi contractum; *vid. Card. Lugo d. 26. ſ. 8. n. 128.* & *Trull. c. 20. d. 11.* vbi notat venditionem factam ab ignorante vitium rei, eſſe validam: reſcindendam tamen vel reducendam ad æqualitatem, niſi venditor contra hoc exceperit.

9. Si

9. Si ſcias occultè debitorem tuum non eſſe ſoluendo, iniuſtum videtur, iis qui id neſciunt, debitum illud vendere pretio ordinario: tum quia eſt dolus; tum quia vitium intrinſecum crediti non reuelatur *Bon. l. c. n.* 10. ex *Leſſ. c.* 21. *d.* 10. *Fill.* &c.

12. Etſi venditor ſciat pretium mercis mox minuendum, licet tamen vendere pretio currente, & non dicere emptori ſecluſo tamen dolo, fraudibus, & mendaciis quibus emptorem allicere ad emendum ei non licet) quia pretium currens ſimpliciter adhuc eſt iuſtum. *Bon. q.* 2. *p.* 5. *n.* 12. ex *Azor. Fill.* &c.

13. Si cui datum eſt aliquid vendendum pretio v.g. infimo; vel moderato, & is vendat rigoroſo, probabile eſt, vt habet *Angel. V. Emptio,* non teneri reſtituere, ſed poſſe retinere exceſſum, cùm ſua induſtria acquiſiuerit. Aliud tamen eſt de famulis mercatorum, quibus indeterminato pretio traditur meliori modo vendendum, quo poſſunt in vtilitatem domini, *v. Leſſ. d.* 18. *C. Lugo d.* 26. *ſ.* 9.

14. Quando ſartoribus ementibus pannum pro iis, quibus veſtes conficiunt, minoris venditur, quam aliis, eò quòd ſint Parochiani mercatorem, vel ſæpe ab iis emant, poſſunt partem pretij remiſſam ſibi retinere, dummodò aliàs fideliter agãt, quia nulli fit iniuria: & cum mercatorum plurimum interſit, vt tales ad ipſorum potius, quàm aliorum officinas veniant, cenſentur in ipſorum gratiam remittere, iiſque donare eam partem. *Fill. Dian. p.* 1. *t.* 8. *R* 26. Negat tamen *Salas*, eò quod mercatores falsò dicant ſe remittere vt alliciant.

15. Cum res duobus in ſolidum eſt vendita, is dominium acquirit, cui tradita eſt, dummodo is pretium ſoluerit. Si neutri tradita ſit, debetur ei, qui prius tempore emit, & alter habet actionem in venditorem. Si quid tamen vendatur, aut detur Eccleſiæ, vel aliis piis locis, acquiritur dominium ante traditionem. *vid. Leſſ. l. c.* & *C. Lugo d.* 26. *ſ.* 9.

16. Si res pereat ante traditionem, & ſit certa ac determinata, verbi gratia, hæc domus, hoc dolium vini, perit emptori, niſi aliter expreſsè

conuentum ſit, aut venditoris culpa pereat. Si autem res ſit indeterminata (vt ſi quis emerit 10. modios tritici ex granario, oues ex grege) vt ſi emas rem determinatam quidem, ſed ad menſuram (vt aceruum totum tritici vno floreno, in ſingulas menſuras) tunc ante rei traditionem, aut menſurationem, periculum ſpectat ad venditionem. *v. Leſſ. dub.* 12 *l.c. Card. Lugo d.* 26. *ſ.* 14. *num.* 216. *Laym. lib.* 3. *t.* 4. *c.* 17. §. 2. *Bon q.* 2. *p.* 8.

17. Si res vendita pereat, aut deterior fiat poſt traditionem, perit emptori, licet pretium nondum perſoluerit quia res domino perit. *Laym. Bon. ll. cc.*

Quæres 1. An & quomodo liceat emere chyrographa, ſeu credita alterius.

Reſp. Si credita in poſterum exigenda (ſiue ius quod habet alter, vt ipſi in futurum aliquid ſoluatur) ſint certa, ea minoris emere, ſolutione anticipata, eſt vſura, ſecluſo tamen lucro ceſſante, & damno emergente. *Bon. d.* 3. *q.* 3. *p.* 10. ex *Mel. Leſſ. Tol. Fill.* Quia accipitur aliquid ſupra ſortem ex mutuo; nam mutuat implicitè minorem pecuniam pro exigenda maiore 2. Dixi *certa*, quia ſi credita ſint incerta, periculoſa; & litigioſa, ac cum difficultate exigenda licitè is qui non eſt cauſa iſtius difficultatis, minoris emit, provt difficultas vel incertitudo ſolutionis minor eſt, vel maior; quia cum tali periculo & difficultate minus valent. *Bon. l.c. Trull. l.* 7. *c.* 20. *d.* 8. Vnde reſolues.

1. Vſuram committunt 1. Miniſtri Regum & Principum, &c. qui vt anticipatam faciant ſolutionem aliquid accipiunt à creditoribus. 2. Qui aliquid accipiunt à debitoribus conceſſa dilatione ad ſoluendum; quia accipiunt aliquid vltra ſortem pro mutuo virtuali, *Bonac. l.c. Nauar. Molin. Salas. &c.*

2. Minoris emi poſſunt regulariter credita & ſtipendia, ſiue ſalaria debita militibus, aut famulis Nobilium; quia habent adiuncta incommoda, pericula & moleſtias in exigendo: quam ob cauſam idem licet, etiamſi credita illa tempore præſenti, vel etiam præterito fuerint ſoluenda. *Bonac. l.c.* ex *Regin. Mol. &c.*

3. Qui

3. Qui ipſe eſt cauſa difficilis ſolutionis, peccat contra iuſtitiam emendo minoris, & tenetur ad reſtitutionem; tum quia ipſe eſt cauſa damni, cum ipſius culpa creditum valeat minus; tum quia alioqui præmium ex delicto ſuo reportaret. *Molin. d.* 313. *Fill. Bon. l. c.* Hinc Quæſtores Principum ad quos ſolutio pertinet; quando ipſi ſunt cauſa difficilis., & malignæ ſolutionis, non poſſunt chirographa, vel credita emere minoris, vt docent *Auth. cit.* Additque *Salas* & *Molin. l.c.* Non eſſe liberum Quæſtoribus, &c. quibus incumbit ſoluere magna tum debita, vni potius ſoluere, quàm alteri (niſi quis fortè ius præ aliis habeat, vt *vid. ſuprà de ordine reſtit.*) ſed teneri omnibus ſoluere pro rata *Bon. l.c. v. Trull. l.* 1. *d.* 10.

ARTICVLVS II.

Quid ſit negotiatio, & quibus illicita?

Reſp. Ea eſt, cùm qui rem ſibi comparat eo animo vt integram, & non mutatam, cariùs vendendo, vel permutando lucretur. Quod quia obnoxium eſt periculo multorum peccatorum, & valde diſtractiuum, ac indecens ſtatui Clericali, ſic lucris inhiare, ſeuerè prohibitum eſt Clericis conſtitutis in ſacris, & religioſis omnibus, ita vt mortaliter peccent, ſi multam negotiationi dent operam; vt ait *Leſſ.* quem *v. l. c. d.* 1. *& Laym. l.* 3. *t.* 4. *c.* 17. *Bon. de contract. art.* 3. *q.* 1. *p.* 5. *C. Lugo d.* 26. *ſ.* 3. *num.* 19. Vnde reſolues.

1. Si Clericus ſemel iterumque tantum negotietur, in materia non graui, v.g. libros, cruces, &c. emat, vt occultè iterum vendat carius, non eſt mortale. *Leſſ. Mald. Fill. Dia. C. Lug. l. c.*

3. Non eſt negotiatio Eccleſiaſticis vel Religioſis prohibita, ſi emant pecora, quæ paſcuis ſuis ſaginata vendant: quia vendunt fructus ſuorum prædiorum, vel agrorum. *Mol. Leſſ. Card. Lugo ſ.* 3. *num.* 29. vti nec, ſi greges alant, vt fœtus, lac, lanam vendant. *C. Lugo loco citato.* Vbi tamen negat licere iis conducere agros, vt fructus vendant, eò quòd (licet non ſit negotiatio propriè dicta (ſpecialiter illis ſit prohibitum in *Concil. Carthagin. vid. loco citato.*

Digitized by Google

4. Non peccat Clericus 1. Si emat agrum cum fructibus iam maturis, illoſque vendat: quia vendit fructus agri ſui. *Card. de Lugo loc. cit. ex Mol. Filluc. &c.* 2. Si id, quod ad proprios vſus emerat, poſtea, vel quia non indiget, vel mutato conſilio, cariùs vendat. *Ibid.*

An verò, & quomodo Clericis liceat negotiari per alios non famulos, præſertim in neceſſitate: *v. Card. de Lugo, d. 26. ſ. 4. n. 36. Trull. l. c. d. 19. Barb. de iur. vn. l. 1. c. 40. art. 1.*

DVBIVM IX.

Quid ſit Contractus Censûs, & an licitus?

Reſp. Is eſt, cùm certa ſumma pecuniæ v. g. 100. florenis, emo à te ius percipiendi quotannis ex bonis tuis, aut certa aliqua re tua vtili, ſiue fructifera, certam aliquam penſionem ſeu cenſum, v. g. florenos 5. annuos, vel 6. prout conſuetudine, vel lege taxatum erit. Ita vt hic non ſit mutuum & vſura, ſi aliàs prauam intentionem non habeas; ſed vera emptio, & venditio, quâ emitur, non præcisè ipſa penſio, ſed ius eam percipiendi; quod longè minus valet, ideoque minus emitur; licèt poſt multos annos pretium longè ſuperet. *Molin. Leſſ. Lay. l. 3. t. 4. c. 18. & cæteri communiter.* Rectiùs tamen *C. Lugo, d. 27. ſ. 2. n. 20.* probat, ad excuſandum cenſum ab vſura, dicendum eſſe, non emi penſiones, neque ius ad illas, neque fructus, ſed potiùs partem vſusfructus talis prædij, ſuper quo cenſus conſtituitur; ita vt dominium totum directum prædij maneat apud venditorem; dominium verò vtile, ſeu ius vſusfructus, ex parte vendatur. *Vnde reſoluuntur ſequentes Caſus*, qui etiam ex natura emptionis & venditionis ſolui poſſunt.

1. Hic contractus eſt iniuſtus, ſi non ſeruetur pretium iuſtum à lege vel conſuetudine probatum, quomodo pro Germania conſtituit Carolus V. vtius ad 5. tantùm pro 100. ematur.

2. Non ſolum licitus eſt cenſus realis, id eſt, cōſtitutus ſuper re aliquâ, vt ſupra dictum, ex cuius vtilitate penſio extrahatur, ita vt ad quemcumque res tranſeat cum illa obligatione & onere; ſed etiā perſonalis, & conſtitutus immediatè ſuper perſona;

quæ

Digitized by Google

quæ ſua opera & induſtria vtilis ſit, & fructum aliquem pariat, vel bona, in ſpe vel re habeat; vnde penſio duci poſſit: alioqui enim ius quod venderet, non eſſet pretio æſtimabile, & ſic contractus fictitius. Ita probabiliter *Couar. Leſſ. Sal. dub. 3. n. 2. &c.* contra *Nauar. Molin. C. Lugo, d. 37. ſ. 2. n. 25.* vbi cenſum merè perſonalem illicitum docet eſſe, probabilius, & prolixè probat.

3. Iniqui ſunt venditores ſeu cenſuarij, qui emptoribus, ſiue cenſualiſtis obligant rem non potentem reddere fructus, ſaltem tot, quot penſio exigit; aut reddentem quidem, ſed iam aliis cenſibus venditos. *Bon. d. 3. q. 4. p. 1. n. 9. & 13.*

4. Sicut cùm in emptione res perit damno emptoris, ſic etiam in cenſu reali, ſi res ſuper quam impoſitus eſt cenſus pereat, vel fructus eius abſque culpa venditoris: tunc enim perit cenſus, ita vt emptor ſiue cenſualiſta, non poſſit ampliùs percipere fructus, ſiue cenſum; quia qui emit, ſuo periculo emit. *Bonac. loc. cit. Fill. t. 35. p. 2. n. 255.* Vnde ad hoc incommodum cauendum inuentus eſt ſequens modus.

5. Licitum eſt, vt probat *Tol. lib. 5. c. 46. & Leſſ. cap. 22. dub. 11.* contractui cenſus adiungere aliud pactum aſſecurationis, vt ſi res, ſuper qua fundatus eſt cenſus, pereat, id fiat damno venditoris, ideoque nihilominus obligatus ſit, vel ſuper aliis bonis ſuis eum ſtatuere, vel reſtituta ſorte eodem pretio redimere. Debet tamen hoc pactum venditori compenſari augendo pretium cenſus, vel quod eodem recidit, minorem penſionem deſignando. *Bon. l. c. n. 30.*

6. Ex natura rei licitus eſt non tantùm cenſus irredimibilis, ſed etiam redimibilis, cum ex vna parte, tum vtriuſque, vt patet ex terminorum explicatione: quia irridimibilis cenſus dicitur, cùm venditor non poteſt illum pro ſuo arbitrio redimere; redimibilis autem, cùm poteſt, reddendo emptori eandem ſummam, quam accepit, atque ita rurſus ſibi emendo, quod ante vendiderat. Vtrimque redimibilis dicitur, cùm ita conuentum eſt, vt tam emptor, quam venditor poſſit emptionem

factam

factam reſoluere, & ſummam quam dedit, repetere. *Leſſ. d.* 10. *Dian p.* 2. *t.* 5. *m. R.* 76. Vide dicta *de pacto retrouend. in empt. ſuprà.*

7. Nihilominus, quia contractus cenſus redimibilis, ex parte emptoris eſt res periculoſa, ſuaderi non facilè debet: nam in *Conſtit. Martini V. & Calliſti III. PP.* vti & *Caroli V. Imp.* vſurarius contractus iudicatur. Verùm id intelligi debet ſecundùm præſumptionem fori externi: præterquam quòd illæ Conſtitutiones multis locis eatenus non ſint receptæ, quatenus prohibent ea, quæ iuri naturali non aduerſantur, vt notat *Layman, lib.* 3. *tom.* 4. *cap.* 18.

8. Cenſus vitalitius, quia eſt virtualis ſponſio, & nititur euentu fortuito, licitus eſt. *Fill. Dian. p.* 7. *t.* 9. *R.* 70.

DVBIVM X.

Quid ſit Cambium?

Reſpond. Cambium, quod permutationem ſignificat, hîc accipitur pro ſola permutatione pecuniæ. Et eſt contractus, quo Campſor aliquis Campſario volenti cambit pecunias, cum lucro aliquo præter ſortem. Quod ſi ſine intentione vſuraria fiat, ob titulos iuſtos tali lucro æſtimabiles, patet non eſſe malum. Vnde cum quatuor ſint cambiorum genera, nimirum 1. Cambium minutum ſeu manuale. 2. Cambium per litteras. 3. Cambium reale 4. Cambium ſiccum ſeu fictum, circa ea reſoluuntur.

1. Licitum eſt Cambium minutum, in quo dantur pecuniæ maiores pro minoribus, vel contrà: quia hîc ſunt iuſti tituli aliquid lucrandi, nimirum labor Campſoris in numeranda pecunia, item diligentia in pecunias omnes generis conquirendas, vt Campſariis quibuſuis, ſit paratus, item puritas materiæ & commoditas, vt cùm aurum vel alia moneta commoda, datur pro minuta & incommoda. *Lay. l.* 3. *t.* 4. *c.* 19. *n.* 4.

2. Licitum eſt item Cambium per literas, cùm ſcilicet Campſor hîc v.g. Monaſterij prior accipit pecunias, quas poſtea literis datis alibi, v.g. Francofurti

coſurti refundit per ſuos factores; quia hîc etiam ſunt iuſti tituli, ſcilicet virtualis traiectio pecuniæ, & eius aſſecuratio, tantundem enim facit, ac ſi Campſario pecuniam eius Francofurtum transferat ſine periculo. Minus tamen Campſor exigere debet, quàm ſi realiter tranſtuliſſet. *Lay.l.c. Bon.d 3.q.5.p.1.Nauar.Leſſ &c.*

3. Item licitum eſt Cambium reale, cùm Campſor hîc Monaſterij prior dat pecunias, vt per ſuos alibi eas recipiat à Campſario, qui alibi habet pecunias, ſed eget nunc eis hîc. Titulus huius Cambij eſt item tranſlationis, & aſſecurationis; tantundem enim facit Campſor, ac ſi pecunias Campſarij abſentes ſiſteret hîc præſentis, vel vt alij aiunt, ac ſi præſenti pecunia emeret abſentem, quæ vtique minus valet. *Lay.l.c.n.6.& 7.Bon.l.c.*

4. Illicitum eſt Cambium fictum ſeu ſiccum, quod nihil aliud eſt quàm titulus lucrandi; vt v.g. Titius indigens pecuniis petit à Campſore ſibi dari 100. Campſor autem non aliter dat niſi Francofurti, v.g. vel alio loco diſtante ſoluendo, petitque ab eo pretium, quod ſolet dari pro locis ſimilibus. Titius ergo accipit & tamen verè non cogitat reddere in iſtis locis, imò forſan nec habet iſtic correſpondentem, idque conſtat Campſori: contractus hic eſt Cambium fictum, ac reuera mutuum, ideoque palliata vſura. Excuſabitur tamen Campſor, ſi lucrum illud exigat titulo lucri ceſſantis. Plura vide apud *Tol.l.5.c.52.Bon.d.3.q.5.p.1.*

5. Quod attinet ad Cambium Francofurtenſe, in quo mercatores dantes cambium ad proximas nũdinas, quò magis eæ diſtant, eò plus exigunt, ſi ideo præciſè plus exigatur, quia ſolutio diutius differtur, vſura eſt: ſi autem ratione alterius tituli iuſti, v.g. lucri ceſſantis, cùm pecunia mercatorum ſit inſtrumentum lucrandi, quo ſi diutius carent, carent lucro, & quò longius eſt tempus, eò plures cambium petunt, ideoq; creſcit valor pecuniæ, tunc lucrum eſt iuſtum. *Lay.l.c.n.9.* ex *Mol.Leſſ &c.*

6. Qui cambiendo, (vel aliter) pecuniam adulterinam accepit, ſiue ex ignorentia, aut inaduertentia, non poteſt illam expendere: quia res vitioſa non

non poteſt tradi alteri, vitio non detecto. *vt ſuprà de vendit.* Neque ex eò quòd ipſe deceptus eſt, poteſt decipere alios, cùm actio quâ deceptus fuit, nullum ad hoc ius tribuat. *Bonac. d. 3. q. 5. q. 1.* ex *Azor. Sanch. &c.*

DVBIVM XI.

Quid Locatio, & Conductio?

Reſp. Eſt contractus quo quis perſonam, vel rem aliquam mobilem, vel immobilem alteri ad tempus vtendam, vel fruendam concedit, certo pretio, aut mercede, ſeu penſione conſtituta. Vtenda conceduntur v. g. elocata domus, equus, ſeruus, &c. fruenda conceduntur, elocatæ vaccæ, capra, fundus pomarium &c. Vnde conſiderata huius contractus natura, & iuris diſpoſitione *reſoluuntur ſequentes Caſus.*

1. Si res locata ante traditionem pereat, contractus diſſoluitur & conductor liberatur.

2. Si abſque culpa conductoris, vſus vel fructus rei ceſſet, v. g. quia domus ruinam minatur, infeſtatur ſpectris, vel ob periculum peſtis (niſi tamen quoad hoc conſuetudo ſit contraria) aut belli, tutam habitationem non præſtat; liberatur conductor à ſoluenda penſione pro tempore, quo non poteſt inhabitare, vel alia re conducta vti vel frui, vt *Vid. Laym. lib. 3. tract. 4. cap. 22. Leſſ. lib. 2. c. 24. dub. 1. &c.*

3. Seruo aut laboratori conducto non debetur ſtipendium temporis notabilis, quo æger decubuit; nec ægro, niſi expenſæ modicæ: niſi tamen aliter ſit conuentum, aut conſuetudo ferat. *vide Sa, V. Conductio.*

4. Propter modicum damnum, vel infortunium, nihil remittitur colono de penſione; ſecus ſi magna ſit clades. Quòd ſi tamen antecedentium vel ſequentium annorum fertilitate damnum compenſetur, non remittitur. *Lay. n. 7. Leſſ. l. 2. c. 22. d. 4.*

5. Si pluribus annis ob cæli clementiam (ſecùs ſi ob induſtriam colentis) vberiores fructus ex fundo elocato proueniant, poteſt colono penſio augeri, *Laym. n. 8.*

6. Expenſas in rem conductam, quæ duraturæ ſunt,

ſunt, v. g. conſeruare ſarta tecta; tributa & onera publica præſtare, ad locatorem ſeu dominum ſpectat; niſi aliter conuentum ſit, aut conſuetudo ferat. *Laym. loc. cit. n. 4.*

7. Si conductor in rem conductam neceſſarias, ſiue vtiles expenſas fecerit, poteſt eas de penſione detrahere, vel repetere à locatore; & dum non ſoluuntur, retinere rem conductam. *Lay. loco cit. Molin. d. 496.*

8. Etſi incendium plerumque accidat culpa inhabitantium, & ſi in dubio contra illos præſumptio ſit; quia tamen ſæpè id fit culpa famulorum, quam paterfamilias præſtare non cogitur, hinc conductor, abſoluendus eſt, niſi locator oſtendat culpam. *vid. Laym. ſupra num. 6. & Dian. p. 9. t. 7. Reſ.* 31. vbi ex *Hun. & Berl.* docet, ſi conſtet acciditſſe culpa certi & determinati alicuius de familia, iſque circa officium ſuum deliquerit, v. g. ſtabularij, qui lumen malè cuſtodierit in ſtabulo, teneri patremfamilias (niſi famulus iſte pro fideli ac diligenti fuerit habitus) de damno: ſecùs ſi culpa alterius; vel ſi conſtet vtrum caſu an culpa cuiuſquam acciderit.

9. Si conductor domus v. g. ante tempus velit emigrare, id quidem licet, poteſtque alteri locare; cætero qui autem de penſione nihil ei remittitur.

10. Locator non poteſt ante tempus præfinitum conductorem inuitum priuare re conducta, niſi in his caſibus: 1. Si penſionem non ſoluat: expectare tamen debet biennium, ſi vltra biennium res ſit conducta. 2. Si caſus improuiſus accidat, ob quem domus v. g. ipſi domino neceſſaria ſit. 3. Si rem locatam reficere neceſſe ſit nec poſſit fieri altero inhabitante. 4. Si conductor in re conducta malè verſetur v. g. deſtruat, vel abutatur, vt alendo ibi meretrices. *Lay. num. 9.*

11. Succeſſor vniuerſalis ſiue hæres, non poteſt ante completum tempus conductorem expellere: partialis autem ſucceſſor, vt emptor, donatarius, legatarius, &c. non tenetur ſtare contractui locationi, vti neque conductor; niſi tamen aliter pactum ſit, verbi gratia ne res locata durante tempore

locationis

locationis alienetur. *v. Leſſ.l.3. c.24. & Laym.l.3. t.4.c.22.*

DVBIVM XII.

De Contractu Emphyteuſis, Feudi, & Libelli?

Reſp. 1. Emphyteuſis eſt contractus ſimilis locationi, in quo res immobilis, quæ cultura poſſit effici melior, conceditur alteri, vel in perpetuum, vel non breuiùs ſaltem, quàm ad decennium; ita vt dominium eius directum, & poſſeſſio ciuilis maneat apud dominum, qui tendat in Emphyteuſin; dominium autem vtile transferatur in Emphyteutam, cum hoc onere, vt quotannis certum Canonem, vt vocant, ſeu penſionem domino ſoluat, quam ſi totam ſoluere negligat 26. annis continuis in Emphyteuſi Eccleſiaſtica (cùm ſcilicet res eſt Eccleſiæ, vel pij loci, vel in ſeculari 36. annis, incidit ipſo iure in pœnam commiſſi, vt dominus eum expellere poſſit, etſi de ſolutione interpellatus non fuerit: licet enim *Bart.* & *alij quidam* apud *Diana par.8. tomo 7. Reſ.36.* dicant, ſi per 30. vel 40. annos non ſoluerit, eum præſcribere immunitatem in futurum, id tamen *VVeſemb.* & *alij* 5. negant, *v. loc.cit.* Porrò quid iuris ſit in hoc contractu, pendet ex conſuetudine locorum, quæ varia eſt, & ex ipſa conuentione contrahentium, quæ ſcripto inſtrumento concipi debet, vt valeat, *vid. Laym.l.3.t.4.c.23. Leſſ.lib.2.cap.24.dub.8.*

Reſp 2. Feudum eſt contractus ſimilis Emphyteuſi, quo res immobilis alicui conceditur, cum tranſlatione dominij vtilis, proprietate retentâ, ſub onere non quidem aliquid ſoluendi, ſed exhibendi fidelitatem, & obſequium perſonale directo domino. Quod ſi item non faciat Vaſallus (ſic enim dicitur feudi acceptor) perdit feudum. Interdum etiam in feudo aliquid perſolui debet in recognitionem dominij directi, ſed tunc ex ea parte deficit à puro feudo, & declinat ad Emphyteuſin. Porrò quid iuris ſit circa feuda, pendet item à locorum conſuetudine, quæ iuris communis ſunt. *v.loc.cit.*

Reſp. 3. Contractus libellaticus, ſiue datio ad libellum

libellum, dicitur, cùm Emphyteuta, vel feudatarius rem illam, quam in feudum, vel Emphyteuſin, accipit, ſimili contractu tradit tertio, (ad quod tamen, ſi in decennium fiat, requiritur domini conſenſus) ita vt ſit quaſi ſubfeudum & ſubemphyteuſis. *Ita Leſſ.*

DVBIVM XIII.

Quid ſit Sponſio, & Ludus?

Reſp. Sponſio eſt contractus, in quo duo de veritate, aut euentu alicuius rei certantes, ſibi inuicem aliquid ſpondent, vt id eius ſit, qui veritatem aſſecutus fuerit, v.g. certo tecum 10. imperialibus, hanc vel iſtam ciuitatem obſeſſam, captam, &c. Vt licitè fiat, requiritur 1. vt fiat ſuper re dubia. 2. vt ſit æqualitas in re, quæ ſpondetur, cùm æquali incertitudine. 3. dubius euentus in vtroque, 4. vt vterque eodem ſenſu accipiat id, de quo certatur. *Molin. Leſſius, Cardin. Lugo d. 36. ſ. 6.*

Ludus verò eſt contractus, quo ludentes inter ſe paciſcuntur, victori cedat, quod vterque depoſuit. Hi contractus iure naturæ liciti ſunt, modo debitæ conditiones adſint, & aliunde non interueniat ſcandalum, aut iuſta prohibitio, aut iniquitas ſe miſceat, nec peccati ſit occaſio. Quia ſicut quiuis ſuæ rei dominus poteſt alteri eam donare abſolutè, ſic etiam ſub aliqua conditione, ſiue ea fortuita ſit ſiue ex induſtria pendeat. *Leſſ. c. 26. dub. 1. Bon. d. 2. quæſt. 3. part. 1.* Vnde reſolues.

1. Qui rei dominus non eſt, aut alienare eam non poteſt; non poteſt etiam de ea ludere, aut deponere. Et ſic deberet reſtituere, qui lucratus eſſet à religioſo, & filiofamilias, non potente alienare. *Laym. lib. 3. t. 4. c 21. n. 5.*

2. Si tamen filiusfamilias (& idem de religioſo ait *Nauar*, apud *Leſſ. l. c. d. 1.*) alatur in diſtanti loco à parentibus, poterit ex alimentis moderatè aliquid inſumere in honeſtum luſum, v.g. 5. ex 100. quia talis communiter præſumitur voluntas parentũ, vt habet *Sot. l. c. Lay. &c.* Ac præterea poteſt, etiã filius deponere, quicquid lucratus fuerit, cùm ad hoc etiam parens cenſeatur tacitam facultatem dare. *Lay. l. c. Bon. de reſt. d. 1. q. 3. p. 2. n. 10. & ſeq.*

3. Te

3. Tenetur reſtituere, qui vicit faciendo contra conditiones ludi, & decipiendo; aut fraude, ac per iniuriam alterum pertraxit ad ludendum; vt v.g. ſi ſimularet ſe planè ignarum luſûs, & ſic alterum multò imperitiorem prouocaret, qui alioqui ludere noluiſſet; aut ſi conuitiis laceſſeret, ad quæ vitanda alter conſenſiſſet in luſum, aliàs non conſenſurus. *Molin. d.517. Laym. loc. cit. Bonac. d.2. q.3. p.2. n.3.*

4. Si in re quæ ſpondetur, ſit inæqualitas, & hæc alteri parti (v.g. cuius pecunia maior eſt) ſit nota, iſque nihilominus ſpondere velit, valet contractus probabiliter: quia ſcienti & volenti non fit iniuria, vt dicit *Nauar. Medin. Sanch. Dian.* Contrarium tamen probabilius docet *C. Lugo d.31. ſ.6. n.81.* ex *Molin. Leſſ. & Bon.* Si autem ignota ſit, non poteſt alter lucrari: quia non eſt æqualis conditio vtriuſque, & alter nulli ſe exponit periculo *vid. Azor. p.3. l.5. c.25. q.7. Bon. d.5. q.3. p.2. q.36. n.3. Salas de Lugo dub.13. n.3. Eſcob. & Card. Lugo loc. citato.*

5. Per ſe quidem, & iure naturæ licita eſt etiam ſponſio de futuro euentu, qui damnum proximi coniunctum habet; v.g. Petrum intra annum moriturum; (etſi enim detur occaſio optandi, vel machinandi mortem Petro, id eſt per accidens, poteſtque idem periculum eſſe in cenſu vitalitio) iure tamen humano ſæpe prohibetur. *C. Lugo l.c. n.74*

6. Etſi ſponſio cum conditione illicita, v.g plus altero potaturum, ſit illicita, quia inducit ad peccatum: quod tamen eâ lucratus eſt, non teneris reſtituere. *Sanch. Lugo, Dian. p.7. t.9, Reſ.69.*

7. Probabile eſt quod docet *Mol. &c.* dum quis minis vel conuitiis, ad luſum inductus eſt, & perdit victorem non teneri reſtituere: quia talis abſolutè voluntariè luſit. *Bonac. l.c.* ex *Mol. & Gar.* contra *Azor. Leſſ Regin. &c. communiter.*

8. Communior ſententia eſt, teneri reſtituere, qui luſit, vel certauit certò præſciens ſe victurum eſſe. Contrarium tamen: nempe non teneri dummodò dolus abfuerit; tenet *Tol. & Sa, V. Contractus*, quia non tenetur quis ex iuſtitia ſuam peritiam

Digitized by Google

tiam vel ſcientiam aduerſario declarare; ſed is ſuæ temeritati imputet, quod auſus fuerit cum eo deponere, cuius ſcientiam non nôrat. *v. Bon. l. c. n. 4. Dian. p. 7. t. 9 R. 62.*

9. Non tenetur reſtituere, qui vtitur aſtutiis illis, quas regulæ luſûs, & conſuetudo recepta patitur; cum vterque ſciat tales aſtutias eſſe ſolitas, & ſic tacitè in illas liberè conſentiat. *Azor. Fill. Leſſ. Bonac. loc. cit. p. 2. n. 2.* v. g. 1. ſi potiores chartas habens, & ſecurus de victoria, augeat ſponſionem, vel ſimulet metum, vt aduerſarius augeat. 2. Si ſciens ſe inferiores chartas habere, diſſimulet, augeátque ſponſionem, vt ſic relinquantur ſibi quod erat oppoſitum. *Lugo, Sanch. Sal. Dian. p. 7. t. 9. Reſ. 43.* 3. ſi inſpiciat chartas alterius, ex ſola ipſius negligentia, & abſque fraude; ſecùs ſi ita ſe collocet, vt poſſit videre; vel ſi alium conſtituat à quo admoneatur. 4. Si chartas à tergo diſcat noſſe inter ludendum, quas antè non ſignarat, nec nouerat. *Trul. Sanch. Lugo, Dian. p. 4. t. 9. R. 50. & 52.*

10. Qui verò vtitur fraudibus non adhiberi ſolitis, vel colludenti ignotis; v. g. ſuffuratur chartas, vel ſignis à tergo notat, vel vtitur notatis, aut iis quas ante nouit, ignorante ſocio, vel arte quadam eas componit, &c. tenetur reſtituere non tantum lucrum, ſed etiam quantum alteri valeat ſpes lucrandi; imò etiam colludenti. *Regin. Amic. Trull. Dian. l. c. R. 48. v. etiam p. 4. t. 3. R. 75. & Bon. de reſt. d. 2. q. 3. p. 2.*

11. Si ludens habeat animum non ſoluendi, vel ſi perdat, repetendi non poteſt lucrari, atque adeò nec retinere, quod eſt lucratus: quia fraudulenter decipit, nec alter vellet cum eo ludere, ſi id ſciret. *Leſſ. l. c. d. 5. n. 31. Regin. n. 388. Bon. l. c.*

12. Peccant grauiter, & communiter mortaliter, qui totos ſe luſibus tradunt, cum ſciant in grauia ſe inde peccata labi, aut impotentes reddi ad ſoluenda debita, vel alendos liberos, & vxorem; &c. *Sanch. Trull. c. 27. dub. 1.*

13. Peccat item ludens, ſi luſus lege poſitiuâ ſit prohibitus, vt luſus alearum, & ſimiles, qui magis in fortuna & caſu, quam induſtriâ fundantur. At

Laicus

Digitized by Google

Laicus ratione circumſtantiarum ſub veniali; Clericis ſub mortali prohibentur. *Leſſ. l.2. cap.26.n.6.* Intellige, ſi Clericus crebrò, perque longum tempus luſerit, non autem ſi per breue tempus; & causâ recreationis, & abſit ſcandalum: quia Canones id prohibentes non videntur recepti, niſi quatenus id fieret cum periculo ſcandali, vt habet *Leſſ. dub.1. Laym.l.3. tom.4.cap.21.n.1.* Notat autem *Dian. part.7. t.9. Reſ.2. & 3.* ex *Lugo, Dicaſt. Amico, Trul. &c.* prædictis legibus per contrariam conſuetudinem ita derogatum eſſe, vt non tantum Laicus, ſed etiam Clericus non peccet, ſi principaliter pro recreatione, & ſimul pro lucro moderato ludat chartis, vel aleis. In Religioſis tamen (apud quos diſciplina regularis viget) vti & Epiſcopis, à peccato graui excuſari vix poſſe *Ibid. Reſ.4.* ex *Molin. Dicaſt. Lugo, &c.* etſi *Sanch.* conetur excuſare, ſi vrgeat neceſſitas, v.g. excitandi aut recreandi infirmum; vel ſi parum ludat ob ſolam recreationem.

14. Si quis ludo tali vetito lucratus fuerit, iuxta ſententiam probabiliorem non tenetur ad reſtitutionem ante iudicis ſententiam: quia iura non annullant contractum, nec impediunt acquiſitionem dominij, ſed tantùm concedunt, vt poſſit repeti. An verò qui tali luſu perdidit, teneatur poſtea adhuc ſoluere, alij negant, vt *Leſſ. hic dub.5. Molin. Regin. Fill. &c.* alij affirmant, vt *Azor. Rebel. Valer. &c.* apud *Bon. l.c. p.3. n.2. v. Dian. part.2. t.17. Reſ.8. & p.7. t.9. Reſ.21.*

15. Ludere pro pſalmo, vel oratione Dominica recitanda, non eſt peccatum, nec irreuerentia. *Nauar. Rebel. Dian. part.7. tom.9. Reſ.1.*

DVBIVM XVI.

Quid ſit Contractus Societatis?

Reſp. Is eſt, cùm aliqui inter ſe conueniunt, & contributis aliquibus rebus ad lucrandum idoneis, ſiue fructiferis, vt pecuniâ, animalibus induſtriâ, labore, &c. commune aliquod lucrum faciunt; quod vti & damnum, pro ratione, & ratâ cuiuſque diuidunt inter ſe. *vid. Leſſ. Laym. cap. 20. Bonac. quaeſt. 6. part. 1.* Vnde ſpectando id, quod

ratio

ratio & iuſtitia naturæ hîc requirit, *reſoluuntur hi Caſus.*

1. Plus lucrari debet, qui confert pecuniam & operam ſuam, quàm qui vel pecuniam, vel operam ſolam.

2. Capitale ſeu ſors, quam quivis contribuit, ſi pereat caſu, vel culpâ ſociorum leuiſſimâ; contribuenti perit. Vbi diſcrimen eſt inter hunc contractum,& mutuum: quia in mutuo ſors data alienatur, & dominium eius transfertur in mutuatarium, cuius proinde ſolius periculum ac damnum eſt,ſi caſu pereat; in ſocietate autem, qui ſortem confert, nam non omninò alienat à ſe: & ſicuti commodum ac lucrum ad eum ſpectat, ſic etiam periculum & damnum.*Bon.l.c.*

3. Poteſt tamen etiam fieri in hoc contractu, vt quis iuſtè ſeruet ſortem ſuam indemnem, & inſuper certum lucrum percipiat, ſi nimirum ad contractum ſocietatis adiungantur duo alij, aſſecurationis, & venditionis, cuius tale exemplum ponit *Laym.* Inis ſocietatem cum mercatore, & contribuis ei 1000. florenos verbi gratia, ſpes eſt, quod is quotannis lucraturus ſit 300. cuius lucri dimidium v.g. iure ſocietatis tibi debetur vnà cum ſorte; ſed quia ad te quoque pertinere deberet eiuſdem ſortis periculum, vt ipſe id periculum in ſe ſuſcipiat,& tibi ſortem aſſecuret,in huius oneris compenſationem, relinquis ei maiorem partem lucri ſperati, vt ſcilicet duas partes lucri ad ipſum & tertia ad te pertineat. Et rurſus, quia ſpes lucri huius incerta eſt, ideo adhuc partem hanc lucri ſperati, nempe 100. florenos in ſpe, vendis etiam eidem 50. vel 60. v.g. annnis certis, & in re, & ſic tandem id lucrum facis, & ſortem ſeruas indemnem.*v.Laym.& Bon.ll.cc.*

4. Societas etiam in pecoribus validè & licitè inſtituitur. Et interdum quidem ita, vt tam pecora ipſa, quæ alteri paſcenda & nutrienda traduntur, quàm emolumenta & fructus, ipſaque detrimenta & damna danti & accipienti communia ſint:interdum verò ita,vt pecorum dominiū, ideóque etiam periculum, ſiue caſus fortuitus, ſpectet

ad

ad ſolum dantem; emolumenta autem fructuum, nempe fœtus, lanæ, lactis, ad vtrumque. *v. Leſſ. hic & Lay. l. 3. t. 4. c. 20.*

DVBIVM XV.

Quid ſit Aſſecuratio, & Fideiuſſio?

Reſp. 1. Contractus Aſſecurationis eſt, quo quis alienæ rei periculum in ſe ſuſcipit, obligando ſe vel gratis, vel pro certo pretio, ad eam compenſandam, ſi perierit. Quod ſi gratis fiat, eſt gratuita promiſſio: ſi pretio, eſt quaſi emptio, qua aſſecurans vendit ſuam obligationem, præſtandi alteri rem eius indemnem. Ad eius iuſtitiam requiritur, vt euentus rei ſit incertus vtrique, ſaltem quoad notitiam, quam de eo habent; quia alioqui non ſeruaretur æqualitas. *Leſſ. Bonac. d. 3. q. 9. p. 3. Leſſ. lib. 2. c. 28. dub. 4. n. 24.* Vnde reſolues.

1. Si aſſecurans certus ſit rem eſſe in tuto, inique pretium petit, & tenetur reſtituere. *Ibid. Bon. d. 3. q. 9. p. 3.*

2. Si res nondum eſt in tuto, etſi priuata ſcientia ſciat non fore periculum, licere nihilominus pretium ordinarium aſſecurationis accipere, dicit *Leſſ. loc. cit. n. 27.* Quia illa obligatio, ob pericula ordinaria magni æſtimatur: & cauſæ occultæ, quæ periculum minuunt, non imminuunt communem æſtimationem. Verum id *Bon. d. 3 q. 9. p. 3. n. 3. & C. Lugo d. 31. ſ. 7.* rectius negant.

3. Si cupiens rem ſuam aſſecurari, certo ſciat eam iam periiſſe, non poteſt paciſci de eius aſſecuratione. *v. Leſſ. l. c. n. 25.*

Reſp. 2. Fideiuſſio eſt contractus, quo quis alienam obligationem ſuſcepit implendam, ſi debitor principalis non ſoluerit. Ita commun. Doct. *Vnde reſolues.*

1. Pro fideiuſſione licet accipere pretium, etſi nullum periculum timeatur; quia ex ſe pretio eſt æſtimabilis. *Nauar. Azor. q. 3. l. 11. c. 22. d. 5. Fill. num. 159.*

2. Mulieres ex fideiuſſione (ſaltem ſi iuramentũ abſit, & inſtrumentum publicum) non tenẽtur, vti nec Clerici, niſi quatenus ſoluere cõmodè poſſunt, vt non egeant. *v. Lay. Bon. q. 9. p. 2. Leſſ. l. 2. c. 28.*

3. Fide

3. Fideiuſſor non obligatur plus, quàm principalis, & huius obligatio ſi ſit inualida, erit etiam fideiuſſoris *C. Lugo, &c. commun.*

4. Fideiuſſor regulariter non poteſt conueniri, niſi facta excuſſione principalis debitoris conſtet ipſum non eſſe ſoluendo. *Azor. l. c. Fill. n.* 153.

5. Debitor tenetur de omni damno ſua culpa accedente fideiuſſori, &c. *v. Azor. d.* 10. *Bon.*

6. Ex fideiuſſione Religioſi propria authoritate facta, monaſterium non obligatur, niſi quatenus in eius vtilitatem verſum eſt. *v. Leſſ. c.* 28. *& Laym. cap.* 29. *n.* 7.

7. Qui fideiuſſit pro reo, cui periculum capitis impendebat, ſi hic aufugit, non eſt eius loco plectendus, quia non præſumitur ſic ſe obligare; imò nec poteſt, cùm non ſit dominus vitæ. *Syłueſt. Bon. Leſſ. d.* 7. *n.* 41.

8. Si debitor ſua culpa non ſoluit, tenetur fideiuſſori, qui pro ipſo ſoluit, non tantum ipſum debitum, ſed etiam damna & expenſas omnes compenſare. Si verò ſine ſua culpa, v. g. ob impotentiam non ſoluit, ad ſolum debitum videtur teneri. *Azor. Sylu. Sa, Bon. Trull c.* 26. *d.* 2.

DVBIVM XVI.

Quid ſit Pignus, & Hypotheca?

Reſp. Pignus eſt contractus, quo debitor dat creditori rem aliquam mobilem, vel immobilem, vt ſit pro debito obligata, ex eaque ſolitio peti poſſit. Aliquando tamen pignus accipitur pro ipſa re, quæ datur. Differt autem ab hypotheca, quod pignus propriè ſit rei mobilis; illa immobilis. *Molin. Fill. Bon. q.* 10 *p.* 1. Vnde reſolues.

1. Pignore non licet vti contra voluntatem domini; quia eſt res aliena, ad ſecuritatem tantùm, & non ad vſum tradita. *Bon. l. c.* ex *Molin. Regin. &c.* Si autem vtatur v. g. equo vel agro, debet valorem vſus (vti & fructus omnes, ſi ſit res ex ſe fructifera) computare in ſortem, deductis expenſis, quia alioqui committet vſuram, cum res domino ſuo fructificet. *Nauar. Bon. Trul. c.* 26. *d.* 2.

2. Non poſſunt oppignorari, quæ non poſſunt vendi, v. g. Eccleſiæ. *Mol. d.* 530. *Leſſ. l.* 2. *c.* 28. *d.* 3. *Bon. loc. cit.*

3. Im

3. Immobilia, vti & mobilia pretioſa, cultui diuino dicata, v.g. calices, caſulæ, &c. non poſſunt oppignorari, niſi in neceſſitate; quia tunc etiam vendi poſſunt, vt Eccleſiæ & indigentibus ſubueniatur. *v. Nauar. c. 17. Leſſ. Bon. l. c.*

4. Creditor qui pignus ab aliquo accepit, poteſt illud alteri oppignorare, ſed non pro maiore quantitate. Neque poteſt vendere debitorē non ſoluente; niſi poſt biennium, & eo priùs monito. Quidam tamen dicunt, poſſe vendere poſt trinam monitionem. *v. Lay. l. 3. t. 4. c. 30. Bon. l. c. n. 9.*

5. Eandem rem non licet oppignorare, ſeu in hypothecam dare pluribus, niſi ſit ſufficiens ad ſoluendum omnibus, vel poſteriores de priore hypotheca admoneantur. *Azor. Fill. Bon. d. 3. q. 10. p. 1. Trul. c. 26. d. 4.*

Quæres. Quid ſit contractus Antichriſeos, germanicè ein Pfandtſchafft?

Reſp. Is eſt, cùm in contractu pignoris conuenitur, vt creditor vtatur pignore, v. g. agro, ac fructus inde tam diu lucretur, donec debitum ipſi reſtituatur. Vnde circa hunc ex ſupradictis reſolues.

1. Contractus hic videtur iuxta *Caiet. Sot. &c.* (contra quoſdam Iuriſtas) eſſe vſurarius; quia creditor vltra ſortem aliquid lucratur, cauſa ſolius mutui, quæ eſt vſura *v. Lay. l. 3. t. 4. t. 16 n. 17.*

2. Poſſunt tamen interuenire tituli iuſti lucrandi fructus ex pignore, ſine diminutione ſortis; vt ſi v. g. fructus ex hypotheca percepti non ſuperent quantitatem penſionis, quæ iure cenſus ſuper eadem conſtituti exigi poteſt, cum pacto redhibitionis, vt ſuprà dictum eſt de cenſibus: aut ſi alioquin lucrum ceſſet, aut damnum emergat, dum debitum differtur. Vnde non facilè damnandi illi, qui à Principibus in locum debitorum, agros, paſcua, officia, &c. in antichriſin habent. *v. Lay. l. c. & Binsfeld. de vſuris. Molin. Leſſ. &c.*

CAPVT

Digitized by Google

CAPVT IV.

De Tutela & Teſtamentis.

DVBIVM. I.

Quid ſit Tutela, & Curatela?

RESp. Sunt quaſi contractus, quibus Tutor & Curator ad procuranda bona & commoda Minorum cuiuſcumque ſexûs, qui vel parente carent, vel ſub eius poteſtate conſtituti non ſunt, obligatur ex iuſtitia, perinde ac ſi ex contractu ea obligatio ſuſcepta fuiſſet; ſupplente nimirum lege, vel magiſtratu vim contractus. Differunt Tutor & Curator, quòd Tutor ſolùm datur impuberibus, etiam inuitis: & principaliter datur perſonis, vt curet earum educationem & inſtitutionem; ſecundariò verò datur etiam bonis illius, reſpectu omnium negotiorum. Curator verò datur Minoribus, poſt annos expletos pubertatis, vſque ad annum 25. completum: nec communi iure datur inuitis, niſi in certis caſibus; & datur principaliter rebus Minorum ſecundariò perſonis. Vnde pro directione in foro conſcientiæ, ex iure tum naturali, tum poſitiuo communi reſolues ex *Laym. & Tan. t. 3. d. 1. q. 7. d. 10. Bon. d. 3. q. 19.*

1. Tutores ſiue ſint teſtamentarij, hoc eſt, relicti ex teſtamento, aut codicillo patris; ſiue ſint datiui, hoc eſt, conſtituti à Iudice, aut Magiſtratu; ſiue ſint legitimi, hoc eſt præſcripti à lege, (qualis præ cæteris eſt mater, ſi velit, & promittat ſe non tranſituram ad alias nuptias, quin priùs tutelam abdicet, & rationem reddat; dein auia, & conſanguinei proximiores idonei) tenentur, vti & curatores, iurare, ſe fideliter officium ſuum facturos, ac fideiuſſorem dare, rem Minoris ſaluam & integram reſtituendam; & vniuerſam tacitè omnia eorum bona ſunt hypothecata Minori; ita vt ad quemcumque peruenerint, poſſit illa Minor ſibi vendicare, vt ſibi ſatisfiat, ſi quid illorum culpâ eſt paſſus. *vid. Tanner. loc. cit. Laym. lib. 3. t. 4. c. 9. Bon. loc. cit.*

2. Bona Minorum tenetur tutor, vel curator adminiſtrare eâ curâ, quam diligens paterfamilias

propriis ſuis rebus adhiberet, tam impediendo & præcauendo damna, quàm procurando commoda, & lucra Minoris: alioqui damnum & defectus congrui lucri ipſi imputabitur, & tenebitur etiam in conſcientia ad reſtitutionem. *vid. ſuprà l. 2. t. 3. c. 2. d. 3. Reſ. 6.*

3. Bona immobilia Minorum, aut alia pretioſa, quæ poſſunt ſeruari, non poſſunt alienari, ſaltem ſine Iudicis decreto.

4. Tutori aut Curatori, & perſonis ei ſubiectis, nihil licet emere, ſiue per ſe, ſiue per alium, ex vllis bonis Minoris; quamdiu illi tales ſunt, niſi cum authoritate Iudicis, aut cum eius decreto bona pupillorum publicè, per iuratum venditorem omnibus venalia exponuntur.

5. Sine decreto Iudicis non poteſt Minor remittere, vel renunciare hæreditati, legatis, fideicommiſſis, aliiſque iuribus ſibi acquiſitis. Si tamen religionem ingreſſus ſit, poteſt bona alienare, quia moritur quaſi.

6. Pupillus dum infans eſt, hoc eſt, minor ſeptennio, vel infantiæ proximus (ita vt ſi maſculus eſt, non expleuerit annum decimum cum dimidio; ſi fœmina, nonum cum dimidio) nihil per ſe efficere poteſt, quo vllo modo vel alteri obligetur, vel alium ſibi obliget: at pubertati proximus obligare quidem ſibi poteſt alium, ſed non ſe alteri, ſaltem ciuiliter. *Sanch. d. 38. Leſſ. lib. 2. c. 17. n. 61. Laym. c. 9. num. 7.*

7. Eadem eſt ratio Minoris, ſi curatorem habeat: quem ſi ſemel ſuſceperit, tenetur illi ſubeſſe iure communi vſque ad annum 25. expletum: & ſi litem habeat, tenetur ad eam ſumere curatorem exceptis tamen cauſis ſpiritualibus. Quòd ſi curatore careat, valent acta per illos, ita tamen vt ſi læſi ſint, reſtituantur in integrum. *vid. Auth. cit. & Bonac. d. 3. q. 5. p. vlt.*

8. Etſi minores ſine curatorum authoritate donare non poſſint, niſi quæ eius conditionis adoleſcentes donare ſolent, (in iis enim præſumitur tacitus conſenſus Curatoris) qui tamen dona ab iis accepit, non tenetur reſtituere, niſi repetantur

legi

Digitized by Google

legitimè; quia probabile eſt valere naturaliter, tametſi non ciuiliter. *Mol. Luge, Trull. Dian.p.8.t.6. R.4.& 7.*

9. Tenentur Curatores, & Tutores ſingulis annis adminiſtrationis rationem reddere: vbi ſi quis deſes aut noxius reperiatur, amouendus eſt, impoſitâ ſatisfactione, aliuſque ſubrogandus.

10. Si Tutor vel Curator, poſt rationes officij redditas, fidelis deprehenſus fuerit, debetur ei præmium: quod quibuſdam locis eſt viceſima pars redituum bonorum omnium Minoris, in aliis autem decima pars.

11. Porrò qui non poſſint eſſe Tutores & Curatores, & qui à tutela & curatela excuſentur, ne iis imponi poſſint, v.g. habentes quinque filios ſuperſtites, pauperes, &c. vt apud *Tann.l.c. & Sa V. Minor.* vbi ſic habet: *Tutor non poteſt eſſe iunior 25. annis, niſi fortè mater; nec religioſus, nec fœmina, niſi mater aut auia, (& vxor caſu antè dicto) nec Clericus in ſacris, ſi non velit, nec Epiſcopus, niſi miſerabilium perſonarum. Horum verò tutelam ſuſcipere tenentur & Epiſcopi, & Clerici, & Religioſi: quod ego,* inquit, *de religioſis vniuerſim non admitto.v.Lay.loc.tit.*

12. Si Tutor & Curator, cùm tenerentur negotiari, omiſerunt, poſſunt pupilli ab eis accipere 5. pro 100. *Sa V.Curator.* vide etiam *Nauar.c.25.* Plura vide ſuprà *l.3.tr.3.c.2.dub.3.*

DVBIVM II.

Quid & quotuplex ſit Teſtamentum?

Reſp. 1. Teſtamentum eſt voluntatis iuſta ſententia, de eo, quod quis poſt mortem ſuam fieri vult, cum directa hæredis inſtitutione. Quod additur, vt diſtinguatur à reliquis vltimis voluntatibus; nam differt à legato, ſeu fideicommiſſo partiali, quòd hoc ſit donatio quædam à defuncto relicta, & ab hærede præſtanda: à codicillo verò differt, quia codicillus eſt quaſi teſtamentum imperfectum, & non fit ad inſtituendum hæredem, niſi ex priuilegio, v.g. in malitia; ſed ad aliquid in teſtamento explicandum, addendum, mutandum, detrahendum, vel ad legata inſtituenda. *vide Lay.*

lib.3.t.5.c.1.& ſeq. Tanner. tom.3.d.4.q.8. Leſſ.l.2.c.19.Bon.d.3.q.17.p.1.

Reſp.1. Teſtamentum eſt duplex.1. in ſcriptis, ſeu clauſum: quod teſtamentum teſtator, ſiue ſuâ, ſiue alterius manu ſcriptum, ſeptem teſtibus idoneis, non defectuoſis, non cæcis, non ſurdis mutis, nec furioſis, prodigis, infantibus, religioſis, cognatis, qui in teſtatoris poteſtate ſunt; (quibus adde ipſum hæredem, & qui in eius ſunt poteſtate) ſed maſculis pauberibus, liberis, ad id rogatis, & vocatis, coram offert, profitendo id eſſe ſuum teſtamentum: tum, ſi poſſit, manu ſuâ ſubſcribit, alioqui octauus pro eo teſtis: dein omnes & ſinguli ſeptem teſtes eodem tempore ſubſcribunt, ſi poſſint, per ſe ipſos, proprioque vel alieno, aut communi omnes ſigillo conſignant. *Laym. loc. cit. Bon. d.3.q.17.p.1.* 2. Nuncupatiuum, quod minorem ſolemnitatem requirit, ſcilicèt tantùm, vt ſeptem teſtes idonei ſupra dicti conuocati audiant, & intelligant teſtatoris voluntatem, coram eis ſcripto, vel voce articulatâ prolatam. Et ſi verò talis nuncupatio, coram teſtibus, à Notario in ſcriptum communiter redigi ſoleat, id fit, non ad actûs ſubſtantiam ſeruandam, ſed ad meliorem probationem, & ſecuritatem, ſi teſtes decedant, vel inidonei reddantur. Si autem teſtamentum careat ſolemnitate debita, dubiteturque, vtrum teſtator voluerit conficere clauſum, an apertum, valet vt nuncupatiuum: hæc enim præſumitur teſtatoris voluntas, ne actus omninò corruat. *Sanch. lib.4.conſ. Lugo t.2.de iuſt.d.24.Bardi.d.6.q.10.§.1.*

Porrò præter has ſolemnitates iure communi requiſitas, aliæ ſunt partialium locorum; quas in ſingulis locis norunt periti Notarij, qui proinde ne impingatur, vtiliter adhibentur.

Quares. An Teſtamentum ſit validum cui deſunt ſolemnitates à iure ciuili requiſitæ?

Reſp. Si Teſtamentum factum ſit ad cauſas pias, etiam in foro externo eas non requiri, ſed ſufficere eas, quæ ſunt iuris gētium, ſcilicet duo teſtes: in foro autem conſcientiæ, ſuppoſitâ poteſtate diſponentis, ſufficere ſcripturam, nutum, vel aliud

ſignum

Digitized by Google

ſignum teſtatoris,abſque vllo teſte.Quod ſi tamen manus teſtatoris non extet, requiruntur duo teſtes in foro externo, inter quos etiam fœmina eſſe poteſt. *Couar. & alij* 12. *Dian. p.7.l.6.R.*16. Item Confeſſarius vel parochus eſſe poteſt, licèt legata ſint pro ſua Eccleſia, idque ad hoc tantùm, vt voluntas teſtatoris probari poſſit, & Iudex pro ea ſententiam ferat.*vid.Leſſ. & C.Lugo t.2.d.22.ſect.9.* vbi etiam probat, in tali teſtamento ad pias cauſas, non eſſe neceſſariam hæredis inſtitutionem Ac licèt morte interueniente, non fuerit abſolutum, valet tamen quoad legata pia in eo iam expreſſa. *Malder.Lay. Dian.p.5.t.3.R.126.* An autem tale teſtamentum ad cauſas pias principaliter factum, ſi ſolemnitates deſint, valeat quoad legata profana controuertitur. Negat *Bon. & Lugo, Com. Sa,Leſſ.Vill.Sanch. Barboſ, Trull.c.18.d.4. Dian.p.7. t.6.R.4.* Denique teſtamentum ad pias cauſas, non ſolemne, reuocat aliud ſolemne, etſi huius mentionem non faciat.*Molin.&c.Dian.p.7.t.6.R.25.26.* idque etiamſi priùs etiam fuerit ad cauſas pias *Mol. & alij 6.* licet hoc poſterius quidam negent. *vid l.c.R.26.27.*

Reſp.2.Si teſtamentum factum eſt ad cauſas non pias, hominibus ruſticanis quinque teſtes ſufficiunt,ſi plures haberi nequeant: nec ſubſcriptione opus erit,ſi literati non ſint. *Laym.loc.cit.c.2.n.16. Bon.l.c.p.5.n.4.*

Reſp.3.Tempore peſtis,non requiruntur ſeptem teſtes ſimul congregati ad teſtamenti ſubſcriptionem, ſed ſufficit, ſi ſinguli ſeparatim adhibeantur. Adde,æquitatem poſtulare, vt quando teſtis, vel Notarius haberi non poſſunt, vltimæ voluntates validæ pronuncientur, ſi de voluntate defuncti liquido conſtet. Hinc in Camera Imperiali valet teſtamentum peſte valdè graſſante, conditum coram duobus vel tribus teſtibus,inter quos Confeſſarius eſſe poteſt.Atque hæc vera ſunt ſecundùm ius cõmune Cęſareũ,ſecluſis ſpecialibus locorũ ſtatutis. Nam Denetiis v.g.& Viẽnæ,duo teſtes ad teſtamẽtum ſufficiunt.*v.Lay.l.c.c.*2.Imò abſolutè loquendo tẽpore peſtis ſufficere ſolẽnitates iuris gentiũ atq;

adeò tres vel duos teſtes, docet *Dian.p.7.t.6.R.34.* ex *Sa*, *Laym. &c.* atque inter eos eſſe poſſe fœminam, & Notarium ipſum, (tametſi non ſit immatriculatus) modò non ſit conſanguineus, vel affinis defuncti. *Reſ.36.* ex *Menoch. &c.* nec opus eſſe vt ſint rogati, vel audiant vocem teſtantis (etſi hoc quidem requirant) modò eum videant. *R.37.&* 38. neque inualida licèt ægrotus conualeſcat. *R.39.* ex *aliis* 8. Denique ſi Parochus ſcribat coram vnico teſte, habere vim teſtamenti ſaltem nuncupatiui, dicit *Molan. & Marcha.* cum *Dian. loco citato R.34 &* 41. vide etiam *p.5 tom.3.R.*123.

Reſp 4. Etſi probabilis, & ſecura ſententia ſit *Con. Bon. d.3. q.1. p.4 & aliorum*, teſtamentum factum ad cauſas non pias, ſiue ſolemnitatibus iure requiſitis, inualidum eſſe in foro conſcientiæ, præterquam quoad legata pia: *Molin. Lugo, Vaſq. Sanch. Dian p 7. t 6 R.3.* contra *Barboſ.* ita vt hæres per illud inſtitutus, & legatarius, teneantur ad reſtitutionem hæredibus ab inteſtato: contrarium tamen verius eſt, ideoque licitè retinetur, quod tali teſtamento poſſidetur. Ratio quia illæ ſolemnitates tantùm requiruntur ad cauendam deceptionem, & ad fidem in foro externo faciendam. *v. Leſſ.l.2.cap.19.d.3.C.Lugo d.22.ſ.9.* Vnde ſecundum hanc poſteriorem ſententiam *reſolues ſequentia.*

1. Hæres ab inteſtato; ſi ſciat voluntatem defuncti tenetur reſtituere hæreditatem, & ſoluere legata iis, quibus teſtamento minus ſolemni, aut ex voluntate eius debentur. *Mol. Leſſ.* contra *Bon.l c.*

2. Si dubius ſit de voluntate teſtatoris debet cum illis componere pro ratio dubij: quia cum nec ipſe, nec alij cœperint adhuc poſſidere bona fide, in dubio par eſt eorum conditio *v. Bon.l.c.*

3. Si hæres ab inteſtato retineat hæreditatem, & legata, poſſunt illi, quibus, aliquid per tale teſtamentum erat relictum, vti occulta compenſatione: quia reuera res illæ erant ipſorum, *v. Bon.l.c.*

4. Si hæres ab inteſtato fateatur, mentem teſtatoris fuiſſe, vt hæreditatem nomine fideicommiſſi alteri traderet, vel legatum aliquod ſolueret; aut ſi oblato iuramento iurare noluerit, cogendus eſt,

etiam

Digitized by Google

etiam in foro externo, hæreditatem tradere, & ſoluere legatum,

5. Ob eandem cauſa idem dicendum eſt, ſi fateatur voluntatem teſtatoris fuiſſe, vt hæreditas, non vt fideicommiſſum, ſed immediatè perueniret ad alium: quia non eſt recurrendum ad fidem teſtium, vel ad iuris ſubtilitatem, quando is, cuius intereſt, ipſe confitetur teſtatoris voluntatem. *vid. Leſſ. & Card. de Lugo l.c.*

Reſp. 4 Etſi probabile ſit Clericorum & Nouitiorum teſtamenta facta ad cauſas non pias ſine ſolemnitatibus iuris non valere. *Molin. & alij* 3. cùm tamen contrarium etiam ſit probabile, *Suar. &c.* poteſt hæres ex tali teſtamento hæreditatem adire pro foro conſcientię. *Dian. punct. 9. t. 9. Reſ.* 62.

Reſp. 6. Milites huius temporis gaudent iiſdem priuilegiis teſtandi quibus olim, dummodo in caſtris (vel in propinquo ex cauſa legitima (verſentur. *Dian. p. 7. t. 6. R. 42. & ſeq.* ex *aliis* 15. contra *Baldum, &c.* atque adeò ſufficiunt iis duo teſtes (licèt probabiliter nec hi requirantur *R.* 45.) etiam non rogati. *R.* 46. & *alij* 4. contra *Molin. Lugo, &c.* etiam aliàs idonei, modò non ſint impuberes, nec cœci, vel ſerui *R.* 47. *Lugo. Vaſq. &c.* Neque opus eſt eorum ſubſcriptione, vel ſignorum appoſitione, vel vt ſint in conſpectu teſtatoris. *Ibid.* Imò miles iure militari (quo præſumitur eſſe teſtatus in dubio) poteſt teſtari ſolo nutu. *R.* 49. Poteſt etiam plura ſimul teſtamenta valida facere, vel pro parte teſtatus, pro parte inteſtatus decedere. *R.* 53. & 55. Valetque eius teſtamentum etiam poſt miſſionem honeſtam: ſed non vltra annum. *Mol. Lugo, &c. R.* 61. Denique poſſunt milites ſupradicto modo teſtari, tametſi ſint ſurdi, & muti: (ſaltem ſi in caſtris auditum & vocem amiſerint.) *Dian. R.* 48. 49. & 49. ex *aliis*.

DVBIVM III.

De Renuntiatione hæreditatum.

Reſp. 1 Renuntiatio futuræ hæreditatis niſi iuramento firmetur, nullius roboris eſt. Ratio, quia ita iure cautum eſt, propter bonum publicum. Excipe 1. Niſi quis in ipſo teſtandi actu renunciet iuri ſucceſſionis

Digitized by Google

mor.c.12.Lugo, tom.2.de iuſt. d.22.ſ.8. & reſp. mor. l.6.d.24.

Reſp.3. Omne pactum, vel donatio, de alterius viuentis hæreditate, ipſo iure irrita eſt: v.g. irritum eſt pactum, quo Titius hæreditatem, quam ſperat à Sempronio, promittit aut obliget Caio. Ratio quia tales pactiones odioſæ ſunt, & plenæ periculis, & inſidiis, quæ parantur eius vitæ, ſuper cuius bonis fit pactio. *Laym c.7.n.3.*

Excipe 1. Niſi conſentiat is, de cuius hæreditate agitur, & in eo conſenſu vſque ad mortem perſeueret. 2. Niſi renunciatio fiat in fauorem communitatis, ſeu collegij: hic enim ceſſat præſumptio, vel periculum inſidiarum. 3. Niſi quis ob Conſtitutiones Ordinis, de omnibus bonis & iuribus acquiſitis, & acquirendis, diſponere debeat, idque in fauorem communitatis piæ, vel etiam certæ perſonæ pauperis. *Sanch c.2.n.54.Laym.l.c.n.3.v.4.* Niſi fiat pactum circa hæreditatem perſonæ incertæ: v.g. ſi quæ mihi hæreditas obuenerit dum vixero, tua eſto: ceſſat enim periculum. *Mol. Sanch.l.7.c.2.*

Quæres. Quouſque ſe extendat conſtitutio *Trid. ſ.25.c.16. de regularibus,* irritans donationes renunciationes, etiam iuratas, quæ fiant ab ingredientibus religionem, niſi fiant cum licentia Epiſcopi, ſiue Vicarij, intra duos menſes proximos ante profeſſionem: & profeſſio poſtea ſubſequatur?

Reſp. Hanc conſtitutionem non habere locum in codicillis, teſtamentis, aut donationibus mortis cauſa: quia huius conſtitutionis ratio eſt, ne per renunciationem hæreditatis, nouitiis imponatur neceſſitas profitendi: hæc enim ratio ceſſat in his vltimis voluntatibus; quippe quæ vſque ad profeſſionem reuocabiles ſunt. Quare valet adhuc hodie teſtamentum à nouitio conditum, neque rumpitur ſecuta profeſſione, etſi monaſterium in eo præteritum fuerit, *Sanch.l. 7.c.5.* Qui autem licitè à Religione recedit, recuperat omnia bona cuicumque antè donata intuitu ingreſſus in Religionem.

Reſp 2. Ea conſtitutione non prohiberi donationem modicam; quia ceſſat ratio. *Sanchez numero 23.*

Reſp. 3. Eâ comprehendi renunciationem Beneficij Eccleſiaſtici. Ratio, quia hæc eſt amiſſio magni iuris, ob quam libertas egrediendi è religione impeditur. *Sanch. n. 37.*

Reſp. 4. Per eandem etiam irritantur renunciationes, quæ fiunt ante ingreſſum religionis, intuitu, vel causâ impulſiuâ ingrediendi: qualis intentio in dubio præſumitur, ſi non multò ante ingreſſum factæ ſint. Ratio, tum quia Concilium abſolutè loquitur; tum quia aliàs non ſufficienter conſuluiſſet libertati nouitiorum. *Nauar. Leſſ. l. 2. c. 41. num.* 40. contra *Sanch.* cuius tamen ſententia eſt probabilis. Vnde ſic donatum tutò retineri poteſt, donec per ſententiam Iudicis reſcindatur.

Reſp. 5. Irritam etiam eſſe donationem, ſeu renunciationem bonorum, ſub conditione profeſſionis edendæ factam, ita vt eâ non ſecutâ corruat. *Nauar. Sanch. n. 17. Mol &c.* Ratio, quia donantes, ſeu renunciantes, ægrè contriſtant donatarios, vt eos de poſſeſſione ſemel capta deiiciant: & Monaſteria, quæ tales donationes acceperunt, omnes modos adhibent, vt tales ad profeſſionem inducantur. *Laym. c. 7 n. 8.*

Reſp. 6. Non obſtante hac conſtitutione, validas eſſe renunciationes, aut donationes, ante, vel poſt ingreſſum Societatis IESV factas, iuxta eius conſtitutiones. Ratio, quia Tridentinum Societatem diſertè excipit. Dixi, *iuxta conſtitutiones*, quia in iis donationibus, quæ contra conſtitutiones fiunt, non videtur videtur habere locum; quia Tridentinum id voluit in fauorem Societatis. Quod autem ob gratiam alterius conceditur, non eſt in eius diſpendium retorquendum. *Mol. Sanch. Lay. l. c.*

DVBIVM IV.

Qui poſſint, & debeant eſſe executores Teſtamenti?

Reſp. 1. Ij à teſtatore nominari poſſunt, vnus, vel plures ex hæredibus, vel non hæredibus; nec tantùm maſculus, ſed etiam fœmina; *Sanch. Vuading. Dian. p. 8. t. 5. R. 4.* non tantùm Laicus, ſed etiam Clericus, & religioſus. Hic tamen non ſine ſui Prælati licentia, & quidem Generalis, ſi ſit Societatis IESV: Fratres de Obſeruantia, nullo modo,

Quòd

Quòd ſi tamen religioſus, contra Canonum decreta, executor teſtamenti ſit, acta eius valent. *Ita Lay. c.* 11. Et ratio eſt, quia ſpectato iure naturali, ſufficit voluntas teſtatoris executoris: nec Canones executionem religioſi infirmant, ſed prohibent tantùm. *vid. Bon. de cont. d.* 3. *q.* 18. *Dian. p.* 8. *t.* 5. *R.* 9. 10. Et licèt impubes executor eſſe non poſſit, poteſt tamen minor, ſi explebit annum 17. *Sanchez, Lugo, Vvading. Dian. p.* 8. *t.* 5. *R.* 6. Nullus autem cogi poteſt vt ſit executor. *Dian. l. c. R.* 27. detractans tamen hoc ipſo perdit legatum (ſaltem quod in præmium muneris ei relictum fuit) ceditque hoc aliis executoribus. *Mol. Lugo, Dian. p.* 8. *t.* 5. *R.* 27 contra *Vvad.*

Reſp. 2. Si nullus à teſtatore nominatus eſt executor, executio pertinet ad hæredem, etiam quoad legata pia: quia quo tamen caſu Epiſcopus iure communi ad ſe pertrahere poteſt. *Laym. l. c.*

Reſp. 3. Executor non poteſt officio fungi per alium, niſi Teſtator id ei permiſerit, aut niſi committatur executio nudi facti iam declarati, *Sanch. Lugo, Dian. punct.* 8. *tom.* 5. *R.* 26.

Quæres 1, An religioſus executor, legatum in pias cauſas, monaſterio ſuo applicare poſſit?

Reſp. Poſſe. Ratio, quia ſi quid obſtaret, eſſet ex eo, quòd executor etiam indigens eleemoſynam ſibi ex teſtamento applicare nequeat, niſi teſtator indigentiam eius ignorauerit, aut ea poſtmodum ſuperuenerit, cùm ſi eam cognouiſſet, certum quid ei legaturus fuiſſe videatur. Sed hæc ratio non ligat, quia cauſa Monaſterij diſtincta eſt à cauſa, ſeu perſona profeſſi, ſicut cauſa Eccleſiæ à cauſa beneficiati. Vnde etiam quiuis iuſſus aliquid dare pauperibus, poteſt id tribuere cognatis, vel filiis ſuis: quia euidens eſt diſtinctio inter donantem & accipientem. *Sylu. Sanch. l.* 6. *c.* 11. *n.* 59. *vid. Dian. p.* 8. *t.* 5. 46. Porrò ad pias cauſas legata dicuntur quæ intuitu pietatis relicta ſunt, nimirum. 1. Loco vel perſonæ ſacræ. 2. Hoſpitali. 3. Confraternitatibus 4. Pupillis & Orphanis. 5. Quod cauſa alimentorum iis, qui indigent. 6. Quod cauſa ſtudij ſaltem Theologici. 7. Ad conſtructionem monumenti.

menti. 8. Ad vtilitatem publicam, v.g. pro munienda vrbe in neceſſitate, vel viis reficiendis, *Dian. p. 7. t. 6. R. 29. & 30. ex Bald. & c. multis.*

Quæres 2. Quomodo relicta incerta executioni ſint mandanda?

Reſp. 1. Si incertitudo ſit ex parte legatarij, iure ciuili corruit legatum; v.g. quia ſunt duo eiuſdem nominis & amicitiæ erga teſtatorem, iure ciuili corruit legatum: in foro conſcientiæ tamen tenetur executor inter eos diuidere æqualiter, ſi in id conſentiant. *Molin. & c. Dian p. 3. t. 5. R. 58. Trull. d.* 12. 2. Legata ad cauſas pias, ob incertitudinem loci, vel Eccleſiæ, non fiunt caduca; ſed plerumque pauperiori Eccleſiæ, vel Xenodochio danda erunt. 3. Si incertituſio ſit ex parte rei legatæ, videndum an terminos à natura habeat, vt v. g. bos & equus, vel ab arte & induſtria vt domus, veſtis &c. Si à natura habeat danda eſt vna ex mediocribus: ſi ab arte, electio ad hæredem pertinet, qui rem in genere minimam dando ſatisfacit. Idemque dicendum eſt de legatis, in numero, pondere, & menſura conſiſtentibus. *vid. Layman. loco citato numero* 7. 8. 9.

Reſp. 2. Si acceperint ſummam pecuniæ diſtribuendam pauperibus, non tenentur dare pauperioribus; Poſſuntque etiam dare hoſpitalibus Eccleſiis (quæ ornamentis, vt fabricâ indigent, (Monaſteriis, vel iis, qui ſecundùm ſuum ſtatum non poſſunt viuere, ſiue ij ſint opifices, ſiue altioris conditionis etiam Nobiles. *Vaſq. Molin. & alij* & dummodò tamen non conſtet, vel ex ſignis colligatur, aliam fuiſſe intentionem teſtatoris quæ ſemper attendenda eſt. *Dian. p 2. t. 15. Reſ.* 8. Si verò deſignauerint ſemel certos pauperes, non poſſe eos variare docet *VVading.* ſed affirmat *Lugo, vid. Dian. p. 8. t. 5, R. 50. & p. 2. t. 16. R. 19.* Poſſunt etiam ſibi ipſis, vel ſuis cognatis, ſi verè pauperes ſint, præſertim ſi teſtator id ignorauerit, eam applicare. *VVading. Dicaſtil. Dian. p. 8. t. 5. R. 46. & 47.*

Quæres. 3. An legata ad certas pias cauſas, poſſint ab executore, vel Epiſcopo: commutari in alium pium vſum?

Reſp.

Digitized by Google

Reſp. 1. Si voluntas teſtatoris impleri poteſt iuſtè & honeſtè, non licet eam commutare in opus quantumcumque melius; niſi ex diſpenſatione Pontificis, & iuſta de cauſa. *Molin. Vvading. Dian. p. 1. t. 17. R. 27 & p. 8. t. 5. R. 63. &c. communiter* contra *Vaſq. & aliquos*, qui docent, Epiſcopum poſſe commutare in æquale vel melius, Interdum tamen ad Epiſcopum, hæredes & executores pertinet, ſecundùm epiikiam interpretari, non alienum eſſe à defuncti voluntate, ſi mutatio fiat; v. g. ſi teſtator pecuniam Eccleſiæ leget ad calices comparandos, & Eccleſia non egeat calicibus, ſed caſulis. *Molin. Laym. l. c. n. 10. v. Vaſq. opuſc. de teſtam. c. 8. §. 5. d. 3. n. 104. Trull. c. 18. d. 12. Barboſ. de off. & poteſt. Epiſc.*

Reſp. 2. Si ad vſum à teſtatore deſtinatum applicari nequeunt, non ideo ſint caduca, ſed arbitrio Epiſcopi & executoris ad aliam piam cauſam applicanda ſunt: ita tamen, vt quoad fieri poteſt, defuncti voluntas impleatur. Ratio eſt quia is principaliter intendit ea in ſalutem animæ ſuæ, ad Dei honorem relinquere. *Mol. d. 294. Ban. d. 3. de cont. q. vlt. p. vlt. Barboſ. de Offic. Epiſ.* Ex dictis *reſoluuntur ſequentes Caſus.*

1. Si Teſtator pauperi determinato aliquid legauit, hic autem ante ſolutionem moriatur, hæres illud tenetur alteri pauperi dare; quia præſumitur legatum pium factum in beneficium animæ teſtatoris, adeoque deſignatio pauperis demonſtratiuè, non taxatiue facta fuiſſe: niſi tamen aliud conſtet, vel ex circumſtantiis colligatur de teſtatoris intentione; de qua ſi maneat dubium, manet data reſolutio, *Molin. Sanch. Bard. d. 6. c. 10. §. 7.*

2. Si legata pia inueniantur inducta, & non conſtet de teſtatoris intentione, tenetur hæres ea ſoluere: quia præſumitur id fortuitò ac caſualiter, & non ex teſtatoris voluntate accidiſſe. *Bardi. d. 6. c. 10. §. 17.*

3. Si Teſtator legauerit ſummam pecuniæ pro certo numero ſacrorum; hæres autem eam ſummam Sacerdoti cuipiam bono tradiderit, ac poſtea ob mortem dicti Sacerdotis, aliamve ob cauſã

dubitet

dubitet prudenter, aut ſacrificia illa ſint peracta, non tenetur curare ea iterum celebranda. Quia ſatisfecit teſtatoris voluntati. *Bardi. d. 6. quæſt.* 10. §.22.

Quæres 4. Intra quod tempus, quo ordine & modo, hæredes & executores defuncti voluntatem exequi debeant, & quis cogere poſſit?

Reſp. 1. Teneri ſtatim poſt aditam hæreditatem, confectumque inuentarium, etiam intra annum, niſi iuſto impedimento excuſantur. Imò in legatis piis intra ſex menſes, *Molin. Vaſq. Dian. p.* 8. *t.* 5. *R.* 53. idque etiamſi hæreditas non ſit adita, eò quòd hæres vel ante fuerit mortuus, vel eam repudiarit. *Couar & alij tres. Dian. p.* 7. *t.* 6. *R.* 25. Vnde ſi differant notabiliter (præſertim ſolutionem piorum legatorum) aut negligant exequi, qui grauiter peccant; teneturque damnum, quod alij ipſorum culpa acceperunt, compenſare. *Bon. d.* 3. *q.* 18. *p.* 4. *Nauar. cap.* 25. *Lugo, Dian. p.* 8. *t* 5. §. 52.

Reſp 2. Ab vtroque iudice, Eccleſiaſtico & ſeculari compelli poſſunt, (ſi tamen laici ſunt.) Quod ſi poſt annum àmonitione iudicis vel Epiſcopi exequi negligant, omni commodo (excepta tota legitima, ſi hæredes neceſſarij ſunt ex teſtamento ipſis proueniente priuantur, *vid. Laym. l. c. tract.* 5. *cap.* 11. *Card. de Lugo d.* 26. *de inſt. Dian. p.* 3. *t.* 3. *R.* 59. *Valerum. Trul. d.* 11. Imò ſi intra annum negligant exequi, ius executionis deuoluitur ad Epiſcopum. *Molin & alij* 8. *Dian. p.* 8 *t.* 5. *R.* 40. nec admittitur purgatio moræ. *Sanchez. Dian. loc. cit. R.* 33. *&* 54. Sed tenetur Epiſcopus exequi remouendo illos ab executione, & emolimentis ſpoliando, atque in defectum Epiſcopi, idem poteſt Metropolitanus. *Mol. Merol. Dian. Reſ.* 57.

Reſp. 3. Executor tenetur omnia exequi ſecundùm mentem teſtatoris: ad hoc tamen. Executor particularis non poteſt vendere bona defuncti, niſi hic ita ſtatuerit; vniuerſalis autem poteſt, *Lugo d.* 24. *ſ.* 16. *Dian. p.* 8. *t.* 5. *R.* 32 Neque poteſt vnquam inuito hærede rem legatam dare legatario: quia non poteſt, niſi per Iudicem ſpoliare hæredem ſua poſſeſſione; licèt teneatur monere Epiſcopum

vt

vt hæredem cogat. *Sanch. Lugo Dian.p* 8.*t*.3.*Reſ*.38. Quod ſi bona non ſufficiant ad legata omnia ſoluenda, diſtribuenda ſunt omnibus æqualiter pro rata (etiamſi ſint pia, & licet vni res certa, & in indiuiduo ſit legata) nec licet vni præ aliis gratificari; quia par omnium eſt ratio & ius. *Sylu. Sanch. Bon. Dian. Trul. l.7. cap.18. d.12.*

Reſp. 4. Tenentur Executores reddere rationem executionis (idque probabiliter, etiamſi teſtator eos hoc onere liberaſſet) exceptis iis, quæ teſtator iuſſit erogari ſecreto, *Dian. p.8. t.5. R.24 & alij* 35. Poſſuntque ad hoc cogi ab Epiſcopo, vel Capitulo Sede vacante *R.*36. 37. *&* 62. niſi ſint Regulares plenè exempti, quos cogi poſſe alij negant, affirmant alij vt *vid. l. c.* Denique non debetur iis ſalarium, cùm ſit officium voluntarium amicitiæ: ſi tamen damnum ex eo patiantur, vel ſint etiam adminiſtratores bonorum, debet aſſignari à Iudice. *Lugo d.24. ſeſſ.16. num.*335 *vide Diana Reſ.*39. plura de executione piarum & vltimarum voluntatum, *vid. Trullenc. & Dian. ll. cc.* & *Barboſ. lib.3. de iure vniu. cap.*27.

DVBIVM V.

De iis, qui teſtari & hæredes inſtitui poſſunt.

Reſp. 1. Omnes homines liberam de ſuis bonis teſtandi facultatem habent, niſi naturali aut poſitiuo iure prohibeantur Naturali autem iure teſtari vetantur infantes, furioſi, amentes; niſi tamen lucida interualla habeant, vel in vna tantum materia delirent, & in aliis non vt *Nauar. Sanch. lib.* 1. *de matr. d.*8. Quid autem ſentiendum de eo, qui ex morbo aliquamdiu delirat, *v. Card. Lugo d.*24 *ſ.*4. Poſitiuo autem, ſurdus ſimul & mutus à natura, prodigus, ſeruus, vſurarius publicus, filiusfamilias de bonis aduentitiis, (ſi quidam ante Clericatum aduenerint, vt *vid. Card. de Lugo de iuſt. d.* 4. *n.*67.) impubes, captiuus apud hoſtem, damnatus ad mortem, ſi bona eius confiſcentur. *Card. de Lugo l. c. n.*72. profeſſus religionem.

Dico, *profeſſus*, quia nouitius cùm adhuc ſui iuris ſit, abſque ſuperioris licentia validè teſtari, poteſt, etiam

etiam non ſeruatâ iuris ſolemnitate, vt habet *Trull. c.*18.*d.*5. ex *Sa, & Bon.* & ſiquidem inteſtatus decedat, proximi conſanguinei in bonis ſuccedunt. Similiter religioſus Societatis, poſt emiſſa vota ſimplicia, etſi non licitè, validè tamen poteſt teſtari; quia dominium bonorum ſuorum retinet impeditum quaſi voto paupertatis, quoad diſpoſitionem ſine licentia ſuperioris; non tamen vllâ conſtitutione Canonicâ diſpoſitio irritatur. *Ita Mol. Sanch. Layman.* Qui addit, poteſtatem teſtandi, ſeu iure, ſeu conſuetudine, etiam religioſis ordinum militarium conceſſam, frequenterque à Pontifice concedi iis ſolere, qui extra clauſtrum Beneficium vel Epiſcopatum habent.

Reſp. 2. Omnes homines etiam amentes, ſurdi, muti, ſerui, imo & communitas, hæredes inſtitui poſſunt; niſi ſpecialiter prohibeatur. *Ita Bon. de contr. d.*4. *q. vlt.* Quia ad hoc tantùm requiritur plena poteſtas in diſponente, & capacitas in hærede. Incapaces autem ſecundùm iura ſunt. 1. Apoſtatæ & Hæretici eorumque receptores, defenſores, fautores: licèt probabile ſit, eos ante ſententiam iudicis ad reſtitutionem non teneri, eò quòd hoc ius in eo rigore non ſit receptum. *Leſſ. lib.*2. *c.*19. *dub.*5. *Sanch l.*2. *c.*14. *n.*31. 2. Ciuitas hoſtium, & communitas Iudæorum. 3. Damnatus ad metalla; perſecutores & percuſſores Cardinalium, & qui ob crimen actiuè inteſtabiles ſunt. *Leſſ. loc. c.* Adde caſus, in quibus aliqui excluduntur à bonis defuncti; vt 1. Hæres, (vti & legatarius) qui teſtatorem occidit, *Leg. vltim. §. vlt. ff. de bonis damnatorum.* 2. Idem, ſi teſtatori prohibuit teſtari, aut teſtamentum reuocare; aut ſi ad vxorem teſtatoris accedat. 3. Si dum teſtator mente captus fuit, hæres illius curam non habuit, aut ſi captiuum redimere neglexit. *vid. Mol. d.*178. *&* 212. *Card. de Lugo d.*24. *n.*75. Vnde reſolues.

1. Hæredes inſtitui poſſunt profeſſi ordinum, quibus permiſſum eſt bona immobilia in communi poſſidere eorumque nomine monaſterium ſuccedit. Tales autem ſunt omnes ferè religiones, excepto Ordine Minorum de Obſeruantia, &

Capuc.

Capuccinorum. Ratio,quia illi ſunt incapaces, ſecundum *Trid. ſeſſ.25. cap.3.* vti & profeſſi Societatis IESV. *v Sanch. lib.6.c.18 Bon.loc.c. Laym.l.3.t 5. c.15.* licèt contrarium probabilius eſſe putet *VVading.tract. de contr.d.4. dub.5.§.4. vid. Dian.p.9.t.9. Reſ.16.*

2. Collegia Societatis IESV, & domus; etiam profeſſæ, hæreditates accipere poſſunt, modò bona immobilia, quæ communi vſui & habitationi non deſeruiunt, vendantur, & non deferantur intuitu profeſſi,aut vox formata habentis.

Dixi, *hæreditates*: quin ſicut Minores & Capuccini, legata & alia donata admittere poſſunt; ita etiam Societas IESV, etſi intuitu alicuius profeſſi tantùm ea deferantur.*v. Lay.l.c.*

5.Teſtator poteſt quamvis extraneum inſtituere hæredem, nullâ factâ mentione conſanguineorum collateralium, etiam fratris pauperis, dummodò abſit ſcandalum, & grauis neceſſitas illorum: quia nullo iure prohibetur, & bona ſunt ipſius de quibus diſponit liberè.*Bon.& alij 5.Dian.p.1.t.8.R.83, & 85.Item p.5.t.3.R.114.*

Quæres 1.Quæ ſit diuiſio hæredum?

Reſp. Hæres alius eſt ex teſtamento;alius ab inteſtato. Hæres ex teſtamento, vel eſt vniuerſalis, ſiue ex aſſe; vel partialis, ſeu ex parte tantùm,v.g. ex triente, vel dodrante,vel quadrante. Vterque horum vel eſt hæres neceſſarius,qui neceſſariò inſtitui debet, vt ſunt omnes in recta linea deſcendentes & poſt hos aſcendentes, niſi ſit cauſa iuſta exhæredandi; vel non neceſſarius, quem teſtator poteſt inſtituere,& non tamen cogitur,*Lay.c.5.n.9.*

Quæres. 2. Quantum hæredibus neceſſariis debeatur?

Reſp. Iure nouo legitimam portionem deſcendentium, eſſe trientem hæreditatis,ſi non ſint plures quàm quatuor liberi; ſi plures,ſemiſſem. Simpliciter aſcendentium portio, etſi vnus tantùm ſit, eſt triens hæreditatis, idque abſque vllo grauamine;modo, & conditione: alioqui pro non appoſitis habentur. Quod ſi autem alicui aſcendentium, vel deſcendentium, portio legitima non

relin

relinquatur, competit ei actio ad petendum complementum, vel ad reſcindendum teſtamentum, vt ipſo iure nullum: maximè ſi cauſa idonea exhæredationis non ſit inſerta & probata. *Layman. cap.* 8. *n.* 10.

His adde 1. Rumpi teſtamentum ob poſthumi præteritionem. 2. Peccare parentes, ſi abſque iuſta cauſa ex ordinato affectu erga liberos ſucceſſionis inæqualitatem inter eos inſtituant. Iuſtæ autem cauſæ huius inæqualitatis erunt, merita & obſequia maiora; ſi puſilli magno ſumptu in ſtudiis alij debeant; ſi qui plus egere videantur. *Dian. p.* 1. *t.* 8. *Reſ.* 83. ſi quis in ſtudiis ſuſtentatus ſit Doctor, poſſitque lucrari, & alij ſecùs; imò pater id quod habet ſupra partes legitimas filiis debitas, poteſt de rigore relinquere extraneo. *Trul. c.* 18. *d.* 10 *Bon. Dian part.* 1. *t.* 8. *Reſ.* 83 3 Liberos naturales, niſi legitimati ſint, reſpectu patris non eſſe hæredes neceſſarios, reſpectu tamen matris eſſe; idque æquali iure cum legitimis. Quòd ſi tamen pater liberis caret, naturales poteſt inſtituere hæredes; modò parentes ſuperſtites legitimâ portione non priuentur. 4. Fratrem & ſororem tunc tantùm poſſe infirmare teſtamentum, ſi perſona infamis inſtituta ſit *Lay. loc. c. n.* 12. 13. *vid. Bon. d.* 3. *de cont. q. vlt. p.* 3 5. Patrem non poſſe expenſas factas pro filio in ſtudiis litterarum repetere, ſiquidem eas liberaliter fecit, vel donauit; ſecùs ſi habuit animum repetendi, & computandi in legitimam. Quòd ſi pater non repetiit, quando potuit, non tenetur filius eo mortuo in diuiſione conferre in commune: quia præſumi poteſt liberaliter factas, vel condonatas, niſi aliunde conſtet contrarium. *Azor. Villal. Trull. t.* 1. *lib.* 4 *c* 1. *d.* 3. vid. ſuprà. *cap.* 3. *dub.* 2. *de donatione.*

Quæres 3. Qui hæredes ſuccedant ab inteſtato, aut teſtamento rupto, vel irrito?

Reſp. Ante omnes alios patri ſuccedere legitimos liberos, & in demortuorum locum nepotes. 2. Deficientibus deſcendentibus, patrem & matrem defuncti, & in eorum locum, auos & auias. 3. His quoque deficientibus, fratres, & ſorores ex

vtra

vtraque parte coniuncti, idque æquis portionibus, excluſis iis, qui ex ſolo patre, vel matre coniuncti ſunt. 4. Si ex fratribus vel ſororibus vtrimque coniunctis vnus mortuus liberos reliquerit, ſuccedunt hi loco parentis ſui cum patruis, non in capita, ſed in ſtirpes. Si tamen fratres & ſorores vtrimque coniuncti, omnes mortui ſunt, tunc eorum liberi, excluſis patruis ex vna tantùm parte coniunctis, non in ſtirpes, ſed capita; adeoque æquis portionibus ſuccedunt: quia duorum fratrum filij, non ſuorum parentum loco, ſed iure propriæ coniunctionis ſuccedunt. Cùm ergò æqualiter iuncti ſint, æquales etiam in portione hæreditatis eſſe debent. 5. Deficientibus fratribus & ſororibus vtrimque coniunctis, eorumque liberis, ſuccedunt fratres & ſorores, ex vna tantum parte coniuncti: hoc tamen diſcrimine, vt qui ex parte partis ſunt iuncti, ſuccedant in bona à patre prouenientia, in reliquis æqualiter omnes. 6. Si fratres & ſorores, eorumque filij deficiant, ſuccedant propinquiores collaterales, vſque ad decimum gradum: & fit talis ſucceſſio in capita, nullâ habitá ratione, an ex altera parte, an ex vtraque ſint coniuncti. 7. In horum defectu, ſuccedit vxor; & denique in illius morte, fiſcus ſæcularis, in bonis omnibus laici ab inteſtato defuncti: fiſcus autem Eccleſiaſticus, in bonis Clerici. *Laym. cap 6. num.* 1. 2. 3. *&* 4.

His adde, 1. Quòd ſi vxor, ſuſceptis ex priore marito liberis, ad ſecundas nuptias tranſiit, quicquid à priore marito, donatione, aut teſtamento, acquiſiuit eiuſdem matrimonij liberis cedere. Similiter ſi maritus alteram vxorem ducat.

Adde 2. Hæredem adeundo hæreditatem, non commoda tantum, & iura ſed etiam debita & onera realia defuncti in ſe transferre. Interim tamen duplici beneficio gaudere, 1. Vt ſupra vires hæreditatis non obligetur. Quòd deductis expenſis funeris & ſolutis debitis, quartam partem hæreditatis obtinere debeat hæres, vel hæredes, & ſi eam non habent, legatis non tamen piis, vt notat *Trul. l. 7. c.* 18. *d.* 12. ex *Authen.* ſimiliter *C. ad legem falcid.*

falcid. detrahere poſſunt, beneficio legis Falcid. *Lay. l 3. tr. 5. c. 6. n. 7. l. 4. c. 15.* Vt autem hoc beneficio frui poſſit hæres, conficere tenetur inuentarium, tametſi hanc obligationem teſtator poſſit remittere, reſpectu legatariorum, & fideicommiſſariorum, quibus ex mera liberalitate aliquid relinquit, non tamen reſpectu creditorum, quibus præiudicare non poteſt. Vniuerſim enim ab onere inuentarij, & rationibus reddendis, eos quibus poteſt relinquere bona ſine onere dandi partem aliis, poteſt liberare iiſque concedere, vt eorum dictis, vel iuramento ſtetur. *Molin. Card. de Lugo d. 24. ſect. 8. num. 236.*

TRACTATVS VI.

De Præcepto VIII. IX. X. & Præceptis Eccleſiæ.

CAPVT I.

De Præcepto VIII.

PROHIBETVR hic omnis iniuſta læſio famæ, & honoris proximi; ac præcipuè omnis falſitas, & mendacium, ac læſio verbalis, quæ fit, tum in iudicio falsò accuſando, vel verum celando, de quo ſuprà; tum etiam extra perniciosè mentiendo ſecreta reuelando, de quo *vid. Bonac. de reſt. d. 2. q. 2. p. vlt. Laym. l. 3. tract. 3. p. 2. c. 5.* ac denique contrahendo.

DVBIVM I.

Quæ ſit ſuſpicio, iudicium temerarium, & dubitatio; ac quale peccatum?

Suppono hæc tria differre inter ſe, quòd Iudicium ſit firma animi ſententia, ſeu aſſenſus indubitatus; Suſpicio, aſſenſus inchoatus, quo quis inclinat in vnam partem iudicans probabiliter, latere aliquod fundamentum opinandi. Dubitatio autem non eſt affectus, (niſi cauſaliter) ſed quaſi ſuſpenſio animi, in neutram partem inclinando.

Digitized by Google

Quæritur ergo hic, non de ſuſpicione & iudicio prudenti, quod ſufficientibus iudiciis nititur, ſed de imprudenti, & temerario, quod iis deſtituitur. Maiora autem indicia requiruntur ad iudicium, quam ad ſuſpenſionem; & ad hanc, quam ad dubitationem.

Reſp. 1. Iudicium temerarium, cum plena aduertentia, de graui malo proximi, communiter eſt mortale, contra iuſtitiam. *Ita Fill. Leſſ. c. 29. l. 2. Laym. l 3. t. 3. c. 2.* Ratio, quia proximo fit grauis iniuria dum ſine cauſa improbus habetur, cùm habeat ius ad bonum nomen & famam; præterquam quòd ex his iudiciis plerumque grauia mala ſequantur. In confeſſione tamen non opus eſt explicare ſpeciem mali iudicati; cùm omnia vni iuſtitiæ commutatiuæ in ſpecie infima aduerſentur. *Eſcob. E. 10. c. 4. n. 36.*

Dixi, *communiter:* quia ſi iudicium habeat magnam probabilitatem, etſi non omninò ſufficientem ad certitudinem, erit veniale; quia moralis certitudo, & magna probabilitas non adeo diſtant vt cenſeatur grauis iniuria, iudicare certum, quod eſt valde probabile: v.g. ſi iudices iuuenem ſolum cum puella inuentum in cubiculo, illicita tractaſſe. Ex quibus reſoluitur, peccari tantùm venialiter remotâ iudicando ſequentibus caſibus, *v. Tanner 2. 2. d. 4 q. 3. d. 2.*

1. Si non ſit graue malum, quod proximo temerè impingis: & ſic eum, qui iudicat alium eſſe ſpurium, vel filium Iudæi, à mortali excuſat *Nauar. Azor.* & *Leſſ.* contra *alios* apud *Dian. p. 5. t. 5. R. 69.*

2. Si ſit graue quidem, ſed non perfectè aduertas.

3. Si aduertas quidem te malè iudicare, non tamẽ aduertis ſigna eſſe inſufficientia, nec de iis dubitas.

4. Si ſigna ſint ſufficientia ad opinionem ſaltem probabilem.

5. Mortale etiam non eſt, (per ſe loquendo) ſi de indeterminato tantùm iudices: quia nulli fit grauis iniuria. *Eſcob. loco citato* ex *Fagund.*

Reſp. 2. Suſpicio & Dubitatio temeraria, ex genere ſuo videntur eſſe peccata tantum venialia; maximè, ſi procedant ex errore intellectus, quo iudicia

iudicicia vt ſufficientia apprehenduntur. *Ita Lay. ex S. Thom. Nauar. Molin. Fill. tr. 4. c. 1. q. 5. Leſſ. l. 2. c. 29. d. 3. &c.* contra multos, qui putant eſſe mortale. Ratio eſt, quia communiter ſuſpicio tantùm eſt concitatio quædam ad affectum, manet enim in mente ſuſpicantis aliquo modo bona exiſtimatio proximi: ergo non fit illi grauis iniuria, cùm non totaliter deturbetur de poſſeſſione bonæ famæ; fit tamen aliqua, quia temerè dubitatur.

Dixi, *maximè ſi ex errore*: quia talis cùm non ſit per ſe voluntaria, nec pertinax, meretur excuſationem: ſi verò ex maleuolentia in ſuſpicione graui perſiſtas, erit mortale, vt docet *Leſſ. Fill. &c.* ob iniuriæ grauitatem. Atque idem eſt de dubitatione poſitiua: orta ex maleuolentia abſque cauſa: procedit enim ex contemptu alterius, proindeque grauis iniuria reputatur.

Quæres. Quomodo diſcerni poſſit ſuſpicio à iudicio firmo, quando formido de oppoſito expreſsè non eſt coniuncta?

Reſp. *Caietanus* cenſet eum iudicare, qui rogatus, an habeat rem pro certo, reſpondet ſibi certam, aut ferè certam videri: eum verò ſuſpicari, qui reſpondet ſe non eſſe moraliter certum, ſed facilè poſſe falli. *v. Bon. de reſt. d. 2. q. 7 p. 1.*

DVBIVM II.

Quid ſit, & quàm graue peccatum Detractio?

Reſp. Detractio eſt alienæ famæ iniuſta violatio vel denigratio. Differt à contumelia, quæ eſt iniuſta honoris diminutio, 1. obiecto; quia contumeliâ honor, detractione autem fama læditur, quæ eſt opinio, ſeu exiſtimatio de alterius excellentia; honor autem eſt teſtificatio alienæ excellentiæ animo conceptæ. 2 Differt, modo: quia contumelia inſtar rapinæ fit apertè, contra præſentem: detractio vt plurimum inſtar furti occultè, & contra abſentem. Vnde licet contumelia detractione grauior ſit, eſt tamen detractio peccatum mortale ex genere ſuo; etſi ex paruitate materiæ, aut indeliberatione, fieri poſſit veniale. Ratio, quia eſt grauius furto, quod eſt mortale, cùm lædat proximi famam quæ eſt maius bonum, quàm opes.

Detra

Detractio alia eſt directa & formalis, quæ ſit ex intentione famam lædendi: alia indirecta, & materialis tantùm, quæ fit ex leuitate, & loquacitate aliqua. Ex dictis *reſolues.*

1. Regulariter non eſt mortale, etſi per accidens, ratione damni ſequenti, tale eſſe poſſit (reuelare naturales defectus animi, corporis. vel natalium: quia tales non ſunt morales; nec infamia apud prudentes reputatur, quòd quis v.g. ſit ſtupidus, ſpurius, luſcus. *Bon.t.2.d.2 q.4.p.2.*

2. Plerumque etiam leuis detractio habetur, ſi alium infamas generalibus nominibus peccatorum mortalium, v.g. eſſe iracundum, ſuperbum, &c. (etſi aliquando grauis eſſe poſſit,) quia audientes plerumque interpretantur de naturali propenſione, & defectu inuoluntario; nec oritur graue damnum famæ, *S. Anton.1.p.t.8.c.4. Sylu, Leſſ. dub.3.num.18. Laym.l.3.t.3.p.2.c.9.n.3.*

3. Similiter non erit mortale communiter, referre peccata mortalia, quæ ob conditionem perſonæ, non notabiliter famam lædant: v.g. ſi dicas, militem habere cuncubinam, pugnaſſe in düello, cogitare vindictam, adoleſcentem eſſe prodigum, deditum amoribus, &c *Laym.l.3.t.3.p.2.c.3.*

4. Fieri tamen poteſt, vt narrando defectus etiam naturales, ſpectata conditione & ſtatu illius, grauiter noceas, & ſic grauiter pecces: vt ſi grauem, & optimi nominis Prælatum, aut religioſum, mendaciis aſſuetum eſſe; virum grauem ac conſularem, illegitimè natum, Iudæum, &c. Idem eſt, etſi de altero nihil in particulari, ſed tantùm in genere dicas, v.g. te ſcire aliquid de illo, quod ſi dicas, magno illum rubore ſit affecturum. *C.Lugo d.14.n.49.*

5. Crimen aut defectum alicuius, modò verum, ſæpè licet prodere ob iuſtas cauſas: v.g. 1. Cùm expedit ſuperiorem ſcire ſuorum defectus, vt emendentur, de quo *v. ſuprà de Correfrat.* & ſic eos qui crimen occultum filiorum parentibus, vel famulorum heris, in ordine ad correctionem, (cauendo tamẽ ne ex reuelatione maius damnum ſequatur) ſignificant; communiter excuſari docet *Trull. l.7. c.10, d.11.* ex *Bon. &c.* vti & vxorem loquentem

cum

R. 33. excuſat pœnitentem, qui in confeſſione manifeſtat complicem, dicuntque *Tanner. Bon. Eſc.&c.* eam ſententiam eſſe probabilem. Quam ſententiam probabilem eſſe ait *Dian.* cum *Tanner. loc. cit. & Bon. Eſcob. E.9.* Verùm hoc vniuerſim non videtur ſatis tutum, quia læſio famæ, apud vnam etiam perſonam, cenſetur grauis; vt patet in iudicio temerario. Imò ſæpè quidam ægriùs ferunt, ſe lædi apud vnam perſonam grauem, quàm tres vel quatuor alios. Vnde *Suar. Fill. Leſſ. Azor, & Lay* putant communiter eſſe mortale. *v. C. Lugo l. c.*

8. Crimen ſimpliciter publicum, ſiue ſit notorium iure, ſiue facto, manifeſtare iis, qui neſciunt, non eſt peccatum mortale iniuſtitiæ: quia hoc ipſo auctor amiſit ius ad famam cùm ratio iuſti iudicij & euidentia facti faciat, ne de iniuria iuſtè queri poſſit. Quod confirmat conſuetudo, mandans hiſtoriæ publica crimina.

Dixi, *non eſt mortale iniuſtitiæ:* quia detegere eo loco, quo fama non erat perlatura, vel non niſi poſt longum tempus, vel aliter cum graui mœrore eius qui commiſit ſæpè poteſt eſſe mortale contra charitatem, vt *Leſſ. Valent. Tol. l. 5.* contra *Nauar. & Caiet. v. C. Lugo d. 14. b. 59. Fagund. p. 2. l. 5. c. 3.*

9. Similiter non eſt peccatum contra iuſtitiam, ſaltem mortale, quærere cauſam captiuitatis alicuius, vel de ea loqui: ſicut enim captiuitas eſt publica, ſic etiam cauſa videtur eſſe facta publica. *Sayr. Bonac. Trul. l. 7. c. 10. d. 11.* Vbi eodem modo excuſat eum, qui refert delictum alicuius publicum, referendo ſimul pœnitentiam, & emendationem; ſecùs ſi taceatur pœnitentia quam fecit: & ſic ait peccare hiſtoriographos, deſcribendo peccata mortuorum publica, non referendo pœnitentiam vel emendationem, ſi reſipuerint.

10. Similiter manifeſtare crimen, quod nondum eſt publicum, moraliter tamen certum eſt, breui fore publicum, (ſiue per facti euidentiam, ſiue per ſententiam Iudicis) non eſt mortale, quia parum nocet. Niſi tamen ex anticipatione, ſequerentur grauia damna, v.g. in officio, &c. *Card. Lugo l. c. num. 92.*

Digitized by Google

11. Infamem in vno crimine, de altero valdè aſſini infamare, eſt tantùm veniale: vt v.g. ſi de adultero dicas, quòd miſerit literas amatorias: quia tunc non notabiliter augetur infamia. De diſparato tamen, & non connexo crimine infamare, eſt mortale: quia infamis in vno genere vitij, non amiſit ius famæ in aliis virtutibus. *Tann. d. 4. de iuſt. quæſt. 8. dub. 7. num.* 141. ex *Nauar. & Leſſ.* contra *Sylu. V. detractio, Palud. &c.*

12. Detractio materialis ex loquocitate orta eſt mortale, ſi grauem proximi læſionem importet, idque aduertatur: quia etſi non intendatur directè læſio alterius, ea tamen indirectè, & implicitè eſt volita, & æquiualet formali. Veniale autem tantùm erit, ſi non ſequatur læſio grauis: quia ſcilicet communiter non ſeriò accipitur, nec creditur. Similiter erit veniale tantùm, audita referre vt audita tantùm, hoc eſt, nihil affirmando de rei veritate, ſed dubitationem potiùs ſuam de eâ ſignificando, ita vt nulla inde ſecutura putetur infamia, nec auditores rationabiliter ſint credituri. Ita contra *Azor part. 3. lib. 13. cap.* 6. docet *Tann. 2. 2. d. 4. q. 8. dub. 7. num.* 139. *Eſcob. E. 10. c. 4. num* 40. eò quod diffamatio, ſi fortè ſequatur, imputetur audienti, ſi credat. Idem docet *C. Lugo l. c.* rectè limitans, niſi graue damnum ex modo narrandi, vel ex leuitate audientium, (qui temerè credituri ſint, & vulgaturi) ſecuturum poſſis præuidere. Hinc peccas grauiter contra iuſtitiam, ſi referens graue crimen, addas, id tibi dictum eſſe à viro fide digno: quia præbes ſufficiens fundamentum credendi. *vid. Dian. t. 5. m. R.* 28.

13. Mortuum infamare, minùs graue eſt, quàm viuum: mortale tamen, & ad reſtitutionem obligans. *Leſſ. lib. 2. c. 11. d. 21. Bon. d. 2. q. 4. p. 2.*

14. Non eſſe mortale de aliquo ignoto, vel indeterminato male loqui: v.g. in tali loco eſſe multos improbos; in tali Collegio vnum Canonicum commiſiſſe graue crimen, v. g. ſimoniam docet *Eſcob. Ex. 10. c. 4.* ex *Fagund.* quòd *Trul. l. 7. cap.* 10 *d. 4.* ex *Bonac. Azor. &c.* limitat; ſi non ſit tale, quod in alios redundet.

15. Gra

15. Grauiſſimè autem peccant, qui ordini, ſeu ſtatui alicui Religioſorum in communi, vel monaſterio detrahunt, dicendo v.g. quod in eo malè viuatur, non ſeruetur obſeruantia regularis, &c. (niſi id ſit planè notorium) quia grauiſſimè nocent, tenenturque ſub mortali ad reſtitutionem toti communitati, à qua ſuperioris remiſſio non excuſat. *Sot. Nau. Trull. c.* 10. *d.* 14. Talem autem ſufficienter confiteri ſi dicat: detraxi cuidam Religioni, ordini, vel Monaſterio, &c. ſiue ſit communitas numeroſa, ſiue non, docet *Lugo, & Tambur. de exped. conf. lib.* 2. *cap* 1.

16. Similiter mortale eſt tacitâ perſonâ nominare monaſterium, vel ordinem religioſum ex quo aliquis graue peccatum occultum, v g adulterij, vel fornificationis commiſerint. *Nau. Trul. c.* 10. *d.* 14.

17. Explicandum eſt in confeſſione, an apud multos, & quot circiter; an verò apud vnum tantùm alicui detraxeris. Ita probabiliter. *Bonac. de ſacr. d.* 5. *q.* 5 *q.* 2. §. 3 *diſ.* 3 *n.* 16. *&* 21. ex *Sanch. Sylu. Adr. num.* 135. Sed *C. Lugo d.* 16. *n.* 135. 140. *&* 163. ex *Nauar. Salas, Cón. &c.* negat, dicitque contrarium eſſe probabilius. Nec omittendum, ſi quem infamaueris libello famoſo; cùm id ſit genus detrahendi grauiſſium, & ad plurimos pertinens. Non tamen neceſſariò dicendum, in quo genere infamaueris: quia fama ſemper eſt eiuſdem ſpeciei in genere moris. *Card. Lugo d.* 15. *n.* 265.

18. Peccat mortaliter contra iuſtitiam, & tenetur ad reſtitutionem, ratione cooperationis, is, qui audit detractorem, excitando, vel animando efficaciter; qui verò lætatur tantùm detractione auditâ, aut licet non lætetur, qui non impedit, cùm commodè poſſit, peccat, pro ratione damni mortaliter. vel venialiter contra charitatem; non tamen tenetur ad reſtitutionem, niſi ſit ſuperior, pater, vel dominus is enim ex officio tenetur impedire ſubditum ne alteri iniuſtè noceat.

Dixi, *ſi commodè poſſit*: quia non peccat, qui putat monitionem ſuam nihil profuturam; vel ex eo magnum incommodum metuit; vel qui rationabili verecundiâ prohibetur; ob auctoritatē detrahentis.

Debet tamen tunc diſcedere, ſi commode poteſt; faciem triſtiorem oſtendere, vel aliò ſermonem auertere. *vid. Leſſ. & Bon. l. c.* Hinc æqualis raro, (inferior rariſſimè tenetur corrigere detractorem. 1. Quia audiens plerumque neſcit, an quod dicitur ſit notorium, tametſi ipſe ignorauerit; & in dubio non eſt, cur damnet detractorem. In quo multi falluntur, exiſtimantes, ſimul ac aliquid audiunt dici contra proximum, id ſibi mox refutandum. 2. Quia cœpta detractione, ſæpe melius conſulitur proximo, ſi ſinatur abſolui, quàm ſi abrumpatur. Nam ſi diſtinctè explicetur ſæpe non tam grauiter apprehenditur, quàm initio conceptum erat 3. Quia ſæpe ſine graui offenſione non potes corrigere. 4. Quia ſæpe alter habet iuſtam cauſam manifeſtandi, præſertim vni ſoli. *C. Lugo l. c. n.* 128. *vid. Dian. t.* 3. *m. Reſ.* 24. *& t.* 5 *m. Reſ.* 35.

Quæres 1. An liceat alium infamare ad tormenta grauia vitanda?

Reſp. 1. Licet, ſi crimen ſit verum: quia nullam alteri facit iniuriam, cùm habeat ius ad illud in neceſſitate reuelandi.

Reſp. 2. Si crimen ſit falſum, non licet: quia eſſet mendacium pernicioſum. *Sylu.* tamen & *Nauar.* putant, veniale tantùm eſſe, ſi ſola infamia ſequatur, & poſt torturam reuocetur, eò quòd non ſit infamia efficax. *vid. infrà lib.* 4. *cap.* 3. *d.* 7.

Quæres 2. An liceat ſeipſum infamare?

Reſp. Id non eſſe ſaltem mortale regulariter. Ita *Leſſ. Fill. & Laym. lib.* 3. *t.* 3. *p.* 2. *l.* 3 *n.* 14. quia non eſt contra iuſtitiam, cùm ſit famæ ſuæ dominus; nec contra charitatem, quia hæc non obligat ad bona externa conſeruanda, niſi in quantum id exigit ſalus propria, vel proximi.

Dixi, *regulariter*, quia per accidens poteſt eſſe mortale, vt verbi gratia, ſi tua fama ſit neceſſaria muneri; vel ſi tibi damnum vitæ, vel aliis infamiæ, ex eadem ſequeretur. *Vnde reſolues.*

Non eſt mortale, ad vitanda grauia tormenta, falſum crimen ſibi imponere, ex quo etiam mors ſequatur; quia non tenetur homo, cum tantis cruciatibus vitam ſuam tueri: nec talis dicetur ſe interficere

ſed tantùm eſt iuſta cauſa vitam morti exponere. *Leſſ. & Fill. v. infrà l. 4. cap. 3. d. 7.*

DVBIVM III.

An, & quomodo Fama reſtituenda?

Reſp. Niſi ſit cauſa excuſans, patet ex natura iuſtitiæ, & ex dictis *de reſtit.* famam iniuſte ablatam reſtitui debere. Et quidem, ſi verum crimen quis narrauit, debet opinionem conceptam, quantum poteſt; apud audientes abolere, dicendo v.g. ſe male dixiſſe, iniuriam intuliſſe, deceptum eſſe; &c. Vel ſi hac ratione parum proficiatur, eum laudando in aliis rebus crimen extenuando, honorem eius in re alia procurando, &c. ſic enim ſenſim tantundem fama eius illuſtrabitur ex vna parte quantum ex altera obſcurata fuit. Quòd ſi autem crimen falſum impegiſti, teneris id aperte retractare (adhibito etiam, ſi opus eſt iuramento) apud eos, quibus dixiſti, & (per ſe loquendo) ad quos infamia peruenit, ſiue apud auditores mediatos: vt contra *Leſſ. & Tan. 2. 2. d. 4. q. 6. d. 6. n. 146.* docet *C. Lugo.* quia totum damnum famæ, cuius cauſa es, teneris reparare.

Licet aliquando ſufficiat dicere, te penitus deceptum, rem aliter ſe habere, male te informatum fuiſſe. *v. Laym l. 3. 3 p. 2. c. 7. Leſſ. c. 11 d. 30.*

Dixi, *per ſe:* plerumque enim per accidens ab hac obligatione talis excuſatur, reſpectu auditorum mediatorum: tum ob moralem impotentiam, tum quia eo ipſo, quòd apud immediatos retractauit, implicitè illis commiſit, vt hanc retractationem ipſi indicent aliis, ſi quibus forte reuelauerint. Idque confirmat praxis Confeſſariorum, qui tantum obligant, vt retractent apud eos, quibus ipſi reuelarunt. *v. C. Lugo l. c.* Vnde reſolues.

1. Confeſſarij eſt, vti & Concionatorum, bene inſtruere ſuos, & monere de reſtitutione, ac fuga vitij tam communis.

2. Is qui bona fide, vel probabili errore ductus, ſine formali mendacio falſum de alio dixit, tenetur (intellecta poſtea materiali iniuſtitia) ad reſtitutionem; licet non tam ſtrictè, quàm qui infamauit per

Digitized by Google

iniuriam formalem: hic enim tenetur reſtituere, cum detrimento famæ ſuæ, etiam æquali; alter non item, ſed tantùm, quatenus ſine ſuo notabili incommodo poteſt, *Mol. Leſſ. C. Lugo d.* 15. *num.* 4. Similiter qui crimen narrauit de vno, quod auditores ex errore intellexerunt de alio, licet non ex iuſtitia (ſiquidem non eius actio, ſed error audientium cauſa fuit damni iniuſti) tamen ex charitate tenetur ad reſtitutionem, cùm poſſit graue damnum proximi ſine ſuo detrimento præcauere. *Bon. d.* 44.

3. Qui detraxit alteri libello famoſo, tenetur, vt efficax ſit reſtitutio, eam facere contrariis ſcriptis, vel publica reuocatione. *Sayr. Bon d.* 2. *de reſt. q.* 4. *p.* 9.

4. Si ex læſione famæ ortum etiam eſt alteri damnum fortunarum, vt ſi priuatus eſt officio, excidit ſpe diuitiis matrimonij, amiſit dotem, &c. tunc & fama debet reſtitui, & damnum illud compenſari, ad arbitrium prudentum. Et quidem obligatio reſtitutionis famæ, cum ſit purè perſonalis non tranſit, ad hæredes: obligatio autem compenſationis dicti damni, cùm habeat reſpectum ad bona infamatoris, tranſit ad hæredes. *Laym. l. c. c.* 7. *n.* 4.

Quæres 1. Quæ excuſent à reſtitutione famæ?

Reſp. Patere ex dictis *de reſtit. l.* 3. *t.* 9. *c* 2. Vnde reſolues.

1. Excuſaris à famæ reſtitutione, ſi planè ſis impotens.

2. Si crimen occultum, quod dixiſti, vel ſimile, alia ratione fiat publicum. *C. Lugo d.* 15. *ſ.* 3. *n.* 37.

3. Si fama aliis modis iam recuperata ſit, vt infamati purgatione, vitæ probitate, teſtimonio prudentum, *Leſſ. l.* 2. *cap.* 11. *d.* 24. Etſi tunc pro damno, quod ſecutum eſt, debeat ſatisfieri. *Lugo d.* 15. *ſ.* 3.

4. Si prudenter iudicetur, iam dudum rem obliuione deletam. Quo caſu maximè prudentia opus eſt; nam aliquando periculoſius eſt retractare, renouando memoriam *v. C. Lugo d.* 15. *ſ.* 3. *n.* 35.

5. Si is cui detraxiſti, tibi ſimiliter detraxerit, nec velit feſtituere: quia tunc potes iure compenſationis, ſeu retentionis vti, dummodò infamia illata non redundet in alios, ita probabiliter *Tol. Leſſ. Sylu. Mald. Dian. tom.* : *tract.* 5. *R.* 30. *Mol.* contra *Caiet. Tan. C. Lugo, & Nauar.*

6. Si

Digitized by Google

6. Si non poſſis abſque periculo vitæ, vel ſi fama reſtituenda ſit minoris valoris, quàm fama detractoris. Sic v.g. Prælatus non tenetur reſtituere vili homini, ſi aliter non poteſt, quàm cum amiſſione famæ ſuæ multò maioris momenti, ſed ſufficit tunc ſi infamatum laudet, aut pecunia compenſet. *vid. Card. Lugo loc. citat.*

7. Si infamatus ſpontè remiſerit, (modò tamen eius infamia non redundarit in alios, vt familiam, ſtatum) ſiue expreſſa, ſiue tacita ſit condonatio: tametſi nihilominus ex charitate damnum reſarcire aliquando tenearis, ſi poſſis abſque graui incommodo. *C. Lugo d.* 15. *ſ.* 3. *n.* 38. Imò aliquando etiam ſufficit condonatio præſumpta, ſiue interpretatiua voluntas eius, qui poteſt condonare; ſi nimirum ille ſit ita affectus, vt ſi rogaretur, facilè condonaret: tunc enim non eſt inuitus, ſaltem quoad ſubſtantiam, etſi fama non reſtituatur. *v. C. Lugo loc. cit.*

Quæres 2. An reſtitutio famæ licitè condonetur.

Reſp. Licitè fit in iis caſibus, in quibus ſeipſum licet infamare: in quibus autem, & quàm grauiter peccat condonando. *Nauar. Trul. l.* 7. *c.* 10. *d.* 28. Vnde reſolues.

1. Condonans famæ reſtitutionem peccat mortaliter. 1. Si infamia redundet in alios. 2. Si inde ſequatur ſcandalum. 3. Si ſit vir valde vtilis Reip. & ex infamia fructus impediatur. 4 Si fama ſit neceſſaria ad muneris gubernationem. *Sot. Leſſ. Trul. c.* qui tamen notant, conditionem ſemper eſſe validam, quando fama non redundat in alios; ſecùs quando redundat. Vnde parentes non poſſunt condonare, quando redundat in filios; neque filij, quando in parentes. *v. Aut. cit.*

2. Ex eo verè præcisè, quando infamatus (vel contumelia affectus) conuerſans cum infamatore videatur remittere iniuriam, non cenſetur condonare reſtitutionem famæ, vel honoris; ſicut nec alia debita per familiaritatem. *Nauar. c.* 18. *Trul. dub.* 29.

CAPVT II.

Quid de Præcepto nono, & decimo?

RESp. Prohibent omnes internas concupiſcentias, & delectationes voluntarias illorum operum, quæ præceptis ſecundæ tabulæ, præſertim ſexto & ſeptimo vetantur. Qua de re vide *ſuprà*: & patebit ex dicendis de peccatis, *infrà l.5.*

CAPVT III.

Quid de Præceptis Eccleſiæ?

RESp. Etſi ea ſint plurima; præcipue tamen toti Chriſtiano populo communia quinque numerantur. Ex quibus, hic agendum reſtat de tertio, quia de 1. & 2. actum eſt *in præcepto 3. Decalogi*: de 4. & 5. *infrà lib. 6. de Sacram.*

DVBIVM I.

Quid requiratur ad Ieiunium Eccleſiaſticum, & quanta eius obligatio?

Reſp. Ieiunium ex præcepto Eccleſiæ, obligante ſub mortali, requirit tres conditiones. *Laym. l.4.8. c.1.n.13.*

1. Eſt vnica tantùm comeſtio de die in ordine ad nutritionem. Quæ ita neceſſaria eſt conditio, vt ſecundâ comeſtione pecces mortaliter; reliquis autem ſuprà ſecundam, ad ſummùm venialiter tantùm. *Laym. cap. 1. num. 12. & 13.*

2. Eſt abſtinentia ab eſu carnium, itemque ouorum, & lacticiniorum; eò quòd ex carne originem trahant, multumque nutriant. Vnde intra quadrageſimam iure communi, prohibentur; extra eam permittunt. Imò intra eam, quibuſdam locis conſuetudo permittit, quæ vbique notanda eſt. *Bonac. d. vlt. quæſt. 1. p. 2.* ex *Sylu. Nauar. Leſſ. Azor, Laym. l. c. Fill. Fagun. p. 4. l. 1. cap. 2.* Adde, diſpenſatum quoad carnes etiam lacticiniis & ouis veſci poſſe; non tamen vice verſa: & cui eſt permiſſus eſus carnium etiam ſecunda refectio permiſſa videtur, vt contra *Reg. in Leſſ. Nauar. &c.* probabiliter docet *Azor, lib. 7. cap. 10. q. 3. Fill. t. 27. cap. 3. q. 4. Tolet. &c.* Confirmatque *Bonac. l. c.* ſi eſus carnium ſit permiſſus, ob debilitatem naturæ, & non propter nauſeam, vel damnum

damnum tantùm. *vid. Leſſ. Fill. Azor. &c.* Ratio, quia de eſſentia ieiunij eſt abſtinentia à carnibus.

3. Conditio eſt, certa hora refectionis; quæ eſt circa meridiem, niſi aliud loci conſuetudo ferat. Idque non mathematicè computandum, ſed moraliter. Dictam autem horam notabiliter, ſine iuſta cauſa, præuenire, mortale putat *Nauar.* & quidam alij, ſed probabiliùs docent eſſe veniale *Toll. & Fill.* eò quòd non violetur ſubſtantia, ſed tantùm circumſtantia. *Tol. Leſſ. d. 2. n. 13. v. Laym. c. 1. n. 10 & ſeq.*

Dixi, *notabiliter, & ſine cauſa*; quia præuenire ex iuſta cauſa, v. g. ſi iter faciendum, ſi hoſpites dimittendi, &c. abſque ea, per mediam horam tantum, nullum peccatum videtur eſſe. Dilatio in veſperam & licita eſt, & laudabilis, ſi nihil ante ſumas. *Ex dictis reſolues.*

1. Non ſoluitur ieiunium per diuiſionem prandij, ob negotium incidens, vel ſi quid ſumatur per modum medicinæ, vel ob debilitatem, aliamve cauſam rationabilem, vti apud religioſos faciunt miniſtri, & lectores menſæ; quia non niſi vnicam refectionem intendunt. Et hinc *Sanch. to. 2. opuſc. l. 5. cap. 1. dub. 24 Eſcob. t. 1. E. 7. cap. 3. n. 29.* excuſant famulos menſæ miniſtrantes, ſi aliquid prægustent, aut ex reliquis gulosè ſumant, tum vt melius ſeruiant, tum vt famem ſubleuent; (intellige, ſi cum illorum refectione licita moraliter vniatur.) Nec ſoluitur per ſumptionem electuariorum, vel crebriorem hauſtum (ante quem modicum ſumere, ne potus noceat, permittit, *Azor. Eſcob. tom. 1. E. 7. cap. 3. num. 28.* & quidem toties, quoties biberit, dummodò non in fraudem ieiunij, v. g. 5. vel 6. amygdalas, vel quid ſimile. *Regin. &* cum *Dian. p. 1. t. 9. Reſ. 24.* quia ordinantur potius ad alterationem corporis, vel digeſtionem ciborum, quàm nutritionem.

Excipe tamen, 1. Si quis ſumeret lac, iuſculum, & ſimilia, quæ ſiue ſorbeantur, ſiue comedantur nō habent rationem potus, ſed cibi ac principaliter referũtur ad nutriendũ, 2. Si quis poma, pira, vel etiã vuas in magna quantitate ſumeret; quia habent rationem cibi. *Dicaſt. & alij 6.* cum *Dian. p. 9. t. 6. R. 14.*

3.Niſi quis in magnâ quantitate electuaria,in fraudem ieiunij, ſumeret. Qui verò in potu valde excederet, contra temperantiam quidem, non tamen contra ieiunium,peccaret, ſaltem mortaliter. *Lay. l.c. num.7.*

2.Ieiunium non ſoluitur per collatiunculam veſpertinam,etſi hæc non ad ſomnum,ſed nutritionem ordinetur:quia conſuetudo permittit.Addo, *veſpertinam :* quia ſine cauſâ non licet illam ſumere manè vel meridie : ex iuſta tamen cauſa licet vtrumque ; vt ſi fiat ratione debilitatis, negotiorum, ſtudiorum : ſine ea,erit veniale tantùm, cùm non violetur ſubſtantia ieiunij.

Quoad eius quantitatem, communiter deſignatur quarta vel quinta pars integræ cœnæ, contra *Dian.1.p.t.4.R.117.&c.*docet *Reg.c.2.l.6.num.*185. *Laym.cap.1.num.9.Fill tom.2.t.27.part.2. cap.2.q 7. n.* 33. dicens, ita deciſum eſſe in celebri academiâ Theologorum,qui omnes in quartam partem conſenſerint.Idem probat *Eſcob.t.1.E.13.c.3.num.61.*ſi quidem cœna ordinaria duarum librarum pondus non excedat;quia talis in reliquis præceptis modica cenſetur, ac proinde tantò quis magis minuſve peccat,quantò magis vel minùs tranſgreditur.Adde, quibuſdam locis ex conſuetudine plus permitti ſecularibus,quàm religioſis; nobilibus, quàm plebeis, & in frigidis regionibus, quàm in aliis, vt notat *Laym.l 4.t.8.c.1.& Bonac. l.c.* Plus item quibuſdam in locis in vigilia Natiuitatis Domini (& alibi in cœna Domini) permitti ex conſuetudine, dicit *Med:Caiet.num.34. & Sanch. in opuſ. Eſcob. t.1. E 7.c.3.* Quod *Bonac.*non improbat,vbi ea conſuetudo eſt recepta.

Quoad qualitatem,in ea prohibentur cibi ad nutritionem communiter ordinati, quique inter fercula ferè apponuntur. Permittuntur autem leuiores, vt fructus, aliáve ex ſacchato, & melle confecta ; & pro more regionis parum butyri & caſei,vt in regionibus Septentrionalibus,ob fructuum inopiam. *Lay.loc.cit n.9.*

3.In confeſſione non ſufficit dicere,non ſeruaui, aut fregi ieiunium,ſed addēdum,vtrum refectione

multi

multiplici, an eſu carnium. Et ſi hoc, vtrum ſemel, an ſæpius quantitatem notabilem ſumpſerit: quia probabile ſatis eſt, etiam in hac materia, paruitatem à mortali excuſare, vt docet *Bon. tom. 2. d. vlt. q. 1. p. 2. & Tan. tom. 3. d. 3. q. 3. dub. 5.* v. g. ſi coquus, aut ægroti miniſter, parum carnis prægustent; *Eſcob. l. c. num. 54. Sanch. in opuſc. tom. 2. l. 5. c. 1. dub 12. n. 10.* vel ex aliis cibis quartam tantùm partem collationis ſerotinæ, ſiue vnam vel duas vncias ſumat; hanc enim eſſe materiam paruam, cum *Turrian. & Leon.* docet *Dian. p. 5. t. 5. R. 11.* & *p. 8. t. 7. R. 54.* eſſe probabile. Si autem ſæpiùs eodem die parum ſumeret, peccaret grauiter: quia materiæ coaleſcerent in vnam magnam, vt contra *Salas* docet *Dian. p. 3. t. 6. R. 43.* Denique ſi ſit in quadrageſima, vtrum fregeris eſu ouorum, aut lacticiniorum. Tametſi enim *Dian. t. 9. R. 45. & tom. 6. miſc. R. 80.* citans multos Doctores, dicat, certum eſſe, quòd ſit mortale, ſi non ex iure poſitiuo, ſaltem ex conſuetudine, in omnibus ferè mundi partibus receptâ, veſci ouis & lacticinibus in Quadrageſimâ: probabile tamen eſt, & tutum (ſaltem in his Germaniæ partibus) eſſe tantùm veniale. *Laym. cap. 1. n 3. Fagund. lib. 3. c. 2. &c.* Tum quia, licèt conſuetudo habeat, ea tamen non ſemper ſub peccato, præſertim mortali, obligat. *vid. Fill. t. 27. c. 3. Bonac. num. 2.* Tum quia Eccleſia non tam grauiter ad hoc obligat; vt patet tum ex verbis ipſis, tum ex faciliore diſpenſatione in his, quàm in carnibus. Ob quam cauſam etiam, laridi & adipis vſum, faciliùs concedi poſſe pauperibus, docet *Laym. l. 4. t. 8. c. 1. n. 5.* Imò ait, nec diuitem propter eum vſum, continuò damnandum eſſe peccati mortalis: præſertim cùm *Syl. V. Ieiunium*, & alij dicant, eum, qui ouorum & lacticiniorum vſus permiſſus eſt, etiam laridi, & ſagiminis permiſſum videri: idque non improbet. *Azor. l. 7. cap. 10. quæſt. vlt. vid. Lay. hic, Fagund. 4. l. 1. c. 2. n. 20.* vbi dicit, pinguetudinem inter carnes non computari. *vid. Dian. p. 1. t. 9. R. 21.* Verùm in his videndum vbique, quid recepta piorum conſuetudo ferat, à qua non temerè recedendum, *Azor l. 7. cap. 10. q. vlt.*

Dixi,

Dixi, *ſi ſit in quadrageſima*, quia extra eam licitè veſcitur ouis, qui debet ieiunare, v.g. ob Iubilæum; *Henr. &c.* vel ex pœnitentia ſacramentali. *Fagund.* vel ex voto; aut in Vigilia. *v. Dian. p. 1. t. 9. R. 5. & 6.*

DVBIVM II.

Quæ cauſæ excuſent à Ieiunio?

Reſp. Hæ ſequentes. 1. Superioris diſpenſatio: quâ tamen non eſt opus; ſi neceſſitas, ſit euidens; ſed in dubio tantum: idque ſiue ad eſum carnium ſiue ad ſecundam refectionem. Talis autem ſuperior, eſt Epiſcopus & Parochus, etiam præſente Epiſcopo quando legitima conſuetudo ſic habet. Imò *Syl. & Sanch. de matr. li. 8. d. 9. n. 27. & in opuſc. t. 2. l. 5. c. 1. dub. 5. n. 18.* abſolutè affirmat, poſſe diſpenſare præſente Epiſcopo: quia, inquit ad Epiſcopum non recurritur in minimis, vt vſus habet; quod Epiſcopi ſciunt & non contradicunt. Verùm id totum pendet ab vſu & conſuetudine, ſine qua non licebit. *v. Trul. l. 3. c. 2. d. 7.* Item Prælatus (& in eius abſentia, Vicarius illius, vt habet *Sanch. loc. cit.*) reſpectu ſuorum religioſorum: non tamen Confeſſarius, licèt priuilegiatus, ſi non ſit Parochus: quia non habet iuriſdictionem in foro externo. *Sanch. l. c.* contra *Palatium.* Vnde tantùm poteſt iudicare de iuſtitia cauſæ. Cauſa autem valida ad diſpenſandum, erit vel vera, vel quæ talis putatur, ſufficit enim credulitas inculpata. Item, cùm quis bona fide putat ſe à ieiunio excuſari, etſi cauſa inſufficiens ſit, tantùm venialiter peccare, docet *Caiet.* At ſi verè bona fide putet, ſe planè excuſari, nullo modò peccare videtur.

2. Cauſa eſt impotentia, qua excuſantur, qui ſine notabili damno non poſſunt ieiunare; vt ſunt iuniores, vſque ad annum 21. completum: quibus tamen poſt 7. annum carnes dari non debent. Item debiles, infirmi, conualeſcentes, prægnantes, lactantes, &c. Ratio, quia hi omnes egent alimento multiplicato: vti & ſenes communiter ſexagenarij niſi euidenter conſtet, poſſe ieiunare ſine damno. In dubio autem an poſſint, non tenentur cum periculo tentare fortunam; quia cùm de ætate conſtet,

&

& robur ſit dubium non eſt expectandum, donec deficiat, tunc enim irrecuperabilis eſt defectus. *Gran.1.2.d.6.t.3 p.1.dub.6.ſ.5.n.39. Eſcob. Layman. l.4.tract.8.c.3.Tann.2.2. d.3. q.3.dub.5. Fill. tom.2. t. 27.p.2 cap.6.& cæteri communiter,* contra *Nauar. Sa, Sanch.de matr.tom.2.l.7.d.32.num.17. & part.2.conſ. l.5.c.1.d.4.n.7.* item *Dian.p.1.t.9.R.20. &c.* qui abſolutè, ſine omni reſtrictione, ſexagenarios omnes à ieiunio liberant. Quam ſententiam *Trullen.* tanquam communiorem, & magis conformem tempori,& imbecillitati humanæ,vt ait,ſequitur (cum *Molſ.Ortiz.&c.)l.3.c.2.d.7.n.3.*præſertim cùm ſcrupulis,quibus exponit contraria,liberet.Quidam inſuper id extendunt ad eos, qui pro toto vitæ tempore certis diebus vouerant ieiunium, adduntque eſſe probabile; quòd ſufficiat ſi annus 60. ſit inchoatus, eò quòd is in fauorabilibus habeatur pro completo. *Dian.p.5.t.14.R.83.* ex *Naldo, & Sanch.* Item *p.9.t.7.R.73* ex *Trul.& aliis* 6.Eademque ætate(vti & ante annum 21.) Regulares non teneri ad ieiunia ſui ordinis,probabile affirmat *Dian.p.9.t.7. R.73.*ex *aliis* 4.qui etiam probabile cenſet excuſari fœminas quinquagenarias *p.9.t.7.Reſ.73.* ex *aliis* 4. Denique pauperes, qui non habent alium cibum præter prohibitum; vel non ſufficientem pro vnica refectione.*v.San.in opuſc.*vbi ex *Nau.Gabr.Angl.*excuſat eos, qui laborant tertiana,vel quartana,item qui ex vacuitate ſtomachi,notabilem capitis dolorem,vel vertiginem patiuntur,vel tota nocte calefieri, aut dormire non poſſunt. Neque hos teneri mane ſumere collatiunculam, & veſperi cœnam, notat *Dian.p.1.t.9.R 51.*ex *Fill.& aliis* 3.quia nemo tenetur peruertere ordinem refectionum.

3. Cauſa eſt labor, vel officium, cum quo ieiunium non poſſit conſiſtere, qualis eſt agricolarum, & multorum opificum, vt fabrorum, piſtorum ſutorum, &c. (etſi de ſutoribus neget *Angles*: cuius ſententiam *Sanch.*dicit eſſe veram,ſi non ſuant, ſed tantùm ſcindant corium,& materiam præparent:) non tamen pictorum, ſartorum, quorum labor exiguus eſt. Excuſat etiam *Laym. lib. 4. tom. 8. cap. 3.* figulos argentarios,ferrarios,lignarios,fullones,

cœmen

cæmentarios,coriarios,& textores, *Dian.p.4.t.4.R.* 138.& *Gordanus tom.2.l.6.q.18. c.6.* verſantes prælum typographicum;non tamen typorum compoſitores, foſſores autem, ferrarios, & ſimiles, etiam die vno, vel altero, quo non laborant, excuſat *Azor,&c.* cum *Dian.p.1.t.9.R.9.* Similiter excuſatur qui pedibus facit iter puer magnam diei partem,vt ait *Sanch.in opuſc.l.c.v.Fill n.119.*Ratio horum omnium eſt,quia communiter horum vires non ſufficiunt ad huiuſmodi labores cum ieiunio.

Dixi, *pedibus* : quia multi non excuſant equites: longa tamen equitatio ad plures dies, vt docet *Fill.t.37.cap.6.* meritò excuſat. Vbi etiam concedit ob labores præcedentes, & ſubſequentes, poſſe aliquem excuſari,ſi probabiliter debilitatus,vel debilitandus putetur, ita vt officio ritè fungi nequeat. *vid.Bonac.d.vlt.q.4.n.12.* Ex eodem capite Doctor. excuſant coniugem,ſi debitum reddere non poſſit, quando ieiunat, vti & vxorem, quæ ob maciem, non poſſit cum ieiunio ſe viro gratam præſtare. *Bonac.l.c.* Atque vniuerſim loquendo,nemo tenetur opus, ad quod obligatur, omittere ob præceptum ieiunij,ait *Caiet.* Quod intelligo,niſi iſta obligatio ſit valde leuis, & rationabiliter poſtponenda obligationi ieiunij.

4. Eſt pietas, vel maius bonum. Vnde excuſantur, qui cum ieiunio non poſſunt vacare operibus melioribus, v.g.Concionatores,Præceptores ordinarij, Confeſſarij, Cantores, & quotquot opera charitatis, & miſericordiæ, tam corporalia, quàm ſpiritualia exercent,etiam ob mercedem,ſi ea cum ieiunio peragere poſſunt. *Fill.tom.2.t.27.p.2. cap.6. num.24. Azor p.1.l.7.c.28. Fern.Nauar.Sylu.Fagund. &c.* Atque hi quidem omnes intelligunt, & ferè addunt, quando eorum labores cum ieiunio non poſſunt conſiſtere. *Diana* autem (abſolutè loquendo) *p.1. cap.9. R.9.* Prædicatores, qui diebus quadrageſimalibus, (intelligo omnibus) concionantur,putat à ieiunio excuſandos: quia, inquit, ſummoperè laborant: non item eos, qui Dominicis tantùm concionantur, niſi ſint debiles. *Sanch.* tamen *in conſil. p.2. l.5. cap.1. d.13. num.6. 7. & 8.* &

Trull.

Trull. lib. 3. cap. 2. d. 7. putat à ieiunio quadrageſimæ communiter, & regulariter excuſari eos, qui ter vel quater in hebdomada concionantur cum feruore. De Lectoribus verò *Dian. loc. cit.* cum *Fagund. p. 4. l. 2. c. 8 n. 19.* cenſet, non omnes excuſandos, ſed eos tantùm, quorum labor eſt improbus; vel qui ita ſunt debiles, vt ſatisfacere non poſſint. Idem ferè ſentit *Sanch.* licèt *loc. cit.* putet, Lectores eos qui quotidie quatuor lectiones legunt, (vt in Societate faciunt præceptores grammaticæ,) ſatisfacere, ſi media quadrageſima, ſiue ter in hebdomada ieiunent; eò quòd ſit magnus labor; & paucis annis ſic fatigantur, vt progredi non poſſint. Sic ille. Verùm præſtat, vt ſuperiores, ad tollendum ſcrupulum, cum talibus diſpenſent, (vt monet idem *Sanch. loc. cit.*) nam in omnibus iſtis, regula certa & vniuerſalis ſtatui non poteſt alia, quàm quod lex Eccleſiæ non obliget, cum magna difficultate, vt notat *Lay. c. 3. n. 3.*

5. Charitas, vel etiam vrbanitas ſecundùm quoſdam excuſat etiam à veniali eum, qui die ieiunij rogatus ab amico, modicum cibi ſumit. *Fill. Dian. p. 1. t. 9. R. 29.* vel qui ad excitandum infirmorum appetitum, comedit parum, etiam carnis. *Nauarr. Sanch. Dian. p. 5. t. 5. R. 32.*

LIBER IV.

De Præceptis particularibus certo hominum ſtatui propriis.

CVM omnes fideles ſicut præcepta Decalogi, ita etiam alia præcepta, quæ pertinent ad ſtatum, & officium vniuſcuiuſque, teneantur ſcire ſub peccato mortali; ita vt ipſa eorum ignorantia vincibilis, (licèt non ſequatur tranſgreſſio) ſit peccatum mortale; *Sylu. Sayr. Sanch. Bald to. 2. l. 1. d. 9. n. 8. & 9.* hinc poſt præcepta omnibus communia, agendum de præceptis propriis certorum ſtatuum in particulari.

Digitized by Google

CAPVT I.

De Statu Religioſo.

DVBIVM I.

Quæ ſit natura Status Religioſi ?

RESp. Status Religionis eſt fidelium, ad diuinæ charitatis perfectionem tendentium, editis votis perpetuæ paupertatis, caſtitatis, & obedientiæ ſtabilis in communi viuendi modus, ab Eccleſia approbatus.

Dico, *ab Eccleſia:* quia etſi olim Epiſcopi Religiones approbare poterant; poſtea tamen in Concilio Lateranenſi, ſub Innocentio III. ſtatutum eſt, ne noua religio inducatur, niſi approbata à Papa. Ratio eſt, quia cùm religio ſit communitas ſacra, in qua debet eſſe ſpiritualis iuriſdictio, hæc autem à Papa proueniat, decens eſt, vt talis communitas ab eodem approbetur. *Laym. l. 4. t. 5. cap.* 1. Vnde reſoluuntur hi Caſus.

1. Ad eſſentiam religionis non requiruntur vota ſolemnia. Ratio, quia qui in Societate IESV vota ſimplicia edunt, ſunt veri religioſi vti definiuit Gregorius XIII. in Bulla *Aſcendente Domino, Laym. l. c. n.* 4.

2. Non ſunt religioſi, ij ordines militares qui coniugalem caſtitatem tantùm vouent, Sunt tamen verè religioſi, milites S. Ioannis, & Teuthonici eorumque ſimiles, cum tria vota ſubſtantialia habeant. Similiter ex fratribus, & ſororibus tertiariis, ſiue Ordinis S. Franciſci, ſiue aliorum, tantum ſunt religioſi, qui in religione aperobata, ſecundum certam regulam, tria vota ſubſtantialia emittunt, & communiter vel ſeorſim habitant, regulam tamen à Sede Apoſtolica approbatam non profitentur. *Laym l. c.*

3. Religioſi non ſunt, qui edito voto perpetuæ paupertatis & caſtitatis, obedientiam vouent Confeſſario, aut Epiſcopo. Ratio, quia tali voto non ſubiiciuntur iuriſdictione ſpirituali, quæ à Deo, medio eius Vicario, prouenire debet. *Ib. n.* 7.

4. Etſi Papa in votis ſolemnibus religionis diſpenſare poſſit, vt quis deſinat eſſe religioſus; non poteſt

Digitized by Google

poteſt diſpenſare tamen, vt quis manẽs religioſus, ſubſtantialibus votis non teneatur: quia ad eſſentiã religionis illa ſpectant. *Laym. l. c. n.* 8. ex *Nauar. &c.*

5. Religioſus promotus ad Cardinalatum, vel Epiſcopatum, obſtrictus manet votis eſſentialibus ſuæ religionis; etſi quoad aliquos affectus paupertatis & obedientiæ, exemptus cenſeatur. Deinde, etſi iugo regulæ abſolutus ſit, quoad culpam & pœnam: tamen ex obligatione moralis honeſtatis, ex ea ſeruare debet, quæ eum decent, & cum eius munere conſiſtunt. Hinc quoad habitum, ſui ordinis colorem deferre debet; etſi quoad figuram, Epiſcopis ſecularibus ſe conformare poſſit, vt Clemens VIII. conceſſit apud *Sanch. mot. c.* 6. Imò, ſi Epiſcopatum reſignet vel ob culpam deponatur, abſque degradatione; tamen non tenetur ad regularem obſeruantiam redire quia retinet eminentiam Epiſcopalem, ob quam obedientia regulari exemptus fuit. *Ibid.* ex *S. Thom. Rodrig. Sanch. &c.* Secùs eſt in Cardinali religioſo, qui non eſt Epiſcopus; hic enim relicto Cardinalatu, nihil retinet ex dignitate Cardinalitia; ideoque ſi Papa eius renunciationem acceptarit, tenetur redire ad obedientiam regularem ſui ordinis, *Palaus, de Lugo, Reſp. mor. l.* 5. *d.* 12.

4. Religioſus ad Parochiam promotus cum votis aſtrictus maneat, tenetur deferre habitum religionis, regulamque ſeruare in omnibus, quæ cum ſuo munere conſiſtere poſſunt. Idque non tantum ſecundum moralem honeſtatem, ſed ſub obligatione grauis culpæ, ſi ad eam regula obliget. *Ita Laym. l.* 4. *t.* 5. *c.* 1. *n.* 11. *&* 12. Vbi addit, quòd etſi Parochus religioſus in iis, quæ ad regulam ſpectant, ſubiectus maneat ſuperiori; iam tamen conſuetudine multis locis obſeruari, vt non tantum in pertinentibus ad diſciplinam Eccleſiaſticam, ſed etiam in pleriſque aliis, ab obedientia Prælati eximatur, & Epiſcopo ſubiiciatur. *v. Sylu. Sanch. l.* 6. *mor. c.* 6. *n.* 36.

DVBIVM II.

Quæ requirantur ad valorem profeſſionis religioſæ?

Reſp. Ad valorem eius, tres requiruntur conditiones.

Digitized by Google

ditiones. 1. Eſt qualitas, ſeu aptitudo vouentis, ſcilicet, vt iuxta *Trid ſeſſ. 25. cap. 15. de Regularibus.* decimum ſextum ætatis annum expleuerit, annumque integrum, cum religioſo habitu ſteterit in probatione, nullumque habeat impedimentum, quod per ſtatuta à Pontifice confirmata, in iſto ordine ſubſtantiale eſſe cenſeatur. *Azor t. 1. l. 12. c. 2. q. 6. & 7. Rod. t. 2. c 6.*

2. Conditio, Conſenſus & acceptatio expreſſa, vel tacita Prælati ordinis: per hanc enim religioni incorporari debet. Idque ordinariè, non tantùm cum conſilio, ſed etiam cum conſenſu Capituli, aut certe maioris aut principalioris partis; ſecundum cuiuſcumque ordinis ſtatuta. *Nauar. Leſſ. cap. 41 d. 7.*

3. Vt profeſſio ſponte facta ſit, non cogente graui metu, qualis eſſet incarceratio, alimentorum ſubtractio, eò quòd in profeſſionem conſentire noluerit. Itemque metus reuerentialis, non quidem ſe ſolo, ſed accedente precum, blanditiarum, & imperij, ſæpiùs repetita importunitate, aut graui offenſione, aut diu continuatâ indignatione conſanguineorum; adiunctis etiam minis de ſubſidiis negandis, ſi ex religione egrediatur: hæc enim vel ſingula, vel certè ſimul iuncta, conſideratâ conditione hominis rudis, timidi, &c. metum iuſtum incutere poſſunt, & profeſſionem irritare, vt docet *Layman. cum aliis lib 4. tract. 5. cap. 5. Leſſ. lib. 2. cap. 43. dub. 7.* Vnde reſoluuntur ſequentes Caſus.

1. Is, qui profeſſionem irritam edidit, ex defectu alicuius conditionis ex iam dictis, niſi eam poſtmodùm tacitè, vel expreſsè ratificauerit, egredi è religione, & vxorem ducere poteſt: licèt ob euitationem ſcandali, cauſam egreſsûs dicere debeat: & ſi ad forum externum cauſa deueniat, defectum profeſſionis probare; idque intra quinquennium à die profeſſionis, poſt illud enim non auditur iuxta *Trident. cap. 19. ſeſſ. eadem.* Quia præſumitur eam interea ratificaſſe.

2. Quòd ſi tamen ſciret, illam iuris præſumptionem falſam eſſe, eò quòd vel ignorans impedi-

mentum,

Digitized by Google

mentum, vel metu graui aliáve iuſtâ cauſâ impeditus, reclamare intra quinquennium non potuerit; vel impedimentum ſit eſſentiale, ac perpetuum, aut ſaltem vltra quinquennium duret, eo elapſo poteſt reclamare, debetque audiri in iudicio, ſaltem extraordinario, vel in integrum reſtitui, vt contra *Bonac. de clauſ. d. 4. q. 2. p. 10.* docet *Nauar. Sanch. d. 27. num. 22. Leſſ. lib. 2. c. 41. d. 7. Azor l. 12. c. 4 q. vlt. Dian. p. 3. t. 2. R. 53. Barboſa in Trident. ſeſſ. 25. c. 19. n. 7.* vbi plures alios citat, & niſi aliud quid impediat, fugere poteſt, vt docet *Laym.* Qui addit, quòd ſi fuga ſine graui ſcandalo vel incommodo tentari non poſſet, monendum à Confeſſario, vt profeſſionem tacitè ratificet: quod fiet, ſi profeſſorum habitum proprium deferat, actuſque iis proprios exerceat, cum intentione, quòd profeſſus talis ordinis eſſe velit. *vid. Aut. cit. & Dian. p. 8. t. 7. R. 51.* vbi ex *Trid. ſeſſ. 25. c. 19* probat, Epiſcopum de nullitate profeſſionis, ſine interuentione ſuperioris regularis ſententiam ferre non poſſe, & ſi faciat, fore nullam.

DVBIVM III.

Ad quid teneatur Religioſus vi ſuæ profeſſionis?

Reſp. Religioſus vi ſuæ profeſſionis tenetur ad progrediendum aliquo modo in via perfectionis. Quia ex vi profeſſionis tenetur velle ſeruare ſuum ſtatum qui eſt perfectionis, ſiue tendentium ad perfectionem (licèt ſecundùm ſe non ſit præcepti, ſed conſilij) hoc autem eſt intrinſecè velle tendere ad perfectionem. *S. Thom. 2. 2. q. 186. art. 1. & 2. & q. 184. a. 5. Laym. l. 4. t. 5. c. 1 n. 2. Suar. de relig. tom. 4. l. 1. c. 4. Bardi de conſc. d. 7. c. 6. §* 1. Vnde reſolues.

1. Religioſus non tenetur actu eſſe perfectus, ſed tantùm ſtudere perfectioni. *Bardi &c. l. c.*

2. Tenetur tendere ad perfectionem, 1. Per media eſſentialia. 2. Per vota. 3. Per auxilia, ſecundaria, non contemnendo ea. *Laym. l. c. cap. 9. num. 13.* 4. Tenetur aliquibus mediis vti & ſi omnia media abiiciat non eſt in ſtatu ſalutis. *Suar. Laym. loc. c.* dicens: ſi nullum perfectionis ſtudium adhibeat, ſed omnia monita & regulas negligat, eò quòd

ſub mortali non obligent, peccare mortaliter. 5. Tenetur ad aliqua opera bona ſupererogatoria, ſiue ſpecialiter non præcepta, nec promiſſa quia aliàs moraliter loquendo, non poteſt habere debitam intentionem ſalutis. *Suar. l. c.*

3. Tenetur tendere ad perfectionem per media ſuæ Religionis (non per alia) hoc eſt ſeruando ſuas regulas. *Sanch. l. 6. c. 5. num. & 2.* Hinc peccat 1. per contemptum regulæ, hoc eſt, ſi nolit ſubiici. *Ibid. n. 6.* 2. ſi tantum velit ſeruare, quæ ſub mortali obligant quia contemnit perfectionem. *Ibid. n. 7.* 2. per actum directè contrarium, hoc eſt, nolendo perfectionem: quod eſſe mortale docet *Sanch. n. 10. Pellizar. & Bardi. l. c.*

4. Si quis non tantum intendat non eſſe ſollicitus in obſeruatione regulæ, ſed etiam nunquam ſeruare, etiamſi facile poſſit, eſt mortale, vel proxima diſpoſitio ad illud, vixque poteſt fieri ſine contemptu formali. *Suar. l. c. n. 24.*

5. Si ex remiſſione animi, & ſine vllo iuſto titulo, per directam intentionem, velit aliquam regulam non ſeruare, erit ſaltem leuis contemptus, & peccatum veniale. *Suar. l. c.*

6. Frequenter, & ex conſuetudine violare regulam, eſſe mortale, dicit *Sanch. l. 6. mor. c. 4. n. 18. & 20.* Tum quia perturbat religioſam diſciplinam: tum quia ſecundum quoſdam eſt contemptus interpretatiuus, vel ſaltem probabiliſſimum eius periculum: tenetur autem ſub mortali ita viuere, vt non ſit grauiter pernicioſus Religioni, inducendo alios malo exemplo ad regulæ laxitatem. *Sanch. Lay. l. 4. t. 5. cap 9.* tum quia conſtituit ſe in eo ſtatu, vt tanquam incorrigibilis ſit expellendus, tenetur autem quiſque ratione votorum, quibus ſe Religioni addixit, ita ſe gerere vt ſit tolerabilis, & non mereatur expelli; at qui nullum conarum perfectionis adhibendo, regulas ſine diſcrimine tranſgreditur, reddit ſe intollerabilem, vt debeat expelli, aut, ſi toleretur, plurimùm nocet, ergo per accidens, & indirectè agit contra profeſſionem, peccatque mortaliter. *Sanch. c. 4. n. 18. v. Aut. cit.*

7. Religioſus Societatis IESV peccat mortaliter, ſi

ſi non adhibet diligentiam in cauendis defectibus, ob quos ſe dimittendum, vel eiiciendum prævidet & licet ita dimiſſus, ſit liber in conſcientia, ſi tamen ſit dimiſſus ob fraudem, vel peccata in eum finem commiſſa, irrita eſt dimiſſio, vtpote obtenta per dolum dantem ipſi cauſam, (ſicut matrimonio, & ceteris contractibus) vnde ſubiacet pœnis apoſtatarum. *Bonac. de clauſ. q. 2. p. 12. §. 1.*

8. Scholaſticus Societatis Iesv, qui prauis moribus, de induſtria dimiſſionem extorſit, vel falſis allegationibus impetrauit, non eſt liber à votis *Leſſ. l. 2. c. 40. d. 15. Sanch. l. 6. c. 9. n. 99. Lay. l. 5. t. 5. d. 9. n. 13.*

DVBIVM IV.

Ad quid religioſus obligetur vi votorum.

Reſp. 1. Religioſus ex voto paupertatis obligatur, vt nihil habeat proprium. Nomine proprij autem intelliguntur bona temporalia pretio æſtimabilia, quorum dominium, vel certè facultatem diſponendi liberam, & independentem, in perpetuum abdicauit. Conſtat *ex c. Non dicatis, 12. q. 1. c. Monachi.*

Dicitur 1. *Bona temporalia:* quia retinet religioſus dominium bonorum ſpiritualium, honoris, famæ, & ſimilium. Item ius eligendi, præſentandi, conferendi regulare beneficium, &c. *S. Thom. 2. 2. q. 186. art. 7. Sanch. l. 7. c. 18. Leſſ. l. 2. c. 4. d. 5. Laym. l. 4. t. 5. c. 7.*

Dicitur 2. *Dominium vel facultatem diſponendi,* propter religioſos Societatis Iesv, qui poſt emiſſa vota, retinent, & acquirere poſſunt dominium radicale bonorum temporalium, non tamen habent ius actuale, de iis pro ſuo arbitrio diſponendi, vel vtendi, in cuius abdicatione, eſſentia religioſæ paupertatis conſiſtit. *Sanch. Laym. l. c. n. 3.*

Dicitur 3. *Independenter:* quia religioſus, etiam profeſſus, poteſt habere peculium dependens, & reuocabile ad nutum ſuperioris, quod nomine proprij non comprehenditur. *Laym. c. 7. n. 12.* Vnde ſequentes Caſus reſoluuntur.

1. Non repugnat voto paupertatis, quod Religioſi habeant bona in communi, etiam immobilia. Imò

Imò, ſine conſenſu Papæ, non poſſunt ſe obligare communitati, quòd ea nunquam ſint acquiſituri; quia præiudicarent immunitati Eccleſiaſticæ. *Lugo Reſp mor. l. 3. d.* 8. Neque poſſunt fructus ſeu reditus à donatore deſtinatos ad ea emenda, applicare ad vſus alios, v. g. ſoluenda debita, &c. *Ibid. d.* 10.

2. Non repugnat paupertati, ſi religioſo detur villa, vel alius locus adminiſtrandus nomine monaſterij, idque in monaſterij commodum. Imò nec repugnat, ſi detur in commodum, vel incommodum ipſiuſmet religioſi, aliquod Eccleſiaſticum Beneficium. Quo caſu competit ei adminiſtratio redituum, quos ad ſui ſubſtentationem, piaſque cauſas applicare poteſt, iuxta Canonum conceſſionem: quod reliquum eſt, pertinet ad Eccleſiam, vel Beneficium cui ſeruit: ac conſequenter donationes de reditibus beneficij factæ ab eo in vſus non pios, inualidæ ſunt, & contra iuſtitiam, neque accipientes poſſunt tuta conſcientia retinere. *Suar. tom. 4. de rel l. 5. Molin. d. 276. &c. communiter.* Ratio, quia non habens dominium dictorum redituum, *Lugo de iuſt. t. 1. d. 4. ſ.* 1. Nihilominus *Vvading.* apud *Dian. p. 8. t. 6. R.* 133. probabile cenſet, quod etſi illicitæ, validæ tamen ſint iſtæ donationes: idemque multo magis de donationibus Epiſcoporum regularium cenſet cum eodem *Dian. l. c. R.* 132. *&c.* contra *Sanch. Suar. &c.* Ad monaſterium verò omnia alia, quæ aliundè, quàm ex Beneficio acquiruntur, niſi ex conſuetudine cedant Eccleſiæ. *Nau. Azor. t. 1. l. 12. c. 10. q. 6. & 7. Mol. Laym. l. c. v. Trid. ſeſſ. 25. c. 1. de Regul.*

3. Non tantum iure antiquo, ſeu etiam poſt Tridentinum, probabile eſt, religioſo in monaſterio, vel iuxta illud manenti, annuatim aſſignari poſſe reditum, vt ex eo viuat ſuo commodo & incommodo, reuocabiliter tamen ad nutum Prælati. Similiter monialibus victum præberi poſſe, ita vt ipſæ ſibi labore manuum veſtes comparent. Ita contra. *Azor. Leſſ. & Mol.* docent *Sanch. l. 7. mor. cap.* 22. *Tan. Laym. l. 4. c. 7.* Qui addit, talem conſuetudinem, vbi viget, non damnandam: probat tamen tolli debere ſi commodè poſſit, monetque, non

ſine

Digitized by Google

ſine vrgentiſſima cauſa introducendam.

4 Peccat contra paupertatem religioſus, ſi quid, ſeu domi ſeu foris, etiam ex iis, quæ ad victum & veſtitum pertinent, ſine ſuperioris conſenſu expreſſo, tacito, vel præſumpto, accipiat, retineat, abſumat, permutet, alteri donet, vel accomodet. Ita *Leſſ.l.2.cap.41.d.8.& d.9.n.79. Sanch.7.mor.cap.19.n.53.& cap.21.num.32.Suar.tom.3.de relig. l.8.c.11. Laym.l.4.t.5.c.7. Azor tom.1.l.2.c.12.*

Dixi, *ſine conſenſu tacito:* quia ſi Prælatus ſciat, ſubditum aliquid accipere, retinere, vel expendere & non prohibet, cùm facilè poſſit, tacitè conſentire, & approbare videtur. Vnde *Sanch.6.mor.cap.19.* ait, ſi in aliqua religione conſuetudo viget aliqua recipiendi, vel expendendi, ſine licentia id excuſari per tacitam licentiam Prælati, qui id tolerando, conſuetudinem rationabiliter declarat. Et ſi Prælatus ſubdito donet, vel donari permittat imagines, roſaria, &c. ſciens non indigere iis omnibus ad proprium vſum, tacitè facultatem concedere cenſetur, donandi aliis, vt notat *Laym.* Monet tamen *Leſſ.* talem conſenſum non præſumendum, niſi in rebus paruis, & crebrò occurrentibus.

Dixi 2. *vel præſumpto:* hic enim locum habet, cùm res vrget, ſuperiorque non eſt præſens. Ad hunc autem, vt vult *Sanch.* & *Bonac.* non ſufficit, quòd ſuperior libenter concederet, ſi peteres, (alioqui omnes donationes à Prælatis permitti ſolitæ, licerent ſine venia; quod cederet in euerſionem diſciplinæ regularis) ſed requiritur, vt ipſe cenſeatur concedere, quamuis non petas, & nolit in iis circumſtantiis te petere. Addit tamen *Suar.* & *Leſſ.* excuſari à mortali, ſi præſumatur affectus ſuperioris libenter rem conceſſuri, ſi rogaretur. Ratio, quia tunc cenſetur rem habere ex voluntate ſuperioris, ſaltem virtuali, quæ in illo affectu latet; ideoque ſi ſuperior tantùm ſit inuitus, quoad modum, venialiter quidem peccari; non tamen contra paupertatem docent *Suar. Sanch. Laym. l.5.t.5.c.7.*

4. Contra votum paupertatis peccas, ſi quid ex rebus in vſum tuum conceſſis, in alium vſum expendas, aut culpabiliter amittas, vel deſtruas lata culpa.

culpa. Ratio; quia in iis tantùm habes vſum facti, idque precario, quamdiu ſuperiori videbitur, eſtque actus dominij, poſſe rem arbitratu ſuo deſtruere. *Sanch. c. 19. Laym. n. 6. Leſſ. n. 79.*

5. Item peccas, ſi quid abſcondas? vt illud liberæ diſpoſitioni ſuperioris ſubducas; Nec, Procuratores OEconomi, Adminiſtratores, Prælati inferiores, quicquam poſſunt expendere, contrà quàm regula ordinis, voluntas ſuperiorum, vel conſuetudo poſtulat. Ratio, quia non ſunt domini bonorum communium, ſed tantùm adminiſtratores. *Laym. n. 9.* ex *S. Thom. &c.*

6. Si prælatus permittat ſubdito, vt bona, ex quacunque cauſa, aut titulo prouenientia, in vſus vanos, turpes, aut illicitos expendat, aut ſuperflua pretioſa, & ſtatum ſuum dedecentia, penes ſe habeat, peccat & Prælatus, & ſubditus contra votum paupertatis; eſtque talis donatio, ſeu alienatio irrita, & reſtitutioni obnoxia. *Nauar. Sylu. Valentia. Mol. t. 2. d. 276. Azor, Leſſ. d. 9. Sanch. Laym.* Quia Prælatus non poteſt dare veniam maiorem, quàm ipſe habet: ipſe autem cùm non ſit dominus, non poteſt bona ſuo arbitratu, & inutiliter expendere: ſed tantùm in Religionis neceſſitatem & vtilitatem. *vid. C. Lugo de iuſt. d. 3. ſect. 7. n. 131.*

Reſp. 2. Religioſus voto Caſtitatis obligatur, vt abſtineat ſe ab omni voluntaria delectatione venerea, interna & externa; proindeque ſi quis contra caſtitatem peccet, duo peccata admittit, luxuriæ, & ſacrilegij. *Leſſ. & Laym. c.* 8.

Reſp. 3. Religioſus ex voto obedientiæ, obligatur ad omnia, quæ ſuperior præcipit, ſecundùm regulas & conſtitutiones ordinis, ſiue directè & expreſsè, ſiue indirectè & implicitè. Et quidem ſi præcipiat in virtute S. Obedientiæ, in nomine Domini noſtri Iesv Christi, vel ſimili forma, tenetur obedire ſub mortali: quia intendit obligare quantùm poteſt: ſub veniali autem, ſi alia forma vtatur, vel ſub nullo; quod conſuetudo in Societate Iesv approbat, *vid. S. Thom. 2. 2. q. 104. Sylu. Sanch. l. 6. mor. cap. 1. Leſſ. l. 2. cap. 41. dua. 9. Laym. c. 9.*

Porrò quæ indirecte pertinent ad regulam *Sylu.* &

& quidam alij ampliant ad illa, quæ faciunt ad pleniorem eius obſeruationem. *Sanchez* tamen arctat ad res valde neceſſarias, ſine quibus regula commodè ſeruari nequit: alioqui enim ſuperior quaſvis corporis macerationes præcipere poſſet; ordinantur enim ad pleniorem obſeruationem regulæ. *Laym.l.4.t.5.c.9.Leſſ.l.2.c.4.d.9.* Vnde reſolues.

1. Non tenetur ſubditus obedire in iis, quæ ſunt vel contra regulam (niſi ſuperior in ea poſſit diſpenſare, & legitima cauſa diſpenſandi ſubſit) vel ſupra regulam, vt eſſent magnæ macerationes (niſi in pœnam, vel ad obligationem votorum neceſſariæ,) vel vt acceptet Epiſcopatum, *Dian. p.6.to.8. Reſ.33. & alij ſex.* vel infra regulam, ſcilicet vana (niſi præcipiat ex cauſa, quæ ſit ſecundùm regulam v.g. vt obedientia exerceatur.) Nec refert, quòd regulæ iubeant in omnibus obedire: id enim non de obligatione voti, ſed obedientiæ perfectione intelligitur. Ita *Suar. Sanch.6.mor.c.2.& Laym.*

2. Si regula ordinis ſub peccato obliget, eius transgreſſio eſt contra votum, & ſacrilega. Ratio, quia talis regula non eſt minùs præceptiua, quàm vox ſuperioris: & ſubditus promittens obſeruationem regulæ eo modo, quo ipſa intendit, ſe obligare cenſetur; proindeque Cartuaſianus v.g. carnes edens, vel Franciſcanus feria ſexta non ieiunans, & contra obedientiam, & contra temperantiam peccat. *S.Thom.in 2.d.44.q.2. art.3. Valent. Sanch.6.m. c.1.& 4.Vaſq.Rodrig.Laym.l.c.n.6.Eſcob.&c.*

3. Si regula ſub peccato non obligat, transgreſſor illius non peccat contra votum obedientiæ. Ratio, quia talis regula non continet propriè præceptum, ſed tantùm eſt ordinatio, ſeu monitum, obligans tantum ad pœnam, ſi imponatur *S.Tho.Laym. l.c. c. &c.* Hinc nec traſgreſſio illius ex rationabili cauſa, & bono fine, ſeu ex motiuo virtutis facta, v.g. ſi extra tempora loquatur cum ſocio, vt mœſtum conſoletur, eſt peccatum: erit tamen veniale niſi ex negligentia, torpore animi, alioue inordinato affectu fiat. *Laym. loc.cit.* Quem vt plurimum concurrere, adeoque raró omni culpa vacare, putat *Valent. Sanch. & Suar.* Qui addunt, quòd ſi quis frequenter, & quaſi per conſuetudinem, re-

gulam tranſgrediatur, religioſam diſciplinam grauiter perturbet, eâque ex cauſa in periculo expulſionis ſe conſtituat, peccet mortaliter. *Laym. lib.5. tom.5.c.9.Sanch.n.18.*

4. Etſi Capitulares nouum ſtatutum condere poſſint, quo ipſi, aliique poſtmodum profeſſionem edituri, obligentur; antè tamen profeſſi, qui in illud non conſenſerunt, eo non obligantur ſi ad regulam ordinis non directè, nec indirectè ſpectet. *Lay. loc.cit.n.10.* Niſi tamen ſtatutum fiat in Capitulo generali, vel ſaltem prouinciali (iuxta cuiuſque ordinis inſtitutum) concurrere maiore parte ſuffragiorum; & non ſit regulæ difforme. *vide Eſcob.de leg. E.1.c.2.n.13.* Ratio, quia quod omnes tangit, ab omnibus debet approbari, iuxta *reg.39. in 6* Addit *Laym. & Sanch.*ex *Sylu.& Azor.tom.1. lib.13.c.11.q.19.Leſſ. lib.2.c.41. n.12.* nec Pontificem poſſe religioſos cogere ad arctiorem viuendi rationem, quàm inſtituti prima forma poſtulat. Quia obligatio obediendi, etiam Pontifici, prouenit ex voto, quod factum fuit ſecundùm proprium regulæ inſtitutum. Si tamen regulæ reformatio neceſſarium medium eſſet ad ordinis conſeruationem, ad eam Prælatus cum Capitulo, multoque magis Pontifex, illos cogere poteſt, quando ad hoc ſe implicitè quiſque obligâſſe cenſetur. *Sylu. Leſſ.Sanch.Lay.ll.cc.*

5. Etſi conſuetum non ſit, nec conſultum, vt Prælati ſub peccato præcipiant actus internos; probabile tamen eſt fieri poſſe, vt docet *Laym. Suar.&c.* Ratio, quia veriſimile eſt, quod aliqui religioſi ad id ſe obligare intendant, cùm ſe quaſi holocauſtum Deo tradant.

Quæres, An ſubditus teneatur obedire, ſi dubitet, vtrum ſit res licita, quam Prælatus iubet, vel iuſta cauſa imperandi.

Reſp. 1. Communiter teneri, quia tunc melior eſt conditio ſuperioris, qui eſt in poſſeſſione poteſtatis præcipiendi: in dubio autem nemo ſpoliandus eſt iure, quod habet. Nec dicas, ſubditum etiam eſſe in poſſeſſione libertatis, cùm habeat debitum parendi.

Reſp.

Reſp. 1. Non teneri, ſi graue damnum obediendo timeat. Ratio, quia in dubio fauendum eſt reo, eique de cuius damno agitur. Etſi enim ſubditus non ſit in poſſeſſione libertatis, eſt tamen in poſſeſſione iuris, quo poteſt ſe à periculoſis rebus conſeruare. *Leſſ. Sanch l. 6. mor. c. 4. aliique.*

DVBIVM V.

Qui poſſint, vel teneantur ingredi religionem?

Reſp. 1. Omnes illi, & ſoli, poſſunt ingredi religionem: qui ſunt ſui iuris, nec aliis obſtricti: qui verò aliis obſtricti ſunt, non poſſint ſine eorum conſenſu. *Leſſ. l. 2. c. 41. di. 3.*

Vnde 1. Non poſſunt ingredi religionem impuberes, quia ſubſunt parentibus, vel tutoribus, quoad vitæ diſpoſitionem. 2. Nec filij, ſi parentes ſine illis ſe alere nequeant. *Lay. l. 4. t. 5. c. 4. n. 1.* 3. Nec ſerui, ſine conſenſu dominorum. 4. Nec qui decipit virginem, ſub promiſſione matrimonij. 5. Nec is, qui non eſt ſoluendo creditoribus; modò in ſeculo manendo, poſſit intra paucos annos ſoluere *D. Th.* tamen *Syl. Fumus V. Religio, & al. j.* putant, illum poſſe bona præſentia cedere creditoribus; quia perſona hominis liberi non eſt pro pecuniâ obligata. 6. Nec Epiſcopus, ſine conſenſu Papæ, cui iuramento ſe obſtrinxit: præterquam quòd ſit obſtrictus ſuæ Eccleſiæ, ſicut maritus vxori. 7. Nec coniuges poſt matrimonium conſummatum, niſi vir per vim conſummaſſet, ante expletos 2. menſes, qui eis à iure conceduntur, aut niſi alter coniugum commiſiſſet adulterium: tunc enim innocens ingredi poſſet.

Reſp. 2. Qui vouit religionem, tenetur ingredi ſecundùm ſequentes regulas.

1. Non tenetur, imò nec poteſt licitè ingredi ordinem, in quo collapſa eſt diſciplina regularis, idq; ob periculum peruerſionis. *Lay. l. 4. t. 5. c. 6. n. 5.*

2. Qui vouit laxiorem, licitè ingreditur ſtrictiorem, non tamen contrà; quia minus pręſtaret, quàm promiſit. Quòd ſi tamen profiteatur in laxiore, valida eſt profeſſio, & liberatur à voto ſtrictiore ingrediendi. Ratio, quia votum ſolemne, quo fit perſonæ traditio, & religioni ius in perſonam acqui-

ritur, derogat priori voto ſimplici per quod nullum tale ius religioni ſtrictiori erat acquiſitum. *Laym. l.c.* ex *S.Thom.&c.*

3. Is qui vouit experiri religionem ſtrictiorem; poteſt id commutare in votum profitendi, & perſeuerandi in laxiore. Ratio, quia hoc melius eſt. *Laym.l.c* ex *Sanch.&c.*

4. Profeſſo licentiam tranſeundi ad ordinem laxiorem, Epiſcopus vel Prælatus ordinis exemptus cum conſenſu Capituli diſpenſatiuè ex iuſta cauſa dare poteſt, *Laym.l.c. Leſſ.l.2.c.41.n.103.Sanch.6. mor.c.7.*

5. Profeſſus, ad ordinem ſtrictiorem, petita, licèt non conceſſa, Prælati ſui licentia, ea iuſta cauſa tranſire poteſt. Quod addo, quia huiuſmodi tranſitus, ſine cauſa temerè fieri non debet. Quòd ſi autem fiat, ſpectanda eſt auſteritas circa ſilentium & ſolitudinem: idque non tantùm ſecundùm inſtitutum regulæ, ſed etiam ſecundùm obſeruationem præſentem. Probatur *ex c. Licet, de regularibus.v.Laym.Leſſ. Sanch.ll.cc.* Ex dictis reſoluuntur hi Caſus.

1. Canonici regulares ad Monachos tranſire poſſunt, non contrà; cùm religio Monachorum auſterior ſit. *Laym.l.c.*

2. Profeſſus regulam ſtrictiorem, ſi ea non ſeruetur in ſuo monaſterio, aliovè eiuſdem ordinis, nec ſit ſpes reformationis, poteſt tranſire ad laxiorem, in quo regula ſeruetur; ita vt conſideratio præſenti ſtatu ducat vitam ſtrictiorem. *Laym. l.4.tr.5.c.6 n.10.* ex *Sanc.Rodrig.&c.*

DVBIVM VI.

Ad quid teneantur religioſi eiecti, & fugitiui?

Suppono, Religioſum iuſtas ob cauſas religione expelli poſſe, 1. Si in graui vel pernicioſo crimine exiſtens, notoriè incorrigibilis appareat; in quo tamen caſu, moniales perpetuo potius carceri mancipandas, quàm eiiciendas, putat *Sanc.l.6.mor. cap.9.* 2. Si ob criminis infamiam, ſine graui ordinis damno, tolerari nequeant. 3. Si in admiſſione reticuerit impedimentum, vel eſſentiale, vel ſaltem

admo

admodùm graue, v g. lepram; &c. vt docet *Nauar. Sa.V. Religio, num.34. Sanch.6. mor. cap.4. num.56.* Ratio, quia in re admodum graui decepit ita vt fraus dederit cauſam admiſſioni. *vid. Dian.p.9.t.9. R.57.* vbi docet, quòd licèt hactenus ex communi ſententia *Sanch. Suar. Azor. Rodrig. &c.* Religioſi propter delictum aliquod graue, etiam ſemel perpetratum potuerint expelli, iam tamen propter declarationem *Vrbani VIII.* editam anno 1624. per nulla priuilegia poſſint expelli è Religione, (excepta Societate IESV) niſi ſint incorrigibiles; tales autem non cenſeantur, niſi vnius anni ieiunio & pœnitentia in carcere ſint probati.

Hoc ſuppoſito. Reſp.1. Profeſſus è religione ob culpam eiectus, manet religioſus, votiſque adſtrictus. *Lay.l.4.t.5.cap.13, ex communi.* Vnde reſoluuntur hi Caſus:

1. Eiectus, rerum, quas acquirit, vſum & adminiſtrationem tantùm ſibi vindicare poteſt, non autem dominium: neque illud acquiritur monaſterio, cuius non eſt membrum ampliùs, ſed Eccleſiæ in qua Beneficium non habet, & exemptus eſt. Quòd ſi autem non ſit, exemptus eſt. Quòd ſi autem non ſit exemptus, Epiſcopo loci. *Lay. loc. cit.* ex *Molin. & Leſſ.*

Dixi, *eiectus*: quia fugitiuos & apoſtatas. iis exceptis quæ ex Beneficio Eccleſiaſtico accepta ſunt monaſterio acquirere verius eſt, ſi illud dominij in communi capax ſit: ſin minus, Sedi Apoſtolicæ. Ratio, quia monaſterium, inſtat ſeruorum, eos vendicare & reducere poterat. *Laym. l.c.* ex *Azor. Sylu, &c.*

2. Eiectus per culpam, non omninò ſolutus eſt voto obedientiæ, etſi eius executio magna ex parte ceſſet; quia caret ſuperiore, à quo dirigatur. Debet tamen illud ſeruare in præparatione animi, ſi recipiatur. *Laym.l.c.* ex *Nau. & Leſſ.*

3. Idem à reliquis monaſticis obſeruantiis, & regulis, vt à ieiuniis, vigiliis, delectu ciborum, & ſimilibus liber eſt, *Lay. l.4.t.5.c.13. Sanc.40. Nau. & alij* contra *Leſſ. Sanc. &c.* Ratio eſt, quia talium obſeruatio non comitatur ſimpliciter profeſſionem

Digitized by Google

votorum ſuſtantialium, ſed ſtatum regularem, à quo ille eſt expulſus.

4. Etſi non ſit improbabile, quod docent *Nauar.* & *Azor.* probátque *Rodriguez*, eiectum tutò manere extra ſuum ordinem, nec teneri receptionem petere, eò quòd iuſtæ ſententiæ ſuæ eiectionis ſe conformare poſſit: contrarium tamen communius eſt, & probabilius: Ratio quia cùm ſit obligatus votis, tenetur ſe qualificare, vt vota ſua conuenienter profeſſioni exequi poſſit. Quæ ratio magis probat, ſi ordo ipſum reuocet. *Laym. l. c. num. 6.* ex *Sylu. Sanch. & Leſſ.*

5. Eiectus poteſt tutò in ſeculo manere, ſi in monaſterio non recipiatur, niſi religionem laxiorem inire malit: quia aliam non vouit; neque per ipſum (vt ſuppono) iam ſtat, quò minùs in ſua recipiatur. Ita *Rodr. Lay. &c. loc. cit.* Vbi addit, Prælatos poſſe aliquem ſub conditione eiicere, vt vel aliam religionem intret, vel ad ſuam reuertatur: imò etiã Ordinarij locorum eiectos ad hoc cogere poſſunt. Ratio eſt, quod tales non ſine periculo, & ſcandalo aliorum in ſæculo viuant. *v. Laym. l. c. n. 8. & 9.*

Reſp. 2. Prælati ordinum fugitiuos, & apoſtatas requirere tenentur, ſi abſque graui ordinis domno poſſint, & non omnino incorrigibiles videantur. Ita *Sanch. l. c.* Ratio prioris partis eſt, quia iure diuino & naturali tenentur Prælati proſpicere eorum ſaluti. Ratio poſterioris eſt, quia ſi ob iuſtam cauſam poſſint eiici ob eandem etiam poſtquam malitioſè exiuerunt, poterunt non recipi. *Laym. loco citato n. 7.* ex *Sanch. &c.*

Dixi, *fugitiuos & apoſtatas*: quia per ſententiam iuſtam eiectos, etſi ſe correxerint, neceſſariò recipiendos negant *Sanch. l. c.* & *Azor. l. 12. c. 17.* affirmant *Nauar Molin. t. 1. d. 140. Leſſ. lib. 2. cap. 41. d. 15.* Vtrique probabiliter.

Quæres. An profeſſus in vno monaſterio poſſit cogi, vt ſe transferat ad aliud.

Reſp. Poſſe, ſi plura monaſteria faciant vnum corpus ſub vno capite; ſecùs, ſi ſingula ſubſint ſuis ſuperioribus ſub Epiſcopo, vel immediatè ſub Papa. Ratio, quia non vouit obedientiam, niſi in hoc

conuen

conuentu. *Layman. loco citato n.* 10. Vide etiam *Sanch.lib.7.mor.cap.*32.

CAPVT II.

De Statu Clericorum.

CLerici generaliter dicuntur illi,qui ſacris ordinibus, vel primâ ſaltem tonſurâ ſunt initiati. Ad quorum ſtatum cùm multa pertineant, de quibus alibi agendum, hîc agemus de beneficiis Eccleſiaſticis,Horis Canonicis,& aliis paucis.

DVBIVM. I.

De Beneficiis Eccleſiaſticis.

ARTICVLVS I.

Quid,& quotuplex Beneficium Eccleſiaſticum?

Reſp.1.Beneficium Eccleſiaſticum eſt ius perpetuum, percipiendi fructus ex bonis Eccleſiæ, propter officium aliquod ſpirituale, authoritate Eccleſiæ conſtitutum.Ita *Laym.l.4.t.2. Leſſ.l.2.cap.35. d.* 1.

Dicitur 1. *Ius perpetuum*, ad excludendam Vicariam,& Commendam temporalem;quæ non ſunt Beneficia,de quibus Canones loquuntur.

Dicitur 2.*Propter officium*: quia in Beneficio duo iura à ſe mutuò ſeparabilia diſtinguuntur.1.Eſt ius ſeu poteſtas exercendi muneris ſpiritualis; eſtque ſimpliciter ſpirituale. Alterum eſt ius percipiendi reditus Eccleſiaſticos:quod etſi ſecundùm ſe ſit tẽporale;quatenus tamen fundatur in officio ſpiritali eiq; annexum eſt, ſpiritualitatẽ aliquam participat.

Dicitur 3.*Authoritatem Eccleſiæ,&c.* quia ſolius prælati eſt,officia in Eccleſia inſtituere,eiſque prouentus Eccleſiaſticos annectere, ipſiuſque eſt reſpicere,quot & qualibus miniſtris Eccleſia egeat.

Reſp.2.Beneficium diuiditur 1.in Seculare,quòd pro ſecularibus,& Regulare,quod pro regularibus eſt inſtitutum. Vnde ſide diſpenſatione, nec ſeculare regulari, nec contra conferri poteſt. Porro omne Beneficium præſumitur eſſe ſeculare, niſi probetur eſſe regulare, vel ex prima ſui inſti-

 tutione,

tutione, vel per poſſeſſionem pacificam 40. annorum, per eã enim ex ſeculari fit regulare, & contra.

2. Beneficium aliud eſt Duplex, aliud Simplex. Duplex dicitur, quod eſt cum adminiſtratione, 3. vt Papatus Epiſcopatus, & omnia, quæ dicuntur dignitatis, hoc eſt, quæ habent præeminentiam, cum iuriſdictione in foro externo, vt Præpoſitura, Decanatus, Archidioconatus, Abbatia, ſiue ſecularis, ſiue regularis, Prioratus clauſtralis. Item perſonatus, qui eſt eminentia in Eccleſia, ſine iuriſdictione; v.g. locus honorificus in choro, in proceſſionibus, ſuffragiis ferendis, vt Cantoria, & ſimiles. Item Beneficia quæ dicuntur officia, habéntque adminiſtrationem rerum Eccleſiaſticarum, ſine iuriſdictione; vt Cuſtos, Theſaurarius, Primicerius, Archipresbyter. Denique Dublicia dicuntur, Beneficia curata; hæc enim omnia duplici onere, & curâ conſtricta cenſentur, cùm præter recitationem precum omnibus communem, habeant aliquam adminiſtrationem, & eminentiam. Simplicia dicuntur, quæ tantùm ſunt inſtituta ad officia diuina obeunda, neque adminiſtrationem, vel eminentiam ſingularem habent; vt Canonicatus ſiue ſeculares, ſiue regulares, Capellaniæ. *v. Lay. l. c. & Leſſ. l. 2. c. 34. d. 2.*

ARTICVLVS II.

Quomodo acquirantur & conferantur Beneficia?

Reſp. 1. Beneficia Eccleſiaſtica vno ex tribus modis, communiter acquiruntur. 1. Per electionem, v.g. Canonicorum; vel etiam poſtulationem, (quæ eſt electio eius, qui non erat de Capitulo, vel de iure non erat capax) & confirmationem ſuperioris ſi electum vel poſtulatum idoneum eſſe intelligat. 2. Per præſentationem Patroni præuiam, & inſtitutionem ſubſequutam, à Prælato Eccleſiæ factam, ſi præſentatus ſit idoneus. Etſi verò Patronus præſentato ius ad rem conferat, ita vt Beneficium alteri conferri nequeat; ius tamen in re, & collatio beneficij per inſtitutionem datur. 3. Per collationem liberam, quando Beneficium ſolo iure Prælati datur, nec Patronatûs iuri ſubeſt. Vnde etiam Beneficia, ex modo conferendi, diuiduntur in Electiua, Patronata, & libera.

Reſp. 2. In qualibet diœceſi Epiſcopus eſt proprius collator Beneficiorum, niſi ex legitima præſcriptione hoc ius alteri competat: ſupremus autem & vniuerſalis collator omnium Beneficiorum non patronatorum, eſt Papa. *Leſſ. lib.* 2. *c.* 35. *d.* 10. Ratio prioris eſt, quia Epiſcopus in ſuâ diœceſi eſt moderator ſacrorum: ergo ipſius eſt officia ſacra conferre. Ratio poſterioris, quia Papa eſt ſupremus diſpenſator bonorum Eccleſiaſticorum, & Ordinarius Ordinariorum. Poteſt autem Papa tribus modis Beneficia conferre. 1. Iure præuentionis. 2. Iure concurſûs. 3. Iure deuolutionis, de quibus *v. Leſſ. loc. cit.* vbi notat, iure præuentionis & concurſûs, ad vitandas lites, rariùs Papam vti: imò per concordata Germaniæ inter Sedem Apoſtolicam, & Federicum Imperatorem, per conſtitutionem Nicolai V. quæ incipit: *Ad ſacra, &c.* alterni tantùm menſes Papæ collationi reſeruantur, ſcilicet Ianuarius, Martius, &c. reliqui verò ordinariis collatoribus relinquuntur. Imò ſi per tres menſes, à die notæ vacationis, in loco Beneficij nulla diſpoſitio vel gratia Papæ appareat, Ordinarius conferre poteſt. Similiter mortuo Papâ, quamdiu Sedes vacat. *Leſſ. loc. cit. Laym. c* 20. Quòd ſi autem Pontifex & Ordinarius eodem die idem beneficium diuerſis contulerint, & neutrius collationis prioritas appareat præferendus eſt, qui inuenitur in poſſeſſione; quia pro eo ius præſumit. Si neuter eſt in poſſeſſione, præfertur prouiſus à Pontifice, ob dignitatem prouiſoris. *Barboſ. & Barbi. d.* 6. *c.* 6. §. 10. ex *cap. Si à Sede.* Denique ſi vltimâ nocte menſis Epiſcopalis beneficium cœperit vacare, in dubio vtrum ante, an poſt mediam noctem, quâ incipit menſis Papalis, ſi nemo ſit in poſſeſſione, nec vlla prouiſio, præſumptio iuris eſt pro ordinario. *Gonzal. Barboſ. Bardi. d.* 6. *c.* 6. §. 11.

Quæres 1. Quid & quotuplex ſit ius Patronatus? Reſp. 1. Eſſe poteſtatem præſentandi ad Beneficiũ Eccleſiaſticum vacans. Reſp. 2. Eſſe duplex, ſcilicet ius patronatus Eccleſiaſtici, quod alicui competit, quia ex bonis Eccleſiaſticis; & ius patronatus laici, quod alicui competit, quia ex bonis patrimonialibus

nialibus Eccleſiam fundauit, vel erexit *Laym. lib. 4. tr. 2. c. 13. n. 2. & 4.*

Quæres 2. Quando patronus teneatur præſentare, Beneficio vacante; Reſp. Si patronatus ſit laicus teneri intra 4. menſes. Si Eccleſiaſticus, intra 6. intra quos niſi fiat præſentatio, Beneficium ſit liberum, eiuſque diſpoſitio pro ea vice deuoluitur ad eum, cuius eſt inſtituere præſentatum.

Quæres 3. Quid faciendum, ſi multi præſententur? Reſp. 1. Si patronus, qui antea præſentauit Petrum, præſentet poſtea Paulum, velitque hunc preferri, poterit Prælatus inſtituere vtrum maluerit, ſi patronatus ſit laicus: quia tunc præſentatio ſecunda non facit irritam primam, nec contra. Si tamen patronatus ſit Eccleſiaſticus, prior tempore erit potior iure, ex *c. Cùm authenticè de iure patronatus* Reſp 2. Si ex duobus patronis, alter Petrum alter Ioannem præſentet, poteſt collator conferre vtri maluerit. Imò iuxta *Syluest.* Epiſcopus tunc tertio conferre poteſt, eò quòd patroni non conueniant. Reſp. 3. Si multi patroni inter ſe ſint diſcordes, is inſtituendus; in quem plures conueniunt *v. Leſſ. l. c. d. 8. & Lay. l. c.*

ARTICVLVS III.

Quæ intentio, & qualitates requiruntur ad Beneficium accipiendum?

Reſp. 1. Vt Beneficium aliquod validê & licitè obtineatur, requiritur, vt ſit perſona capax & habilis, hoc eſt, vt ſit Clericus, non illegitimus (cum quo tamen Epiſcopus diſpenſare poteſt ad ordines minores, & Beneficium ſimplex, cui ordo maior non eſt annexus) non irregularis, non excommunicatus, non improbus, aut facinoroſus, vt habeat ſcientiam competentem ad munus Beneficio annexum & ætatem legitimam, niſi diſpenſetur, ſcilicet pro beneficio ſimplici anno 14. (ſufficere tamen 14. inchoatum, docet *Dian. p. 3. t. 6. R. 64.* ex *Azor. & aliis 5.*) pro eo quod Subdiaconatum requirit, vigeſimum primum, pro eo quod Diaconatum, 22. pro eo quod Sacerdotium; vigeſimum quartum inchoatum. Colligitur ex *Trid.*

Leſſ.

ſeſſ.22.23. &c. In his tamen & ſimilibus caſibus, multi excuſantur, vel quia illud ius vbique non eſt receptum; vel quia bona fide tres annos fuerunt in poſſeſſione, quæ veluti vſucapionem & dominium parit. Ita *Leſſ. dub.20.*

Reſp. 2. Qui recipit Beneficium quodcunque habens annexum ordinem ſacrum, tenetur habere voluntatem, ſaltem conditionatam, clericandi, & ſacrum ordinem accipiendi intra tempus à iure requiſitum. *Laym. c.14. Leſſ. lib.2. cap.34. d.26.* Ratio, quia ſuſcipiens officium, cui obligatio eſt annexa, omni modo ſe habilitare tenetur. Imò ſi curatum ſeu parochiale eſt, habetque intentionem ſacerdotium intra annum non ſuſcipiendi, ſed parochiam dimittendi, non tantùm mortaliter peccat, ſed etiam ipſo iure eſt priuatus, & ad fructuum reſtitutionem tenetur, vt patet ex *cap. Commiſſa, §.7. de elect. in 6.* Quòd ſi tamen mutata voluntate, ante finem anni Sacerdos fiat, fructus retinere poteſt: imò & Epiſcopus diſpenſare poteſt, vt vicario ſubſtituto, ſtudiis per ſeptennium vacet.

Dixi 1. *Habens annexum ordinem ſacrum:* quia ſi is non ſit annexus, & Beneficium ſit ſimplex, licèt illud acceptet animo fructus lucrandi, & deinde vxorem ducendi, non niſi venialiter peccat, ſi aliàs officio ſuo ſatisfaciat, vt docet *Laym. c.17. Sanch.7. de matr. d.45. Vaſq.* Ratio, quia illa peruerſio ordinis non videtur grauis nec vllo iure vetatur, ideoque ad nullam fructuum reſtitutionem tenetur. Vnde *Garſias p.3. c.4. n.42.* talem ab omni culpa excuſat.

Dixi 2. *Voluntatem ſaltem conditionatam:* quia ſi ex iuſta cauſa poſtmodum ſtatus Clericalis minus illi conuenire videatur, poteſt animum mutare, etiamſi Beneficium ſit curatumque v.g. ſi primogenitus familiæ, aut frater vnicus ſine liberis decedat ſi opimum matrimonium ad conſeruationem familiæ nobilis, vel ad lites graues ſopiendas neceſſarium, offeratur. Ratio, quia non eſt mens Eccleſiæ, ita ad Eccleſiaſticum ſtatum obligare, vt hæ & ſimilia bona impediantur. *Laym. Leſſ. l.c.*

ARTICV

ARTICVLVS IV.

An liceat habere plura Beneficia?

Reſp. Plura Beneficia poſſidere, non eſt res ſimpliciter intrinſecè mala, nec omninò indifferens, ſed ſpeciem mali præferens; imò ordinariè illicita, & naturali iuri repugnans, (ſi talia ſint quorum vnum ad honeſtam ſuſtentationem ſufficiat) niſi iuſta causâ ex circumſtantia cohoneſtetur. Ita ferè *Lay.l.4.t.2.c.8.n.2.* ex *D.Tho.Leſſ. Azor.&c. comm.* Quia docet *Trid.ſeſſ.24.* pluralitas huiuſmodi magnam inordinationem inuoluit, dum minuitur cultus diuinus, Eccleſia operariis, fundator piâ intentione, pauperes vtiliores Eccleſiæ futuri ſuſtentatione priuantur. Hinc Beneficia diſtinguntur in Incompatibilia primi generis, in quibus adeptâ pacificâ poſſeſſione ſecundi, vacat prius; qualia ſunt plura Beneficia curata; item plures dignitates, perſonatus, duo Beneficia vniformia ſub eodem tecto: In incompatibilia ſecundi generis quæ etſi ſine peccato citra diſpenſationem obtineri nequeant, primum tamen altero obtento non vacat; qualia ſunt Beneficia reliqua reſidentiam poſtulantia, v.g. Canonicatus duo diuerſarum Eccleſiarum, in quibus recepta eſt conſtitutio *Trid. ſeſſ.24.c.12.de reform.* vt non liceat vltra tres menſes Canonicis ab Eccleſia abeſſe. Vnde *Laym.c.8. n.6.* docet, Canonicatus in Cathedralibus Eccleſiis Germaniæ, quæ ex immemorabili conſuetudine requirunt, tantùm reſidentiam medij anni, vel 3. menſium, inter compatibilia Beneficia numeranda.

Dixi; *niſi iuſtâ causâ cohoneſtetur:* qui per diſpenſationem plura Beneficia obtinuit, niſi iuſta cauſa ſubſit, in conſcientia non erit tutus, ſed tenebitur alterum reſignare, vt docet *Leſſ.n.124.*

Porrò iuſta cauſa diſpenſandi erit, euidens neceſſitas & vtilitas Eccleſiæ & quandoque etiam prærogatiuæ, & merita perſonæ, v.g. inſignis nobilitas, dignitas, ſcientia authoritas, virtus, &c. modò caueatur, ne Beneficiorum coaceruatio, facta etiam ob prærogatiuam perſonæ ad priuatum tantùm, & non ad commune bonum referatur. Imò ſine diſpenſatio

penſatione plura Beneficia, ſequentibus caſibus haberi poſſunt.

1. Si vtrumque adeò ſit tenue, vt neutrum ſufficiat ad ſuſtentationem: modò vtrumque ſit ſimplex, nec reſidentiam requirat.

2. Quando parochia eſt annexa Canonicatui, eique acceſſoria: tunc enim vtrumque per modum vnius poſſidetur, ita tamen vt teneatur Vicarium perpetuum in Eccleſia alere.

3. Quando Beneficia legitimè ſunt vnita.

4. Quando alius idoneus & dignus non reperitur.

5. Quando vnum Beneficium habetur in titulum, alterum in Commendam non perpetuam, ſed ad aliquot menſes, donec de idoneo prouideatur. Ita *Regin.* ex *Sylu.*

Quæres. An & quomodo Clerici teneantur ad reſidentiam?

Reſp. 1. Epiſcopos, & Parochos, eoſque, qui curatum Beneficium habent, iure diuino teneri. Nec ſufficit, ſi per alios adminiſtrent, niſi maius bonum vrgeat: quia contra rationem eſt, vt hic officium & fructus, alter onus habeat *Bonac. tract. 1. d. 5. de oblig. benef. p. 1.*

Reſp. 2. Ita teneri ad reſidentiam, vt ſi Epiſcopi intra annum vltra tres, & parochi vltra duos menſes abſque legitima cauſa, per Epiſcopum cognita & approbata, abſint, mortaliter peccent, & fructus non faciant ſuos. Ita *Trid. ſeſſ. 23. de reform. cap. 1. vid. Bon. loc. cit.* Notat autem *Dian. p. 9. t. 7. Reſ. 53. Bordon.* ſupradicta etiam habere locum in Superioribus, ſiue Prælatis regularibus; ideoque eos teneri tempore peſtis, etiam cum periculo, ſuis aſſiſtere.

Reſp. 3. Qui in Eccleſiis Cathedralibus vel Collegiatis, obtinent dignitates, Canonicatus, præbendas, vel portiones, ſi intra annum vltra 3. menſes abſint, primo anno mediâ parte fructuum, ſecundo verò anno omnibus fructibus, quos illo anno lucrati ſunt, priuandos, Quę tamen pœna eſt ſententię ferendæ, non latæ, vt conſtat ex *Trid. ſeſſ.* 24. *c.* 10.

Reſp. 4. Cauſas à reſidentiâ excuſantes eſſe, 1 Doctionem Theologiæ, vel Iuris Canonici: neque ad hoc

hoc licentiam Prælati aut Epiſcopi requiri;requiri autem ad doctiores literarum humaniorum, & Philoſophiæ, niſi contrarium habeat conſuetudo. 2.Studium Theologiæ, vel iuris Canonici; id enim per 5. annos etiam excuſat. 3. Obſequium Papæ, vel Epiſcopi, ad Eccleſiæ vtilitatem. 4. Licentiam legitimam ex quauis alia iuſta cauſa 5. Honeſtam conſuetudinem, vbi diſpoſitio Concilij non eſt recepta. *v.Bon.l.c.*

Reſp.5. Qui abſque iuſta cauſa abeſt, peccat mortaliter, non tamen tenetur ad reſtitutionem fructuum, ſi officio ſatisfecerit, niſi ad eam condemnatur,vel niſi id aliquo iure ſit expreſſum.

Reſp.5. Eos, qui ex legitima cauſa abſunt, non lucrari diſtributiones,iuxta *Trident.* niſi tamen abſint ad curanda negotia Eccleſiæ, ex commiſſione Capituli, vel omninò inuoluntariè, ob morbum, captiuitatem, iniuſtam excommunicationem, &c. *vid.Leſſ.lib.2.c.34.dub.29.*

ARTICVLVS V.

Quibus modis Beneficia amittantur?

Reſp. 1. Beneficia quatuor modis amittuntur. 1. Per mortem beneficiati. 2. Ex diſpoſitione iuris: idque vel propter alterius Beneficij incompoſſibilis conſecutionem,vel per profeſſionem religioſam,vel per contractum matrimonij, vel per commiſſionem criminis,v.g. hæreſis, ſchiſmatis, ſodomiæ (ſæpiùs exercitæ) cui amiſſio Beneficij ipſo facto eſt annexa,vt *vid.apud Leſſ.l.2.c.34.d.34* 3. Per ſententiam iudicis.4. Per liberam reſignationem: de qua.

Reſp 2. Reſignatio eſt ſpontanea proprij Beneficij dimiſſio, facta coram legitimo ſuperiore id acceptante. Eſtque duplex, ſcilicet Tacita, quæ fit ex iuris diſpoſitione, vt dum quis religionem profitetur: & expreſſa, quæ rurſus eſt duplex, ſcilicet Pura,quæ fit ſine conditione & pacto appoſito,coram Ordinario,qui Beneficium cuilibet alteri conferre poteſt;& Conditionata,ſeu in fauorem: eaque vel eſt ſimplex in fauorem,vt quando fit abſq; reſeruatione; vel ex qualificata,quando ſcilicet fit reſeruato ſibi iure regreſsûs, vel penſione,vel fru-

ctibus

ctibus aliquibus, quæ ob ſimoniam iuris humani, nonniſi in Pontificis manibus fieri poteſt. Et quamuis verius ſit, etiam reſignationem ſimplicem in Pontificis manus faciendam, cùm alioqui periculum ſit, ne Beneficiorum reſignationes ſpeciem quandam hæreditariæ ſucceſſionis acquirant, quod iura Canonica deteſtantur: probabile tamen eſt, in manus Ordinarij fieri poſſe, eò quòd permutatio in eius manibus fieri poſſit. Idque à fortiori verum eſt, ſi fiat ſine modo obligatorio; quamuis additâ deprecatione, vt perſonæ certæ conferatur. Idque obſeruari poteſt, vbi non eſt recepta Bulla *Pij V.* quamlibet perſonæ ſucceſſuræ deſignationem prohibens, quam citat *Laym. hic c. 17.*

Porrò vt reſignatio conditionata valida ſit, requiritur. 1. Vt Beneficium ſit reſignantis, cùm reſignatio ſit iuris ſui dimiſſio. 2. Vt fiat liberè. 3. Vt fiat in manibus eius, qui poteſt admittere, ſcilicet Pontificis, Ordinarij, Collatoris, vel inſtitutoris, iuxta dicta. 4. Vt acceptetur à Prælato, in cuius manibus fit: quia ſine acceptatione ius ſuum reſignans non perdit. 5. Vt conferatur illi, in cuius fauorem cum clauſula conſueta, *(non aliter nec aliàs)* eſt reſignatum. 6. Vt is, cui confertur, acceptet: aliàs enim reſignans non perdit Beneficium, propter clauſulam, *non aliter*. 7. Requiritur conſenſus Patroni, vel electorum, prout Beneficium eſt patronatum vel electiuum 8. Si reſignans ſit infirmus, vt à reſignatione ſuperuiuat 40. dies: aliàs enim per obitum vacare cenſebitur. 9. Vt ſi reſignatio fiat in curia Romana, intra 6. menſes à ſupplicatione oblata computandos, in loco Beneficij publicetur: ſin autem extra curiam, intra menſem: alioqui ſi contingat reſignantem mori, antequam reſignatarius cepit poſſeſſionem, Beneficium per obitum vacare cenſebitur. *Leſſ. & Laym. c. 17.*

Reſp. Permutatio Beneficiorum, quæ eſt quædam ſpecies conditionalis reſignationis, fit, cùm duo beneficiati, vnum vel plura ſua Beneficia, Pontifici non reſeruata in manus Ordinarij, alteriuſve Epiſcopali auctoritate præditi, reſignant cum conditione, vt is poſtea viciſſim alteri alterius Beneficium confe-

conferat. Quod quandoque Epiſcopus inſtituere poteſt, ſi neceſſitas ita exigat; vocatis tamen iis, quorum intereſt, ſcilicet Patrono & Collatore inferiore. Ad hanc autem omnia requiruntur, quæ ad reſignationem in fauorem. *v. Leſſ.c.*31*.d.*35*.& 6.Laym.c.*17*.Bon.de ſimon.d.*1*.q.*4*.§.*12.

Quæres 1. An licitæ ſint permutationes coram Ordinariis, in menſibus reſeruatis per concordata Germaniæ Reſp. Affirmatiuè, quia per reſeruationem concordatorum, non cenſetur Pontifex voluiſſe conditionem Ordinariorum Germaniæ deteriorem facere, quàm Epiſcoporum extra Germaniam, coram quibus id ſimpliciter licet.

Quæres 2. An licitum ſit permutare Beneficia, compenſatâ fructuum æqualitate?.

Reſp. 1. Non licere, ſi Beneficium copioſius; non ſeparatis prouentibus à titulo, permutetur cum tenui. Ratio, quia exceſſus ille, eo ipſo quo manet annexus titulo, eſt debitus titulo, ideóque pro eo nihil exigi poteſt quin etiam exigatur pro titulo.

Reſp. 2. Poſſe peti compenſationem, ob huiuſmodi permutationem à Pontifice, pro incommodo temporali, quod alter ſubit, ſpoliando ſe prouentibus ſui Beneficij; ideóque talis compenſatio non eſt pretium Beneficij, aut prouentuum annexorum, ſed conditio, vt ſe indemnem ſeruet, ſine qua conditione nollet ſe ſpoliare.

Reſp. 3. Iura prouentuum poſſe ſeparari à titulis, & primò nudos titulos, deinde alio contractu iura prouentuum, vtpote temporalia, permutari, compenſato exceſſu opulentioris, idque authoritate ſolius Papæ. *v. Leſſ. l. c. Bon. l. c.* §. 12. *n.* 11.

Quæres 3. An licitè permutetur Beneficium, hac lege, vt expenſæ litis, vel Bullarum, refundantur per recipientem? Reſpond. Videri permutationem ſimoniacam, ſi impenſæ ſint cauſa impulſiua permutationis, ſine qua actus non fuerit futurus. Idem de ſimili reſignatione affirmarem. *v. Leſſ. loc. cit. Bon. l. c. n.* 9.

ARTICVLVS II.

Quid & quotuplex ſit penſio?

Reſpond. Penſio eſt ius percipiendi fructus ex alieno

alieno Beneficio. Eſtque triplex, 1. Temporalis, quæ datur propter miniſterium temporale, v. g. Cantori, æditiuo, patrono, & defenſori Eccleſiæ. 2. Spiritualis, quæ fundatur in titulo merè ſpirituali, vt quæ datur Concionatori, Coadiutori, Epiſcopo, Parocho, &c. 3. Media, quæ fundatur in ſtatu ſpirituali, non tamen officio ſpirituali, vt quæ datur Clerico pauperi, vel Parocho ſeni ad ſuſtentationem; vel quæ datur cauſâ reſignationis & litis componendæ. Duæ poſteriores dicuntur Clericales, quia Clericis; prima Laicalis, quia Laicis, tantùm datur.

Porrò circa penſiones *Laym. c.* 18. & *Leſſ.* 34. docet hæc: 1. Etſi eam deſignare proprium ſit Papæ; id tamen etiam Epiſcopum poſſe in cauſis ſpecialibus, & neceſſariis, v. g. propter paupertatem & ſenium reſignantis, vel litis compoſitionem, vel propter adæquandos fructus, in permutatione Beneficiorum. 2. Debere eſſe moderatam, ita vt beneficiato relinquatur ſufficiens ſuſtentatio: talis autem plerumque cenſetur tertia pars fructuum. 3. Ad penſionem non requiri conſenſum patroni, vt quidam volunt, quia id nullo iure ſtatutum eſt. Neque vllum fit præiudicium per impoſitionem penſionis, cùm is fructus non percipiat ex Beneficio, ſed tantùm habeat ius inſtituendi, & præſentandi, quod ei non adimitur. 4 Penſionarius poſt conſtitutionem *Pij V.* vbi ea eſt recepta, tenetur recitare Officium B. V. nec facit fructus ſuos, ſi omittat. 5. Penſionem extingui morte Penſionarij, ſicut vſusfructus morte vſufructuarij. Poſſet tamen Papa facere perpetuam, ex plenitudine poteſtatis. De venditione & redemptione penſionis. *v. Lay. c.* 18. & *Leſſ. l.* 2. *c.* 35. *d.* 22. *Bon. l. c.* §. 13.

DVBIVM II.

De Horis Canonicis.

ARTICVLVS I.

Qui obligentur ad Horas?

Reſp. 1. Clerici maiorum Ordinum etiam ſuſpenſi excommunicati, degradati tenentur, tum iure Eccleſiaſtico, tum generali conſuetudine Eccleſiæ.

Dixi,

& plenum dominium Beneficij, ſi fructus percipiant, vel percepturi ſint, tenentur ad Horas, *Leſſ. & Laym. l.4. t. 2. c.4.* ex communi & *Concil. Lateranenſi* ſub Leone X. Ratio, quia Beneficium datur propter officium. *Vnde reſolues.*

1. Non tenentur ante acceptam poſſeſſionem nec, ſi ſine ſuâ culpa fructus nullos percipiant, nec percepturi ſint. *Lay. l.4 t.2. c.5. n.3.* quia non habent Beneficium ſecundùm omnem effectum. Videntur tamen pro ratione fructuum teneri ad aliquoties legendum. *Trull. l.c.*

2. Tenetur is, qui etſi (ſiue ſine, ſiue cum ſua culpa) non recipiat omnes ſuos fructus, recipit tamen tantam partem, quæ ſufficit ad ſuſtentationem. *Bon. d.1. q.6. p.3.*

3. Tenentur ij, qui primo, aut etiam ſecundo anno, percipiunt fructus, eò quòd aſſignetur fabricæ, vel prædeceſſori mortuo: quia etiam ipſi mortui fruentur eodem priuilegio, & ſic pro tota vita ſatisfaciunt fabricæ *Bon. p.4. n.22. Laym. c.5. Suar. Reg. &c.* Contraria tamen ſententia non eſt improbabilis, & negat *Leſſ.* cum *Caiet.* ſe talem damnaturum, eò quod vel reſignare, vel mori ante poſſit, & ſic non frui anno gratiæ. *Lay. l. c. Pala. Trul. d. 13. §.3.*

4. Tenentur & ij, qui habent Beneficium tenue octo v.g. vel decem aureorum; quia iura omnibus indiſtinctè obligationem Horarum imponunt, ſicut iis, qui ſunt in maioribus ordinibus, ita probabiliter *Sylu. Azor. Suar. Palaus, Bon. d.1. q.2. p.4. n.17. & commun.* contra *Sotum, Leſſ. Rodr. & Dian. R.9. Mald.* qui dicunt, ſi habet Beneficium tam tenue, vt tertiam partem mediocris ſuſtentationis alicuius Clerici non adæquent, non teneri *vid Dian. l.c. Eſcob. tr.5. E.6. cap.13.* quorum ſententiam non damno *v. Trull l.1. c.7. d.12. §.3.* vbi notat eum qui habet plura Beneficia tenuia, ex quibus competentiam habeat, teneri ad Horas.

5. Non excuſatur, qui primis annis parum recipit, eò quòd fructus expendat in ſubſtitutum: quia Horarum onus Beneficio annexum, & perſonale, cum quo ſponte acceptatur. *Bon. l. c.* ex *Azor. Vaſq.*

6. Si

6. Si filius à patre coactus ad ſtatum Eccleſiaſticum, percipiat ipſe fructus; tenetur ad Horas: ſecùs, ſi percipiat pater: hic verò ad reſtitutionem obligatur, *Laym.c.5.n.2.*ex *Leſſ.l.2.c.34.dub.3.*

7. Probabile eſt, eum qui non reſidet ex legitima licentia vel diſpenſatione, ideoque fructus non recipit, non teneri ad horas: quia obligatio hæc eſt propter ſuſtentationem datam. *Trull. l.1.c.7.d.13.* §.3, ex *Sanch.&c.*

8. Non tenentur qui habent præſtimonia, (quæ ſolent dari adoleſcentibus, in ſubſidium ſtudiorum) eò quòd non ſint propriè dicta Beneficia. Ita *Med. Garſias*, & *Leſſ.* contra *Nau.Sotum*, & *Rodr.* Rectè tamen monet *Lay. c. 5. n.6.* conſiderandam rationem præſtimoniorum, Quod ſi enim dentur in titulum perpetuum, & habeant annexum aliquod obſequium ſpirituale, quod per laicum expediri nequit, eſſe Beneficia Eccleſiaſtica, proindeque obligare ad Horas: ſecùs, ſi conſiſtant in ſolo temporali obſequio. Similiter non tenentur penſionarij, cùm penſiones non ſint proprie dicta Beneficia, vt *dubio præced.* videri poteſt, Quod limitat *Eſc. t.5.E.6.c.4.*ex *Palao*, ſi fruantur penſione, ob ſecularia obſequia; ſecùs, ſi titulo Clericali. Denique neque tenetur Coadiutor ſi non adminiſtrat; quia obligatio tenet proprietarium. *Palaus, Eſcob.l.c.vid. Laym.c.5.n.9.*

9. Etſi habens plura beneficia ſatisfaciat vnica recitatione horarum, tenetur tamen tot facere commemorationes; quot ſunt beneficia, ſeu patroni beneficiorum; quia par eſt omnium ratio. *Bon.Trull.l.c.n.27.*

ARTICVLVS II.

Quanta ſit hæc obligatio?

Reſp.1. Eſt tanta, vt peccet mortaliter, quiſque habens hoc onus, Horas, vel notabilem earum partem omittit. Ita *communiter omnes* contra *Angelum, V. Horæ*, & *Richardum*, qui dicunt non eſſe mortale, niſi quis habeat conſuetudinem omittendi quam ſententiam *Leſſ.* non audet dicere probabilem, quòd ſit contra torrentem Doctorum. Ratio quia violat præceptũ in re graui pertinenti ad virtutem

tutem religionis. Ex dictis *reſoluuntur hi Caſus.*

1. Non eſt mortale, omittere vnum pſalmum, lectionem, vel quid ſimile, vt habet communis contra *Nauar.* nec tertiam partem paruæ Horæ, contra *Azor. & Mald.* quia non cenſetur pars notabilis Talem autem dicit: *Palaus l. 1. p.5.* eſſe in Matutino; quod eſt æquale vni paruæ horæ. *Sanch. in ſum. to.1. l.1. c.18. n. 8.* dicit tres lectiones cum reſponſoriis, in feriali officio eſſe materiam paruã In paruis Horis, dicit *Fern.Fill.& Laym.* dimidium, eſſe notabilem quantitatem. *v. Eſcob.l.c.c.13.n.107.* vbi docet, vnam paruam Horam non eſſe partem notabilem, reſpectu totius officij quod per modum vnius eſt præceptum. Verùm hoc merito reiicitur ab aliis.

2. Eſt mortale, ſi omittas vel vnam integram ex Horis, (quarum ſunt ſeptem, Matutinum cum Laudibus, Prima, Tertia, Sexta, Nona, Veſperæ & Completorium) vel dimidiam etiam ex breuioribus, (vt docet *Fern.Reg.Fill.Suar.Laym.* contra *Bon. & Leſſ.*) vel ex Matutino 9. lectiones cum reſponſoriis, vt *Sanch.1.mor,c.18* aut partem æquiualentem Horæ vni minimæ, vt *Suar.de rel.t.2.l.4.c.45.& Gauantus*; vel vt alij, vnum Nocturnum *vid. Bonac.d.1. quæſt.5.p.1.Dian.p.2.t.12.Reſ.26.& 41.*

3. Siue omiſſio Horarum (abſtrahendo à multiplicatione actuum voluntatis) ſit vnum numero peccatum, vt vult *Bon.* ſiue ſint plura formaliter vt docet *Leſſ.* ſiue vnum multiplex, vt *Suar.* ſiue vnum pluribus æquiualens, vt *Fill.* loquitur; probabile tamen eſt, in confeſſione explicandum, quot Horæ ſint omiſſæ: eò quòd ſit circumſtantia tenens ſe ex parte obiecti, & conſtituens actum in ratione ſua indiuiduali. *Bon.l.c.Leſſ.Suar.Fill.*

Reſp.2. Tanta eſt obligatio, vt inducat ei onus reſtitutionis fructuum, pro rata omiſſionis officij, qui titulo Beneficij ad Horas tenetur, ſi elapſis 6. menſibus poſt adeptam poſſeſſionem, (iis enim etſi grauiter peccet omittendo, non tamen tenetur ad reſtitutionem) culpabiliter officium non recitauerit. Patet ex *Conc. Later.ſub Leon.X.* Sed quia dubium fuit vtrũ hoc Conc. eſſet receptum, *Pius V.* Bullam

Digitized by Google

Horas aliquoties neglectas, ad reſtitutionem.

5. Reſtitutio hæc fieri poteſt, vel pauperibus amicis, vel aliis, vel ipſi etiam beneficiato, ſi pauper eſt. Item impendi poteſt in fabricam domus, vel meliorandos agros Beneficij; quia hæc nomine fabricæ etiam intelliguntur, apud *Suar.& Bon.* Denique aliquando compenſari poteſt, offerendo ſuffragia pro defunctis, aliiſque precibus, vt *v. Bon. l.c.p.4.* & ſic etiam per alium, ſeu per officium aut preces ab alio ad tuam intentionem recitatas, & à te defunctis applicatas, ſatisfieri poſſe docet *Quintan.tom.8.ſ.6.* Nec continuo damnandum, qui ordinariè recitare ſolitus, ſemel v. g. vel bis in anno amiſit, etſi nihil reſtituat, docet *Sotus, Med. Fill.c.* 10.*n.*316.317.

6. Qui pecuniam, quam ob neglectas horas tenetur reſtituere, ſiue erogare in vſus pios, impendit in alios quàm vel in pauperes, vel fabricam beneficij; non ſatisfecit (ſecundùm ius commune, vbi Concilium Lateranenſe, vel Bulla Pij V. eſt recepta) obligationi ſuæ, niſi aliud ferat conſuetudo, vel ſtatutum alicubi receptum: quia disertè præcipitur reſtitui pauperibus, vel fabricæ beneficij, *vide Banac.q.2.p.2.& 4.*

7. Poſſe aliquando beneficiatum excuſari à reſtitutione, (ob Horas neglectas) titulo pecuniæ expenſæ, (intellige poſt omiſſionem Horarum) etſi non iſto intuitu, in pauperes, vel alios, vſus pios, cenſet *Dian.p.3.R.57.* ex *Laym.l.3.ſ.5.t.2. cap.12. num.9.* eſſe probabile: tum quòd quidam Authores ita ſentiant: tum quod videatur eſſe virtualis intentio omnium dantium Eleemoſynas, ſatisfacere per illas omnibus obligationibus quas ſuis peccatis contraxerunt: tum quòd leges Eccleſiaſticæ benignè debeant explicari. Addit *Ioann.de Salas, de leg.d.15.ſeſſ.2.n.27.Vaſq.* Si Canonicus groſſam, ſeu corpus ſui Canonicatus verè & abſolutè lucretur priùs quàm omittat officium, non teneri ad reſtitutionem, propter omiſſionem ſequentem; eò quòd pœna non ſit, vt fructus iam ſuos factos reſtituat, ſed vt fructus non faciat ſuos. Sic illi apud *Dian.p.2.t.12.R.8.* vt infra *art.4.§.6.in fine.*

8. Vb
I

8. Vbi Bulla Pij V. non eſt recepta, poteſt videri probabile, beneficiatum ad dictam reſtitutionem non obligari, vt habet *Syl. V. Cleric.*

ARTICVLVS III.

Quæ excuſent à recitatione Horarum?

Reſp. Hæc ſequentia. 1. Infirmitas grauis, v. g. dolor notabilis capitis, ita vt ſine incommodo, vel incremento morbi, legi non poſſint. Dixi, *grauis* quia leuis, v. g. dolor ſtomachi, aut pectoris, vel etiam aliquando febris tertiana, aut quartana non excuſat, cùm toto die non affligat. Ita *Nauar. Fill. Lay. Bon. d.1.q.6.p.1.* Porrò taliter excuſatus non tenetur, vt quidam volunt, audire alium legentem, nec alium ſubſtituere, vt habet. *Fill. & Sa V. Horæ:* ſi tamen commodè poteſt, & ſolet legere cum ſocio, tenetur, vt habet, *Leſſ Bon. v. Dian. p.2.t.12.R.43.*

2. Iuſtum impedimentum, v. g. metus proditionis, inter hæreticos. Item grauis vel repentina occupatio, vel opera charitatis maioris momenti, quàm Horæ quæ ſine ſcandalo, vel graui incommodo tuo, vel alterius omitti non poſſint. Quo modo etſi Concionatores, vel Confeſſarij aliquando excuſari poſſint idque ex benigna Eccleſiæ intentione, vt docet *Syln. Suar. & Laym. &c.* tenentur tamen anticipare, ſi poſſint, v. g. ſi manè præuideas, te totâ die confeſſionibus occupandum, quæ differri non poſſint. Ita ex *Suar. & Azor, Bon. l. c. p. 2. n. 1. & 2. &c. communiter.*

Ex hoc capite dicunt etiam aliqui, non teneri te repetere, quod neglexiſti, (nec recitando, nec audiendo) dum thurificando ad Magnificat, vel Benedictus, vel libros neceſſarios c[illegible]umferendo, vel lectionem mox cantandam præuidendo, vel alia in choro neceſſaria peragendo, occupatus fuiſti. Quia Chorus totus pro eo, qui in re, ad officij celebritatem pertinente, occupatur, videtur ſupplere; & non tantùm ſuo, ſed etiam aliorum miniſtrantium nomine, recitare aut canere. Ita *Laym. l. 4. tr. 1. c. 5. n. 7. Henr. Sylu. Azor. Sot. Melfeſius, Naldus, Arag. Regin. citati à Dian. p. 2. t. 12. R. 13.* Idem de eo, qui choro organis muſicis, alternis verſibus reſpondet, dicunt *Nauar. Sanch. Arag.*

&

Digitized by Google

& *Rodrig.*apud *Lay.l.c.* ſcilicet eum non eſſe obligatum, vt etiam voce proferat:ſed negat *Eſcob.t.5. E.6.v.Trul.d.16.*

3.Cæcitas,*Bon p.2.num.4.&c.communiter.*

4. Carentia Breuiarij inculpata. Quod ſi tamen memoriter poſſis dicere, vel totum officium, vel vnam Horam, teneris. Si verò tantùm ſcias pſalmos, vel lectiones, vel capitula, dicit *Fill. tom.2. t.21. cap.9. num.* 287. citans *Nauar. & Suar.* item *Eſcobar.E.6.n.*149. probabile eſſe,non teneri; quia pſalmi vt ſic, non ſunt Hora Canonica, ad quam tenetur Clericus. Idem dicit *De Beneſ.t.1.p.2.c.1. num* 221. *Mald. in 2.2. tom.10.c.1.d.5 & Sancius in ſelect.d.15. num.1. citati à Diana* eò quòd lectiones & Capitula ſint pars (licèt minor) maximè principalis, ita vt abſque illis, non ſit officium Canonicum. Idem concedit *Sanch.l.1. c.19.* in Matutino feſti duplicis,vel ſemiduplicis. *v.Bon.p. 2.n.6.Dian. p.2.t.12.R.30.&* 43. Verum hæc probare non auſim, ſed potiùs quod docet *Bon.d.1.q.6.p.2.* impeditum ex aliqua dictarum cauſarum, ſi poſſit dicere partem notabilem,ad id teneri,aliàs ad nihil. Denique ſi quis careret breuiario quo vti ſolet v.g. Romano tenetur legere aliud, quod habere poteſt: quia per vtrumvis impletur ſubſtantia præcepti.*Cruſ.Eſcob.Dian.p.9.t.9.R.25.*

5. Diſpenſatio: quàm ſine cauſâ,ſolus Papa dat validè: cum cauſa Epiſcopi. Et ſic Subdiaconum, qui ex diſpenſatione Pontificia ducit vxorem, hoc ipſo liberari ab onere Horarum, contra *Bonac. & Azorium,* docet *Sanch.de matr.l.8.d.8. Dian.p.8.t.3. R.34.*

ARTICVLVS IV.

Quomodo recitandæ ſint Horæ?

Reſp. In recitatione Horarum ſequentes circumſtantiæ ſunt ſeruandæ. 1. Vt recitentur iuxta præſcriptum Breuiarij Romani, iuſſu Pij V. editi, ſaltem publicè. Excipe Religioſos,qui habent peculiare Breuiarium ordinis; & Eccleſias,quæ 200. annis ante inſtitutionem Breuiarij per Pium V.peculiare habuerunt:eæ enim ſine conſenſu Epiſcopi illud mutare non poſſunt.Priuatim tamen omnibus

etiam regularibus, probabile eſt licere, ex conſuetudine, vti Romano, vt docet *Leſſ.c.37.d.12.Rodr.&* *Sa V.Horæ.Bon.d.1.q.3.p.1.* Adde, quòd qui eo vtitur, ne quidem in choro obligetur ad pſalmos pœnitentiales, graduales, officium defunctorum, (excepto die animarum) Officium tamen B.V. in choro recitari debet, vbi eſt conſuetudo. Ita *Fill. & Bon.* ex Bulla Pij V. & Clementis VIII. Item tenetur ad Litanias diebus Rogationum; tum quia ſunt pars officij eo die; tum quia peculiaris de ea eſt conſtitutio. Ita *Bon.l.c.* ex *Fill.* Et contrarium probabile eſſe dicit *Dian.p.2.t.12.R.42.* ex *Vaſq.* item *Eſcob.t.5.E.6.* Quòd ſi autem ex inaduertentia, vel neceſſitate, v.g. quia lectiones de feſto nullas habes, officium mutes ita vt dicas de feria, quando erat dicendum de Sancto, vel contrà, nullum erit peccatum, nec obligatio repetendi, licèt conſultum ſit repetere ea, quæ ad proprium officium pertinent ſi verò ſtudio idem mutes: aliud ſentiendum videtur, cùm ratio non ſit eadem: Quanquam quod eo caſu venialiter tantùm pecces, nec tenearis repetere, vel reſtituere quidquam, eò quòd ſubſtantia præcepti ſit impleta, probabile eſſe cenſeat *Eſcob. t.5.E.6.c.5.Dian p.3.t.12.R.3.* Item *Cai.Sylu.Binſf. Azor, Valent.Leſſ.Fill. &c.* citati à *Bon.d.1.q.1.p.1. n.17. & Dian. l. c.* contra alios multos, quos citat & ſequitur *Barb. Laym.* verò *l.4.t.1.c.5.n.4.* cum *Suar.* limitat, niſi per fraudem quaſi multò longius in multò breuius, v.g. paſchale mutetur: (licet *Car.* apud *Dian.p.7..11.Reſ.6.* contra communem ſentiat, etiam ſic præceptum impleri, & venialiter tantùm peccari) aut idem pro libitu toto anno dicatur quia eſt grauis inordinatio. *v. Trul.d.14.n.11.* vbi docet, eum qui per errorem legit hodie de Sancto, qui cras v.g. colitur, poſſe cras legere de Sancto, qui hodie celebratur, ne his hoc anno omittatur; imò ita faciendum eſſe vult *Quintan. t.8.ſing. 10.* Verùm contrarium rectiùs tenet *Villalob.* eò quòd præſtet ſemel, quam bis errare: idque multis bene confirmat *C. Lugo Reſp.l.5.d.8.* Similiter eum qui per errorem, vel obliuionem de feſto duplici, vel ſemiduplici non recitauit de proprio, poſſe de

eo

eo legere primo die non impedito 9. lectionum officio, docet idem *Quintan. t.8. ſ.9.* eſſe probabile. Verùm & hoc meritò reiicit *C. Lugo l. c.* & ipſe *Quintan.* contrariam ſententiam agnoſcit probabiliorem. Denique qui in aliquibus horis errauit, (legendo v. g. de feria, quando erat de feſto, vel contra) agnoſcens errorem, non debet eum continuare, ſed reliquas horas legere iuxta officium eo die currens, vt in iis ſaltem conformet ſe toti Eccleſiæ vel communitati, cuius eſt pars, & obſeruet legem quantum poteſt. *C. Lugo l.c.*

2. Pronunciatio vocalis exterior; ea enim eſt de ſubſtantia præcepti. Et ſi quidem cum ſocio legis (quod rectè, ſit & eſt conformè primæ inſtitutioni Eccleſiæ, ac publico orandi ritui, eſtque licitum, etiamſi is ad eas non obligetur, nec interitis attendat. *Bon. q. 3. p. 2. §. 1.*) ea pronunciatio adhibenda eſt, vt ab eo exaudiri poſſis, eumque audire viciſſim. *Sa* tamen *V. Horæ*, putat ſatisfieri, etſi quædam non percipias, quæ à ſocio dicuntur; neque ideo aliquid ſcrupulosè repetendum eſſe: ſi verò ſolus legas, ita legendas eſſe, vt audire te ipſum poſſis docet *Regin. & Suar.* ſed probabile eſt, id non requiri, cùm Eccleſia id non percipiat, vt docet *Azor. p. 1. l. 10. c. 11. q. 4. Bonac. & Dian. reſol. 11.* admittitque *Fill. tr. 23. c. 3. n. 117.* pro ſcrupuloſis Si plures duobus recitent officium ſimul, non debet vnus vnum, alter alterum, tertius tertium verſum recitare, ſed alternatim facto duplici tantum choro, ſiue plures ſint ex vna parte, ſiue pauciores; quia ſic habet vſus, & praxis Eccleſiæ: ſecùs eſt de lectionibus, quarum primus primam, ſecundus ſecundam, tertius tertiam recitat, (imò alicubi conſuetudo permittit vt omnes ab vno recitentur) aliis audientibus. *Bon. d. 1. q. 5 p. 2. §. 1.* ex *Suar. Azor. & Laym.* addens etiam ſatisfacere eum, qui lectiones, vel orationes, vel capitula, vel reſponſoria tantùm audit, & non recitat. *vid. Bon. l. c. Trullea. d. 16. n. 17.*

3. Pronuntiatio integra, ſine ſyncopa, & abbreuiatione verborum & ſyllabarum, & abſque præcipitantia. *Bon. d. 1. q. 3. p. 2. §. 1.* Ex quo tamen de-

fectu in publico faciliùs peccati, poteſt mortaliter, ratione ſcandali, & ſeuerioris præcepti Eccleſiæ, quàm in priuato. *Azor. & Fill. t. 2. l. 23. c. 2. Eſcob. Dian. p. 2. t. 12. R. 32.* vbi addit, 1. Eum, qui cum tali, qui vltimas ſyllabas abſcindit, recitat officium, ſatisfacere ſuo officio, nec teneri repetere. 2. Quādo in cantu, propter nimiam celeritatem & abſciſſionem ſyllabarum, (vel alia de cauſa) audientes non poſſunt verba recipere, & attendere, ordinariè tantùm eſſe peccatum veniale, neque obligari ad iteratam recitationem officij; niſi adſint contemptus, vel graue ſcandalum; ſeu notabilis corruptio, & deformatio verborum, in toto cantu. *v. Dian. l. c. Syluium, & Trull.* 15. vbi ex *Nauar. Azor. Leſſ. & Palao* negat ſatisfacere eos, qui cum ſociis recitant ita feſtinanter, vt nondum expletis à ſocio verſiculis, ipſi incipiant; quia pars quæ anticipatur, non communicatur cum ſocio, qui eam audire nequit. Excuſat autem ex *Nau. Sa. & Suar.* ſurdum qui alios in choro canentes non intelligit, nec ſequi poteſt.

4. Pronunciatio continuata vnius Horæ: ſi autem interruptio nobili tempore, ſine cauſa fiat, erit tamen veniale tantùm, vt ait *Fern. Lay. & Leſſ. d.* 10. quia ſinguli pſalmi, ſuam completam ſignificationem habent, ſi iuſta ex cauſa fiat, nulla culpa erit, nec repetenda priora. Quod verùm eſt, etiam ſi animo repetendi interrupiſſes: conſilij tamen eſt ſi interruptio longa eſſet, repetere ab initio pſalmi vel nocturni: imò probabile eſt, nocturnos ſingulos ſeparatim, ſaltem intra trium horarum ſpatium dici poſſe (quod certum videtur, ſi iuſta cauſa concurrat) quia ſecundùm quoſdam antiquitus ita fiebat, vt docet *Fill. t. 23. c. 6. & Bon. q. 5. p. 3. Eſcob. &c.* Addit *Quintanad. t. 8. ſ. 3.* lectiones, ſiue tres ſint, ſiue nouem poſſe abſque culpa graui, ſine cauſa, & cum hac abſque vlla culpa diuidi à pſalmodia eiuſdem matutini. Diuiſio autem matutini à laudibus, non dicit interruptionem officij; vnde priuatim fieri poteſt ſine cauſa. *Dian. p. 5. t. 14. Reſ.* 48. ex *Bon. Fill. Sanch. &c.* Item *Trull. l. 1. c. 7. d.* 11.

5. Ne inuertatur ordo Horarum abſq; iuſta cauſa: quod ſi tamen fiat, erit tantùm veniale; quia ordo iſte,

iſte, ſaltem extra chorum, non eſt ſub præcepto, niſi ſecundariò, & tanquam circunſtantia minoris momenti. Quòd ſi autem per inaduertentiam, vel ex iuſta cauſa mutes, v.g. vt amico, vel ægro, qui tecum legere cupit, ſatisfacias, nullum erit peccatum: vel ſi in choro dicantur poſteriores Horæ, cum tu necdum dixeris priores; vel ſi inter orandum aduertas te aliquid omiſiſſe, vel priorẽ Horã. nondum dixiſſe: perges enim & ſupplebis in fine Similiterq; ſi cauſa, vel neceſſitas inſtet Horas dicendi, potes dicere Laudes, dilatis lectionibus, vel aliquo ſimili, quod ad manus non eſt. *v. Bon. q. 3. p. 4.*

6. Vt niſi iuſta cauſa excuſet, dicantur tempore præfixo à iure, vel conſuetudine: quæ nunc obtinuit. Vt Matutinum, & Laudes, abſoluto Completorio in Eccleſia, horâ circiter quartâ, & ſecundum *Bon.* etiam tertiâ dicantur: & hieme quidem, mediâ horâ ante ſolis occaſum dici poſſe, ait *Fill.* ex communi ſententiâ; cùm etiam priuilegium quibus cõcedatur, v. horâ ante occuſum dicant. Quod tamen non eſt ſignum, id ſine priuilegio fieri non poſſe, quia talia ſæpè dantur ad tollendos ſcrupulos, & dubia, quæ ſequuntur ex veritate opinionum. Iuxta eandem ſententiam non peccabit, ait *Bon.* qui primam, tertiam, ſextam, & nonam duabus vel tribus horis, poſt ortum ſolis dicit: tum quia eſt moderata & conſueta poſtpoſitio; tum quia tempus à iure præſcriptum magnam latitudinem, teſte conſuetudine, habet: erit tamen veniale, Matutinum, ſine cauſa, ad veſperum differre, vel ante prandium, ſine cauſa Veſperas & Completorium dicere; quia hæc eſt inſueta inuerſio. In Quadrageſima autem Veſperæ legi poſſunt priuatim poſt prandium, cùm rubrica breuiarij feria IV. Cinerum non imponat præceptum. *Nauar. Sanch. Trull. d. 18. n. 6.*

Dixi, *ſine cauſa:* quia ſi iter, aliáve cauſa vrgeat ſecundùm *Caiet.* & alios, omnes Horæ manè dici poſſunt, vſque ad Veſperas incluſiuè. Denique ad vitandum mortale, ſufficit dici omnes à media nocte, vſque ad alteram mediam noctem; præterquam quòd Matutinum pridiè poſſit anticipari. Quòd ſi intra dictum tẽpus quis Horas nõ dixerit,

peccauit quidem, non tamen tenetur poſtmodum dicere;quia ſunt onus affixum diei; etſi ſupplendo poſſit, ſecundum quoſdam, reſtitutionem ſubterfugere, eò quòd rependat æquale. *Molfeſ.* 3. *to* 2. item *Maior. Palud. Ledeſma,&c.* apud *Henriq.l.* 13. *c.*13.*Bon. d.*1. *q* 5.*p. n.*5. vbi dicit, eam ſententiam eſſe probabilem,citatque pro ea *Suar. & Fill.* ſed malè, quia hi loquuntur tantùm de primo medio anno : vel ſpectato ſolo iure naturæ,& ſecluſo iure poſitiuo.Expreſsè autem,eam ſequitur *Quintan.t.*8. *ſ.* 6. vocatque veriorem contrariâ. Vide etiam *Dian.p.*2.*t.*12.*Reſ.*24.

7. Vt deuotè,& cum attentione interna,virtuali ſaltem, recitentur, ſiue ea ad Deum ſit, ſiue ad ſenſum verborum, ſiue, vt ait *Caiet.* ad verba ſolùm. Quàm poſtremam ſufficere, rectè notat *Leſſ.* ſuppoſito tamen animo orandi,vacandi Deo. Vnde attentionem confuſam ſaltem ad Deum,& ad verba includit, cùm alioqui attentio præcisè ad ſola verba, nihil ab externa attentione differre videatur. Ita communiter contra *Nauar. & Syl. & Con.* qui nullam attentionem internam requirunt, ſed tantùm externam, quæ excludat omnem actionem incompoſſibilem cum attentione interna,licet animo voluntariè inter ea diſtraharis Quæ ſententia, ſecundùm *Laym. & Leſſ.* non eſt improbabilis ; & vtilis,tum ſcrupuloſis, tum confeſſariis, ne beneficiatis ſine attentione Horas recitantibus, imperent reſtitutionem fructuum:partim ob Doctorum authoritatem, partim quod hoc præcepto tantùm materiales quædam preces,earumque externa pronunciatio, (per quam, ſicut per hymnos organo cantatos, à Deo aliquid Eccleſia poteſt impetrare) præcepti videantur ; deuotio verò tanquam finis præcepti extrinſecus ad eius ſubſtantiam non pertineat. Verùm noſtra ſententia eſt communior, & probabilior. Et probatur :ſine oratione enim internâ, nulla eſt oratio ; ergo hoc ipſo,quod ſub mortali ad orationem obligaris, ſub mortali item ad aliquam attentionem ex prædictis obligaberis.Nec refert,quod Eccleſia non poſſit per ſe actus internos præcipere; poteſt enim eos præcipere,vt ſunt

ne

neceſſarij ad actus externos debitè præſtandos, vt ſint actus virtutis. Quo modo cùm poſſit præcipere confeſſionem, poteſt etiam contritionem. Dixi, *cum attentione interna, virtuali ſaltem:* etſi enim melior ſit actualis, ſufficit tamen virtualis; quam *Bon.* & alij communiter dicunt manere ex actuali, quamdiu non reuocatur expreſsè, vel tacitè per diſtractionem voluntariam, vel actionem cum debita attentione incompoſſibilem. Vnde licèt inuoluntariè diſtraharis, virtualiter tamen attendis. 1. Si in genere intenderis officium dicere, modo conſueto, vel animo laudandi Deum, vel ſatisfaciendi tuo muneri. 2. Si cum confuſa aliqua apprehenſione & propoſito, opus conſuetum faciendi recites. *vid. Bonac. d.* 1. *quæſt.* 3. *p.* 3. Ex dictis reſolues.

1. Is qui dubitat ob euagationem mentis, an aliquid omiſerit, ſi probabilem coniecturam habeat, ſe dixiſſe, vel quia propoſuit initio attendere, vel quia ſe reperit in fine v.g. pſalmi, præſumere poteſt, ſe dixiſſe, ſi ex libro, vel memoria, cætero qui non errare ſolita, dixit; proindeque melius erit ſi non repetat, ad vitandas anxias conſuetudines, & ſcrupulos, & vt totum officium ſine perturbatione decurratur. Ita *Binsfeld. c.* 11. *d.* 13. *Laym. c.* 5.

2. Qui ſponte diſtractus nullam harum attentionum habuit grauiter peccauit, teneturque ſecundùm ſententiam communem, Horas repetere, nec fructus facit ſuos: quia non fecit opus præceptum, quod erat, vt deuotè oraret. *Sotus, Nauar. Reg. Fern. Suar. Bon.* & *Trull. l.* 1. *c.* 7. *d.* 17. vbi ex *Nau.* addit non excuſari à mortali eum, qui recitationem horarum ita differt, vel ita ſe componit, vt aduertat ſe ſommo præoccupandum; v.g. ſi Completorium veſperi reſeruet dicendum in lecto, ſciens ſe tunc ſomno ſolere obrui. Quidam tamen Doct. paulò antè citati negant, eo caſu neceſſariam eſſe repetitionem; eò quòd ſubſtantia operis ſit impleta, abſque circunſtãtia deuotionis. Multoq; magis probabilius iidẽ negãt, obligationẽ reſtitutionis; eò quòd ad illam tantùm teneantur, qui officium omiſerunt, non qui diſtractè dixerunt. *v. Bon. l. c. Leſſ. Lay.* & *Dian. t. de Horis, R.* 1. & 2. *Eſcob. t.* 5. *E.* 6. *c. vlt. n.* 62.

 3. Cum

3. Cum recitatione officij coniungere actiones quæ notabiliter non impediunt, (v. g. induendi, abluendi) veniale eſt, ſi fiat ſine cauſa; aliàs nullum. *Eſcob.l.c.c.7.* Qui verò aduertenter occupat ſe aliqua re impoſſibili cum attentione interna, v.g. ſcriptione lectione, &c. grauiter peccat, & præcepto non ſatisfacit; atque adeò tenetur repetere. *Nauar.Suar.Bon.Trull.l.c.*

DVBIVM III.

Quid Clerici poſſint circa diſpoſitionem fructuum ſuorum Beneficiorum?

Reſp. 1. Clerici Beneficiarij, quoad eam partem bonorum Eccleſiaſticorum, quæ neceſſaria eſt ad congruam ſuſtentationem, & decentiam ſtatûs, ita ſunt domini, vt de iis poſſint liberè diſponere. Vbi rectè notat *Nauar.* hanc congruitatem & decentiam habere latitudinem, & ſuos gradus: proindéque, ſi infimum congruæ ſuſtentationis pretium ſint floreni 300. medium 400. ſummum 500. Clericus autem infimo viuat, de reliquo liberè poſſe diſponere. Ita *commu.* quia id acquiſiuit vt ſtipendiũ ſuſtentationis, quaſi mercedem operis præſtiti.

Reſp. 2. Probabilius etiam eſt, contra *Nauar. & multos Canoniſtas*, Beneficiarios non regulares ſecùs enim eſt de Regularibus, vt *v. Lugo t.1.d.4.ſ.1. n.2.* abſolutè eſſe dominos omnium ſuorum prouentuum, ideoque etſi in profanos vſus expendant, non teneri ad reſtitutionem. Eſt communior inter recentiores, apud *Binſf. Mald. & Bon. d.4.p.1.* ex *S. Th. Sot. Mol. &c.* tum quia fructus faciunt ſuos, vt ſupponit *Trid. ſeſſ. 24. c. 12.* tum quia aliqui non poſſent fructuum dominium in alios transferre (extra pios eſus) omneſque eorum donationes & contractus eſſent inualidi, & vt tales à iudice declarandi & bona Eccleſiæ reſtituenda: quòd cùm nunquam ſit factum, præſumi non debet eſſe faciendum. *C. Lugo d.4 n.1.* Quo non obſtante teneri eos ad bona Eccleſiaſtica, congruæ ſuſtentationi ſuperflua, expendere in pios vſus, tam eſt communis ſententia, vt *C. Lugo d 4. n. 10.* dicat, nimis ſingularem eſſe ſententiam *Petri Hurt. & Dia.* dicẽtium, eos ſatisfacere, (ſi ſecluſis grauibus neceſſitatibus) erogent

in

ſiñ communibus neceſſitatibus, quartam partem redituum Eccleſiaſticorum, vel certè dimidium eius quod congruæ ſuſtentationi ſupereſt. *v. C. Lugo l. c.* vbi plurimis pro ſe citatis Auth. oſtendit *Tol. Mol. & Ban.* malè citari pro contraria ſententia; imò ipſummet *Hurt. & Dian.* in ea non perſtitiſſe, atque nulla vel authoritate, vel ratione fulciri: ac denique ſuam multis probat, præſertim ex *Trid. ſ. 21. c. 5. de ref.* oſtenditque, iſtam obligationem naſci ex iure, non tantùm humano, ſed etiam diurno naturali. Vide etiam *Bon. l. c. p. 2.* Porrò congrua ſuſtentatio Clerici cenſetur, quæ neceſſaria eſt, ad ſtatûs & familiæ ſuſtentationem, ſecundum conditionem ſtatûs, gradus, dignitatis, qualitatis, & regionis, in qua habitat. *Bon. l. c. Molin. Lay. C. Lugo &c.* Vnde reſoluuntur hi Caſus.

1. Congrua ſuſtentatio non eſt æqualis reſpectu omnium, quia plus requirit, Epiſcopus, quàm Diaconus; Decanus, quam Canonicus, Canonicus in Eccleſia principali, quàm Parochus; debilis & tener, quam robuſtus & valens: & quod ſufficit in vno loco, non ſufficit in alio. Quapropter attendi debet ad vſum aliorum timoratæ conſcientiæ, in eodem gradu, &c. Nec obſtat, quod Beneficiarius emerſerit ex humili, quo minus poſſit ſtatui ſuo conuenientes ſumptus facere, vt ex *Molin.* docet *C. Lugo l. c v. Bon. l. c. n. 8.*

2. Nomine congruæ ſuſtentationis, etiam intelligitur, debita hoſpitalitas, non tantum in pauperes peregrinos (qui maximè commendantur Clericis à Trid.) ſed etiam vrbanos *C. Lugo n. 66.*

3. Debita, quæ Clericus contraxit pro ſua ſuſtentatione; vel ob piam cauſam, poteſt ſoluere ex reditibus Eccleſiaſticis; non item, quæ contraxit ante Beneficium obtentum, niſi ſit pauper. *Ibid. n. 67.*

4. Poteſt Clericus ex bonis ſuperfluis, licitè in ſtudiis alere ſuos conſanguineos, ſi aliunde non habent; eò quòd parentes vel nollint, vel non poſſint alere in ſtudiis. *Ibid. & Bon p. 2. n. 13.*

5. Si habet ſorores pauperes, vel filios ſpurios, ex fructibus Beneficij, dotare licet, ſi aliunde non poteſt; quia naturali iure debet illis alimenta, in-

quorum locum ſuccedit dos. *Mol. Binſf. &c.* Cauendum tamen ſub mortali, ne vel illas notabiliter ſupra ſtatum exaltet; vel hos legitimis æquet: etſi nobilis plus poſſit dare, quam alius infimæ ſortis. *v. Laym. l. 4. tr. 2. c. 3. n. 4.*

6. Si bona ſuperflua expendat in vſus profanos: v. g. in venationes, canes, equos, paraſitos, ludiones, luxum, in amicos, cognatóſque ditandos, &c. (quod intellige de quantitate notabili in genere prodigalitatis, quæ longè maior eſt, quàm in genere furti) grauiter peccat quidem, non tamen tenetur ad reſtitutionem; quia eſt dominus fructuum, & conſequenter neque is, qui accepit. Ita contra *Nauar. &c.* communiter Doct. alij ex *Trid. ſeſſ. 21. c. 1. Azor. 2. 2. l. 7. c. 8. q. 2. v. Laym. l. 4. t. 2. c. 3. n. 4. Bon. d. 4. p. 2. n. 9. & p. 4 n. 1. &c.*

Quæres 1. Quæ teneantur in pios vſus expendere? Reſp. Ea omnia, quæ acceperunt, ſiue ab Eccleſia, ſiue ab aliis, tanquam procuratores cultus diuini; non autem illa, quæ vel in cultum diuinum oblata non ſunt, vel iam ab Eccleſia in cultum diuinum ſunt expenſa. *C. Lugo d. 4.* Ratio, quia priora habent annexam obligationem religionis, poſteriora non: vel ſi habuerunt, ea iam eſt extincta, per expenſionem in pios vſus. *Vnde reſoluuntur.*

1. In profanos vſus expendi poſſunt à Clericis bona patrimonialia, eáque, quæ hæreditate, induſtriâ, donatione, alióve modo, vt Laici, acquirunt, viuendo interim ex Beneficiis. Item quaſi patrimonialia, hoc eſt quæ acquirunt quidem vt Clerici, non tamen vt reditus Beneficij ſed vt ſtipendia alicuius officij Clericalis, v. g. ratione concionis, pro miſſa, funere, officio defunctorum, adminiſtratione ſacramentorum, anniuerſariis, &c. *Sanch. C. Lugo l. c. n. 23. Bon. p. 2. n. 19.*

2. Probabilius eſt, in profanos vſus poſſe expendi diſtributiones, ſiue præſentias (vt vocant) quæ Beneficiariis ob præſentiam in Choro diſtribuuntur. Ita *Sylu. Bon. C. Lugo n. 24. Bon. p. 2. n. 17.* contra *Sanch. &c.*

3. Fructus qui dantur ob Capellaniam, vel Vicariam non collatiuam, ſed ad nutum amouibilem, poſſunt

poſſunt expendi in vſus profanos : quia non ſunt fructus Beneficij, (hoc enim confertur per collationem Canonicam (ſed bona quaſi patrimonialia *v.C.Lugo n.*28.

4. Probabiliter etiam Penſionarius licitè ſuam penſionem expendit in vſus profanos: quia eam Papa extrahit ex reditibus Beneficij, & dat alteri qui id Beneficium, non habet. *C. Lugo l. c.* contra *Bon.&c.* Secùs eſt de eo, qui Beneficium habet in commendam, quia ſubſtituitur loco Beneficiarij. *Ibidem.*

5. Partem, quam Clericus parcè viuendo, ſibi ſeruat ex congrua ſuſtentatione, licitè expendit in vſus profanos, quia expenſa eſt iam antè in vſus pios. *Ibid. & Bonac.d.*4.*p.*2 *n.*14.ex *Molin.*

Quæres 2. Quid intelligatur nomine vſus pij?

Reſp. Qui vel ad cultum diuinum, vel miſericordiam ſpiritualem, aut corporalem ordinatur: v. g. ad cultum templorum, neceſſitatem pauperum hoc eſt, eorum, qui non habent neceſſaria, ſiue ad naturam, ſiue ad ſtatum ſeruandum: item in vſum religioſorum, in Capellanias Miſſas, ſuffragia pro defunctis, hoſpitalia, &c. *Vnde reſoluuntur ſequentes Caſus*

1. Clericus ſuperflua expenderit in vſus profanos, v.g. emerit ſibi bona immobilia, non poteſt hæc retinere; quia obligationi bonis iis annexæ nō ſatisfecit, & adhuc poteſt ſatisfacere, cùm bona empta pretio æquiualeant. *C. Lugo n.*43.*v.Bon.n.*20.

2. Qui in vſum profanum, à Clerico bona accipit dono ex ſuperfluis, poteſt excuſari à peccato, ſi eum non induxit ad talem donationem, neque per eam Clericus redditur impotens, ad ſuperflua expendenda in vſus pios. *v. C. Lugo n.*40. Quia Clericus ex patrimonialibus, vel quaſi patrimonialibus poteſt ſubſtituere.

4. Clerici quidem ex conſuetudine multis locis recepta, licitè poſſunt teſtari de reditibus Beneficiorum, non tamen niſi ad cauſas pias, etſi enim vbi conſuetudo inualuit, etiam in vſus profanos validè teſtentur, peccant tamen mortaliter. *v. Leſſ.l.*2. *c.*19. *d.*4. *Laz.l.c. Bon.d.*4.*p.*3.*n.*2. *&* 5 *Trid.ſeſſ.*2. *c.*1.

c.1. de ref. ſequitur ex dictis. Niſi tamen fecerint cum facultate Papæ; quæ licèt ſuperueniat teſtamento iam condito, facit tamen illud conualeſcere *Sanc. Salas, Dian. p. 8. t. 3. R. 99. v. ſuprà l. 3. t. 5. c. 4.*

DVBIVM IV.

Quis ſit habitus Clericorum, quæ artes: officia: actiones iis prohibeantur?

Reſp. 1. Clericos maioribus ordinibus initiatos; vel etiam maioribus; ſi habeant Beneficium, quoad habitum obligari ad ferendam tonſuram, & veſtem Clericalem; quæ non debet eſſe virgata, in qua diuerſi coloris virgæ ducātur, nec partita ſeu diſſecta.

Reſp. 2. Quoad artes, prohibetur macellariorum, tabernariorum, ioculatorum, quorum etiam ludis, vti & haſtiludiis, prohibentur intereſſe. Item medicorum aut chirurgorum, vbi opus eſt inciſione aut aduſtione; niſi, vt habet *Nauar.* erga pauperes aut propinquos aut in neceſſitate.

Reſp. 3. Quoad officia, prohibetur (ſi ſint beneficiati, vel initiati ſacris) officium Iudicis in cauſa ſanguinis, Aduocatorum, Patronorum, Tabellionum, ſeu Notariorum, in placitis ſecularibus. Quod addo, quia in ſpecialibus quibuſdam caſibus hæc licent, v. g. aduocare pro perſonis coniunctis & miſerabilibus. Ratio autem eſt, quia Clericus non debet ſe immiſcere negotiis ſæcularibus, *Sayr. l. 12. cap. 25. num. 6.* (qui tamen concedit inſtrumenta ab eo facta valere,) *Bonac. in precep. d. 10. q. 3. p. ult. Laym. l. 2. t. 1. c. 8. n. 4.* & notat conſuetudine inductum eſſe, vt officio Cancellarij, Conſiliarij, imò etiam Iudicis fungi poſſint in cauſis ciuilibus.

Reſp. 4. Quoad actiones, prohibentur arma portare, niſi in itinere, tabernas intrare, venationi clamoſæ vacare (quod addo, quia venatio ſine ſtrepitu, recreationis cauſa, permittitur) accipitres vel falcones alere pro venatione aleis aut taxillis ludere, mercaturam aut negotiationum lucri cauſa, (non tamen neceſſitatis) exercere, cohabitare mulieri, niſi ſit mater, ſoror amita, aut certè talis, qua cum nullum periculum aut ſcandalum immineat. *Laſſ. l. 2. c. 5. d. 9. n. 40. Caiet.* tamen *V. Clericus,* contra

contra *Angel. & Nauar.* docet, horum & ſimilium tranſgreſſionem non eſſe mortalem, ſi abſit temeritas, contumacia, contemptus & ſcandalum. *vid. Laym. lib. 5. tr. 8 c. 12. n. 2. & 3.* Nec refert ait, quod tranſgreſſor ſit excommunicandus; quia hæc pœna eſt ſententiæ ferendæ, quam non niſi contumax poſt monitionem incurrit. Quod tamen vniuerſim *Nauar.* putat eſſe laxius, maximè cum Canones vtantur verbo, præcipio. Vnde ait eſſe mortale, ſi habitum vel tonſuram non geſtent. Quod reſtringit *Bonac. diſp. 8. de ſacram. q. 1. p. vlt. n. 8.* ſi ſint initiati maioribus ordinibus, aut habeant Beneficium, & tonſuram, vel habitum longo tempore, abſque iuſta cauſa, non geſtent, tunc enim peccare mortaliter; citatque pro ſe *Reg. Nauar. Henriq. Vaſq.* Negat tamen *Sylu. & Laym. loc. cit.* ſi non ſit notabilis exceſſus ſupra loci conſuetudinem. Negotiari verò eſſe mortale, concedit idem *Laym. lib 3. tr. 4. c. 17.* & alij commun. Sed de hoc *vide ſuprà lib. 3. c. 3. dub. 7. de emptione & venditione.*

CAPVT III.

De ſtatu & officio perſonarum ſecularium quorumdam, præſertim iudicialium.

DVBIVM I.

Quæ requiruntur ad legitimum iudicium?

Reſp. Hæc tria. Primum eſt, Iuriſdictio ſine qua ſententia nulla eſt, & peccatur mortaliter, vt ex *D. Thom. 2. 2. q. 60.* habet communis. Quare peccat Iudex ſecularis, ſi perſonas, aut cauſas merè Eccleſiaſticas, ad ſe trahat: vt & Eccleſiaſticus, ſi merè ciuiles. Niſi fortè per accidens, ob defectum iuſtitiæ in foro ſeculari, aut niſi ſint cauſæ miſerabilium perſonarum. Porrò quæ cauſæ dicantur merè ciuiles, quæ Eccleſiaſticæ, & quæ mixtæ, noſſe oportet iudices, & iuriſperitos, poteſtque videri apud *Laym. liber 4. cap. 2. vid. Card. de Lugo d. 37. ſ. 3.*

Secun-

2. Iudex carens neceſſariâ ſcientiâ, non debet abſolui, niſi factâ renunciatione officij, vel niſi firmum habeat propoſitum renunciandi. Ita *S. Thom. 2. 2. q. 76. a. 2. Caiet. Clauis regia lib. 12. c. 13. n. 2. Reg. l. 25. n. 675. Nauar. cap 25. Farinac. 3. p. q. 3. art. 16.* Ratio, quia nullus poteſt officium, cuius munia obire non poteſt, retinere, præſertim cùm damno vel periculo proximi.

3. Si Iudex ex magna imperitia malè iudicet, tenetur ad intereſſe parti læſæ, & ad expenſas litis: vti etiam, quotieſcunque notabile damnum, ſiue in ſuperfluis expenſis, propter eius culpabilem ignorantiam, partibus litigantibus accidit. *Bon. Card. de Lugo ll. cc.*

4. Si Iudex agnoſcat, errorem à ſe (etſi ſine graui culpa) commiſſum, in præiudicium litigantis, tenetur, ſi poteſt citra infamiam, impedire errorem: v. g. monendo occultè partem læſam, vt ſibi appellatione, vel aliter conſulat. Quia id pertinet ad debitam muneris executionem. *C. de Lugo l. c. n. 3.*

Reſp. 2. Iudex tenetur cauſas iudicare, & celeriter expedire. Quia ex officio tenetur cuique tribuere ſuum. Quod non facit, ſi ſententiam ſine iuſta cauſa differt. *Vnde reſoluuntur ſequentes Caſus.*

1. Iudex mortaliter peccat contra officium ſuum differendo valde notabiliter cauſarum expeditionem, ſine iuſta cauſa. *Sylueſt. V. Iudex quæſt. 2. Clauis reg. cap. 12. n. 8. Nauar. c. 25. n. 14. &c.* cum *Bonac. d. 10. quæſt. 2. part. 3.*

2. In caſu dicto, idem Iudex tenetur parti læſæ damna & expenſas, quæ ex iniqua dilatione ſecutæ ſunt, reſtituere: quia eſt earum iniuſta cauſa. *Ibid. Auth. ll. cc.*

3. Si Iudex in exequenda cauſa, & proferenda ſententia negligens, aut iniquus ſit, non tantùm parti læſæ, ſed interdum etiam fiſco tenetur: v. g. ſi mulctam pecuniariam, quam ex conſuetudine, vel lege communi debebat imponere Reo, ſine cauſa intermiſit. *S. Thom. 2. 2. q. 67. a. 4. ad 3. Sylu. V. pœna q. 28. Salon. Laym. l. 3. tom. 2. cap. 5. num. 7.* contra *Azor.*

ARTI

ARTICVLVS II.

Quid Iudici ſeruandum circa inquiſitionem?

Tribus modis procedi poteſt contra criminoſos, 1. Via accuſationis, cùm eſt aliquis actor, qui ſpondet ſe obiecta probaturum 2. Via denunciationis, cùm deferens crimen, non vult ſuſcipere onus probandi, 3. Via inquiſitionis, quæ triplex eſt. 1. Generalis, quando in genere quæritur, an leges ſeruentur. 2. Specialis, quando de certa perſona, & certo crimine quæritur 3. Mixta, quando vel ſola perſona, vel crimen ſolum eſt ſpeciale, vt ſi quæratur quis Caium occiderit.

Reſp. 1. Iudex ſine vlla data occaſione, ex ſolo officio ſuo, poteſt inſtituere inquiſitionem generalem: in qua tamen eius poteſtas non extendit ſe ad occulta elicienda, de quibus nulla eſt fama. Ratio prioris eſt, quia id neceſſarium eſt Reipub. nec cuiquam fit iniuria. Ac licèt quorundam ſcelera detegantur; id fit per accidens præter intentionem: cui incommodo bonum commune præualet. Ratio poſterioris eſt, quia inde maxima ſequerentur incommoda. *Farin. Leſſ. liber 2. capite 28. d. 13.* Vnde reſolues.

1. In hac inquiſitione, ſubditus etiam rogatus ſub iuramento, non tenetur, imò nec poteſt, prodere criminoſum occultum. *Lay. l. 3. t. 6. c. 2. Leſſ. l. c.*

2. Si talem reuelet, peccat contra iuſtitiam (niſi fortè cederet non tam in pœnam, quàm certã eius, qui deliquit, emendationem, vel ad graue malum ab aliis auertendum) cùm enim crimen, vt ponitur, probari non poſſit, ac proinde ex eius reuelatione non poſſit aliud ſequi quàm infamia, nullum habet ius reuelandi. *Lay. ib. & t. 3. p. 2. c. 4.*

3. Si in hac inquiſitione, ex relatione duorum vel trium, deprehendatur alicuius criminis author, poteſt per tales teſtes contra illum procedi, vt habet praxis communis. *Lay. l. t. 3. p. 2. c. 4. n. 4.*

Repſ. 2. Quando crimen eſt manifeſtum, ignoratur auctor, licet Iudici quærere in genere, quis fecerit, non tamen in particulari, v. g. an Petrus fecerit; niſi infamia aliqua aut iudicia præceſſerint. Pars prior patet, tum ex praxi Iudicum, tum ex incommo-

commodis contrarij. Ratio poſterioris patebit ex ſequentibus. *v. Bon. d. 10. in 8. præceptum q. 2. p. 5.*

Reſp. 3. Vt Iudex faciat inquiſitionem ſpecialem debet ſaltem regulariter præcedere infamia, vel quid æquipollens, quod iuſtam det cauſam. Ratio eſt, tum quia alioqui diffamaret ſine cauſa; tum quia Iudex procedere debet ex ſcientia publica, quam non habet, niſi per accuſationem vel confeſſionem Rei, vel euidentiam facti, vel per infamiam ad quam non ſufficiunt duo teſtes qui iurent ſe vidiſſe crimen admitti, quia adhuc eſt occultum; ſed requiritur, vt rumor ſit ſparſus per maiorem partem communitatis, id eſt, ciuitatis, viciniæ, vel monaſterij, neque à maledicis ſit exortus; etſi hac in re tutum ſit, ſequi praxin communem bonorum virorum, & Rerumpub. vt habet *Laym. l. c. & Leſſ. dub. 15, art. 19* ex aliis *Bon. l. c.* Vnde reſolues Caſus.

1. Antequam Iudex procedat ad inquiſitionem ſpecialem vi infamiæ, ipſa infamia priùs examinari debet, & probari per teſtes ſaltem duos, qui nominent perſonas, à quibus id publicè audiuerint. *Nauar. Rub. de iud. Trul. l. 8. c. 1. d. 17.*

2. Iudex infamatum de vno crimine, v. g. adulterio, non poteſt interrogare de alio, de quo non eſt infamatus, v. g. furto; quia eſſet inquiſitio ſpecialis ſine præuia infamia. *Salon. Caiet. Trul. l. 8. c. 1. d. 18.* niſi tamen crimina ſint connexa, vel vnum ſit circumſtantia alterius. *Ibid. & Sanch. 2. p. conſ. l. 6. c. 3. d. 21.*

Dixi in Reſp. *Regulariter*, quia ad ſpecialem inquiſitionem non requiritur infamia præuia in caſibus certis, quos v. apud *Leſſ. l. 2. c. 29. d. 15. Bon. t. 2. d. 10. p. 5. Sanch. 2. p. conſ. l. 6. c. 3. d. 16. Trul. l. c.*

ARTICVLVS III.

Quid liceat Iudici circa quæſtiones ſiue torturam?

Reſp. 1. Ad torquendum Reum (ſi tamen torqueri poteſt (requiruntur alicuius grauis criminis ea ſaltem indicia, quæ faciant ſemiplenam probationem, id eſt, reddant rem plus quam probabilem; qualia habentur, v. g. teſtis vnus omni exceptione maior, Rei confeſſi extra iudicium, item probabiliter etiam aſſertio duorũ vel trium criminis ſociorũ

in

in criminibus exceptis ; præterquam veneficij, (in quo, an ex ſola denunciatione complicum , & quo modo procedere liceat. *vid. Tann.tom.* 3.*d.*4.*de iuſt. dub.*2.*&* 3. *Laym. l.*3.*t.*6. *cap.*5.) item fama publica à viris honeſtis orta ac per teſtes probata, cum alterius indicij adminiculo (nam fama ſola non probat, ſed habet ſe inſtar accuſatoris.) *Laym. l.*3.*tr.*6.*cap.*5. *n.*9.ex variis. Ratio reſponſi eſt, quia tortura inſtituta eſt ad ſubſidium probationis, quando argumenta & indicia ſunt valde efficacia, vt ſic plena probatio eliciatur : nam confeſſio Rei (ſi eam ratificet extra torturam, maneatque in eâ vſque ad ſequentem diem) ex ſemiplena probatione facit plenam. *Leſſ.l.*2.*c.*29.*d.*17. *Delrio l.*5.*ſ.*3. *Laym.l.c.*

Dixi in reſponſione , *ſi tamen torqueri poteſt* quia quædam perſonæ prohibentur torqueri niſi in criminibus exceptis : tales ſunt viri in magnâ dignitate conſtituti, Officiales Principum, Vrbium Gubernatores , Nobiles Equeſtris Ordinis , Milites , Doctores, eorumque liberi; item impuberes, ſenes, memoriâ vacillantes, prægnantes, & nondum confirmatæ à partu. *Delrio ſ.*9.*Binſ.c.*6.*C.de Lugo d.*37. *ſ.*14. Vnde reſolues.

1. Peccat Iudex grauiter, ſi non priùs omnia alia media mitiora detegendæ veritatis tentet , quàm ad torturam deſcendat.

2. Torturâ ſimpliciter abſtinendum eſt, quando adeſt plena probatio criminis , quia ad hanc ordinatur tortura, *Nauar.Leſſius,loc.cit.*

3. Inſufficientia ad torturam indicia ſunt, ſi cadauer occiſi ſanguinet ad præſentiam alicuius ; ſi ſagæ non poſſint lachrymari. Item illicita eſt probatio per aquas &c. de quibus *vid.Delrio lib.*5.*Leſſ. n.*176.*Trull.l.*8.*c.*1.*d.*21.

4. Peccant Iudices , qui in cauſis criminalibus, aut notabilis infamiæ, Reum comprehenſum, antequam habeant probationem contra ipſum, iuramento abſtringunt , ad dicendam veritatem , de omnibus pertinentibus ad caſum , ob quem comprehenſus eſt. *Nauar .cap.* 18. *numer.* 41. *& cap.*25. *num.*36. Additque; idem eſſe, ſi (etſi ſine iuramen-

to)

to) minis, terroribus, tormentorum oſtenſione, hominem turbent, & implicent, vt ſibi contradicens circumſtantiam aliquam reuelet, quâ conuincatur & puniatur. *v.Card.de Lugo d.40.n.1.*

5. Si Iudex extorſerit confeſſionem per iniuriam, v.g. ſi torſerit exemptos, ſine ſufficientibus indiciis, ſi dolo malo, mendaciis, fictâ impunitatis promiſſione induxit ad fatendum, vel aliter, (ſiue quoad ſubſtantiam, ſiue quoad modum) notabiliter exceſſerit in tortura, confeſſio nulla eſt, nec poteſt ex ea procedi: imò tenetur Iudex ad compenſationem damnorum, vt docet *Card. de Lugo d.37. ſ.14.num.157.v.Leſſ.c.19.dub.18. Laym.l.3.t.6.c.5.* vbi etiam dolos bonos, quos *Delrio* ſuggerit Iudici, planè reiicit. *v. Tan.tom.3. d.4.q.2. d.2. Trull. l.c.*

6. Licet Reus confeſſionem iniuſtè extortam poſtridie ratificet, nihilominus Iudex non poteſt procedere ad punitionem Rei, vel complicis occulti: quia cùm confeſſio fuerit irrita, conſequenter etiam ratificatio ex ea orta. ex *L. penult. ff. de quæſt.* atque adeò etiam cognitio per illud medium parta, eſt iniuſta *Nauar. Salon. Leſſ. Sayr. Trull.l.c. d.10.*

Reſp.2. Grauiùs torqueri poteſt, contra quem grauiora ſunt indicia, non tam ita, vt moraliter ſit impoſſibile tormenta ſuſtinere, habitâ ratione perſonarum. Vnde ſi hic excedatur, confeſſio extorta erit inuoluntaria, & habenda pro nullâ, etiamſi extra tormenta coram Iudice ratificet, metu nouæ torturæ. *Lay.c.5.n.11.*

Reſp.3. Semel tortus, ſi nihil eſt faſſus, iterum torqueri non debet, niſi noua criminis indicia ſuperueniant: quia per torturam priora eligit. Si verò crimen in torturâ faſſus, extra eam reuocet coram Iudice, repeti tortura poteſt: tum quia indicia manent in ſuo vigore; tum ob inconſtantiam. Si verò tertio tortus ac confeſſus, tertiò retractet, abſoluendus eſt: quia preſumendum eſt, vi tormentorum coactam fuiſſe confeſſionem, ideoque nullam. *Leſſ.c.29.d.17.* Excipiunt quidam, ſi indicia ſint grauiſſima, quæ violentam præſumptio-

nem

Digitized by Google

nem pareant, crimen malitioſè à Reo negari. *Lay. loc.cit.vid.Card.de Lugo d.37.n.156.Dian tom.3.tr.6. R.16.& 23.Trull. l.c.* vide infrà *hic dub.6. & 7.* An quando, & quomodo Iudex poſſit interrogare Reum de complicibus, *v.Trull.lib.18.c.1.d.12.*

ARTICVLVS IV.
Quid ſeruandum Iudici circa ſententiam & pœnam?

Reſp. 1. Iudex debet iudicare ſecundùm leges. Vnde inferior Iudex ordinariè non poteſt pœnam relaxare, vel minuere, etiamſi actor conſentiat, niſi aliquando ad bonum Reipub. aliud neceſſarium eſſe dictaret Epiikia, vel niſi de priuata tantum iniuria actoris ageretur. S.*Thom.2.2.q.65.art.5. Regin lib.25.n.643.Bon.&c.Trull.lib.8.c.1.d.12.*

Dixi, *inferior*: quia ſupremus, ob iuſtam cauſam id poteſt: ſine cauſa tamen grauiter peccaret, ſecundùm *Caiet.V. Iudex*, quia animaret delinquentes, & concurreret ad peccatum. An autem liceat intercedere apud Iudicem pro liberatione Rei, *vid. Bon.loc.cit.& Trull.l.c.*

Reſp. 2. Si in aliqua causâ fuit Aduocatus, in eadem Iudex eſſe, & ſententiam ferre non poteſt. *L.eos in princ.C.de appell.& & Prætor.de iuriſd.* quia iudicium eius habetur ſuſpectum, propter affectum ad vnam partem, vt ex communi Doct.docet *Sanch. l.Conſil.c.vn. dub.26.* (additque *num.3.* ſententiam non forè validam: quod tamen alij negant, ſi ſit Iudex ordinarius) *Card. de Lugo de iuſt. d.41.ſ.1. n.4.vid. etiam Dian. p.3.t.5.miſc.R.56.* vbi ex *Corduba* ſentit talem Iudicem in conſcientia peccare, ſi ſine affectu, ſecundùm leges, alterâ parte inſciâ iudicet.

Reſp.4. Quem Iudex priuatâ ſententiâ ſcit eſſe nocentem, ſi iuridicè ſit probatus innocens, non poteſt condemnare: quia iudicat vt perſona publica, ideoque ſequi debet ſcientiam publicam, ac procedere ſecundùm allegata, præſertim in fauorem Rei. *D.Thom.2.2.q:67. Nauar.c.25. Caiet. Fill. Leſſ.Bonac.d.10.q.2.p.2.*

Reſp.4.

Reſp.4. Quem Iudex priuatim ſcit eſſe innocentem, ſi iuridicè probatus ſit nocens, tenetur omni modo liberare, ſi poteſt, v.g. impediendo accuſationem, extrahendo iudicium, aperiendo carcerem, (ſi ſine maiore malo poteſt) remittendo cauſam ad ſuperiorem; & ſi ſic nihil efficiat, probabiliter quidem plurimi Doctores tenent, cum *S.Thom.l. c.* ob rationem paulò antè datam, quòd poſſit condemnare: verius tamen videtur contrarium, quod cum aliis docet *Leſſ.l.2.cap.19.d.10.Sa V. Iudex, Petrus Nauar. Fill. Bon. d.10. quaſt.2.p.2. num.2.Tol.&c.vid. Card. de Lugo d.17.ſ.14.* quia directè occidere innocentem, eſt intrinſecè malum; ergo quomodocumque ſciatur eſſe innocens, erit peccatum. *Leſſ.l.c.* In cauſis tamen ciuilibus & criminalibus minoribus, tantùm agitur de pœnis pecuniariis poteſt etiam Iudex, ſecundùm hos auctores, ſimpliciter procedere ſecundùm allegata & probata: tum quia innocens per appellationem poteſt reſtitui in integrum; tum quia Reſp. habet poteſtatem in bona ſuorum ciuium, quando bonum publicum id requirit; vt in hoc caſu, ne forma publicorum iudiciorum cum populi ſcandalo euertantur. *v. Laym.c.2.n.8.Leſſ.d.10.Bon.l.5.n.4.*

Quæres 1. Quid faciendum Iudici, cùm vtrimque ſunt ſententiæ probabiles in quæſtione iuris, v.g. an ex teſtamento minùs ſolemni debeatur hæreditas?

Reſp. debet ferre ſententiam ſecundùm opinionem de iure probabiliorem, ſaltem ſi ſit Iudex ſupremus. Neque tunc videtur tenendum, quod quidam docent, eum ſatisfacere conſcientiæ, ſi cauſam adiudicet defendenti ſe probabiliter, licet altera probabiliùs. Ratio, quia Iudex eſt conſtitutus, vt ſecundùm merita cauſæ, & ſententiam, quæ ei maximè videtur rationi conſona, cauſam decidat; quia alioquin eſſet acceptor perſonarum.

Dixi, *ſi ſupremus ſit*: quia ſi ſententia aliqua communiter ſit recepta in tribunali ſuperiore, Iudex inferior videtur ſecundùm eam poſſe iudicare, licet minùs probabilem: quia videt probabiliorem, cum honoris ſui præiudicio, reuocandam in

ſuperiore tribunali. *Laym.l.1.tr.1.ca.5.§.3.num.16.* ex *Sylu.Vaſq. &c.v.* tamen *Card. de Lugo d.37 ſ.10.*

Reſp. 2. Si opiniones oppoſitæ æque probabiles videantur, non licebit vni eorum adiudicare totum pro ſuo arbitrio, cùm vterque æquale ius habeat; ſed ſuadebit compoſitionem; imò etiam imperabit, in caſu nimis intricato; (aliàs enim non licet) vel, vni dimidium, & alteri alterum dimidium iuris aut rei, de qua lis eſt, adiudicabit; memor interim axiomatis: quòd *ſi partium iura ſint obſcura, potiùs fauendum ſit Reo, quàm actori. Ibid. Bonac. de peccatis, d.2.q.4.p.9.*

Quæres 2. Ad quid teneatur Iudex, qui ſententiam iniuſtam tulit.

Reſp. 1. Si dolo, vel (vt dixi *d.2.a.1.*) magnâ imperitiâ id fecit, litem fecit ſuam, id eſt, damnum partis læſæ in ſe tranſtulit, cui tenetur reſtituere, *Bonac. d.10.q.2. p.4.* ex *S.Thom. &c. v. ſuprà d.10. art.1.*

Reſp 2. Si alioqui dignus ſuo munere, (tametſi id petens impetrauerit, aliis dignioribus neglectis) per obliuionem, ex humana fragilitate errauerit, non obligatur in conſcientia ad reſtitutionem ex propriis, cùm iniuriam formalem non intulerit, neque aliquid commodi ex tali ſententia acceperit, vel potiùs (ſecundùm alios) cùm culpam Theologicam non commiſerit; debet tamen reuocare ſententiam, ſi poteſt ſine graui incommodo. *Lay.l.3.t.6.c.2.n.11.*

Quæres 3. An ſententia Iudicis iniuſta obliget in foro conſcientiæ?

Reſp. Sententia iniuſta ex natura rei, aut ex omiſſione ordinis, iuris ſimpliciter neceſſarij, ſiue feratur per falsò allegata, & probata, ſiue ex Iudicis iniquitate, nullum habet robur in foro conſcientiæ, manetque parti læſæ, tametſi non appellet, ius ſuum, licebitque, ſi abſque poſſit, recuperare bona. *S.Thom. Sayr. Bonac. d.10.q.2.p 4. Trul l.8.cap.1.d.7.* Ratio, Quia ſententia eatenus obligat in conſcientia; quatenus habet rationem iudicij; hoc eſt, vt determinatio iuris, & definitio iuſti.

Dixi, *in foro conſcientiæ*, quia in foro externo, vbi

vbi non tam veritas facti, quàm probatio iuridica ſpectatur, ſententia prolata ſeruanda eſt, ad euitanda ſcandala, & incommoda, neque elapſo termino, (intra quem appellare licebat) actio ei conceditur, lege ſic ſtatuente, tum in pœnam pigritiæ, tum ob bonum publicum, vt litium ſit finis. *Trullian. lib. cap.* 4. *d.*7. ex *Sayr. &c.* Vnde reſolues.

1. Is cuius bona per ſententiam manifeſtè iniuſtam adiudicata ſunt alteri, poteſt (niſi alter iuſtè præſcripſerit) per occultam compenſationem ea recipere; quia recuperat ius ſuum. *Ibid.*

2. Qui ſciens per iniuſtam ſententiam malâ fide, accepit bona, tenetur ea ſemper reſtituere, nec vnquam præſcribere poteſt. Quia ſunt aliena, & poſſeſſor malæ fidei nunquam præſcribet, imò tenetur expenſas reſtituere, & compenſare damna, etiamſi pars læſa non appellauerit, cùm non renunciet ideò iuri ſuo.

3. Qui bonâ fide rem poſtulauit à iudice, & bonâ fide accepit, intelligitque antè tempus præſcriptionis finitum, fuiſſe ſententiam iniuſtam, tenetur eam, non tamen expenſas, reſtituere. Si verò poſſedit rem bonâ fide, tempore ad præſcribendum neceſſario, non tenetur reſtituere, quia legitimè præſcripſit. *Salon. Sayr. Trull. l. c.*

Quæres 4. Quid liceat Iudici circa munera?

Reſp. 1. Etſi à partibus munera liberalia accipiens, aliquando peccet, vel ob ſcandalum, vel ob periculum peruertendi iuſtitiam; acceptorum tamen dominium comparat, ſpectato iure naturæ.

Reſp. 2. Etſi lex poſitiua munerum acceptionem prohibeat, accipiens tamen non tenetur ad reſtitutionem, ante ſententiam Iudicis, niſi lex exprimat, quod non illicita tantùm, ſed etiam inualida ſit acceptio. *vid. Bonac. in* 8. *præceptum q.* 2. *p.* 8. *Lay. l.* 3. *tract.* 4. *c.* 4. *n.* 9. *&* 10.

Reſp. 3. Si Iudex Iniuſtè extorqueat munera, nolens facere quod iuſtum eſt, & debet, niſi ea dentur, tenetur reſtituere: vti etiam ſi quid datum ſit ad redimendam vexam, v. g. ne iniuſtè faueat parti aduerſæ; ne cauſam nimis differat. Quanquam hoc

caſu

caſu interdum præſumi poſſit, datorem remittere obligationem reſtituendi. *Laym. l. c.* ex *Gab. & Robell.&c.*

DVBIVM III.

Quod ſit officium Aduocati?

Suppono ſecundùm omnes, in Aduocato quatuor requiri, ſcilicet ſcientiam conuenientem, iuſtitiam cauſæ, fidelitatem,& pretium iuſtum: quod ſi taxatum eſt, non licet vltra hoc accipere: vbi non eſt taxatum, ſufficit iuſtum naturale, vt *v. apud Bon.*

Reſp. 1. Non poteſt ſub graui peccato ſuſcipere cauſam, quam ſcit eſſe iniuſtam. Ex cauſis autem ciuilibus, in vtramque partem probabilibus,& dubiis, poteſt vtramvis, etiam minùs probabilem tueri; dummodò cliens de minore probabilitate moneatur. *Vaſq. Saluas Card. de Lugo, Dian. t. 1. p. 2. R. 4.* Quia vtraque pars habet ius proferendi ſuas rationes in iudicio, ergo etiam Aduocatus patrocinandi: neque ſemper eſt verius, quod videtur probabilius; & fortè aliud erit iudicium Iudicis. *Bon. de pec. d. 2. q. 4. p. 9. & ſuprà lib. 1. c. 2 d. 2. & in præcepta d. 10. q. 3. p. 4.*

Dixi. *Ciuilibus*: quia in cauſa criminali dubia, non licet tueri partes actoris, qui in tali caſu grauiter peccat contra Reum; ergo etiam Aduocatus. *Fill. t. 40. c. 1.* Neque, quando actor contra poſſeſſorem agens, ſcit ſe nihil poſſe euincere, ſed rem manſuram ſemper dubiam: quia tunc iniuſtè vexatur poſſeſſor; pro quo tandem Iudex debebit iudicare, vt *v. Card. de Lugo de iuſt. d. 41. n. 7. Sal. in* 1. 2. *d. 1. ſ. vlt. n.* 108.

Reſp. 2. In cauſa criminali, poteſt Reum etiam ſontem defendere, vt mortem aliamve pœnam euadat: quia Reus non tenetur ad pœnam, niſi conuictus; ergo poteſt per ſe, vel alium, eam auertere, donec conuincatur. *Bon. d. 10. q. 3. p. 4. n 7.*

Reſp. 3. Aduocatus tenetur pauperibus in extrema, vel graui neceſſitate, gratis patrocinari, ſine notabili tamen ſuo incommodo. Ratio eſt, lex charitatis. *Nauar. Caiet. Leſſ. Fill. Bon. l. c.* Vnde reſolues.

1. Ad

1. Aduocatus, qui ſciens patrocinatur cauſæ iniuſtæ, tenetur ad compenſationem omnium damnorum inde conſequentium. Vnde patri contrariæ reſtituere debet ex peccato commiſſionis; quia fuit illi cauſa poſitiua damni: (ſimiliterque ſi cauſam dubiam tueatur, eamque obtineat fraude; quia intercedit (iniuſtitia, ratione partis aduerſæ) Clienti vero ſuo, tenetur reſtituere ex peccato omiſſionis: quia ex officio tenebatur monere ignorantem cauſæ iniuſtitiam. Quod addo, quia ſi clienti conſtabat cauſæ iniuſtitia, non tenetur illi reſtituere *Bon. d.* 10. *q.* 3. *p.* 4. *Leſſ. l.* 2. *c.* 3. *d.* 5. *Fill. Laym. Tan. q.* 4. *dub.* 6. *n.* 127.

2. Similiter peccare, & ad reſtitutionem teneri, quando defendit articulum iuſtum cauſæ iniuſtæ, vt ſic Aduerſarium vexet, impediat, differat aut peruertat, docet *Trull. l.* 8. *cap.* 5. *d.* 3. ex *Cai. Sayr. &c.* Quia cenſetur defendere cauſam iniuſtam.

3. Quando cauſa nihil ferè habet probabilitatis, ita vt vix moraliter ſit ſpes obtinendi, eò quòd apud Iudices ſemper reiiciatur, regulariter non licet ſuſcipere: tum quia facit, vt cliens ſine fructu tempus & pecuniam perdat; tum quia talis communiter non habetur probabilis. *Card. de Lugo de iuſt. d.* 41. Quando autem cliens habet bonum ius in cauſâ poſſeſſionis, non tamen in proprietate, an liceat Aduocato eum defendere in cauſa poſſeſſoriâ, (dum de proprietate non agitur) quidam affirmant, negant alij. *v. Fagund. in p.* 8. *c.* 47. *n.* 13. *Mol. t.* 1. *tr.* 2. *d.* 81. *Card. de Lugo l. c. n.* 10.

4. Aduocatus, antequam patrocinium cauſæ ſuſcipiat, tenetur examinare eius æquitatem, & probabilitatem, eamque clienti indicare ſincerè: ſi enim falſa promiſſione, vel inani ſpe victoriæ, ſumptibus inuoluat, tenetur ad reſtitutionem. *Bon. de pec. d.* 2. *q.* 4. *p.* 9. vti &, ſi qualitatem ac ſtatum cauſæ, ſeu periculum eius perdendæ indicare neglexerit, & cliens eo cognito litigaturus non fuiſſet. Quod ſi dubium ſit an eo caſu litem proſecuturus fuiſſet, neque id vlla diligentia cognoſci poſſit, non teneri Aduocatum ad damna reſarcienda, docet *Bardi. d.* 4. *cap.* 29. Quòd melior ſit conditio

Digitized by Google

poſſidentis, dum de damno illato non conſtat.

5. Si clientis cauſam minùs probabilem dicat eſſe omnino iuſtam, tenetur de damno, ſi cliens cognito cauſæ dubio, non fuit litigaturus. *Bon. l. c.*

6. Si in progreſſu cauſæ iniquitatem videat, tenetur mox monere clientem, & ſuadere, vt deſiſtat; aliàs ad reſtitutionem damnorum obligabitur: quia cùm ſtipendio ſit conductus, tenetur ex iuſtitia monere. *Tan. l. c.* Neque poteſt vel ipſe, vel Iudex ſuadere compoſitionem, cum damno partis: quia compoſitio non habet locum, niſi quando res eſt dubia. Si verò inducat ad tranſactionem, ſine damno deceptione, vt & metu, non tenetur; quia nulli facit iniuriam, *Valent. Azor, Leſſ. Laym. Bon. l. c.*

7. Non poteſt abſolui, qui paratus eſt quaſvis cauſas defendendas ſuſcipere. *Sayr. lib.* 12. *cap.* 23. *numer.* 18.

8. Non licet cum cliente conuenire de pretio, poſt inchoatam litem, ſed vel ante cœptam, vel poſt finitam, ex *cap. Infames,* 3. *q.* 7. quia poſtquam ſua inſtrumenta oſtendit, cogetur quolibet pretio ſtare, ne prodatur. Nec licet paciſci de parte aliquota, v. g. dimidia, tertia, vel quarta litis, pro pretio, ſi victoria obtigerit, quia id grauiter prohibetur *L. Sumptus. ff. de pactis, L. Item, c. de proc. c. Arcentur,* 3. *q.* 7. *L. Si qui cod. de poſt.* Ratio eſt, ne præbeatur occaſio, per fas & nefas, procurandi victoriam. Hoc tamen caſu non obligatur ad reſtitutionem, ſi iuſtum pretium non excedat, & dolus ac fraus abſit. *v. Sylu. V. Aduocatus, Nauar. cap.* 15. *Fill. Laym. Bon. Sanch. l.* 5. *Conſil. c.* 7. *d.* 9. *& l.* 37. *& Card. de Lugo l. c.*

9. Peccat Aduocatus, 1. Si cum non ſit idoneus officium Aduocati exerceat, & patrocinetur. *L. Nemini, ff. de Aduoc. S. Thom.* 2. 2. *q.* 71. eſtque peccatum ex genere ſuo mortale. 2. Si defendat cauſam iniuſtam ſecundùm dicta. *cap.* 1. 3. Si ob nimias dilationes, illicitas ſubornationes teſtium, &c. notabiliter officiat parti aduerſæ, habenti aliàs iuſtam cauſam, &c. *v. Nauar. c.* 25. *Fill. q.* 3. 4. Si vtrique parti patrocinetur; quia repugnat, vt vtramque partem

Digitized by Google

partem æquè defendat. *Sylu. Sanch. conſ. p. 2. l. 6. c. 7. d. 7.* In diuerſis tamen cauſis ſecluſo ſcandalo, non repugnant, 5. Si in eadem cauſa, in quâ eſt Iudex, vel Aſſeſſor, agat Aduocatum; quia duo officia contraria in eadem cauſa exercere non licet. *Sylu v. Aduoc. q. 2. cap. 6.* Si tametſi defendat cauſam iuſtam) producat ſcripturas, vel teſtes falſos, aut inſtrumenta: non tamen peccat, ſi in cauſa maniſeſtè iuſta Aduerſarium decipiat, dummodò nulla vtatur falſitate, verbi gratia allegando falſa, &c. *S. Thom. 2. 2. quæſt. 71. art. 8. Syluest. Sanch. conſ. p. 2. l. 6. c. 7. d. 8. Trull. c. 7.* Si adducat leges falſas vel abrogatas, vel doctrinam reprobatam; vel leges bonas in falſos ſenſus, ſciens prudens detorqueat. 8. Si in grauamen alterius partis quærat dilationes ad rem non facientes. *v. Fillinc. Trull. l. c. 9.* Si accipiat mercedem iniuſtam. Qnando autem à lege pretium nullum taxatum eſt, cenſetur illud iuſtum, quod habetur tale iudicio prudentum, attentâ qualitate negotij, dignitate, ſcientia, & peritia Aduocati, & labore quem impēdit, ac demum conſuetudine approbata. *v. Trull. l. c. d. 5.* 10. Si contractum vſurarium, vel aliter iniquum ſuadeat, aut probet. 11. Si leges, ſtatuta, & conſuetudines, patriæ ignoret, (vnde ſi graue damnum clienti obueniat, tenetur compenſare) vel intelligere non ſtudeat.

10. Peccat Aduocatus contra iuſtitiam, ſi rationes & fundamenta clientis, quem iuſtè defendit, vel ſecreta cauſæ denegat aduerſario, vt ex aliis probat *Fagund. in p. 8. c. 47. n. 13. v.* etiam *Card. de Lugo l. c. n. 6.* tenetùrque ad reſtitutionem, ſi eam ob cauſam cliens cauſam perdidit, victurus aliàs quia fecit cōtra officium, nec adhibuit diligentiam ad cauſam obtinendam in fauorem clientis. *Azor. Fill &c. ll. cc.* Limitant tamen aliqui, niſi periculum ſit, ne pars aduerſa graue damnum iniquè patiatur; quia aiunt, quilibet poteſt ſine ſuo damno graue damnum alterius prohibere. *v. Leſſ. p. 2. c. 3. Azor. Regin. Fill. Laym l. 1. t. 1. cap. 5. n. 18.* Verùm hanc limitationem, cum *S. Thom.* alij non admittunt, niſi fortè Reus capite plectendus eſſet, & accuſator iniuſtè procederet: tunc enim, aiunt, Aduo-

catus accuſatoris deberet falſitatem prodere; ſi tamen ſpes eſſet profuturum, accuſatore priùs monito, vt deſiſtat. *v. Card. de Lugo l.c.*

9. Aduocatus, ſi cauſarum expeditiones, præiudicio clientum, differat, poſtponat, vel plures acceptet, quàm expedire poſſit, peccat, ac tenetur ad reſtitutionem, vti & omnium damnorum, quæ per eius imperitiam, malitiam, vel negligentiam, cliens aut auctor incurrit: non tamen tenetur in omnibus cauſis adhibere eandem diligentiam, ſed maiorem vel minorem pro cauſæ qualitate. *vid. Fill. Bon. in prac.* 8. *d.* 10. *q.* 3. *Leſſ. l.* 2. *c.* 39. *d.* 9. *Laym. l.* 1. *t.* 1. *c.* 5.

DVBIVM IV.

Quæ ſit obligatio Referentis, Secretarij, Notarij, & Procuratoris?

Reſp. Tenentur ij omnes iuſtè fideliterque exercere ſuum officium, ſiue ex debito muneris tantùm, ſiue etiam ex iuramento. Item tenentur ſcire ea, quæ ad ſuum officium ſpectant, debitamque diligentiam adhibere, præſtando omnia neceſſaria, terminos iuſtos petendo, & appellando, cùm fuerit neceſſarium. *Bon. Eſcob. & commun.* Vnde reſoluuntur ſequentes Caſus.

1. Peccant ſi odio, vel amore, ſpe, vel timore, abutantur officiis ſuis; ſi ſecreta ſeruanda non ſeruent; ſi partibus, vel earum ſolicitatoribus, aliiſve, tradant proceſſus, vel ſcripturas originales, quas non debent; accipiant ſtipendium maius iuſto, vel vltra pretium taxatum; ſi lites iniquas ſuadeant, &c.

2. Referens peccat, 1. ſi defectu ſtudij, vel per incuriam, malè referat, vel aliquid ſubſtantiale prętermittat. 2. ſi ſit partialis, coneturque vnius partis iuſtitiam magis, quàm alterius explicare. 3. ſi ſententiam alterutri parti manifeſtet, priuſquam euulgetur, vnde poſſint grauia incommoda ſequi, v.g. Iudex recuſari, &c. *v. Eſcob.*

3. Secretarius peccat, 1. Si iuramentum violet 2. Si arcanum probat. 3. Si ſententiam nondum publicatam manifeſtet. 4. Si proceſſus, aut ſententias non cuſtodiat, vel partibus, ſine præſcripto Iudicis

dicis,oſtendat. 5. Si teſtimonia non fideliter tranſcribat, ſiue exaggerando, vel imminuendo, ſiue immutando,aut inuertendo. *Eſcob.*

4. Tabellio,ſiue Notarius publicus peccat. 1. Si ſine ſufficienti peritiâ (v. g. clauſulas communes, &c.ignorans)ſuſcipiat officium. 2. Si iuramentum violet. 3. Si in depoſitione teſtium, aliquid addat vel detrahat, non leuis momenti. 4. Si miniſtro tranſcriptori (erroris periculo) examen committat. 5. Si protocolla,& acta negligenter cuſtodiat, cum damno partium. 6. Si differat cauſarum expeditionem, vt pecuniam extorqueat. 7. Si teſtamentum ſcribat hominis rationis vſu deſtituti. 8. Si teſtes falſos admittat, 9. Si ſolemnitates neceſſarias, ex ignorantia culpabili, vel malitia, prætermittat. 10. Si teſtimonium aliquod neceſſarium, vnius rogatu,& alterius damno, non exhibeat; ſi conſiciat inſtrumentum vſurarium, vel falſum, præſertim in damnum tertij;ſi faciat,vt proceſſus,& cauſæ veniant ad alios Iudices, vel Referentes, &c. quàm ordo illius tribunalis poſtulat:quia multum intereſt habere hunc,vel illum Iudicem. *Eſcob. vid. Lay. l. 3. t. 6. c. 2. Bon. in prac. diſp. vlt. p. vlt.* 11. Si ſecretum violet, v.g. aperiendo parti aduerſæ dicta teſtium, ante eorum publicationem; quod eſſe mortale contra iuſtitiam docet *Trul l. 8. cap. 7. n. 3.* ex *Nauar. cap. 25. n. 52.* 12. Si parti patenti inſtrumenta occultet præſertim quæ continent legata. *Nauar. l. c. n. 53. Syln. verb. Tabellio, Trull. loc. cit.* 13. Si acta occultet, vel parti patenti tranſumptum proceſsûs neget, 14. Peccat grauiter,ſi amiſſo inſtrumento antiquo publico, vel teſtamento, aliud ſimile confingat.

5. Procurator peccat. 1. Si litem procuret iniuſtam. 2. Si plures cauſas ſuſcipiat, quàm poſſit expedire. 3. Si plus mercedis accipiat, quàm iuſtum. 4. Si ſuadeat reo, vel parti, vt iniuſtè veritatem neget. 5. Si ſuâ iniuriâ, negligentia, aliáve culpa, cauſa ſit, vt lis perdatur 6. Si nomine partis iuret, ſine particulari eius informatione, cum periculo peierandi. 7. Si culpabiliter tribunali non adſit,futuri incommodi metu, &c. *v. Eſcob. Laym.*

 l. c.

l. c. Bon. q. 3. p. 4. Si partes adducat ad concordiam iniquam. 9. Si differat cauſam vel peruertat Iudicem, vel petat terminos impertinentes, aut dilationes ſuperfluas. 10. Si falſos teſtes inducat *vid. Sayr. lib. 12. c. 24. Fill. tom. 40. c. 10. n. 294. Trullenc. lib. 8. c. 6. dub. 1.*

DVBIVM V.

Quod ſit officium Accuſatoris?

Reſp. Vt in accuſatione ſeruetur iuſtitia, cauenda ſunt tria. Primum eſt, calumnia, id eſt, impoſitio falſi criminis, vel eius, quod ſufficienter probari nequit. Et hæc inducit obligationem reſtituendi, & ſubeundi, vel pœnam talionis, vel aliam arbitrio Iudicis. Secundum eſt, præuaricatio, id eſt, colluſio cum Reo, & ſimulata tantùm accuſatio. Quæ in criminalibus, ſi Reipub. damnum ſequatur, obligationem reſtitutionis inducit. Tertium eſt, tergiuerſatio accuſationis inchoatæ, abſque iuſta cauſa. Quod addo, quia cum cauſa, v. g. ob imperium Principis, vel Iudicis, quòd interſit Reipub. talem perſonam non puniri vel infamari, vel quòd in accuſatione defectus ſubſtantialis ſit commiſſus, poteſt deſiſtere, imò tenetur, ſi in progreſſu cauſæ cognoſcat ſe erraſſe, ſi incipiat dubitare de crimine, ſi videat ſe non poſſe probare, *Fill. t. 40. c. 7. n. 205.*

Quæres. An & quis teneatur alterum accuſare?

Reſp. 1. Priuatum raro ad id teneri: tum ex praxi timoratorum; tum quia aliàs tribunalia eſſent plena accuſationibus, cum perturbatione Reipub.

Dixi 1. *Priuatum:* quia ſi quis à Repub. ſtipendium ob hoc accipiat, v. g. fiſcalis, &c. tenetur ex iuſtitia, & conſequenter ad damna, ex omiſſione accuſationis ſecutâ. *Fill. Bon. in 8. præc. d. 10. q. 3. p. 1.*

Dixi 2. *Rarò:* quia ſi ita exigat bonum publicum, v. g. ſi proditio imminens, vel graue damnum vitæ innocentis, aliter auerti non poſſit, & crimen facilè probari poſſit, tenetur etiam priuatus accuſare, vel ſaltem denunciare, idque tamen ex charitáte tantùm, quæ reſtitutionem non importat. *Fill. Bon. l. c.*

Reſp. 2. Accuſare prohibentur, 1. Excommunicati, proditores, infames; idque in pœnam criminis,

minis. 2. Filij, ſerui, ſuos parentes vel dominos, ob reuerentiam. 3. Clerici, in cauſa ſanguinis, ob indecentiam. *Leſſ. l. 2. c. 3. d. 5. Bon. l. c.*

Reſp. 3. Non teneris, imò nec debes etiam poſito ſuperioris præcepto, denunciare crimen. 1. Si delinquens emendatus eſt, ſine periculo recidendi, & parti læſæ ſatisfactum; nec periculum imminet aliis; nec crimen eſt notorium; quia ſine causâ proximi infamia ſequetur. *v. ſupr. l. 2. t. 3. c. 2. d. 4.* 2. Si crimen noſtri ſub ſecreto naturali, tanquam conſultor, aduocatus, &c. Niſi tamen is, qui ſecretum commiſit, innocentem, vel rempub. iniuſtè vexaret, nec vellet deſiſtere. *C. de Lugo de iuſt. d. 14. num. 142.* 3. Si inde immineat graue periculum honoris, vitæ & rerum tuarum. 4. Si etiam probare cogereris, nec poſſes. *v. C. de Lugo d. 38. ſ. 2.*

DVBIVM VI.

De Teſtibus.

Suppono, ad legitimam & plenam in iudicio probationem, requiri duos teſtes, eoſque debere, 1. Externo ſenſu percepiſſe id, de quo teſtantur. 2. De eodem facto & crimine, cum iiſdem circumſtantiis, deponere; alioqui erunt teſtes tantùm ſingulares, vt vocant qui non faciunt plenam probationem. 3. Eſſe omni exceptione maiores, in quibus ſcilicet nulla deſideretur conditio, quò minùs teſtari poſſint, iuxta verſum vulgarem.

Conditio, ſexus, ætas, diſcretio, fama,
Et fortuna, fides, in teſtibus illa requires.

Hinc à teſtando reiiciuntur, 1. Serui, 2. Mulieres. 3. Minores 20. annis, in criminalibus, in ciuilibus, autem impuberes. 4. Inimici. 5. Sanguine iuncti & domeſtici; exceptis quibuſdam caſibus, apud *Leſſ. l. 24 c. 3. n. 38.* 6. Infames. 7. Periuri. 8. Socij criminis. 9. Perſonæ inopes & viles. 10. Deliri & ſemi fatui: ex quibus tamen ij, qui ſolo iure poſitiuo ad teſtandum ſunt inhabiles, poſſunt remitti in criminibus exceptis. Quo ſuppoſito.

Quæritur 1. An, & quando teneatur quis teſtari. 2. Ad quid teneatur, qui non vult teſtari, aut qui falſa eſt teſtatus.

Reſp. 1. Non tenetur quis teſtari, niſi vel ex cha-

Digitized by Google

ritate, cùm ita neceſſarium eſt, ad auertendum grande malum proximi, aut reip. vel ex præcepto, cùm Iudex, ſeu ſuperior habens poteſtatem, ita legitime præcipit. In quo vltimo caſu, ſi fugias, aut occultes te, antequam ad teſtandum citeris, non peccabis contra iuſtitiam; ideoque nec teneberis reſtituere. vt contra multos docet *Valent. & Leſſ.* Ratio, quia tibi necdum eſt præceptum: ſi quod autem ius naſcatur parti ex tuo teſtimonio, id ex præcepto oritur. Imò etſi ſit communis ſententia, ad reſtitutionem teneri eum qui à iudice citatus fugit, vel teſtimonium fraude declinauit, cùm ſit efficax & moralis cauſa, vt Iudex ſententiam ferat in alterius damnum: non tamen eſt improbabile, quod docet *Mol. & Leſſ.* non teneri. Ratio, quia citatio intimata non inducit obligationem iuſtitiæ; ſed tantùm obedientiæ; proindeque non comparens, contumax tantùm eſt, & inobediens, non autem iniuſtus. *Leſſ. l.2. cap.17. & 30. v. Bon. Laym. ll.cc.*

Reſp.2. Etiam legitimè & iuridicè interrogatus non teneris teſtari ſequentibus caſibus. 1. Si ſcias rem ex confeſſione. 2. Si accepiſti ſub ſecreto naturali, vt Conſiliarius, Aduocatus, Medicus, &c. modò tamen, non ſit neceſſarium, ad magnum Reipub. vel proximi malum auertendum: tunc enim licet ſecretum detegere etiam iuraſſes te nulli dicturum; quia tale iuramentum non obligat cùm iure naturæ tenearis ad contrarium. *vide Laym. cap.4. num.9.* 3. Si ex teſtimonio, tibi vel tuis, immineat notabile damnum; niſi tamen damnum publicum, vel priuatum alienum præualeat, vt notat *Card. de Lugo de iuſtitia, diſp. 39. num.1.* Vnde communiter non teneris teſtari contra conſanguineum. 4. Si à viris non ſat fide dignis accepiſti: tunc enim potes te habere, ac ſi nihil ſcires. 5. Si factum intellexiſti per iniuriam, v.g. aperiendo literas, cogendo alium ad reuelationem, &c. *Laym. lib.3. tom.6. cap.4. numer.5. Mol. d.5. numer.5.* 6. Si alter probabiliter in facto non peccauerit, vel propter ignorantiam, vel quia rem aliquam accepit in occultam compenſationem debiti, ex quo

tanquam

Digitized by Google

tanquam de fure inquiratur. Ratio quia mens Iudicis eſt inquirere de delicto. *vide Azor. 3. p. 1. vlt. c. 27. Fill. Bon. d 10. q. 3. p. 3. Laym. l. c.*

Reſp. 3. Qui ſciens falſum teſtatus eſt; per quod alteri fuit efficax cauſa damni, tenetur ad impeditionem, vel reparationem omnium damnorum, quæ cauſantur. Item tenetur reuocare cum pari ſuo damno, & periculo etiam vitæ, ſi reus de ea periclitetur, & putetur reuocando aliquid effecturus: Ita *communiter.* Ratio, quia in damno æquali, potiùs habenda eſt ratio innocentis, *v. dub. ſeq. 1.*

Dixi 1. *Sciens:* quia ſi ex ignorantia, inaduertentia, aut obliuione inculpabili, falſum eſt teſtatus, etſi teneatur impedire, ſi poſſit, non tamen ad reſtitutionem, etiamſi reus damnetur. Ratio, quia neque tenetur ex accepta, neque delicto.

Dixit 2. *Cauſa efficax:* quia ſi à parte rei falſum illud teſtimonium nihil effeciſſet, v. g. quia per falſa teſtimonia aliorum, iam tota cauſa damni erat data, ita vt Iudex ex hoc teſtimonio nihil fuerit motus, ad nihil tenebitur, *Leſſ. lib. 2. cap. 30. & Laym. l. 3. t. 5. c. 8. & alij.*

Teſtis peccat. 1. Si affirmet quod ignorat. 2. Si veritatem, quam debebat celare, aperiat. 3. Si ſe occultet, ne rogetur, caſu quo tenetur teſtari. 4. Si Iudici iuſtè interroganti non obediat. 5. Si pretium pro dicenda veritate accipiat.

DVBIVM VII.

De Reo.

ARTICVLVS I.

An, & quando reus teneatur fateri veritatem?

Reſp. 1. Si non interrogetur legitimè, non tenetur fateri ſuum crimen, ſed poteſt Iudicem eludere, vel ambiguis verbis, vel etiam negando, cum aliqua reſtrictione, & in bono ſenſu, vt mendacium abſit. Ratio, quia tunc Iudex non habet ius interrogandi, aut obligationem imponendi reo: Ita *Leſſ. & Lay. t. 6. l. 3. c. 5. Bon. d. 10. quæſt. 3. p. 2.* Vnde reſolues.

1. Reus non tenetur fateri crimen ſuum. 1. Si Iudex non ſit legitimus. 2. Si à ſeipſo litis pro-

ceſſum inchoet, ſine prauiâ accuſatione, ſaltem virtuali. 3. Si non præceſſit ſemiplena probatio, nec infamia, nec manifeſta criminis indicia extent. Ratio, quia in his Iudex non interrogat legitimè, *Azor. Leſſ. Fill. Laym. Bonac. ll. cc. Card. de Lugo d.* 40. *num.* 1.

2. Nec tenetur, ſi dubitet, an Iudex legitimè interroget; quia non tenetur parere cum graui ſuo damno, niſi conſtet ſuperiorem poſſe præcipere. Ita *Leſſ. Fill. Laym. l. c. Sanch. l 6. conſil. c. 3. d. 31. Salas, C. de Lugo, &c,* contra *Sylu. Bon. & alios.*

3. Iudex tenetur Reo manifeſtare ſtatum cauſæ, & quæ ſint indicia, quo modo probetur delictum, &c. vt Reo conſtet, an legitimè interrogetur; quia non tenebitur reſpondere, alioqui, & ſe ipſum honore, aliiſve bonis, quæ bonâ fide poſſidet, ſpoliare. *Caiet. Nauar. c. 25. n. 43. Card. de Lugo d. 40. n. 1.*

4. Si Reum iuridicè quidem interroget Iudex, ſed non niſi ex falſa præſumptione delicti v. g. an exierit ex tali domo, ſtricto enſe, poteſt Reus (idem eſt de teſte) licèt ſciat ſemiplenè probatum eſſe, id negare, ſi exiit quidem, non tamen facto delicto, ſed ob aliam cauſam: quia ſi iudex veritatem ſciret, non poſſet interrogare. Ita cum *S. Thom. q. 69. art. 1. Sot. Fagund. p. 8. c. 34. Dian. p. 3. tom. 5. miſc. R. 66. Card. de Lugo dub. 40. n. 4.*

Reſp. 2. Etſi communior & verior ſententia, ſit *S. Thom. 2. 2. q. 69.* ſi Reus legitimè interrogetur à Iudice, teneri in conſcientia apertè veritatem dicere, probabile tamen eſt etiam, quod ex *Sylu.* docet *Sa* & *Leſſ.* non teneri, ſaltem ſub mortali, in cauſis capitalibus, & grauioribus, ſi ſit ſpes euadendi, & nullum graue damnum reipub. timeatur. *Tann. d. 4. q. 4. d. 5. Card. de Lugo d. 40. n.* 15. vbi dicit, eſſe ſententiam valde probabilem, & in praxi tutam. Ratio, quia lex humana communiter non obligat cum tanto periculo, v. g. mortis; tum quia inhumanum videtur, vt, qui conuinci non poteſt, teneatur præbere arma contra ſe, quibus occidatur, aut grauem pœnam, v. g. perpetui carceris, ſubeat; tum quia non videtur tam heroicus actus præcipi poſſe *Bonac. in 8. præc. d. 10. q. 3. p. 2. n. 17.*

Dixi

Dixi 1. *In capitalibus:* quia aliud eſt de cauſis, in quibus agitur de pœna Eccleſiaſtica, quæ eſt medicinalis.

Dixi 2. *Si ſpes ſit euadendi:* quia abſque ea, ceſſat ratio celandi veritatem. *Vnde reſolues.*

1. Non ſemper opus eſt (iuxta dicta Reſp. 2.) vt Confeſſarius reum vrgeat ad crimen fatendum. *Card. de Lugo d. 40. n. 20.*

2. Poſt ſententiam latam, reus non tenetur confiteri crimen, quod ante iniuſtè negauit: quia finito iudicio, finitur obligatio rei. *Laym. l. c.* Imò probabile eſt, nec ante ſententiam ad id teneri, (etiamſi adhuc ſit in poteſtate Iudicis) donec iterum interrogetur. *Card. de Lugo d. 40. n. 17.*

Reſpond. 3. Si quis ad euitanda tormenta grauia, mentitus, falſum ſibi crimen impoſuit, per quod ſit morte plectendus, non videtur mortale. Ita contra *Nauar. & alios* docet *Angelus, Syllueſt. Leſſ. lib. 2. c. 11. d. 7. Tanner. de iuſt. d. 4. q. 4. dub. 5.* Ratio, quia non eſt mentitus pernicioſè, cùm non teneatur tantis tormentis vitam conſeruare. *vid. Card. de Lugo loc. cit.* Vnde reſolues.

1. Talis non tenetur poſtea crimen reuocare quamuis antea periurio confirmaſſet, ſi prudenter metuit, ne ad tormenta reuocetur: quia etſi peieratione grauiter peccârit, hoc iam tranſiit, & non retractando nemini facit iniuriam, ideóque ſufficit, coram Deo pœnitere. *v. Leſſ. Tan. loc. citat. & q. 4. d. 4.*

2. Si ex illa falſi criminis confeſſione, graue damnum aliis ſequeretur. v. g. bonum Reipub. aut fama religionis, vel familiæ notabiliter læderetur, aut aliqui ideò in hæreſim lapſura eſſent, quæuis potius tormenta perferenda eſſent. *Tan. l. c. & q. 5. d. 4.*

3. Si reus tormentis coactus, denunciauit alium innocentem, tenetur ſub mortali, ante ſuam condemnationem, & ſi tum non fecit, etiam poſt ſententiam damnationis, reuocare: ad quod etiam à Confeſſario eſt obligandus. Ita ex communi. *Tol. l. 5. c. 66. num. 7. Leſſ. c. vlt. d. 15. Tann. d. 4. q. 5. dub. 4. num. 103.* Vbi ſubiungit, 1. Si quis tamen ſequatur, ipſáque praxi ſeruari aduertat eam ſententiam,

quæ

quæ negat per reuocationem in extremo vitæ factam tolli, vel infirmari denuntiationem antè factam, vt docet *Delrio l.5 ſ.5. Valent. d.6. q.13. p.4.* is conſequenter exiſtimare poterit, denuntiantem in eo mortis articulo (ſaltem cum ſuo incommodo, & ſub peccato mortali) obligatum non eſſe ad reuocationem quia eſſet inutilis. Ita *Tann. l. c.* Licet ipſe rectè cenſeat, fundamentum iſtius ſententiæ minùs eſſe probabile.

2. Monet idem *Tanner. num.* 105. cauendum eſſe Confeſſario, ne vel importunè ſæpius reo damnato inculcet, retractionem denunciationis iniquè factæ, vel retractionem factam, imprudenter & cum ſcandalo euulget.

Quæres. An reus teneatur reuelare complices.

Reſp. 1. Si omnino occulti ſint, nec aliis indiciis, aut teſtimoniis conuinci poſſint, non poteſt, nec tenetur: ſi tamen vi tormentorum coactus prodat, ordinariè non peccabit. *Leſſ. l. c. & Laym. l. 3. t. 5. cap. 5.*

Reſp. 2. Si crimen ſit exceptum, tenetur etiam non rogatus; ideoque ſi nolit, ſecundùm *Nauar.* non erit abſoluendus.

ARTICVLVS II.

Quid liceat Reo circa fugam pœnæ?

1. Reſp. Quando ſententia eſt materialiter iniuſta, lata tamen ſecundùm allegata & probata, etſi in conſcientia non obliget, non poteſt reus Iudici poſitiuè reſiſtere; tum ob ſcandalum: tum quia tali caſu Iudex habet ius ſententiam exequendi, & ad id tenetur. Ita communiter: *Leſſ. Sanch.* contra *Vict. Bon. C. de Lugo d 4. n. 38.*

Dixi, *poſitiuè*: quia reo, etiamſi verè reus ſit, licet ante, & poſt ſententiam, (quoad mortem, vel pœnam morti æquiualentem, v. g. perpetuum carcerem) fugere. Ratio quia quilibet tam magnum ius habet ad vitæ ſuæ conſeruationem, vt nulla poteſtas humana obligare poſſit, ad eam non conſeruandam, ſi ſpes commoda oſtendatur: niſi tamen bonum publicum aliud poſtulet. *Leſſ. l. 2. c. 31. d. 5.* Vnde reſolues.

1. Regulariter reo licet fugere, etiamſi cuſtos carceris

carceris graue damnum inde paſſurus ſit, (ſaltem niſi iurauerit ſe manſurum) quia vtitur ſuo iure, & nulli facit iniuriam. *Fill. t.40.c.4.n.274. Azor. Leſſ.d.5.n.31.* niſi tamen charitas aliud ſuadeat, ob damnum cuſtodis præponderans. *v. Bon. d.10.q.3. p.2.n.13. Leſſ.l.c.*

2. Multò magis licet fugere, ne capiatur, vel etiam à miniſtro apprehendente ſe excutere; non tamen illi vim inferre, vulnerando, percutiendo, &c. *Ibid. & Regin.l.24.n.4.*

3. Licet etiam, ſaltem in foro conſcientiæ cuſtodes (præciſâ vi & iniuriâ (decipere, tradendo v.g. cibum & potum vt ſopiantur, vel procurando vt abſint; item vincula & carcares effringere: quia cùm finis eſt licitus, etiam media ſunt licita. Et licet alij captiui per effractum parietem ſimul elabantur, non tenebitur de damno: quia tantùm eſt eius cauſa per accidens, cùm iure ſuo vtatur. Nec refert, quòd leges & magiſtratus quidam tales effractores grauiter puniant: id enim fit, quod vel contrariam ſententiam ſequantur; vel ex præſumptione quòd vim intulerint cuſtodibus; vel quòd propter bonum Reipub. ea pœna ſtatuta ſit. *Fill l.c. Tann.d.4.q.4.dub.5.* ex aliis multis. *vid. Cardinal. de Lugo d.40.ſeſſ.4.*

4. Illis, qui non ſunt miniſtri iuſtitiæ, licet non ſolùm conſilio iuuare reum, vt fugiat, ſed etiam ſuppeditatis inſtrumentis, v.g. funibus, limâ, &c quia finem alteri licitum illi ſuadere, & ad eundem media proponere licet. *Leſſ.loc.cit.d.6.n.40. Tan.loc. cit. Sylu. Turr. Vaſq.*

5. Non tamen licet iuuare in effractione carceris, vt habet communis; tum quia executio ipſa effractionis ſoli reo licita eſt, propter ius vitæ conſeruandæ; tum ne alioqui omnis ſecuritas carceris pereat. *Leſſ.l.c. Bon.d.10.q.3.p.2.*

Quæres. An reo liceat appellare?

Reſp. Si ſciat ſententiam eſſe iuſtam, & iuſtè proceſſum eſſe, non licet, (licet tamen ſupplicare) quia id eſſet Iudici calumniam imponere. Imò iniuſtè appellans tenetur de damno. Si verò putet ſententiam iniquam eſſe, aut iniuſtè proceſſum eſſe;

aut

aut ſi diuerſæ ſint opiniones, poteſt appellare. *V. Tanner. l. c. n. 100. C. Lugo l. c. art. 14. Sanch.*

DVBIVM VIII.

Quomodo Confeſſario agendum cum reo?

Reſp. Obſeruanda ſequentia. 1. Inſtruat eum, quòd quæ ſecum in foro conſcientiæ agit, cum Iudicibus non communicentur; ideóque ſiue ſit nocens, ſiue innocens, id ei nec prodeſſe, nec obeſſe poſſit. Ratio, quia aliàs multa conantur ſe falsò probare innocentes, vt à Confeſſario iuuentur: alij contra falsò ſe innocentes dicunt, quòd timeant, ne Confeſſarius conferat cum Iudicibus, ipſique reuocentur ad torturam Vnde expedit. 1. Vt non temerè euulget Confeſſarius accepta extra confeſſionem. 2. Vt ad confeſſionem ſacramentalem reum non admittat, niſi poſtquam in foro profano res ſunt liquidæ: vix enim adigi poterit, vt omnia fateatur ob timorem, ne vel deferatur, vel cogatur eadem fateri Iudici: antè tamen de contritione agendum eſt. *Delrio. l. 6. c. 1. ſ. 3. Tann. d. 4. q. 5. dub. 4.*

2. Ne cogat importunis modis reos, vt ſe tales fateantur, tum quia verè quidam rei non ſunt, & victi illâ importunitate, ne moriantur incommunicati, vel à Confeſſario in extremis deferantur, confitentur ſacrilegè; tum quia fruſtra eſt confeſſio, niſi fiat ex contritione, & verâ ad Deum conuerſione: de hac ergò laboret, & ſequetur bona confeſſio, non autem contrà. *Tann. l. c.*

3. Caueat, ne coram reo cenſeat modum procedendi iudicialem; proindéque communiter non admittat querelas de iniuria facta, cùm non ſit Confeſſarij ea iudicare, ſed ad pœnitentiam diſponere.

4. Etſi quidam authores permittant Iudici vti dolis bonis, ad crimen eliciendum, non tamen id licet Confeſſario, ne miniſterium eius infametur.

5. Non licet ſecundùm *Concil. Antioch. Can. 33. & c. 34. Non licet:)* palam intereſſe tormentis, aut ſuggerere modum torquendi, niſi mitiorem. *v. Tann. d. 4. q. vlt. dub. 5. n. 128.*

6. Expedit habere cognita indicia, & probatio-

nes

nes deprehenſas in iudicio, ipſumque modum proceſsûs, vt & prudentiùs poſſit in ſuo foro agere, & Iudicem, ſicubi opus, prudenter admonere.

7. In confeſſione examinet, 1. An conſortes criminis prodiderit (ſi ſecundum ſupra dicta tenebatur) & quidem ſi falsò alios infamarit, inducat ad reuocationem, etiam cum periculo torturæ. *v. Tan. d. 4. q. 5. dub. 4. num.* 103. & dicta *dub. ſuperiore*. 2. Si ſaga ſit, quo tempore, qua occaſione, in magiam ſit lapſa; vt ſi poſtea neget, conuinci poſſit in eodem foro. 3. In qualitatem ſuperſtitionis, an ex animo Chriſtianæ fidei renunciarit, dæmonem adorauerit, falſa de Deo & æternitate ſenſerit, rebus ſacris abuſa ſit, hominibus nocuerit, præſertim coniunctis, vt marito, liberis, & an alios ſeduxerit. Item de peccatis carnalibus. Denique confeſſæ aperiat fraudes dæmonis, inſtruatque, quomodo iis deinceps occurrendum, atque inter cætera ſuadeat fidei profeſſionem, & frequentem Symboli repetitionem.

8. Sæpè non expedit poſt ſupplicium Iudici ſignificare, reum in extremis denunciationes reuocaſſe; tum quia Iudices id parui faciunt (quàm rectè, vide *Laym. & Tann. l. c.*) tum quia frangit ſigillum ſacramentale, ſi non petitâ licentia, innocentiam denunciati euulget, cùm eo ipſo reuelet peccatum denunciantis. Quare ſi aliquando Iudicem monere expediat, rogandus eſt reus, vt id extra confeſſionem, & coram teſtibus dicat, eo fine, vt iudex moneatur.

9. Si alicuius innocentiam ex confeſſione colligeret, (quod etſi difficile, non tamen impoſſibile eſſe docet *Tann. d. 4. q 5. dub. 4. num.* 85.) id Iudici aperire, ac pro reo intercedere, periculoſum eſt, tum quia poſt publicatam rei confeſſionem, ei non credetur; tum quia ſi plures audiat, hoc ipſo aliorum nocentiam, de illis tacendo, videtur confirmare, cum fractione ſigilli; tum quia ſi rei cognoſcant, eum pro innocentibus intercedere, occaſionem arripient, eum callidè ſua facinora celandi. *vid. Laym. l. 3. t. 6. cap. 5. Tann. d. 4. q. 5. dub. 4. num. 95.*

10. Etſi

Digitized by Google

10. Etſi pro reis, etiam iuſtè damnatis, intercedere aliquando poſſit, maximè apud magiſtratum ſupremum, iuxta ſcripturam, *Prouerb.* 24. *Erue eos, &c.* valde tamen prudenter & moderatè id faciendum: quia relaxatio poteſt eſſe illicita, Iudexque (non tamen Confeſſarius, niſi ea præuiderit) fieri reus malorum omnium, quæ ex liberatione ſequuntur; imò & ipſi imputabuntur, cùm ex officio debuerit impedire. *v. Bon. in* 8. *præc. d.* 10. *q.* 2. *&* 3. *Tann. de iuſt. d.* 4. *q.* 5. *dub.* 4.

DVBIVM XI.

Quæ obligatio Medicorum, Pharmacopœorum, & Chirurgorum?

Reſp. Tenentur ij imprimis, quando tale officium petunt, vel ſuſcipiunt, ſub graui obligatione, ſufficientem habere ſcientiam, ſiue peritiam. *Nau. c.* 25. *Anton. C. Lugo d.* 27. *n.* 1. Deinde in curandis infirmis, ſeruare ſequentes regulas. 1. Ordinariè debent ſequi opiniones medicorum ſecuras & tutas. Ratio eſt, periculum & damnum proximi. Ita *Bonac. Layman. Sanch.* 1. *mor. c.* 9. 2. Quando certum aliquod eſt pharmacum, quod nimirum certò infirmis profuturum eſt, tenentur illum adhibere, omiſſo eo, de quo dubitatur: quia aliàs imprudenter proximum in periculo relinquerent. 3. Si non ſint certa pharmaca debent adhibere probabiliora, & tutiora; tum quia alioqui ſalutem proximi in deſcrimen adducerent; tum quia tenentur fungi officio, quantum poſſunt, cum minimo proximi periculo & damno. 4. Quando nulla eſt ſpes de ſalute infirmi, nec adeſt remedium niſi dubium, de quo ſcilicet dubitatur, num profuturum, an nociturum ſit poſſunt, imò debent illud adhibere. Ratio, quia ſic infirmi negotium vtiliter geritur, & ſi mors ſequatur, ipſis non imputabitur, cùm aliàs ſpem vitæ non habeat. *Laym. l.* 1. *tr* 1. *cap.* 5. *Fill. n.* 152. *Bon. de pec. d.* 2. *q.* 4. *p.* 9. Vnde reſolues.

1. Medicus peccat, 1. Si abſque ſufficienti peritia grauem morbum curare tentet. 2. Si occurrente graui & inſolito morbo, ſpeciali ſtudio operam non impendat. 3. Si det pharmacum infirmo, quod

proba-

probabiliùs creditur nociturum, quàm profuturum. 4. Si medicamenta inexplorata explorandi gratia adhibeat, præſertim, quando de iis non eſt opinio probabilis, & habet medicamenta probabiliter vtilia 5. Si non bene perſpecta morbi natura, temerè adhibeat remedia obuia, vel periculoſa, præſertim cum diſcrimine vitæ vel grauis læſionis. 6. Si agnito ægroti periculo, opportunè non adſit, aut neceſſariam curationem negligat, aut medicos alios adhiberi non permittat. 7. Si aliqui ſuadeat Dei honori vel præcepto contrarium, v.g. incantationem, pollutionem, ſuperſtitionem, &c. 8. Si facilè, & ſine neceſſitate, à ieiunio abſoluat, carnium eſum permittat. 9. Si ægrotantem pauperem in periculo conſtitutum contemnat. *vide Bon. l.c. Nauar. c. 15. Azor. 1. p. l. 2. c. 17. Eſcob. l. 2. E. 3. c. 9.*

2. Pharmacopola peccat, 1. Si rudis & ignarus munus exerceat. 2. Sine arte vel diligentia, medicamenta conficiat. 3. Melle in potionibus pro ſaccharo vtatur. 4. Si vnum medicamentum pro alio (niſi tamen eſſet æque bonum, & non maioris pretij) contra medici præſcriptum, cum grauis damni periculo porrigat, *vide Salas dub.* 34. 5. Si medicamenta ad non pariendum, vel ad fœtum expellendum vendat. 6. Si pharmaca vendat inutilia, &c. *vid. Eſcob. loco citato.*

3. Peccat Chirurgus, 1. Si ſine ſcientia & peritia ſufficienti, vulnera curare tentet, cum periculo erroris. 2. Si Medicum, quando grauitas vulneris exigit, non conſulat. 3. Si lucri amore, curationem protrahat. 4. Si mercedem iuſto maiorem exigat. 5. Si abortûs cauſa venam aperiat, aliudve remedium adhibeat. *v. Eſcob. loc. cit.*

DVBIVM X.

Quæ obligationes Mercatorum, Officium, & cæterorum ſæcularium?

Reſp. Eæ patent ex dictis de ſeptimo præcepto: ex quibus *reſolues.*

1. Mercator peccat, 1. Si venenum, vel alia prohibita vendat, cum ſuſpicione praui vſus. Si paratus ſit quodcunque pretium, etiam iniuſtum, ab emptore accipere. 3. Rem cariùs, quàm ſupremo pretio,

pretio, vendat ob dilatam ſolutionem. 4. Mercium defectum grauem occultum non aperiat, pondus & menſuram imminuat. 5. Si in emptorum iniuriam monopolium iniuſtum inſtituat, merces omnes vnius generis ſibi comparet, immoderato quæſtu pro libitu vendendas. 6. Si merces ab eo, qui non nouit, emat pretio minore, vel cariore vendat ignoranti. 7. Si merces veteres & inutiles nouis admiſceat, & vendat eodem pretio vtraſque. 8. Si iuſta tributa defraudet. 9. Si tempore debito, cùm poſſit, non ſoluat creditoribus, cum graui eorum damno. 10. Si mercibus ſoluat, quod pecuniâ debet, contra creditoris voluntatem. 11. Si diebus feſtis publicè emat, vel vendat contra conſuetudinem permiſſam. 12. Si iuret falsò, ſe tanto pretio merces comparâſſe. 13. Si contractum ineat quemcumque dubitans de eius iuſtitia. 14. Si emat res furtiuas, &c. *vide Eſcobar. tom. 2. E. 3. c. 12.*

2. Bibliopola peccat, 1. Si vendat libros prohibitos, vel laſciuos. 2. Si librum defectu laborantem vendat pro integro, &c. *v. Eſcob. c.* 13.

3. Argentarius, ſiue Aurifaber peccat, 1. Si æs pro auro vel argento vendat. 2. Auro vel argento plus æris miſceat, quàm ars requirit emptoribus & mixtionem non ſignificet, neque minuat pretium. 3. Si ex rebus furtiuis aliquid emat, malâ fide. 4. Si communem lapillum pro pretioſo vendat, vel pretioſum pro vili emat, &c.

4. Sartor, Sutor, & cæteri opifices peccant, 1. Si iurent ſe tali die opus perfecturos, quod ſciunt, (vel dubitant) non futurum. 2. Si plus materiæ exigant, quàm ad opus ſit neceſſarium; aut partes alicuius momenti, quæ ſuperſunt, retineant, ſine voluntate domini. 3. Si diem feſtum ſine graui causâ violent, per ſe, vel per ſuos famulos, &c. *vide Eſcob. c. 1. c. 13.*

LIBER

LIBER V.

De ratione cognoſcendi, & diſcernendi peccata.

CAPVT I.

De Peccato in Genere.

DVBIVM I.

Quid ſit peccatum.

RESPONDEO. Eſt tranſgreſſio legis, ſiue, vt ait *Tol.* eſt voluntarius receſſus à regulâ diuinâ, per quam regulam intelligitur præceptum, tam naturale, & humanum, quàm diuinum: per receſſum, intelligitur actus (vel eius omiſſio) qui ſit non tantùm voluntarius, ſed etiam liber, cum aliqua actuali aduertentia malitiæ, quod addo, quia vt docet *Sanch.* 1. *mor.c.*16. cum *Vaſq. Bon. d.*2.*q.*2.*p.*3.*n.*3.*&* 12. *&c.* non ſufficit ad actum peccaminoſum, libertas & aduertentia quæuis virtualis, vel interpretatiua, quâ ſcilicet quis aduertere poterat, & debebat; nec quæcunque actualis quâ ſcilicet intellectus rationes commodi, & incommodi in obiecto attendat: ſed requiritur, vt aduertat moralem malitiam obiecti, aut ſaltem de ea dubium, vel ſcrupulum concipiat. Ratio eſt, tum quia ſine iſta aduertentia, non eſt voluntarium, cùm non ſit cognitum; quia, quamdiu talis cogitatio intellectui non occurrit, non eſt ſufficiens principium deliberandi de malitia, ideóq; nec libertas, ac proinde nec culpa; & cenſetur illa inaduertentia, naturalis & inuincibilis obliuio. Addit tamen *Tann. d.* 4. *de pec.d.*5.*q.*5. *dub.*5. *n.*106. non eſſe neceſſe, vt conſideratio illa maneat actu, dum peccatum durat, ſed ſatis eſſe, vt vel actu, vel virtute maneat, ita vt cum ea, vel actus peccati fuerit inchoatus, vel ſaltem cauſa data: vt ſit in ebrio, qui peccat, non vi præſentis, ſed præteritæ deliberationis. *v. Bald.l.*1. *d.*36.

Digitized by Google

*d.*36. Verùm recentiores communiter docent, talem, v.g. ebrium, non peccare formaliter, quando vſu rationis caret; ſed malitiam eorum, quæ tunc fiunt, contraxiſſe antè, dum præuidens, malum, quod commiſſurus erat, eius cauſam dedit; aiuntque, dum quis actu peccat, ſemper eſſe, ac manere aduertentiam aliquam malitiæ tenuem, vel confuſam, vt *v. apud Scho.* nam in ordine ad praxim, parum refert, vtrolibet modo loquaris.

Reſp. 2. Ad peccatum requiruntur tres conditiones vt patet ex prima reſponſione. 1. ſi voluntarium, id eſt, vt fiat à voluntate conſentiente. 2. Vt ſit liberum, id eſt, vt ſit in poteſtate voluntatis facere, vel non. 3. Vt aduertatur malitia. *Ex quibus reſolues.*

1. Defectu primæ conditionis, nullus actus, qui neque eſt in, neque à voluntate, eſt peccatum, niſi voluntas eum acceptet: ideóque nec impedit communionem, ſiue is ſit internus, vt cogitationes contra fidem, blaſphemæ, obſcœnæ, motus carnis, etiam vſque ad effuſionem ſeminis; ſiue externus ac violentus, v.g. ſtuprum virgini per vim illatum.

2. Defectu ſecundæ conditionis, ſubinde à peccato excuſantur vehementiſſimi motus iræ, aut concupiſcentiæ; quibus vſus rationis perturbatur, & libertas tollitur.

3. Defectu tertiæ non peccat, qui die ieiunij, de præcepto nihil cogitans cœnat, vel carnes comedit, etſi aduertat eas ſibi delectabiles. Item qui lapidem proiicit per feneſtram, non aduertens periculum læſionis; vel qui contractum vſurarium celebrat, non aduertens eſſe talem. *Sanch. lib.* 1. *c.*16, *n.*21. *Regin.* 15. *n.*75.

4. Damna & euentus (licet alioqui frequenter) ex ebrietate ſecuti, & nullo modo præuiſi, inculpabiles ſunt: quia nec in ſe, nec in cauſis ſunt liberi Sũt verò culpabiles, ſi ſint præuiſi, nec diligentia ſufficiens ex præſcripto prudẽtiæ ſit adhibita, ne ſequerentur: ea vero adhibita, etſi poſtea eueniant, culpa vacant. Vti etiam, quando iuxta loci & tẽporis circumſtantias non apparet periculum mali, ideóque nulla cautela eſt adhibita. Ita *Vaſq.* 1. 2. *d.*124. *c.*2.

Qui

Digitized by Google

Quibus conformiter *Leſſ. l. 4. c.3.* docet, ſi negligentia, ebrietatem aut euentus ex ea ſequi ſolitos præcauendi, fuerit tantùm venialis, etiam mala quæ præuideri poterant, tantùm venialia fore; quia cùm non in ſe, ſed tantùm in cauſa ſint libera, non poſſunt habere maiorem culpam, quàm ipſa cauſa.

DVBIVM I.

An, & quando deſideria, & delectiones ſint peccata?

Per deſiderium intelligitur voluntas, intentio, vel propoſitum efficax rei malæ: per delectationem verò, ſimplex amor & complacentia obiecti cogitati, fruendo eius dulcedine, abſque deſiderio executionis: ſoletque dici moroſa, non à mora temporis, cum momento poſſit perfici; ſed quòd voluntas, poſt plenam aduertentiam rationis, ei immoretur.

ARTICVLVS I.

Quale peccatum ſit deſiderium malum?

Reſp. 1. Deſiderium abſolutum, ſiue cogitatio cum voluntate conſentiente abſolutè in peccatum aliquando perpetrandum, aut in perpetrato complacente, habet eandem ſpeciem, ac malitiam peccati mortalem, vel venialem, quam habet actus exterior, in quem fertur. Eſt communis, & conſtat ex *Matt. 5. Qui viderit, &c.* Ratio eſt, quia actus interior habet ſuam bonitatem & malitiam ab actu externo, tanquam obiecto. Ita commun.

Reſp. 2. Deſiderium cum conſenſu conditionali, quo quis aliquid concupiſcit ſub tali conditione, quæ omnem malitiam obiecti auferat, non eſt peccatum, ſaltem mortale: v. g. vellem prædari ſi à Deo mihi permitteretur; ſi Iudex eſſem, malefactorem iſtum occiderem *Valent. tom. 2. d.6. quæſt. 4. p.4. Sayrus, Salas in 1.2. tract. 13. d.16. ſeſſ. 27. Vaſq. dub. 116. cap.2.* Si verò conditio malitiam non auferat eſt peccatum: vt verbi gratia ſi cogites, ſi non eſſet infernus mœcharer: ſi non eſſem religioſus, fornicarer; ſi non haberem rationem mei ſtatûs, vlciſcerer, occiderem te. Item ſi id mihi feciſſes in adoleſcentia, vel antequam religionem ingrederer, vindicaſſem (intellige, ſi dum hæc dicit, habeat

affectum vindictæ ſumendæ, ſi eſſet in tali ſtatu? ſecùs enim eſt, ſi tantùm oſtendat, quid facturus fuiſſet in alio ſtatu) *Bon. de mat. q. 4. p. 8. n. 9.* Ratio reſponſionis eſt, quia etſi conſenſus conditionatus nihil ponat in rerum natura, ex parte obiecti voliti; in voluntate tamen ponit affectum committendi illud peccatum: præciſâ conditione non auferente malitiam; ac proinde talis erit culpa, qualis eſſet illud amare abſque conditione. *Caietan. Sanch. l. 1. mor. c. 2. Vaſq. Laym. l. 1. tr. 3. c. 6. n. 10.* Ex quibus reſoluuntur hi Caſus.

1. In omnibus, ſolo iure poſitiuo prohibitis, licitum eſt deſiderium cum conditione hac, *ſi prohibitum non eſſet*, v. g. ederem carnes die Veneris, ſi Eccleſia non vetuiſſet. Ratio, quia conditio omnem malitiam, quæ à ſola prohibitione eſt, aufert. *Azor. l. 4. c. 6. q. 10. Sanch. l. 1. c. 2. Vaſq. d. 116. c. 2.*

2. Idem valet in prohibitis quidem iure naturali, licitis tamen in aliquo caſu, aut ſtatu, ſi is pro conditione apponatur, v. g. occiderem Petrum ſi Deus mandaret; ſuſpenderem furem, ſi eſſem Iudex; ducerem vxorem, ſi liceret, ſi non eſſem Sacerdos, ſi eſſem liber à voto. Ratio, quia hæc ſub illo ſtatu ſunt licita. Rectè tamen monet *Sa V. Peccatum*, huiuſmodi deſideria eſſe periculoſa, & vitanda, atque, vt ait *Caiet. ibid.* eſſe fatuas & diabolicas tentationes. *Ibid.* & *Lay. l. 1. to. 3. c. 6. n. 10.*

3. Etſi idem quidam, vt *Caiet. Sal.* & *Vaſq.* vniuerſim affirment de omnibus iure naturæ, & ſimpliciter prohibitis, ſi conditio impoſſibilis appoſita tollat rationem peccati ab obiecto; vt ſi dicas, ſi non eſſet peccatum, fornicaret? eò quòd tunc conſenſus non videatur ferri in malum: probabilius tamen videtur, quod docet *Azor. Sanch.* & *Laym.* eſſe peccatum; eò quòd ſit intrinſecè malum, nec malitiâ ſuâ, (quæ in conſenſum circa tale obiectum traheret, niſi Dei lex arceret) exui poſſit; ideóque voluntas feratur in malum. Quod tamen intellige, ſi efficaciter feratur; quia ſi tantùm ſit ſignificatio propenſionis naturalis in illud obiectum, non eſt peccatum. *Sanch. l. 1. c. 2. n. 25. Lay. l. 1. t. 3. c. 6. n. 11. v. C. de Lugo d. 16. n. 376.*

4. Gau

4. Gaudere & delectari de opere malo,ſub conditione, *ſi liceret*, v.g. in prædictis deſideriis efficacibus illicitis, quando conditio eſt poſſibilis, etſi poſſit excuſari à peccato, ſecundùm quoſdam Doctores ſi fiat tantùm ſecundùm appetitum rationalem, ſiue voluntatem: (ſecluſo omni alio periculo conſensûs illiciti & turpis motus; qui tamen quia communiter & connaturaliter ſequitur, vix tutum videtur in praxi) non poteſt tamen excuſari,ſi ſit delectatio voluntaria appetitûs ſenſitiui, quæ propriè delectatio dicitur, fitque communiter cum aliqua alteratione corporis. Ratio diſcriminis eſt, quia voluntas poteſt ferri in obiectum abſtractum à malitiâ:cùm ſequatur intellectum,cuius eſt abſtrahere; appetitus verò, quia ſequitur imaginationem, non fertur in obiectum ſub aliqua certa conditione ſtatûs, vel temporis apprehenſum, ſed vt eſt in ſe; ideoque talis delectatio de obiecto abſolutè malo. *v. Laym.& Bon.de mat.q.4. part.8.*

ARTICVLVS II.

An delectatio moroſa ſemper ſit peccatum?

Reſp. Si terminetur ad cogitatum opus malum ſecundùm ſe, eſt peccatum mortale, vel veniale, provt ipſum opus mortale,vel veniale eſt.Ita commun.ex *D.Thom.1.2.q.78.a.8.*

Dixi, *ſecundùm ſe:* quia ſi delectatio ſit tantùm de ipſa cogitatione, non autem de opere, non eſt peccatum; quia ſicut cogitatio v.g. de rebus obſcœnis,in ordine ad doctionem,vel concionem,&c. bona eſt: cogitatio autem de iiſdem rebus ex curioſitæte,eſt mala venialiter: ita conſequenter,delectatio de tali cogitatione tanquam obiecto, non eſt mala, ſed quandoque bona, quandoque venialiter mala.Similiter nec peccatum erit, ſi delectatio verſetur circa modum malè operandi, non circa ipſum opus malum:quo modo ſine peccato ſæpè nos delectant fabulæ, comœdiæ, bella, homicidia,fraudes,furta,lapſus hominis,v.g. ex equo,&c. non ſecundùm ſe,ſed modus furandi,rapiendi,artificioſus & induſtrius, modus cadendi inopinatus. *Laym.lib.1,t.3.c.6.n.2,*Ex quibus reſolues.

1.Lici

Digitized by Google

1. Licitum eſt gaudere, & delectari moroſè de effectu bono, ſecuto ex opere malo: quia tunc delectatio non eſt de obiecto malo.

2. Si talis effectus ſecutus ſit ex opere ſecundùm ſe quidem malo, hic tamen & nunc culpa vacante, vt v. g. quia factum eſt in ſomno, amentia, ebrietate, inculpabili ignorantia tunc etiam de ipſo actu licere aliquando delectari, non quidem ſecundùm ſe, ſed vt eſt cauſa talis boni effectus, docent *Leſſ.lib.4.cap.3.num.*105.*&* 106.ex *Vaſq.*1.2.*d.*105.*cap.*2.v.g.de ſolutione naturæ facta, in ſomno. Ratio, quia obiectum delectationis iſtius non eſt malum.*vid.Bonac.de mat.d.4.p.8.n.8.Sanch.lib.*1.*mor.cap.*2.*num.*18. *Card. de Lugo de pœn. d.*16. *num.* 389. Imò addunt, licere aliquando deſiderare (affectu ſimplici, & inefficaci deſiderio,) vt tale quid fiat ſine culpa; v.g. vt in ſomno eueniat naturæ ſolutio, ob finem bonum: dummodò deſiderium non ſit tam intenſum, vt tale quid probabiliter cauſet; neque ſit periculum conſentiendi in talem voluptatem. Ratio eſt, aiunt, quia obiectum huius deſiderij, aut gaudij, non eſt malum. *vide Leſſ.& Bonac.l.c.*

3. Non eſt peccatum, ſaltem mortale, ſi coniuges delectentur appetitu tantùm rationali, de actu coniugij præterito, futuro vel poſſibili, reſpectu compartis præſentis, vel abſentis. Item ſi ſponſus deſideret copulam futuram, aut de ea delectetur; vel vidua de præterita. Ratio, quia hi actus habent obiectum licitum.

Dixi, *appetitu rationali*: quia ſi ſponſus, aut vidua voluntariè conſentiat in delectationem ſenſitiuam & carnalem, (quæ recordatione copulæ futuræ aut præteritæ, naturaliter oritur) mortaliter peccat vt docet *Leſſ. l.c.t.*3.*cap.*6. *Bonac. Tann. Palaus*, *vide Dian.tom.*5.*miſc.R.*2.contra *Med.&c.* Quia verò ad ſupradictam voluntatis oblectationem, ſenſitiua & carnalis vt plurimum imò etiam periculum conſenſus in fornicationem, conſequitur, oblectationem, illam voluntatis in praxi vix locum habere, ſaltem in vidua, & ſponſis; inter coniuges tamen modò periculum pollutionis abſit, etiam ſenſitiuã

&

venerεam delectationem non eſſe mortale, docet *Fill. Bonac. de mat. quæſt. 4. Sanch. Leſſ. loc. cit. d. 1. & Dian. tom. 3. miſc. R. 36.* Tum quia ſtatus matrimonij hæc excuſat, vti etiam tactus impudicos, ſolius voluptatis cauſa inſtitutos: tum quia hæc tendunt per ſe ad opus coniugale, licèt per accidens opus non exerceatur.

4. Delectatio moroſa, de rebus ſolo iure poſitiuo prohibitis, non eſt illicita; modò non fiat ſub ratione prohibitionis: v.g. ſi Carthuſianus, vel alius, die ieiunij ſe oblectet de cogitato eſu carnium; quia non eſt de opere malo, cùm lex tantùm vetet comeſtionem externam, *Laym. l. 1. t. 3. c. 6. n. 9. Leſſ. l. 4. c. 3. d. 14. n. 111. & n. 113.*

5. Qui delectationem moroſam mortalem confitetur, addere debet circumſtantias operis, de quo fuit delectatio: v.g. in materia iræ, an fuerit de occidendo fratre, an alio; vno, an pluribus; in materia carnis, an de coniugata, moniali, conſanguinea. Quod tamen limitat *Azor, Sa V. Luxuria. Salas tom. 2. t. 13. d. 16. ſ. 6. n. 59. &c.* ſi delectatio feratur in obiectum apprehenſum ſecundùm totam ſuam malitiam, non autem ſi tantùm ſecundùm partem, v.g. in fœminam, apprehenſam vt non ſuam, non tamen vt alteri nuptam, vel vt monialem: tunc enim probabile eſſe ait, delectationes tales reduci ad ſpeciem ſimplicis fornicationis. Ita etiam *Fill. Leſſ. Bonac. Dian. Palaus. vid. Card. de Lugo d. 16. num. 363.* Aliud eſt de ipſo opere externo, quod ſemper fertur in obiectum, ſecundùm totam ſuam malitiam; aut etiam de deſiderio efficaci, quod fertur in opus externum ſecundùm ſe, & vt eſt à parte rei, ac proinde eſt eiuſdem cum illo ſpeciei, ideoque eius circumſtantiæ ſemper fatendæ ſunt. *v. Autt. cit.*

Reſp. 2. Si quis ſine cauſa & neceſſitate actionem exerceat, ex qua intelligit, delectationem carnis naturaliter orituram, (verbi gratia, ex curioſitate legit, vel audit turpia) tamen ſine directa intentione, & ſine periculo conſenſus, peccat venialiter; ſi verò iuſtam cauſam habeat, nihil peccat, *vide ſuprà in 6. præcept. l. 3. tom. 4. c. 2. d. 4.*

Quæres. An voluntas delectationem carnalem poſitiuè reprimere teneatur ?

Reſp. Si voluntas plenè eam aduertens negatiuè & permiſſiuè ſe habeant, ita vt nec approbet, nec repellat, dummodò id non permittat ex ipſius delectationis complacentia, nec periculum ſit vlterioris conſenſus, probabile eſt, quod docet *Caiet. Sanch.* 1. *mor. cap.* 12. non peccare mortaliter : tum quia non conſentit in delectationem, tum quia moraliter eſt impoſſibile, omnes illos motus euitare; tum quia ex iuſta cauſa illos licet permittere, etiam ſecundùm aduerſarios.

Reſp. 2. In praxi tamen verius videtur; quod docet *Vaſq. Azor, Leſſ. Bec.* 1. 1. *t.* 2. *cap.* 5. *quæſt.* 5. ſine iuſta cauſa eis non reſiſtere, eſſe mortale: quia ferè ſemper voluntas eſt expoſita periculo conſenſus, & contrarium credere, eſt nimia ſui confidentia & præſumptio. Moderatè *Laym.* vtramque ſententiam probabilem fatetur, & ait, delectationem videri mortalem, niſi ſaltem actum ſimplicis diſplicentiæ circa illam elicias; etſi efficaciter animum ad alia diuertere negligas, cùm facilè poſſis, & ſperes te tali modo poſſe depellere. *vid. Lay. ib.* 1. *t.* 3. *c.* 6.

DVBIVM III.

De diſtinctione peccatorum.

ARTICVLVS I.

Quæ peccata diſtinguantur ſpecie?

Reſp. Peccata, quoad materiale, ſiue entitatem poſitiuam, ſpecie diſtinguuntur ex obiectis formalibus, & circumſtantiis ſpeciem variantibus, quatenus ex obiecti formalis rationem habent. Quoad formale autem, proximè diſtinguuntur ab oppoſitis formis, ſiue rectitudine virtutis, quâ priuant; remotè autem & fundamentaliter, ex obiectis. Ita *Tann. d.* 4. *de pec. d.* 1. *quæſt.* 2. Ratio primæ partis eſt, quia omnes actus ſpecie diſtinguntur ex obiectis; peccata autem quoad materiale, dicunt ipſos actus. Ratio ſecundæ partis, quia priuationes proximè diſtinguuntur ſpecie à formis, quibus priuant; ſed peccata formaliter ſunt priuationes

recti

rectitudinum oppoſitarum. Ratio tertiæ partis, quia rectitudo virtutis ſpecificatur, proximè ex obiecto; ergo priuatio rectitudinis ex eodem remotè. *Ex quibus reſolues.*

Peccata ſpecie differunt, non tantùm quæ diuerſis virtutibus, ſed etiam quæ eidem opponuntur extremè; vt prodigalitas, & auaritia: vel ratione diuerſæ difformitatis, id eſt, quæ adeò diuersâ ratione & malitiâ eiuſdem virtutis materiam attingunt, vt quantum eſt, ex natura eiuſdem peccati, non ſit eadem facilitas, moraliter loquendo, neque propenſio vtrumque peccatum committendi; qualia ſunt homicidium, furtum, adulterium, detractio.

ARTICVLVS II.

Quæ peccata diſtinguantur numero?

Reſp. Numero diſtinguntur duobus modis. 1. Ex diuerſis obiectis numero totalibus, non materialiter & phyſicè tantùm, ſed etiam formaliter & moraliter diſtinctis. 2. Per interruptionem actuum moralem. *Fill. tom. 21. cap. 8.*

Dico, *moralem*: quia etſi ad diſtinctionem numericam phyſicè ſufficiat quævis interraptio; in ordine tamen ad confeſſionem non multiplicatur, niſi moraliter multi ſint: quia ſicut in confeſſione actus moralis, ita etiam multiplicatio & diſtinctio moralis attendi debet.

Porrò actus moraliter interrumpuntur, ita vt nec virtualiter, nec interpretatiuè manere cenſeantur. 1. Per contrariam voluntatem & propoſitum. 2. Per ceſſationem ab actu, voluntariam & liberam. 3. Per ceſſationem inuoluntariam & naturalem, ſiue ea fiat per ſomnum, ſiue per diſtractionem ad alia. Per ſomnum quidem, quia cùm in illo ceſſet vſus rationis, non continuatur actio libera & moralis: per diſtractionem verò, quia per illam prior cogitatio fit inuoluntaria, ideóque ſi ad eam redeatur, fit voluntaria, & moraliter multiplicatur. Ita *Vaſq. &c.* Quæ ſententia, etſi in peccatis externis tenenda ſit, in internis tamen non habet locum, ſecundùm *Fill. tract. 21. cap. 8. n. 317.* Ratio quia etſi per hanc interruptionem, phyſicè actus

multiplicetur, non tamen moraliter; quia hoc ipſo, quod animus inuoluntariè diſtrahitur, remanet interpretatiuè prior voluntas, cùm non ſit retractata, aut aliter interrupta. *vid. etiam Baldell.d.*21.*n.*3.Ex dictis reſolues.

1. Vnum numero peccatum committit, qui vno actu odij vel detractionis, fertur in 10. homines; qui vno ictu duos occidit; qui vno actu vult omittere officium horarium per menſem, ieiunium per quadrageſimam. Quia etſi hæc obiecta phyſicè ſint plura, ſunt tamen vnum moraliter & formaliter, quatenus in vno actu hîc & nunc coniunguntur. Ita *Nauar. Fill.Bon.d.*2.*q* 4.*p.*1. contra. *Azor. Vaſq. &c.* qui ſatis probabiliter dicunt eſſe peccata diſtincta. Verùm ſiue 10. peccata dicas, odiſſe v.g. 10. homines, ſiue vnum, parum refert, cùm vnum hoc illis decem æquiualeat: proindeque obiecti grauitas in confeſſione exprimenda ſit, quippe quæ actum in ſuo eſſe indiuiduali conſtituit, vt notat *Fill Bon.Suar.de pœn.d.*22.*ſ.*2.

2. Actus voluntatis internus ſæpius interruptus, & repetitus, licèt phyſicè ſit multiplex, moraliter tamen eſt vnum numero peccatum, in ordine ad confeſſionem, ſi conſummetur in opere aliquo externo, per eum intento & cauſato, aut etiam in pluribus actibus externis ſibi inuicem, ſubordinatis ad eundem finem; hinc v.g. qui furatur bibliothecam per totam noctem, etſi ſæpius voluntatem furandi renouet, vnum furtum; & qui ad occidendum alium pergens, ſæpè voluntatem renouat, vnum homicidium committit. Ratio quia eſt vna actio externa, ab internis intenta & cauſata, in qua internæ omnes complentur, & moraliter vniuntur *v.Baldell.d.*21.*n.*4.

3. Actiones externæ, licèt numero diſtinctæ, ad eundem tamen finem, & actum principalem relatæ, modò non habeant diſtinctam ab illo malitiam non diſtinguuntur ab ipſo fine, & actu principali, moraliter loquẽdo, & in ordine ad cõfeſſionẽ: hinc oſcula, tactus, verba impudica, &c. copulam carnalem præcedentia, imò etiam comitantia, & ſubſequentia, tanquam complementa & appendices operis,

operis, vnum numero peccatum ſunt, vt docent *Nauar. c. 6. n. 16. Azor l. 4. q. 6. Fill. &c.* Ratio, quia ſunt vel initia, vel partes, vel complementa, & appendices operis, eiuſdem actus humani & obiecti, in quo omnia prædicta moraliter vniuntur.

Dixi, *complementa:* quia ſi ſimiles actus non ſunt initia, vel partes copulæ ſubſecuturæ, aut ex actu præterito, ex natura rei non conſequantur, diſtinguuntur numero; vt v. g. ſi quis de fornicatione glorietur: proindeque illi in confeſſione explicandi ſunt ſeparatim, non autem priores, vt docet *Suar. tom. 4. de pœn. d. 22. ſ. 1.*

CAPVT II.

De Peccatis in ſpecie, mortali & veniali.

DVBIVM I.

Quid ſit peccatum mortale, & veniale.

RESP. 1. Mortale eſt, quod ob ſui grauitatem, gratiam & amicitiam cum Deo ſoluit pœnamque æternam meretur. Dicitur, *mortale:* quia ſpiritualis vitæ principium, gratiam ſcilicet habitualem tollit, & mortem animæ affert.

Veniale eſt, quod ob ſuam leuitatem gratiam & amicitiam non tollit, etſi feruorem charitatis minuat & temporalem pœnam mereatur. Dicitur, *veniale:* quia ſaluo vitæ ſpiritualis principio, ſcilicet gratia, languorem animæ facilè curabilem infert, veniamque facilè conſequitur.

Reſp. 2. Mortale peccatum duplex eſt: aliud eſt mortale ex genere ſuo: aliud ex accidente. Mortale ex genere ſuo eſt, quod per ſe lædit charitatem, Dei vel proximi, quoad perſonam, res aut iura, vel nos ipſos corrumpit grauiter. Ita *Azor l. 4. c. 9. Sanch. l. 1. mor. c. 3.* Vnde reſolues.

1. Peccata contra bonum proprium commiſſa, vt plurimum ſunt venialia ex genere, vt v. g. inutilis & vana concupiſcentia, vana oblectatio, prodigalitas, curioſitas, ſuperfluitas cultus & veſtitus, nugæ otium, exceſſus in cibo, potu, ſomno, riſu, vſu coniugij, timore, triſtitia, appetitu pecuniæ, laudis, &c.

2. Peccata, contra virtutes Theologicas, ſunt mortalia ex genere ſuo; quia nocent bono alicui interno Dei, v.g. veracitati, miſericordiæ, charitati. Item ferè omnia quæ fiunt contra Decalogum; quia quæ committũtur contra tria prima præcepta, nocent ſimiliter Deitati, ſcientiæ, omnipotentiæ diuinæ, eiuſque honori externo vel interno: quæ verò contra reliqua præcepta fiunt, nocent perſonæ, bono, aut iuri proximi.

3. Peccata illa ſeptem, quæ dicuntur capitalia, non omnia ſunt mortalia ex genere ſuo: quia non omnia grauiter Deum, aut proximum lædunt, vel nos ipſos corrumpunt.

Reſp. 3. Mortale ex accidente dicitur, cùm actus aliquis venialis, aut indifferens, fit per accidens mortalis, de quo *infrà*.

DVBIVM II.

Quibus ex cauſis peccatum ex genere ſuo mortale, fiat per accidens veniale?

Reſp. 1. Tria requiruntur ad peccatum mortale, quorum ſi vnum deſit, fit veniale, quod aliàs ex ſe eſt mortale. 1. Ex parte intellectus, plena aduertentia & deliberatio. 2. Ex parte voluntatis, perfectus conſenſus. 3. Grauitas materiæ, ſaltem vt plurimùm. Ratio primæ & ſecundæ partis eſt, quia ſpectata fragilitate humana, non videtur decere diuinam bonitatem, æternis ſuppliciis punire hominem abſque plena conſideratione & conſenſu. Ratio tertiæ partis, quia vbi materia parui eſt momenti, ibi moraliter modica offenſio eſſe reputatur vt plurimum.

Reſpond. 2. Peccatum ex genere ſuo mortale, tribus ex cauſis fieri poteſt veniale, vt patet ex dictis Prima eſt, ſi ex parte intellectus, non ſit perfecta aduertentia malitiæ, ſeu deliberatio. Signa autem imperfectæ deliberationis ſunt. 1. Si tenuiter, & quaſi ſemidormiens, apprehendiſti eſſe malum. 2. Si poſt vbi meliùs conſideras, iudicas te non fuiſſe facturum, ſi ita apprehendiſſes. 3. Si vehementiſſima paſſione, apprehenſione, vel diſtractione laboraſti, vel turbatus fuiſti, ita vt ferè neſciueris quid ageres.

Secunda

Secunda cauſa eſt ex parte voluntatis, ſi non ſit perfectus conſenſus. Signa autem imperfecti conſenſus ſunt. 1. Si ita diſpoſitus fueris, vt licèt facilè potueris exequi peccatum, non tamen ſis executus. 2. Si quis dubitet num conſenſerit, præſertim ſi ſit vir timoratus. 3. Si quis ſoleat eſſe ita affectus, vt malit mori, quàm expreſsè mortaliter peccare: quia talis non facilè conſentit. 4. Si quis valdè timidè & ſuſpenſè proceſſiſſe ſe meminit. 5. Si ſemiſomnis fuit, non plenè ſui compos, &c. iudicetque ſe id non, fuiſſe facturum, ſi plenè vigilaſſet. *v. Sanch. lib.* 1. *mor. cap.* 10. *Baldell. l.* 10. *d.* 8.

Tertia cauſa ex parte materiæ, ſi hæc ſit parui momenti. Quando autem talis ſit, diſcernendum eſt morali iudicio prudentis, cui ſequentes regulæ ſeruient. 1. Vt de materia iudicetur, non tantùm ipſa ſecundùm ſe abſolutè eſt conſideranda, ſed etiam reſpectiuè ad finem intentum: ad quem ſi parum facit, leuis eſt; grauis autem, ſi multum, vt docet *Vaſq.* 1. 2. *d.* 158. 2. Attendendæ ſunt circumſtantiæ boni communis, vitandi ſcandali, &c. vt fiat grauis. 3. An pars aliqua rei præceptæ ſit grauis, ea ſpectanda eſt tum abſolutè, & ſecundùm ſe, tum etiam in ordine ad totum. 4. In tranſgreſſionibus repetitis, ſi plures materiæ paruæ, vel ſecundùm ſe vel ſecundùm effectus à ſe productos, moraliter coniungantur, fit materia grauis: quia tunc omnes moraliter reputantur pro vna. Contrà vero non cenſetur materia grauis ſi paruæ materiæ, nec ſecundùm effectus relictos, inter ſe vniantur. *Ex dictis reſolues.*

1. Peccas mortaliter, ita vt fiat materia grauis ſi ſæpè modicum furaris, & non reſtituis, iuxta dicta *l.* 5. *t.* 5. *cap.* 1. *d.* 3. *caſu* 1. item ſi interruptim pſalmos aliquot ex eodem officio omittas; ſi eodem die ieiunij ſæpius parum comedas, eodem feſto ſæpius parum labores.

2. Non peccas grauiter, ſi diuerſis feſtis modicum labores; ſi quotidie in Quadrageſima parum comedas. Quod verum eſt, etiamſi ſimul haberes propoſitum ita faciēdi: quia cùm iſta moraliter inter ſe non vniantur, ſingula ſunt parua. *v. San. l. c.*

3. Non peccat mortaliler, qui diuerſis diebus violat votum, quotidie, aut ſingulis diebus modicum quid orandi, vel paruam eleemoſynam dandi, ſi ſit onus affixum diei: quia cum quotidie cuiuſque diei obligatio extinguatur, materiæ illæ non continuantur. Quod verum eſt, etſi proponat ſemper omittere, quia illud propoſitum non fertur in rem grauem. Imò contra *Sanch.* id quidam verum putant, etſi quis 100. vota diuerſæ ſpeciei, in materiis valdè leuibus, vno die implenda haberet: quia materiæ illæ cùm ſint independentes à ſe, non vniuntur. Si tamen ſimilia vota non ſint onus affixum diei, ſed tantum dies præfigatur vt terminus, vltra quem executio non differatur, erit peccatum mortale, poſtquam ad materiam notabilem peruentum fuerit.

4. Probabile eſt, eum, qui ter vel quater 1000. aureos in cauſas pias vouiſſet, non peccaturum mortaliter, ſi tres non ſolueret, quia etſi talis pars abſolutè in ſe ſpectata, ſit notabilis, comparatione tamen totius, mortali iudicio non valde videtur æſtimanda. *vid. Laym. l. 1. t. 3. c. 5.*

DVBIVM III.

Quibus modis peccatum ex genere ſuo veniale, aut actus indifferens, tranſeat per accidens in mortale?

1. Quinque modis id fieri communiter, docet *Sanch. &c.* 1. Ratione finis adiuncti. 2. Ratione finis vltimi. 3. Ratione contemptus. 4. Ratione ſcandali. 5. Ratione periculi. De ſingulis dicam breuiter.

Reſp. 1. Peccatum veniale tranſit in mortale ratione finis adiuncti; vt ſi quis leuiter mentiatur, ad copulam carnalem extorquendam: quia cùm finis mortalis ametur, mortale eſt. Non tamen neceſſarium eſt in confeſſione exprimere illud mendacium, ſed ſolum deſiderium fornicationis: quia ſeclusâ malitiâ mortali finis, manet veniale.

Reſp. 2. Tranſit item in mortale, ratione nimij affectûs in rem aliquam; vt ſi v. g. vltimum finem in ea conſtituas. Ad quod non ſufficit valde intẽsè

&

& vehementer ferri in obiectum, ſed requiritur, vt appretiatiuè illud ita æſtimet, ſaltem virtualiter, vt paratus ſit, eius cauſâ tranſgredi præceptum obligans ſub mortali: vt ſi quis ita inordinatè afficiatur ad fabulas, luſum, perſonam, vt malit feſto omittere ſacrum, &c. quàm illis priuari. Notat autem *Bon.* hunc affectum, non tantùm habitualem, ſed actualem eſſe debere, vt peccatum contrahatur: quia non imputatur ad culpam id, ad quod committendum, habitu tantùm es paratus.

Reſp. 3. Peccatum veniale fit mortale, ratione contemptûs abſoluti, & formalis.

Dico autem, *contemptum abſolutum & formalem*, quando nimirum ideò formaliter & abſolutè præceptum violatur, quia ipſi, aut ſuperiori ſubiici renuis, quod eſt peccatum ſuperbiæ conſummatæ; vel quando ideò non vis obedire præcepto, quia præceptum eſt, & eſt peccatum inobedientiæ formalis: quorum vtrumque grauiter pugnat cum charitate debita ſuperiori. *Ex quibus reſolues.*

1. Non eſt mortale, ſi velis quidem obedire, & ſubiici abſolutè, nolis tamen hîc & nunc in re medica; aut ſi authoritatem legis, vel præcipientis admittas, executionem tamen hîc & nunc contemnas. Ratio, quia non eſt contemptus abſolutus & ſimpliciter, & tantùm ſecundùm quid.

2. Si præcisè ex indignatione, malitia, praua conſuetudine, aliáve cauſa, præceptum violetur, & non ex contemptu poteſtatis ſuperioris, non eſt mortale; quia non eſt contemptus formalis, ſed tantùm interpretatiuus.

3. Eſt mortale, facere vel omittere aliquid, ex contemptu iuſtæ legis humanæ. Item, ex contemptu Dei præcipientis, vel etiam conſulentis (quod prætereà tacitam blaſphemiam continet, quaſi Deus inutilia præciperet, aut conſuleret) & denique facere aliquid ex contemptu Prælati vt ſic, & vt à Deo authoritatem habentis, non tamen vt talis hominis, indocti, imprudentis, imperfecti: quia hoc poſterius, non eſt contemnere abſolutè & ſimpliciter, ſed tantùm ſecundùm quid. *vid. Sanch. l. 1. mor. c. 5. Bonac. de peccat. d. 2. q. 3. p. 5.*

Reſp.4. Peccatum, vel opus indifferens habens mali ſpeciem, tranſit per accidens in mortale, ſi ruina per illud proximo cauſanda, ſit mortalis. Ratio, quia tali operi ſuperadditur aliquid, grauiter repugnans charitati. *vid. dicta de ſcandalo, & Fill. t. 21. c. 6. q. 10. n. 212.*

Reſp. 5. Veniale, vel opus indifferens, tranſit in mortale, ratione periculi incidendi in mortale; quando quis ſine ſufficienti cautela, aut neceſſitate aliquid facit, per quod veniat in mortale, ac proximum periculum peccandi mortaliter: quia talis ſalutem animæ contemnit, cùm tam probabili eius periculo temerè ſe exponat. Vnde in confeſſione explicanda eſt ſpecies peccati, cuius periculo ſe obiecit, quia eodem genere peccati peccauit. Proximum autem periculum cenſetur, quod frequenter homines ſimilis conditionis in peccatum mortale.

CAPVT III.

De Peccatis Capitalibus in ſpecie.

DVBIVM I.

Quid ſit Superbia, & quale peccatum?

RESp. 1. Superbia eſt appetitus inordinatus propriæ excellentiæ: mortalis ex genere ſuo, ſi ſit conſummata & perfecta, id eſt, ſi quis ita excellere appetat, vt Deo, ſuperioribus, eorumque legibus ſubiici nolit: Imperfecta tamen, quâ quis ſubiici non renuens iis, quibus debet, & in ſuo tantum affectu ſeſe magnificat, eſt tantum veniale, vt docet *Caiet. & c. V. ſuperbia*, quia ſine Dei, & aliorum deſpectu, plus iuſto ſe efferre, non eſt grauis inordinatio: eſſet tamen grauis, ſi fieret cum notabili aliorum contemptu, complacendo in aliorum abiectione.

Reſp. 2. Filiæ ſuperbiæ ſunt tres. 1. Eſt præſumptio, quæ eſt appetitus aggrediendi aliquid ſupra vires. Eſt communiter veniale tantum: fit tamen mortale, ſi damnum Deo, aut proximo afferat verbi gratia, ſi præſumas iuriſdictionem Eccleſiaſticam, poteſtatem ordinis ſacri. Item officium Medici,

dici, Aduocati, Confeſſarij, &c. ſine debita peritia. *Leſſius libro 3. cap. 2. d. 3.* & *ſuprà libr. 4. tom. 3. diſput. 9.*

2. Eſt Ambitio, quæ eſt inordinatus appetitus dignitatis, & honoris non debiti, vel debito maioris; vt ſi ambias Beneficium, vel officium, quo es indignus; vel illicito modo & medio, v. g. per ſimoniam. Eſt per ſe peccatum veniale: fit autem mortale, vel ratione materiæ ex qua, vel ratione medij, per quod honor quæritur, vel ratione damni, quod proximo infertur. Denique ſi moderatè honor appetatur ob honeſtum finem, erit actus magnanimitatis, vt docet *Laym.*

3. Eſt Vana gloria, ſcilicet cupiditas inanis gloriæ; cuius finis eſt manifeſtatio inordinata propriæ excellentiæ, ſiue veræ, ſiue fictæ. Dicitur, *vana*, quando quæritur ex re mala, falſa, aut ficta, aut quæ non eſt digna gloriâ, vel nontantâ, vt ex opibus, nugis, &c. aut apud eos, qui non bene de re iudicant, aut ſine debito fine. Eſt peccatum per ſe veniale, mortale ſæpè per accidens, vt dictum eſt de ambitione. Imò vt contra *Angelum* rectè docet *Syluest. Nauar. cap. 17. &c.* eſt tantum veniale res etiam ſacras principaliter facere ob gloriam vanam, verbi gratia, concionari. Porrò per vanam gloriam dupliciter peccatur, iuxta *D. Thom. 1. 2. quæſt. 53.* 1. Directè; idque vel per verba, eſtque iactantia: quæ eſt venialis per ſe, ſi ſit de rebus bonis, verbi gratia, ieiunio, oratione, &c. etſi per accidens ſæpe ratione damni, ſi ſit falſa, fit mortalis vti etiam 1. Si quid dicat contra gloriam Dei, vt Ezech. 28. *Deus ego ſum.* 2. Si prorumpat in contumelias, v. g. Non ſum ſicut cæteri hominum, adulter, &c. vt & hic. 3. Ex fine malo. 4. Si cum notabili damno proximi fiat. 5. Si de re mortaliter mala; quia approbatio operis eandem cum illo ſpeciem habet; (quæ proinde in confeſſione debet exprimi, ſaltem quando cum iactantia de peccato coniuncta fuit complacentia eiuſdem. Quod addo quia ſi abſque ea fuit, *Nauar. Palaus, & Diana tom. 2. tract. R. 115.* docent contra *Sanch. Lopez, Rodrig. &c.* non neceſſariò explicari *vide Card. de*

Lugo

Lugo d.16.n.267.) vel per facta, quæ ſi vera ſunt, & aliquid admirationis habent, dicitur Inuentio nouitatum, hæc enim ſolet vulgus admirari, vt peregrinas veſtes, opiniones, &c. mortale, ſi notabiliter corrumpat iuuentutem, vel mores. Si verò facta falſa ſint, eſt Hypocriſis; v, g. ſi quis boni aliquid faciat, vt videatur bonus, etſi non ſit: quæ ex ſe venialis eſt, niſi ſit cum iniuria, vel contemptu Dei, & proximi. 2. Indirectè, in quantum quis altero non vult eſſe minor. Quod fit quadrupliciter. 1. Per intellectum; & eſt Pertinacia, quâ quis nimis tenaciter adhæret ſuæ ſententiæ: quæ eſt mortalis ſi oppugnetur veritas magni momenti; vel ſi ſit coniuncta cum periculo tertij, v. g. ſi medicus cum periculo ægroti maneat in ſententiâ. 2. Per voluntatem, & eſt Diſcordia. quâ peccatur mortaliter, quando eſt circa bonum Dei, vel proximi, in quo deberent eſſe concordes. 3. Per verba; & eſt Contentio, quæ eſt mortalis, quando animo contradicendi altercaris circa veritatem pertinentem ad fidem, vel ſalutem animæ, aut corporis. 4. Per facta, dum quis non vult exequi quod debet; & eſt Inobedientia. *vid. Bald.*

Reſp. 3. His tribus ſuperbiæ filiabus, reſpondet Puſillanimitas, quâ quis nimium ſibi diffidens detrectat honores, gloriam, vel officium, quo dignus eſt: veniales eſt ex genere ſuo; fit mortale, ſi detrectes, ad quod teneris ſub mortali. *v. Leſſ. l. 3. cap. 2. Laym. lib. 3. ſ. 5.* Ex dictis reſoluuntur ſequentes Caſus.

1. Audiens laudem alterius, vel ſuam, de re mortaliter, ſi approbet, ſuſpiciat, admiretur vt laude dignum. *Sanch. Bald. d. 29. l. 3.*

2. Vituperans alium ob vindictam non ſumptam, aliúdve graue malum, vel peccatum omiſſum, v. g. fornicationem, peccat mortaliter; quia eſt ſpecies iactantiæ, & eſt cum approbatione peccati & occaſio committendi. *Ibid.*

3. Inducens in ciuitatem nouos habitus, & præuidens, quod ſuo exemplo moralem neceſſitatem imponat aliis, vt ſumptus faciant ſupra vires, & poſtea non poſſint alere quos debent, vel

credi

Digitized by Google

creditoribus non ſatisfacere, peccat grauiter. *Bal-del.l.c.*

4. Exornare ſe nimium ex animi leuitate, vel vanitate per ſe tantùm eſt veniale. *Ibid.*

5. Simulare ſanctitatem cum voluntate non habendi, mortale eſſe dicit. *Bald.l.c.*

6. Simulare improbitatem eſt peccatum, (quia eſt mendacium, & quidem ſcandaloſum, poteſtque eſſe mortale.) Neque id fecerunt ſancti, niſi faciendo id quod ex ſe, eſt indifferens, & permittendo ab aliis accipi, vt ſignum improbitatis, cùm tamen nec ex natura ſua, nec eorum intentione eſſet tale.

DVBIVM II.

Quid Auaritia?

Reſp. 1. Eſt inordinatus appetitus temporalium. Vnde ex hoc & regula ſuprà tradita, de peccato mortali, *reſolues ſequentes Caſus.*

1. Eſt ipſa ex genere ſuo venialis.

2. Cùm verò eò excreſcit, vt eius causâ diuinas leges præuaricari non dubites fit mortalis.

3. Prodigalitas, quæ opponitur auaritiæ, & conſiſtit in defectu conſeruandi, & exceſſu erogandi, eſt ex genere ſuo venialis: leuior, quàm auaritia, quia minùs abit à virtute liberalitatis. Interim mortalis fit, ſi liberis, & vxori pauperiem crees; ſi impotentem te reddas ad ſoluenda debita; ſi profundas bona Eccleſiaſtica, piis cauſis obnoxia. *v. Leſſ.l.2.c.47.d.8.*

Reſp. 2. Filiæ Auaritiæ ſunt ſequentes.

1. Obduratio cordis, (contra miſericordiam) egenis & pauperibus non compatiendo, eos obiurgando, debita durè nimis exigendo, quando creditor non eſt ſoluendo, &c. Hâc aliquando peccari poteſt mortaliter, quando præceptum eleemoſynæ, vel charitatis vrget, & tamen ex tali duritia non ſubuenitur. *Nauar.c.27. Tol.l.8.c.26. vid. dicta de charitate proximi.*

2. Inquietudo cordis, hoc eſt, vehemens, & inordinata applicatio mentis, ad acquirendas, vel conſeruan

ſeruandas diuitias, cum inani & vano timore ne non acquirantur, vel perdantur. Eſt mortalis, quando retrahit à ſpiritualibus, vel aliis, ad quæ ex præcepto graui obligamur (v. g. auditione Miſſæ) vel inducit ſuperfluum timorem, & ex hoc diffidentiam erga Deum. Venialis eſt, ſi ſit de re bona, ſed tempore vel loco indebito; v. g. de familia, meſſe, vindemia, quando quis eſt in templo, vel vacandum eſt Deo. *S.Thom. 2.2.q.55.art.6. Regin.l.23. c.2.q.3. Eſcob.*

3. Violentia mortalis eſt, quando eſt iniuſta, & circa materiam grauem.

4. Fallacia, ſiue dolus in verbis: poteſt eſſe mortalis, ratione finis, vel mediorum.

5. Fraus, ſiue dolus in facto. Eſt mortalis ex genere ſuo, contingitque multipliciter in contractibus, tam ratione materiæ (v. g. ſi ea vitium habet, vel non ſit qualis exiſtimatur) quàm ratione pretij. *Nauar.c.23. Tol.l.8.c.47. Eſcob.*

6. Proditio, quæ eſt deceptio contra fidem datam, aut debitam, in damnum illius, mortalis eſt ex genere ſuo. Contingit ferè tripliciter: 1. Circa perſonas; quomodo Iudas Chriſtum, Dalila Sampſonem, prodidit. 2. Circa res, vel immobiles) vt ſi miles manifeſtet hoſti modum capiendi arcem (vel mobiles, vt ſi pecuniam veſtem, &c. cuiuſpiam abſconditam prædoni oſtendas. 3. Circa ſecretum: vel ſibi commiſſum reuelando, (quod eſt contra fidelitatem & iuſtitiam ſiquidem promiſſum fuit; quia eſt pactum onerosum, vt docet *Card. de Lugo l.14. n.139.* & quidem mortale, ſi præuidere poſſis inde ſecuturum notabile aliorum damnum vel diſcordiam; aliàs veniale) vel alienas litteras aperiendo. Quod poſtremum, ſi fiat ideo, vt ſciat ſecreta alterius, eſt curioſitas; & ſi ſit in re graui, per ſe eſt mortale: quod quia communiter ante apertionem neſcitur, communiter eſſe mortale, docet *Tol.l.8. cap.45. Baldel.l.3.d.11. Nauar.c.pen.d.6. de pœn. Mol. Laym.l.3.t.3.p.1.cap.4.* (qui addit, eum qui doloſè alienas litteras aperit, & legit, cum alterius iniuria vel damno, crimen falſitatis committere.) Dixi, *per ſe eſſe mortale;* quia per accidens poteſt eſſe ve-

niale,

niale, vel nullum, ſi legitima authoritate, iuſta ex cauſa fiat. *Vnde reſoluuntur Caſus ſeq.*

1. Litteras alienas aperire, & legere, ſæpè non eſt peccatum, ſi probabiliter ſcias, ſcriptas eſſe in tuum iniuſtum damnum, vel in iniuriam tuam cedere, quam intendas auertere; quia potes tibi conſulere. Sic Princeps poteſt aperire litteras non tantum hoſtium, ſed etiam aliorum, quæ tempore belli, ex locis finitimis hoſtium veniunt. Item miniſtri publici, quoties bono publico neceſſarium eſſe iudicant. *Nauar. cap. 18. Reginal. lib. 24. num. 60. Eſcob. Card. de Lugo d. 14. n. 148.*

2. Communiter etiam peccatum non eſt, conſenſus expreſſus habeatur eius, à quo vel ad quem mittuntur, (neque lex ſpecialis vetet, *Card. de Lugo l. c.*) vel tacitus ſaltem; vt ſi facias ſub ratihabitione, confidens rationabiliter, habitum irritum. Ita *Eſcob. ex Nauar. Regin. &c. l. c.*

3. Superior Religioſus, litteras ſuorum ſubditorum, (dummodò non mittantur ad ſuperiorem maiorem, vel talem, quem ſtatuta eximant nec ab eo veniant) licitè aperit, & legit; ſiue ex Religionis ſtatuto, aut conſuetudine; ſiue ex ſuſpicione probabili, quòd mali aliquid contineant. *v. Eſcob. Peirinum de relig. tom. 1. q. 2. cap. 1. Dian. p. 3. t. 6. R. 55.*

4. Nec eſt peccatum, ſi neceſſe, ſit vel expediat ad iniuriam alteri imminentem auertendam; dummodò non plùs legatur, quàm ad eum finem neceſſe eſt. *Card. de Lugo loc. cit.*

5. Qui aperit & legit, exiſtimans non contineri res magni momenti, venialiter tantùm peccat. *Card. de Lugo l. c.*

6. Si litteras ab alio dilaceratas, & in publicum à domino abiectas, recolligas, & iunctis partibus legas, ex ſola curioſitate; peccatum veniale eſt, nullum autem, (per ſe) ſi, vt ex illa notitia tibi prouideas: quia quod pro derelicto habetur, in vſum ſuum conuertere licet. *Baldel. ex S. Anton. & Roſel. Sylu. V. emptio. q. 17. Laym. lib. 3. ſ. 5. t. 3. p. 1. cap. 4. n. 4. Dian. t. 2. t. 6. miſc. R. 55.* Rectè tamen notat *Lay. l. c.* talem ex charitate teneri, non manifeſtare

ſecre

ſecretum iis contentum, ſi damnum inde cuiuſpiam prouenire poſſit, imò (addit) reuelans eiuſmodi ſecretum (cuius notitiam etiam iuſtè acquiſiuit) contra iuſtitiam peccabit, ſi intelligat, audientes ea notitia vſuros, ad damnum iniuſtè inferendum. *v. Laym. l. c.*

Dixi, 1. *à domino proiectas:* quia ſi vel ab alio proiectæ (domino inſcio) vel ab ipſomet caſu perditæ fuerint, non licet legere.

Dixi 2, *In locum publicum:* quia ſi in ignem, vel fornacem v. g. proiectæ ſint, vt comburantur, peccas, ſi extrahas, & legas. *v. Card. de Lugo d.* 15. *n.* 150.

Dixi 3. *Per ſe:* quia fieri poteſt, vt ea contineantur, quorum lectio ſit pernicioſa.

7. Qui furtiuè ſcripta alterius ſecreta, ipſo inuito legit, peccat. Et 1. quidem peccato curioſitatis; etſi faciat animo diſcendi, & ſine ſuſpicione damni. 2. iniuſtitiæ: quia quiſque habet ius ſecreti in ſuis ſcriptis, quæ aliis non vult eſſe communia. *Nauar. c.* 15. *Mol. tom.* 5. *d.* 36 *n.* 2. *Regin. l.* 24. *c.* 6 *n.* 119. poteſtque aliquando eſſe mortale, ſi nimirum fiat cum notabili damno; vel alter valde cupiat eſſe ſecreta, grauiſſiméque ſit laturus *Baldel. d.* 11. *v. etiam C. de Lugo l. c.*

8. Quicumque ſecretum violat abſque iuſta cauſa, cum alterius damno; vel qui literas alterius iniuſtè aperit, ex quo damnum alteri ſequitur, tenetur ad reſtitutionem. *Bon. d.* 2. *de reſt. q.* 1. *p.* 1. *Trull. l.* 7. *c.* 10. *d.* 32.

DVBIVM III.

Quid Luxuria?

Reſp. Eſt appetitus inordinatus venereorum, quorum vſus cùm ex natura ſua inſtitutus ſit ad conſeruationem generis humani, quod eſt magnum bonum hominum, & externum Dei, proinde qui abutitur lædit Deum & homines. Eſt mortalis ex genere ſuo. *vide ſuprà, l.* 3. *t.* 4. *c.* 2. *& lib.* 5. *c.* 1. *d.* 2.

Reſp. 2. Filiæ Luxuriæ, quæ eam plerumque ſequuntur, ſunt octo: quatuor ex parte intellectûs; & quatuor ex parte voluntatis.

Digitized by Google

1. Cæcitas mentis; cùm quis adeò eſt addictus turpitudini, vt de cœleſtibus non cogitet.

2. Præcipitatio, qua quis ex eadem cauſa, ſine conſilio operatur.

3. Inconſideratio; quando in modo delinquit, inconſideratè agens, quæ ſtatum vel perſonam dedecent.

4. Inconſtantia; quando quis ex eodem affectu voluptatum, à piis propoſitis mox deficit.

5. Amor ſui; talis enim homo ob voluptates, ſe ipſum finem ſuarum actionum facit, non Deum.

6. Odium Dei: laſciuus enim ſolet à rebus diuinis abhorrere, imò ab ipſo Deo, tanquam peccatorum vindice.

7. Affectus præſentis ſæculi: amor enim voluptatum carnalium, ita animum afficit, vt ſubinde etiam beatitudini æternæ paratus eſſet renunciare, ſi præſentibus frui ſemper permitteretur.

8. Horror futuri ſæculi; quando voluptatibus immerſus, mortem inordinatè timet, & de ea nolens cogitare, vitam illicitis mediis propagare ſtudet, &c.

Priores quatuor ſunt mortales, quando finis vltimus in creatura ponitur: vel præceptum aliquod Dei, grauiter obligans, prætermittitur. Poſteriores quatuor, ſi plenus ſit voluntatis conſenſus, per ſe ſunt mortales; ex indeliberatione vel alia actuum imperfectione, ſæpè veniales. *vide Eſcob. & Baldel. ll. cc.*

DVBIVM IV.
Quid Inuidia?

Reſp. Eſt triſtitia de alterius bono, provt illud eſt diminutiuum propriæ excellentiæ; ita vt hæc directè ſit contra charitatem, hæc enim gaudet de bono proximi, quod inuidia deſtructum optat, vel non deſtructum dolet. *Vnde reſolues.*

1. Eſt ex genere ſuo mortalis: & grauiſſima quidem, atque in Spiritum ſanctum ſi ſit de ipſa gratia, vel auxilio Dei.

2. Filiæ ſimiliter ex genere ſuo mortales ſunt, ac numerantur hæ: 1, Odium, de quo ſuprà. 2. Detractio

tractio, de qua *in præc.*8. 3. Gaudium in malis proximi. 4. Suſurratio, quæ eſt oblocutio mala de proximo, ad tollendam amicitiam ipſius cum aliis; quam proinde ſuſurro reſtituere tenetur, & iterum reconciliare, non ſecùs ac detractor famam. *v. in præc.* 8.

3. Si triſtitia ſit de bono alterius, in quantum ex eo tibi, vel aliis times nocumentum, v.g. inimicus tuus eſt euectus ad officium, vt tibi faciliùs poſſit nocere, non eſt inuidia, ſed timor, qui per ſe non eſt peccatum, niſi ſit inordinatus. *Laym. l.* 3. *t.* 3. *c.* 10.

4. Si triſtitia ſit ex eo, quòd nobis deſit bonum, quod alter habet, ita tamen, vt illud alteri non diſcupiamus, non eſt inuidia, ſed æmulatio, ſeu zelus: qui ſi eſt circa bonum honeſtum, eſt laudabilis; ſi autem circa temporalia, interdum eſt veniale; vt ſi bonum dolenti ſit improportionatum, quale eſſet, ſi ruſticus doleret ſe non eſſe Regem. *Laym. l.* 3. *t.* 3. *c.* 10. *n.* 2.

5. Si triſtitia eſt ex bono alterius, inquantum ille eſt indignus, non eſt inuidia, ſed indignatio; quæ non eſt peccatum: erit tamen, & quidem mortale, ſi vel Dei prouidentiam arguat, (eſtque blaſphemia) vel ſi ita afficiat, vt ducat homines ad malum imitandum. *Caiet. Lay. l. c.*

6. Si doleas, quod alter tibi æqualis, vel non multum inæqualis, in excellentia creſcat, ita vt te fiat ſuperior, & ipſum incrementum excellentiæ apprehendas vt tibi malum, eſt propriè dicta inuidia; inuidus enim dicitur, quod non ſit videns, quia bona alterius ſine triſtitia videre non poteſt. *Baldel. d.* 29. *l.* 3. & ſic peccare ſolent, 1. Ambitioſi, & qui ex re aliqua quærunt gloriam, quam cum in eo ponant, vt in illa re ſint ſoli, ac ſingulares, dolent, & triſtantur, ſi alij accedant. 2. Puſillanimes, quibus cùm omnia videantur magna, quouis bono alterius putant minui ſuum: ſic mulieres v.g. facilè apprehendunt, ac dolent, ſe ſuperari bono alterius, v.g. formoſitate. 3. Senes reſpectu iuuenum, & quicumque aliquid difficulter obtinuerunt, quod alij facilè conſequuntur. *Bald. l. c.*

8. Qui

8. Qui in aduerſis ſuis, vel ob aliorum proſperitatem, optat ſe non fuiſſe natam, vel ſe brutum animal factum fuiſſe, vel diem eſſe maledictum, quo natus eſt, vel alterum primò vidit, aut coniugem accepit, ſi tantùm intendat maledicere irrationali creaturæ, v.g. diei (ſiue ſit natiuitatis, ſiue coniugij) qui tot mala culpæ vel pœnæ protulit, videtur eſſe tantùm veniale (aliquando etiam nullum, vt Iobi) ſi autem deliberatè intendat optare malum homini, ſiue ſibi, ſiue alteri, illo die natis, vel coniugatis, mortale eſt. *Eſcob. & Marchant. man. c.* 3.

DVBIVM V.

De Gula.

ARTICVLVS I.

Quid ſit Gula?

Reſp. Ea eſt inordinatus appetitus cibi & potûs: opponiturque abſtinentiæ, & committitur 5. modis. 1. Si edas ante tempus. 2. Si nimis exquiſita. 3. Si plus iuſto. 4. Si voraciter. 5. Si nimis exquiſitè præparata. *Laym. l.* 3. *ſect.* 4. *num.* 5. Vnde reſolues.

1. Gula ex genere ſuo eſt peccatum tantùm veniale; quia nullus horum modorum repugnat præciſè charitati Dei, vel proximi.

2. Hinc probabile eſt, quod docet *Nauar. Tol. &c.* & non repugnat *Laym.* ſecluſo ſcandalo & aliis, veniale tantùm eſſe, vſque ad vomitum ſe cibo & potu implere: idque etiam, ſi quis vomat, vt iteratò poſſit bibere: quod tamen *V. Comedere, Sa, aliique multi* putant mortale. *vide Baldel. Eſcobar. tom.* 2. *E.* 2. *c.* 5.

3. Vix dubium eſt, licere eſu aut potu, alitérve creare vomitum, ſi is ſalubris eſſe iudicetur.

4. Mortalis interim cenſetur crapula ex accidente & nimia inordinatione, in his caſibus. 1. Si quis gulæ cauſa violet ieiunia Eccleſiæ. 2. Si quis ex gula notabiliter ineptus fiat ad functiones, ad quas ſub mortali tenetur. 3. Si quis valde grauiter valetudini noceat, id aduertens; ſecùs, ſi leuiter tantum, vt v.g. ſi febricitans hauſtu aquæ morbum augeat. 4. Si continuæ fiant comeſſationes, & compotationes, ita vt venter pro Deo habeatur. 5. Si quis bibat ad perfectam ebrietatem, de qua infrà.

6. Si

Digitized by Google

ARTICVLVS II.

Quid ſit Ebrietas?

Reſp. Malitia ebrietatis plenæ & perfectæ, in eo conſiſtit, quòd quis ſine iuſta & graui cauſa, tantùm ob voluptatem, aut ingluuiem, ſciens volens, priuet ſe vſu rationis; non ſimpliciter id quod fit in ſomno, modo naturali inſtituto ab authore naturæ, ad virium & imaginis Dei conſeruationem; ſed violenter & modo innaturali, rationem perturbando, & Dei imaginem deturbando, in modum amentis, bruti, ac ſimul inſuper priuando ſe proxima poteſtate vtendi ratione, ad omnem ſubitam neceſſitatem. Ita docent commun. Doct. *Vnde reſolues.*

1. Perfecta ebrietas, qua prædicto modo ratio planè ſopitur, eſt ex genere ſuo mortale: quia cenſetur Deo iniurium, eius imaginem ſic deturpare. Eſt communis Doct.

2. Non eſt peccatum, inebriare ſe ex præſcripto medicorum, ſi aliter ſanitas recuperari non poſſit. *Syln. Caiet. Laym.*

3. Nec item eſt peccatum, ſi quis cogatur intento enſe. *v. Leſſ. lib. 4. c. 3. d. 4. n. 37. Azor. Reg. Bald.*

4. Mortale eſt alium inebriare, velle, vel prouocare ad æquales hauſtus, cum intentione inebriandi, aut aduertentia ſecuturæ ebrietatis, in ſe alióve. *Leſſ. l. c.*

5. Si iuſta cauſa eſt, vt v. g. ſi grande malum non poſſit aliter impediri, niſi author inebrietur, licet eum inducere ad ebrietatem, quæ ſaltem ipſi non ſit voluntaria, vt ſcilicet præter intentionem, ideoque inculpabiliter inebrietur; v. g. vinum fortiſſimum, aut medicatum propinando, cuius vi ignorata decipiatur. Vnde ſic poſſes inebriare eos, qui alioqui eſſent proditum vrbem, vel te abducturi. *Leſſ. l. c. & Sanch. l. 2. de mat.* 11. An verò hoc caſu liceat inducere ad ebrietatem ipſi voluntariam, dubium eſt, *Leſſ. l. 4. c. 3. dub. 4. n.* 32. affirmat, quia, inquit, licet ſuadere & inducere ad minus malum, vt impediatur maius. *Laym. l. 3. ſ. 4. n. 6.* rectiùs negat; quia nullo caſu licet inducere ad peccatum.

6. Si

Digitized by Google

6. Si quis non præuidit periculum ebrietatis,& ſic vino captus eſt,aut in auram exiens,vento turbatus eſt,nec hoc præuidit,vacat culpâ.Vnde multi excuſantur, qui prudenter ſæpè iudicant, adhuc ſe hauſtulum facere poſſe ſine noxa: deſinent tamen prudenter id iudicare,ſi contrariam de ſe experientiam habeant.

7. Si quis poſt potum diſcernere adhuc poſſit inter bonum & malum, licèt nonnihil phantaſia turbata ſit, aut ſequatur vomitus, lingua titubet, pedes vacillent,oculi cernant duplicia, vel domus gyrari videatur, nondum plena eſt ebrietas;ideóq; tantùm peccatum veniale, quamuis ex grauioribus,ſi deliberatè ſit commiſſum *.v.Lay.l.c.*

8. Plena ebrietas notatur ex his ſignis, quæ dat *Leſſ.dub.2.n.30.* & *Regin.* 1. Si quis non meminerit dictorum,factorum, quomodo vel quando domum deductus. 2. Si commiſit ea quæ nonquam aliàs ſanâ mente ſolet,v.g. ſi præter morem turpia ſit locutus,turbarit domum,vxorem verberauerit,&c.

9. Mala in ebrietate commiſſa,præuiſa non ſunt, aut ſi adhibita cautio culpa vacant.

DVBIVM VI.

Quid ſit Ira?

Reſp. Eſt inordinatus appetitus vindictæ. Quæ inordinatio, ſecundùm *D. Thom.* dupliciter fieri poteſt. 1. Ex parte modi iraſcendi,vt v.g.ſi nimium interiùs exardeſcas, vel exteriùs per ſigna nimis patefacias. 2. Ex parte obiecti,vt ſi vindictam appetas planè iniuſtam ob cauſam, vel ſi iuſto maiorem, v.g. optando inimico mortem, quam non eſt meritus;vel exequendam propria authoritate; vel denique licèt vindicta iuſta ſit, non tamen eam appetas vt iuſtam, ſed vt ſatiatiuam animi tui maleuoli. *Vnde reſolues.*

1. Si ordinatè apetatur vindicta, non eſt peccatum iræ: vt cùm ſuperiores iraſcuntur culpis ſubditorum,eoſque puniunt,ſeu vindicant.

2. Ita inordinata,primo modo antè dicto,eſt ex genere ſuo veniale; poteſt tamen fieri mortale ex accidente, vt ſi addatur blaſphemia, maledictio, ſcandalum.

3. Ita

3. Ira inordinata ſecundo modo, eſt ex genere ſuo mortale: quia eſt directè contra charitatem. *Bald.l.5.d* 21.

4. De filiabus iræ, quæ partim ſunt ex corde, vt Indignatio, & Tumor mentis; partim in ore, vt Clamor, Blaſphemia, Contumelia, Maledictio; partim in opere, vt rixæ, pugnæ, ſeditiones, vulnera, diuerſimodè loquendum eſt, ſecundùm regulam ſuprà datam. Nam 1. Indignatio quæ eſt inordinatus affectus ex eo, quòd quis reputet ſe indignè à tali tractari, communiter eſt veniale: imò ſi ex iuſto rationis iudicio procedat, nullum eſt. Poſſet tamen eſſe mortale, ſi creſceret vſque ad deliberatum odium, & contemptum perſonæ grauem 2. Tumor mentis, quo quis moroſè excogitat diuerſas vias vindictæ, iiſque cogitationibus animum tumefacit, quale peccatum ſit, iudicandum eſt ex qualitate vindictæ, quæ excogitatur. *v. Tol. lib.*8. *c.*58. 3. Clamor, cùm iratus extollit vocem, multa inordinatè & confusè effundens, eſt veniale communiter, niſi aliud addatur 4. Blaſphemia eſt mortale, de qua ſuprà. *l.*3.*t.*2.*c.*1. 5. Contumelia, qua quis proximo malum aliquod obiicit, cum intentione illum inhonorandi, eſt ex genere ſuo mortale.

Dixi, *animo inhonorandi:* quia animo corrigendi humiliandi, aliáve ratione, poteſt ſuperior verbum aliquod aliàs contumelioſum obiicere: quomodo Chriſtus vocauit Apoſtolos ſtultos; & Apoſtolus Galatas inſenſatos. In quo tamen peccari poteſt, ſi modus debitæ correctionis excedatur, vel ſubditus grauiùs dehonoretur, quam per delictum meruit. *v.Baldel.d.*34.*num.* 16. Item, vt docet *Caiet.* poteſt contumelia eſſe venialis tantùm, ſi ſit parua tantùm; vel ſi ſit tantùm materialis, ſine intentione dehonorandi; modò non ſequatur læſio notabilis honoris proximi. Et ſic excuſantur, ſaltem à mortali multi parentes, dum filios vocant aſinos, &c. item mulieres, pueri, & infimæ ſortis homines, conuiciis ſe onerantes: quia cùm fides iis non habeatur, non læditur grauiter honor *v. Bon. tom.*3. *q.*2.*p.*5. Denique ſi ioci cauſa, & per conuenientem recreationem, leues defectus obiiciantur, vrbanitas eſt,

eſt, ſecundùm *D. Th. 2. 2. q. 72, art. 2.* dummodò alter non contriſtetur, nec ad iram moueatur.

Contumelia etiam fit facto, tum indirectè, vt ſi imaginem, vel literas alterius conculces, comburas; tum directè, vt ſi virum honeſtum fuſte cædas, ad ianuam eius cornua, &c. apponas, vel repræſentes aliquid, quod honorem alterius lædat. Huc ſpectat ſubſannatio, illuſio, & deriſio, quando fit ſignis, vt naſo rugato, labiis extenſis, &c. intendendo proximi confuſionem: quæ ſi ſit grauis, vel ſaltem proximus ea grauiter contriſtetur, mortalia ſunt. *Bonac. Molin. Baldell. l. 3. d. 3. &c.* ex *S. Thom.* Circa quæ: Nota. Quòd qui per contumeliam læſit alterius honorem, teneatur hunc reſtituere, etiamſi fama non ſit læſa. Hoc autem fieri poteſt, vel per honorificam, & amicam ſalutationem, vel inuitationem ad menſam, vel petitionem veniæ, (etiam ſubinde flexis genibus, & coram teſtibus) prout læſio fuit grauis. *v. Card. de Lugo, d. 15. n. 53.* Adde, quòd contumeliæ mortalis qualitatem in confeſſione explicare, non ſit neceſſarium, vt contra *Fill. &c.* docet *Azor, Sa, Mol. C. de Lugo d. 16. de pœn. n. 269.*

6. Maledictio, qua quis optat, vel imprecatur alteri malum, ſub ratione mali, eſt ex genere ſuo mortale.

7. Rixæ, ſi modum non excedant, vti & leuiculæ pugnæ, veniales ſunt: ſecùs, ſi progrediantur ad ſeditiones, vulnera, cædes. Suntque hæc communiter peccata ex parte incipientis rixam: alter enim poteſt ſe defendere cum moderamine inculpatæ tutelæ.

DVBIVM VII.

Quid ſit Acedia?

Reſp. Acedia, ſiue animi tædium, poteſt ex *D. Th. 2. 2. q. 35. art. 2.* dupliciter vſurpari, 1. Generaliter, pro omni animi remiſſione in exercitio virtutum, eò quòd labor aliquis ſit adiunctus. 2. Particulariter, pro triſtitia & tædio de diuina amicitia, eò quòd per virtutum exercitia laborioſa ſeruari debeat; & ſic amicitiam illam non curet. *Vnde reſoluuntur.*

1. Ace

Digitized by Google

1. Acedia accepta primo modo, tum demum eſt peccatum mortale, cùm ideo committitur opus vetitum ſub mortali.

2. Acedia accepta ſecundo modo, ex ſe eſt mortale: quia repugnat charitati Dei.

Ex quo de filiabus Acediæ, quoque facilè iudicari poteſt, quæ ſunt ſequentes.

1. Malitia, qua quis odio habet bona ſpiritualia, & vellet ea non eſſe; aut qua ipſum pœnitet benè feciſſe, vel impleuiſſe id, quod tenebatur; aut qua contemnit Dei beneficium, v. g. deſiderando non fuiſſe natum, agnouiſſe Chriſtum, &c. Eſt autem ex genere ſuo mortale.

2. Puſillanimitas, & deſperatio de ſalute, quæ mortale quoque eſt.

3. Rancor, quo ij ſunt faſtidio, qui ad ſpiritualia inducunt.

4. Torpor, cùm bona fiunt, non cum debito feruore.

5. Euagatio mentis, qua quis in exercitio ſpiritualium euagatur circa illicita; ſiue per cogitationem, & dicitur curioſitas; ſiue per locutionem, & dicitur verboſitas; ſiue per inquietudinem, & dicitur inquietudo: quæ communiter ſunt venialia. *v. D. Thom. q. 55. Laym. l. 2. t. 3. c. 9. Tol. l.* 8.

Culpabilis autem euagatio, mortalis erit, quando notabilis eſt, & attentio requiritur ad implendum præceptum obligans ſub mortali; v. g. in recitandis horis canonicis, celebranda, vel audienda Miſſa. *Regin. Palaus de char. t. 6. d.* 1. *p.* 3. *Trullenc. lib.* 1. *cap.* 6. *d.* 1. contra *Tambur. de exped. ſacrif. l.* 2. *cap.* 3. vbi docet, diſtractum eſſe voluntariè, & per notabile tempus inter ſacrificandum extra Canonem, eſſe tantùm veniale, licet concedat, ſub Canone, præſertim circa conſecrationem eſſe mortale, propter grauem irreuerentiam & periculum erroris.

Dixi, *ad implendum præceptum*, nam in oratione vel non præcepta, vel ſub obligatione tantùm veniali, eſt peccatum veniale tantùm. *S. Th. Nauar. Suar. Leſſ. lib.* 2. *cap.* 37. *d.* 11. imò nullum, ſi non tam intendat orare, quam verba precum

recitando, in exercitio ſe occupare: quia non formaliter tantùm orat; v.g. cùm quis manibus laborans, pſalmos, aliáſve preces recitat, aut cantat, non animo orandi, ſed cauendi cogitationes vanas, vel recreandi ſe. *Sanch. conſ. p. 2. l. 7. c. 2. d. 31. Trull. l. 1. c. 7. dub.* 10. vid. ſuprà *l. 4. c. 2. d. 2.*

LIBER VI.

De Sacramentis.

HABEBIT hic liber Tractatus ſex. 1. agetur de Sacramentis in genere. 2. de Baptiſmo, & Confirmatione. 3. de Euchariſtia. 4. de Pœnitentia. 5. de Extrema-vnctione, & Ordine. 6. de Matrimonio.

TRACTATVS I.

De Sacramentis in genere.

CAPVT I.

De natura Sacramenti nouæ legis.

DVBIVM I.

Quid ſit Sacramentum.

RESP. Eſt res ſenſibilis, quæ ex ſtabili inſtitutione Chriſti, vim habet ſanctitatis, ſiue gratiæ iuſtificantis efficiendæ, & per conſequens ſignificandæ. *Vnde reſolues.*

1. Ad eſſentiam Sacramenti requiri tria, 1. Vt ſit ſignum ſtabile. 2. Vt ſignificet veram ſanctitatem. 3. Vt eandem efficiat ex opere operato, id eſt, vſu ſuo & applicatione, per propriam efficaciam, & non ex opere operantis, ſiue per actum aut diſpoſitionem miniſtrantis, vel ſuſcipientis: quæ etſi ad effectum Sacramenti requiratur, non tamen vt cauſa, ſed vt conditio ſine qua non.

2. A

Digitized by Google

2. A definitione talis Sacramenti excludi. 1. Sacrificia tam nouæ, quàm veteris legis: quia hæc non ſunt inſtituta ad gratiam ex opere operato conferendam, (etſi nihilominus ſacrificium nouæ legis ſic eam impetret ei, pro quo offertur, non vt Sacramentum, vſu ſuo & applicatione, ſed per modum impetrationis) ſed ad cultum Deo præſtandum. *Côn. d. 60. art. 22.* 2. Figuras & ſacramenta veteris legis, v.g. circumciſionem, tranſitum maris rubri, agnum paſchalem, varias item purificationes, & conſecrationes ſacerdotum; tum quia à Chriſto non ſunt inſtituta; tum quia veram ſanctitatem non efficiebant. Ac licèt Circumciſio aliquando ſuſtulerit peccatum originale per veram gratiam, id fecit vel ex opere operantis in adultis, vel non ex opere operato, ſimpliciter & rigoroſè; tum quia non continuit gratiam, vt cauſa phyſica, vel vt cauſa moralis; quia nondum erat exhibita paſſio Chriſti, & meritum, ex quo gratia pendebat; ſed tantùm ex ſpeciali priuilegio: tum quia non contulit gratiam formaliter quà Circumciſio, & ex ſua inſtitutione, ſed quatenus erat profeſſio fidei: neq; vi applicationis & viſus ſui; alioquin enim omni non ponenti obicem, & quidem præter omne meritum contuliſſet, quod eſt falſum. *v. Fill. t. 1. c. 1. & 5. q. 8. & c. 8.* 3. Ea quæ dicuntur ſacramentalia, v.g. benedictio Abbatis, conſecratio virginis: quia præcisè ex vſu ſuo, & opere operato, gratiam non conferunt: vti nec actus virtutum; præterquam quòd hi ſenſibiles non ſint. 4. Lotionẽ pedum Apoſtolicorum, inſufflationem Chriſti in Apoſtolos perquam Spiritum ſanctum illis dedit. Item verba Chriſti ad Magdalenam & Paralyticum: *Remittuntur tibi peccata*; quia non fuerunt ſigna inſtituta ſtabiliter ad gratiam conferendam. 5. Martyrium, ob eandem cauſam: eſto enim ex opere operato gratiam conferat, non tamen eſt ſpecialiter ad hoc inſtitutum. *vid. Scholaſt.*

DVBIVM I.

Quid circa materiam & formam Sacramentorum ſeruandum?

Suppono, Sacramentum dupliciter ſumi. 1. Per

modum compoſiti phyſici, in quo res ſenſibilis & actio, (v.g. in Baptiſmo, aqua & ablutio; in Vnctione oleum & vnctio,) dicitur materia. Et quidem oleum & aqua, materia remota; actio verò illa, materia proxima; verba autem, aut quod eorum loco ponitur, (vt in Matrimonio, ſignum conſenſus) dicuntur forma. 2. Per modum compoſiti artificialis, & tunc dicta materia & forma, id eſt, res & verba, ſimul habent ſe inſtar materiæ; ſignificatio verò eorum, inſtar formæ. Hic quæritur de materia & forma, priore ſenſu.

Reſp. 1. Vt Sacramentum ſit validum, debet inter materiam & formam, v. g. inter effuſionem aquæ, & pronunciationem verborum, tanta eſſe coniunctio, vt ſecundùm moralem hominum æſtimationem, ſpectata natura cuiuſcumque Sacramenti, vna alteram afficiat; hoc eſt, vt verba cenſeantur cadere in talem rem, & cum ea vnum totale ſignum conſtituere. *v. Bonac. d. 1. q. 2. p. 2. Suar. Con. &c.* Vnde reſolues.

1. In Baptiſmo, Confirmatione, Vnctione, & Ordine, requiritur talis coniunctio, vt dum miniſter verba pronunciat, moraliter cenſeatur etiam lauare, &c.

2. In Pœnitentia, abſolutio ſatis diu poteſt differri; ſicut in iudiciis, ſententia poſt examen cauſæ.

3. In Matrimonio, vnius conſenſus poteſt alterius conſenſum tam diu ſequi, quamdiu moraliter permanere cenſetur; ſicut in aliis contractibus. *v. Con. hic art. 6.*

Reſp. 2. Vt valeat Sacramentum, non debet fieri ſubſtantialis, ſeu eſſentialis mutatio materiæ, vel formæ: accidentalis verò mutatio, etſi ſæpe illicita ſit, non tamen inualidum facit Sacramentum. Porrò ſubſtantialis mutatio materiæ dicitur, quando ſecundùm communem vſum & æſtimationem hominum, differt homine, & re, ab ea quam Chriſtus præſcripſit. Accidentalis dicitur, quando cum ea eundem retinet vſum & nomen. Formæ mutatio eſſentialis eſt, quando non manet idem ſenſus: accidentalis, quando manet. *Lay. l. 5. t. 1. c. 4. ex communi.* Vnde reſolues.

1. Nul

1. Nullum eſt Sacramentum, ſi materia cruda conſecretur, ſiue hæc differat ſpecie ſubſtantiali à pane, ſiue non: quia communiter non cenſetur, aut dicitur panis. Item ſi aquæ artificiales adhibeantur in Baptiſmo: quia non habent communem vſum, & nomen aquæ elementaris; eſto phyſicè ſpecie non diſcrepent. *v. infrà de Baptiſmo.*

2. Valet Sacramentum, etſi aqua Baptiſmi ſit calida, &c. Item ſi panis Euchariſticus ſit ater, fermentatus, &c.

3. Defectu formæ, Sacramentum eſt nullum: 1. Si literæ aliquæ mutentur, variantes ſenſum: quod facilè fit in initialibus, v.g. In nomine matris filij, &c. 2. Si magna interruptio verborum, ita vt moraliter non videantur cohærere. Si forma diuiſim pronuncietur, v.g. vnus dicat, Ego te baptizo; alter, In nomine Patris, &c. quia erunt duæ formæ imperfectæ, & ſenſus falſus. *Fill l. 1. c. 4. q. 5. v. Bon. q. 2 p. 1.*

4. Forma valet, etſi non liceat. 1. Si omittas voces non eſſentiales, v.g. *Ego*, & *Amen*, in Baptiſmo: *Enim*, in forma Euchariſtiæ. *Bon. d. 4. q. 3. p. 1. n. 9. & 10. ex Suar. &c.* 2. Si quid addas, v.g. In nomine Patris, qui te creauit, &c. 3. Si ſubſtituas ſynonima, v.g. abluo, pro baptizo. 4. Si tantum tranſponas vt, Hoc meum eſt corpus, Te ego baptizo. 5. Si verba corrumpas ob præcipitantiam, & balbutiem; v. g. hoc eſt corpus meus, vel, hic eſt enim calis meus. 6. Si interruptio fiat parua, v.g. Ego te baptizo, & interponat, iſta aqua eſt nimis frigida, vel Cuſtos verte folium, In nomine Patris, &c. *Fill. l. c. v. Bon. l. c.*

CAPVT II.

De miniſtro Sacramentorum.

DVBIVM I.

Quid requiratur, vt Miniſter det validè Sacramentum?

RESp. Ad valorem Sacramenti in Miniſtro, non fides vel probitas, ſed præter poteſtatem (& iuriſdictionem in quibuſdam) requiritur intentio, ſeu voluntas, ſaltem virtualis & abſoluta, vel

huic æquiualens, faciendi non tantùm externum illum actum, ſed Sacramentum, vel ſaltem id quod facit Eccleſia, vel quod Chriſtus inſtituit. Eſt communis ex *Trid. ſeſſ. 7. can.* 11. Ratio prioris partis eſt, quia Sacramenta operantur, non ex diſpoſitione Miniſtri, ſed virtute diuinâ, ſecundùm inſtitutionem & meritum Chriſti. Ratio poſterioris, quia ad confeſſionem Sacramenti, requiritur talis intentio, quæ actionem determinet ad eſſe Sacramentale, tollátque indifferentiam verborum & actionum: talis autem non eſt intentio ſolius actionis externæ, quæ ad alios fines, v. g. ad ludum poteſt referri.

Dixi 1. *ſaltem virtualis*: tum quia non ſufficit interpretatiua, vel habitualis: (qualis etiam poteſt eſſe in ebrio, & dormiente) cùm actus ab ea procedens non ſit humanus & deliberatus, ſeu liber in ſe: tum quia actualis, quâ ſcilicet actu intendis, & vis hoc facere, etſi melior ſit & conſulta, non tamen requiritur, cùm enim ea non ſit in noſtra poteſtate, & homo facilè diſtrahatur, nimis durum & plenum ſcrupulis fuiſſet, ſi hanc Chriſtus requiſiuiſſet. Virtualis autem dicitur, quæ ex actuali præcedente relicta, durat in aliqua actione, vt illius inceptâ & incontinuatâ; vt ſi ex intentione baptizandi, vadas ad Eccleſiam, ſacras veſtes induas, altare vel baptiſterium accedas, etſi interim omnia alia cogites. Ratio, quia hoc ſufficit, vt actio illa ſit humana, & mortalis. *Laym. l. 5. t. 1. c. 5.* Vnde reſolues.

1. Si Sacerdos habens fortè ante ſe panem, recitet factum, & verba Chriſti, non ideò conſecrat.

2. Impotens rationis, ebrius, vel ſomnians, non conficit Sacramentnm, etiamſi ante ebrietatem, vel ſomnum id intenderit; quia non agit humano modo. *Laym. loc cit.*

3. S. Athanaſius in luſu puerili verè baptizauit: qui intendit facere, quod viderat in templo fieri ab Epiſcopo.

4. Hæreticus validè baptizat, & contrahit matrimonium, etſi non credat hoc eſſe Sacramentum, rideat, & contemnat: imò etſi nolit facere, quod facit

Digitized by Google

facit Eccleſia Romana, ſed quod ſua, falsò putans, non Romanam, ſed ſuam eſſe veram; etſi etiam per hoc nolit conferri gratiam. Ratio, quia intentio generalis, quâ vult quod Chriſtus inſtituit, præualet intentioni prouenienti ex errore priuato. *Bon.q.3.p.2.n.0.Suar.Fill.&c.*

5. Non debet repetere ſub conditione conſecrationem, qui in ipſa fuit diſtractus; vel qui minores hoſtias ad altare detulit, de quibus maiorem conſecrans, non explicitè cogitauit, nec detexit.

Dixi 2. *Abſoluta*: quia conditionata ſuſpendit effectum, quod, præterquam in matrimonio fieri non poteſt. *Vnde reſolues.*

1. Validum eſt Sacramentum, collatum ſub conditione præteritâ, aut præſenti neceſſariâ, vel contingente, ſi conditio verè ſit impleta: v.g. abſoluo te, ſi vis dimittere concubinam, ſi capax es: baptizo te, ſi non es baptizatus. *Bon.l.c.n.*18.

2. Nullum eſt Sacramentum, datum ſub conditione futurâ ſiue ſit hæc contingens, vt abſoluo te, ſi reſtitues, ſi dimiſeris cõcubinam, &c. ſiue neceſſaria, adiecta animo ſuſpendendi Sacramentum, vt abſoluo te, ſi cras ſol orietur. *Bon.ib.Suar.Cõn.&c.*

3. Dubium eſt Sacramentum collatum ſub conditione occulta, humano modo incognoſcibili: v.g. baptizo, ſi es prædeſtinatus, ſi Deus videt te hoc anno moriturum.

4. Grauiter peccat, qui adminiſtrat Sacramentum (excepto Matrimonio) ſub conditione, non ſolùm futurâ, (quod ſemper eſt mortale) ſed etiam præſenti, aut præterita; ſiue in ſe ſit prorsùs occulta, quod etiam eſt mortale; ſiue humano modo cognoſcibili, quod tamen nullum eſt, ſi fiat ex cauſa rationabili: rarò veniale, ſæpiùs mortale, ſi abſque vlla cauſa. Ratio, quia aut nullum facit Sacramentum, aut dubium, aut validum quidem, ſed non ſine nugatione in re graui. *vid. Bon. l.c. Suar. Cõn.&c. Scholaſt.*

DVBIVM II.

Quid requiratur in Miniſtro, vt licitè miniſtret?

Reſp. 1. Præter ea, quæ ad valorem requiruntur,

requiritur probitas, ſiue vt ſit in gratia : tum quia Chriſto, cuius eſt Miniſter, debet ſe conformare: tum quia ſanctè ſunt tractanda : tum quia ad hoc quidem ſingulariter ordinantur, & gratia peculiari donantur, ac proinde hos curare præ aliis ſunt obligati. Ita *Laym. l. c. & commun.* Vnde reſolues.

1. Peccat grauiter, qui conficit Sacramenta, non habens ſufficiectem iuriſdictionem, vel de ea rationabiliter dubitans, vel qui cẽſurâ eſt prohibitus.

2. Non licet Sacerdoti adminiſtrare Sacramenta, cum attritione cognita : quia adhuc eſt extra ſtatum gratiæ *Bonac. q. 3. punct. 2. §. 1.*

3. Non tamen neceſſariò præmittit confeſſionem, (niſi velit celebrare) etſi ſit conſultius : quia de hoc nullum eſt præceptum ; & ad delendum mortale ſufficit contritio. *Vaſquez, d. 136. cap. 1. Card. de Lugo d 8 ſect. 9.*

4. Miniſter Sacramenti ad id ordinatus ſi conficiat & miniſter ſolemniter in mortali, v g. ſi baptizet, vel celebret, peccat mortaliter toties, quoties (quod etiam verum eſſe volunt *Sayr. Ledeſ & Bonac. Gram. cont.* 3. *t.* 5. de Diacono, ex ſpeciali confeſſione baptizante) niſi fortè periculum ſit in mora, nec poſſit tam citò confiteri, aut conteri : eo enim caſu baptizare, vel etiam abſoluere moribundum, in ſtatu peccati, non eſſe irreuerentiam, docet *Card. de Lugo d. 8. ſect. 9. n. 151.*

Dixi 1. *ad id ordinatus* : etſi enim Laïcus in neceſſitate baptizet, cum conſcientia peccati mortalis, non peccare mortaliter, docet *Côn. l. c. Fill. t. 1. c. 5. q. 10, ex Suar. &c.*

Dixi 2. *ſolemniter* : nam ſi ſine ſolemnitate baptizet, excuſat à mortali *Suar. Côn. Fill. l. c.*

5. Alij qui conficiunt & miniſtrant, non peccant mortaliter, v. g. cùm Laïci in neceſſitate baptizant, vel miniſtrant ſibi inuicem Matrimonium, in mortali. Ita contra *Syln. Vaſq.* & alios, docet *Suar.* cum aliis; qui tamen vult eos peccare mortaliter, quatenus hoc in mortali ſuſcipiunt. Ita etiam *Fill. Fern. Sanch. Côn. q. 64. a. 6. dub. 1.*

6. Qui miniſtrat, etſi non conficiat Euchariſtiam, in mortali, peccat mortaliter, vt habet communis;

Suar.

Digitized by Google

Suar. Fill. Laym. Bon. & aliorum contra *Vaſq.* cuius ſententiam *Diana* rectè notat eſſe probabilem, ſiue ſit Sacerdos, ſiue Diaconus, vt *v.p.3.t.4.R.195.* Idem docet *Card. de Lugo d.8.n.155.* Et quidem aliqui putant, tot mortalia committi, quot communicantur: quod minùs videtur probabile, cùm moraliter non ſit niſi vna diſtributio, & vna indigna adminiſtratio. Ita *Tann.2.2.Henriq.Fill. num.*87. contra *Cōn. & Bonac.*

7. Etſi probabile ſit, quod docet *Sylueſt. Caiet. Fill. tom.1.t.1.c.6.n.87. Nauar. & Sa. V. Ordo.* Diaconum & Subdiaconum, ſi cum mortali in ordine ſuo miniſtret; item Sacerdotem, & Epiſcopum, ſi ſacramentalia exerceat; nuptias, aquam benedicat; altaria, templa, vaſa conſecret; concionetur, Euchariſtiam de loco in locum transferat, peccare mortaliter. Contrarium tamen videtur veriùs, vt docet *Suar. Vaſq. Laym Cōn q.64.a.6.dub.1. Card. de Lugo l.c.* Ratio, quia hæ actiones non tendunt proximè ad ſanctificationem animæ, ex opere operato, ſicut actiones ſacramentales.

8. Non videtur vera eſſe ſententia, quæ docet eſſe mortale, tangere in mortali corporalia, calices, reliquias, &c. *Sayr. Suar. Bon. d.1. q.3. p.2.* Quòd ſi quis in mortali, (etiam laicus in neceſſitate) eleuet de terra Euchariſtiam, non videtur aliud agere, quàm ſi Chriſtum in hac vita lapſum eleuaſſet: ſecùs tamen, ſi quis id extra neceſſitatem temerè præſumat, exemplo Ozæ. *Bon. d.1. q.3. p.2. n.12.* Reſp. 2. Requiritur præterea, vt exhibeat ac curet, non tantùm quæ ad ſubſtantiam Sacramenti ſunt neceſſaria, ſed etiam quæ ad decorem ſiue ex natura rei, ſiue ex præcepto Eccleſiæ, ſpectant. Ratio prioris, quia alioqui Sacramenta dehoneſtat, & tractat indignè. Ratio poſterioris, quia Sacramenta ſanctæ ſunt tractanda; & præcepta Eccleſiæ obligant in conſcientia. *Vnde reſolues.*

1. Peccat miniſtrans mortaliter: 1. ſi vtatur materia, vel forma falſa, vel (extra neceſſitatem) dubia. *Bon. d.1. q.2. p.1. num.32.* 2. ſi omittat intentionem requiſitam. Quod ſi verò dubium oriatur, & non tantùm inanis ſcrupulus, (is enim reiici debet)

an forma fuerit legitima, vel an legitimè & integrè prolata, tunc etſi ſpeculatiuè ſit, formam eſſe legitimam; in praxi tamen iteranda erit ſub conditione; quia tutius hîc eligendum eſt.

2. Peccat quoque, (grauiter vel leuiter pro grauitate materiæ) 1. qui verba formæ corruptè, inarticulatè, indeuotè pronunciat. 2. qui materiam, vel formam, vel cæremonias, contra Eccleſiæ morem, quamuis accidentaliter, ſine cauſa mutat, vel omittat. Quod ſi fiat ex contemptu, eſt mortale; ſi ex negligentia, ſæpe eſt mortale, quando ea magna eſt, & in re graui, *v. infrà c. 4. d. 4.*

3. Peccat grauiter, qui miniſtrat Sacramentum publico peccatori, vel aliter indigno, niſi indignitas ſciatur ex confeſſione, vel ſit occulta indignitas, & ex negatione ſequeretur infamia, vt patet ex praxi Eccleſiæ, & Chriſti, qui Iudæ Euchariſtiam dedit. Grauiùs peccaret, qui ne daret indigno, porrigeret ei hoſtiam non conſecratam, etſi ſic cum eo conueniſſet; aut qui non audens indignè celebrare, ſimularet Miſſam, eleuans hoſtiam non conſecratam: quia quantum eſt ex ſe, dat occaſionem Idololatriæ *vid. Bon. d. 1. q. 6. p. 4. Suar. Con. &c. Scholaſt.*

CAPVT III.

De ſuſcipiente Sacramentum.

DDBIVM I.

Qua diſpoſitio requiratur ad valorem Sacramenti, in ſuſcipiente?

RESP. Ad valorem Sacramenti in adultis ratione vtentibus, intentio percipiendi ſacramentum interpretatiua ſaltem, requiritur, & ſufficit (excipe Pœnitentiam, de qua infra.) Ita commun. Theologi omnes cum *D. Thom.* contra *Caiet.* qui putat in ſuſcipiente nullam intentionem requiri, modò contrariam non habeat. Ratio reſponſionis eſt, quia ſicut adultus non iuſtificatur ſine proprio conſenſu; ita nec per Sacramentum initiatur & conſecratur Deo, ſine eodem conſenſu, ſi eius ſit capax. *Bon. d. 1. q. 6. p. 2.*

Dixi

Digitized by Google

Dixi, *adultis, &c.* quia cum tantùm requirantur conditiones, iuxta ſubiecti capacitatem, paruuli autem & perpetuò amentes non ſint capaces propriæ intentionis, ſufficit illis intentio Chriſti, & Eccleſiæ. *Fill.t.*1.*c.*8. Vnde reſolues.

1. Paruuli, vti & pertuo amentes valide baptizantur confirmantur, communicantur, ordinantur, (quod vltimum nefas eſſet, priora autem olim permittebantur.) *Bon.l.c.*

2. Ægris ratione iam priuatis, rectè datur Vnctio, non tantùm ſi ante petierint, ſed etiam ſi fuerint Catholici, neque conſtet eſſe in mortali: nam hoc ipſo cenſentur interpretatiuè voluiſſe & petiiſſe, quod alij Chriſtiani, etiamſi de ea nunquam audierint. *Card. de Lugo de ſacramentis in genere d.9. n.*122.*&c. commun.*

3. Inualidum eſt Sacramentum, 1. quod quis ſuſcipit cum intentione neutrali, habens ſe negatiuè. 2. quod ſuſcipit fictè, id eſt, ſimulatè; non tamen quod fictè, id eſt, indiſpoſitè 3. quod per meram vim, animo omninò repugnante, ſuſcipitur. *Bon.l.c.*

4. Validum eſt Sacramentum. 1. quod qui accipit vult quod Chriſtiani accipiunt; etſi non credat, aut non velit Sacramentum. 2. quod quis per metum coactus ſuſcipit; cùm metus non tollat voluntarium, Matrimonium tamen graui metu, v.g. iniuſtæ mortis; initum, cenſetur irritum, vt docet *Sanc.l.*4.*de mat.d.*12.*&* 14. *Card. de Lugo d.9.n.*133. Et qui ordines graui metu coactus ſuſcepit, etſi characterem habeat, non tamen tenetur ad continentiam, poteſtque ſecluſo ſcandalo nubere, vt ſuo loco dicam.

DVBIVM II.

Quid requiratur, vt licitè, & cum fructu ſuſcipiatur?

Reſp. Ad effectum Baptiſmi, & Pœnitentiæ, requiritur & ſufficit, præter voluntatem ſumendi Sacramentum, diſpoſitio fidei, ſpei, & attritionis; non autem requiritur charitas, ſiue vt gratiam habeat: quia hæc Sacramenta dicuntur mortuorum, quòd ipſa primam gratiam, ſeu vitam donent.

Ad

Ad reliqua verò Sacramenta, quæ dicuntur viuorum, requiritur, vt ſit in gratia: quia illa non primam, ſed ſecundam tantùm gratiam, id eſt, augmentum gratiæ conferunt. Etſi ſubinde per accidens dent primam cùm quis putat bona fide ſe carere mortali. *Laym.d.6. Bon.d.1. q.6.p.2.* Vnde reſolues.

1. Etſi æqualiter diſpoſiti, æqualem; magis tamẽ diſpoſiti, maiorem Sacramenti fructum, præter characterem, conſequuntur: tum quia congruum eſt, Sacramenta ita inſtituta eſſe, vt vberior gratia detur pro diſpoſitione ſubiecti; tum quia non videtur is, qui vehementem attritionem ad Babtiſmum, vel Pœnitentiam affert, omni fructu carere.

2. Qui ſumit hoſtiam, quam neſcit eſſe conſecratam, cùm inſtar alterius animalis, ſine intentione ſumendi, Sacramentum ſumat, accipit quidem materialiter rem, quæ eſt Sacramentum, non tamen ſacramentaliter & cum fructu. Idem docet *Bon.* de eo, qui ſumit Sacramentum ex cauſa famis; quod videtur intelligendum, ſi ex ea ſola: neque enim videtur Sacerdos fructu Sacramenti priuari, etſi ſumpturus calicem, ſimul etiam leuare ſitim intenderet. *v.Bon.l.c.n.3.*

CAPVT IV.

Quid ſint Sacramentalia, & quid efficiant?

RESp. Cæremoniæ Eccleſiaſticæ, quæ vulgò dicuntur Sacramentalia, ſunt actus externi religionis, ad colendum Deum accommodati. Tales autem communiter vocantur, oratio Dominica, aqua benedicta, eius eulogiarum olim in vſu, confeſſio generalis, Eleemoſyna: benedictio ab Epiſcopo; vel Abbate conſecrato data, quæ ex antiqua traditione dicuntur remittere venialia, & continentur hoc verſu:

Orans, tinctus, edens, confeſſus, dans, benedicens.

Ad quæ etiam reuocantur, tunſio pectoris, vnctio in Regem, & ſimiles; item multæ aliæ cæremoniæ, & res etiam ipſæ ſacræ, quæ in Eccleſia partim ab Apoſtolis traditæ, partim poſtea inſtitutæ ſunt,

Digitized by Google

vt Exorciſmi, inſufflationes, prima tonſura, benedictiones & conſecrationes variarum rerum, & perſonarum, vt Eccleſiæ, calicum, &c. ipſæ etiam herbæ, lumina, vinum S. Ioannis, cerei agni, ſignum S. Crucis. Quæritur ergò, quam vim habeant, non ex opere operantis, cum certum ſit, ſicuti per alia pia opera, ſic etiam iis nos mereri; ſed ex opere operato.

Reſp. 2. Non habent vim ex opere operato conferendi gratiam, aut remittendi peccata vi ſua & per ſe, ſed tantùm quatenus in nobis pium motum excitant. Ratio prioris eſt, tum quia nuſquam promiſſio gratiæ, aut remiſſionis peccatorum, iis facta reperitur, tum quia peccatum etiam veniale non remittitur ſine infuſione gratiæ; quam conferendi, ea nullam per ſe habent vim. Ratio poſterioris, quia id accommodatum eſt ſacramentalinm inſtitutioni & conſecrationi, quæ fit per preces Eccleſiæ, quibus ipſa nobis tales motus precatur, *Con. q. 71. a. 3.* Vnde reſolues.

1. Gratiæ præuenientes & pij motus, conferuntur per ſacramentalia, per modum impetrationis, quæ non omninò infallibilem effectum habent.

2. Peccat grauiter, qui ſacramentalibus falſam materiam ſupponit, vt pro aqua luſtrali facienda, vrinam.

3. Sacramentalia quandoque operantur beneficia corporalia, v.g. ſanitatem, per modum impetrationis, ratione precum Eccleſiæ. Imò quædam etiam vim habere, (v. g. fugandi Dæmonem) per modum operis operati, ex ſingulari priuilegio, docet *Henriq. lib. 1. cap. 2. Sotus* & alij. Quia, inquiunt etiam Ethnici, in quibus nec interceſſerunt preces Eccleſiæ, nec meritum operantium, quandoque ſigno Crucis (quod quidam etiam putant de nomine IESV) à Dæmone liberati fuiſſe dicuntur: quod tamen alij eorum virtuti obiectiuæ, quaſi naturali, aſcribunt, de quo plura apud Scholaſticos. *vid. Marat. d. 10. ſ. 1.*

TRAC

eſt,ſecundùm *D.*
ter non contriſt
Contumelia e
imaginem, vel
ras;tum directè,
ad ianuam eius
tes aliquid, qu
ſpectat ſubſann
ſignis,vt naſo r
do proximi con
tem proximus e
ſunt. *Bonac.Mo*
Circa quæ:Not
ſit alterius hon
etiamſi fama n
vel per honorifi
inuitationem a
(etiam ſubinde
provt læſio fui
Adde, quòd co
confeſſione exp
tra *Fill.&c.*doc
pœn.n.269.
6.Maledictio
teri malum,ſub
mortale.
7.Rixæ,ſi m
pugnæ,veniale
ditiones, vuln
niter peccata
enim poteſt ſ
patæ tutelæ.

Reſp Ace
2.2.q.35.art
pro omni a
cò quòd lab
riter, pro
quòd per v
beat; & ſi
ſolsuntur.

m eſt, v.g. de iuſculo & cereuiſa valde tenui, uio, (& ſecundùm *Granad.in 3.p. cap.4.tr.1.d.3.* .2.aqua roſea;)hinc in neceſſitate licèt illis vti, i poſtea Baptiſmus ſub conditione ſit repeten-s *vid.Eſcob Laym.Bon.ll.cc.*

3.Vti aqua impurâ,vel non conſecrata, cùm alia beri poteſt, eſt graue peccatum, ob Sacramenti reuerentiam. *Bon.l.1.c.1.n.7.Dian.p.9.t.5.R.33.& ij quinque*,licèt *Granad.* & *Quintanad.* putent non ſe mortale vti non benedictâ.

Reſp.2. Proxima materia Baptiſmi eſt ablutio. Quæ validè fit tribus modis , ſcilicet immerſione ſperſione,infuſione, iuxta praxin diuerſarum Eccleſiarum, quæ ſeruanda eſt, ita vt morali hominum iudicio cenſeatur eſſe lotus. Ex præcepto tamen caput abluendum eſt, quod praxis Eccleſiæ habet. Ratio,quia quolibet horum modorum fieri poteſt ablutio. Et quidem trinam menſionem non eſſe neceſſariam, conſtat ex *Concilio Toletano.* Vbi tamen trina vel immerſio, vel infuſio vſitata eſt,ſine graui peccato extra neceſſitatem , non poteſt prætermitti, vt docet *D. Thom.* etſi alij, ſecluſo ſcandalo & contemptu, dicant eſſe tantùm veniale, *Lay.l.c.n.4.Bon.loc.cit.*Vnde reſolues.

1. Non verè baptizatur, cuius nulla pars immediatè tangitur,verbi gratia, infans in vtero,vel ciſta; vel adultus,cuius veſtes tantùm ſunt aſperſæ. *Laym Bon.ll.cc.*

2. Non requiritur ad valorem,vt qui baptizatur, emergat ex aqua:quod tamen graue peccatum eſt, eſto nihilominus moriturus eſſet baptizandus. *Laym.c.3.n.5.* vti etiam matrem nihilominus morituram,vel mortis ream, aperire, vt infans baptizetur. *Laym.l.5.t.2.c.3.n.2.* vbi vnicum caſum excipit, ſi nimirum mater ſit morte digna, & ſi ſupplicium differatur, infans certò ſit moriturus ante natiuitatem. Verùm rectè addit ex *Suar.* caſum hunc,vix moralem & practicum eſſe.*vid.l.c.*

3. Inualidus eſt Baptiſmus, 1. ſi quis labatur in aquam, vel ab alio protrudatur, & tamen formam pronunciet. 2. ſi formam pronuncians teneat puerum, & alter abluat, aut aquam effundat.

3. ſi

Digitized by Google

TRACTATVS II.

De Baptiſmo & Confirmatione.

CAPVT I.

De Baptiſmo.

NOn agitur hic de Baptiſmo ſanguinis, id eſt, martyrio; nec de flaminis, ſeu ſpiritûs, id eſt, contritione, cum voto Baptiſmi, vel deſiderio, quia non ſunt Sacramenta, ſed de Baptiſmo fluminis, qui definitur, Ablutio corporis exterior, facta ſub præſcripta forma verborum.

DVBIVM I.

Quæ ſit materia Baptiſmi?

Reſp. Materia remota licita, eſt aqua conſecrata, ſi haberi poteſt; valida: eſt omnis & ſola aqua elementaria, quæ morali hominum æſtimatione ſit naturalis & vſualis, qualis eſt putei, maris, paludis, pluuiæ, &c. item reſoluta ex niue, grandine, glacie, licèt accidentaliter quoad calorem, saporẽ, & odorem, alterata ſit, vt aqua ſulphurea, lixiuium, iuſculum aquâ ita tenuiter carne decoctum, aut aqua alteri corpori ita modicè admixta, vt vſum communem, & æſtimationem aquæ retineat. Ratio reſponſionis eſt, ex *Ioannis* 3. *Niſi quis renatus fuerit ex aqua.* Quam *Sanct. Thom.* confirmat triplici congruentiâ. 1. eſt maxima commoditas aquæ, 2. eius facillimus vſus. 3. aptitudo ad ſignificandum effectum, qui eſt emundatio à peccato. *Vnde reſolues.*

1. Inepta materia Baptiſmi eſt, ſaliua, lotium, lachrymæ, ſudor, cereuiſia; item aqua ſic permixta, vt non amplius ſit apta ablutioni, nec vocetur aqua, v.g. lutum, brodium, vinum lymphatum; item aquæ artificiales ex roſis, herbis, ſucciſque expreſſæ; denique nix, grando, glacies non reſoluta. Ratio, quia morali hominum æſtimatione non cenſentur aqua naturalis, & vſualis. *Laym. l. 5. t. 2. c. 3. Bon. d. 2. q. 2. p. 3.*

2. Quia de quibuſdam tum ex dictis, tum aliis dubium

bium eſt, v.g. de iuſculo & cereuiſa valde tenui, lixiuio, (& ſecundùm *Granad.in 3.p. cap.4.tr.1.d.3. dub.2.*aqua roſea;)hinc in neceſſitate licèt illis vti, etſi poſtea Baptiſmus ſub conditione ſit repetendus *vid.Eſcob Laym.Bon.ll.cc.*

3. Vti aqua impurâ,vel non conſecrata, cùm alia haberi poteſt, eſt graue peccatum, ob Sacramenti irreuerentiam. *Bon.l.1.c.1.n.7.Dian.p.9.t.5.R.33.& alij quinque*,licèt *Granad.* & *Quintanad.* putent non eſſe mortale vti non benedicta.

Reſp.2. Proxima materia Baptiſmi eſt ablutio. Quæ validè fit tribus modis, ſcilicet immerſione aſperſione,infuſione, iuxta praxin diuerſarum Eccleſiarum, quæ ſeruanda eſt, ita vt morali hominum iudicio cenſeatur eſſe lotus. Ex præcepto tamen caput abluendum eſt, quod praxis Eccleſiæ habet. Ratio,quia quolibet horum modorum fieri poteſt ablutio. Et quidem trinam menſionem non eſſe neceſſariam, conſtat ex *Concilio Toletano.* Vbi tamen trina vel immerſio, vel infuſio vſitata eſt,ſine graui peccato extra neceſſitatem, non poteſt prætermitti, vt docet *D. Thom.* etſi alij, ſecluſo ſcandalo & contemptu, dicant eſſe tantùm veniale, *Lay.l.c.n.4. Bon.loc.cit.* Vnde reſolues.

1. Non verè baptizatur, cuius nulla pars immediatè tangitur,verbi gratia, infans in vtero,vel ciſta; vel adultus,cuius veſtes tantùm ſunt aſperſæ. *Laym Bon.ll.cc.*

2. Non requiritur ad valorem,vt qui baptizatur, emergat ex aqua:quod tamen graue peccatum eſt, eſto nihilominus moriturus eſſet baptizandus. *Laym.c.3. n.5.* vti etiam matrem nihilominus morituram,vel mortis ream, aperire, vt infans baptizetur. *Laym.l.5.t.2.c.3.n.2.* vbi vnicum caſum excipit, ſi nimirum mater ſit morte digna, & ſi ſupplicium differatur, infans certò ſit moriturus ante natiuitatem. Verùm rectè addit ex *Suar.* caſum hunc,vix moralem & practicum eſſe.*vid.l.c.*

3. Inualidus eſt Baptiſmus, 1. ſi quis labatur in aquam, vel ab alio protrudatur, & tamen formam pronunciet. 2. ſi formam pronuncians teneat puerum, & alter abluat, aut aquam effundat.

3. ſi

3. ſi aqua è fonte proſiliente, aut ſtillicidio decidente, baptizandus ei ſe ſubmittat. Ratio, quia in his non tu, ſed alter abluit *Bonac. punct.* 3.

4. Ob probabilem vtrimque ſententiam, dubius eſt Baptiſmus, ideoque ſi in neceſſitate ſit datus, repetendus ſub conditione: 1. Si tantùm vna vel altera gutta ſit adhibita v. g. ſi more aquæ luſtralis multitudo ſit aſperſa. Quod ſine neceſſitate non licet, cùm ad ablutionem non videatur ſufficere quicunque aquæ contactus, ſed requiri ſucceſſiuus, cum aliquo motu. *Bon. loc. cit. n.* 13. ex *Suar. Contin. &c.* In caſu tamen neceſſitatis, ſic baptizare concedit *Marat. tom. 3. d. 2. ſeſſ. 4. Granadus in 3. p. c. 4. tr. 1. d. 4. num.* 12. 2. ſi tantùm ſit abluta pars minùs principalis, v. g. digitus, manus, vel pes. Nam ſi pars principalis, verbi gratia, ſcapulæ, vel pectus, nemo dubitat. 3. Si tantùm crines ſint tincti, licet *Cardin. de Lugo Reſp. mor. lib. 1. d. 1.* hunc validum eſſe contendat. 4. Si infans tinctus ſit inuolutus adhuc ſecundinæ ſuæ, id eſt, pelliculæ corpori annatæ, in neceſſitate tamen, in prædictis caſibus Baptiſmus debet conferri ſub conditione. *Hurt. de Bapt. d. 1. diff. 12. v. Laym. l. c.*

5. Cùm terna vſurpatur effuſio, aut immerſio, ad nomen Patris, & Filij, & Spiritus Sancti, iuxta praxim Eccleſiæ cauendum, ne ter, ſed ſemel tantùm pronuncietur forma. Quæ rectius ita profertur, vt ante tertiam ablutionem non finiatur; quia forma, cum quacunque prima ablutione, Baptiſmum conſtituit, *Regin. lib. 27. c. 3. Laym. lib. 5. t. 1.*

DVBIVM II.

Quæ ſit forma Baptiſmi?

Reſp. Forma neceſſaria Baptiſmi eſt hæc: *Ego te baptizo: in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti, Amen.* A qua non differt illa Græcorum ſubſtantialiter: *Baptizetur* (vel, vt Arcadius vult, *baptizatur*) *ſeruus Chriſti, in nomine Patris*, &c. Porrò quinque ſunt, quæ ſignificantur in prolatione formæ, iuxta quæ valor eius debet expendi. 1. Perſo-

na baptizantis, ſaltem implicitè: quod in forma Græcorum non negligitur, cùm τὸ baptizetur idem valeat, baptizetur à me. 2. Actus baptizandi: quia, alioqui forma non haberet connexionem cum materia, eamque non determinaret, cùm ablutio ad varios fines poſſit referri. 3. Perſona baptizandi, quia vti ablutio, ita & forma circa certam perſonam verſari debet: 4. Vnitas diuinæ naturæ: quod fit per voces, *in nomine* 5. Trinitas perſonarum: idque explicitè & diſtinctè vulgaribus vocabulis. *Fill. cap* 3. *Laym. cap.* 4. *Bonac. p.* 4. Vnde reſolues.

1. Validè baptizat, etſi venialiter peccet qui pro Baptizo, dicit Abluo, mergo, &c. vel pro Te, vtitur communi nomine, Græcorum more, vel proprio; vel baptizo Petrum; vel qui honoris causâ dicit, baptizo dominationem veſtram. *Laym. c.* 4. *n.* 6. *Bonac p.* 4. *n.* 9. *& ſeq.*

2. Valet forma, etſi omittat, Ego, & Amen: quia omnia ſignificata per formam ſaluantur: secùs ſi omittas Te; quia non ſignificatur perſona baptizandi. *Ibid.*

3. Non valent hæ formæ, baptizo te in nominibus Patris, & filij, &c. quia multiplicatur natura, ſeu eſſentia diuina. 2. Baptizo te in Patre & Filio, &c. vel, cum Patre, &c. vel, per Patrem; vel in nomine Patris, per Filium, in Spiritu ſancto; vel in fide, virtute, maieſtate Patris, &c. (quam tamen alij dubiam eſſe volunt,) Ratio, quia ſignificatur diuerſitas eſſentiæ, aut certè vnitas non ſatis exprimitur. 3. Baptizo te in nomine Dei, vel ſanctiſſimæ Trinitatis, vel in nomine Dei vnius & trini; vel in nomine trium Perſonarum; vel Patris & Filij, omiſſa perſona Spiritus ſancti. Ratio, quia non exprimuntur diſtinctè tres Perſonæ. 4. In nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti: quâ tamen forma olim Apoſtolos vſus, ſed ex ſpeciali priuilegio, multi docent, alij negant, dicuntq; eos baptizaſſe in nomine Chriſti, addendo illud nomine ſecundæ perſonæ, nõ omiſſis nominibus aliarũ perſonarũ. Cùm ergo Nicolaus Papa dixit, eam formam valere, vel intellexit, ſi pro nomine Filij ponatur nomen Chriſti, vel

in

in nomine Chriſti, pro vice Chriſti intellexit; vel locutus eſt, vt doctor priuatus. *vid. Aut. citt.*

4. Dubiæ ſunt formæ, ob ſententiam vtrimque probabilem auctorum: 1. Baptizo te in nomine Patris, in nomine Filij, in nomine Spiritus ſancti; vel, Baptizo te in nomine Patris, baptizo te in nomine Filij, &c. Ratio, quia non exprimitur vnitas eſſentiæ. 2. Baptizo te in nomine genitoris, geniti & ſpirati; vel innomine omnipotentis, ſapientis, & boni; vel in nomine ingeniti, geniti, & doni. Ratio, quia trinitas perſonarum non explicatur vocibus, quibus à fidelibus omnibus debet, & poteſt apprehendi. 3. Baptizo te in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti, & Mariæ Virginis: quia dubium eſt de intentione Miniſtri; qui ſi eo ſenſu voluit dicere Mariæ, quo Patris, & Filij, & Spiritus ſancti, non valet, cùm ſit contra ſenſum eſſentialem à Chriſto intentum: ſi verò tantùm voluit illam inuocare, vt coadiutricem gratiæ impetrandæ, vel aliter, valet, cùm tantùm ſit mutatio accidentalis. *Fill. t. 2. c. 3. n. 50. vid. etiam Laym. & Bon. ll. cc.*

DVBIVM III.
De Miniſtro Baptiſmi.

ARTICVLVS I.
Quis ſit Miniſter Baptiſmi.

Reſpond. Validè miniſtrat omnis homo ratione vtens, cuiuſcunque fidei vel infidelitatis, ſtatûs, aut ſexûs. Licitè, tanquam miniſter ordinarius, & ex officio, Sacerdos habens iuriſdictionem, aut commiſſionem; vel ex eius commiſſione, Diaconus. In caſu tamen extremæ neceſſitatis, omnis qui poteſt validè, etiam facit licitè, teneturque, vt proximo ſuccurrat. *Laym. l. 5. t. 2. c. 7.* Vnde reſolues.

1. Non tantum Diaconus, ſed nec Parochus, aut Epiſcopus, abſque commiſſione, extra ſuam Diœceſim, vel Parochiam, (vel intra eam) alienos licitè baptizat: ideoque etiam peccant parentes, qui ſine licentia ſui prælati, alieno deferunt prolem baptizandam, cùm violent ius Parochi. *Laym. loco citato.*

2. Diaconus non tantùm in extrema neceſſitate, ſed

ſed etiam in alia notabili,baptizare poteſt.Et quidem cum ſolemnitate,ex commiſſione Epiſcopi,vel Parochi ; vt ſi v.g. ob multitudinem baptizandorum , aliudve graue impedimentum, id ipſi facere non poſſint.*Lay.l.c.*

3. Cùm in neceſſitate confertur Baptiſmus,ſeruandus eſt ordo, ita vt adſit , & non detractet Sacerdos vel Diaconus , is reliquos præcedat. Sic etiam Clĕricus laicum, vir mulierem, fidelis infidelem,niſi fortè inferior meliùs nouerit modum,vt ſolent obſtetrices, (quæ proinde examinari, & approbari debent à Paſtoribus) vel alia iuſta cauſa ſit, vt quia virum ad parientem ingredi non docet, Quòd ſi laicus baptizet præſente Sacerdote , & ſecundùm quoſdam etiam præſente Diacono , cenſent eſſe mortale:quia id laico tantùm competit,ob defectum Sacerdotis , qui ſine iniuria Ordinis & Sacramenti , talem licentiam dare non poteſt. In reliquis,peruerſio illius ordinis eſt tantùm veniale,præterquam ſi coram fideli hæreticus adhiberetur,quod volunt eſſe mortale.*Lay.c.7.n.4.Con.*

ARTICVLVS II.
An duo poſſint ſimul vnum baptizare ?

Reſp.1.Si alter applicet materiam,alter formam, nullus erit baptiſmus:quia dicens ſe abluere, cùm abluat,formam habet falſam,etiamſi vſurpet Gręcorum , *baptizetur ſeruus Chriſti* , vel quæ putatur illi æquiualere , *Baptizet te Chriſtus,* ſubintelligitur enim,*per me*; alioqui ſi excludatur perſona Miniſtri,vt ſenſus ſit,baptizet te Chriſtus,& non Ego, ſiue non per me , forma nulla eſt. In caſu tamen neceſſitatis , poſſe ſub conditione ita Baptiſmum conferri, vt v.g. mutus formam neſciens ablueret, cæcus autem formam pronunciaret, docet *Hurt.d.2.dif 6.*additque debere tálem elapſo periculo,iterum ſub conditione baptizari. *vid.Eſcobar.Fill.c.4. Dian.punct.5.tom.3.Reſ.26.* ex *Chapeauil.Marſil.&c. Bonac.d.2.q.2.p.4.n.23.Laym.c.7.*

Reſp.2.Si plures Miniſtri ſinguli abluant & formam pronuncient, grauiter peccant contra ritum Eccle

Eccleſiæ De valore ſic ſolet diſtingui: 1. Si quilibet intendit baptizare, dependenter ab alio, vt cauſa particularis, inualidè baptizant, ſiue ſinguli dicant, Ego te baptizo, ſiue, Nos te baptizamus: quia forma, cuius ſenſus cenſetur eſſe, abſolutè & independenter baptizare, non cobaptizare, eſt falſa. 2. Si quiſque per ſe intendat baptizare, independenter ab alio, valide baptizat: quia omnia requiſita ponit Vt patet à ſimili in miſſa ordinationis, qua Sacerdotes nouiter ordinati ſimul conſecrant cum Epiſcopo, dummodò ſimul eodem inſtanti formam abſoluant: ſi autem non ſimul abſoluant, is tantùm conſecrat, vel baptizat, qui priùs abſoluit. *v. Fill. t. 2. c. 4. n. 72. & Bon. l. c. n. 25. Lay. c. 7.*

DVBIVM IV.

Quod ſit ſubiectum Baptiſmi?

Reſp. 1. Subiectum capax Baptiſmi, eſt ſolus homo viuus, ab Adamo deſcendens, nondum baptizatus.

Reſp. 2. Valide baptizantur infantes, item perpetuò amentes, qui nunquam vſi ſunt ratione: quia cenſetur eiuſdem conditionis cum infantibus. Si autem aliquando ſint vſi ratione, non valet Baptiſmus, niſi ante amentiam petiuerint. *v. Bon. d. 2. q. 1. p. 6. Lay. c. 6.* Vnde reſolues.

1. Si puer inter baptizandum, nondum finita forma, moriatur, Baptiſmus eſt nullus.

2. Non valet Baptiſmus iteratus, ideoque vterque, tum rebaptizans, tum rebaptizatus, peccant mortaliter, fiuntque irregulares, & in iure ciuili ſubiacent pœnæ mortis. Quas tamen pœnas non videtur incurrere is, qui etſi ſine iuſta cauſa, rebaptizat ſub conditione: quia intelliguntur de Baptiſmo abſolutè dato, quando moraliter conſtat, priorem Baptiſmum fuiſſe validum, *v. Laym. cap. 5. Bon. p. 5.*

3. Nondum perfectè natus eſt baptizandus, ſi ſit periculum, dummodò pars aliqua poſſit ablui: quia eſt homo viuus, nec certò conſtat eſſe incapacem.

4. Si dubium ſit, an infans viuat, baptizandus eſt ſub conditione.

5. Va

5. Validè baptizatur, quem Miniſter putat eſſe alium aut licet ſit puella, quam putat eſſe puerum, quia intendit baptizare præſentem. Aliud eſt in Matrimonio, quia intendit contrahere cum illa, quam putat. *Bon.p.4.n.26.*

6. Validè, etſi extra neceſſitatem illicite, plures ſimul baptizantur, hac forma: *Ego vos baptizo*, &c. *Bon.p.4.*

7. Monſtrum, quod capite & pectore formam hominis refert, eſt baptizandum; ſecùs ſi beſtialem refert. Quòd ſi verò caput tantùm ſit ferinum, putat eſſe baptizandum *Comitolus*, *Nauar.* tamen & alij volunt differendum, donec certius cognoſcatur; niſi periculum mortis immineret: tum ſub conditione baptizandum eſſe. Quòd ſi habeat membra hominis germinata, & dubitetur, num ſit vnus homo, an duo, duplex Baptiſmus conferendus eſt, vnus abſolutè, alter ſub conditione, in ea parte, quâ membra apparent imperfectiora. *vid. Laym. l.5.tr.2.cap.3.Bon.p.6.& Rituale Romanum, tit. de Baptiſmo.*

Reſp.3. Extra mortis periculum, validè, non tamen licitè, baptizantur Ethnicorum infantes, inuitis parentibus. Ratio, quia vel auferuntur parentibus, & fit illis iniuria; vel relinquuntur, & fit iniuria Sacramento, quod exponitur irreuerentiæ. Quòd ſi tamen poſſint Chriſtianè educari (ad quod tunc obligaberis) licebit in his caſibus. 1. Si parentes ſint tua mancipia; tunc enim tui potius ſunt, quàm illorum. 2. Si parentes aliquando fuerint baptizati, vel vterque, vel ſaltem alteruter: quia tunc Eccleſia ius in eos habet. 3. Si alter parentum petat: tunc enim iuſta eius voluntas iniuſtæ alterius præferenda eſt, in fauorem prolis & fidei. 4. Si infans ſit in periculo mortis. 5. Si rationis iam compos puer petat: quia in negotio religionis, eſt ſui iuris. In dubio autem de vſu rationis, ſufficit eſſe. 7. Annorum. *vid. Laym. l.c. Fill. t.2.c.6. Bonac. p.6. num.12.*

Quæres. An Baptiſmus aliquando repeti poſſit, & quâ formâ?

Reſp. Cùm temerè rebaptizare ſit mortale ex obie

obiecto, quia eſt in genere ſacrilegij, dum conaris miniſtrare Sacramentum incapaci, hinc ad hoc, vt non liceat rebaptizare, non requiritur certitudo de Baptiſmo, ſed ſufficit, ſi pro eo ſint coniecturæ; vt v g. quòd quis natus & educatus ſit inter fideles, nec pro contrariâ parte rationes alicuius momenti occurant: leue enim, vel metaphyſicum dubium non ſufficit, ſed requiritur graue & mortale, vel ſaltem rationabile. In quo inclinandum eſſe in fauorem baptizandi, rectè monet. *Lay. c. 3.* ex *Suar. & aliis.* Vnde reſolues.

1. Sub conditione Baptizandi ſunt, 1. qui cum materia & forma, aut intentione dubia (ſecundùm ſupradicta) ſunt baptizati 2. infantes expoſiti, & reperti ſine ſcheda teſtante de Baptiſmo; ſecùs ſi cum ea. Ita *communiter Quintanad.* tamen *t. 1. ſ. 16. & 14.* contendit etiam hos eſſe rebaptizandos. 3. baptizati ab obſtetricibus veneficis; præſertim ſi faſſæ, vel conuictæ fuerint, aliquando non rectè baptizaſſe. *Laym. c. 5. n. 3.*

2. Infantes ab obſtetricibus, vel parentibus, vel cognatis, &c. ob neceſſitatem baptizatos, promiſcuè omnes ſub conditione rebaptizare, (quando obſtetrices bonæ, & benè inſtructæ cenſentur,) non licet; quia de valore baptiſmi prudenter & rationabiliter dubitari non poteſt. *Suar. Laym. l. 5. t. c. 5.* qui tamen contrariam conſuetudinem quorùndam Parochorum damnare non audet, & quod experientiâ dedicerint, obſtetrices non raro fuiſſe cepta; à diabolo ideóque reuera periculum aliquod ſit animæ, ob quod irreuerentia ceſſet: additque eam conſuetudinem approbatam fuiſſe à Paſtorali Romano edito Antuerpiæ 1607. eamque ſententiam tenet *Sylueſt.* apud *Dian. p. 5. t. 13. R. 86.* & ipſe *Dian. p. 9. t. 6. R. 35.* cum *aliis 2.* cenſet eam probabilem, habereque locum in omnibus baptizatis ab hæreticis, licet ſint adulti; quod *Card. de Lugo R. mor. l. 1. d. 2.* rectè limitat ad illas circumſtantias, in quibus prudenter dubitari poſſit de defectu materiæ, formæ, vel intenrionis. Denique etiam *Quintan. t. 1. ſ. 6.* docet, infantes ſupradictos ferè omnes rebaptizari poſſe ſub conditione.

3. Peccat

Digitized by Google

3. Peccat grauiter Miniſter, 1. qui non rebaptizat eum, de quo rationabile dubium iuris, vel facti manet, num validè ſit baptizatus: quia tenetur proximum liberare probabili periculo grauis mali, cùm facilè poteſt. *Laym. l. c. Quintan. l. c.* 2. ſi non diligenter inquirat in talis Baptiſmi valorem, niſi de hoc aliundè conſtet. *Quint. t. 1. ſ. 6. & 7.*

4. Non eſt rebaptizandus, de cuius Baptiſmo habetur teſtimonium vnius occulati teſtis, licet fœminæ; dummodò non ſit ſuſpecta, nec aliud obſtet. *Laym. l. c.*

5. Qui verè, & rationabiliter dubitat de ſuo Baptiſmo, tenetur petere Baptiſmum, & Parochus ei conferre. *Quint. l. c. ſ. 13. & 19.* & interea abſtinere ab vſu aliorum Sacramentorum.

Reſp. 2. Baptiſmus ſub conditione, hâc forma conferendus eſt: *Si baptizatus es, non te baptizo: ſi nondum es baptizatus, Ego te baptizo, in nomine, &c.* Ac licèt ſufficiat, ſola mente conditionem apponere, ſi ex omiſſione non timeatur ſcandalum; tutius tamen eſt, exprimere verba ſaltem iſta: *Si non es baptizatus. &c. vid. Tol. l. 2. c. 19. Laym. l. c. Suar. d. 31. Fill. tom 2. cap. 4. q. 9.* Patrinus autem in hoc Baptiſmo neceſſarius non eſt, nec adhibendus. *Quint. l. c. ſ. 18.*

DVBIVM V.

De Cæremoniis Baptiſmi.

ARTICVLVS I.

Quæ ſeruanda circa cæremonias baptizandi.

Reſp. Cæremoniæ Baptiſmi petendæ ſunt ex Agenda cuiuſque Eccleſiæ. Vniuerſim tamen circa eas ſeruanda ſequentia. 1. Baptiſmum extra neceſſitatem abſque peccato non poſſe conferri, niſi in aqua conſecrata. Quæ cùm deeſt, habetur formula breuis in quibuſdam Agendis, ex tempore aliam conſecrãdi, pro caſu neceſſitatis. Quòd ſi etiam hac formula careas, adhiberi poteſt aqua communis benedicta. 2. Baptiſmum ſolemnem non conferendum, niſi in templo, & loco ad id deputato niſi filiis Regum, & Principum; quibus adde filios Catholicorum, in locis hæreticis: interim quoad hoc, in magnatibus & nobilibus conniuetur in multis locis.

locis. *Laym.c.*8. *n.* 8. 3. Infantes ex conſuetudine deferendos ad Baptiſmum,circa diem octauum;niſi priùs ſit neceſſe,vel niſi ſit grauis cauſa dilationis, (v.g. quia patrini ſunt expectandi) in qua tamen non licet communiter, extra neceſſitatem, priuatim baptizare, & poſtea adhibere ſolemnitates, ſed præſtat expectare aliquamdiu. *Laym. c.*6. *numer.*8.

4. Baptizanti non licet adhibere cæremonias aliquas, omiſſis aliis. Quia vel fiet in Baptiſmo ſolemni,quod prohibet *Trid.ſeſſ.*7.*c.*3. vel priuato: ſed in hoc prohibet *Clementina vnica*, illas adhibere,niſi ſit filius Regis,aut Principis. De patrino tamen vſus habet, vt & tunc adhiberi poſſit, etſi non ſit neceſſe. Et multi putant, adhibitum non contrahere cognationem ſpiritualem,nec verè patrinum effici, vt *Sanch. Rodrig.* contra *Laym. & Suar.* quorum tamen ſententia videtur probabilior.

5 Cùm in neceſſitate,vel aliam ob cauſam,(nam ob grauem cauſam,v.g.iuſtum timorem infamiæ, aliquando licitè fit) Baptiſmus ſine cæremoniis eſt collatus,eâ ceſſante, illæ ſolemniter in templis ſunt ſupplendæ. Quod tamen non eſt moris in hæreticis conuerſis,ne plebs putet, nos eorum Baptiſmum improbare. *Laym. c.*8. *n.*10. Imò in aliis omittere, ſecluſo contemptu, eſſe tantùm veniale docet *Poſſeu.de off.Cur.cap.*6.*n.*23. Qui autem tenet more Patrini infantem, dum cæremoniæ ſupplentur non contrahere cum eo cognationem ſpiritualem, *Dian.* 3.*t.*4.*R.*260. ex *Pontio* dicit eſſe probabile.

6. Si Baptiſmus collatus deprehendatur fuiſſe inualidus,non ideo repetendæ ſunt cæremoniæ.

ARTICVLVS II.

Qui Patrini, & quod eorum officium?

Reſp.1. Patrini ſunt quaſi patres ſpirituales, qui baptizatum de fònte ſuſcipiunt in ſuam curam. Vnde eorum officium eſt, baptizatum de rebus fidei inſtruere,orationem Dominicam & Symbolum docere; ad quod obligantur,ſi id ab aliis non fiat. *Laym.l.*5.*t.*2.*c.*9.

Reſp.

Digitized by Google

Reſp. 2. Vt quis validè ſit Patrinus, non certa ætas, ſed requiritur. 1. Vſus rationis. 2. Vt ipſe ſit baptizatus, (quia non poteſt eſſe pater, qui ipſe nondum ſit natus.) Et quidem, vt eius Baptiſmus fuerit validus: quia acceſſorium ſequitur principale. 3. Vt à parentibus vel Parocho, ad hoc deſignatus ſit: ad quod videtur ſufficere, ſi etiam vltrò ſe ingerens ſit admiſſus; deſignatos autem ritè à parentibus, Parochus non validè mutat. *Dian.p.9.t.7. R.50.* 4. Vt in ipſo Baptiſmo (quia non ſufficit vt in ſolis cæremoniis) per ſe, vel procuratorem tangat, teneat, aut de manu baptizantis ſuſcipiat. 5. Vt id non materialiter tantùm, ſed animo ſuſceptoris, ſiue cum intentione id munus gerendi faciat. *Laym.c.9.n.2.*

Reſp. 3. Validè quidem, ſed illicitè ſunt Patrini. 1. Abbas & Monachus. Quo nomine veniunt. Mendicantes, etſi *Laym.* omnes clauſtrales comprehenſos velit; & quoad Abbates, in multis locis conſuetudo ſit contraria. 2. Coniuges reſpectu coniugum, & parentes reſpectu filiorum, niſi ſit neceſſitas, 3. Moribus infames. 4. Apoſtatæ & hæretici, qui nullo caſu videntur aduocandi: quia ea aduocatio, eſſet proteſtatio, quaſi falſæ religionis, cum non niſi de falſa fide ſint ſponſuri: etſi *Laym.* hîc *cap.9.num.7.* probabiliter dicat, poſſe ſubinde ob grauem cauſam admitti. Catholici verò, ob rationabilem cauſam infantem hæretici, baptizare Prædicare, ac ſuſcipere poſſunt, ſaltem in Germania *Layman cap.9.num.6.* 5. Plures quàm duo; quia *Trid.* non niſi vnum, aut ſummum vnum & vnam permittit, propter cognationem ſpiritualem inde oriri ſolitam. Ideóque mandat Parochis, ſub pœna arbitrio Ordinarij infligenda, vt ſi plures ſe offerant, petant ab his, ad quos ſpectat, patrinos deſignare, vt vnum vel duos nominent, eóſque tantum admittant, qui ſoli cognationem contrahant, eorúmque nomina in librum referant, eóſq; de contracta ſpirituali cognatione inſtruant: ſcilicet, quòd ea impediat dirimátque Matrimonium: nec quidem inter ſe, ſed inter ipſos & baptizatum, ciûſque patrem & matrem; ſicut etiam inter

baptizantem & baptizatum, baptizatique patrem & matrem Excipiuntur tamen parentes, quando propriam prolem ſuſcipiunt in neceſſitate. *v. Lay. ll. infrà citandis.* Vnde reſolues.

1. In priuato Baptiſmo, ob neceſſitatem dato, pater non debet ſuſcipere, aut tenere tanquam patrinus infantem; cum in hoc caſu nulla ſit patrini neceſſitas, ideoque ſi id vel tunc, vel etiam in Baptiſmo publico temerè faciat, (idem eſt, ſi prolem ſuam ipſe baptizet) grauiter peccat, & inſuper contrahit in poſteriore caſu, cognationem cum coniuge, atque vt docet *Sanch. de matrim. d.* 36. & alij communiter, priuatur iure petendi debitum: quod tamen negat *Côn. & Dian. t.* 4. *de ſacram. R.* 3. *v. Bonac. de matr. q.* 3. *p.* 5. *§.* 2. *Eſcob. tr.* 7. *E.* 2. vbi citat *Suar.* negantem.

2. Si inter multos patrinos nulli certi à parentibus aut in eorum defectu, à Parocho deſignentur, qui aliis ſecluſis cognationem contrahant, & ſic multi ex ignorantia, vel Parochi negligentia leuent, probabile eſt omnes contrahere cognationem, (niſi tamen aſſiſtant tantùm, & non tangant.) *v. Laym. lib.* 5. *t.* 10. *p.* 4. *c.* 8. & *tr.* 2. *c.* 9. *n.* 4. *Dian.* tamen *p.* 9. *t.* 7. *R.* 5. ex *Suar. Marat. & Perez*, dicit, eo caſu nullam contrahere cognationem.

3. Parochus grauiter peccat 1. Si ex negligentia frequenter omittat nomina baptizatorum referre in librum; tum ob legem *Trident.* in re graui, & ſub pœna graui; tum ob incommoda, & damna inde ſequentia. *Quintan. t.* 2. *ſ.* 11. 2. Si eius culpâ Patrini plures adhibeantur. *Quintan. l. c.* Ac licet *Perez* & *Serra* apud *Dian. p.* 9. *t.* 7. *R.* 5. dicant eſſe probabile, quòd tantùm peccet venialiter; alij tamen mortali eum damnant.

CAPVT II.
De Confirmatione.
DVBIVM I.
Quid ſit, & quæ eius materia & forma?

RESP. 1. Confirmatio eſt vnctio chriſmatis, ſub præſcripta forma verborum, in fronte baptizati,

Digitized by Google

zati, ab Epiſcopo, quâ is ex Chriſti inſtitutione, gratiæ augmentum & robur accipit.

Reſp.2. Materia eius remota eſſentialis, eſt chriſma, confectum ex balſamo & oleo oliuarum, benedictum ab Epiſcopo. Ita commun. Doct. *Vnde reſolues.*

1. Non ſufficit ſolum balſamum, vt voluit *Canus*: nec ſolum oleum, vt voluit *Caiet. Sot. Nau.*

2. Etiam benedictio Epiſcopalis eſt de eſſentia, vt habet communis contra *Caiet.* ideóq; nulla delegatione; ſiue Epiſcopi, ſiue Papæ, ſimplex Sacerdos poteſt conficere chriſma. *Côn. d. 72. art. 3. dub. 1.*

3. Perinde eſt ad ſubſtantiam Sacramenti, ſiue chriſma ſit nouum, ſiue vetus: licet grauiter peccet qui vtitur alio, quàm nouo, id eſt, illo anno conſecrato. In quem finem, quotannis in die Cœnæ conſecratur, veteri combuſto.

Reſp.3. Materia proxima eſt vnctio in fronte, per manum Epiſcopi, (vnde etiam hoc Sacramentum, manûs impoſitio dicitur à S. Luca *Actor.* 8.) in formam Crucis facta. Quæ omnia ſunt de neceſſitate Sacramenti, vt habet communis. *Vnde reſolues.*

1. Etſi ex neceſſitate præcepti, vnctio fieri debeat pollice manûs dextræ; valida tamen eſſet, ſi fieret digito etiam ſiniſtræ manûs: quia verè fieret per impoſitionem manûs Epiſcopalis. Ita *Prap.* & alij contra *Suar.* Peccabit tamen Epiſcopus grauiter contra vniuerſalis Eccleſiæ morem. *vide Layman. hic capit. 2. & Eſcobar. tom. 7. E. 3.* vbi docet, probabile eſſe non peccare mortaliter.

2. Probabile eſt, requiri ad valorem Sacramenti, vt vnctio fiat ab Epiſcopo immediatè, nullo inſtrumento mediante. Ita *Fill. & Laym.* contra quoſdam: quia debet fieri per impoſitionem manûs. *Eſcob. t. 7. E. 3.*

Reſp. 4. Forma vera & neceſſaria, in Eccleſiâ Latinâ eſt: Signo (vt habet *Trid.*) vel Conſigno, (vt habet *S. Thom.*) te ſigno Crucis, & confirmo te chriſmate ſalutis, in nomine Patris, &c. In qua vtrū de eſſentia ſit, vtraque actio, ſignandi & vngendi, expreſsè ſignificetur, diſputant Scholaſtici, *Laym. & Fill. t. 3. d. 10. Côn. l. c. a. 4. Dian. Reſ. 27.*

DVBIVM II.

Quis Miniſter, & quod ſubiectum.

Reſp. 1. Miniſter ordinarius validæ Confirmationis, eſt ſolus & omnis Epiſcopus, etiam excommunicatus, vel hæreticus: ex commiſſione autem, vel delegatione Pontificis, etiam ſimplex Socerdos. Eſt communis. *vide Fernand. Laym. l. 5. t. 3. c. 6. Bonac. d. 3. p. 2.* Vnde reſolues.

1. Etſi Epiſcopus grauiter peccet, ſi vel in aliena diœceſi, vel ſibi non ſubditos confirmet, ſine proprij Epiſcopi conſenſu, ſaltem tacito, propter defectum iuriſdictionis: valida tamen eſt Confirmatio, quia iſta non requiritur neceſſitate Sacramenti, ſed præcepti tantum.

2. Excuſatur à peccato Epiſcopus, ſi ex alia diœceſi accurrentes confirmet; quia præſumitur tacitus conſenſus alterius Epiſcopi, cui id gratum eſſe cenſetur; præſertim ſi conſuetudine ita receptum ſit, vel à proprio ægrè confirmari poſſint. Ita contra *Bon. d. 3. de ſacr.* docet *Tann. in 3. p. d. 4. q. 4. dub. 3. Sa V. Confirmatio, & alij.*

3. Peccat grauiter Epiſcopus, ſi longo tempore non confirmet: quia ſubditos ingenti bono priuat.

Reſp. 2. Validè confirmantur omnes, & ſoli baptizati, nondum confirmati. Ratio eſt, tum ex illo Act. 2. *Repleuit totam domum*: tum ex vſu & traditione Eccleſiæ; tum quia omnes indigent eius effectu, & ſunt capaces. Licitè verò confirmantur iidem, qui validè; dummodò conſtet non ponere obicem, ſiue Sacramento, ſiue eius effectui. Ratio patet ex dictis. *Vnde reſolues.*

1. Etiam infantes, & rationis impotes, validè hoc Sacramentum ſuſcipiunt.

2. Etſi quoad infantes, conſultius ſit, differre vſque ad rationis vſum; tum ob irreuerentiam ſacramenti; tum ob periculum iterationis; tum ob Eccleſiæ vſum: nihilominus ob rationabilem cauſam, etiam antè iis licitè datur, v.g. ſi timeatur diuturna abſentia Epiſcopi; vel hic ad iſta loca rarò veniat; item ſi infans ſit in periculo mortis, (in quo quidam dicunt debere dari) denique ſi ſit filius Principis. *Laym. hic t. 3. c. 6. Fill. tom. 1. t. 3. c. 2.*

3. Etiam

3. Etiam perpetuò amentes (præſertim ſi aliquando vſum rationis habuerint) licitè confirmantur; etſi per accidens nunquam ſint ſpiritualiter pugnaturi. Ita *Suar. Fill. Lay. l.c. Côn. q. 72. a. 8. n. 83.*

DVBIVM III.

Quæ Confirmationis neceſſitas, & cæremoniæ?

Reſp. 1. Nec eſt neceſſaria ad ſalutem, neceſſitate medij, neque per ſe præcepti. Eſt communis *S. Th.* & aliorum, contra *Scot. & Sylu.* Ratio, tum quia Eccleſia non vrget eius ſuſceptionem vllis pœnis; tum quia nec ex ſcriptura, nec traditione, neque fine aut inſtitutione Sacramenti, tale præceptum colligitur. Et Canones qui in cõtrarium afferũtur, ſatis explicãtur de neceſſitate ad melius eſſe.

Dixi, *per ſe*: quia per accidens aliquando poteſt eſſe neceſſaria ad ſalutem, ex præcepto charitatis ſui, vel proximi, vel alio, v.g. ad cauendum ſcandalum; vel ratione conſcientiæ, quâ quis valde metuit, ne in tormentis deficiat ſine hoc Sacramento. *Vnde reſolues.*

1. Negligere hoc Sacramentum, ſecluſo ſcandalo & contemptu, non eſt mortale *Suar. Laym. l. 5. t. 3. c. 5. Bon. d. 3. q. 1. p. 2.* vbi ex aliis multis docent nullum eſſe præceptum illud ſuſcipiendi.

2. Etſi omiſſio ex contemptu, v.g. ſi quis id nihili faciat, aut puerile, aut vile habeat, fit mortalis: talis tamen non cenſetur eſſe, cùm quis eius oblatam occaſionem, quam poſtea non facilè habiturus eſt negligit. Ita commun. contra *Sylu. V. Confirm.* & *Tol. l. 2. c. 4.*

3. Præceptum quod habetur in *Trid. ſeſſ. 25. c. 4. de reform.* non ligat omnes, cùm ſit hypotheticum; ſed tantùm ordinandos vel initiandos primâ tonſurâ. Cuius omiſſionem non eſſe mortalem contra *Tann.* docet *Henriq. Valent. Suar. d. 38. p. 1.* & *Nau. cap. 22.* qui addit, ne quidem Epiſcopum peccare mortaliter, ordinando non confirmatum; aut ſi ipſe non confirmatus ordinet. *v. Reg. l. 28. c. 2.*

Reſp. 2. Circa cæremonias Confirmationis, ſciẽda ſunt ſequentia. 1. Etſi ſeruandi ſint ritus in Pontificali præſcripti, peccétq; grauiter Epiſcopus ſi confirmet ſine pluuiali, mitra, vel pedo; vti, & ſi ordines

ſacros conferat cum ſolis indumentis Miſſæ, *Dian. p.7.t.10.R* 31. non tamen ſemper erit mortalis alicuius omiſſio, v.g. alapæ, aut cerei. Poteſt autem conferri loco quouis docenti, etiam extra Eccleſiam; & à prandio non ieiunis omni anni tempore. 2. Sub graui culpa, vt docet *Nauar.c.*22. ex communi, requiritur Patrinus; iſque vnus tantùm, (licet *Tol.* duos admittat) qui ſi confirmatus non ſit, peccat grauiter, ſecundùm communem: *Eſcob* tamen ex *Côn.*docet, non eſſe mortale) quod probabile eſſe docet *Quintan. c.*2. *ſect.*7. imò nullum, ſi fiat in neceſſitate, & non contrahit cognationem, vt docet *San Suar.*contra *Sylu. Sa,* & alios. Debetque eſſe diuerſus à Patrino Baptiſmi, ſaltem extra neceſſitatem, licet cum *Bon. & Hurt.* id neget *Quint t.*2.*ſect.*7.*&* 14. & ſecus facientem non peccare mortaliter, dicat *Dian.p.*3.*t.*4. *R.*21. & non Monachus (niſi factus, Epiſcopus) Admitti tamen & illos, & moniales poſſe ſine culpa, docet idem *Quint. l.c.ſ.*18. niſi in eorum Religione ſit prohibitum. Eo autem nomine non excludi mendicantes notat *Con.* & *alij quinque* cum *Dian.p* 9. *t.* 6. *R.*32. Nec refert, ſecluſa conſuetudine, num vir ſit aut fœmina. Neque etiam contrahit obligationem inſtruendi confirmatum; ſed tantùm cognationem ſpiritualem cum eo, & eius parentibus; dummodò tamen eum tangat. 3. Frons confirmati obliganda eſt faſciâ lineâ, cruce notatâ, geſtanda vno, tribus vel ſeptem diebus, pro conſuetudine; illotâ interim fronte; poteſt etiam, ſi ratio ſubſit, ſtatim auferri, & frons ablui: ipſa autem comburi, vel honeſtè aſſeruari debet, nec ad profanos vſus adhiberi, propter contactum chriſmatis; neque ſoluens illam, contrahit cognationem *v.Præp.in* 3.*p.q.*2.*a.*12. 4. Parochos teneri in librum referre nomina confirmatorum, & patrinorum ſuæ Parochiæ, (eamque curam ad Epiſcopos etiam pertinere) tum propter ſciendam cognationem ſpiritualem, tum propter ordines ſuſcipiendos, docet *Quint.t.*2 *ſ.*11.*ex Barb. &c.* ac deinde licere mutare nomen in Confirmatione. *Ibid.ſ.*10.

TRAC

Digitized by Google

TRACTATVS III.

De Euchariſtia.

CAPVT I.
De Eſſentiâ Euchariſtiæ.

DVBIVM I.
Quid ſit Euchariſtia?

RESPOND. Eſt Sacramentum corporis, & ſanguinis Chriſti ſub ſpeciebus panis & vini, ad ſpiritualem animæ refectionem diuinitus inſtitutum. Ita commun. Schol. *Vnde reſolues ſequentia.*

1. Tam ſpecies conſecratæ, quàm corpus & ſanguis Chriſti, intrinſecè & eſſentialiter conſtituunt hoc Sacramentum: adeoque falſum eſt, quod docuit *Vualdenſis*, Corpus & Sanguinem Chriſti, eſſe totum Sacramentum. Ratio, tum quia *Trid.* docet, corpus & ſanguinem contineri hoc Sacramento, tum quia quatenus continetur, non eſt ſenſibile, Item falſum eſt, quod docet *Marſilius*, *&* *Sotus*, ſolas ſpecies conſtituere hoc Sacramentum, tum quia Euachariſtia eſt cibus cœleſtis; tum quia adorari debet latriâ, vt docet *Trid.*

2. Vſus, ſiue ſumptio Euchariſtiæ, non eſt propriè ipſum Sacramentum, neque aliud Sacramentum ab eo diſtinctum, vt vult *Gabriel*; nec pars illius, ſiue eſſentialis, ſiue integralis, vt *Aureolus*; ſed tantùm applicatio, ſiue conditio, vt Sacramentum operetur.

3. Etſi quælibet ſpecies, imo quæuis pars ſpeciei, ſit integrum & eſſentialiter perfectum ſacramentum, adeoque ſacramentum Euchariſtiæ, ſub ſpeciebus panis & vini, phyſicè & materialiter ſpecie differat, moraliter tamen, & in ratione Sacramenti eſt vnum ſpecie infimâ ſacramentum: tum quia eſt vnum ſignum rei ſacræ: tum quia ordinatur ad vnum ſpecie infimâ finem. *vid. S. Thom. q. 73. art. 2.*

 4. Etſi

Digitized by Google

4. Etſi phyſicè loquendo, tot ſint numero Sacramenta, quot numero ſpecies, vel etiam partes ſpecierum; moraliter tamen vnum numero Sacramentum eſt, quod per modum vnius proponitur, & ſumitur: quia id ad vnum finem, ſcilicet vnam refectionem ſpiritualem refertur.

5. Hoſtiæ in diuerſis altaribus, rectè concipiuntur vt diſtincta Sacramenta; contrà verò, ſi Sacerdos vnam hoſtiam in plures partes diuidat vel plures hoſtias ſimul ſumat, (eadem eſt ratio plurium ſpecierum diuerſæ rationis) non ideò dicitur accepiſſe plura numero Sacramenta.

DVBIVM II.

Quæ materia Euchariſtiæ.

Nota, Sicut in aliis Sacramentis eſt duplex materia, proxima & remota; ita etiam hîc, ſed ordine inuerſo: nam in aliis, materia remota eſt res permanans, proxima verò eius vſus, qui tranſit; hîc verò, remota tranſit, & proxima manet, ſcilicet ſpecies panis & vini. Quæritur ergo tantùm de remota, illa ſcilicet, quæ factâ conſecratione tranſit in corpus & ſanguinem Chriſti.

Reſp. Materia Euchariſtiæ eſt tantùm panis & vinum. Eſt de fide, & probatur ex inſtitutione Chriſti, *Matth.* 26. *& Luc.* 22. Et quidem vtraque materia, panis & vinum, eſt ita neceſſaria ad hoc Sacramentum conficiendum, vt per ſe numquam licitè poſſit vna conſecrari abſque alia: quod patet tum ex facto Chriſti 22. *Luc.* tum ex *Trid. ſeſſ.* 22. Vnde reſolues.

1. Conſecratio vtriuſque ſpeciei, eſt iuris diuini: quia ratio ſacrificij, ſine quo non fit, exigit vtramq;

2. Non licet alteram tantùm ſpeciem conſecrare; in neceſſitate etiam graui, v.g. vt moribundo detur Viaticum. *Suar. & commun.*

3. Nec Pontifex in eo poteſt diſpenſare vllo caſu. Ita commun. *Suarez* 3. *p. d.* 55. *ſ.* 4. *&c.* contra quoſdam.

Dixi 1. *Per ſe:* quia per accidens, & præter intentionem quaſi, aliquando vnam poſſe ſolam conſecrari abſque peccato, docet *Tann. d.* 5. *q.* 2. *dub.* 5. *n.* 27. dicitque eſſe communem, v.g. in his caſibus.

1. Si

Digitized by Google

1. Si quis aquam, vel alium liquorem pro vino conſecraſſet, neque defectum intelligeret, niſi diu poſt; aut poſtquam aduertiſſet, non poſſet haberi aliud vinum; vel quamuis haberet, non poſſet tamen illo vti, ſine graui ſcandalo, vel vitæ periculo 2. Si poſt conſecratam hoſtiam, ſubditum mortis periculum ab hoſtibus, vel incendium immineat, ſecluſo tamen ſcandalo & contemptu fidei. *Regin. l.29.c.4.* 3. Si Sacerdos hoſtiâ conſecratâ moriatur, vel animo deficiens, loquelam perdat, vel in amentiam incidat, nec ſit alius, qui poſſit ſacrificium perficere. *Suar.Vaſq &c.* Si autem alius ſupplere, & Sacerdos infirmus communionem ſuſcipere poteſt, debet hoſtia diuidi, eique pars dari. *Tambur.de exped.ſacrif.l.2.c.8.*

Dixi 2. *Licitè:* quia validè alterutram tantùm conſecrari, eſt certum: vt patet tum ex facto Chriſti, qui panem conſecrauit; tum ex praxi Eccleſiæ, quæ corpus ante ſanguinem proponit adorandum.

DVBIVM III.

Qualit debeat eſſe panis in materia Euchariſtiæ?

Reſp.1. Solus panis triticeus, in conuiuiis communiter vſitatus, qualis morali hominum iudicio tantùm cenſetur ille, qui ex farina tritica, & aqua naturali mixtus, & igne toſtus, ſiue aſſus, atque in ſua ſpecie incorruptus eſt: quia hic ſolus ſimpliciter dicitur panis, alius verò nonniſi cum addito, v.g. hordeaceus. *Vnde reſolues.*

1. Falſum eſt, quod docuit *Caiet.* Euchariſtiam poſſe conſecrari ex quovis pane, cuiuſvis ſpeciei, dummodò ſit aptus ad veſcendum.

2. Non eſt apta materia ad validam conſecrationem: 1. Panis ex oriza, auena, milio piſis, fabis, amigdalis, aliiſque leguminibus & arborum fructibus, vel etiam ex hordeo confectus; quia hæc omnia, communi vſu & opinione, cenſentur ſpecie diſtingui à tritico. *Laym Bon.Card.de Lugo d.4.ſ.1.* 2. Maſſa triticea cruda, vel non cocta per modum panis, ſed frixá, vel elixa, vt ſunt placenta, libum; ſiue differāt ſpecie; ſiue non. 3. Panis ſubactus aquis artificialibus, vel oleo, butyro, lacte, vel ouis, ſaccharo, aliόve liquore, qui aqua naturali non ſit,

mixtus,quia non eſt panis vſualis. Ita *Lay. l.5.tr.4. c.9. Caut.* tamen & quidam recentiores, contrarium docent:quare eſt ſaltem materia dubia.Idque confirmat *Miſſale Rom.tit.de defect.* & *Card. de Lugo d.4.ſ.1. n.4.* Vnde qui hoſtias emunt, certi ſint, quòd aquâ naturali, & non roſaceâ, confectæ ſint. 4 Similiter hoſtiæ rubræ, quibus ſigillantur literæ, non ſunt materia valida,vel minimum dubia;quia per admiſtionem cinnabaris notabiliter alterantur. *Card. Lugo d.4.ſect.1.* quod *Ant. Perez* apud *Dia. p.7. t.12.R.* limitat, ſi multum cinnabaris ſit mixtum:ſi autem ſit valde parum cenſet probabile,quòd ſit materia valida, illicita tamen.5. Panis ſubſtantialiter corruptus. 6. panis ſubactus aquâ marinâ. *Fagund.* apud *Diar. p.9. t.9.R.58.* vbi ipſe contrarium docet,eò quòd illa ſit naturalis aqua.

3. Panis ex farre,ſiue ſpelta,item ex ſiligine, eſt materia dubia:quia alij dicunt, ſolis accidentibus, propter loci ſterilitatem:alij ſpecie diſtingui à tritico;ideóque non licet, ſaltem vti pro Sacramento,quia hoc exponeretur periculo.*v. Autt.citt.*

4. Valida,ſed illicita eſt materia,1.ſi aliquot grana, vel guttæ alterius ſpeciei, cum tritico & aqua miſceantur, ita vt triticum tamen & aqua plurimum prædominetur:quia ſi maior pars non ſit triticum & aqua,non erit materia valida,de quo monendi ſunt illi,qui hoſtias coquunt.*Bon.d.4.q.2.p.1. n.6. Laym.c.2.* 2. Panis mucidus, qui ad corruptionem diſponitur.*Bon.p.2 n.5.*

5. Perinde eſt ad valorem Sacramenti ſiue panis ſit azimus,ſiue fermentatus, vt definiuit *Trid.* quia vterque eſt vſualis, & propriè dictus panis. Interim in ſuis Eccleſiis Latini in azimo, & Græci in fermentato conficere tenentur,ſub præcepto graui, & culpa mortali à qua non excuſat neceſſitas, v.g. dandi viaticum. *v. Bon. d.4.q.2.p.1. Fill.t.4.c.3.q.8. C.de Lugo l.c.*

Reſp. 2. Ex præcepto Eccleſiæ,panis conſecrandus debet eſſe figurâ orbiculari, (in Eccleſia Latina)& integrâ. Dixi *Latina*: quia Græci quadratam adhibent, & in particulis triangularem, vt habet *Arcudius*. Licere etiam in hoſtia minore, qualis datur

datur Laicis, quando alia haberi non poteſt, & ſcandalum abeſt) celebrare priuatim, imò ſi cauſa vrgeat, etiam publicè die feſto, docet *Marchan. in candel. t, 4. c. 5. 3. Dian. p. 5 t. 13. R. 80. & p. 6. t. 7. R. 17.* & *Tamb. exped. ſacrif. l. 2. c. 8.* & *Auerſ. q. 11. ſ. 12.* eò quòd nullum ſit præceptum, neque conſtet de conſuetudine obligante ſub præcepto: quo caſu eleuare adorandam maiorem ab alio præconſecratam, licere vult idem *Tamb. l. c.* contra *Marchant.* & *Dian. ll. cc.* Non licet autem paruam ſumere, & maiorem relinquere (v. g. ad exponendam in hierotheca) niſi ipſe eâdem Miſſa etiam iſtam conſecrauerit, quia debet communicare de ſuo ſacrificio, *Tamb. l. c.* Quare malè facit Parochus, qui renouaturus Euchariſtiam, hoſtiam ab alio conſecratam ipſe ſumit, & à ſe conſecratam reponit in ſacrario, vel hierotheca. *Tambur. l. c. Lug. d. 19. ſ. 4.*

DVBIVM IV.

Quale vinum ſit materia Euchariſtiæ?

Reſp. 1. Solum vinum vitis, vt docet fides, & definitum eſt in *Florentino.* Vnde reſolues.

1. Non eſt materia apta ad validam conſecrationem: 1. Sicera, & quicunq; liquor ex moris, malogranatis, &c. ſiue dicatur vinum, ſiue non 2. Agreſta, ſiue omphacium, id eſt, ſuccus ex vuis immaturis expreſſus: quia non eſt vinum, ſed in via ad vinum; cuius naturam nondum induit, habétque ſe, ſicut maſſa cruda reſpectu panis. *Lay. t. 5. c. 2. n. 5. & 6.* ſuccum tamen ex vuis paſſis expreſſum conſecrabilem eſſe putat *Franc. Amicus* apud *Dian. p 7. t. 12. R. 8* eò quòd verum ſit vinum. 3. Acetum, quia eſt vinum ſubſtantialiter corruptum, *Ib.* Quòd ſi poſt ſumptionem, (imò etiam ante eam, poſt conſecrationem calicis) dubium incidat fueritne acetum an vinum, eſſe præſumendum, quod fuerit vinum, docet *Tamb. l. 2. exped. ſacrif. c. 8.* 4. Vuæ, ſeu vinum intra vuas contentum vel imbibitum in offa panis; tum quia non tam eſt potus, quàm cibus; tum quia ſuccus ille non dicitur propriè vinum, donec ſit expreſſus; tum quia in eo ſtatu non ſatis ad ſenſum demonſtratur per formam. *Card. de Lugo d. 5. num. 11. & 12. Laym. &c. 5.* Sapa, ſeu defru-

defrutum, id eſt, muſtum ad dimidiam, ſeu tertiam partem decoctum: quia non eſt amplius vinum: nec potus, ſed cibus *Bon. l.c.* Lora, id eſt, aqua expreſſis acinis ſuperfuſa, *Fill.t.4.cap.3.Card.de Lugo d.4.ſ.1.num 9.*

2. Valida quidem conſecratio;ſed illicita eſt, 1. in muſto; quia non eſt vinum ſimpliciter, ſed impurum, habens admixtas feces, non conſecrabiles. ideoque obſtat præceptum Eccleſiæ, obligans ſecundum *Suar.* ſub mortali, ſaltem extra neceſſitatem, qualis eſſet defectus vini veteris; & ſecundùm quoſdam etiam deuotio populi, quo modo multi excuſant contra *Suar.* quod in quibuſdam locis, primitiæ vuarum in calice exprimantur. *Vid. Bon. l.c.* 2. in vino liquoribus aliis, vel aromatibus ita modicè permixto, vt naturam vini retineat. Si verò permixtio ſit immodica, erit materia dubia. 3. in vino acceſcente: quia adhuc eſt vinum, ſicut panis mucidus eſt panis. 4. Probabilius etiam in vino congelato, (etſi à quibuſdam propter negantium authoritatem, dicatur eſſe materia dubia) tum quia adhuc retinet ſubſtantiam, & denominationem vini, eſtque natura ſua potabile; tum quia Chriſtus ſub eo ante conſecrato manet. *Card. de Lugo l.c.* Nec refert, 1. quod aqua congelata non ſit materia Baptiſmi; quia hic eſſentialiter conſiſtit in ablutione, Euchariſtia verò non in ſumptione. Nec refert: quòd non ſit proximè potabile: quia eſt per accidens, & facilè tolli poteſt: eſtque par ratio in pane indurato. Non eſt autem idem in liquore nondum ex vuis expreſſo, quia cùm non ſit vinum ſimpliciter, & per ſe, ac natura ſua non ſit potabilis ſed comeſtibilis, quod vino congelato non conuenit, alioqui enim ieiunium frangeret. *Bon. l.c.p.2.n.10.*

Peccat tamen, qui in congelato conſecrat, ideoque ſi hyeme congelauit calix, calore manuum, aut halitus, aliove modo regelandus eſt. *Fill. t.4. c.3. l.5. t.4. c.2.*

3. Valida & licita eſt conſecratio in vino, ſiue albo, ſiue rubro; etſi etiam ſpecie phyſica differant cùm vtrumque habeatur, & ſit ſimpliciter vinum de vite. *Bonac. p.2. num.2. Card. de Lugo l. 4.*

Reſp.

Digitized by Google

Reſp.2. Vino conſecrando debet, non ex neceſſitate ſacramenti, ſed gratis præcepti, ſub mortali obligantis, ſecundùm *Card.de Lugo de Euch.d.*15. *ſ.*2.*n.*22. miſceri aqua. Idque cæremonialiter, & in ordine ad ſacrificium. Eſt certum, vt conſtat ex *Trident. ſeſſ.* 22. *cap.* 7. *&* 9. An autem aqua iſta immediatè conuertatur in ſanguinem, nec ne, diſputant Schol. *Vid.Côn.*vel *Præp.hic.Card.de Lugo d.*4 *ſ.*3. Vnde reſolues.

1. Si mixtio hæc omittatur, valida tamen eſt conſecratio, etſi illicita mortaliter. Ita *omnes commun.*

2. Miſcenda eſt aqua naturalis, eaque modiciſſima, vt habet *Florent.* vna ſcilicet, vel altera gutta; ita tamen, vt ſit ſenſibilis, & ſaltem non excedat tertiam partem vini; alioqui reddet materiam dubiam *Bonac.p.*4.*n.*4.*ex S. Thom.Con.&c.* Qui autem miſceret roſaceam, vel aliam artificialem, etſi in neceſſitate, etſi validè conſecraret, peccaret tamen mortaliter. *D. Thom. Molant. Dian. p.*6.*t.*7. *R.*18. quia ageret contra præceptum & conſuetudinem Eccleſię in re graui. Quam ob cauſam etiam mortale cenſet *Fagund.p.*2. *lib.*2. *cap.*4. *Perſic. &c.* miſcere calidam: quod tamen aliis quibuſdam nimis durum videtur apud *Dian. loc. cit.* vbi addit ipſe, ſi in frigidiſſima regione conſuetudo id habeat, ne fortè vinum congelaſcat, poſſe ſine vllo peccato fieri.

3. Mixtio illa facienda eſt, non in dolio, vel ampulla, aliòve vaſe, ſed in ipſo calice; neque domi, ſed in ipſo ſacro, vt fit communiter, vel ante offertorium, ver certè immediatè ante ſacrum, vt fit apud quoſdam. Idque vel ab ipſo Sacerdote, vt in Miſſa priuata; vel à Subdiacono, vt in ſolemni: neque enim ſufficit, ſi caupo illud diluerit. *Bon.l.c.*

4. Si mixtio hæc ſit omiſſa, idque notetur ante conſecrationem calicis, adhuc facienda eſt; ſecùs, ſi poſt *Bonac.loco.citato n.*5.

5. Præceptum hoc mixtionis non extenditur ad illam, quæ fit poſt communionem, ad ablutionem oris & digitorum. *vide* de his *Miſſ.Rom.* Item *Bon. d.*4.*q.*2.*p.*4.*Laym.lib.*5.*tr.*4.*c.*2.

DVBIVM

Digitized by Google

DVBIVM V.

Quæ conditiones ad materiæ conſecrationem requirantur?

Reſp. 1. Ad validam conſecrationem requiruntur duæ conditiones. 1. eſt, vt materia Sacerdoti conſecrãti, moraliter & ſenſibiliter ſit præſens. Ita communiter; & eſt certum. Ratio petitur, tum ex inſtitutione Chriſti, & verbis formæ, *Hoc*, & *Hic*, quæ non verificarentur, cùm ſint demonſtratiua: tum ex perpetua Eccleſiæ praxi, nunquam conſecrantis, vel etiam benedicentis res abſentes: tum etiam ratione ſacrificij, quod requirit hoſtiam præſentem. *v. Bon. d.* 4. *q.* 2. *p.* 6. *Lay. c.* 2. Vnde reſolues.

1. Validè conſecratur vinum in calice cooperto, vaſe, vel cantharo clauſo; panis in caniſtro; hoſtiæ in ciborio, vel in cumulo ſub aliis latentes, aut aliter tectæ, v.g. ſub corporali vel mappâ, vel etiam in Miſſali; vt ex *Suar. Henriq. Còn.* docet *Bonac.* contra *Lay. l.* 5. *t.* 4. *c.* 2. (vnde hoc poſtremum dubium videri poteſt; & ſaltem peccaret grauiter, qui ſic tactas, aut latentes conſecraret.) Item validè conſecrantur hoſtiæ præſentes, à cæco, vel alio Sacerdote in tenebris. Ratio horum omnium quia ad præſentiam & ſenſibilitatem non requiritur, vt materia videatur, vel tangatur, vel feriatur ſono verborum, (vnde communiter non probatur praxis eorum, qui os proximè admouent, vt halitum in calicem & panem inſpirent) dummodò videri poſſit, ſiue in ſe, ſiue in alio, v.g. in ſuo toto, vel continente, vel vaſe, ad illam continendam deſtinato. *v. Bon. d.* 4. *q.* 2. *p.* 5.

2. Inualidè conſecratur, 1. materia poſt parietem, aut poſt tergum poſita, vel clauſa in tabernaculo, vt docet *Fill. Bon. q.* 2. *p.* 6. & alij. Ratio, quia moraliter cenſetur abeſſe, cùm non poſſit demonſtrari per *τὸ hoc* & *hic*; neque paries habeat ſe vt continens, aut tegens. 2. materia valde procul, v.g. 100. paſſibus diſtans, etſi videri poſſit. Ratio eſt eadem. Quanta autem propinquitas ſufficiat, dubium eſt, & ex morali prudentum iudicio pendet. *Henriq. l.* 8. *c.* 34. docet, 20. aut 30. paſſuum: quod *Bon. l. c.* & alij, putant non eſſe certum, *vid. Schol.* 3. Mate-

ria

ria tam modica, vt ſenſu percipi non poſſit; tum quia non poteſt demonſtrari; tum quia Sacramentum debet eſſe ſignum ſenſibile. Ita *Suar. Vaſq.* & alij contra *Sotum, Henriq.* Quod intellige, ſi non ſit in toto, ſed extra illud: quia in toto etiam minimæ eius particulæ conſecrantur, vt conſtat ex *Trid. ſeſſ. 23. c. 3. & 4. Bon. l. c.*

Secunda conditio, vt materia ſit certa, & à conſecrantis intentione, & in indiuiduo determinata. Eſt communis, apud *Bonac.* & alios, tum quia hoc requirunt pronomina *Hoc* & *Hic*: tum quia actiones ſunt circa ſingularia, quæ debent eſſe certa & determinata, *v. Bon. l. c p. 5.* Vnde reſolues.

1. Inualidè conſecraret, qui vellet tantùm conſecrare tertiam, vel mediam hoſtiæ partem, eam non determinando, vel ex multis, v.g. viginti præſentibus, tantùm quatuor aut quinque, nullas deſignando: quia non eſt ratio, cur vna magis, quàm altera conſecraretur. Item, qui ex multis hoſtiis intenderet illas conſecrare, vel illas partes hoſtiarum, aut vini, quas Deus elegerit, aut Titius deſignarit; aut partes illas, quæ fractis ſpeciebus ſunt manſuræ in continuo, non quæ excident: quia non eſt materia definita. *Bonac. l. c. punct. 5.*

2. Non conſecratur hoſtia, inſcio Sacerdote poſita, ſiue in corporali, (ſeiuncta tamen à cumulo,) ſiue infra illud. *Côn. 3. p. q. 74. art. 2. d. 3.* & alij. Ratio, quia non eſt determinata in mente Sacerdotis, cuius voluntas non fertur in incognitum. Similiter non conſecrantur guttæ, quæ exteriùs calici adhærent, quia non intenduntur. Imò vt probabilius docet *Suar. Regin tom. 2. lib. 29. & c. 2. Lay. l. 5. t. 4. c. 2. Côn. q. 84. art. 2. dub. 3.* contra *Tan. & Bonac.* nec eæ guttæ, quæ interiùs adhærent: quia intentio Eccleſiæ eſſe videtur, ideoque & Sacerdotis eſſe debet, conſecrare id, quod per modum vnius continui eſt in calice. Vnde ne opus ſit de detergendis guttis ſollicitum eſſe, benè faciet Sacerdos, ſi ſemel pro ſemper intendat eas non conſecrare; vti nec micas hiſtiis adhærentes. *vid. Dian. p. 2. tit. 3. miſc. R. 16. & p. 3. tr. 4. R. 32. Eſcob. t. 7. E. 6.* vbi docet, Sacerdotem vi particulæ *Hic*, tantùm intẽdere

id

id conſecrare, quod per modum vnius continui potabilis eſt in calice, ideoque guttulas illas non conſecrari. Quæ ſententia probabilis eſt, ex *Regin. Suar. & Laym. l.* 5. *t.* 4. *c.* 2 *n.* 15.

3. Valida eſt conſecratio, 1. Si Sacerdos intendat conſecrare ex pluribus hoſtiis præſentibus tantùm quinque, eas determinando; vel omnes, præter infimam & ſupremam cumuli; vel omnes pares, v. g. ſecundam quartam, ſextam, ſi ſint ordine collocatæ, & determinetur, vnde numerandi initium ſumendum ſit: quod tamen graue peccatum erit. Quòd ſi autem hoc vel alio caſu, non conſecratæ miſceantur conſecratis, totus cumulus ad altare eſt deferendus, vt Sacerdos intendat conſecrare non conſecratas, vel potius totum cumulum conſecret ſub conditione, ſi non ſunt conſecratæ, *Card. de Lugo d.* 4. *de Euchar. n.* 36. Etſi putet vnam vel duas, vel ſex hoſtias conſecrandas adeſſe, cùm ſint plures, ſiue à ſe, ſiue alio poſitæ: quia error ſpeculatiuus & priuatus non obſtat intentioni practicæ & abſolutæ conſecrandi omnes præſentes. Quam tanquam Eccleſiæ conſuetudini conformem, quiſque cenſetur habere implicitè, vt docet *Sylu Henriq. & Suar.* Vnde ſi Sacerdos aduertat poſt conſecrationem, eſſe duas ſimul iunctas, vtramque vt conſecratam ſumet, vt habet *Miſſale*. Si verò ante conſecrationem, poſtquam obtulit, aduertat, alteram ſeponet, & poſt Miſſam, ipſe vel alius ſumat tanquam panem benedictum 3. Si quis plures hoſtias ad altare tulerit, aut rationabili modò aduerterit, ab alio adferri à ſe conſecrandas, vel ante ſacrificium monitus fuerit, de conſecrandis in altari iam poſitis. Ratio, omnes enim conſecrãtur; etſi dum conſecrat, earum non ita expreſsè meminerit, aut etiam ad oblationem non detegat, modo ſint præſentes in corporali, vel ſaltem in altari. Ita *Reg. l.* 29. *n.* 19. *Lay. l.* 5. *t.* 4 *c.* 2. *Bon. t.* 1. *d.* 4. *q.* 2. *p.* 2. & alij ab ipſo citati. Eſtque ſententia in praxi tuta. Quia intentio præcedens, reſpectu aliarum virtualiter perſeuerat. 4. Si paruæ hoſtiæ pro communicando populo afferantur Sacerdoti paulo poſt factam obligationem, (addit *Auerſa*

Digitized by Google

*q.*11. *ſ.*12. antè cœptam præſationem) licite eas conſecrari ſuppletâ oblatione mentaliter, ex *Gauant.& Poſſeu.* docent *Dian. punct.2.tom.*14.*Reſ.*71. & *Tambur.de exped.ſacrif. lib* 2.*c.*5.

Reſp.2. Ad licitam materiæ conſecrationem requiritur, 1. vt non ſit maior quantitas, quàm tempore opportuno poſſit abſumi: quia periculum eſſet, ne ſpecies computreſcerent. *Bon.loc.cit.* 2.Vt ab vſu Eccleſiæ, præſertim in Miſſali præſcripto, non recedat. *Ex dictis reſolues.*

Peccat 1. Qui vas, in quo hoſtiæ conſecrandæ ſunt, non aperit. 2. Qui conſecrat materiam poſitam extra corporale. 3. Qui intendit conſecrare guttas, calici adhærentes exteriùs, quod eſſet graue: de interiùs adhærentibus eſt dubium, (quia non conſtat ſatis de mente Eccleſiæ) ad quod euitandum. *Gauant. p.* 2. *tit.*7. iubet eas abſtergi, quod conſuetudo probat. Qui tamen id omittit, eum non peccare, docet *Tamb.l.*2.*c.*1,§.3. imò nec expedire, ſi eas aduertas, quando diſcooperto calice, iam iam es conſecraturus, & eleuationem populus exſpectat. Poſt conſecrationem autem nullo modo ſunt abſtergendæ 4. Qui ante conſecrationem ita ſtatueret, nolo conſecrare hoſtias appoſitas, niſi tempore conſecrationis, vel ſaltem oblationis fuero memor. Ita *Prap.hîc. art.*2.*d.*3.*Laym. loc.cit.* etſi *Tambur.de exped. ſacrif. c.*1. §.3. eo caſu nullum peccatum agnoſcat.

DVBIVM VI.

Quæ forma conſecrationis Euchariſtiæ?

Reſp. Eſt duplex, vna panis, & eſt hæc: *Hoc eſt enim corpus meum.* Vbi omnia ſunt de eſſentia, præter Τὸ *enim*, cuius omiſſio eſſet veniale. Altera vini, & eſt hæc: *Hic eſt enim calix ſanguinis mei noui & æterni teſtamenti myſterium fidei: qui pro vobis, & pro multis, effundetur in remiſſionem peccatorum.* Vbi etſi verior & communior ſit ſententia *S.Bonnau. Suar. Bellar.* & aliorum, contra *S.Thom. & Thomiſt.* quòd eſſentialia ſint tantum hæc: *Hic eſt calix ſanguinis mei* (vel, *hic eſt ſanguis meus*, aut eis æquiualentia) grauiter tamen peccaret, qui aliqua ex reliquis omitteret vel mutaret. Debent

autem

autem formæ proferri in perſona Chriſti, formaliter & ſignificatiuè, ſiue aſſertiuè, & non tantùm recitatiuè, ſiue hiſtoricè, licèt ea, quæ in Canone præcedunt, dicantur tantùm recitatiuè, ſeu hiſtoricè *v. Laym. c. 3. Bon. q. 3. punct. 2. Card. de Lugo d. 1. ſ. 5.* Vnde reſolues.

1. Valida, ſed illicita eſt conſecratio, 1. Si conſecrans dicat: Hic cibus, hic potus, hic calix, vel hæc res, vel contentum ſub his ſpeciebus, eſt corpus meum, vel ſanguis meus. *Bon. l. c. p.* 1. 2. Si dicat: Hic calix eſt nouum teſtamentum in ſanguine meo, vt habet, *S. Lucas c.* 22. 3. Hoc eſt corpus meum, quod de Virgine ſumpſi; hic eſt ſanguis meus infiniti valoris. 4. Hoc eſt meum corpus; hic meus eſt ſanguis, vel, hoc eſt ſanguis meus. Ratio horum, quia manet idem ſenſus, nec fit mutatio ſubſtantialis. *Bonac. loc. cit.*

2. Inualida erit conſecratio, ſi dicas: Hìc (aduerbialiter) eſt corpus meum. Si autem τὸ Hic ponatur maſculinè, pro neutro, valet, etſi non ſecundùm grammaticam *Eſcob. Granad.* 2. Hoc corpus eſt meum; hic Sanguis eſt meus. *Fagund. p. 3. q. 78. c. 2.* 3. Ecce Corpus meum; Ecce Sanguis meus. 4. Hoc ſit, vel hoc ſit Corpus meum; vel hic panis conuertitur in Corpus meum; vel hìc ponitur Corpus meum. 5. Illud eſt Corpus meum; ille eſt Sanguis meus. 6. Hoc eſt ſubſtantia mea; vel hoc eſt Corpus Chriſti. *Bon. l. c. p.* 3.

3. Dubia erit conſecratio, 1. Illud eſt Corpus meum; iſte eſt Sanguis meus 2. Hæc eſt caro mea quam tamen *Laym.* contra *Cônin.* putat valere. 3. Secundùm quoſdam forma ex *S. Luca* primo caſu allata. *vid. Bon. q. 3. p. 1. & 2. Regin. l. 29. n. 33.*

DVBIVM VII.

Quamdiu Chriſtus maneat in Euchariſtiâ?

Reſp. Manet ſub ſpeciebus etiam diuiſis, & ſub quauis earum minimâ parte, donec tanta earum fiat mutatio, vt conſueta ſubſtantia panis & vini corrumperetur. Ita commun. cum *S. Thom.* Et eſt certum. *Vnde reſolues.*

1. Gratia datur in prima manducatione, etiam primæ partis; cùm ſit totum Sacramentum. Manducatio

ducatio autem, dicitur traiectio ex ore verſus ſtomachum, etſi alij dicant gratiam tum primùm dari, cùm pars aliqua eſt in ſtomachum recepta *Dian. p. 3. t. 6. miſc. R. 96.* ex *Henriq. Sylu. & Fagund.* Item *Card. de Lugo d. 12. ſ. 2.*

2. Species non ſunt retinendæ in ore tamdiu, donec penitus pereant: quia tunc non manducaretur Chriſtus: nec gratia Sacramenti conferretur. Vt neque, ſi moriaris, dum hoſtia adhuc eſt in ore. *Dian. l. c.* contra *Beb. c. 22. v. Bon. d. 4. q. 5. p. 2. n. 2.*

3. Si quis partem vini, vel hoſtiæ, ſumpſiſſet indiſpoſitus, & deinde ſe diſponeret, acciperet adhuc gratiam in ſumptione alterius partis. Quod etiam aliqui, vt *Gab. Caiet.* & alij, probabiliter dicunt futurum, ſi ſe diſponat antè, quàm ſpecies conſumantur in ſtomacho. *Dian. l. c. R. 96.* ex *Nugno v. Card. de Lugo d. 12. ſ. 2 n. 46. & 53. & 64.* vbi illud poſterius negat. *v. Con. l. c.*

4. Non videtur reprehendendus laicus qui deſiderat eſſe Sacerdos, vt poſſit communicare ſub vtraque ſpecie, quòd putet plus gratiæ dari ſub vtraque, quàm vna: quia id fieri, non eſt improbabile, vt docet *Vaſq. Mar. Card. de Lugo d. 12. ſ. 3.* & alij. Vti nec carpenda deuotio illius, qui multum materiæ ſumit ad conſecrationem, ea mente, ne tam citò in ſtomacho ſpecies conſumantur, & ſic diutiùs ſecum Chriſtus maneat, & ſæpiùs gratiam augeat: quod fieri non eſt improbabile, ſi diſpoſitio ſubiecti fiat melior, vt docet *Suar. Côn.* item *Fagund. & Beza.* apud *Dian. p. 3. d. 6. miſc. R. 97.*

5. Species per vomitum reiectæ, ſi tales ſint, vt ſub illis panis, vel vinum poſſet exiſtere, verè ſunt adorandæ; & ſi iterum ſumantur, iterum conferre gratiam, docet *Card. de Lugo l. c. n. 53.*

6. Etſi, ſi modicum vini conſecrati miſceatur perfectè cum alio liquore, ita vt non maneret ſubſtantia vini, deſinit ibi eſſe Chriſtus, non tamen deſiniuit, ſi miſceatur cum vino alio, ſaltem eiuſdem ſpeciei *Card. de Lugo d. 10. ſect. 3.* Vnde ſi gutta conſecrata lapſa ſit in dolium vini eiuſdem ſpeciei, totum illud vinum adhibendum tantùm eſt pro ſacrificio; licèt quidã dicant bibi poſſe à laicis.

7. Si

7. Si ſpecies conſecratæ liquorem ſpecie diuerſum ſibi permixtum conuertant in vinum, ſimilis ſubſtantiæ ei, in quo facta eſt conſecratio, ſpecies priores manent conſecratæ, non item poſteriores adiunctæ.

CAPVT II.
De Cauſis, & ſubiecto Euchariſtiæ.
DVBIVM I.
De Cauſis.

AGo hîc tantùm de efficiente, id eſt, Miniſtro: in quo quid requiratur ad confectionem validam, conſtat tum ex dictis *de Sacramentis in genere*, tum ex ſuperioris capitis *dub.* 5. Quid ad licitam requiratur, patebit ex ſequenti dubio, *de ſubiecto ſuſcipiente Euchariſtiam:* quia omnes diſpoſitiones, quæ ad dignè ſuſcipiendam ſunt neceſſariæ, requiruntur etiam ad licitam confectionem; cùm conficiens neceſſariò ſuſcipere debeat. Hic ergo tantum quæritur, 1. Cuius ſit diſpenſare Euchariſtiam. 2. Quid ex parte Miniſtri requiratur ad licitam diſpenſationem.

ARTICVLVS I.
Ad quem ſpectet diſpenſatio Euchariſtiæ?

Reſp. Euchariſtiam diſpenſare, ex officio poteſt ſolus Sacerdos habens iuriſdictionem ordinariam, delegatam, aut ſaltem rationabiliter præſumptam, vel priuilegium. Ratio quia Paſtorum proprium eſt paſcere, quod præcipuè fit per Sacramenta. *v. Bon. d.* 4. *q.* 5. *p.* 1. *C. de Lugo d.* 18. *ſ.* 2. Vnde reſolues.

1. Peccat mortaliter, qui ſine omni iuriſdictione Euchariſtiam diſpenſat, *Bon. l. c. p.* 2. quia violat alterius iuriſdictionem, in re graui. Inferior autem Sacerdote, incurret inſuper irregularitatem, vt docet *Côn. hic.* Religioſi etiam ipſo facto incurrunt excommunicationem Papæ reſeruatam, ſi (ſcilicet ſine licentia Parochi, & quidem ſpeciali,) præſumant Clericis, aut laicis dare Extremam Vnctionem, vel Euchariſtiam, vel Matrimonia ſolemnizare: niſi habeant priuilegium; vel Parochus abſit; aut iniuſtè nolit in articulo mortis. A dicta tamen excom

Digitized by Google

excommunicatione excuſare ignorantiam, etiam craſſam, ex *Præpoſ. &c.* not. *Dian. p.5. t.3. R.51.* idque propter verbum *præſumant*.

2. Licitè miniſtrat Euchariſtiam, qui præſumit rationabiliter Paſtorem factum ſuum approbaturum eſſe. *Regin. l.29. n.91. l.c. n.7.*

3. Si infirmus ſacro Viatico muniendus ſit, & proprius Paſtor abſit, vel præſens non poſſit deferre Euchariſtiam, quiuis alius Sacerdos, vel regularis, vel ſæcularis, & hoc deficiente, etiam Diaconus, ei conferre poteſt: quia tunc præſumitur voluntas Epiſcopi, aut Papæ. Ita *Laym. l.5. t.4 c.7. Bon. l.c. n.10.* ex *Suar.*

Dixi in Reſponſione, *ex officio*: quia extraordinariè, in ſtatu neceſſitatis, id poteſt Diaconus ex commiſſione Parochi, (& ſecundùm *Quint.* ſi abſit, ſine ea) v.g. in magno feſto, quo Sacerdos confeſſionibus, concionibus, &c. eſt occupatus. *Dian. p.9. t.6. R.39.* ex *Præpoſ.* In extremâ verò neceſſitate v.g. articulo mortis, ſi non eſſet alius, etiam Diacono, imò laico licere (ſecluſo ſcandalo) & alios, & ſe ipſum communicare, probabile eſt, vt contra *Henriq. Vaſq.* & *Sa.* docet *Suar. Côn. Laym. Præpoſ. hic d.2. n.11.* confirmatque *Dian. p.8. t.1. R.48.* ex *Auerſa & Franc. Lugo.* Sed *Amicus* limitat ad caſum, quo moriturus peccati mortalis conſcius, aliud Sacramentum ſuſcipere non poſſet, *v. Dian. p.9. t.6. R.39.* In praxi tamen id non facilè faciendum, ob contrariam conſuetudinem. *Card. de Lugo d.18. ſ.2. Bon. d.2. q.5. p.1.* Vnde reſolues.

Probabile eſt, etiam extra mortis articulum, ex graui cauſa, licere Sacerdoti, præciſo ſcandalo, ſacram hoſtiam ſumere ex ſacrario, vel à Diacono allatam, ſibi ipſi dare, v.g. ſi in longo morbo diu non communicaſſet, vt contra *Suar.* & *Côn.* docet *Fagund. p.3. l.3. c.3. Præp. Eſcob. t.7. E.6. Bon. l.c.*

Dixi, 2. *Vel priuilegium*, quale habent religioſi Mendicantes, & nominatim Soc. IESV, ex Pauli III. Bulla & aliorum, vt ſcilicet in ſuis templis, per ſe, vel per alios Sacerdotes illic celebrantes, communicare poſſint quoſcumque Chriſti fideles præterquam in mortis articulo, (in quo tamen, ſi vrgeat neceſſitas,

neceſſitas, præſumitur ratihabitio Papæ, etiam inuito Parocho, vt habet *Bon.* hîc) & feſto Paſchatis. *v. Card. de Lugo l. c. ſ. 2. n. 38. & 49.* Porrò per feſtum Paſchatis, Pontifices hic videntur intelligere, & prohibere communionem illam, quâ ſatisfit præcepto annuæ communionis, vt docet *Sa Fill. & comm.* Per mortis articulum, intelligitur tempus, quo vel mors proximè inſtat & moraliter certa & ineuitabilis eſt; vel quo eſt mortis periculum, id eſt, probabile dubium de vitæ conſeruatione tali caſu, quo valde frequenter mors ſolet accidere. *Suar. t. 4. de rel. l. 2. c. 3. & 3. p. d. 27. ſ. 4.* & alij.

Ex dictis *reſolues*, quòd regulares licitè dent Euchariſtiam in articulo mortis, vti & in Paſchate, ſequentibus caſibus.

1. Si extrema ſit neceſſitas, vt ſi periclitetur de ſalute æterna.

2. Si ſit grauis neceſſitas id eſt, probabile mortis periculum & Parochus nolit, vel non poſſit dare. *C. de Lugo d. 18 ſ. 2 a. 53.*

3. Si à Pontifice, vel Epiſcopo, habeant priuilegium; quale hoc tempore habent Religioſi aliqui, quibuſdam locis ab Epiſcopis, dandi communionem paſchalem.

4. Si quis in paſchate non poſſit in ſua parochia communicare, nec petere veniam à Parocho.

5. Si ratione communionis paſchalis Parochiæ ſuæ ante ſatisfecerint, aut poſtea ſatisfacturi putentur: quia tunc Parochis nihil decedit, cùm ipſo die Paſchæ abſtinere à communione poſſint. Sic contra *Henriq. & Nau.* docet *Sa, Fill. & Laym.* qui addit niſi conſtaret Parochum eſſe inuitum, ac rationabiliter id prohibere, v. g. quòd alias rationem communicantium habere in ſuâ Parochiâ non poſſit: tunc enim ad Parochiam eſſe reiiciendos. *C. de Lugo d. 8. ſ. 2. n. 50. Bon. l. c.*

6. Si ægrotus necdum peruenerit ad eum ſtatum, vt ex præcepto teneatur ad communionem; etſi tunc maneat obligatus ſuſcipere communionem ex manu Parochi, in articulo mortis.

7. Si ægrotus ſatisfecerit præcepto de viatico, cum intentione illud implendi: quia adminiſtratio

Digitized by Google

Euchariſtiæ tantùm eſt vetita regularibus, quando præceptum communionis obligat. Numquam tamen, ſine licentia Epiſcopi, vel Parochi, licet religioſis publicè Euchariſtiam deferre per plateas, cùm id iuri Parochorum conſuetudine obtento, deroget; proinde eo caſu, in ægroti oratorio, alióve honeſto domus loco, de licentia Ordinarij priuatim facto ſacro, Euchariſtia eſt danda. Ita *Suar. v. Dian. t.4. p.4. R.14. & p.9 t.9. R.63.*

8. Quibuſdam, qui frequenter communicant apud religioſos, nec poſſunt adduci, vt communicent in Parochia: idque ex tacito & præſumpto conſenſu, quem *Laym. lib.5. c.7. n.4.* putat faciliùs poſſe præſumi in militibus præſidiariis; item in aulicis, ſtudioſis, aliiſque Academicis, &c. qui frequenter communicantes extra ſuſpicionem eſſe ſolent. *v. Laym. l.c.*

9. Si in paſchate ſint vagi, peregrini & aduenæ, ſecundùm ſententiam probabilem multorum, vt *Sanch. de matr. l.3. d.37. Fagund. præc.1. Eccl. l.1. c.8. Card. de Lugo l.c. Dian. p.1. t.2. R.12.*

10. Si ſint famuli, vel domeſtici, vel familiares eorum, qui circa tales habent priuilegium. *v. Compend. priuil. Societatis, V. familiaris;* & *Dian. p.2. t.2. de dubiis regularium R.12.*

ARTICVLVS II.

Quid requiratur in Miniſtro, ad licitam adminiſtrationem Euchariſtiæ?

Reſp.1. Vt Miniſter circa Euchariſtiæ diſtributionem non peccet præter gratiam, etiam reuerentiam in eo, tum ratio, tum Canones requirunt; ita vt præſtet hoc Sacramentum omitti, (cùm eius ſuſceptio ſæpè ſit neceſſaria ad ſalutem) quàm admitti poſitiuam irreuerentiam. *Vnde reſolues.*

1. Euchariſtia non eſt deferenda ad infirmum, niſi cum habitu decenti, id eſt, cum ſtola, & ſuperpelliceo, ac præcedente lumine (ſecùs eſt de extrema vnctione, cuius materia cùm non ſit Sacramẽtum, non requirit tantam venerationem.) Putant tamen quidam, ſi habitus haberi non poſſit, aut ſit tempeſtas aut iter faciendum, non fore irreuerentiam, ſi Sacerdos Euchariſtiam in pixide, vel corporali

porali inuolutam, in ſinu ſuo clam deferat. Quod certius videtur licere in locis hæreticis, vbi etiam in neceſſitate, & clam, præciſo ſcandalo, poterit porrigere ſine ſtola, & ſuperpelliceo: etſi nullo modo celebrandum ſit ſine veſtibus ſacris ób viaticum dandum. *Bon. d.* 4 *q.* 5 *p.* 2.

2. Præſtat ægrum incommunicatum mori, quàm Sacerdotem in habitu, cum Sacramento per publicum currere, (etſi feſtinare valdè debeat, vt dicit *Quint. t.* 4. *ſ.* 8. Secus eſt in Baptiſmo & Pœnitentia, ſi probabiliter timeretur, ne ægrotus decederet in mortali: tunc enim currendum eſſet, vt habet *Bon. l. c.* ex *S. Thom. Poſſeu.* & aliis.

3. Ad infirmum longè diſtantem licere Parocho Euchariſtiam deferre in equo manſueto, ita vt non ſit periculum lapsûs, docent *Quint. t.* 4 *ſ.* 8. Sed negat *Poſſeu. & Barboſa*, niſi loci conſuetudo permittat; adduntque non licere pixidem dare portandam Laïco, quantumuis Paſtor ſit fatigatus, ſed potius ex collo ſuſpendendam burſam.

4. Euchariſtia non eſt deferenda ad ægrum, venerationis tantum cauſa, vt adoret, vel oſculetur, ſi ſumere non poſſit. Quod etiam prohibuit Congregatio Cardinalium: quæ tamen non videtur prohibere, vt venerationis cauſa deferatur ad lectum, ſi in domo celebretur.

5. Non licet dare Euchariſtiam aliis digitis, ſi indice & police, ob chiragram, dari non poſſit, vt docet *Bonac. d.* 4. *q.* 5. *p.* 2. & *Poſſeuinus* contra *Tol.* cuius ſententia tuta videtur, ſi aliàs æger ſine viatico eſſet moriturus; præſertim ſi tunc detur duobus indicibus.

6. Non licet tempore peſtis porrigere Euchariſtiam medio aliquo inſtrumento; (multò minus deponere alicubi in ſcutella, vt ab ipſomet ægro ſumatur (ſed manu danda eſt, vt docet *Bonac. d.* 4. *q.* 5. *p.* 2. ex *Suar.* & aliis quamuis *Poſſeu. cap.* 8. non improbabiliter dicat, poſſe præciſo ſcandalo & periculo lapſus in terram, inſtrumento ad id ritè confecto dari. *v. Dian. p.* 4. *t.* 4. *Reſol.* 114. *Bon. l. cap. p.* 2. quod in praxi pro ægroto, qui non poteſt traiicere hoſtiam, vt ſcilicet ei detur Euchariſtia, impoſita particula

particulari hoſtiæ cum vino in cocleari, admittit *Præp. in 3. p. q. 80. a 5. dub. 6.* & *Eſcob. c. 7 c. 6. Dian. p. 4. t. 4. R. 104.*

7. Sacerdos podagra laborans, poteſt deferri ad altare, vbi Euchariſtiam adminiſtret; ſecluſa tamen alia prohibitione. Ita *Poſſeu. c. 5. n. 50. Bon. l. c.*

Reſp. 2. Requiritur præterea, vt eam diſpenſet ritu Eccleſiæ conſueto: deinde, vt eam neget, (per ſe loquendo) indiſpoſitis, animo vel corpore: denique, ſi Paſtor ſit, vt miniſtret eam ouibus, quoties rationabiliter petunt *Bon. d. 4. q. 5. p. 1. n. 15.*

Dixi 1. *ritu Eccleſiæ:* quia legitimus Eccleſiæ ordo ſub peccato obligat. *Vnde reſolues.*

Peccat 1. Qui Euchariſtiam dat ſub vtraque ſpecie, locis vel perſonis, quibus à Pontifice non eſt conceſſum. Item ſi morituro, qui ob linguæ ariditatem non poteſt hoſtiam traiicere, det ſpecies vini, licèt talem à mortali excuſare conatur *Amicus* apud *Dian. p. 8. t. 1. R. 24. Bon. l. c. Sanch. Poſſeu. Barboſ.* contra ipſum *Dian. p. 9. t. 9. R. 64.* 2. Qui diſpenſat ſine veſte ſacra, vel lumine, aut præuia confeſſionis generalis formula. 3. Qui laïco dat hoſtiam maiorem, in neceſſitate tamen, vel in caſu magnæ deuotionis, licet ex maiore particulam defractam dare; vel etiam in defectu minorum, plures maiores conſecrare; eaſque deinde in minores partes (non tamen adeò paruas, vt honeſtè dari non poſſint diuiſas diſtribuere. Ita *Sa. V. Euchariſtia d. 4. q. 5. p. 1. n. 14.*

Dixi 2. *Per ſe neget:* quia aliàs cooperabitur peccato. Per accidens tamen ſæpè dare poteſt, v. g. ſi ſine ſcandalo aut graui damno ſuo, vel pœnitentis, negare non poſſit. *v. Bon. l. c. Poſſeu. c. 5. n. 8.* Vnde reſolues.

1. Peccat 1. qui dat pueris, ante annum diſcretionis, (niſi in articulo mortis, vt *v. dub. ſeq. a. 3.*) qui fortè circa annum decimum incipit. 2. Qui dat amentibus, quando nunquam ſunt vſi ratione. Si verò vſi ſint, poteſt, & debet illis dari in articulo mortis, ſi poſſit ſine periculo irreuerentiæ, & non conſtet incidiſſe in amentiam in ſtatu peccati mortalis. *Laym. hic c. 4. n. 4.* 3. Qui dat peccator

 publico,

Digitized by Google

publico, v. g. hiſtrioni, turpes comœdias cum mortali repræſentanti, vſurario, meretrici, concubinario, de quibus *v. Fill. t. 4. n. 166. & ſeq.*

Dixi, *Publico*: quia ſi occultè tantùm ſcias eſſe indiſpoſitum, occultè quidem, non tamen publicè petenti, eſt neganda; niſi indiſpoſitio ex confeſſione ſit nota: tunc enim extra eam ne quidem licet monere, vt docet *Sanch. Bon. Laym. l. 5. t. 4. c. 6. Card. de Lugo d. 8. de Sac. ſ. 8.*

2 Peccat item, qui negat reis morte plectendis, (quibus etiam poteſt dari aliquot, imò vnâ horâ ante mortem, vt habet *Sa*: danda verò eſt, ſi fieri poteſt, non in carcere, vel alio loco inhoneſto) etiam ob crimen ſagarum captis: dummodò pœnitentiam præ ſe ferant; etiamſi crimen negent, & violenta duret ſuſpicio. *Tann. tom. 3. q. 5. d. 4.*

3. Rectè facit. 1. qui raro, v. g. in Paſchate, dat communionem ſemifatuis, & qui debilem habent rationis vſum, ſi ſaltem hunc cibum à profano diſtinguere nôrint, vt habent *Henr. & Poſſeu.* Idem fere dicendum eſt de ſurdis & mutis à natiuitate *v. Laym. hic. 2.* Qui dat inſeſſis à Dæmone, dummodò ſine irreuerentia poſſint ſumere. Ita *Suarez. Bonac. Regin.*

Dixi 3. *Si Paſtor ſit.* Vnde reſolues.

1. Talis peccat grauiter contra iuſtitiam & charitatem, ſi ſubditis in periculo mortis, licet peſte infectis, non det. Alius verò Sacerdos, qui in tali caſu, abſente vel nolente Parocho, nollet dare, peccaret tantùm contra charitatem; etſi ſecundum *Chapiauillum* moraliter, *q. 37. 2.*

2. Paſtor vt Euchariſtiam opportunè petentibus poſſit miniſtrare, tenetur eam aſſeruare, cum lumine, in Eccleſia (nec licet alibi, ne quidem in Sacellis nobilium, vel choro monialium, aut intra ſepta Monaſterij earum, vt habet *Trid. ſeſſ. 15. de reform. cap. 10.* niſi cum facultate in ſolemni feſto) in pixide; quæ non neceſſariò eſt conſecrata, licet ſi conſecrata non ſit, debeat interiùs veſtiri vittâ lineâ, ex tela conſecrata, vt ex *S. Tho.* docet *Vaſq. Azor, Regin. in Praxi tom. 2. l. 29. c. 9.*

3. Si ob grauiter culpabilem negligentiam Parochi,

Digitized by Google

chi, (vel eius, cui iſta cura commiſſa eſt) integro die, vel aliquot integris noctibus, lumen non ardeat ante venerabile Sacramentum, peccare eum mortaliter (ſecùs ſi per horam tantùm) docet *Quintan. tom.4.ſ.1. & 7.* item *Dian. p.9.t.6. R.34.* licet *Marchant. in reſol. Paſtor. t.4.c.3.q.4.* obligationem & conſuetudinem tam vniuerſalem neget: vti & de lumine præferendo, quando defertur Sacramentum foras; atque ex cauſa id poſſe omitti, vt cùm defertur ad ægrum longè diſtantem, nec commodè fieri poteſt cum lumine.

DVBIVM II.

De ſubiecto, ſeu ſuſcipiente Euchariſtiam.

ARTICVLVS I.

Quæ requiratur in eo diſpoſitio animæ?

Reſp. Qui eſt in mortale, tenetur ſub mortali ante ſumptionem Euchariſtiæ confiteri, niſi ſit neceſſitas celebrandi, vel communicandi, & Confeſſarius deſit. Ita *Trid. ſeſſ.13.c.7. & Can.11.* vbi contrarium docentes excommunicantur de facto. Fundatur autem in illo Corinth. *Probet autem ſe ipſum homo*, &c. Et parum refert ad praxin, vtrum tantum ſit præceptum Eccleſiaſticum, an tantùm diuinum, quod eſt probabilius, vt docet *Suar. Fill.* & alij commun.

Dixi 1. *In peccato mortali*: tum quia Euchariſtia delet venialia, ex opere operato: tum quia venialia, (eſto comitentur, imò reddant venialiter malam ipſam ſumptionem) non ponunt obicem gratiæ ſanctiſicanti. Quòd ſi tamen multa ſint, & intra genus ſuum grauia, de quibus nulla pœnitentia concipitur, actualem deuotionem & fructum maiorem impediunt. *Suar. Lay.* & alij. Vnde reſolues.

1. Qui dubitat, an peccarit mortaliter, vel an mortale ſit rite confeſſus, tenetur ante communionem confiteri. Ita *Bon. d 4. q. 5. p. 1.* ex *Sanch. Regin. Suar.* & alij.

Dixi 2. *niſi ſit neceſſitas*, (non quæcumque, v. g. feſti celebritas, vel magna deuotio, vt quidam volunt) ſed grauis, ſiue vrgens, qualis eſſe cenſetur in ſequentibus caſibus, præmiſſâ tamen ſemper contritione: ad quam tunc teneris, niſi de peccato,

quod occurrit, fueris antè contritus. *Prap. C. de Lugo d. 14. ſect. 6. n. 122.*

1. Periculum mortis, vel vt conſecretur hoſtia pro morituro. *Suar. Côn. Card. de Lugo d.. 4. ſ. 5. n. 107.*

2. Si ſacrificium, vel communio non poſſit omitti, abſque graui infamia, vel ſcandalo; *Iidem Aut.*

3. Si Parochus debeat celebrare ex officio, vt populus ſacrum audiat. *Ibid.* Ob quam cauſam etiam alteri, qui non eſt Parochus, id licere putat *Dian.* cum *aliis* 11. *p.* 9. *t.* 3. *R.* 9. contra *Palaum, Auerſam, &c.*

4. Si vrgeat præceptum de annua communione, vt docet *Henriq.* & probabile putat *Prap.* vel ſi Sacerdos non poſſit audire Miſſam, niſi celebret, vt habet *Henriq. & Sotus, Dian. R.* 63. & 64. nec improbat *C. de Lugo l. c.* Probabiliùs tamen videntur docere *Côn. Sa, Suar.* & alij, ceſſante ſcandalo & infamiâ, præſtare tunc ſacrum, & communionem etiam Paſchalem, intermittere, eò quòd hæc præcepta non obligent, quando non poſſunt impleri conuenienter iuri diuino.

5. Si Sacerdos poſt conſecrationem committat mortale, vel ante commiſſi recordetur, tenetur elicitâ contritione, ſacrificium proſequi. Si verò id fiat ante conſecrationem, & præſertim ante Canonem, debet confiteri, ſi abſque nota infamiæ poteſt, vel recedere, vt docet *Sylu. Nauar. Dian.* & alij contra *Sotum & Henriq.* qui negat teneri, ob honorem ſacrificij; putatque practicè eſſe probabile *Laym. & Bon.* eò quòd vix ſine omni nota, confeſſio docenter fieri poſſet: niſi fortè in Miſſa ſolemni, ſub cantu, vel concione: quo caſu tenebitur confiteri, vt notat *Sylu.* Quòd ſi verò nec contritionem poſſit elicere, ſecundùm communem ſententiam, eſſet confitendum, vel deſiſtendum, licet *Vaſq. in* 3. *p. t.* 3. *d.* 27. & *Hurt. de Euch. d.* 8. putant probabile eſſe, ſaltem non peccaturum mortaliter, quando non poteſt ſine nota recedere: intellige, ſi conatus ſit elicere, vel fecit quod potuit *v. Dian. p.* 4 *t.* 4. *reſol.* 98. *Card. de Lugo d.* 9. *ſ.* 2. *num.* 8. vbi idem

docet,

docet. Notat autem *Dian.* ex *Prap.* ſatis eſſe, ſi quis bonà fide putet ſe eſſe contritum, licèt ſubdubitet.

6. Si in ſcamno communicantium recorderis peccati mortalis, quod oblitus es confiteri, nec ſine nota, aut ſcandalo graui, poſſis recedere, vt habet *Nauar. Fill. Regin. Cardin. de Lugo loc. cit. numer.* 112. & alij: porrigenti autem Euchariſtiam confiteri non expedit, nec decet, quo caſu etiamſi ne quidem poſſis elicere contritionem, excuſat à peccato *Hurt. loco citato.* Imo quidam DD. apud *Henriq.* excuſant laïcum antè confeſſum, etiam præciſâ notâ, & ſcandalo, non recedentem; eò quòd is dicatur iuſtificatus, & probatus per confeſſionem. Quam ſententiam probat *Tambur.* in *exped.com.cap.*1. §.8. poteſtque ſeruire pro ſcrupuloſis. *vid. Regin. l.*29. *n.*105. *Bonac. d.*4.*p.*10. *Eſcob.* 1.7.*c.*6.

Dixi 3 *Et deſit confeſſarius*; deeſſe autem cenſetur, non vt quidam volunt ſi abſit is, cui ſolet, & cuperet confiteri; vel cui deuotiùs, aut vtiliùs confiteretur: neque etſi Religioſus non poſſit niſi ſæculari confiteri peccata grauia, cum aliqua infamia Religionis. *Amicus. Dian.p.*9.*t.*3. *R.*13. ſed in ſequentibus caſibus.

1. Si nullus ſit præſens; ad abſentem verò ſine magna difficultate, (ſpectatâ tùm debilitate, ætate, & negotiis perſonæ, tum aliis circumſtantiis, vt aëris, breuitatis temporis) adire non poſſis. *Bon.l.c. n.*38. ex *Suar. Côn. &c.*

2. Si non adſit niſi ignarus idiomatis, vel carens iuriſdictione, vel excommunicatus, vel non approbatus, vel cui non poſſis confiteri ſine graui damno tuo vel alieno, vel ſi habeas peccatum tantùm reſeruatum, nec pateat aditus ad ſuperiorem; vel Superior ſemel iterumque per pium Confeſſarium rogatus negauerit poteſtatem abſoluendi. *Tambur. in exped.comm.cap.*1.§.6. ex *Fagund.* Limitat autem *Dian. part.* 9. *t.* 3. *R.* 15. ſi abſque graui nota prætermittere non poſſis. Ita *Sylueſt.* & alij. Requiritur tamen, in his etiam caſibus, contritio & propoſitũ confitendi; imò ex præcepto *Trid.* Sacerdos,

 qui

qui in tali caſu celebrauit, tenetur primâ occaſione confiteri. Quod præceptum extendendum non videtur ad Laicos, vel Sacerdotes communicantes tantùm vt contra *Nauar. & Fagund.* docet *Sylu. & Dian. & Bon. d. 4. c. 6 p. 1.*

ARTICVLVS II.

Quæ requiratur diſpoſitio corporis?

Reſp. 1. Nulla corporis macula per ſe impedit ſuſceptionem Euchariſtiæ; cùm parum faciat ad bonitatem, vel malitiam moralem: poteſt tamen aliquando per accidens impedire, propter effectus ſecutos. Ita *commun.* Vnde reſolues.

1. Non impedit pollutio inuoluntaria, imò nec voluntaria per pœnitentiam expiata niſi effectum malignum, v. g. turpem recordationem ac delectationem, vel diſtractionem, & perturbationem animi relinquat eo enim caſu, vti & ſemper, poſt culpabilem, præſtat, ac ſecundum ſententiam communem, ſub veniali debet differri, niſi aliud ſuadeat iuſta aliqua cauſa, v g. magnus fructus feſtiuitatis regula ordinis; vel ſi à Dæmone excitata putetur, ad communionis frequentiam impediendam. *Sanch. l. 9 de matr. d. 13. Bonac. d. 4. q. 6. p. 2. Card. de Lugo d. 15. ſ. 1.*

2. Neque actus coniugalis impedit, etſi decens, & conſilij ſit, abſtinuiſſe ſaltem nocte proximè antecedente; ſi raro communicet. Ita *Fill. & Sanc. l. c. Eſcob. t. 7. E. 6. n. 83.* Intellige, ſi debitum petitum ex neceſſitate reddidit, nec vllam inde animi perturbationem, aut affectum ad res venereas patitur: ſi verò voluptatis cauſâ feciſſet, eo die abſtinendum eſſe, (præſertim ſi malignus effectus ſubſecutus fuiſſet) docet *Regin. l. 29. t. 117. Laym. l. 5. t. 4. c. 6. n. 10. & 16. Mart. Perez d. 46. ſ. 3. n. 8.* addens eſſe tantùm veniale; imò indecentiam iuſtâ cauſâ poſſe reſarciri.

3. Similiter etſi decens & conſilij ſit, ſumptâ communione abſtinere eo die à copula; licita nihilominus eſt ex bono fine, v. g. ex amore prolis, ad vitandum incontinentiæ periculum, vel ad debitum reddendum. *Tambur. cap 3. §. 6.* ex *Sanch. l. 9. d. 13. & Marchin.*

Reſ. 2.

Reſp. 2. ex præcepto Eccleſiæ tenetur communicaturus, ſub mortali, regulariter eſſe ieiunus, ieiunio naturali, id eſt, vt à medio noctis nihil omninò per modum cibi, potûs, aut medicinæ ſumpſerit. Ita commun. Et eſt certum ex Conciliis, quæ vide apud *Fill. Laym. Bonac. Card. de Lugo l.c.* Vnde reſolues.

1. Etſi paruitas materiæ non excuſet hîc; non obſtat tamen communioni, 1. Reliquias ciborum inter dentes hærentes traiicere caſu, (negat enim *Præp. Vaſq.* & alij, ſi fiat de induſtria, contra *Tann. Côn. q. 80. art. 8. num. 47. & Dian.* qui contrarium probabile affirmant) licèt eas expuere omninò deceat: *Dian. t. 4. de ſacr. reſol. 37. & p. 4. t. 4. reſol. 104. vid. Eſcob. tract. 7. E. 6. & C. de Lugo num. 36.* Vbi notat ſententiam iſtam *Tann. & Dianæ* ad hoc ſeruire, vt ſtudioſè dentes antè expurgare, ne quid fortè caſu decidat, non tenearis. 2. Sanguinem, vel alium humorem ex capite defluentem, vel guttulam aquæ, aut vini, caſu per ablutionem oris, vel guttulam iuſculi, dum ſapor exploratur, per modum ſaliuæ, cui mixta eſt, vel culicem inter reſpirandum traiicere. Ratio, tum quia hæc aut non ſumuntur, ſcilicet ab extrinſeco, aut non per modum cibi aut potûs. *vid. Fagund. præc. 3. c. 5. Card. de Lugo l. c. n. 23.* 3. Si aromata, vel folium tabaci, ex cauſa ori imponas, maſtices, vel quid aliud guſtes, modò nihil tranſmittas. *Præp. in 3. p. q. 80. a. 8. d. 1. n. 39. C. Lugo R. mor. l. 1. d. 9.* Item de fumo tabaci, docet *Gran. in 3. p. cap. 6. t. 19. d. 8. n. 4.* (licèt indecens valdè id videatur, niſi iuſta ex cauſa fiat) & *Eſcob. t. 7. E. 6.* vbi de eiuſdem puluere per nares attracto idem colligit, ex *Suar. & Fagund.* Idem tenet *Dian. p. 8. t. 7. R. 3. & C. Lugo R. m. t. 1. d. 9.*

2. Probabile eſt, non impedire communionem, ſi fruſtulum ligni, chartæ, vnguium, vel lapillum deglutias: quia non habet rationem cibi, vel potûs. Ita *Diana l. c. Reſ. 38. & tract. de celeb. R. ſ. 52.* ex *Ledeſm. & Sanch.* contra *Henriquez, Regin. Laym.* & alios, quorum ſententia tutior eſt. *vid. Card. de Lugo & Eſcob.*

3. Non licet communicare his caſibus, 1. Si

ſaccarum, liquorem glycyrrhizæ ore reſolutum cum ſaliua traiicias. Si verò dubium ſit, numquid deglutiueris, vel an factum ſit poſt duodecimam, probabiliter docet *Laym. l. 1. t. 1. c. 1.* contra *Sanch. Fagund.* non impedire communionem, vel ſacrificium. *v. Dian. l. c. reſol 29* ſuprà *l. 1. t. 1. c. 2. d. 3. 2.* Si veſperi incumbens aliquid ori contra raucedinem impoſueris: niſi certus ſis, poſt medium noctis te nihil tranſmiſiſſe. Ita *Suar. Fill. C. de Lugo l. c. n. 37.* & alij. Licitum autem eſt, inter horologia diſſonantia quoduis ſequi, etiam vltimum, modò non conſtet errare: quia habet ſe vt auctor bonus, faciens opinionem probabilem, vt habet *Sanch. l. 2. d. 1. de matr. Fagund. Io. Sancius C. de Lugo num. 45. Dian. l. c. reſol. 36.* 3. Si aliquid ſumpſeris, licèt mox reieceris. 4. Si tabaci fumum in ſtomachum traieceris, vt docet *Prap.* etſi alij meritò dubitent. *Tan. tom 4. d. 5. Gran.* autem *in 3. p. c. 6. t. 10. d. 8*, negat. 5. Si Sacerdos nocte Natiuitatis, in prima Miſſa, ablutionem, vel lambendo digitos modicum aquæ aut vini ſumpſerit. *v. Bon. d. 4. q. 6. p. 2.*

4. Non eſt peccatum, per ſe loquendo, cibum ſumere (vel exſpuere *Tambur. c. 1. §. 1.*) ſtatim à communione, vt ex *S. Thom.* docet *Azor*, *Sanch. Bon. d. 4. q 6. p. 1. n. 25.* vnde cum qui paulò ante medium noctis cœnaſſet in Dominica pridie natiuitatis Domini, poſſe nihilominus ſtatim poſt mediam noctem celebrare, docet *Dian. & alij 3. p. 3. t. 4. R. 44.* etſi ob Sacramenti reuerentiam, conſilij ſit abſtinere, donec ſpecies ſint conſumptæ: quod ſaltem intra dimidium quadrantem in laico (in Sacerdote intra quadrantem) fieri, certum videtur *C. de Lugo d. 12. ſ. 3. n. 54* ex iudicio medicorum à ſe conſultotorum. *Tamb.* autem *c. 3 §. 4.* ex *Ioan. Sanch. d. 38.* notat citiùs à valido, quàm debili ſtomacho, regulariter tamen ab omnibus intra horam conſumi, refertque infirmum quendam poſt mediam horam ſpecies integras reieciſſe.

Dixi in Reſponſione, *regulariter*: quia non ieiunus licitè communicat, in ſequentibus caſibus, ſi quidem ieiunus non poſſit ſine notabili incommodo, vt monet *Côn. & Bon.* apud *Dian. p. 9. t. 6. R. 42.*

1. In

1. In periculo mortis, ſiue illud ſit ex morbo, vulnere, veneno, ſiue ex ſententia iudicis. Et quidem in eodem morbo, etſi non tenearis, potes tamen poſt aliquot v.g. ſex, 7. vel etiam, vt putat *Laym.* duos dies, (etſi quoad hoc, potiſſimùm attendendum eſſe ad conſuetudinem, moneat *Cardin. de Lugo)* repetere viaticum non ieiunus, dummodò nequeas ieiunus ſumere, & periculum mortis recurrat, vt docetur *commun.* vel etſi maneat, vt contra *Vaſq. Præp.* & alios docet *Nauar. Tol. Regin. Suar. Cardin de Lugo ſ.3. num.65.* Imò etſi non liceat ægro, ex ſola deuotione communicare fracto ieiunio; ſi tamen morbus eſſet diuturnus, nec poſſet dari communio niſi poſt medicinam, probabile eſſe id licere, docet *Armila, Tollet. Còn. Reginaldus, Henriquez, Suarez, Eſcob. &c.* quorum aliqui exigunt longum interuallum, verbi gratia 30. dierum, vt *Nauar.* & *Villalob.* alij 8. vel 10. dies, vt *Suar. Henriq. Fagund.* alij 7. vt *Syluius:* alij 6. vt *Arm. Zambr. Poſſeu.* & *Fill.* quos ſequitur *Dian. de celeb. R.77.* alij permittunt toties, quoties ſano poſſet dari ieiuno: ita *Eſcob. tit.7. E.6.* ex *Hurt* alij denique poſſe ſequenti ſtatim die dari, ob iuſtam cauſam, vt ſi propter conſuetudinem & deſiderium, aut deuotionem difficulter abſtineat, & moraliter videatur inſtare periculum mortis. Sic *Laym. l.5. tit.4. cap.6. numer.20.* Verùm ea in re loci conſuetudo ſpectanda eſt, quæ nunc ſaltem videtur permittere, vt quando morbus, & periculum diu protrahitur, poſt 7. vel 8. dies iterum detur communio non ieiuno. *v. de Card. de Lugo d.15. ſect.3. de Euchar.*

Denique, licere probabile videtur *Filliuc. tom.1. t.4. num.242. & Card. de Lugo*, id quod docet *Mai. in 4. d.9. cap.3. Fernand. de hæred. &c.* (*Laym.* verò *l.5. t 4. c.6. n.21.* limitat ad caſum neceſſitatis quo moriturus aliud Sacramentum ſuſcipere non poſſet, & ſcandalum ceſſaret poſſe non ieiunum celebrare ad dandum alteri viaticum, eò quòd hoc ſit iuris diuini, ieiunium verò Eccleſiaſtici tantùm: ideoque non tantùm poſſe, ſed etiam teneri, dicit *Gran. in 3. p. cap.6. t.19. d.8. n.12.* Id tamen meritò

communiter reiicitur; tum quia contrarium probat praxis; tum quia maior eſt habenda ratio Sacramenti, quàm aliqualis neceſſitatis proximi: tum quia præceptum viatici non obligat, quando non poteſt ritè dari. Ita *Bonac.* ex *Con. Hurt. de Euch. d. 9. dif. 17. Suar. Vaſq. &c. comm.* docetque *Cardin. de Lugo* eſſe probabilius. *vide Dian. tom. 1. t. 4 Reſ. 33.* Sacerdos autem morti (ſiue naturali, ſiue violentæ) vicinus, celebrare ſine dubio poteſt non ieiunus, ad dandum ſibi viaticum, ſi illud aliter haberi non poteſt; quia non plus eſt celebrare, quàm communicare ſumpto cibo. *Card. Lugo d. 15. ſect. 4. Laym. Dian. p. 5 t. 3. R. 36.*

2. Si periculum ſit, ne Euchariſtia pereat, vel malè tractetur, poteſt ſumi à non ieiuno, etiam laico, ſi alius deſit: imò probabiliter poteſt etiam à præſente Sacerdote laicus accipere, vt docet *Card. de Lugo num. 87. Suarez & Vaſquez d. 22 n. 48.*

3. Si graue ſcandalum ſit oriturum ex omiſſione ſacrificij, vel communionis. Quod tamen quidam putant vix fieri poſſe eò quòd occurri poſſit ſcandalo, dicendo Sacerdotem caſu aliquid ſumpſiſſe, ideóque impediri.

Dixi *periculum*: quia turbationem, vel incommodum aliquod ſecuturum, v. g. ſi celebraturus primitùs aliquid ſumpſiſſet, non ſufficere, notat. *Præp.*

4. Si perfectio ſacrificij, vel communionis vrgeat. Quod fieri poteſt quinque modis. 1. Si pro ſpeciebus vini ſumpſit aquam: (quam ſi aduertat dum habet in ore, non eſt exſpuenda ob periculum eiiciendi fragmentum hoſtiæ, & irreuerentiam; ſed deglutienda *Tambur. de exp. ſacrif. lib. 2. cap. 8. Lugo d. 14 ſect. 4.*) tunc enim tenetur denuò conſecrare; quòd fieri etiam poteſt, conſecrando & offerendo ſtatim, ſine noua hoſtia. *vide* apud *Su.* quòd ſi id poſt Miſſam concluſam aduertas in ſacriſtia, omittas. Si autem intra Miſſam poſt ſumptionē, vel etiam ante eam; poſt cōſecrationem tamen dubites an fuerit vinum, pro vino præſumendum eſſe, & pergendum, ait *Tamb.* 2. Si celebrās poſt

conſe

conſecrationem deficiat: tunc enim tenetur alius, etiam non ieiunus, ſi ieiunus haberi nequeant, perficere. 3. Si poſt conſecrationem etiam vnius ſpeciei, recordetur ſe non eſſe ieiunum tenetur enim pergere; imò etiam poteſt pergere, ſi ante conſecrationem recordetur; & abſque ſcandalo & nota non poſſit deſiſtere, v.g. in ſolemni ſacro, vt docet *Suar. Con.&c.* Si tamen priuatim celebret, & commodè poſſit abrumpere, tenetur, vti ex *S. Tho. q.83. a.5.* docetur commun. 4. Si poſt ablutionem ſumptam, licet diu communionem diſtribuerit, ſumendæ ſunt reliquiæ etiam grandiores, conſecratæ eodem ſacro (quod addo, quia non licet tunc ſumere particulas alterius ſacrificij, quæ ſunt in ciborio, ad illud expurgandum, vt docet *Suar. Card. de Lugo l.c.* cum *communi*, licet contrarium probabile dicat *Tamb. de expedita com. c.2. §. 8.* ex *Marchan. t.3. p.3. c.3.* vti nec eiuſdem ſacrificij, ſi illud plane ſit abſolutum, & ab altari receſſeris) ſed debent ſeruari, donec ſumantur à ieiuno. *Eſcob. t.7. E.6. Fagund. &c.* quia conuiuium iam finitum eſt. Niſi tamen aliud ſuadeat periculum indecentiæ; v.g. ſi plures Miſſæ eodem die iſtuc futuræ non eſſent, & Sacramentum aſſeruari non ſoleret: tunc enim minore irreuerentia ſumeret, quàm aſſeruaret. Imò *Card. de Lugo d.14. p.4. num.82.* & *Gran.* non damnant Sacerdotem, qui priùs quàm ſacras veſtes exuat, particulam inuentam abſumit; eò quòd non ſit communio noua, ſed complementum præcedentis. *vid. Bonac. Card. de Lugo. Eſcob. ll.cc.* 5. Si pars hoſtiæ poſt ablutionem ſumptam, calici aut palato adhæreat, (quæ decentiùs noua ablutione, quàm digito propellitur, vt docet *Bon.* ex *Fill.* & aliis; quamuis Miſſale etiam permittat, vt digito attrahatur ad labium calicis, & ſumatur ante ablutionem) quomodo etiam ij excuſantur, qui ex deuotione hoſtiam in hore diu retinentes, caſu præmittunt aliquid ablutionis; ſpontè tamen id non licet, niſi bona fides & ſancta ſimplicitas excuſet. Ratio horum omnium eſt, quia talis ſumptio, moraliter cenſetur completio vnius ſacrificij. *Regin. l.c. n.123. Bon. l. 1. d.4. q.6. p.2.*

Vnus,

Digitized by Google

Vnus caſus eſt, in metu mortis ad quem euadendum, ſicut ſine altari, vel calice conſecrato, aut veſtibus ſacris, ita etiam non ieiunum poſſe celebrare, docet *Dian.* cum *Syl.* & c. *p.* 3. *t.* 6. *R.* 48. & *p.* 5. *t.* 3. *R.* 39. dummodò celebratio non exigatur in contemptum Religionis, Eccleſiæ, vel eius præceptorum.

ARTICVLVS III.

Quæ & quanta ſit obligatio ſumendi Euchariſtiam?

Reſp. 1. Sumptio Euchariſtiæ fidelibus adultis eſt neceſſaria neceſſitate non medij, ſed præcepti diuini, obligantis tum in articulo mortis, per modum Viatici, tum etiam ſæpius in vita, vt docet *Suar. Vaſq. Lay. Fagund.* & alij commun. probantque tum ex ſcriptura, tum ex *Concil. Nicæno & Trident. ſeſſ.* 13. *c.* 6. tum ex praxi Eccleſiæ; tum quia Euchariſtia eſt inſtituta per modum cibi, cuius vſus ſæpius eſt neceſſarius *Bon. d.* 4. *q.* 7. *p.* 1. *n.* 8. Vnde reſolues.

1. Quiſque fidelis in periculo vitæ, quod præuidet, vel meritò timet, v. g. in graui morbo; ante conflictum vel puerperium, præſertim primum, ante nauigationem, &c. tenetur ſub mortali communicare. *Suar. Vaſq. dub.* 214. Niſi tamen paucis, v. g. octo diebus ante communicaſſet: talis enim communio cenſeretur habere rationem Viatici, vt docet *Suar. Regin. Fill.* contra quoſdam, vt *Gaſp. Hurt. d* 10. *diff.* 2. & *c.* apud *Eſcob.* qui dicunt, eum qui manè communicauit, ſi à prandio incurrat periculum vitæ, teneri iterum ſumere communionem, tanquam viaticum: imò *Sa & Sylu. V. Euch. Fumus, &c.* & *Caiet. V. communio*, putant non eſſe ſaltem mortale, communionem omittere, dummodò in paſchate ſumpſeris.

2. Si in ægro eſſet periculum vomitûs docet *Sancius* apud *Dian. p.* 6. *t.* 3. *R.* 55. poſſe ei paruam particulam dari, quæ ſtomachum alteratura non putetur; aut ſi de hoc ipſo dubium ſit, ſecuritati causâ prius dari particulam non conſecratam, quam ſi reiiciat, nullo modo dandam conſecratam, ſecùs ſi retineat. Si verò indepenter à cibo, perpetuò euomat, nullo modo dandam, niſi fortè per ſex ſaltem horas liber à vomitu fuiſſet.

3. Pueris

3. Pueris doli capacibus, qui ſciunt diſtinguere Euchariſtiam ab alio cibo, probabilius eſt in periculo mortis eam eſſe dandam pro Viatico, vt contra *Vaſq.* inſinuat *Laym. t. 4. de Euchar. c. 4.* & expreſsè docet *Suar. d. 40. ſ. 1.* confirmatque *Card. de Lugo d. 13. ſ. 4. n. 38.* & addit, (contra *Sanch.*) ſi de capacitate pueri ſit dubium, poſſe nihilominus dari, etſi non ſit neceſſe.

4. Qui poſt Viaticum ſumptum peccauit mortaliter, non tenetur denuò communicare. Ita *Regin. Fill. Card. de Lugo & alij.*

5. Qui non communicauit in periculo mortis, non tenetur poſtea ſupplere. Ita *Bonac. d. 4. q. 7. p. 1.* ex *Henriq. Regin. &c.*

6. Iudex tenetur, per ſe loquendo, reis concedere tempus communicandi, vt docet *Suar. Bon. loc. cit. & alij communiter*, contra *Nauar.* quòd ſi reus noluerit, poteſt iudex procedere. *Filliuc. tom. 4. cap. 8. quæſt. 11. n. 248.*

Reſp. 2. Etſi Chriſtus tempus communionis, extra periculum mortis, non præceperit; Eccleſia tamen pro eo determinauit tempus paſchale, quod communiter numeratur à Dominica Palmarum, vſque ad Dominicam in Albis incluſiuè: alicubi tamen totam Quadrageſimam comprehendit; alibi extenditur ex conſuetudine, vel indulto; potéſtque Confeſſarius, ex iuſta cauſa, extendere, vt docet *Sa* & alij, *vid. Bon. d. 4. q. 7. p. 2.* Vnde reſolues.

1. Præceptum hoc impletur etiam per communionem ſacrilegam, vt habet communis, contra *Durand. & Sylu.* Et patet, quia Eccleſia tantùm præcipit actum externum; nec finis præcepti cadit ſub præceptum. An verò qui non ſatisfecit, teneatur poſtea implere vtrimque probabiliter defenditur, etſi affirmatiua videatur probabilior. *Bon. l. c. Suar. Cōn. Card. de Lugo, &c.*

2. Non tenetur præuenire, qui præuidet tempore Paſchali ſe impediendum, vt contra *Vaſq. Sylu. & Fagund.* probabiliter docet *Azor, t. 1. l. 17. c. 41. Suar. &c.* Qui verò ſic præueniſſet, & poſtea tolleretur impedimentum, teneretur rurſus communicare, ſecundùm *Lay. l. 5. t. 4. c. 5. C. de Lugo ſ. 4. n. 78.*

quia

quia non ſatisfecit præcepto obliganti ad communionem, & ad illud tempus. Negat tamen *Dian.* citans *Fernand. & Suar.*

Reſp. 3. Tenetur quis communionem paſchalem ſumere in Parochia, à Paſtore ſuo, niſi huius licentia, priuilegio, aut conſuetudine eximatur. *Nauar. Suar. d. 27. ſ. 2. &c.* Vnde reſolues.

1. Sacerdos vbiuis celebrando ſatisfacit. *Bonac. d. 4. q. 7. p. 2.*

2. Eximuntur peregrini & vagi, qui Parochiam non habent, aut ab ea abſunt, *Bon. l. c.*

3. Non eximuntur laici inſeruientes religioſis, vt habet *Sa V. Euch.* niſi vt dicit *Bonac.* degant in monaſteriis, aliiſque locis, à cura Parochorum exemptis. *v. Sanch. de mat. d. 23. n. 12.*

4 Non ſatisfacit huic præcepto qui in Paſchate extra Parochiam, ſine conſenſu Paſtoris, communicat, vt habet *Nauar. Azor, & Alij commun.* niſi tamen communicet in Cathedrali Eccleſia: hos enim ſatisfacere præcepto cenſet *Bon. l. c.* ſed negat *C. de Lugo lib. 1. Reſp. mor.* niſi Epiſcopus expreſſè, vel tacitè conſentiat. *v. ſuprà c. 2. d. 1. art. 1.* & *c. 7. 8. & 9. Bon l. c. vid.* ſuprà *c. 2. art. 1. caſu 7. 8. & 9.*

Dixi, *ſine conſenſu Paſtoris:* quia cum conſenſu ſummi Pontificis vel Epiſcopi, ſiue Ordinarij, aut eius Vicarij generalis, vel Parochi (hi enim omnes intelliguntur nomine Paſtoris) extra Parochiam communicando ſatisfieri præcepto Doctores concedunt. Et quidem ſufficere conſenſum interpretatiuum, ſiue præſumptum not. *Tam. de exped. com. c. 4. §. 4.* Imò *Bauni in Theol. moral. p. 1. t. 5. q. 19. Beia,* & *quidam alij* apud *Tamb. l. c.* & *C. de Lugo d. 18. ſ. 2. n. 49.* Item *Dian p. 2. t. 14. R. 73.* & *p. 6. t. 7. R. 58.* putant poſſe ſatisfieri præcepto communionis Paſchalis (præſertim extra diem Paſchæ) apud mendicantes ex priuilegio Nicolai V. Pij V. & Pauli IV. certis conceſſo, quod cæteri participant. Verùm hoc alij communiter negant. *v. Auerſ. q. 10 ſ. 4.*

CAPVT

Digitized by Google

CAPVT IV.

De Euchariſtia, vt eſt ſacrificium.

DVBIVM I.

Quid ſit Miſſa, & quæ obligatio Sacerdotum circa illam.

RESP. Miſſa eſt ſacrificium conſiſtens in conſecratione panis & vini: eſtque actus latriæ, qui fit in recognitionem ſupremi dominij Dei, & ſignum noſtræ ſeruitutis. Quod non obſtat, quin ſecundariò poſſit etiam ad alium finem partialem offerri, vt ad agendas gratias, vel impetrationem beneficij, ad remiſſionem peccatorum, ad ſanctos honorandos, &c. Principalis fructus Miſſæ, ex opere operato, eſt independens à probitate Sacerdotis, à quo pro omnibus ſeu viuis ſeu defunctis, etiam accepto ſtipendio, applicabilis eſt: eſtq; actu, tam intenſiuè, quàm extenſiuè finitus; etſi enim hoſtia ipſa, & principalis offerens, id eſt, Chriſtus, infinitè ſit Deo gratus, atque ita Deus per hoc ſacrificium infinito honore afficiatur: videtur tamen Chriſti eſſe voluntas, vt offeratur, & proſit tantùm ad certum & finitum effectum. Quod etiam patet ex vſu & ſenſu Eccleſiæ, dum Miſſæ pro eadem re repetuntur: quod ſignum eſt, non habere infinitum effectum. *v. Bon. d. 4. q. vlt. p. 4.* Vnde reſolues.

1. Sacerdotes ordinariè peccant grauiter ſi non aliquoties in anno, ſaltem ter, vel quater, ſolemnioribus feſtis celebrent, niſi legitimè ſint impediti. Ita *Sylu. Regin. Suar. Con. & alij commun.* contra *Angl. Bonac. Dian. p. 2. t. 14. R. 19.* item *C. Lugo* & *Tamb. lib. 1. exped. com. c. 6.* qui excuſant ſaltem à mortali, dummodò communiter in paſchate, abſitque contemptus & ſcandalum: imò vbi Tridentinum & receptum, tenentur ex mandato Epiſpopi, ſub graui culpa celebrare ſaltem Dominicis & feſtis: excuſantur tamen, ſi Epiſcopi nullum mandatum extet.

2. Etſi in Eccleſiis Cathedralibus, Collegiatis, & Conuentualibus (vbi eſt competens Sacerdotũ numerus) quotidie debeat vna ſaltem Miſſa priuata celebrari,

Digitized by Google

celebrari, & altera cantari, peccéntque mortaliter dictarum Eccleſiarum Rectores, ſi in hoc deficiant: *Suar. Cõn. Laym. March. &c.* non eſſe tamen mortale (præſcindendo à periculi obligatione talis Eccleſiæ ſemel vel bis in hebdomada omittere alterutram, docet *Tamb. l. 1. c. 6.* vti neque ſi in Eccleſiis Collegiatis die feſto cadente in feriam priuilegiatam (v. g. Vigiliæ, quatuor temporum, Quadrageſimæ vel Rogationum) Miſſa ſolemnis de feria poſt Nonam canenda, ſemel omittatur. *Ibid.* ex *Abbat. March. &c.*

3. Peccat grauiter, qui tenetur pro alio offerre Miſſam, fructum tamen principalem applicat aliis: quia id alij eſt fraudi, in re graui.

4. Grauiter peccat, 1. qui ad ſacrum ex iuſtitia obligatus, illud diu differt: quia magno fructu alterum priuat. *Sylu. Regin. lib. 23. n. 236. Fernand. &c.* multóque magis ſi planè omittit; teneturque hoc caſu ad ſtipendij reſtitutionem. *Tamb. de exped. ſacrif. l. 3. c. 1. §. 2.* Si quis accipiat plura ſtipendia quibus non niſi poſt longum tempus poſſit ſatisfacere. Ratio eadem. *Sylu. Regin. Fernand. p. 3. c. 5.* 3. Qui ſacrum animo ſe obligandi promiſit & non præſtat. *Bon. d. vlt. p. 8.* etſi probabile ſit, hoc non eſſe mortale, vt habet *Sanch. de Matr. l. 1. d. 5. v. Dian. tr. 3. miſc. 9. 9.* item *p. 4. t. 4. R. 196.* & *p. 6. t. 6. R. 6. p. 5. t. 14. R. 81.* vbi citat *Caiet. Vaſq. Hurt. &c.* affirmantes, quòd qui pluribus Miſſam gratis promiſit, poſſit vnicâ ſatisfacere: quod tamen alij communiter negant.

5. Si quis det iuſtum ſtipendium, (id à conſuetudine, vel lege taxatum eſſe debet, aut ſi non eſt, ſecundùm *Sotum & Caiet.* eſt frugalis victus vnius diei; quod *Suar. Laym.* & alij reprobant, putantque ſufficere mediam, vel tertiam partem ſuſtentationis diei, (vt pro ſe dicatur Miſſa, non poteſt ſecundum accipi ab alio, & pro duobus vna tantùm Miſſa dici. *C. de Lugo d. 19. n. 259.* Secùs ſi ambo dimidium tantùm iuiti darent; vti contra *Vaſq. Regin.* & alios probabiliter docent *Sotus*, *Henriq. Fill. Cõn. C. de Lugo l. c.* quod tamen iam eſt prohibitum per Bullam *Vrbani VIII. v. Bon. Dian. t. 14. Reſol. 7.*

6. Qui

6. Qui pecuniam ab alio accepit,vt pro illo celebret,aut fieri curet,per ſe loquendo,poteſt curare Miſſam per alium bonum Sacerdotem, minus dando, quàm accepit.

Dixi 1.*Per ſe:*quia *Vrbanus VIII.*ob ſpeciem turpis quæſtus,id fieri vetuit.

Dixi 2.*Bonum:*quia ſi per malum curet,perditur fructus,qui eſt ex opere operantis.*v.C.de Lugo l.c.*

8. Beneficiati, etiam Curati,ad Miſſas obligati, poſſunt pro iis accipere ſtipendium, & applicare cui volunt;quia non ſemper habent obligationem applicandi ad certam intentionem;niſi tamen contrarium conſtet, vt de Miſſa conuentuali docet *Bon.* Ita *Card.de Lugo d.*81. *ſ.*1.*n.*21.ex *Suar. Vaſq. &c.* contra *Gauant. Barboſ.* & *Dian.* qui negant de Parocho,refertque *Diana p.*4.*t.*4. *R.*232 determinaſſe Congregationem Card. quod ei non liceat pro Miſſa accipere eleemoſynam manualem, quando tenetur celebrare de Miſſa tamen conuentuali,contra *Bon.&c.*ipſe affirmat.*p.*5.*t.*13.ex *aliis.*

8. Qui ſtipendium pro ſacro accepit,tenetur dicere Miſſam pro defunctis, vel votiuam vel in hoc aut iſto altari, provt pecuniam offerens petiuit quantum tamen rubricæ permittunt, quibus neglectis Eccleſiæ ordinem inuertere,ob alterius deuotionem, non conuenit (quia ob eius deuotionem,& ſpeciales orationes, maior fructus prouenire ſolet. Si tamen aliter faciat, non erit graue, imò nullum,ſi fiat de iuſta cauſa. *v. Dian. de celeb. Miſſ.reſol.*31.*C.Lugo l.c.n.*35.

9. Is, qui quoad locum tempus, intentionem, qualitatem Miſſæ, non ſatisfacit, ſine iuſta cauſa, voluntati fundatoris,peccat:& quidem grauiter,ſi ſæpè faciat;eſto conſentiant hæredes,cùm ij in hoc voluntati teſtatoris non poſſint derogare,vt docet *Sylu.Nauar. Azor. &c.* Epiſcopus tamen poteſt in hoc diſpenſare ex cauſa, vt habet *Henr. Sylu. & Tann.* Quòd ſi quis quoad locum impediatur, tenetur in alio, vt habet *Azor*, *t.*1.*l.*10.*c.*14. *& Sa V.Miſſa, Dian.l.c. reſol* 29. vt docet ex *Nauar. Rodrig.Fagund.& Azor,*eſſe mortale celebrare in alio templo, vel altari, quàm quis tenetur,quod negat

Card.

Card. de Lugo, ſi rarò,& ex cauſa fiat, *vid. num.* 36. Imò nec eſſe veniale, ſi obligatus quotidiè celebrare, rarò & ex rationabili cauſa celebret alibi. Similiter *Tambur. de exped. ſacr. l.* 3. *c.* 2. excuſat à mortali eum, qui vno alteróve die ſingulis menſibus alibi celebrat, niſi tamen teneatur celebrare in altari priuilegiato; notátque poſſe Sacerdotem contra hoc onus Miſſarum, v.g. certum earum numerum, præſcribere annis 30. ſi adſit poſſeſſio, titulus, & bona fides.

10. Beneficiatus ex iuſtitia obligatur ſub mortali, & pœna compenſationis, ad eum numerum miſſarum, per ſe, vel (provt mens fundatoris ex verbis colligenda permittit) ſaltem per alium, quem numerum literæ fundationis requirunt: eum verò numerum ex iuſta cauſa, vt v.g. ſi reditus iam non ſufficientes reſpondeant, poteſt minuere Epiſcopus in Synodo, quam poteſtatem *Bonac.* reſtringit ad Miſſas defunctorum, & quidem poſt *Trid.* impoſitas. *vid. Bonac. d* 4. *q. vlt. p.* 8.

11. Qui ratione beneficij tenetur quotidie celebrare, tenetur etiam Miſſam pro fundatore (niſi de huius intentione contra conſtet) applicare. *Bon. & alij* 4. cum *Dian. p.* 6. *t.* 6. *R.* 13. qui tamen concedit poſſe eum pro ſeipſo quater, aut ſexies in anno, & in die commemorationis omnium defunctorum pro particulari defuncto celebrare; itẽm quavis hebdomada vnam Miſſam omittere deuotionis & reuerentiæ cauſa, idque ex præſumpta intentione fundatoris: quod *Tambur. l.* 3. *exped. ſacrif. c.* 3. §. 1. ex *Grauant. p.* 3. *t.* 12. limitat, niſi de contraria fundatoris voluntate conſtet, vel ſit onus Eccleſiæ, aut Monaſterij, curare miſſam quotidianam. *v. Tamb. l. c. Dian. p.* 2. *t.* 14. *R.* 28. *p.* 4. *t.* 4. *R.* 86. & *p.* 5. *t.* 5. *R.* 23. *& t.* 13. *R.* 51. 2. idipſum limitat *Card. de Lugo R. morl.* 5. *d.* 9. Si obligatio dirigatur ad ipſum Sacerdotem, v.g. ſi dicatur, (*Qui habet quotidie celebrare,*) quo caſu concedit: ſi verò dirigatur ad celebrationem in tali loco, v.g. *volo vt in tali Eccleſia celebretur quotidie Miſſa,* teneri eum pro ſe alium ſubſtituere eo die, quo ipſe non celebrat.

12. Qui non poteſt fundationi ſatisfacere propter

pter morbum, non tenetur, ſi breuis ſit, (v.g. 15. dierum, vt docet *Bon.* aut etiam vnius alteriuſve menſis vt probabiliter docet *Card. de Lugo n.49.*) ſubſtituere alium, aut compenſare, cùm tam ſtrictè nec domini quidem honeſti cum famulis agant: ſecùs tamen, ſi ſit diuturnus morbus; niſi reditus ſint nimis tenues, aut in morbum abſumantur, vt contra *Sylu. & Azor,* docet *Bonac* ex *Rodriq.* Impeditus verò aliis negotiis, licèt iuſtis, (cùm hæc non debeant obeſſe fundatori) debet ſatisfacere per alium, vel compenſare poſtea, præſertim ſi fiat ſæpius. Ita *Bon. d.4. q. vlt. p.7.*

DVBIVM II.

Cuius ſit applicare fructum ſacrificij?

Reſp. Solus Sacerdos offerens validè id facit, per ſuam intentionem: quia eſt actus poteſtatis ſacerdotalis. Ita commun. *Sur. Card. Lugo d.14. ſ.10. n. 211. &c.* Vnde reſolues.

1. Is validè applicat, etſi peccet ſacrificando, vel applicet contra voluntatem ſuperiorum. Ita *Suar. Laym. Dian. Card. de Lugo l.c.* contra *Nauar. Ledeſma,* & alios quorum ſententiam probabilem dicit *Dian. t.1. reſol.72.*

2. Sacrificium, quod neque formaliter, neque virtualiter vlli applicatum eſt, vel ante, vel ipſa conſecratione, ſaltem ſecundæ ſpeciei, non poteſt poſtea vlli applicari, ſaltem adæquatè: quia producit effectum quando exiſtit, neque is ſuſpenditur: ideoque licet accipere ſtipendium pro Miſſa præterita. *v. Laym.*

Dixi, *vel ante*: quia non requiritur, vt applicatio ſtat in ipſo ſacrificio; ſufficitque ſi pridie facta ſit etſi ipſo die de eo non cogitet. *Bonac. q.3. p.2.* ex *Suar. & Dian. l.c. reſol.47.* contra *Vaſq.*

2. Si nulli applicetur, vel incapaci, fructus manet in theſauro Eccleſiæ, vt docet *Suar.* vel cedit ipſi Sacerdoti, vel illis, pro quibus tenetur ſpecialiter offerre, quod ita implicitè cenſeantur intendiſſe. Ita *Laym. l.5. t.5. c.2. vide C. Lugo n.215.*

4. Applicatio ſub conditione iam impleta, eſt valida, v. g. ad intentionem quam habuit hodie ſuperior; non autem ſub conditione futura contingente,

Digitized by Google

gente, v.g. applico illi, cui Titius interrogatus voluerit; vel ei qui priùs morietur; vel qui primò ſtipendium offeret. Ita *Suar. in 3. p. com. 3. d. 79. ſ. 9. Laym. loc. cit. Dian. l. c. reſol. 15. Card. Lugo d. 19. num.* 209. contra *Bonac. q. vlt. p. 7. §. 5.* qui tamen ipſe in praxi diſſuadet.

5. Non ſatisfecit, qui te mortuum putans, Miſſas quas pro defuncto teneretur, celebrauit.

6. Sacerdotes Societatis non ſatisfaciunt, celebrando pro defunctis per anticipationem, niſi tamen iam mortui ſint, etſi poſtea promulgentur. *Laym. l. c.*

7. Non omnes Sacerdotes tenentur die animarum applicare Miſſam pro omnibus defunctis. *Tambur. l. 3. exp. ſacr. 3. §. 2.* contra *Praxin. & Gau. p. 5. t. 15.*

8. Miſſa celebrata in altari priuilegiato pro defunctis; non ſuffragatur illis, nec ſatisfit indulto, niſi ſit de Requiem. *Dian. p. 4. t. 4. R. 233.* ex *declar. Card.* & *p. 9. t. 1. R. 8.*

DVBIVM III.

Quando, & quoties liceat celebrare?

Reſpond. 1. Ordinariè non licet celebrare poſt meridiem, ſed debet inchoari ante duodecimam, nec ante auroram; quam ante ſolis ortum *Reginal.* quadrantem horæ, *Henriq. & Conin.* mediam horam, *Azor* horam cum quadrante, *Suar. & Fernand. & Poſſeu.* ſeſqui horam comprehendere dicunt; & conſequenter, cùm ſecundùm *Henriq. Suar.* & alios, Miſſa poſſit inchoari tantò ante auroram, vt ſub eius initium finiatur, licet duabus horis ante ſolis ortum incipere. Ita *Rodriq.* & alij Vnde vlterius inferunt quidam, cum *Suar.* Religioſis habentibus priuilegium celebrandi hora ante diem, licere tribus horis ante ortum Solis incipere, quod *Cardin. Lugo dubium 30. ſeſſ. 1. numero 32.* non improbat, etſi *Layman* tantùm permittat horis duabus cum dimidia, *Diana* vero duabus horis poſt mediam noctem. *Cardin. Lugo loc. cit.* Quacunque autem hora licitè (ſiue ex, ſiue ſine priuilegio,) celebrent, eadem etiam, (atque adeò in Miſſa, quæ nocte Natiuitatis, ceteriſque,

Digitized by Google

que, quæ poſt illam celebrantur (licere iis Euchariſtiam aliis miniſtrare, contra *Bordon:* docet *Dian. p.9.t.7.R.45.*

Dixi *ordinaria:* quia anteuertere licet ſequentibus caſibus, in quibus etiam paulò poſt meridiem, v.g. vno vel altero quadrante, inchoari poteſt, vti etiam ſecundum *Sotum & Palud.* ex quauis rationabili cauſa, v. g. ob ſupplicationem, vel concionem publicam protractam vltra meridiem, ob funus Principis, quia Sacerdos die feſto propter iter fuit impeditus, quo caſu etiam integra hora poſt, licere inchoare dicunt. *vid. Lay. l.c. Fernand. hic c.3.*

1. In neceſſitate, v.g. vt morituro detur viaticum, quo caſu licere media nocte celebrare, ait *Dian. p.1.t.14 R.33.* ex *Laym. &c.*

2. Vbi eſt mos rationabilis vt opifices & famuli ſummo manè poſſint audire ſacrum. *Laym. l.5.t.5. c.4.n.3.* ex *Nauar. &c.* (*v. Dian. p.2.t.14.R.34.* non tamen idcircò poſt meridiem licebit.

3. Ex priuilegio, de quo ſuprà.

4. In nocte Natiuitatis, in qua omnes tres Miſſas ante auroram dici poſſe, probabiliter docet *Suar. Con. Laym. Dian. p.4.t.4.R.236.* contra *Syl. Fernan. & alios.* Vnde reſolues.

1. Grauiter peccat, qui ſine aliqua harum ſaltem iuſta cauſa citiùs manè, vel ſeriùs poſt prandium celebrat, vbi *Azor* tertiam horæ partem, *Laym.* mediam horam, *Bon.* tres quadrantes, *Syluius* horam requirit, vt differendo peccet mortaliter. *v. Dian. t.14 reſol.35.* vbi notat religioſos ex ſuis priuilegiis, poſſe celebrare vſque ad tres horas poſt meridiem, poſt tertiam verò nullo modo. *v. Bon. l.c.*

2. Non eſt peccatum, celebrare ante dictam Primam, vel etſi ob infirmitatem non poſſis Horas dicere; vel etiam ante Matutinum, ſi cauſa ſubſit, ſine qua erit veniale, vt docet *Fill. Laym.* & alij videturque ſententia tuta, contra multos, dicentes eſſe mortale.

Reſp. 2. Per ſe loquendo, quotidie licet celebrare, Dico *per ſe*, quia præcepto obligante ſub mortali, prohibemur die Veneris Sancto, (non tamen

Euchari

Euchariſtiam ſumere, vel aliis præbere, vt habet *Hurt. de ſacrif. d.4. dif. 3. Quintan.* ex *Suar. Vaſq. Tann. &c.* licèt ſuppoſitis declarationibus *Card.* non licere miniſtrare niſi ſolis infirmis, vult *Dian. p.4.t.4.R.237.p.6. R.19. & p.9.t.9. R.24.* ex *Barb. Gauant. &c.* (In Cœna Domini verò, etſi ex conſuetudine vno celebrante reliqui communicare debeant; plures tamen ex cauſa licitè priuatim celebrant; non tamen poſt finitam Miſſam ſolemnem, & ſacrarium reconditum, vt vult *Palaus*; licèt alij id non admittant apud *Dian. p.9.t.9. R.24.* De Sabbatho Sancto alij negant licere, vt *Vaſq. &c.* alij probabiliùs affirmant, vt *Suar. Fagund. Dian. Gaſp. Hurt. d.4. dif. 3. Palaus* (qui non vult fieri ante inchoatam Miſſam ſolemnem) *& Card. Lugo ſ.1. n.18.* qui addit, non eſſe tunc legendas prophetias, quia non ſunt pars Miſſæ; neque benedictionem cerei, imò nec Litanias, quia eſt ratio eadem. *v.l.c.n.20.* & *Bon. p.2.* vbi notat, quòd vſus id vix habeat. *vid.* etiam *Dian. p.4.t.4. R.237.* vbi cum *Mercero*, contra *alios* permittit eo die ante Miſſam ſolemnẽ celebrare de Sancto incidente, vel votiuã.

Reſp. 3. Sæpiùs in die celebrare non licet ordinariè; quod addo, quia ſi ſis ieiunus, licitum eſt ſequentibus caſibus, bis, vel etiam ter, requiſito tamen, ſi facilè habere poſſit Epiſcopi iudicio, prætcrquam in primo.

1. Nocte Natiuitatis: qua tamen non tenetur, ne Parochus quidem celebrare tres Miſſas, ſed poteſt aliquam pro arbitrio omittere. *Dian. p.4. t.4. R.236.* Neque ter communicare, vel ſemel communicare, & bis celebrare. *p.8. t.1. R.87.*

2. Si Paſtor habeat duas Parochias diſſitas, *Card. de Lugo d.20.n.45.*

3. Si concurſus populi ſit tantus, vt Eccleſia non capiat, vt habet *Laym. l.5. t.5. c.4. in 6. & v. Card. Lugo l.c.* etſi tunc potiùs expediat celebrare extrà.

4. Si ante ablutionem moneatur de communicando infirmo, & ſuam iam hoſtiam ſumpſerit, nec ſit alius Sacerdos. *Sylu. Nau.* Sed caſum eſſe metaphyſicum, dicit *Card. Lugo d.20.n.44.*

5. Si die feſto aduenia̅t perſonæ, quas non deceat

ceat ſacrum omittere, v. g. Rex, aut Princeps; quamuis hic vltimus dicatur non eſſe in vſu. *v. Bon.d.4.q.vlt.p.7.n.9.Card. Lugo l.c.& Laym.t.5.c.4. Cônin. Dian. p.2.t.14.R.56.* vbi rectè monet, in his omnibus attendendum ad loci conſuetudinem, quæ ferè omnes nunc ſuſtulerit.

Quares. An aliquando liceat interrumpere Miſſam?

Reſp. Etſi abrumpere eſſentialiter, ſiue vnam tantùm ſpeciem conſecrare, nullo caſu liceat, vt dictum eſt ſuprà *c.1.d.2.* accidentaliter tamen abrumpere, vel etiam interrumpere, aliquid interponendo, licet his caſibus.

1. Ob concionem, poſt Euangelium, vel proceſſionem excipiendam.

2. In gratiam ſuperuenientis Principis, vel turbæ peregrinorum die feſto, quo aliàs Miſſam audire non poſſent, vel ſimili iuſtâ causâ: ex qua, ſi non ſit facta oblatio, poſſe incipere de nouo, vt totùm ſacrum audiant, etſi non teneantur, docent varij Authores cum *Sa,* apud *Bon.d.4.q.vlt.p.6.n.9.* qui benè monet, conſuetudini locorum ſtandum. *Henriq.* autem docet, id tantùm licere finitâ Epiſtolâ, vel Euangelio: *Tam.* planè improbat.

3. Si ante Canonem Sacerdos recordetur alicuius impedimenti, v. g. ſe non eſſe ieiunum, vel in gratia, vel irregularem, vel excommunicatum; vel excommunicatus non toleratus præſumat intereſſe, nec poſſit expelli.

4. Si vrgeat grauis neceſſitas, vel propria, v.g. morbus; vel proximi, vt ſi moriturus ſit baptizandus, vel abſoluendus. *Trull. Dian p.5.t.3. R.70.* In aliis tamen ſacramentis non ita neceſſariis, non decet inter conſecrationem & ſumptionem interrumpere, niſi moriturus eſſet in propinquo, nec opus eſſet veſtes exuere, vel niſi pœnitentiæ ſacramentum ob phreneſin ſuſcipere non poſſit. *Laym. Tam.l.2. exped. ſacrif. c.7.* Reuertens autem ad ſacrificium Sacerdos ſi fuerit antè facta conſecratio, incipiet vbi deſierat; vti & ſi facta non fuerit, & parua mora interceſſerit, v.g. minor quàm vnius horæ, ſi autem longior ordinetur ab initio. *Tamb. l.2.exped.ſacrif.c.8.§.7.*

DVBIVM IV.

Quo loco celebrandum ſit?

Reſp. Communiter non licet celebrare; niſi in Eccleſia eaque conſecrata, vel ſaltem benedicta, & non violata, vel exſecrata, nec interdicta patet ex *Trid. ſeſſ.* 21.

Dixi, *communiter*: quia in decenti loco & altari portatili, (quod ſemper ſub mortali requiritur) cum licentia Epiſcopi, ſi adſit, vel ſine ea ſi abſit, licet ſequentibus caſibus: extra quos ſi fiat, eſſe mortale, docet *Fillius. Layman. & alij communiter* contra *Sotum* & *Sa.*

Primò, ſi ſit neceſſitas qualis eſſe cenſetur, 1. Si Eccleſiæ dirutæ ſint. 2. Si populum in ſolemni feſto templum non capit, 3. In caſtris pro exercitu: ſed feſtis tantùm diebus *Fagund. Card. Lugo, &c.* licet *Paſqual.* apud *Dian. p 9. t. 1. R.* 44. etiam non feſtis cenſeat poſſe permitti Generalibus, & primariis Ducibus, in ſuis tentoriis. 4. In portu pro appulſu nauis; non tamen in flumine, vel mari, propter periculum effuſionis ſanguinis, vt comm. docetur apud *Bon.* Contrarium tamen dicitur iam habere praxis Luſitanorum, euntium in Indiam, ex permiſſione *Clementis VIII.* & *Pauli V.* ex qua licitè nunc fieri docet *Fagund. Gran.* nec improbat *Card. de Lugo l. c.* Limitat autem *Dian. p.* 5. *t.* 3. *R.* 40. cum *Hurta. Mercer. Trull. &c.* ſi magna ſit tranquillitas ſine vllo tempeſtatis indicio, adſitque præter celebrantem Sacerdos alius, qui poſt conſecrationem firmiter teneat calicem. Cum qua cautione etiam Epiſcopum poſſe ad hoc concedere facultatem in neceſſitate (v. g. ne magna multitudo non audiat ſacrum, vel moribundus decedat ſine viatico) docet *Gran.* apud *Dian. l. c.* contra *Conin.* & *Tur.* qui ſoli Papæ eam reſeruatam volunt vt etiam *Dian. p. 9. tr. 1. R.* 45. vbi adducit declarationem Cardinalium, qua iubentur Epiſcopi id prohibere.

Secundò. Ex diſpenſatione Epiſcopi, ob rationabilem cauſam, etſi in *Trid. ſeſſ.* 22. id permittere prohibeantur, niſi ex iuſta cauſa, in oratoriis priuatis, diuino cultui deſtinatis, licèt non benedictis.

Verùm

Verùm etiam hanc poteſtatem illis tunc eſſe ademptam,docet *Gauantus l.c. & Dian.p.9. t.1. R.42.* eo tamen non obſtante, poſſe eos in aliquo caſu particulari,ex iuſta cauſa permittere,vt celebretur extra Eccleſiam in altari portatili, docet idem *Dian. l.c.R.43.* ex *Marchin.Garc.Hurt. Lugo, Auerſa, Perſic. &c.*

Tertiò Ex priuilegio, quale dicuntur habere Minores,& qui cum iis participant:quod eſſe reuocatum à *Trid ſeſſ.22. cap.*8. licèt multi velint, negant tamen *Dian.p.3.t.2.R.80.& p.4.t.4. R.106. Ioannes de Salas; Rodriq. &c.* Idque ſecundùm *C. Lugo d. 20.ſ.2.num.51.* probabiliter & *Tambur.de exped. celebr.l.1.c.3.§.1* .probabiliùs,*v.Barboſ.in Trident.loc.c.* Item religioſi Societatis, à Gregorio XIII. vt poſſint tum in miſſionibus,cum facultate ſuperioris,in quouis loco decenti ; tum in domibus ſuis in loco honeſto,à Prouinciali deſignato,Miſſas dicere ; in quo idem licebit aliis.

Dixi 2. *non violata :* quia in Eccleſia interius violata,niſi priùs reconcilietur, non licet ſub graui peccato, vt *Laym. l.5. t.5. cap.5. num.7.* ex *Nauar. Suar. Con. &c.* niſi in neceſſitate , cum venia Epiſcopi , (ſi is adiri poſſit ; alioqui ſine ea, vt habet *C. Lugo loc. cit. num. 63.*) celebrare, aut mortuos ſepelire.

Addo 1.*Eccleſia :* quia Oratoria,etſi deputata ad cultum diuinum , cùm tamen benedicta non fuerint,niſi in ipſis extet altare ad facienda diuina, vt *Bonac.de mat. quæſt.4. Reſol. vltim. num.9.* non ſunt capacia violationum.Quod etiam conſequenter de hoſpitalibus docent *Nauar. Sot. &c.* ſed probabiliùs contrarium docent alij , cum *Card. de Lugo loc.cit.*

Addo 2.*Interiùs :* quia quod fit in turri,ſacriſtia , ſupra tectum,vel fornicem,in crypta,ſub pauimento, (niſi ſit ſepultura , aut ſingulariter benedicta) non violat Eccleſiam.

Addo 3. *Niſi reconcilietur :* quod fieri debet ab Epiſcopo,vel Sacerdote ex priuilegio Papæ, (quale Superiores Regularium pro ſuis templis habere, ex Auila notat *Dian.p.4.t.4.R.91.*) ſi fuit conſecrata;

ſecrata; (quod præſumendum eſt,ſi celebretur feſtum Dedicationis) ſi verò tantùm fuerit benedicta, poteſt fieri reconciliatio à ſimplici Sacerdote, aſperſione aquæ benedictæ, cum facultate Epiſcopi,vel ſine ea ſecundùm *Dian. pun.4.tom.4.reſol.91.* Cenſeri eam reconciliatam, ſi ſacrificium in ea peractum fuerit,docet *Tamb.loc.c.*§.4 ex *Henriq.Sa, & Dian.* eſſe probabile: negat autem *C. Lugo de Euch. d.20.ſ.2.*

Porrò Eccleſia, vti & cæmeterium, violantur ſeu polluuntur ſequentibus caſibus, non tamen, niſi poſtquam res euulgata fuerit. *Layman. l.5.t.5. cap.5.*

1. Per factum in eâ homicidium mortaliter malum, ſeu iniurioſum, ſaltem immunitati Eccleſiæ; quale etiam eſt,quod aliàs iuſtum eſſet per ſententiam Iudicis: niſi tamen Reipub perturbator aliter capi non poſſet. Non eſt autem tale, 1.quod fit caſu,vel ab amente, 2.quod in ſui defenſionem, 3.cuius cauſa data eſt extra Eccleſiam: quia requiritur, vt vulnus, ſiue cauſa Phyſica fiat intra Eccleſiam, *v.C.Lugo d.20 ſ.2.*

2. Per mortaliter malam effuſionem proprij,vel alterius ſanguinis,vel ſeminis,cauſatam,vel factam in templo, licet non in templum. Vnde non violat, 1. Si pauculæ guttæ effluant; quia non eſt effuſio, 2. Si ex percuſſione, vel vulnere leui, v.g. narium in rixa puerorum, etiamſi copioſus ſanguis effluat, 3. Si fiat ex ſectione venæ, 4. Actus coniugalis, quando excuſatur à ſacrilegio, 5. Fornicatio facta ab amente, 6.Pollutio inculpata. *v.C.de Lugo d.20. num.54 & 55.*

3. Per ſepulturam excommunicati,non tolerati, vel infidelis, (quo nomine hîc non comprehendi hæreticum,docet *C.Lugo l.c.n.57.*)etiam infantis;vt eſt *c.Eccleſiam de conſecratione,*docet *Prap.*Quamuis, ſi pueri parentes ſint fideles, neget *Sayr. v. Bon. de Euch.& mat.d.4.q.4.p.vlt.*

4.Per deſtructionem Eccleſiæ ex toto,vel maiore parte, (quanquam eo caſu dicatur potius exſecrari,quàm pollui) non autem,ſi ſolum tectum, vel ſucceſſiuè per partes modicas deſtruatur & reficiatur,

Digitized by Google

tur, neque etiam per deſolationem, exercitium hæreticum, ſpurcitias hominum, vel ſi animalium iſtic ſtabulatorum, &c. etſi deceat, & praxis habeat, vt per Epiſcopum, vel ſaltem Sacerdotem, cum aliqua cæremonia reconcilientur, & abluantur, quod in ſimili caſu intellige de altari. *Lay. l. 5. t. 5. c. 5.*

Quæres. Quid ſit, & quando fiat exſecratio, ſeu reſecratio?

Reſp. Exſecratio dicitur, cùm res ſacra perdit ſuam conſecrationem, ita vt de nouo conſecrari debeat, quod fit quando ita deſtruitur, vt formam & vſum ſuum perdat. *Vnde reſolues.*

1. Pollutâ Eccleſia, polluta etiam ſunt altaria eius fixa; non tamen exſecrata, exſecrantur altaria; nec contrà.

2. Eccleſia exſecratur, ſi parietes ſecundum maiorem partem deſtruantur, vel omnis eorum cruſta, aut maior ſaltem pars ſimul auferatur. Secùs autem, ſi vna poſt alteram. *v. C. Lugo d. 20. n. 65.* non autem, ſi tectum corruat, quia conſecratio eſt in parietibus. *v. Lay. l. c.*

3. Altare exſecratur, 1. Si cùm fixum eſt, lapis conſecratus remoueatur ab inferiore ſtructura, 2. Si ita frangatur, ſiue fixum, ſiue partatile ſit, vt in nulla eius integra parte, calix cum patena poſſit conſiſtere. 3. Si ſpolietur ſepulchrum: quod tamen quidam negant, vt *Lugo Tamb. l. 1. c. 5.*

4. Calix exſecratur, ſi notabiliter frangatur, vel ita vt fiat inutilis ad vſum ſacrificij, v. g. ſi foramen ſit in fundo, licet minutiſſimum; vel ſi figura deſtruatur: non tamen ſi in tornatili pes ſeparetur à cuppa; quia in tornatili conſecratur ſola cuppa. *Bonac. d. 4. q. vlt. p. 9.* ex *Suar. &c.* Neque exſecratur, ſi pereat inauratio. Vnde licèt communiter calix & patena, poſt nouam inaurationem, quoad eam partem, qua Chriſti Corpus, vel Sanguinem contingunt, denuò conſecrentur; id tamen neceſſarium non eſſe, docet *Durand. Cônin. & alij*, contra *Suarez, Bonacin. & alios*: etſi deceat, vt abluatur aqua benedicta. Ita *Dian. t. 1. miſcel. reſolut. 3.* & *Layman. hic.* Item *Card. Lugo d. 20. ſ. 4. numero 94.*

Digitized by Google

5. Veſtes ſacræ exſecrantur, quando ita deſtruuntur, vt perdant ſuum vſum; vt ſi cinguli parte te non amplius cingere poſſis; vel ſi manica ab alba ſeparetur, etiam ſi poſtea reparetur. Non perdunt autem, etſi atritis pars aliqua aſſuatur, vel cinguli parti, aptæ adhuc ad cingendum, altera annectatur: quia tunc acceſſorium ſequitur principale. *C. Lugo, Tamb. de exped. ſacrif. l. 1. c. 3. §. 2.* Similiter ſi ſtola, vel caſula duplicata, facili ſeparatione fiant duæ, quarum vtraque apta ſit ad ſacrificium, non perdunt benedictionem. *Tamb. l. c.*

6. Partes auulſæ à re conſecrata, deſtructâ eius formâ, deſinunt eſſe ſacræ, v. g. ligna & lapides Eccleſiæ dirutæ, vel altaris: ob reſpectum tamen ad rem ſacram, cuius ſunt reliquiæ, non poſſunt applicari ad vſus profanos, aut diuendi, ſine licentia Papæ. Statuæ autem ſacræ, & imagines templi deſtructi, debent in alio collocari, & in loco Eccleſiæ Crux erigi. Lacera etiam paramenta, aut vetuſtate conſumpta, debent igne abſumi, & non adhiberi ad vſus profanos, vt habetur in *c. Altaris, de conſecr. diſ. 1. v. Suar. & Sa V. Miſſa,* & *Laym. l. c. c. 6. Tambur.* tamen *l. 1. de exped. ſacrif. c. 2. §. 3.* ex *Palao:* item *Diana p. 5. t. 13. R. 75.* docet probabile eſſe, quòd non ſit ſaltem mortale, ſi mutatâ formâ ad profanos vſus applicentur, v. g. calix confractus, alba diſſoluta, fruſtula corporalis, &c. *v. ſuprà l. 3. t. 1. c. 2. d. 2.*

DVBIVM V.

Quæ ſint requiſita ad Miſſam?

Reſp. Hæc ſequentia, 1. Et quidem ſub graui ſacrilegio, altare conſecratum ab Epiſcopo vel Abbate, (hunc enim altaria, calices & campanas poſſe conſecrare, etiam ad vſum alienarum Eccleſiarum, docet *Dian. p. 3. t. 2. R. 15.* cum *Barb. & aliis* 4. ex declaratione Cardin. & priuilegio Innocent. III.) vel Sacerdote priuilegiato, ſtabile vel portatile: vtrumque tamen ex integro lapide, quantum ad ſuperiorem menſam, quæ conſecratur; debetque eſſe tanta, vt poſſit capere calicem cum patena. Non ſufficit autem hoſtias eſſe in ara conſecrata, dum conſecrantur, verùm etiam debet, tam paruæ, quàm

quàm magnæ)in eadem relinqui tempore ſacrificij,& non alibi (licèt ſupra aliud corporale) deponi, v.g.propter loci anguſtias: quia omnes ſunt vnica victima, & per modum vnius offeruntur. Quapropter rubricæ Miſſalis eas ſupra corporale, ante vel poſt calicem poni volunt. Hinc etiam minùs rectè faciunt, qui conſecratione factâ, mox hoſtias minores à ſe conſecratas, dant alteri Sacerdoti diſtribuendas populo: quia ſicut Sacerdos non debet de ſua hoſtia dare, priuſquam ipſe ſumpſerit, ſic nec de aliis, cùm ſint vna victima & hoſtia, omneſque orationes, oblationes, & benedictiones ſequentes non minùs ſpectent ad paruas hoſtias, quàm ad magnam:neque ante ſumptionem Sacerdotis perfectè & integrè ſacrificata ſit victima *Card.de Lugo quæſt.20.ſect.2. num.69.* Eum tamen, qui contrarium fecerit, à peccato ſaltem mortali, imò ſi neceſſitas fuit expediendi communionem populi, ab omni excuſat *Tambur. l.5. exped. ſacrif.c.5.*

2. Mappa linea triplex: etſi enim ſecundùm quoſdam, vna duplicata, imò ſecundùm *Sa, Angel. Azor, c. 28.q.8.* & *Laym.l.5. t.5. cap.6.num.17.* vna ſimplex ſufficiat in neceſſitate; Miſſale tamen Romanum, authoritate Clementis VIII. & Pij V. editum, expreſsè tres requirit, *tit.de defect.* vti & *Gauant.v. C.de Lugo.* Vt ea benedicta ſit, non eſt omninò neceſſarium, vt habet *Sulu.* Vnde in neceſſitate vulgaris adhiberi poteſt, & aliis vſibus reddi. *Lay.l.c.*

3. Sub graui ſacrilegio, veſtes ſacræ; (hoc eſt, benedictæ ab Epiſcopo, vel Sacerdote habente priuilegium, vt habent mendicantium ſaltem Superiores, ſiue Prælati. *v.Tambur.l.1.c.3. §.2.exped.ſacr.)* quarum tamen colores non eſſe præcepti, ſed directionis, notat *Homo.* apud *Dian.p.2.t.14. R.57.* In graui autem neceſſitate etſi præſtet, ſi ſine ſcandalo fieri poſſit, Miſſam (cuius audiendi, vel faciendi obligatio tunc ceſſat) omittere, licere celebrare ſine ſtola vel manipulo, vel etiam vti cingulo non benedicto, vel ſi fractum ſit, rurſus connectere, vel ſtola pro cingulo, & manipulo pro

V 3 ſtola,

Digitized by Google

ſtola, docet *Laym. l.4.t.5.c 6. Dian.p.1.R.57.*& *67.* contra *Fill. t.1. l.5. c.5.* qui tamen concedit in neceſſitate, ſine vna vel altera ex minoribus, v.g. ſtola, vel cingulo celebrare, non eſſe mortale. *v. Dian. p.5.t.5.R.62.* vbi contra *Fill.* ex *Henr.* & *aliis ſex*, docet eſſe probabile, quod ex paruitate materiæ excuſari poſſit à mortali, qui (ſecluſo ſcandalo, & contemptu) aliquam harum citra neceſſitatem omittit, v.g qui celebrat cum cingulo non benedicto, vel eius loco vtitur aliâ re. Denique metu mortis aut grauiſſimi damni, licere aliquando celebrare ſine ſacris veſtibus, & altari, (dummodò non fiat in contemptum Religionis) ex *Azor.t.1.l.1. c.11.q.11.* docet *Eſcob.E.2.c.1.Nauar.Hurt.&c.* Limitat autem *Tamb. de exp. ſacrif. l.1. c. 5.§.1.* ita vt permittat ſine aliqua etiam ex grauioribus, non tamen ſine omnibus fieri ob ſcandalum & irreuerentiam *v.Dian.p.3.t.6.R.48.* & *p.5.t.3.R.39.* Porrò huiuſmodi ſacras veſtes conficere ex profanis, v.g. planetam ex veſte ſerica muliebri, non eſt prohibitum. *Suar.Pala.Tamb.exp.ſacrif.l.1.c.2.* §.4. qui monet *l.c.*§.1. cauendum eſſe ne ſint valdè attritæ, vt & ne reliqua ſuppellex ſacra ſit valdè immunda in quo grauiter peccari poteſt. *Suar.Laym Tamb.l.c.*

4. Sub mortali requiritur calix & patena conſecrata; ſi tamen in nondum conſecratis aliquis bonâ, imò addit *Bordon.*& *Tambur*, malâ fide celebraſſet, (licèt ſic celebrando peccaſſet mortaliter) probabile eſſe, quòd hoc ipſo cenſeantur conſecrata, liceatque in iis celebrare, contra *Card. de Lugo & Laym.* docet *Dia p.2.t.14 p.5.t.13. R.60.* & *p.9. t.7.R.18.* ex *aliis aucto.* Idémque de ſacris veſtibus, item de corporali pixide, &c. quæ immediatè tangunt ſpecies, cenſet *Tamb. de exp.ſacr. l.1. c.3.§.1.* Ac licèt decens ſit vt etiam pixis, ſiue ciborium, & luna, ſeu ſphærula hierothecæ, & quodcumque vas continens & immediatè tangens Euchariſtiam, vti etiam ſecundùm *Laym l.5.t.5.c.6.* vaſculum chriſma continens benedicatur; (benedicere autem præter ea, in quibus vnctio adhibetur poteſt idem, qui cætera ornamenta) cùm in Rituali Romano propria ſit pixidis benedictio; id tamen neceſſe eſſe, negant

negant *Suar. Hurt. Lugo, Tamb. l.* 1. *exp. ſacrif. c.* 1. §. 6. nec eſſe neceſſe imponere pixidi vas lineum benedictum benedictione corporalis. Porrò calix & patena confecta eſſe debent ex auro, argento, vel ſtanno, ſaltem quoad cuppam, (admittunt etiam aliqui ex plumbo) ſed non ex ære, *cap.* vt calix, de conſec *d.* 1. quamuis *Tamb. l* 1. *exped. ſacrif. c.* 1. cum *Hur. Fagund. & Gauant.* admittant etiam ex gemma, quæ æque pretioſa ſit, ac aurum vel argentum, modò ſpecies non imbibat, nec ſit periculum ne effringantur. Ac licèt rubrica præſcribat, vt ſaltem cuppa, & ſuperior pars patenæ ſit deaurata: eam tamen non obligare ſub mortali *Gran.* imò nec ſub veniali, propter vſum contrarium, vult. *Tamb. l. c.*

5. Corporale lineum, ſaltem quoad eam partem, quâ hoſtiam vel calicem tangit. *cap. conſulto, de conſecr. d.* 1. (nam in extremitatibus poteſt eſſe ſericum, vel auro elaboratum) & benedictum ab Epiſcopo, vel priuilegiato, *(v. Compend. priuil. Societatis* Iesv *V. Bened.)* non tamen, iterùm benedicendum poſt lotionem, nec niſi notabiliter rumpatur. *S. Thom. Sylu. Bon. d.* 4 *q. vlt. punct.* 9 *Card. Lugo d.* 20. *ſect.* 2. *num.* 76. *& Gauant. p.* 2. *tom.* 1. vbi addit *Sa*, (& dicit eſſe communem*)* peccare mortaliter, qui vtitur notabiliter immunde.

6. Palla item linea, quâ parte calicem tegit*(*ſuperiore enim parte poteſt auro conſtare, vel ſerico) quæ cum habeat communem cum corporali benedictionem, vtpote cuius pars antiquitus fuit, pro eodem ſeruire poſſe, docet idem *C. Lugo l. c.* ſi ſit ſatis capax.

7. Purificatorium item lineum, non tamen neceſſariò benedictum, vt contra *Lay.* docet *Suarez, Gauant. & C. Lugo*; neque vlla reperitur in ritualibus eius benedictio.

8. Sub graui peccato Miſſale, Canonem ſaltem continens vt habet *Bon.* & alij commun. etſi *Ledeſ. & Laym* doceant in graui neceſſitate licitum eſſe celebrare ſine libro ei, qui moraliter ſit certus ſe non erraturum: & ſic *C. Lugo l. c.* cum *Dian. &c.* probabiliter excuſat eum, qui propter viſus debilitatem legere non poteſt.

Digitized by Google

9. Miniſter (ſecundum *Nauar. Fag. & Zerol.* ſub mortali) & quidem maſculus; in neceſſitate tamen graui, v. g. diei feſti, vel dandi Viaticum, poſſet quis ſibi ipſi reſpondere, inquit *Sa, Bon. & Dian. t. 14 reſol.* 43. ex aliis. In quo caſu etiam fœminam adhiberi poſſe, docet *Nugnus a. 6. d. 1. & Sylu.* (idque quibuſdam Belgij partibus conſuetudine inductum eſſe, docet *Marchant. Reſ. paſt. c. 4.*) contra communem, apud *Laym. Fernand. & Dian. l. c. Tamb. l. c. & Marchin. de ord. t. 3. c. 15.* vbi vult id eſſe mortale. Miniſtrante tamen circa altare viro, qui neſciat reſpondere, Moniales ex choro reſpondere, non eſſe prohibitum notat *C. Lugo* & *Tamb. l. c.* vbi etiam cùm *Henriq. & Hurt.* permittit celebranti Miſſam cœptam proſequi ſine miniſtro, ſi hic fortè abiit, & aliquantulum expectatus non reuertatur.

10. Crucifixus; (niſi ſit expoſitum Venerabile Sacramentum) non tamen ſub obligatione graui. Idem eſt de velo *C. Lugo d. 20. ſ. 2 n. 79. Gauant.*

11. Candela accenſa duplex ex certa, & quidem ſecundum *Fagund. Regin. Vaſq. & alios,* ſub mortali, contra *Nugnum & Marchinum* In neceſſitate tamen, præciſo ſcandalo, ſufficit vna, etiam ex ſeuo, vel lucerna, aut lampas ex oleo. *v. Dian. l. c Laym. c. 16. n 17. Azor, c. 28. q. 15.* Sine omni autem lumine celebrare numquam licet, *C. Lugo d. 30. ſ 2.* adeò vt ſi extingueretur ante conſecrationem, & aliud haberi non poſſet, Miſſam eſſe relinquendam, etiam in neceſſitate conſecrandi pro moribundo Viaticum, dicat *Fagund p. 22. c. 22.* & *Quintan. t. 4. ſ. 1.*

12. Requiritur etiam antipendium, puluillus, candelabra, burſa, velum, maneutergium; ſed non benedicta, & ſi quid ex his deſit, ex profanis congruenter mundis mutuo accipi, & deinde priori vſui reddi poteſt *Tamb. l. 1. c. 3. §. 3.*

13. Operto capite celebrare non licet, etiam in infirmitate, ſine licentia, vt docet *Fagund. Laym. Dian. Reſ.* 58. Et quidem Summi Pontificis, vt ex Declaratione Cardinalium notat *Gauant. & Tamb. de exped. ſacrif. l. 2.* licèt *Laym. & Scort.* Epiſcopis, & cum Regularibus eorum Prælatis permittant. Quod *Tambur. l. c.* rectè limitat ad caſum neceſſitatis, in

quo

Digitized by Google

quo ad Papam difficilis ſit recurſus, qui tamen ſine venia faceret, eum non peccare mortaliter (ſecluſo contemptu & ſcandalo) vult *Ledeſ.& Tamb.loc.c.* Quod *Diana p.2. t.14. R.58.* cenſet probabile, ſi tempus Canonis excipiatur.

Plura de his omnibus, *v.apud Aut. cit. Gauant. Dian. Laym. Bon. C.de Lugo d.29.ſ.4. Eſcob. E.11.* vbi notat, etſi grauis ſit obligatio, ſeruandi ritum celebrandi præſcriptum in rubricis Miſſalis, ideoque graue ſit, omittere v.g. obligationem hoſtiæ, vel calicis, vel infuſionem modicæ aquæ; *Tamb. de exped. ſacr. l.2. c.5.* nihilominus leuitatem materiæ ſæpè excuſare à culpa mortali omiſſionem, etiam intra Canonem monet *Eſcob.l.c.* Vnde veniale tantũ erit.

1. Omittere orationes dici ſolitas, dum Sacerdos ſe induit, vt contra *Nauar. Sylu. & Azor*, docet *Laym. Fagund. Dian. R.21. &c.* Lotionem autem manuum ante vel poſt Miſſam (etſi facilè omitti non debeat) non videri ſufficientem materiam rigoroſi præcepti, tenet *Suar.& Tamb.§.6.*

2. Omittere Gloria vel Credo; vel in Canone nomen alicuius Sancti; vel ea quæ tempore Paſchali interponuntur inter communicantes; aut infra actionem *Dian. p.2. t.14. R.49. & 89.* ex *Fill. Quint. &c.* In Miſſa autem quæ canitur non legere Euangelium ſubmiſsâ voce, *Dian.l.c. R.4.* negat eſſe peccatum, ex *Sanch. & aliis* 10. quòd rubrica ſit tantùm directiua. Si quis autem in Miſſa aduertat aliquid à ſe omiſſum, regulariter non eſſe repetendum ait *Suar.& Tambur. exped. ſacrif. l.2. c.5.* Dicit *regulariter*: quia 1. ſi ſit de ſubſtantia, v g. aliquid pertinens ad conſecrationem, certum eſt debere repeti. 2. Si dum ſecretò orat, poſt pauca verba certò aduertat, ſe aliquid notabile omiſiſſe, (v.g. die Paſchæ communicantes,) paululum regrediendum eſſe, & repetendum cenſet *Tambur. l. c.* Ita *Filliuc. Dian. R.59. Eſcob.*

3. Ex deuotione leue aliquid in Miſſa (etiam dum ſecretò orat) addere, v.g. orationem Dominicam, vel Pſalmum aliquem; vel in Canone nominibus Sanctorum nomen Patroni loci. *Tamb. l.5. exped. ſacrif. c.5.* Dixi, *leue*; quia notabiliter addere,

eſſe mortale vult idem *Tamb. l.c.* ex *Bon. d.4.q.vlt.*

4. Celebrare ante dictum Matutinum, vt contra *Azor, & Regin.* docet *Sylu. Valent. Suar. Vaſq. Leſſ. Fag. Laym. &c.* quorum plerique tamen cum *Palao* dicunt eſſe veniale, ſi fiat ſine cauſa: licèt & hoc *Tamb. l. 1. a. 7. §. 1. de exped. ſacr.* in dubium vocet.

5. Quæ alta voce dicenda præſcribuntur, adeò ſubmiſſa dicere, vt aſtantes audire non poſſint. *Tambur. de exped. ſacrif. l. 2. c. 9.* Quidquid dicat *Nauar.* apud *Sa, V. Miſſa.* Imò notat idem *Tamb.* ex *Lugo d. 22. ſ. 2.* à timoratis paſſim ſine ſcrupulo voce depreſſa legi.

6. Mutare Miſſam, & die Dominico, vel feſto duplici, vel iis diebus, quibus prohibetur fieri de feſto duplici (v. g. infra octauas Epiphaniæ, Paſchatis, &c. Feria IV. Cinerum, infra hebdomadam maiorem; Vigilia Natiuitatis Domini) ſine graui cauſa legere votiuum, vel pro defunctis, vel de alio Sancto in numerum SS. relato. *Suar. Dian. C. Lugo l. c. Eſcob.* contra *Quintan.* qui *t. 7. ſ. 40.* putat in hebdomada ſancta licere legere votiuum: quod refutat *Gauant. & Dian. p. 9. t. 8. R. 53.* ex *Declar. Cardin.*

Dixi 1. *ſine graui cauſa:* talis autem cenſetur, 1. quæ ſpectat ad bonum Reipub. vel Principis, verbi gratia neceſſitas pluuiæ, ingruentis belli, vel peſtis vel ſimilis mali vniuerſalis; item ſolemnis gratiarum actio, ſolemnis expoſitio Euchariſtiæ, (v. g. diebus Antecineralibus in oratione 40. horarum). *Tam. l. 2. c. 6. 2.* Quando cadauer præſens eſt in Eccleſia, vbi vſus obtinuit. *Gauant. p. 1. t. 5. 3.* Si quis celebret in Eccleſia, in qua agitur dies feſtus loci proprius: hunc enim non tantùm poſſe, ſed debere ex congruitate conformare ſe loco, notat *Gauant. v. Tambur. l. 2. c. 6.* qui *§. 2. & 4.* addit, etiamſi Sacerdos (accepto ſtipendio) homini promiſerit votiuam, vel pro defunctis, etiam in altari priuilegiato, non ſolùm poſſe, ſed debere celebrare Miſſam currentem diebus quibus iſtæ prohibentur. Imò etſi Deo per votum tales Miſſas promiſerit, non tamen ad eas obligari iſtis diebus, eò quòd votũ non obliget, quando impedit bonũ maius, quale eſſe dicit conformitatẽ officij cũ Miſſa: ſecùs diebus aliis

Dixi

Dixi 2. *in numerum Sanctorum relato:* quia ſi ſit Beatificatus tantùm, de quo certis ſacerdotibus, (v. g. quorum Ordinis fuit,) conceſſum ſit Miſſam legere, docet *Gran* 2.2.*cont*.1.*c*.7.*d*.4.*ſ*.2.*n* 2. *& Eſcob.* contra *Palaum*, non licere aliis ſacerdotibus, etſi nullum aliud ſit feſtum, de eo legere: eò quòd ſic expreſsè determinarit Sacra rituum Congregatio, apud *Gauantum.vid.Eſcob.n*.41.*& Tambur.loc.cit.c*.6. vbi *Palaum* ſequens dicit contrarium eſſe probabilius, ac magis pium. Imò de Sanctis Societatis certum eſſe, ſi celebrent in templis eiuſdem Societatis, ex conceſſione Pontificum. Idem tenet *Quintanad.t*.7.*ſing.l.c.*

7. Si quis violet rubricam ſpectantem ad eſſentiam, vel quaſi eſſentiam Miſſæ; vel ſi nullam planè ſeruet, peccat mortaliter. *Eſc*.ex *Fagund.p*.1.*l*.3. *c*.21.*n*.9.

TRACTATVS IV.

De Sacramento Pœnitentiæ.

CAPVT I.

De eſſentia huius Sacramenti.

DVBIVM I.

Quæ ſit eius materia & forma?

RESP. Materia remota, & neceſſaria, eſt omne peccatum mortale, poſt baptiſmum commiſſum, & non confeſſum. Materia ſufficiens, & non neceſſaria, eſt omne veniale poſt baptiſmum commiſſum, vel etiã mortale, aliàs ritè confeſſum. Materia proxima ſunt actus pœnitentiæ, contritio, confeſſio, & ſatisfactio: quarum vltima eſt integralis tantùm, (vt patet in infirmo, qui ſi ratione deſtituatur, ſolet abſolui abſque ſatisfactione) duæ priores ſunt eſſentiales, vt communiter docetur contra *Scotum*, qui totam eſſentiam ponit in abſolutione. Porrò, peccata ſunt tantùm materia circa quam; actus verò pœni-

pœnitentis, materia ex qua *Laym. l.5.tr.6.cap.4.* ex *communi.* Vnde reſolues.

1. Etſi peccatum mortale remiſſum quomodocunque ſit, teneris tamen confiteri, ſi non feciſti. *Trid. ſeſſ.14.c.5.*

2. Omitti poſſunt venialia, vel omnia, vel aliqua; item mortalia ſemel ritè confeſſa, v.g. in Confeſſione generali, vt docet *Dian. p.3.t.4.reſol.56. Card. de Lugo d.16.num.56.* contra *Victoriam, Ledeſ. & alios.* In qua etiam non eſſe neceſſarium, addere peccato mortali, quòd poſt vltimam confeſſionem ſit commiſſum docet *Bon. d.5.q.5.ſ.2. p.2. Dian. tom.2. t.4.R.62. & tom.3.t.3.R.65. Card. de Lugo d.16.ſ.2. num.47.* ex *Sanch.* & *Con.* quod eſt probabile, niſi circumſtantia aliqua v. g. ſpeciem mutans, vel reſeruatio caſus, vel proxima peccandi occaſio, aliud requirat, & pœnitentia ſufficiens imponatur. *C. Lugo. Tambur. de exped. conf. l.2.c.1.* Tutius tamen eſt noua ab antiquis ſecernere.

3. Ponenda ſemper eſt materia certa; qualem eſſe negat *Sanctius in ſel. d.7.* apud *Dian. p.3. t.4. R.52.* quòd quis non reſponderit diuinis inſpirationibus non fecerit bonum quod potuit, & ſimiles imperfectiones, In quibus tamen exponendis, non tenetur Confeſſarius impedire pœnitentem, vt docet *C. de Lugo l.c. num.103.* contra *Sancium.* Quòd ſi haberi certa non poſſit, pro ratione dubij danda eſt abſolutio; vt ſub dubio, ſi materia prorſus dubia ſit; vel abſoluta, ſi certa videatur. Ita *Suar. Lay. l.5.t.5. ſ.3.* & alij commun.

Reſp. 2. Forma Sacramenti Pœnitentiæ ſunt verba abſolutionis: *Ego Te Abſoluo à Peccatis Tuis* (vbi licèt de eſſentia tantùm ſit, *Abſoluo Te*; debent tamen addi reliqua, præſertim in articulo mortis, ſecundùm quoſdam: ſub mortali, ſecundùm alios, ſub veniali, vt *v. Granad.*) voce prolata in præſentem; abſentem enim *Clemens VIII.* abſolui prohibuit, ſub pœna excommunicationis. *Vnde reſolues.*

1. Inualidum eſt abſoluere nutu, ſigno aut ſcripto: item abſoluere abſentem; quod docuit *Alenſis, Medin.* & alij, ſed vetitum nunc, vt modò dictum.

Digitized by Google

2. Valida eſt abſolutio, ſi reuerentiæ cauſa dicas: Abſoluo dominationem, excellentiam, vel maieſtatem veſtram, &c. Quia non mutatur eſſentialiter, & ſunt verba æquiualentia. *Auerſa. v. ſuprà t. 1 c. 1. d. 2.* Non valet autem, ſi dicas: Abſoluat te Chriſtus. *Auerſa q. 12. ſ. 2.*

3. Orationes præuiæ, & ſubſequentes formam vt *Miſereatur tui, &c.* &, *Paſſio Domini, &c.* quæ ſecundùm *Trid.* laudabiliter adduntur, non ſunt neceſſitatis, & ex cauſa rationabili omitti poſſunt, v. g. ſi breues ſint confeſſiones, vel multi confitentes, (vt *v. Dian. p. 3. t. 4. R. 97.* tunc enim ſufficit dicere *Abſoluo te à peccatis tuis in nomine, &c.*) vel ſi timeatur cenſura, *abſoluo te à vinculo excommunicationis; deinde à peccatis tuis, &c. v. Sa. V. Abſolutio.*

4. Eleuatio manùs, eiuſque impoſitio in caput, item formatio Crucis, eſt libera, etſi debeat ſeruari conſuetudo. Ita *Laym. c. 5.* vbi idem dicit de apertione capitis. Forma autem *Clementis VIII.* vt tradit *Sa*, & *Rituale Romanum*, eſt hæc; quàm vt omnes vtantur, ſuadet *Paulus V.* ideoque omnibus tenenda memoriter: *Miſereatur tui omnipotens Deus, & dimiſſis peccatis tuis perducat te ad vitam æternam, Amen.* deinde eleuata manu pergit: *Indulgentiam abſolutionem & remiſſionem peccatorum tuorum, tribuat tibi omnipotens & miſericors Dominus, Amen. Dominus noſter IESVS Chriſtus te abſoluat, & Ego authoritate ipſius, te abſoluo ab omni vinculo excommunicationis, ſuſpenſionis,* (quæ vox circa laicos omittitur) *& interdicti, in quantum poſſum, & tu indiges. Deinde ego te abſoluo à peccatis tuis, in nomine Patris, & Filij & Spiritus ſancti. Amen. Paſſio Domini noſtri IESV Chriſti, & merita B. V. & omnium SS. & quicquid boni feceris, & mali ſuſtinueris, ſit tibi in remiſſionem peccatorum augmentum gratiæ, & præmium vitæ æternæ, Amen.*

DVBIVM II.

Qualis contritio requiratur?

Suppono, quòd contritio in communi, ſit dolor ac deteſtatio peccati commiſſi, cum propoſito emendandi, vt habet *Trid. ſeſſ. 14.* Vbi eam diuidit

in

in Perfectam, quæ abſolutè ſic dicitur;& in Imperfectam, quæ attritio dicitur. Perfecta eſt quæ elicitur ex motiuo charitatis propter Deum ſummè dilectum:& hæc ſe ſola mox iuſtificat,etſi cum voto & ordine ad confeſſionem, quam deinde facere teneris. Imperfecta eſt,quæ ex inferiore motiuo, ſupernaturali tamen concipitur.

Reſp. Ad Sacramentum hoc ſufficit,& requiritur ſaltem attritio formalis, ſupernaturalis efficax, & vniuerſalis,(reſpectu mortalium) concepta in ordine ad confeſſionem, vel ſaltem abſolutionem. Eſt communis. *v. Bonac. d.* 5 .*q.* 5 .& Schol. ac colligitur ex *Trid. l. c.* Vnde reſolues.

1. Non requiritur contritio exiſtimata, vt voluit *Gabriel.*

2. Non ſufficit, 1. Attritio exiſtimata tantùm, licèt inculpabiliter; quia vera attritio eſt pars eſſentialis. 2. Nec deſiderium abſolutionis, ſine affectu ad peccata; idque etiamſi tantùm confitearis venialia, vt habet ſententia communis, contra *Angles*, & quoſdam alios, quos ſequitur *Tamb. l.* 1 .*exp. cõf. c.* 3 .*v. Dia. p.* 9. *t.* 9. *R.* 31. Vnde peccat grauiter qui etiam ſola venialia, vel ſola mortalia aliàs confeſſa, ſine omni formali dolore confitetur, quia nõ ponit materiam ſacramenti,& ſaltem periculo ſacrilegij ſe exponit. Ita *C. Lugo d.* 14. *ſ.* 8. *&c. com. v. Dia. p.* 3. *t.* 4. *R.* 116. *Bon. d.* 5. *q.* 5. *ſ.* 1. *p.* 3. Non tamen eſt neceſſe, vt dolor ſe extendat ad omnia venialia, quorum ſibi pœnitens eſt, conſcius. *Sa, Lay. Lugo.* Imo notat. *Tamb. l. c* ſatis eſſe de vno veniali dolere formaliter etſi plurium ſis conſcius, de quibus nec dolorem, nec propoſitum emendandi habeas, ſiue ea confitearis, ſiue non.

3. Non abſoluitur, qui dolet, licèt intenſiſſimè, tantùm propter infamiam, damna, aliaſve pœnas temporales præciſè, etſi ex inculpabili ignorantia, quia non eſt dolor ſupernaturalis; nec ignorantia, aut bona fides poteſt ſupplere defectum eſſentialem. *Bonac. loc. cit. &c.* Limitat tamen *Reginald.* cum *Tamb. de exped. conf. l.* 1. *c.* 1. niſi doleas propter iſtas vt à Deo inflictas, vel infligendas.

4. Ad attritionem non requiritur vlla intenſio, vel duratio temporis, vt vult. *Durand.*

5. Etſi

5. Etſi debeat eſſe de omnibus peccatis mortalibus, non requiruntur tamen ſinguli dolores de ſingulis, vt vult *Angles*; ſed ſufficit vnus actus, de omnibus ſimul ſumptis, etiam oblitis: ideóque peccat grauiter, qui ſciens prudens non atteritur vniuerſaliter, de omnibus mortalibus nondum remiſſis. *Bon &c. ll. cc.*

6. Non ſufficit dolere quòd non doleas, vt habet *Nauar. & Sa*; nec velleitas non peccandi. Ratio vtriuſque, quia non eſt dolor de peccatis commiſſis, cum quo affectus ad ea ſtare poteſt, *Henriq. Vaſq. Bon. l.c. n.7.* Vbi rectè notat: cum actu, quo quis dolet ſe non dolere de peccatis, plerumque coniunctum eſſe dolorem de peccatis, etſi pœnitens eum non dignoſcat.

7. Etſi dolor hic debeat eſſe ſummus appretiatiuè, ita vt nihil magis deteſteris, quàm peccatum; maliſque omnia mala huius mundi perpeti, quàm mortaliter contra Deum peccare: non tamen opus eſt, imò nec expedit, particulares facere collationes; verbi gratia, mallem hoc vel illud malum ſubire, quàm mortaliter peccare; quia periculoſæ ſunt.

8. Qui non vult occaſiones proximas peccandi à ſe amoliri, vel non remittere ex animo, vel non reſtituere, aut ſatisfacere, quibus debet; vel non habet formale (licèt probabiliter cum *Card. Lugo l.c. ſ.6. Laym. Dian.* aliqui dicant, virtuale in contritione vniuerſale incluſum ſufficere, ſaltem quando non occurrit cogitatio de peccatis vitandis) propoſitum, peccata mortalia, (quando talia confitetur) vitandi efficax, ideſt, cum quo non poſſit conſiſtere affectus actualis erga aliquod mortale, non eſt ſufficienter attritus. Ratio, quia non eſt dolor & deteſtatio efficax, quippe cum quo poſſit ſtare voluntas peccandi: nec is ſe ex toto corde conuertit ad Deum, deteſtans peccatum ſuper omne deteſtabile. *Suar. Fernand. Lay. l.5. t.6. c.4. Dian. p.3. t.4. reſ. 119. &c.* commun. Et licet ſola venialia confitearis, teneris tamen, ſicut dolorem, ita etiam propoſitum, ſaltem virtuale, circa illa habere. *Card. Lugo d.14. ſ.8. & 9.* & alij.

9. Reddire

Digitized by Google

9. Redire ſæpè cum eodem mortali non eſt certum indicium deeſſe attritionem, etſi ſit magna præſumptio, præſertim in iis, qui coguntur confiteri à parentibus, magiſtris, &c. item in iis, qui aliquoties monitu concubinam non ſeparant, aut reſtitutionem non faciunt; quibus proinde abſolutio differenda eſt, niſi id actu præſtent. Quanquam poſſint eſſe alia ſigna veri doloris, v. g. ſi media præſcripta ſint adhibita, occaſiones vitatæ, ſi numerus peccatorum imminutus, ſi pœnitens omnino afferat, cui plerumque credi debet, cùm ipſe ſit ſui accuſator, defenſor & teſtis. Qua in re opus eſt magna prudentia Confeſſarij, ne pœnitentem ſeueritate auertat, neque etiam lenitate ſeducat, & peccet pereátque cum illo. *Suar. in 3. p. d. 32. ſ. 2. Sanch. l. 2. in dec. c. 32. & l. 2. c. 5. C. Lugo l. c. num. 166. & 169.* contra quorum, aliorumque communem ſententiam, docent apud *Dian. Vinaldus*, & *Ioannes Sancius d. 10. n. 16.* poſſe toties, quoties confitetur, abſolui etiamſi nullus appareat profectus; eò quòd ſine illo poſſit eſſe verum propoſitum: ſicut eſt in iis, qui venialia ſemper afferunt eadem. Verùm id probare non auſim, nec videtur eſſe par ratio. *vid. Côn. d. 2. dub. 14. Dian. p. 1. t. 7. R. 55. & p. 2. t. 2. miſc. R. 45. & p. 3. t. 4.*

10. Abſoluendi ſunt ij, qui ex officio, domo, vel negotio, in quo propinquum peccati periculum imminet, diſcedere nolunt, eò quòd ſine maxima difficultate non poſſint, parati interim media præſcribenda adhibere. Ratio, quia occaſio, etiam propinqua, non neceſſitat ad peccatum, ideoque ſtare poteſt cum propoſito peccata vitandi. Nec refert, quòd quis putet vel timeat, ſe vnum, vel plura peccata non vitaturum; quia propoſitum eſt actus voluntatis; exiſtimatio autem illa eſt actus intellectus, qui ex illo propoſito, ob humanæ voluntatis mutabilitatem, non neceſſariò conſequitur. Interim qui certus eſt, impoſſibile ſibi eſſe, in tali occaſione peccata vitare debet eam deſerere, niſi velit perire. Ita *Laym. l. c. C. de Lugo l. c. n. 152.*

11. Non requiritur dolor ſenſibilis, ſufficit enim intellectiuus: qui cùm ſit internus, ac ſpiritualis, ſcrupu-

ſcrupuloſi non facilè debēt angi, quaſi ſine dolore accedant ad Sacramentū, eò quòd nullum ſentiant.

12. Is qui nihil cogitans de confeſſione, attritionem elicuit, non referens eam ad Sacramentum non poteſt ſine nouo dolore ad id accedere: quia pars debet referri ad compartem. Ita *Suar. d.* 20. *ſ.* 4. *Bonac. d.* 5. *q.* 3. *p.* 2. Contrarium tamen videtur docere *C. Lugo d.* 14. *ſ.* 4. *n.* 37. quod non eſt improbabile *Tamb. l.* 1. *c.* 2.

13. Non ſufficit ad Sacramentum dolor, qui ſequitur abſolutionem: imò ſecundum ſententiam ſaltem tutiorem, quam docet *Laym. l.* 5. *c.* 4. & *Cón.* debet antecedere etiam confeſſionem, (etſi contrarium etiam probabiliter doceant *Vaſq. Fill. Fagund. C. Lugo de pœn. d.* 14. *ſ.* 2. & *Gaſp. Hurt. d.* 6. *dif.* 5. apud *Dian. & Eſc. t.* 7. *E.* 6.) Vnde pœnitentes initio ad dolorem excitandum, aut ſi poſt peccatorum narrationem fiat, repetant verbo confeſſionem, dicendo ſe dolere de peccatis expoſitis, *v. Laym. l. c.*

14 Probabile eſt, eum qui paulò ante confeſſus iterum confitetur, vel eadem peccata, vel quæ exciderant, de quibus antè (explicitè, & in particulari) non doluit, non teneri elicere nouum dolorem. *C. Lugo d.* 14. *ſ.* 3. *Dian. p.* 9. *t.* 3. *R.* 5. & 61. & conſequenter poteſt moribundus propter periculum inſtantis mortis abſolui, auditò tantùm vno alterove peccato; & deinde ſi ſuperſtes maneat, auditis reliquis iteratò abſolui in virtute doloris præcedentis, *Tamb.*

DVBIVM III.

Qualis confeſſio requiratur?

ARTICVLVS I.

An debeat eſſe integra materialiter?

Reſp. Ad confeſſionem, per ſe, & ordinariè requiritur integritas materialis, ſita in eo, vt poſtquam diligentiùs te excuſſeris; & conſcientiæ tuæ ſinus & latebras (ita loquitur *Trid. ſeſſ.* 14. *c.* 5.) exploraueris confitearis, omnia mortalia memoriæ occurrentia, nondum confeſſa, eorumque numerum, & circumſtantias, quæ ſpeciem mutant. Patet *Trid. loc.*

Digitized by Google

loc.cit. & eſt certum. Ratio, quia aliàs nec iudicium ſacramentale rectè adminiſtrari, nec æquitas in pœnis ſtatuendis ſeruari poteſt.

Dicitur 1. *Per ſe, & ordinariè:* quia per accidens, & extraordinariè, ſufficit integritas formalis, *dub. ſeq.*

Dicitur 2. *numerum:* intellige certum, qui ſi non conſtet, dic probabilem, addendo, *plus minus*. Quòd ſi deinde deprehendas te erraſſe, non teneris iterum confiteri, niſi notabiliter fuerit maior. *Fagund. Sanch. Hurt.* contra *Regin. Fill. & Sa,* qui dicunt, verba illa, *plus minus*, tantùm extendi, ad vnum vel duo ſupra numerum indicatum. Sed quamuis hoc ſit verum in numero paruo, denario v.g non tamen in aliis, v.g. centenario, millenario, &c. quia verba illa non habent ſenſum abſolutum, ſed reſpectiuum, ad numerum cui adduntur, qui quantò fuerit maior, tantò etiam maior verbis iſtis intelligetur, dummodò tamen ſit paruus reſpectu alterius, qui adiungitur, quod prudentis arbitrio æſtimandum eſt. Ita *Dian. p. 3. t. 3. R. 194.* ex *Nau. &c.* Item *Car. Lugo d. 16. n. 94.* Quod ſi tamen nec probabilis haberi poteſt, dicenda eſt conſuetudo peccandi, tempus, & frequentia in die, ſeptimanâ, menſe, vel anno. *v. Fill. tom. 7. c. 4. Dian. p. 3. t 4. reſol. 94. Gaſp. Hurt. d. 9. diſ. 5. Card. Lugo d. 16. n. 79.*

Dicitur 3. *Quæ ſpeciem mutant:* quia etſi probabile ſit, quod docet *Suar. Côn.* & alij; etiam eas, quæ notabiliter in eadem ſpecie aggrauant, (hoc eſt, quæ iuxta cuiuſque conſcientiam excedunt ordinarium peccandi modum) eſſe explicandas, ob rationem allatam in reſponſione. Contraria tamen ſententia, quam ex *D. Thom. Sylu. Nauar.* docet *Vaſq. Regin. Bonac. C. Lugo d. 16. ſ. 3.* etiam probabilis eſt, & tuta: ſaltem ſi excipias, 1. Gradus conſanguinitatis, in inceſtu, 2. Quantitatem furti, iniuriæ, &c. quæ egent ſatisfactione, 3. Quando vno actu plures ſunt occiſi, vel infamati, vel apud plures, 4. Odium diuturnum: quia tunc ſolent plures actus geri *vid. Regin. loc. cit.* 5. Peccatum inter confeſſarium & pœnitentem. *vide Fill. de imped. mat. c. 5. q. 5.* 6. Si circumſtantia inuehat cenſuram, vel reſeruationem, vel ad neceſſariam pœnitentis directionem

rectionem, à confeſſario prudenter interrogetur. *Vnde reſolues.*

1. Ad integritatem confeſſionis prærequiritur diligens examen, pro capacitate pœnitentis, temporis morâ, & cæteris circumſtantiis. Ad id autem ſufficit diligentia mediocris, qualem vir prudens in arduis negotiis adhibet, vel qualem, moraliter loquendo, docti & timorati adhibere ſolent, etiamſi quis putet; maiore diligentiâ plura ſe reperturum. *Bonac.t.1.d.5.q.5.Laym.l.5 t.6.c.*8. Poſt mediocrem autem iſtam diligentiam non tenetur de anteacta vita vlterius cogitare: & ſi quid occurrat, quod videatur non eſſe in confeſſione explicatum, poteſt ſibi perſuadere, cum cæteris id memoratum fuiſſe. *Dian.p.*3.*t.*4.R.107.ex *Sancio.*

2. Examen hoc à confeſſario poteſt ſuppleri: quod tamen *Suar.* reprobat, in confeſſionibus longis diligentiorum, eò quòd impoſſibile fere ſit, vt quis repente rogatus omnia recordetur; & tantùm admittit in rudibus: quos etiam monet *Sa,V. Confeſſio*, bonâ fide confeſſos, non nimis rogandos de confeſſionibus præteritis, niſi intelligatur aliquid neceſſariũ de fuiſſe. *v.Fagund.Dian.p.*3.*tr.*4.*reſ.*89.

3. Non eſt neceſſarium peccata ſcribere, ne memoriâ excidant, vt contra *Bon.* docet *Suar. Vaſq.* & alij. Imò *Sotus* dicit, id non conſulendum, ob periculum euulgationis. Meliùs tamen *Lay. Con.* & alij aſſerunt ſuadendum eſſe; dummodò vitetur, anxietas nimia, propter quã ſcrupuloſis prohiberi poteſt.

4. Inualida eſt confeſſio non integra, ex ignorantia, vel negligentia mortaliter culpabili, vt verius docet *Suar.* & alij communiter contra *Sotum* & *Canum:* quia *Trid.* requirit diligens examen.

5. Non officit integritati, per ſe loquendo, ſi quis ſubinde grauiùs lapſus, id alteri priùs confiteatur, & deinde ordinario ſuo venialia tantùm, (qui imprudenter id ægre feret, prohibebit; aut reprehendet) niſi tamen eâ occaſione, maneat in mortali occaſione peccandi, aut ideo circumeat, vt liberiùs peccet, tunc enim grauiter peccabit, & ob defectum attritionis confeſſio erit nulla. Ita *Fill. Laym.l.5.t.6.C.Lugo d.*16.*n.*5.

6. Ex

6. Ex circumſtantiis minuentibus, illæ tantùm explicandæ ſunt, quæ vel omninò tollunt malitiam, vel ex mortali faciunt venialem, vt paruitas materiæ, indeliberatio, &c. v.g. ſi die Veneris ignorans comediſſet carnes vel alioqui notabiliter mutant iudicium Confeſſarij, ſaltem quoad ſpeciem.

7. Ad ſeruandam integritatem confeſſionis, peccata mortalia dubia, vt dubia, (loquendo de dubio propriè dicto,) ſunt aperienda, vt docet *Suar. in 3.p.tom.4.d.22.ſ.9.num.7. Sanch. Dian. C. de Lugo d.16.num.63. Bonac.d. 3.q.5.ſ.2.p.2.diſ.*4. & alij commun. contra *Côn.* Ratio tum quia peccata, quæ ſunt in conſcientia, debent manifeſtari; at dubia ſunt vt dubia in conſcientia; tum quia in negotio ſalutis, & medio ad hanc neceſſario, non tam habet locum illud axioma: *melior eſt conditio poſſidentis*, quàm hoc; *In dubio tutior pars eligenda eſt.* (Excipiuntur tamen ſcrupuloſi, & ij, quibus diu poſt patratum peccatum ſuboritur aliquod dubium, ſi aliàs ſoliti ſint ſollicitè confeſſionem inſtituere: quia non eſt dubium prudens.) Quòd ſi poſtmodum accipiat notitiam certam, idem rurſus eſſe confitendum tanquam certum docet *Turianus*, & *Sanch.* 1.*mor.c.*10.*n.*69. Dubitat tamen *C. Lugo d.* 16.*ſ.*2.*n.*79.*&* 92 ſuadetque vt ſecurius. *vid. Dian. p.*3.*t.*4.*R.*60.*&* 107. Si verò peccatum confeſſus eſt vt certum, & poſtea de eo dubitet an fecerit, non tenetur iterum confiteri vt dubium. *Lugo Tambur. de exped. conf. d.*1.*c.*1. qui idem cenſent, etſi poſtmodum certò comperiat ſe non feciſſe. Monent autem *Suar.* & *Tamb. l. c.* ſi quis ſola peccata dubia confiteatur, monendum vt addat aliquod certum ex aliàs confeſſis. Quòd ſi id hâberi non poſſit: abſoluendum ſub conditione.

ARTICVLVS II.

Quando ſufficiat confeſſio integra formaliter.

Reſp. Etſi ad hoc Sacramentum requiratur ſemper aliqua confeſſio, non tamen ſemper opus eſt, vt ea ſit integra materialiter, modò ſit talis formaliter, ſeu moraliter, id eſt, quantum moraliter loquendo hîc & nunc poteſt fieri; etſi poſtea debeas, ſi poſſis, ſupplere defectum, non ſtatim,

ſed

ſed quando rurſum confiteri obligaberis, aut voles. Porrò quando talis confeſſio ſufficiat, ſequentes regulæ docent.

Prima. Quandocumque quis ad materialiter integrè confitendum phyſicè eſt impotens, ſufficit integritas formalis: quia præceptum diuinum non obligat ad impoſſibile. Vnde poſſunt in ſequentibus caſibus abſolui: 1. Mutus, etſi vnum tantùm vel alterum peccatum per nutus ſignificauerit: niſi tamen ſcripto poſſit confeſſario exhibere: ad quod tunc eum teneri probabilius eſt, vt communiter docetur contra *Cai. Nauar.* & alios. 2. Surdus, qui non poteſt omnia explicare. *Laym. l. 3 t. 6. cap. 8.* 3. Ignarus idiomatis, tempore præcepti, vel alterius neceſſitatis, etſi non integrè intelligatur, ſi neque confeſſarius linguæ gnarus, neque interpres haberi poſſit; etſi adſit, interpres: non enim tenetur per eum confiteri, vt docet *Suar. Vaſq. Dian.* niſi fortè in periculo mortis, in quo aliqua minora confiteri ſufficiet. *vide C. Lugo d. 15. n. 61.* 4. Moribundus, vſu linguæ ſubitò deſtitutus, ſi petat abſolui, ac det ſigna doloris, vel ante dederit coram aliis; modò id fecerit in ordine ad Sacramentum, quod de quouis in eo ſtatu præſumendum videtur. Quo caſu, ſi (ſaltem coram ipſo infirmo) ſiue ab vno, ſiue pluribus, mediatis, vel immediatis teſtibus detur teſtimonium, Sacerdotem non tantùm poſſe, ſed probabiliter etiam teneri abſoluere, (ſaltem ſub conditione) docet *Dian.* & *C. de Lugo d. 18. num. 84. &c.* ex multis aliis. Item *Bonac.* citans declarationem Cardinalium pro ſe; & *Præp. quæſt. 4. dub. 5. &c.* eò quòd ſic & ægri neceſſitati, & reuerentiæ Sacramenti conſulatur. Dixi, *ſaltem* quia *Tambur. lib. 2. exped. confeſſ.* citans *Côn. Præp.* & *Lugo* docet, poſſe & debere abſolui abſolutè, etſi ſit abſens, qui de ſigno coram ſe dato teſtatus fuit. Denique ſi nullum ſignum dederit, nullo modo abſoluendus eſt, cùm actus iudicialis non exerceatur, niſi præceſſerit accuſatio: licèt enim recentiores quidam, vt *Tambur. de exped. conf. lib. 2. cap. 10.* citans *Homobonum* & *Molſeſ.* Item *Phil. Seruius in amico fideli p. 3. c. 1. Anton.*

de

de lit. Barth. de S. Fauſto, &c. cenſeant poſſe, imò debere, abſolui ſub conditione, dummodò alias probè & chriſtianè vixerit, eò præſumi poſſit interiùs elicuiſſe contritionem, idque *Dian. p. 4. tom. 4. R. 92.* & *part. 9. tit. 6. Reſ.* 20. ex *aliis* 12. iudicet probabile, ab aliis tamen meritò reiicitur, vt *Suar. Vaſquez, Cônin. Mercer. Lugo d. 17. ſect.* 3. *Malder. &c.* ipſoque *Diana loco citato*, & *aliis* 12. apud *Auerſam*; quia deeſt omnis externa confeſſio, quam eſſe partem eſſentialem huius Sacramenti, conſtat ex *Trident. ſeſſ.* 14. *cant.* 9. & ex nullo ſigno rationabiliter præſumi poteſt, vt ſuppono. *vide Lugo loco citato, Auerſam quæſt.* 10. *ſect.* 18. vbi notat, abſolutionem quæ iis, qui inſcripti ſunt in Societatem Roſarij, ſolet in infirmitate impendi ſine omni confeſſione, non dari tanquam ſacramentalem, nec in ordine ad conficiendum Sacramentum, ſed ad Indulgentiam, & remiſſionem pœnæ conſequendam.

Secunda. Quando vel pœnitenti, vel Confeſſario imminet periculum vitæ, quod nec illum integrè confiteri, nec hunc audire patiatur, ſufficit integritas formalis. Ratio, quia tunc materialis non eſt poſſibilis materialiter, quod valet ſequentibus caſibus.

1. Si pœnitens verbi gratia infirmus, vno alteróve peccato dicto deficiat, vel ſit graue periculum ne deficiat.

2. Si infirmus volens confiteri, dum ei fertur Viaticum, deprehendatur multas confeſſiones feciſſe inualidas, & grauitas morbi non patiatur dilationem abſolutionis. *Gran. Zam. Dian. p.* 5. *t.* 3. *R.* 75.

3. Si ipſe Sacerdos in periculo conſtitutus, videatur ante moriturus, quàm pœnitens abſoluatur.

4. Si tempore peſtis, prudentum iudicio moraliter certum periculum ſit, ne Confeſſarius inficiatur, qui ſi tamen totam audire velit, tenebitur ad eam pœnitens.

5. Si imminet conflictus, vel ſit multitudo moribundorum, v. g. in naufragio, nec poſſint omnes audiri. In quo caſu poſſent etiam omnes ſimul

dicto

dicto vno peccato, quod minus infamat, (vel etiam ſecundùm quoſdam, ſi aliter fieri non poſſit, dicendo in genere ſe eſſe peccatores) abſolui dicendo: *Ego vos abſoluo, &c. vide Sa V. Abſolutio, & Cón. de ſacr. d. 7. dub. 9.*

Tertia. Quando ex confeſſione certi peccati, vel circumſtantiæ, timetur meritò graue damnum proprium, vel alienum, ſiue confeſſarij, ſiue alterius, corporale vel ſpirituale, poteſt id reticeri. Ratio, quia præceptum diuinum de integritate, non obligat cum tanto incommodo, quod tantum eſſe poſſet, vt peccares confitendo, verbi gratia. 1. Si Sacerdos certum peccatum ſit reuelaturus, (intellige cum *Cónin. Card. Lugo d. 26. n. 572.* quod pœnitens ipſe non teneatur reuelare.) 2. Si ſciat verbi gratia mulier, ex certo peccato ſibi, vel confeſſario fore periculum ruinæ. 3. Si pœnitenti inde immineat graue damnum, vel periculum, vitæ vel famæ. In his tamen caſibus videtur requiri neceſſitas confitendi, verbi gratia ob communionem annuam, vel ſi longo tempore alioqui eſſet differenda, *vide Fill. t. 27. cap. 6 Card. Lugo loc. cit.* Vbi monet, talia damna aut pericula non facilè fingenda eſſe; & quidem in Religioſo vix poſſe locum habere.

Quarta. Si quis aliquod peccatum, vel circumſtantiam, non poſſit confiteri ſine violatione ſigilli, v.g. ſi inualidè abſoluiſſes ſimoniacum, nec poſſes confiteri, niſi illi, qui facilè inde poſſet conijcere, quiſnam ille eſſet.

Ex omnibus ſuprà dictis ſequitur, excuſari etiam ſequentes ab integritate materiali. 1. Qui habent caſum reſeruatum, de quo *infrà, & Layman. l. 5. t. 6. cap.* 12. 2. Scrupuloſum, qui perpetuò angitur de oblitis. 3. Quem Sacerdos abſoluit ante finem, nolens omnia audire, vt habet *Bonac.* hìc. 4. Quem fallit memoria, ita vt dicat, ſe ſcire in genere quod peccauerit mortaliter, non occurrere autem ſpeciem peccati: etſi tunc veniale aliquod addere ſit conſultum. Ita *Cón. & Laym. loc. c.* contra *Sotum & Medin.* 5. Eum, qui extremè rudis, vel ſimplex, dicit ſe dolere de peccatis, nullam tamen in ſpecie,

ne

Digitized by Google

ne veniale quidem ſciat dicere:qui etſi ſpeculatiuè loquendo poſſet abſolui, practicè tamen non expedit, ſed datâ benedictione permittatur communicare. Ita *Laym. l. c. 6.* Qui aliquod peccatum non poteſt confiteri,ſine complicis infamatione; v.g.ſi peccaſſes cum matre,vel ſorore,quam Confeſſarius noſſet,(tunc enim ſi alium Confeſſarium non potes habere,quem aliàs adire tenereris) ſufficeret, imò deberet dici, quòd animo cum ea, vel in genere, cum aliqua fornicationem vel inceſtum commiſiſſes,reticendo gradum primum,vel ſecundum,quoad licebit ſine manifeſtatione complicis;cum propoſito confitendi integrè Sacerdoti alteri proximâ occaſione. Ita probabiliter *Nauar. c.7. Bon.Can.Valent.Præp.hic dub.6.Gamaz.&c.* Ratio eſt,quia quando duo præcepta diuina concurrunt, naturale & poſitiuum, quæ ſimul ſeruari non poſſunt, præferendum eſt naturale;quia ſtrictius obligat.Etſi probabilius contrarium doceant *Fill. Suar. Vaſq. Leſſ.C. Lugo art.16.n.394.Hurt.Còn.*& alij commun. Vnde talis ſaltem non tenebitur tacere id peccatum, ne complicem infamet, niſi commodè poſſit; (quod *C.Lugo* extendit etiam ad non complicem,ſine cuius manifeſtatione peccatum explicari non poteſt) ideóque Confeſſario curandum, ne nominentur perſonæ,niſi ad pœnitentis directionem opus eſſet; tunc enim infamia iſta, non tanti æſtimatur, eamque ſibi imputet,qui peccauit.Conferendum tamen eſt commodum directionis,cum infamia.Ratio ſuprà dictorum omnium,quia in his caſibus moraliter non poteſt fieri confeſſio materialiter integra.*Lay. c.8.Fagund.p.1.c.3.v.Dian.p.3.t.4.R.64.& 131.& p. 8.t.7.R.49.Leſſ.l.2.cap.*11*.d.*11*.Tamb.de exped. conf. l.2.c.9* §.2. vbi docet probabile eſſe,quòd talis pœnitens propter ſolam conſolationem, quam ſentit ab amico vel docto Confeſſario,poſſit ei confiteri, etſi alium habere poſſit.

ARTICVLVS III.

Quæ ſint reliquæ conditiones Confeſſionis?

Reſp. Præter integritatem ſunt hæ tres.

Prima, vt ſit vocalis, ſcilicet ordinariè: idque propter

propter vſum,& praxin Eccleſiæ grauiter obligantem, niſi ſubſit iuſta cauſa, vt impotentia, ſiue phyſica, ſiue mortalis: quæ ſi abſit, poteſt fieri nutu, ſcripto, alióve ſigno, v.g. ſi quis ob anxietatem loqui non poſſit, aut puella ſupra modum verecunda, aliter ſe non poſſit explicare, quàm ſcripto, quo à Confeſſario lecto, addat voce, de his me accuſo. *Suar Vaſq. Card. Lugo, Laym. l. 5. c. 6. num* 3. Imò qui aliter non poteſt, tenetur iuxta communem ſententiam confiteri per nutus, aut ſcriptum, tempore præcepti: etſi id, quoad ſcripturam, non admittant *Nauar. Tol. Sotus, Valent. Dian.* extra articulum mortis. *v. C. de Lugo d.* 15. *n.* 87 Similiter ſuadendum eſſe ſurdis, vt confiteantur ſcripto, (licèt ad id non teneatur (ne ab aliis audiantur Eandémque ob cauſam eos non interrogandos niſi de planè neceſſariis, ex *Poſſeu* docet *Dian. p* 3. *t.* 4. *R.* 127. & *p.* 5. 6. *R.* 5. Vnde reſolues hunc Caſum.

Is qui extra neceſſitatem, totam confeſſionem facit nutu, vel ſcripto, mortaliter peccat, ac conſequenter non abſoluitur *Dian. par.* 3. *t.* 4. *R.* 127. ex *Syluio. v. Fill. tom.* 1. *tr.* 7. *c.* 1 *Côn. d.* 6. *dub.* 1. *Suar. d.* 21. *ſ.* 3 *num.* 5.

Secunda conditio, vt ſit ſecreta, id eſt, vt fiat ſoli Sacerdoti, non quidem ex neceſſitate, ſed vſu Eccleſiæ. Puplica autem, qualis in naufragio, prælio, hoſpitali, vbi alij adiacent, vel per interpretem fit, non obligat (ſaltem reſpectu peccatorum occultorum) niſi ex charitate ſui eum, qui in articulo mortis dubitat de contritione; ac tum adhuc ſufficit ea confiteri, quæ minorem pariunt infamiam. Ita *Suar. Fagund. Dian. p.* 3. *t.* 4. *R.* 29. *&c.* Vnde reſolues.

Si quis peccata in prioribus confeſſionibus oblitus eſſet, non tenetur etiam in articulo mortis ea confiteri publicè, vel per interpretem: quia peccatorum oblitorum confeſſio tantùm obligat ex præcepto poſitiuo diuino, quod in hoc caſu ceſſat. *vid. Laym. c.* 6. *Diana p.* 3. *t.* 4. *R.* 128. *&* 129.

Tertia conditio, vt ſit vera. Quod requiritur eſſentialiter in materia ſubſtantiali & neceſſaria; quia aliàs in re graui decipietur iudex, neque eſſet confeſſio integra, ideóque irrita. Non tamen in

Digitized by Google

materia libera, tùm quia falſitas ſigni in accuſatione circa materiam acceſſoriam, non facit ſententiam irritam; tum quia talis tantùm peccat venialiter, cùm non ſit grauiter iniurius Sacerdoti, nec Sacramento. *Nauar. Suar. &c.* Vnde reſolues.

1. Non eſt mortale, nec irritat Sacramentum, 1. Si in confeſſione mentiaris leuiter, circa res non pertinentes, aut non neceſſarias ad Sacramentum, v.g. ſi hiſtoriam falſam narres, vel ſi neges veniale vel mortale, quod non teneris confiteri 2. Si falsò te accuſes de veniali: quod tamen mortale graue erit, ſi id facias non dando aliam materiam, cùm ſic formam reddas irritam, & Sacramentum: niſi tamen facias ex ſcrupulo, perturbatione. Ita *Suar. Fill. tom. 1. t. 7. c. 4. Lay. l. 4. t. 6. c. 8. Dia. p. 3. t. 4. R. 96.*

2. Sacrilegium eſt, & abſolutio nulla: 1. Si mortale, quod confiteri teneris, & putas eſſe, neges, aut tegas, ne intelligatur. 2. Vt communiter docetur contra *Sylu.* ſi mortale tibi falsò imponas; niſi tamen fiat ex ſimplicitate, ſcrupulo, &c. 3. Si neges vel mentiaris circa peccata aliàs ritè abſoluta, quando Confeſſarius, vt Iudex vel medicus de iis aliquid, vt neceſſarium ad præſentem confeſſionem interrogat. *Lugo d. 14. ſ. 19. Tambur. l. 2. cap. 10. §. 2.* ſecùs ſi ad præſentem confeſſionem non faciat. *Ibidem.*

ARTICVLVS IV.

Quando confeſſio ſit inualida, & quomodo iteranda?

Reſp 1. Id contingit ex duplici capite. *Primò* ex parte confeſſarij, ſi iuriſdictionem non habuit, vel certè impeditam per cenſuram; vel ſi formam ſubſtantialiter vitiauit; vel non intendit abſoluere; vel peccatum nullum intellexit.

Dico, *nullum:* quia ſi ob ſurditatem, ſomnum, vel diſtractionem, aliqua licet mortalia non intellexerit, ſine culpa pœnitentis, probabilius eſt, voluiſſe abſolutionem, ac poſtea tantùm repetenda eſſe non audita, vt contra *Sylu. Ant. Nauar. & alios,* docet *Henriq. Laym. l. 5. tract. 6. c. 9. Dian. p. 4. t. 4. reſ. 198.* Addo, *ſine culpa:* quia ſi ſemidormienti malâ fide confitearis, peccas, & confeſſio eſt inualida,

lida, ideóque repetenda, *l.c.cap.*10.§.3. Denique addunt aliqui cum *Tol.* ſi confeſſarius indoctus non potuit diſcernere mortale & veniale, inualidam eſſe. Verùm id *Suar. Laym.* & alij paſſim reiiciunt, & quidem, etiamſi Confeſſarius putaſſet eſſe veniale, quod fuit mortale: ideóque confeſſionem bonæ fide tali factam, non eſſe opus repetere. Ita & *Henriq. Sanch.* 1. *mor. c.* 10. *n.* 69. *Dian. p.* 3. *t.* 4. *R.* 121. contra *Vaſq.* Dixi, *bonâ fide*: quia ſi mala fide, v.g. quia quæſiuiſti talem Confeſſarium, qui tibi mederi non poſſit, debes repetere: cùm enim actu peccaueris dum confitereris, non fuiſti ritè diſpoſitus, ideóque nec abſolutus. *Tamb. l.* 2. *c.* 10. §. 3. Denique ſi finitâ confeſſione intelligas Confeſſarium aliqua non percepiſſe (ſiue propter ſomnum, ſiue diſtractionem) neſcias autem quæ ſint illa, teneris repetere confeſſionem, ſi breuis fuerit; quia de ſingulis prudenter potes dubitare: ſi autem longa fuerit, ait *Tamb. l. c.* non teneri, ob rationem contrariam; & ſatis eſſe confiteri, quòd dubites an aliquod ex tuis peccatis Confeſſor perceperit.

Secundò. Inualida eſt ex parte pœnitentis, ſi fuit excommunicatus, de quo infrà ſi mortale tacuit, vel de eo ſe falsò accuſauit; ſi mortaliter negligens fuit in examinanda conſcientia; item ſi non fuit attritus (quod patere ſolet inde, ſi ſponte quæſierit Confeſſarium ſurdum, indoctum, cœcum, &c. *v. Sanch. l. c.* ſi nolit tollere occaſiones, &c. *v. Dian. p.* 4. *t.* 4. *R.* 201.) quibus addi poteſt vt plurimum, ſi peccatum carnale confeſſus ſit ſuo complici.

Reſp. 2. Si confeſſio apud eundem confeſſarium iteretur ſufficit vno verbo in communi ſe accuſare de peccatis antè illi cognitis, dummodò is eorum recordetur ſaltem in confuſo, aut ſtatus ac vitæ hominis in communi, aut pœnitentiæ à ſe impoſitæ, vt docet *Vaſq. Tol. Laym. Sa, Dian. p.* 3. *t.* 4. *reſ.* 123. Imò ſi nihil horum, ſed tantùm, quòd ſibi confeſſus fuerit, recordetur validè, etſi illicitè, abſolutum putat *Laym.* & *Dian. l. c.* Idem abſolutè docet *Gran.* & *Mercerus in* 3. *p. q.* 9. *n.* 1. cum quibus *Diana p* 5. *t.* 14. *R.* 51. ſe retractans, probabile cenſet, quod etiam licitè poſſit abſoluere.

X 2 Reſp. 3.

Digitized by Google

Reſp.3.Rarò obeſt effectus ex parte Confeſſarij, ſi pœnitens eum inculpabiliter ignorat: quia in confeſſione ſequenti abſoluetur etiam ab iis,à quibus ſe bonâ fide abſolutum putabat.*Vnde reſolues.*

Is qui à puero peccatum aliquod graue,v.g.mollitiem inculpabiliter omiſit, vt quia putauit leue eſſe, vel nullum, non ideò tenetur repetere alia peccata, (vel confeſſiones intermedias) ſed hoc tantùm,vt docet *Bon. Sanch.tom.*1.*l.*1.*c.*16.*Vaſq.in* 1.*p.tom.*4.*q* 92.*Sancius,Laym.hic c.* 9.addens ſi ſimplex ruſticus, qui totâ vitâ tantùm fecit confeſſiones generales, nihil confitens in ſpecie, nec aliter inſtructus ſit, etſi validè ſit abſolutus, cum onere, vt cùm meliùs cognouerit,omnia ſubiiciat clauibus;ſi tamen veniat, quando ingens eſt copia pœnitentium, vt tunc diſponi non poſſit ad omnia repetenda, poſſe eum abſolui, auditis tamen peccatis ab vltima confeſſione factis, cum obligatione, vt meliùs faciat. Ita *Laym.l.c.cap.*9.*n.*4.*v.Dian.p.*3.*t.*4.*R.*108.vbi addit ex *Nauar.Syluest.Beia,Vaſq.Regin.to.*1.*lib.*6.*c.*6.*ſ.*3.*num.*153.*&* *Ioanne Sancio,* etſi ex errore culpabili mortaliter, peccatum tale v. g. mollitiei (vel numerum, aliámve circumſtantiam neceſſariam omiſeis, non ideò teneri repetere confeſſiones intermedias, bonâ fide, & legitimè factas, (in quibus ex naturali obliuione defectum illum non fueris confeſſus) cùm validæ fuerint, & maneant validæ.

DVBIVM IV.

De Satisfactione.

ARTICVLVS I.

Quæ eius neceſſitas, & quantitas?

Reſp.1.Satisfactio,ſeu pœnitentia à Confeſſario data, eſt neceſſaria neceſſitate, non ſacramenti, ſed præcepti;ideóque à Confeſſario regulariter imponenda eſt, ſecundùm *Suar.& Regin.tom.*1.*l.*7. *n.*12. ſub mortali. *Card.* tamen *de Lugo* concedit, ex paruitate materiæ poſſe venialiter peccari, vt *v.d.*25. *num.*47. v.g. ſi ob peccata venialia leuis pœnitentia eſſet iniungenda, eius enim voluntariam omiſſionem venialem tantùm eſſe. Ita etiam *Dian.p.* 6. *t.*6.*R.*44.) Et quidem proportionata,tùm peccatis, tum

tum facultati pœnitentis.Ratio prioris eſt,quia eſt pars Sacramenti non eſſentialis,ſed integralis tantùm, habens effectum ex opere operato, & maiorem vi Sacramenti, quàm ſine eo. Ratio poſterioris,tùm ex *Trid.ſeſſ.*14.*cap.*8.tùm quia Sacerdos tenetur curare integritatem Sacramenti;& tam vindicare,quàm mederi. *Bonac.t.*1.*d.*5.*q.*5.§.3.*p.*2.Vnde reſolues.

1. Excuſatur aliquando Confeſſarius, ſi leuiſſimam (vel etiam nullam) pœnitentiam iniungat: v. g. 1. Si pœnitentem vehementiſſimè contritum, aut aliter ſatisfeciſſe aduertat, *Caiet. Suar. Regin. Bonac. de pœnit. d.*5.*q.*5.*ſ.*3. *p.*2 *num.*1.*&* 2. *Eſcob. c.*6.*n.*41. Cùm verò id raro,vel numquam conſtare ſatis poſſit, tutus eſt aliquam ſemper iniungere,vt rectè monet *C.Lugo d.*25.*ſ.*4.*num.*48. 2.Si pœnitens ſit mentis impos, aut aliter impotens, aut morti proximus, aut valdè debilis: cui tamen prudenter iniungi leuem ſaltem pœnitentiam,v.g. percuſſionem pectoris,inuocationem nominis IESV,(ſaltem corde) aliosve pios motus, vel vt per hæredes ſacrificia, eleemoſynas, & ſimilia opera pia curet, monet *Suar.Laym.& Bonac.l.c.& Nauar.* qui addit, poſſe iniungi,vt patienter ferat infirmitatem:quod tamen *Bonac.l.c.* non probat, cùm fieri poſſit, vt id valdè angat infirmum, timentem ſe non ritè ſatiſfacere. 3.Quando ſcrupuloſus ſæpiùs intra eandem horam redit cum nouis culpis; quia ſupponitur ſatis impoſita in præcedentibus.*Tambur.lib.*4.*cap.*1.ex *Fagund.*

2. Etſi Confeſſarius peccet ex communi, ſi pro magnis peccatis valdè paruam pœnitentiam imponat: excuſari tamen eum poſſe,putat *Dian.p.*3 *t.*4. *reſol.*92. ſi addat illud: *quicquid boni feceris,&c.* Verùm hæc regula vniuerſaliter admitti non poteſt, vt bene notat *Card. Lugo d.* 24.*num.*57. *Côn. Tan. Palaus,&c.* contra quos *Diana* pro ſe citat *Bauni & Leand p.*6.*t.*7.*R.*5. *& p.*9.*t.*9. *R.*54 & ab aliis non immeritò reiicitur, eò quòd verba, vt pote merè deprecatoria, non habeant vim eleuandi omnia opera bona ad efficaciam Sacramentalem, *Auerſa q.*13.*ſ.*7.

3. Minor iuſto licitè datur ex cauſa, qualis v.g. eſt, magna contritio. 2. Fragilitas animi vel corporis, ob quam timetur maiorem non impleturus. 3. Tempus Iubilæi, vel Indulgentiæ plenariæ. Ita *Suar. Henriq. Laym.*

4. Non poteſt iniungi, 1. Ingreſſus religionis, vt docet *Sa, V. ſatisfactio:* quia id nimis durum videtur, 2. Pœnitentia publica, ſi ſit periculum reuelandæ confeſſionis: aliàs interdum pro publico peccato, poteſt & expedit.

5. Etſi poſſit & aliquando ob fragilitatem pœnitentis etiam expediat, iniungi opus aliàs debitum, ſeu præceptum, v. g. Miſſæ auditionem die feſto, &c. vt docet *Suar. Vaſq. Laym. lib. 5. t. 6. cap. 15.* & alij. Vnde ſi ſcrupuloſus ſæpius redeat ad Confeſſarium, intra breue tempus ſemper noua confitendo, non ſemper neceſſe eſt imponere pœnitentiam nouam, cùm opus antè debitum poſſit iniungi. *Bon. Henriq. Lugo, Dian. p. 6. t. 7. R. 6.* contra *Suar. Regin. & Bauny.* Si tamen Confeſſarius non exprimat, cenſetur imperaſſe opus liberum, vt docent iidem, & *Dian. p. 3 tr 4. R. 84. v. Côn. d. 10. dub. 8. & Dian. part. 4. tr. 4. R. 241.*

6. Etſi etiam poſſit iniungi opus internum, vti contra *Marat. & alios* docet *Côn. Hurt. & Dian. p. 4. t. 4. R. 24.* communiter tamen debet eſſe externum, & afflictiuum, v. g. oratio, ieiunium eleemoſyna. Nam auaris eleemoſyna, luxurioſis afflictio corporis, conuenit. Vtrùm verò licitè imponantur preces recitandæ pro defunctis, dubitari poteſt. *Vega tom. 2. c. 64. & Ioannes Sancius d. 16. n. 1.* negant. Affirmant probabiliùs. *Turrian. de pœn. d. 37. dub. 4. C. Lugo d. 35. ſ. 5. vid. Dian. tom. 4. p. 3. R. 54.*

7. Poteſt etiam aliquando iniungi ceſſatio ab aliquo bono opere, v.g. nimiâ corporis afflictione) vel abſtinentia aliquâ vice à communione, ad promouendum maius bonum pœnitentis, ſi prudens Confeſſarius ad eum finem expedire iudicet. *Salas, Lugo Dian. &c.* cum *Auerſa q. 13. ſ. 13.* contra *Ioannem Sancium.*

8. Etſi poſſit immediatè poſt abſolutionem adhuc iniungi, debet tamen fieri ante, vt ſeruetur ordo iudi

iudicij *v. Dian.p.3.t.4.R.136.& p.5.o.13.R.36.* vbi ex *Cap.Finali*, & *Ochag.* docet, etſi conſuetudo habeat vt ita fiat, illam tamen non induxiſſe obligationem.

Reſp. 2. Pœnitens communiter tenetur ſub graui obligatione, pœnitentiam, ſi rationabilis ſit, acceptare & implere, vt habet communis contra *Caiet.Syl.Nauar.* Quorum ſententia ad hoc ſaltem ſeruiet, vt neminem non abſolutum dimittas, ſi vel leuiſſimam ſubire velit, vt notat *Sotus & Regi. l.7. c.2.v.Dian.p.3.t.4. R.51.& p.2.t.15.R.52.*

Dixi 1. *communiter:* quia probabile eſt, quod docet *Laym.l.4.t.6. c.15. Suar.* & *Dian.p.3. tom.4. R.136.* contra *Côn.Henriq.& alios*, pœnitentiam ſub veniali tantum obligare ſequentibus caſibus: 1. Si impoſita ſit pro ſolis venialibus. Ita citati contra *Henriq.Fagund.* 2. Si pro mortalibus aliàs confeſſis 3. Omiſſionem partis non grauis, in confeſſione mortalium, vel etiam omiſſionem totius, ſi leuis ſit, v.g. vnum Miſerere. *Côn.Reg.Fagund* cum *Dian. p.5.t.4. R.102.* & *p.6.t.8. R.45.* 4. Si confeſſarius noluit obligare ſub mortali: quia cùm poſſit imponere pœnitentiam liberè, & ſine omni obligatione, vt probat *Suar.* hîc *d.38.ſ.7. Henriq. Fill.Fagund.Tann.Con.de ſacra.d 19 dub.8.n.65.* contra *Turr. & Vaſq.* poteſt etiam ſub leui tantum imponere. *v.Dian.p.3.t.4. & p.4.c.4.R.82.* 5. Eum qui lucratur indulgentiam plenariam, liberari ab onere pœnitentiæ, (niſi ſit medicinalis) docet *Dian.p.5.t.12. R.3.* & *p.9.t.6.R.36.* ex *Tan.Gran. Lugo, &c.* contra *Val.March.& Auerſ.*

Dixi 2 *Si rationabilis ſit:* quia ſi iuſto ſit grauior ac difficilior, nec Confeſſarius eam moderari velit non peccabit grauiter pœnitens, ſi ſine abſolutione diſcedens, alterius Sacerdotis iudicio peccata ſubmittat, vt docet *Suar. Con.Laym.* Imò ad eam non obligabitur, ſi omninò iniuſtam eſſe conſtet, aut ſi pœnitens eam non poſſit implere, , vel illius ſit oblitus. Nec tunc ad aliud quicquam tenetur, etſi expediat, vt is, qui ſiue culpabiliter, ſiue ſine culpa obligatus eſt, in ſequenti confeſſione ſimilem ſibi iniungi petat. Ita *Côn. Laym.*

Dian.p.4.tom.4. R.241. contra *Richardum & Sylu.* qui putant talem confeſſionem eſſe repetendam, quod præter citatos, negat etiam *C. Lugo n.87.* ex *Vaſq.* docens, talem ſatisfacere, ſi confiteatur illud peccatum obliuionis culpabilis. *Vnde reſolues.*

1. Is qui pœnitentiam implet in ſtatu peccati mortalis; probabiliter quidem ſatisfecit præcepto, cùm impleat eius ſubſtantiam: peccat tamen, ſed venialiter, vt docet *Suar. Laym. Dian. l.c.* quia Sacramenti partem ſuſcipit indignè, & obicem ponit effectui, ſcilicet remiſſioni pœnæ, (quem tamen, obice remoto, recuperari docet, *Nauar. Tol. Caiet. Dian.p.3.t 4.R.85. Fagund. Suar. &c.*) vnde quamprimùm eſt implenda, poteſtque grauiter etiam paccari nimiùm differendo, quod ex variis circumſtantiis iudicandum. *v. Dian.p.2.t.15.Reſ.53.t.13. R.38.* Non eſſe autem graue ſeu mortale, ſi non differat vltra octiduum, docet *Hurt.* apud *Dian.* Imò poſſe differri per annum, (hoc eſt, quamdiu non tenetur ad nouum Sacramentum Pœnitentiæ) vult ipſe *Dian.p.9 t.7. R.57.* ex *Amico, Laand. &c.* Niſi tamen pœnitens dubitet, an poſtea poſſit implere: eo enim caſu teneri quamprimum commodè poteſt. Similiter non eſſe mortale, ſi obligatus ieiunare feriâ, vt differat in diem ſequentem; vel obligatus nommunicare ſingulis menſibus, differat ad 6. vel 8. dies, affirmat *Dian l.c.* ex *Palao.* præſertim ex cauſa aliqua, tametſi leui.

2. Pœnitentiam (etiam medicinalem) impoſitam ſub conditione hac *ſi iterum labatur*, nec teneri acceptare, nec implere, eò quòd Confeſſarius nec Iudex ſit, nec Medicus peccatorum committendorum, docet *Dian. p.6. t.7. R.49.* ex *Palao, Trull. &c.* Sed contrarium probabilius cum *Suar.* tenet *Auerſa q.13.ſ.4.* quia non imponit eam pro peccatis committendis, ſed commiſſis, ſub conditione reincidentiæ.

3. Qui non impleuit intra tempus præſcriptum, non ideo deobligatur.

4. Poteſt ſatisfacere per alium, cui Confeſſor id concedit; vel qui per ſe non poteſt, vt docet *Regin. Fill. Fagund. Dia. p.4.t.4. Reſol.141.* hic tamen non tenetur,

tenetur, niſi Confeſſor id voluerit. An verò ſatiſfaciens pro alio, ſimul pro ſe poſſit, alij aiunt, alij probabiliùs negant, vt habet *Sa*.

5. Non neceſſariò impletur ante communionem.

Quæres. Quis pœnitentiam poſſit commutare, & quomodo?

Reſp. 1. Ex iuſta cauſa, quiuis Sacerdos id poteſt, ſi de nouo ei confiteatur, vt habet communis ſententia contra *Sotum & Vaſq*. ſaltem ſi peccata non ſint reſeruata; imò etiam probabiliter, etiamſi talia fuerint, vt habet *Fernand*.

Reſp. 2. Sine noua Sacramenti adminiſtratione, poteſt id ſolus Sacerdos, qui iniunxit, ſi adhuc recordetur ſtatum pœnitentis, & hic ad eum recurrat tempore tam breui, vt moraliter idem iudicium cenſeri, poſſit, v.g. intra hebdomadam. *Henr.* & *alij* 4. imò etſi poſt longius interuallum. *Lugo, Auerſa. & Dian. p.6. t.6. R.46. & p.9. t.6. R.57.* contra *Palaum, &c.* Ratio, quia iudex incognita cauſa non poteſt ferre ſententiam. Ita *Sylu. Suar. Cön. Laym. Fill. Regin. Fagund. & C. Lugo* contra *Nauar. Henriq. Tol. Sa, Rodriq. Beiam, Valerum, Dian. p.3. t.4. Reſol.53. & p.2. t.1. miſc. R.53.* qui dicunt, etiam alium poſſe, non repetitis peccatis. Quæ ſententia, etſi non ex ratione, ex principio tamen extrinſeco videtur eſſe in praxi probabilis, (*Diana* enim *l. c.* pro ea adducit 14. Authores, dicitque eſſe vſum, ſiue praxin Confeſſariorum) & Confeſſariis poſſe ſeruire, quando pœnitens difficulter adduci poteſt ad repetenda peccata, vel tempus id non fert: præſertim ſi ex confeſſione (nam in ea, & non extra, debet fieri) aliorum peccatorum, & ex præſenti ſtatu pœnitentis, ipſiuſque teſtimonio, habeant aliquam confuſam notitiam peccatorum præteritæ confeſſionis. Ita *Fagund. p.2. l.9 c.4. n.22. C. Lugo d. 25. ſ.6. n.107. &* 109.

Reſp. 3. ipſe pœnitens non poteſt commutare pœnitentiam, etiam ineuidenter meliorem, vt docent *Sanch. 4. mor. Cön. d.10. d.2. num.13. Regin.* & alij: etſi contrarium probabile dicat *Dian. p.3. t.4. Reſol.33. & tom.2. tract.4. R.53.* ex *Porcell. & Villalob.*

Sed hoc *Turri.* temerarium, *Card. de Lugo* communi Theologorum & fidelium ſenſui repugnare dicit, *d. 23. ſ. 6. num. 73.*

ARTICVLVS II.
De ſatisfactione per Indulgentias?

§. I.
Quid ſit Indulgentia, & quid ad eam requiratur?

Reſp. 1. Indulgentia eſt gratia: qua certo aliquo opere, quod concedens præſcribit, præſtito, debita Deo pœna temporalis, (non autem culpa) extra Sacramentum, ſacrificium, & martyrium, per applicationem ſatisfactionem Chriſti, & Sanctorum, remittitur: idque vel per modum abſolutionis, erga ſubditos Eccleſiæ; vel nudæ ſolutionis, erga non ſubditos, vt defunctos & catechumenos, quibus proinde tantùm dantur Indulgentiæ per modum ſuffragij *Suar. Côn. Fill. Sanctarel. Bon. d. 6. q. 1. p. 1.*

Reſp. 2. Ad valorem Indulgentiæ, requiritur cauſa pia & rationabilis, eaque vt habet ſententia communior *Suar. & aliorum*, proportionata effectui, & quantitati Indulgentiæ, ſaltem ſecundum concedentis prudentem æſtimationem, petendam non ex operis tantùm difficultate, ſed fine intento, & operis ad eum vtilitate. Ratio deſumitur ex natura diſpenſationis bonorum, quæ ſine cauſa ab inferiore facta non valet, & eſt diſſipatio. Ita *Auth. cit.*

Reſp. 3. Ad lucrandas Indulgentias requiruntur hæ conditiones. 1. Vt ſi baptizatus. 2. Vt ſit ſubditus concedentis. 3. Vt non ſit ligatus excommunicatione maiore, vt habet communis; quia hæc priuat communione bonorum ſpiritualium. 4. Vt ſit in gratia, ſaltem tunc, quando opus præſcriptum completur: quia pœna non remittitur ante culpam. 5. Vt opus iniunctum, moraliter totum & integrè impleatur. 6. Vt opus præſcriptum ſit honeſtum, ſaltem ex obiecto: nam ſufficit vitiatum ex fine inhoneſto veniali, vel ex alia circumſtantia praua, (vt docet *Suar.* & alij *communiter* contra *Côn.*) ſaltem ſi nihilominus conducat ad finem Ponti-

ficij:

Digitized by Google

ſici propoſitum, vt limitat *Laym.* Ratio prioris eſt, quia illud opus plerumque complet cauſam Indulgentiæ, quæ debet eſſe pia. Ratio poſterioris; quia ratio iniuncti operis eſt aſſecutio finis intenti à Pontifice, *v. Laym. Bon. d. 6. q. 1. p. 5.* Vnde reſolues.

1. Indulgentiis etiam frui poteſt, qui eas conceſſit.

2. Non exſpirant morte concedentis, cùm ſint gratiæ; nec vt habet *Sa*, ante notitiam reuocationis.

3. Etſi intelligendæ ſint vt ſonant; cùm tamen ſint gratiæ largè ſunt interpretandæ, niſi ſint de pœnitentiis iniunctis, vt ex *Henriq &c.* notat *Amicus, d. 20. num. 77.*) ſeruata tamen verborum proprietate. Vnde cenſendæ ſunt perpetuæ, ſi datæ ſunt ſine temporis reſtrictione.

4. Etſi data pro articulo mortis, ſecundùm *Sa*, exſpiret, quando ſemel eſt accepta: contrarium tamen eſt probabile, ob rationem datam. Illa autem non requirit applicationem Confeſſarij, aut alterius miniſterium. *Quintan. in append. t. 9. d. 3.* Expediet tamen moribundos ad inuocationem nominis *Ieſu* & *Mariæ* ſæpius excitare, ſimulque in memoriam reuocare intentionem lucrandi iſtas indulgentias. *Ibid. d. 4.* Probabile enim eſt, ſi habeat plures imagines grana, roſaria, &c. benedicta, poſſe (ſiue intuitu eiuſdem conceſſionis, ſiue diuerſarum) toties lucrari, quoties nomen *Ieſu* repetierit, vel præſtiterit opus requiſitum. *Ibid. d. 6.* ex *Suar. Gran. &c.* Sufficit autem ad eas lucrandas quoduis tempus, in quo verificatur mortis articulus, etſi pluribus diebus ab ipſa morte abſit. *Ibid. d. 5.*

5. Poſſunt moribundi plures indulgentias plenarias, ob plures titulos conceſſas ſimul lucrari; v. g. quia habent plura roſaria, vel grana, cruces, imagineſve, quibus ſunt applicatæ; vel titulo ſuæ Religionis Confraternitatis, &c. dummodò non requirant certa opera pro ſpeciali neceſſitate applicanda *Quintan. in append. t. 9. d. 4.* idque, etiamſi eas, vel earum aliquas ignoret, aut non recordetur. *Ib.* ex *Lugo, Dia.* & *aliis 6.* contra *Rod. Trullin. &c.*

6. Rodri-

6. Requiritur autem vt moribundus crucem, granum, imaginem, &c. ſecum habeat in articulo mortis, vt ratione illius lucretur: & quidem vt tutiùs ac certiùs obtineat, ius habeat dominium, ſeu poſſeſſionem, & apud ſe teneat. Non tamen eſt neceſſe, vt collo appenſa brachio obuoluta, manúve apprehenſa ſint: (etſi aliquo horum modorum habere ſit tutius) ſed ſufficit eſſe in lecto, vel iuxta moribundum; licèt ipſe nec videat, nec tangat, nec ſciat, aut recordetur ſe habere (niſi aliud exprimatur,) Sufficiet etiam habere commodata, ſeu quoad vſum (præſertim ſi id in ipſo indulto exprimatur, vt in Caroli Borromæi, & quinque Sanctorum fit.) Neque neceſſe eſt retinere, donec exſpiret, (etſi & hoc ſit tutius) ſed ſufficit in aliquo mortis articulo habere, in eóque nomen Iesv (ſi hoc requiritur) inuocare. *Ibid. d. 6.*

7. Conceſſæ viuis, non poſſunt applicari defunctis, niſi id exprimatur: quia pendent à voluntate concedentis.

8. Probabile eſt, conceſſam pro certo tempore, poſſe ſæpius obtineri, repetendo opera præſcripta, v.g. eodem die, niſi addita ſit reſtrictio: quia fauores ſunt ampliandi. Ita *Henriq.* & *Rodrig.* Contrarium tamen videtur probabilius, ob voluntatem concedentis contrarium rationabiliter præſumptam. *v. C. Lugo d. 27. ſ. 6.*

9. Etſi conſultum ſit, vt opera omnia fiant in gratiâ; id tamen non videtur ſimpliciter neceſſarium. Laborandum tamen eſt Concionatoribus, & Confeſſariis, vt cùm Indulgentiæ promulgantur, populum ad ſeriam confeſſionem excitent.

10. Vt quis lucretur pro defunctis, probabiliter non requiritur, vt ſit in gratiâ; quia tantùm ponit opus tanquam conditionem, quo poſito, Pontifex applicat defuncto Indulgentiam, ſiue ſatisfactiones Chriſti, & Sanctorum. Ita *Eſcob. t. 7. E. 5. c. 7. n. 45.* ex *Suar.* & *Præp. in 3. p. q. 14. dub.* 0. *num. 93.* Contrarium tamen docet *C. de Lugo d. 17. n. 75.* requirens ſtatum gratiæ, ſaltem in fine operis: quæ ſententia tutior eſt,

11. Opus præſcriptum dum fit, debet eſſe vtile

ad

Digitized by Google

ad finem à concedente intentum, qualis eſt; v.g. eleemoſyna, præſcripta pro redemptione captiuorum, etſi fiat cum, aut in peccato, modo aliud opus ei iniunctum, & præſcriptum, in gratia fiat. *vide C.d. Lugo d.27.n.84.)* non autem oratio, præſcripta ad placandum Deum, ſi ipſamet ſit peccatum ex mala circumſtantia, vti nec ieiunium, ſi te inebries, item nec viſitatio Eccleſiarum, ſine vlla deuotione. Ita *Laym. Bon. & alij.*

12. Poſſunt vno & eodem opere, plures Indulgentiæ, diuerſis viis conceſſe, lucrifieri, ſi opus ſit æquè vtile ad finem vtriuſque Indulgentiæ, nec ſit iterabile intra idem tempus, v.g. ieiunium, vel communionem. Ita *Prap,* & *Lay.*

13. Non lucrantur indulgentias, 1. Qui ex impotentia, vel ignorantia, ſiue totum opus præſcriptum ſiue notabilem eius partem omittunt, v.g. ſi puer vel ſenex non ieiunet, niſi tamen ob grauem difficultatem hoc opus ei in aliud eſt commutatum. *Henriq. Caiet. Bonac p.5. num.16.* 2. Qui opera iniuncta, alio loco, tempore, vel ordine, perficit, quàm præſcriptum eſt; vel per alium, qui fuerit, cauſa principalis, vt ſi per alium, ieiunarit, Eccleſias viſitarit. *Nauar. Reg. l.7. Bon. l.c.* 3. Qui famulo tradidit eleemoſynam erogandam, quamuis retinuit, vt habet *Bonac.* ex *multis*, contra *Sa*, 4. Qui aliquid omittit, quod ſecundùm ſententiam probabilem, vel etiam probabiliorem, non eſt neceſſarium, ſi tamen ſit neceſſarium re ipsâ: quia communis error non ſupplet defectum. Ita *Bonac.* ex *Suar. Sanch. & aliis.*

14. Non obſtat effectui Indulgentiæ. 1. Etſi ex opere requiſito modicum quid omittatur, v.g. cæremonia in ſacro; vel ſi parum comedas, in ieiunio: quia opus ponitur moraliter integrum. 2. Si opus requiſitum præſtes per alium, habentem ſe vt inſtrumentum v.g. in eleemoſyna danda. *Bon. l.c.* 3. Si eleemoſynam des exiguam: niſi tamen in Bulla exprimatur, dandum eſſe pro cuiuſque facultate: tunc enim maior danda eſt à diuite, quàm alio. Ita *Fill. Suar. Sa. & alij.* 4. Si Eccleſiam viſitandam non poſſis ingredi, ob hominum multitu-
dinem,

dinem, dummodo oratio fiat ante fores, vel in cœmeterio *Bon.5.* Etſi in opere præſtito non habueris intentionem conſequendi Indulgentias, vt docet *Salas Bon. & alij* contra *Suar.* Et videtur certum, ſaltem ſi habueris interpretatiuam, vt habet *Laym.6.* Etſi opera fuerint aliunde debita, v.g. ex præcepto Eccleſiæ. Ita *Lay.*

15. Quando datur poteſtas commutandi opera præſcripta in alia, id non neceſſariò fit in confeſſione, & à confeſſario, qui audit confitentem; ſed poteſt fieri extra, & ab alio idoneo: ita enim declarat Gregorius XIII. (vti & in Bulla Indulgentiæ, nomine Confeſſarij, intelligi quamuis approbatum) apud *Henriq. lib.7.c.10. n.8.* & *Prapoſ.q.14. dub.10.n.88.*

16. Probabilius eſt, eum, qui tantùm partem operis præſcripti facit, non lucrari partem Indulgentiæ, niſi tam parum deſit, vt cenſeatur moraliter integrum. Ita *Bon.p.5.* ex *Nauar.Con.&c.*

17. Cum præſcribitur, vt viſitentur aliquot altaria, ſufficit ad illa ſe orando conuertere ex eodem loco, vt habet *Sa, Bonac. par.1. Suar. Rodrig. Dian.* Limitat autem *C.de Lugo*, ſi ſit tali loco, & ſitu, vt moraliter cenſeri poſſit orare ad illa altaria *d.27. num.98.*

18. Cùm confeſſio præſcribitur, niſi in Bulla exprimatur venialium probabilius eſt, non requiri vt conditionem ſine qua non, ſed vt diſpoſitionem ad ſtatum gratiæ. *Bon.l.c.*

19. Nemo conſequitur plenariam Indulgentiam peccatorum omnium, niſi omni culpa etiam veniali liber ſit quando vltimum opus explet. Vnde conſultum eſt, vt communio ſit vltimum. *v. Laym.*

§. II.

Quotuplex Indulgentia, & quomodo differat à Iubilæo?

Reſp. 1. Indulgentia alia eſt totalis, ſiue plena, plenior, plenaria, pleniſſima, quæ non tantùm pœnitentiam iniunctam per Confeſſarium, vel Canones aut ſecundum hos iniungi debitam, ſed etiam omnem Purgatorij pœnam tollit. Nec differt à Iubilæo, niſi accidentaliter, priuilegiis quibuſdam, vti

quòd

quòd in Iubilæo licita ſit diſpenſatio in certis votis, abſolutio à reſeruatis, & cenſuris, & quòd Confeſſarius quiuis approbatus poſſit eligi, *v. Sa V. Indulg. Bon. d. 6. q. 1. p. 2.*

Indulgentia alia eſt Partialis, qualis eſt vnius, vel aliquot annorum: item ſeptenæ, quadragenæ, carenæ: item tertiæ partis peccatorum, per quas non ſignificatur tolli tantam durationem Purgatorij, ſed tantam pœnam remitti, quanta deleretur per ieiunium vnius, aut aliquot annorum, aut quadraginta dierum in panè, & aquâ, ſecundùm Canones olim imponi ſolitum. Porrò, quando indulgentiis plenariis adduntur aliquot anni, vel remiſſio tertiæ partis peccatorum id ſecundùm diuerſas ſententias, vel ad diuerſos concedentes referendum eſt, vel facit ad cautelam, vt ſi fortè cauſa Indulgentiæ non fuerit ſufficiens, ſaltem valeat ad illos annos lucrandos; vel vt adiuncta concedatur pro alio tempore, actione & loco; vel denique, vt ea per modum ſuffragij poſſit aliis applicari, *vide Bellarm. c. 9.*

Reſp. 2. Circa Iubilæum notanda ſequentia.

1. Anno Iubilæo in Vrbe durante, ſuſpendi ſolent tantiſper extra Vrbem omnes Indulgentiæ plenariæ, quoad viuos, etiam in carceribus, (non tamen in periculo mortis conſtitutos, vt contra *Laym. l. 5. t. 7. c. 8. n. 2.* docet *Bon. d. 6. q. 1. num. 2.* ex declaratione *Vrbani VIII.* facta Anno 1625. neque quoad defunctos) itemque aliæ facultates, v. g. abſoluendi à caſibus Bullæ Cœnæ, commutandi vota, diſpenſandi, &c. conceſſæ in ordine ad lucrandas plenarias Indulgentias. Non ſuſpenduntur autem Indulgentiæ perſonis particularibus, aut ab alio, quàm Papa conceſſæ, nec priuilegia Religioſorum; v. g. abſoluendi à reſeruatis, &c. quia tantùm ſuſpenduntur facultates conceſſæ in ordine ad indulgentias. Ita *Sanch. Henriq. &c.* apud *Dian. tom. 1. tract. de bullâ cruc. Fill. Bon. loc. cit. Benzon.* & denique *C. de Lugo d. 20. ſ. 8. n. 145.* ex declaratione Vrbani VIII. Anno 1625. Similiter neque ſuſpenditur facultas conceſſa Epiſcopis per *Trid. ſ. 24. c. 6.* abſoluendi & diſpenſandi cum ſuis ſubditis, in omnibus

caſibus

caſibus Sedi Apoſtolicæ reſeruantis ; item nec diſpenſandi in irregularitatibus, in impedimentis matrimonij, aut petendi debitum, &c. quæ ex iure communi illis competunt. *Zerola V. Annus S. §. 4. Quintan. in append. t. 8. d. 16.*

2. Etſi probabile ſit, quod docet *Nauar.* ſæpius lucrifieri poſſe. Indulgentias intra Iubilæum, extenſum ad duas ſeptimanas : contrarium tamen verius eſt, quod *Congregatio Cardinalium* declarauit, vt habet *Bon.* (ex *Suar. Sanch.*) *d. 6 q. 1. p. 5. n. 32.* qui tamen affirmat, in anno ſancto poſſe obtinere toties, quoties opera præſcripta præſtantur; idque ex declaratione Vrbani VIII.

3. Satisfacere tunc, 1. qui Sabbatho ante primam Dominicam confitetur, vt habet *Lay. Bon.* & praxis fidelium. Item qui confitetur & communicat vltimâ Dominicâ, claudente Iubilæum. Cætera tamen opera debere fieri ante, & quidem intra vnam hebdomadam, docet *C de Lugo d. 27. n. 105.* contra *Bonac. q. 1. p. 5.* 2. Qui ordinem inter opera præſcripta non ſeruauit. 3. Si quis intra illud tempus cœperit confeſſionem, quam materialiter imperfectam oporteat differri longiùs, poteſt tunc abſolui à reſeruatis, & commutari vota: poſtea verò extra tempus Iubilæi abſolui ab omnibus, etiam quæ oblitus eſt, reſeruatis, ac in oblitis etiam diſpenſari: imò poteſt poſteà omnia facere Confeſſor finitâ confeſſione quæ ante : quia cœptâ causâ manet poteſtas delegati, donec finiatur. Ita *Sa, Leſſ. l. 2. c. 40. dub. 16. Bon. Laym Sanch. l. 4. c. 54. Dian. c. 2. miſc. R. 11.*

4. Qui neglexit lucrari Iubilæum in patria, poteſt alibi, dum ibi durat, lucrari. *Sanct. Vgel. Dian. p. 3. t 4. R. 151.* Imò etiam in patria, ſi tempore publicationis ex inuincibili ignorantia notitiam illius non habuit. *Botten. Dian. l. c.*

5. Quando duobus diebus immediatis occurrunt duo Iubilæa, quorum ſingula confeſſionem & communionem requirunt non opus eſt bis confiteri & communicare, dummodò perſeueres in gratia: alia tamen opera repetenda ſunt. *Tur. p. 2. d. 32. d. 64. v. Dian. p. 4. t. 4. R. 166.*

CAPVT

CAPVT II.
De Miniſtro Sacramenti Pœnitentiæ.
DVBIVM I.
Quis ſit Miniſter?

RESpond. Eſt Sacerdos approbatus ab Epiſcopo, (ſaltem reſpectu ſæcularium) & habens iuriſdictionem. Eſt certum. Ratio primæ partis ſumitur ex *Ioannis* 1. *Accipite Spiritum ſanctum, quorum remiſeritis, &c.* Ratio ſecundæ ſumitur ex *Trid. ſeſſ.* 23. *c.* 15. *de reform.* vbi decernit, nullum poſſe audire confeſſiones ſæcularium, niſi habeat beneficium parochiale, vel approbationem ab Epiſcopo. Addidi *reſpectu ſæcularium*: quia circa confeſſiones regularium, Concilium nihil videtur mutaſſe: vnde ij cuiuis, etiam non approbato, quem Prælatus præfecerit, poſſunt confiteri; intellige, quantum eſt ex vi Concilij: quia *Gregorius XV.* ſtatuit, vt monialium Confeſſarius ab Ordinario approbetur. Ratio tertiæ partis ex *Florentino* & *Trid. l. c.* quia abſolutio eſt actus iudicialis, qui requirit ſubditos. *Vnde reſolues.*

1. Nullo caſu, vel diſpenſatione, hoc Sacramentum validè adminiſtratur à non Sacerdote.

2. Vbi *Trident.* eſt receptum, (ſecùs alibi) nullus Sacerdos, etiam Regularis, validè abſoluit, niſi ſit approbatus, vel Parochus; cui non ſolùm intra, ſed etiam extra diœceſin ſuam, validè delegatur iuriſdictio, poteſtque eligi in Confeſſarium, ab omni habente poteſtatem eligendi, quamdiu tamen retinet Parochiam. Ita *Fill. tom.* 1. *t.* 7. *Fagund. Suar. Dian. p.* 3. *t.* 4. *R.* 146.

DVBIVM II.
Quid ſit approbatio, & à quo petenda?

Reſpond. 1. Approbatio non eſt collatio iuriſdictionis, ſed tantùm publicum iudicium de aptitudine perſonæ, ad audiendas confeſſiones, eſſentialiter prærequiſitum (ſuppoſito iure Tridentini) ad iuriſdictionem recipiendam. Ita *Sanch. l.* 6. *de mat. d.* 28. *& alij.* Vnde reſolues.

1. Etſi Doctores & Licentiati, hoc ipſo quòd promouentur, cenſeantur, ſecundùm quoſdam, approbati

approbati à Papa, vt notat *Sa V. Confeſſor,* probabilius tamen eſt, quòd ipſi etiam egeant approbatione, licèt non deceat, vt ipſi, vel Lectores in Theologia, examinentur.

2. Etiam Parochus, qui reliquit beneficium parochiale, debet approbari, ſi velit audire confeſſiones.

3. Non requiri hanc approbationem, ad auditionem venialium, docet *Dian. p. 2. t. 2. miſc. R. 44.* ex *Valero.* Et ratio eſſe videtur, quòd approbatio tantùm requiratur in ordine ad iuriſdictionem; hanc autem quiuis Sacerdos pro Venialibus, (vti & mortalibus, à quibus ritè quis eſt abſolutus) habeat, collatam ab Eccleſia in ipſa ordinatione, ideoque ab iis abſoluere poſſit, vt habet *Bon. d. 5. q. 7. p. 2. n. 8. Vaſq. Suar. Card. de Lugo d. 18. ſ. 3. d. 21. n. 1.* vbi docet, ab Eccleſia in *Trid.* non approbatum reddi incapacem iuriſdionis, tantùm in ordine ad mortalia non priùs confeſſa.

4. Parochi non poſſunt aſciſcere cooperatores, niſi Parochos, vel approbatos, vt habet *Fagund. p. 2. l. 7. n. 42. Sancius, &c.* ex *declaratione Cardinalium* contra *Ledeſ. & alios, v. Dian. p. 3. t. 4. R. 146. & Bon. d 5. q. 7. p. 4. §. 1.*

5. Qui habet poteſtatem eligendi Confeſſarium, non poteſt eligere niſi approbatum, vel Parochum.

6. Ad approbationem non neceſſariò requiritur examen, modò adſit iudicium prudens de ſufficientia. *Côn. Laym.*

7. Non ſufficit approbatio petita, & negata, vt docetur communiter, contra *Nauar. Henriq. & Dian. tom. 2. t. 2. R. 24.* etſi probabiliter cum prædictis docuerit *Côn. & Laym.* regulares Mendicantes, ſi ab Epiſcopo repellantur, cum manifeſte idonei ſint, & à Prælatis ſuis præſententur, poſſe nihilominis pro confeſſionibus ſæcularium exponi, vt habet *Clementina dudum*, §. *ſtatuimus.* Iſtis tamen priuilegiis *Trid.* & *Vrbanum* anno 1628. derogaſſe, notat *Cardin. de Lugo de pœnit. d. 21. n. 29. & 51.*

Reſp. 2. Approbatio petenda eſt ab Epiſcopo, & quidem proprio, ſcilicet Sacerdotis, vt intelligunt *Suar.*

Suar. Con. Regin. Fill. & alij : vel (vt probabiliter vult *Vaſq.*) pœnitentis. Ratio, quia eſt actus iuriſdictionis, vel ſaltem auctoritatiua declaratio; ergo debet fieri à ſuperiore, Porrò nomine Epiſcopi, etiam intelliguntur Prælati habentes iuriſdictionem Epiſcopalem, vt quidam Abbates, & Capitulum Sede vacante, non autem Prouinciales, aut Generales ordinum. *Vnde reſolues.*

1. Religioſi, etiam exempti, debent approbari ab Epiſcopo loci, in quo degunt: quia illius, quoad hunc actum, ſunt ſubditi.

2. Epiſcopus in ſua Diœceſi non poteſt approbare Sacerdotem alienum, niſi ſubdatur illi ſaltem ad tempus.

3. Epiſcopus poteſt approbare per ſe, vel Vicarium generalem, vel alios quoſcunque deputatos; quia non eſt actus ordinis, ſed iuriſdictionis.

4. Approbatio poteſt fieri, cum reſtrictione ad certum genus perſonarum, locum, tempus, &c. *Nauar. Suar. Vaſq.* contra *Vegam.*

5. Epiſcopus peccat, ſi Sacerdoti (præſertim, Regulari (idoneo, ſine cauſa ſufficienti neget approbationem. *Bon. Vaſq. a.3. d.3. Card. de Lugo d.21. ſ.3. n.54. Sanch. &c.*

6. Approbatio ſemel abſolutè conceſſa, non tantùm non extinguitur morte concedentis, ſed nec reuocari poteſt, ſine iuſta cauſa: ex cauſa tamen v.g. mutatione morum, iudicij, &c. poteſt, vt docet *Suar. Fill.* & alij. Quod ſi fiat abſque cauſa rationabili, *Con. Suar.* & quidam alij, cenſent, reuocationem eſſe nullam: alij illicitam tantùm *Fill. t.7. c.9. q.12.* In dubio autem, an ex iuſta cauſa reuocatio ſit facta, præſumendum eſſe Prælato, docet *Card. de Lugo n.67.*

7. Ex iuſta cauſa poſſunt, præſertim à ſucceſſore Epiſcopo, ad examen reuocari, non tantùm ſæculares, ſed etiam regulares. Docent tamen quidam, Mendicantes habere priuilegium, vt non poſſint reuocari ab eodem, à quo antè ſunt approbati: ſed contrarium docet *Suar. & Card. de Lugo d.21. n.61. & 62.*

8. An approbatus ab vno Epiſcopo, poſſit in alia

alia diœceſi, ſine noua approbatione, recipere iuriſdictionem, controuertunt DD. ac licèt vtraque ſententia olim videri potuerit probabilis, poſt decretum tamen *Vrbani VIII.* anno 1628. apud *C. Lugo diſp. 21. ſect. 2. n. 29.* negatiua omninò tenenda eſt. *v. Anerſam q. 16. ſect. 8.*

DVBIVM III.

Quid, & quotuplex Iuriſdictio Confeſſarij, & vnde eam habeat?

Reſp. Eſt auctoritas aliqua in alium vt ſubditum, in quem, in foro interno, accipit poteſtatem, diſtinctam à poteſtate ordinis, hæc enim datur per Sacramentum ordinis, & omni Sacerdoti, nec tolli poteſt, illa per externam conceſſionem Eccleſiæ, nec omnibus Sacerdotibus, potéſtque ab iis tolli: ac niſi adſit, inualida eſt abſolutio, ex *Trid. ſeſſ. 14. cap. 7.* Eſt autem duplex: Ordinaria, & Delegata. Ordinaria eſt, quam habent ij, qui ex vi proprij officij curam animarum habent vt Papa, Epiſcopus, Parochus (huc reuocantur Archiepiſcopi, erga ſubditos ſuorum Epiſcoporum, tunc tantùm, quãdo actu viſitant) Archipresbyteri Archidiaconi, Prælati religionum, Vicarius perpetuus Epiſcopi, vel etiam Parochi. Delegata dicitur, quæ legitimè datur ab habente ordinariam; idque vel tacitè, vel expreſsè, vt à Papa pro tota Eccleſia, ab Epiſcopo pro diœceſi, à Parocho pro Parochia: hoc diſcrimine, quod Papa poſſit dare inuitis Epiſcopis & Parochis, non contrà. Ac licèt exterior iuriſdictio exſpiret morte delegantis, non tamen hæc interior, niſi ſucceſſor reuocet, vt docet *Sanch. Suar. Nauar. Côn.* contra *Syluest. & Vaſq. vid. Layman. cap. 10. num. 22.* Porrò huiuſmodi poteſtatem delegatam abſoluendi quemcumque, à quibuſcumque peccatis, in articulo ſeu periculo mortis, (hæc enim pro eodem ſumuntur in iure, vt *v. Dian p. 3. tr. 4. R. 57. 71. & 72.*) habet ex iure communi quiuis Sacerdos, etiam excommunicatus & degradatus, ſi alius deſit: quod addo, quia præſente Parocho, vel proprio Sacerdote, id non poſſe, docet *Vaſq. Bon. Con. Regin. &c. commun.* licet contrarium

proba

probabile putet *Dian.p.1.t.5.R.5.*& *p.4.t.4.R.167.* ex *Angl.Henriq.Comit.* & *Sa*, confirmatque *Tamb. de exped.conf.l.3.c.7.* Ex conſuetudine, quiuis toleratus abſoluere poteſt à venialibus, & mortalibus aliàs confeſſis. Ex Priuilegio, religioſi Mendicantes, quoſvis fideles abſoluere poſſunt, iuxta tenorem ſuorum priuilegiorum. Ex conceſſione Ordinarij directa, quicunque Sacerdos approbatus, cui id ille committit. Denique ex indirectis, qui audit eum, qui habet poteſtatem eligendi Confeſſarium, quales ſunt. 1. Ex iure, Epiſcopi omnes, etſi ſint tantùm titulares; item ſuperiores Epiſcopis, vt Archiepiſcopi, &c. item Prælati iis inferiores exempti, vt Abbas exemptus, (non tamen Abbatiſſa) Generalis, Prouincialis, Prior, (ſaluis tamen priuilegiis ordinum) *vide Diana p.4. tract.4.R.1.& 2.* 2. Ex conſuetudine, Cardinales, (qui etiam domeſticis de Confeſſore prouidere poſſunt) item Paſtores imò multis locis, etiam cæteri Sacerdotes ſæculares, vt docet *Valent. Sa, Suarez. diſt.27.ſ.3.* (Religioſi tamen tenentur eligere tales, quales illis permittunt ſtatuta) item Reges & Principes, (quorum tamen priuilegium ad familiam non extenditur) denique domeſtici Pontificis. 3. Ab homine eam habent, quibus ſiue Pontifex, ſiue Epiſcopus, ſiue Parochus conceſſit. *Vnde reſolues.*

1. Qui habet poteſtatem delegatam, non poteſt eam ſubdelegare alteri, cùm diuerſa ſit poteſtas vtendi iuriſdictione, & eam delegandi Eccipitur 1. niſi hoc ipſum conceſſum ſit 2. niſi ſit delegatus ad vniuerſitatem cauſarum, vt v.g. ſi cui committeretur officium Parochi abſentis, vel minoremnis: talis enim aliqua exercitia iuriſdictionis, alteri ex præſumpta voluntate Ordinarij ſubdelegare poſſet, non tamen integrum officium. *vide Layman.hic lib.5.t.6.*

2. Cùm iuriſdictio reſpiciat ſubditos, exerceri in eos poteſt, tam à delegato, quàm ordinario, quocumque loco fuerit, vt docet *Sanch. Henriq. Suar. in 3.p.t.4.d.28.ſeſſ.1.& 7.*& alij.

3 Probabile eſt, quòd abſolutus in articulo mor-

tis

tis,non teneatur ſe poſtea ſiſtere ſuperiori, vel alteri pro reſeruatis,) niſi hæc habeant annexam cēſuram) vt docet *Nauar. Suar. Merc. Fill. t. 7. cap. 10. q. 6. n. 288. Bon. d. 5. q. 7. p. 1. n. 13.* quia directè abſolutus fuit, contra *Hurt. v. Dian. p. 4. t. 4. R. 199.*

4. Improbitas aut inſcitia proprij Sacerdotis, non dat iuriſdictionem alteri, ideoque tali caſu expectandum eſt, aut ad ſuperiorem recurrendum. Si tamen ignorantia eſſet tanta, vt confeſſio illi facta foret inualida, aut illicitè, neque eſſet alius priuilegiatus, aut habens iuriſdictionem, licere alteri confiteri, docet *Nauar. Vaſq. in 3. p. t. 4. q. 93. art. 2. dub. 3. Hurt. d. 10. dif. 15. v. Dian. p. 4. tr. 4. R. 201.* & *p. 8. t. 1. R. 86.* ex *Cap. Placuit, de pœnit. diſt. 6.* Idem licere, quando quis proprio non poteſt confiteri ſine graui periculo, docet *Tol. Sylu. & Medin.* qui idem conceſſit, quando proprius non vult, aut non poteſt audire, vel iniuſtè negat facultatem confitendi alteri, v.g. Parochus concubinæ. *Dian. p. 3. t. 4. R. 79.* ex *Henr.* & *aliis* 4. Verùm iſta communiter refutantur ab aliis.

5. Etſi grauiter peccare poſſit proprius, ſi neget ſuis facultatem adeundi alterum, modò præſumere poſſit eos iuſtè petere: ſi tamen iniuſtè neget, probabilius videtur, eos inualidè ab alio abſolui, vt docet *Sotus. Suar. Laym.* etſi non improbabiliter, *Sylu. Henriq. Mai. Palud. Richard. Tol. & Dian. p. 3. t. 4. Reſol. 77.* putent, quòd validè, præſertim ſi ſine periculo ſalutis, famæ, vel ſimili, non liceat ſuo proprio.

6. Cùm iuriſdictio acquiratur ratione domicilij, vel quaſi domicilij, vel etiam actualis habitationis; hinc ij, qui duobus locis habent domicilium, vel quaſi, poſſunt vtrobique abſolui, vt ſcholares, milites, mercatores: item vagi & peregrini poſſunt abſolui à Parocho loci, in quo verſantur. *v. Laym. hic Vaſq. &c.*

7. Validè abſoluit is, qui audit confeſſiones, præſente vel ſciente, & non contradicente Ordinario, v.g. Epiſcopo, vel Parocho, cui conſtet cum aliunde non habere iuriſdictionem: quia tunc præſumitur tacitè eam dare: ſufficit enim, vt rectè docet *Fill.*

&

& Fagund.prac.2.l.7.c.2. facultas interpretatiua,& præſumpta; modò præſumptio fundetur in ſignis, quæ indicent conſenſum præſentem, vt ſit in caſu poſito, (vti etiam v.g. ſi Parochus, qui iam abſens eſt, aliàs ſignificauerit id ſibi gratum eſſe) nam exiſtimatio de futuro conſenſu, vel ratihabitione, quòd ſcilicet quando reſciuerit, futurus ſit contentus,non ſufficit;quia conſenſus futurus non dat iuriſdictionem pro tempore præſente, quo datur abſolutio *v.Dian.p.3.t.4. Reſ.68. Sanch. de mat.l.3. d.35. Bec.Con.*qui addit,peccare, ſi de conſenſu dubitans incipiat audire.

8. Peccat, qui abſoluit cum iuriſdictione dubia niſi neceſſitas vrgeat:qualis eſt v.g. quia pœnitens diu non eſt confeſſus,vel debet communicare, nec alius adeſt; tunc enim licitè abſoluit cum conditione hac, ſi poſſum & cum onere(etſi *Salas in 2. tr.8.d.1.*hoc onus non agnoſcat)aliàs iterum confitendi habenti iuriſdictionem certam. Expedit autem tunc veniale aliquod adiicere, à quo directè, & à cæteris indirectè ſaltem abſoluatur. Ita *Regin.Suar.Côn.d.8.dub.6. num.43.* Quòd ſi tamen ex probabili ratione dubium reſoluat, (nimirum habere ſe iuriſdictionem) etſi cum formidine oppoſiti,abſolutè abſoluere, vt docet *Suar. & Prap. Card. de Lugo d. 19. numer. 49.* tum quia tunc practicè & moraliter eſt certus; tum quia Papa eo caſu dat facultatem, vti & in ſequentibus caſibus. 1. Quando communi errore, verbi gratia ob titulum coloratum,putatur aliquis eſſe Paſtor,ſeu habere iuriſdictionem, qui non eſt, ob cenſuram,vel alium defectum, *Bonac.5. ou.5.ſ.2.p.3. numer.11. Dian.p.3.t.4. R.22.* Quod etiam,ſi deſit titulus coloratus,probabile eſſe docet *Dian. p.3.t. 4.R.122.* ex *Pontio, Molfeſ. & Sanct.* Item *p.2. t. miſc. R.43.* ſi quis bona fide tali confiteatur: verùm id communiter ab aliis negatur. 2. Cùm quis ex conſuetudine, præſcriptione, aut bona fide, abſoluit,aut neſcit poteſtatem ſuam reuocatam, vt habet. *Syl. Nauar. Henriq. Mald.in 2.p. quaſt.19. art.5. Sayrh. 1. mor. lib.1. cap.9. numer.35. Sal. Vaſq. vid. Dian. p.1. tit.13. Reſ.1.* 3. Quando ſecundum probabilem

lem ſententiam iudicatur quis habere iuriſdictionem & Sacerdos ſequitur fauorabilem. *Bon. l. c.* Quia quando communis eſt error Eccleſia dat iuriſdictionem, propter publicam vtilitatem. *v. Suar. Dian. ll. cc. Card. de Lugo d. 19. n. 28.*

9. Nemo tenetur vnquam Parocho confiteri, ne quidem in Paſchate. *Lugo d. 19. ſ. 2 n. 28. &c.* cum *Dian. p. 8. t. 1. R* 88. Quare Parochi fruſtra nolunt vt Parochiani confiteantur Mendicantibus, etiam in Paſchate, cùm habeant priuilegium pro omnibus Chriſti fidelibus. *Suar. Côn Henr. Regin. Zerola c. 15. q. 3. & communiter* apud *Bon. d. 4. q. 1. ſ. 2. p. vlt.* adeò vt qui docent, confeſſos Regularibus, etiam in Paſchate, teneri iterum eadem confiteri ſuo Parocho, fiant ſuſpecti de hæreſi. *Dian. p. 4. tit. 8. R. 102.* & *alij.* Vi tamen huius priuilegij, non poſſunt abſoluere eos religioſos, aut religioſas, qui non habent facultatem extra ſuum ordinem confitendi, vt ex communi notat *Rodriq. & Comp. priuil. Societatis V. abſolutio* §. 1. & ex his *Laym. hic.* Quia priuilegio generali non cenſetur derogari conſuetudini, vel ſtatuto particulari, niſi id exprimatur. Vſus tamen fert, vt regulares peregrinantes, ex præſumpta voluntate ſuperiorum, ſi Ordinis ſocium non habeant, à quouis alio etiam ſæculari, abſoluantur, exceptis reſeruatis: in quæ ſi religioſi Societatis extra domicilium incidant, videant, ordinationes Præp. Generalium *c. 6. num. 6.* & *Laym. hic.*

10. Quòd ſi Superiores Regularium Monialibus ſibi ſubiectis (idem eſt de Monialibus ſubiectis Epiſcopo) non concedant aliquoties anno alium Confeſſarium, poteſt & tenetur illis eum dare Epiſcopus, quod ſi nec is faciat, ipſæ eligere poſſunt *Quintan. t. 3. ſ. 26.* ex *Declaratione Cardinalium* apud *Barboſ.*

DVBIVM IV.

Quid ſit reſeruatio Caſuum, & quis habeat poteſtatem reſeruandi, & abſoluendi ab iis?

Reſp. 1. Reſeruatio hæc, eſt negatio iuriſdictionis circa aliquod peccatum. Ac certum eſt in Eccleſia poteſtatem eſſe, quædam peccata reſeruandi, à quibus

bus inferiores Confeſſarij non poſſint abſoluere, vt ſic ſubditi meliùs dirigantur, & abſterreantur à peccatis, quorum difficilem remiſſionem vident, quanquam niſi graues cauſæ ſint, non debeat quiuis, neque qui poteſt, quiduis facilè reſeruare, neque difficulter veniam dare abſoluendi à reſeruatis, ne alioqui cedat in deſtructionem quod debebat in ædificationem. Porrò etſi quiuis ordinarius poteſtatem habet reſeruandi, in Parochis tamen conſuetudo eam abrogauit. *v. Suar. d.30.ſ.5. C. de Lugo d.15.ſ.6.§.3.* Vnde reſolues.

1. Cùm non ſit obligatio confitendi venialia, ea fruſtra reſeruantur, (etſi fortaſſe poſſint ſaltem à Papa,) ideoque ſola mortalia, eáque non niſi externa grauiora, opere conſummata, prudenter reſeruantur. Vnde *Clemens VIII.* ſtatuit vt Prælati religionum, ſiquidem velint, vndecim tantum caſus reſeruare poſſint, nec plures ſine conſenſu Capituli generalis pro totâ religione, vel Capituli prouincialis pro prouinciâ. Quòd tamen de culpa tantùm, & non cenſuris intelligendum eſt: poteſt enim Prælatus aliquid præcipere, ſub excommunicatione ſibi reſeruatâ. Caſus autem *Clementis* ſunt ſubſequentes.

1. Apoſtaſia à religione, etiam retento habitu. 2. Nocturna ac furtiua è monaſterio egreſſio 3. Veneficia, incantationes, & ſortilegia. 4. Proprietas contra votum paupertatis, quæ ſit peccatum mortale. 5. Furtum mortale de rebus monaſterij. 6. Lapſus carnis voluntarius opere conſummatus. 7. Iuramentum falſum in iudicio legitimo. 8. Procuratio, conſilium, vel auxilium, ad abortum fœtus animati, etiam affectu non ſecuto. 9. Occiſio vel vulneratio, ſeu grauis percuſſio cuiuſcunque perſonæ. 10. Falſificatio manùs, vel ſigilli officialium monaſterij. 11. Malitioſum impedimentum, retardatio, aut apertio litterarum à ſuperioribus ad inferiores, vel contrà.

2. Is, qui confitetur reſeruatum, mittendus eſt ad ſuperiorem, (ſuadebit tamen charitas, imò aliquando coget, vt ipſe Confeſſarius tacitâ perſonâ & caſu à ſuperiore veniam petat abſoluendi.)

Digitized by Google

Quòd ſi ſuperior adiri non poſſit, & ſit cauſa vrgens, v g. timor infamiæ, vel ſcandali, ex omiſſione confeſſionis, vel communionis, tunc poteſt inferior abſoluere à reſeruatis, cum onere, vt pœnitens ſe poſtea ſuperiori ſiſtat. Quod etiam verum eſt, quamuis caſus cenſuram reſeruatam annexam habeat. Porrò eo caſu peccata non reſeruata tantùm confiteri, ſufficere putant probabiliter *Sotus, Corduba, & Gab. Anton. Palaus. Dian. tom. 2. t. 4. R. 104.* & *Card. de Lugo d. 4. de Euch. n. 86.* non improbat. *D. Thom.* tamen *Suar. & alij commun.* docent omnia eſſe confitenda: quod tutius eſt.

3. Si Superior iniuſtè neget facultatem abſoluendi à reſeruato, poſſe ab alio Confeſſario, etiam directè abſolui, affirmat *Henriq. & Dian. p. 2. tit. 4. R. 29.* eſſe probabile. Sed rectiùs negat *Laym. l. 3. tr. 6. c. 13. Card. de Lugo d. 20. n. 188.*

4. Peccant Superiores 1. ſi ſine cauſa difficiles ſe præbeant in concedendis licentiis pro abſolutione reſeruatorum. *Quintan. t. 3. ſing. 13.* ex *Fagun. Côn.* & *aliis* 10. Etſi ex negatione timeatur graue ſubditi detrimentum, peccant contra charitatem & iuſtitiam. *Lugo, Dian. p. 6. t. 6. R. 56.*

5. Si Superior Confeſſario Regularium ad hoc deputato neget facultatem abſoluendi, Confeſſarius autem iudicet debere concedi, poteſt is pro iſta vice abſoluere. *Auerſa q. 17. ſect. 5. Card. de Lugo d. 20. ſ. 4.* referens ſic declaraſſe *Clementem VIII.* haberiq́ue in quarto tomo Bullarij, Bullâ 26. *Vrbani VIII. & Quintan. t. 3. ſ. 11.* dicens non eſſe dubium ea de re: additque ex *aliis* 7. probabile eſſe, idem poſſe, ſi viro Religioſo, pio, docto & prudenti (licèt non ex deſignatis de facto) neget. *Dian. p. 3. t. 2. R. 126. p. 6. t. 6. R. 56.* & *p. 9. t. 3. R. 15.* ex *Pellizario* (qui vult idem eſſe, ſi pœnitens ipſe petat) & *aliis.* Imò *Quintan. l. 6.* cenſet probabile, quod idem fieri poſſit, ſi Superior adiri nequeat, & vrgeat tempus celebrationis, vel communionis, v. g. quia ſine nota non poteſt abſtinere, cùm alij omnes communicent. *Ibid.* ex *Trullen. & aliis* 6. Denique *Dian. p. 3. t. 2. R. 26.* notat ex *Suar. de Relig. tom. 4. l. 2. c. 19.* Regulares ſemel ſine licentia ſuorum Superiorum poſſe abſolui à reſeruatis.

6. Ni

Digitized by Google

6. Nihilominùs certum eſt,poſſe aliquando Superiorem iuſtis de cauſis negare facultatem,& cogere ſubditum,vt ad ſe veniat.*C.Lugo loc.c.* Nam ſi ex caſu reſeruato graue ſcandalum vel damnum communitatis timeatur,poteſt Superior negare abſolutionem, donec pœnitens per ſe , vel Confeſſarium Superiori det ſufficientem notitiam ad illud euitandum : aliàs non eſt ſatis tutus,nec diſpoſitus ad abſolutionem.Quare ſi Confeſſarius eo caſu vrgeat abſolutionem , debet is attendere vt pœnitens obligationi ſuæ ſatisfaciat in adhibendo remedio communi malo , vel damno , ſi ſit eius periculum: quia niſi hoc faciat, non poteſt abſolui, non ex defectu iuriſdictionis,ſed quia non eſt diſpoſitus. Ad hoc tamen requiritur , vt & obligatio pœnitentis certa ſit,& alia remedia adhiberi non poſſint.*Suar. tom.4.de Rel.l.8.c.5.n.10.*

7.Peregrinus quoad reſeruationẽ,iudicandus eſt iuxta diœceſin,in qua verſatur:in qua quæ reſeruata ſint,diſcãt Paſtores ex Agendis,aut cõſuetudine.

8. Superior auditis ſolis reſeruatis, poteſt ab iis abſoluere,& reliqua inferiori committere, ex cauſa vrgente : qualis tamen non eſt multitudo negotiorum,vt docet *Suar. Fernand. & Fill.* ſed alia grauior;tùm quia etiam occupatiſſimus poteſt dare facultatem adeundi alterum,cum onere poſtea comparendi ; tum quia integritas confeſſionis eſt de iure diuino.

9. Qui à ſuperiore abſolutus eſt à reſeruatis, poteſt ab iiſdem poſtea abſolui à quouis ; quia non ſunt amplius materia neceſſaria Confeſſionis.

10. Qui bonâ fide confitetur,neſciens ſuum caſum eſſe reſeruatum , vel Sacerdotem carere poteſtate circa illum valide quidem abſoluitur , cum onere tamen comparendi.*Præp.*Similiter ſi Confeſſarius probabiliter credit non eſſe reſeruatum(eſto reuera ſit)valet abſolutio. *Leſſ.Dian.p.9.t.9.R.29.*

11. Qui confitens habenti poteſtatem ordinariam,delegatámve in reſeruata,oblitus eſt inculpabiliter reſeruatũ,poteſt illum poſtea cõfiteri etiam inferiori & abſolui. Quod etiam valet (ſaltem ſi prior habuerit poteſtatem ordinariam) etiãſi prior

 abſo-

abſolutio ob indiſpoſitionem, vel alium defectum pœnitentis, inualida fuiſſet. Ratio, quia is intendit abſoluere quantum potuit; ergo ſaltem ſuſtulit reſeruationem, quod fieri potuit abſque Sacramento, *v. Præp. in 3. p. q. 9. d. 4. num. 24. Marat. tom. 3. d. 30. ſ. 3. Dian. p. 4. t. 4. R. 124.*

Reſp. 2. A reſeruatis abſoluere poteſt, 1. Ipſe reſeruans. 2. Eius in ſpirituali iuriſdictione ſuperior. 3. Cui ipſe delegauit. 4. Sacerdos inferior, quando ſuperior adiri non poteſt, v. g. à reſeruatis Papæ, abſoluere poteſt Epiſcopus eos, qui Romam ire non poſſunt.

Reſp. 3. Extra periculum mortis, de quo *v. dicta dubio ſuperiore)* nullus inferior per ſe, & directè, abſoluere poteſt, niſi ex iure vel priuilegio concedatur.

Dicitur 1. *Per ſe:* quia de indirecta, & per accidens, colligitur ex dictis.

Dicitur 2. *Niſi, &c.* quia à caſibus Papalibus abſoluere poteſt Epiſcopus, per ſe, vel Vicariũ, quando ſunt occulti, vt docet *Nau. c. 27.* Vnde reſolues.

Mendicantes ex vi iuris communis non poſſunt abſoluere à reſeruatis Epiſcopo; quia vt ſic non habent poteſtatem maiorem Parochis: & priuilegium, quod circa hoc habuerunt, ſublatum eſt decreto Vrbani VIII. Anno 1628. Excipit tamen *Auerſa* cum *Dian. p. 8. t. 7. R. 71.* eos caſus, qui Epiſcopis à iure tantùm reſeruantur. Imò *Quintan. to. 1. t. 3. ſ. 14.* affirmat, Regulares adhuc poſſe abſoluere ſicut ante decretum, eò quòd hoc in Prouinciis non ſit promulgatum, quod *Dian. p. 9. t. 6. R. 51.* non audet probare, niſi ad Epiſcopum non pateat recurſus; tunc enim ab ipſis reſeruatis poſſe abſoluere, ſicut poſſent à Papæ reſeruatis. *Gran. Dian. p. 5. t. 14. R. 58.* v. etiam *Præpoſ. q. 19. d. 1.*

Reſp. 4. Si Confeſſarius dubitet, an pœnitens lapſus in mortale reſeruatum, ſi quidem dubiũ ſit poſitiuum, poteſt (ſequendo opinionem probabilem, & iudicando probabiliter non eſſe reſeruatum) abſoluere. Si verò dubium ſit negatiuum poſſe abſoluere negant aliqui, vt *Arin. Cord. &c.* Probabiliùs affirmant *Suar. Fill. Henriq. Hurt. Bon. C. de Lugo a. 20. ſ. 2.*

DVBIVM V.

Quod ſit Officium, & obligatio Confeſſarij ?

Reſp. 1. Munus Confeſſarij eſt abſoluere diſpoſitum, & non alium; item curare rectitudinem iſtius iudicij, præſertim quando cœptum eſt; & reos iuuare, ac monere, cum prudentia tamen Ratio primi ne ſit iniurius pœnitenti. Ratio ſecundi, ne fiat ſacrilegus. Ratio tertij eſt eadem; & quia debet curare vt abſolutio ſit efficax. *Vnde reſolues.*

1. Etſi interdum vtiliter differatur abſolutio etiam eius, qui poteſt licitè abſolui: id tamen rarò, nec ferè niſi de pœnitentis conſenſu faciendum, quia poteſt vergere in graue eius periculum, vel damnum, *v. Dian. p. 1. t. 4. R. 35.*

2. Abſoluendus eſt, qui adhæret ſententiæ probabili; quia eſt diſpoſitus.

3. Moraliter ei conſtare debet de bona diſpoſitione pœnitentis: aliàs abſoluẽdo peccabit mortaliter.

4. Non licet abſoluere. 1. Qui nullam præbet materiam: qualis tamen non eſt, qui poſt abſolutionem mox confitetur, cuius erat oblitus. 2. Qui cùm poſſit, non eſt paratus reſtituere, & proximas peccandi occaſiones fugere, *v. Nauar. cap. 15. Suar. d. 32. ſ. 2.* 3. Ignorantem ea, quæ omnes ſcire tenentur, v. g. decem præcepta, & quæ ad fructuoſam confeſſionem & communionem ſpectant: vnde talis communiter priùs eſt inſtruendus, vel aliò mittendus ad inſtructionem *v ſuprà l. 1. t. 1. c. 1.*

5. Rudiores ordinariè iuuandi ſunt, niſi ſint incapaces inſtructionis; vel ob pœnitentium multitudinem fieri non poſſit, nec videatur expedire, vt dimittantur; vel ſint peregrini, qui mox communicare, & abire debeant: tunc enim, ſi alioqui bonâ fide agunt, & temporis anguſtiæ, vel pœnitentium multitudo, longum examen, vel inſtructionem non permittat, ſufficere aliquando integritatem formalem, docet *Laym. c. 13. n. 10.* quâ ſcilicet, auditis aliquibus peccatis, abſoluatur, cum onere redeundi ad confeſſionem pleniorem.

6. Si Confeſſarius notet pœnitentem ignorare

aliqua neceſſaria ad hoc ſacramentum, tenetur eum inſtruere & admonere officij, quantum fieri poteſt; v. g. ſi neſciat illa, quæ neceſſitate medij ſunt ad ſalutem neceſſaria, debet ea docere; item obligatos ad ponendum odium, ad reſtitutionem honoris, famæ, aut bonorum, aut ad occaſionem peccatorum tollendam, aut admouenda, vel reparanda ſcandala, aliáve damna, quæ intulit; aut ad corripiendos delinquentes, iuuandos indigentes, ad denuncianda delicta, vel delinquentes in præiudicium communitatis vel innocentium, & denique ſi quam cenſuram incurrerit,&c. tenetur ea de re monere,& hortari ad ſatisfactionem, quam ſi recuſent, negare abſolutionem: quia alioqui ſe ipſorum criminum participem, & ſacrilegij reum faciet, *Anerſa q.16.ſ.12.*

7. Tenetur monere eum, qui ex ignorantia vincibili, & mortaliter culpabili, eſt in malo ſtatu; quia aliàs nec ipſi, nec Sacramento conſulet, cùm pœnitens ſit indiſpoſitus. Si verò ignorantia ſit inuincibilis, v.g. ſi bonâ fide, teneat rem alienam aut ſit matrimonio irrito, tenetur quidem monere & inſtruere, quando ſperatur fructus, nec timentur incommoda grauiora: quæ ſi prudenter metuantur, aut fructus non ſperetur, non tenetur, imò non poteſt; (excipit *C. de Lugo de pœn. d. 22. num* 24. niſi ſilentium officiat bono communi) quia debet bonum pœnitentis procurare, ac conſequenter licitè etiam ſuadet, vt ſecundùm ſuam ignorantiam operetur, v.g. Caiæ, vt reddat debitum Titio, quem inuincibiliter credit ſuum eſſe maritum, cùm non ſit. *v. Sanch. l. 2. de mat. d.* 38. Nec obſtare etiamſi ſit in præiudicium tertij particularis, ait *C. Lugo, & Tambur. de exped. conf. l. c. cap.* 4. Hic ſi Confeſſor præuideat pœnitentem non reſtituturum, ſi ipſi detegatur nullitatio tituli, quem pro ſe eſſe putet, non eſſe illi talem nullitatem à Confeſſario non interrogato detegendam. Quòd ſi tamen pœnitens ipſe dubitet, ac roget, tenetur dicere veritatem, (quia tacere, eſſet errorem approbare) prudenter tamen non plus dicendo, quàm rogatur, v. g. ſi roget Titius, an poſt votum ſimplex caſtitatis matrimonium

nium contractum valeat, poſſitque ac teneatur reddere debitum, reſpondeas, quòd ſic, tacendo obligationem non petendi debiti. *v. Lay.* hic, & *Card.de Lugo l.c.*

8. Quando Confeſſarij Principum, Prælatorum, aliorumque Magnatum ſciunt ipſos non ſatisfacere officio, v.g. circa collationem Beneficiorum, electionem miniſtrorum, ſubditorum gubernationem, circa eleemoſynas ex bonis Eccleſiaſticis faciendas, &c. regulariter tenetur Confeſſarius monere pœnitentem de ſua obligatione: aliàs ſi abſoluit, ſuis humeris peccata illa imponit, & cœcus cœcum ducens, ambo in foueam inferni cadunt. Ratio, quia in talibus raro eſt ignorantia inuincibilis: rarò item contingit, vt illa ſecum non adferant ſcandalum in ſubditis, æſtimantibus illa licere; vel certe non afferant damnum commune. Si tamen videat ignorantiam eſſe inuincibilem, neque ex illa ſequi ſcandalum, aut damnum commune; contrà verò admonitionem fore in maius malum pœnitentis, aut allaturam ſcandala vel incommoda, poteſt, ſecundum paulò antè dicta diſſimulare niſi interragetur. Ita *Card.de Lugo d.22.n.37.*

9. Si etiam pœnitens teneretur (licet ſub peccato mortali) ad aliquid adeò difficile vt non crederetur tunc æquò animo accepturus, & alia vice melius ſuſcepturus, poſſet prudens Confeſſor tunc illum relinquere in bona fide excuſante à peccato & monitionem differre in tempus opportunius, ne territus à confeſſione abſtineat, grauiuſque detrimentum incurrat. *Tambur. c.14. C. Lugo d. 22.ſ.2. num.27.*

10. Minùs recte diſpoſitus excitandus eſt ad dolorem, & propoſitum emendationis, propoſitâ peccati fœditate, bonitate Dei, & periculo damnationis, &c. Item remedia opportune præſcribenda contra peccata futura.

Reſp. 2. Vt Confeſſarius licitè hoc Sacramentum adminiſtret, debet eſſe in gratiâ, alioqui peccabit mortaliter: itē debet eſſe talis, vt per hoc nō exponatur proximo periculo peccandi mortaliter. Pars prior conſtat ex dictis *de ſacr. in gen.* An verò audiens

audiens plures vna quaſi vice morali, tot numero peccata committat, alij negant,vt *Rodriq.*alij affirmant, vt *Bon.* hîc. Pars poſterior patet. Vnde reſoluitur hic Caſus.

Confeſſor conſcius ſibi peccati mortalis, tenetur antequam audiat, vel ſaltem abſoluat pœnitentem,ipſe confiteri,vel conteri de ſuo peccato.Si tamen vocatus improuiſo ad moribundum recolligere ſe tam ſubito non poſſit ad contritionem eliciendam(vel bona fide putet ſe elicuiſſe)non peccat abſoluendo.*Prep.Lugo.Tamb.l.3.c.2.§.3.*

Reſp.3.Si malè abſoluit,committendo defectum eſſentialem,v.g. ſi non protulit formam,vel abſoluit à reſeruatis, vel non ſubditum, tenetur inducere ad repetendam confeſſionem, ſi ſine ſcandalo infamia, fractione ſigilli, & nocumento ſuo poſſit: ſi minùs; non tenetur. Si non abſoluit à cenſura, poteſt ab eadem (ſi, vel quando habuerit poteſtatem abſoluere abſentem. *Bon.de cenſ. in communi, d.1.q.3.p.6.*ex *Suar.Fill.tr.11.c.10.q.6. Regin. Nau. Rodriq.*

Si non interrogauit ſufficienter numerum, ſpeciem,vel alias circumſtantias, regulariter ad nihil tenetur, niſi ad pœnitentiam agendam: monere enim extra confeſſionem non debet,cùm iudicium ſit finitum. Si tamen redeat ad confeſſionem idem pœnitens debet moneri de defectu commiſſo; quia alioqui hæc confeſſio non erit integra, cùm quædam non ſit debitè confeſſus.

Dixi, *ſi non interrogauit:* quia ſi poſitiuè dixit, non teneri confiteri numerum, ſpecies, &c. debet monere ſi ſine graui ſcandalo, & detrimento poteſt; quia eſt cauſa, quòd alter præceptum graue (ſcilicet confitendi illa peccata) violet. *Card. de Lugo d.22.ſ.3.*

Si neglexit monere de reſtitutione, moneat, ſi quidem commodè poteſt; (vel in confeſſione, vel extra obtenta priùs ab ipſo venia; ea verò negata ad nihil vltra teneri docet *Tam. l.3. c.8.* ex *Sanch.* contra *Sua.*) quia tenetur ex charitate:ſi non commodè poteſt,Deo commendet.*Lay.l.5.t.6.c.9.Hen. Sua.Sy. Mercer.in 3.p. q.a.1. Dian.p.4. R.98. & p.3. t.4.*

Digitized by Google

t.4. R. 109. Quòd ſi tamen (ex graui ſeu mortali culpa, contra ius alterius dixiſſet, eum non teneri ad reſtitutionem, vel aliter, (v.g. opinionem falſam perſuadendo) eſſet cauſa efficax cur non reſtituat, vel aliunde detrimentum accipiat ipſe, vel alius; tenetur ipſemet reſtituere niſi moneat tempeſtiuè priuſquam pœnitens fiat impotens; quia actione ſuâ fuit iniuſta cauſa damni. Si verò ſine graui culpa id fecit, tenetur nihilominus monere pœnitentem, ſi cõmodè poteſt; alioqui ipſe obligabitur, ſicut caſu priore. Si non commodè poteſt excuſabitur, *v. Suar. Cõn. d.8. d.17. Bon. Dian. t.1 t. miſc. R.1. C. de Lugo d.22. ſ.3. 61.* & ſuprà *l.3 t.5. c.2. d.1. a.2. caſu* 12.

Quæres. Quæ & quanta ſit obligatio Confeſſarij audiendi pœnitentes?

Reſp. 1. Quiuis Sacerdos (etiam ſimplex, quando non eſt alius paratus) tenetur in extrema neceſſitate, v. g. in periculo mortis audire & abſoluere volentem confiteri. Ratio eſt lex charitatis.

Reſp. 2. Parochus, & quiuis Sacerdos curatus tenetur audire confeſſionem ſui ſubditi non tantum in caſu neceſſitatis, aut præcepto confeſſionis vrgente, ſed etiam (ſaltem per ſe vel alium) quoties pœnitens id rationabiliter petit; v.g. ſi ſit in graui aliqua difficultate ſpirituali, vel velit promereri Iubilæum, &c. Quia tenetur eius bonum ſpirituale promouere. *Suar. Vaſq. Lugo, &c.* Si tamen nimis frequenter, vel intempeſtiuè peteret, excuſaretur. *Auerſa. q.36. ſ.11.* Quòd ſi etiam ſemel tantùm, vel bis negaret, aut differret, non peccaturum grauiter, ob leuitatem materiæ, docet *Suar.* contra *Bon.* admittique *Auerſa l. c.* ſi non petat ex vrgenti occaſionem v.g. ſolemnis feſti, &c.

Reſp. 3. Quotieſcumque pœnitens ex mera deuotione vult confiteri, Parochum teneri illum audire contra *Sylu. Reg &c.* docet *Azor, Suar. Cõn. Bon. Molſ. Lugo, &c.* Sed rectè limitat *Auerſ. l. cit.* ſi non adſint alij Confeſſarij delegati, & Parochus legitimè impediatur.

Reſp. 4 Reliqui Sacerdotes, per ſe loquendo non tenentur audire confeſſiones, ſi tamen audire cœperint, tenentur abſoluere, niſi quid obſtet, neque

Circa quæ omnia notantur hæc tria.

Primò, ſufficere, ſi ea ſciat mediocriter, ita vt ſaltem norit prudenter de omnibus dubitare, & doctiores ſe, vel libros conſulere.

Secundò, maiorem minorémve requiri, ac ſufficere ſcientiam, pro diuerſitate locorum, & pœnitentium. *Bon. d. 5. q. 7. p. 4. §. 2.*

Tertiò, grauiter peccare tum eum, qui ſine ſufficienti ſcientia huic muneri ſe ingerit: tum eum, qui talem ſine neceſſitate conſtituit, aut cùm poſſit corrigere, tolerat. *Lay. lib. 5. c. 13. Bon. l. c. Card. de Lugo.* Vnde reſolues.

1. Si pœnitens aduertat, Sacerdotem non percipere peccati grauitatem, tenetur illum monere ſe peccaſſe mortaliter.

2. Qui ſciens prudens confitetur ei, quem ſcit ſuam conſcientiam diiudicare non poſſe, tenetur confeſſionem repetere apud peritiorem: quia grauiter peccauit ſic confitendo.

Reſp. 3. Prudentia requiritur, tum in inſtructione, monitione, curatione pœnitentis; tum in interrogatione. Et quidem ſi prudenter iudicet integrè eſſe confeſſum, v. g. quia bene inſtructus poteſt, & ſolet adhibere diligentiam debitam, non tenetur quicquam interrogare; aliàs tenetur, vt habet cõmunis. (*Dian.* tamen *p. 2. t. 15. R. 7.* ex *Nau.* & *Valero* negat eſſe mortale, non examinare aliquam circumſtantiam ex obliuione. *v.* etiam *Card. de Lugo d. 22.*) quia tanquam Iudex debet curare integritatem iudicij, & tanquam medicus, vt morbi & vulnera perfectè detegantur: cauendo interim, 1. Ne examen ſit curioſum, de non neceſſariis, vnde Cõfeſſarij exiſtimatio, Sacramenti dignitas, & pœnitentis profectus minuatur. 2. Ne ſit indiſcretum, vt v. g de iis, quæ moraliter certum eſt à tali non ſolere committi; vel ex quibus diſcat peccare pœnitens, vel de inuerecundis inuerecundè, vel de numero nimis anxie, ſi ex dictis probabiliter æſtimari poſſit. 3. Ne ſit intempeſtiuum; & ſinatur priùs ſe explicare quantùm poteſt, ne importunitate terreatur. Quòd verò quidam monent, expedire vt pœnitens inter confitendum non interrumpatur

id

id *Card. de Lugo d.22. num.15.* vniuerſim non probat, præſertim, ſi confeſſio, non ſit breuis; quia facilè aliqua excidunt è memoriâ. *Vnde reſolues.*

1. Si Sacerdos aduertat, pœnitentem, etiam poſt ſufficientem diligentiam, peccatum aliquod, aut circumſtantiam neceſſariam, omittere, probabilius ac verius eſt, per ſe loquendo, teneri interrogare etſi negat *Sa, T. Confeſſor,* & *Medin.* docens, ſi diligenter examinatâ conſcientiâ, vnius ſit oblitus, non teneri Confeſſarium illud reuocare in memoriam, niſi cedat in damnum proximi: quod *Vaſq. q.93. dub.7. n.* 3. videtur dicere eſſe probabile: verùm alij reiiciunt. *v. Card. de Lugo d.22.*

2. Etſi Confeſſarius, cui euidenter conſtat peccatum pœnitentis, quod tamen ipſe negat, non debeat illum abſoluere; quando verò ex aliorum relatione, vel ſuſpicione id habet, ſtandum ſit pœnitentis confeſſione, cui in hoc foro, tam pro, quàm contra ſe fides habetur. (*Sua. tom 4. d. 32. ſ.3. Fagund. p.2. l.6. c.4. n.*38. citati à *Dian. p.3. t.4. R.*105. in vtroque tamen caſu prudentis Confeſſarij eſt. 1. Cautè & à longè, tum propius interrogare. 2. Si nihilominus neget: prudenter iudicare, an non potuerit obliuiſci, vel confeſſus eſſe alteri, vel putare non eſſe peccatum, vel ſimili de cauſa excuſari, ita vt debeat abſolui. *Dian. l. c.* ex *Syl*u. *Nauar. Tol. &c.* 3. Si peccatum illud norit ex confeſſione complicis, non ita illâ ſcientiâ, niſi in genere, quærendo an non aliud conſcientiam grauet, & excitando ad maiorem contritionem, ob periculum indirectæ reuelationis; aut etſi complex dederit veniam ob periculum ſcandali. *vid. Laym. c.*14.

3. Interrogationes in materia caſtitatis, debent eſſe paucæ, & cautæ, ne vel occaſionem det inueſtigandi, aut traducendi confeſſionem, aut ignorantem doceat, aut offendat, aut ſe vel illum periculo exponat. Ac ſi hæc timeat, potius pati debet aliquid deeſſe integritati materiali. Et quidem ſi in hac materia negantur cogitationes, non opus eſt progredi ad opera: rudiores tamen cogitationes negant, verba & opera rogati fatentur; quòd illas non æquè agnoſcant aut aduertant. *vid. Laym.*
hic

Digitized by Google

hic cap. 13. *Côn.d.* 7. *dub.* 7. *Fagund. Prac.* 4. *l.* 4. *c.* 2. *Dian.p.* 3 *t.* 4. *R.* 99.

CAPVT III.

De Adiunctis Pœnitentia.

DVBIVM I.

Quid ſit ſigillum confeſſionis, & qui ad illud teneantur?

RESp.1. Sigillum hoc eſt obligatio iuris diuini ſtrictiſſima in omni caſu, etiam quo integri regni ſalus periclitaretur, ad tacendum, etiam poſt mortem pœnitentis dicta in confeſſione (id eſt, in ordine ad abſolutionem ſacramentalem) omnia, quorum reuelatio Sacramentum redderet oneroſum, vel odioſum. *Vnde reſolues.*

1. Violatio huius ſigilli duplicem habet malitiam, Sacrilegij contra reuerentiam Sacramento debitam, & iniuſtitiæ, ex pacto virtuali inter pœnitentem & Confeſſarium de ſecreto iſto ſeruando omni caſu. *Dian.p.* 5. *tom.* 11. *R.* 2. ex *Fagund. Kelliſon.* &c. Neque hic datur paruitas materiæ. *Diana, p.* 5. *t.* 5. *R.* 8. ex *Malder. Baldel.* &c.

2. Non inducitur hæc obligatio. 1. Per confeſſionem factam fictè, v.g. ad furandum, illudendum, vel Sacerdotem peruertendum, etſi hoc caſu adhuc prudenter tacendum ſit. *v. Dian.p.* 5. *t.* 11. *R.* 26. 2. Si quis extra confeſſionem accipiat aliquid ſub ſigillo confeſſionis? quia tantùm eſt obligatio ſecreti naturalis, grauior aut leuior, pro rei exigentia.

3. Non frangitur ſigillum 1. Si in genere dicas, Titium tibi confeſſum eſſe venialia, aut eſſe probum, innocentem; modò non dicas in iis circumſtantiis, ex quibus colligi poſſit, alios eſſe nocentes, vel confeſſos mortalia. 2. Si dicas N. tibi eſſe confeſſum, etſi in certis circumſtantiis hoc quoque periculoſum ſit. *Lay. c.* 14. *n.* 21. Imò ſi pœnitens verbo vel facto, (v.g. clàm accedendo) ſignificauerit ſe nolle ſciri quòd ſit confeſſus, Confeſſarium reuelare ſigillum volunt *Regin. Nauar.* & *Mercer.* apud *Dian.p.* 5. *t.* 11. *R.* 47. Quia pœnitens confitendo Confeſſario extraordinario veniret in ſuſpicionem grauioris criminis, quod *Tamb. in append. c.* 3. dubiè

dubiè confirmat, aſſerens, ſe veteri ne talis accedat ad fractionem ſigilli. 3. Si peccata ita referas, vt moraliter loquendo, perſona innoteſcere non poſſit; neque communitas aliqua etiam parua infametur, vt quòd ibi talia vitia regnant *vide Dian. p.* 2. *t.* 15. *R.* 13. id enim eſſet contra ſigillum. Vnde *Turrian.* apud. *Dian. p,* 5. *t.* 11. *R.* 5. & *Tamb. in append. cap.* 3. reprehendunt Superiorem localem, qui Prouinciali fortè dicat, in ſua domo ſæpe poſtulari licentiam abſoluendi à reſeruatis: quia poteſt redundare in ignominiam & damnum domûs, etſi idem *Tambur. c.* 4. *num.* 2. dicat probabile eſſe, quòd non ſit contra ſigillum, ſi dictæ licentiæ petitæ fuerint extra confeſſionem. 4. Si vtaris notitiâ extra confeſſionem acquiſita, imò ipſum peccatum, quod aliunde tibi innotuit, aperias modo nullam circumſtantiam ex ſola confeſſione notam; nec certiùs referas, quàm extra confeſſionem noſti: quo in caſu opus eſt magna cautela, & tutiſſimum eſt ſilere. *Lay c.* 14. *n.* 16.

4. Quando plures v.g. ſtudioſi vel aulici, &c. tenentur ferre teſtimonium confeſſionis, Confeſſarium teneri id dare, etiam iis, quos non abſoluit, docet *Côn. diſp* 9. *dub.* 1. *Fagund.* & *Dian. p.* 5. *t.* 11. *R.* 22. tum ne id negando prodat aliquo modo ſigillum & pœnitentem: tum quia dando non mentitur, cùm tantùm teſtetur, eſſe confeſſum. Verùm *Bon. d.* 5. *q.* 6. *ſ.* 5. *p* 4. & *C. de Lugo d.* 23. *ſect.* 3. docent tali ſchedam negare, non eſſe contra ſigillum, (idemque concedit *Auerſ. q.* 18. *ſ.* 2. ſi non conſtet pœnitẽtem acceſſiſſe hunc Confeſſarium) tum quia nihil dicit, ſed tantùm non approbat teſtimonio poſitiuo cõfeſſionem, ad quod non tenetur; nec quidquam facit ex quo poſſint cognoſci delicta pœnitentis: tum quia aliàs via aperiretur fraudibus, & multi improbi Parochos in Paſchate deciperent: tũ quia poteſt eſſe conſuetudo, vt ſcribatur, abſolutũ eſſe quod falſum erit ſi ſcribat; & ſi omittat, ſigillũ franget; tum quia ſcandaloſum erit & iniquum, publicæ meretrici perſeueranti (vti & occulto peccatori, ſic pallianti ſuam iniquitatem) teſtimonium darè confeſſionis: neque Confeſſario imputandum erit, quòd eum poſitiuè non defendat.

5. Sub

5. Sub ſigillum cadunt. 1. Omnia peccata pœnitentis, tam futura, quàm præterita: (ſiquidem hæc animo ſe accuſandi ſint manifeſtata: ſecùs ſi per modum ſimplicis narrationis, vel vt Confeſſarium ad ſimile peccatum induceret. *Dian. p.* 5 *t.* 11 *R.* 25. ex *Suar. & aliis* 8.) ideoque peccat mortaliter, qui ſiue directè, ſiue indirectè aperit aliquod veniale in particulari, etiam leue Titij; quia materia ſigilli paruitatem non habet, vt eſt omnium fere ſententia apud *Dian. p.* 5. *t.* 5. *R.* 8. & *Tambur. in append. cap.* 8. vel qui in genere dicit, eum ſibi confeſſum eſſe aliquod mortale, vel caſum reſeruatum, vel excommunicationem, vel non abſolutum ob indiſpoſitionem. Imò Confeſſorem, qui dicat abſolutè, Ego Petrum non abſolui, frangere ſigillum dicit *Dian. p.* 5. *t.* 11. *R.* 42. ex *Suar. & alij* 9. 2. Etiam peccata complicis, ſiue prudenter ſiue imprudenter detecti. *Suar. Vaſq. &c. commun.* apud *Dian. p.* 3. *t.* 4. *R.* 111. An verò liceat interrogare de complice, ad eius correctionem faciendam, illamque ex licentia pœnitentis facere, affirmat *Suar. & Fagund.* contra *Bon. Lorcam, Nugnum, & alios Thomiſtas, v. Dian. p.* 4. *t.* 4. *Reſ.* 113. *Card. de Lugo d.* 16. *n.* 426. vbi docet, poſſe aliquando pœnitentem à Confeſſario obligari, & cogi ad manifeſtandum complicem extra confeſſionem. 3. Pœnitentia impoſita ſi grauis ſit, hoc eſt, quæ conſueuit iniungi pro mortali (qualis nunc eſſet, ait *Dian. punct.* 5. *t.* 11. *R.* 31. Corona B. V. non verò Miſerere) *Auerſa q.* 18. *ſ.* 6. 4. Peccatorum circumſtantiæ, quas taceri pœnitentia intereſt, etſi dictæ ſint poſt abſolutionem, v. g. ſi ſpurius ſacros Ordines ſuſceperit. ſi nobilitatē iactauerit, &c. Bona verò pœnitentis, & cætera impertinentia, quæ per accidens interponũtur, nec odium Sacramento pariunt, v. g. propoſitũ religionis, vel matrimonij, ſæpe quidem (ſi nimirũ pœnitens ea tecta velit) ſub obligationem ſecreti naturalis, non tamen ſacramentalis, cadunt. Excipit *Tam. & Còn* niſi pœnitens talia dixerit in ordine ad explicanda peccata: tunc enim ſigillo ſacramentali claudi tenent, cum *Dian. p.* 5 *. t.* 11. *R.* 5. Idē de virtutibus & vitiis affirmat *Gran.* contra *Reg. & Mald.* apud

Dian.

Dian.l.c. R.30. de defectibus naturalibus (v.g. illegitimè natum eſſe) & de vitiis occultis corporis, *Conin. Hurt.* & *Kolliſon.* contra *Gran. Mald. &c.* qui ea ſub ſigillum cadere abſolutè aiunt apud *Dian.loc.c.*R.29.Item de iis quæ alios concernunt, & tamen peccata non ſunt, *Mald.* & *Dian.loc. cit.*R. 38. Denique de ſcrupulis, (contra *Cônin.* & *Gran.* qui eos ſigillo claudi abſolutè affirmant, & contra *Marchant.* qui abſolutè negat) idem tenet *C. Lugo*, nimirum ſi pœnitens ſcrupuloſitatem confiteatur, aut ad declaranda peccata vel conſcientiam afferat, ait cadere ſub ſigillum; quia eſt in obliquo ſaltem materia confeſſionis. Secùs, ſi non cognoſcatur ex pœnitentis relatione ſed videatur, & percipiatur, v.g. ex modo confitendi. Idem dicit de aliis defectibus naturalibus, v. g. quòd ſit blæſus, rudis, hebetis ingenij, &c. Et ſic excuſat Confeſſarium, qui de pœnitente dixit, quòd impertinentiis & næniis caput ſibi frangat. *v.d.23.ſect.3. num. 60. Gran.* tamen id improbat, & *Cônin.* apud *Dian.p.5.t.11.* R.50. ait eſſe periculoſum, & poſſe facilè frangi ſigillum indirectè. Denique *Tamb. in app. cap.* 3. doctrinæ iſti nequidem vt probabili acquieſcit, atque eam à *Dian.loc.cit.* immeritò vocari communem, cui *Gran. Hurt. Palaus, Bauny, &c.* refragantur; aliterque limitans ipſe ait: ſi iſti defectus, v. g. eſſe blæſum, rudem, ſcrupuloſum, &c. ſint paſſim noti, non cadere ſub ſigillum; ſecùs, ſi ſint ignoti: quia confeſſio immunis eſſe debet ab omni odio.

Reſp. 2. ad ſigillum tenentur omnes, ad quos quomodocumque notitia ſacramentalis confeſſionis peruenit: qualis eſt 1 Confeſſarius, qui ſi de auditis in confeſſione rogetur, poteſt negare, etiam ſi opus eſt, cum iuramento, ſubintelligendo, quòd poſſit dicere, vel potiùs (vt dicit *Card. Lugo d.23.*) quòd ſciat ſcientiâ vtili, ad reſpondendum interroganti extra confeſſionem, excipit *Henr.* & *Grenad.* cum *Dian.p.5.t.11.* R.43. niſi ex illa negatione ſequeretur confeſſionem non fuiſſe integram: v.g. ſi de publica meretrice rogaretur, an non eſſet confeſſa fornicationem: tunc enim declinando directam

rectam reſponſionem dicendum eſſe; illam confeſſam eſſe peccata ſua, & ſe functum officio ſuo.) Imò ſi peccatum ſuum ſaluo ſigillo non poſſit confiteri, debet omittere, quia ſigillum ſtrictiùs obligat, quàm integritas confeſſionis. 2. Superior cui ſe ſiſtit abſolutus à reſeruato, vel à quo petitur licentia abſoluendi à reſeruato *Suar. C. de Lugo, &c.* contra *Henriq. Vaſq. Côn. & Palaum.* qui ſecreto tantùm naturali teneri volunt. 3. Interpres. 4. Qui furtiuè, vel caſu aliquid audit, licet inculpatè. 5. Omnes, quibus aliquid ſacrilegè reuelatum eſt: vnde de hoc nec inter ſe colloqui poſſunt. 6. Laicus, qui pro Sacerdote eſt habitus 7. Doctor, vel alius, qui cum venia pœnitentis conſulitur, vt habet communior ſententia, contra *Vaſq. vide Dian. part. 2. tract. 15. Reſol. 15.* 8. Qui alterius rudis confeſſionem ſcripſit. 9. Qui ſcriptam inuenit ac legit, vt docet *Rodriq. Fagund. Mald. &c.* apud *Dian. part. 3. tract. 4. R. 112.* & *p. 5. tit. 11. R. 27.* contra *Suar. Bonac. & Layman.* quorum ſententia probabilis. Iuxta quam, etſi talis teneatur ſecreto naturali, peccetque mortaliter, ſi grauia ac diffamantia vulget: ſecùs tamen, ſi ſciens leuia tantùm eſſe, ea legat ex curioſitate. Vnde conſequenter in caſu grauiſſimæ neceſſitatis, talem confeſſionem ſcriptam liceret reuelare, (excipit *Card. de Lugo*, niſi tamen per ſcripturam voluerit confiteri vt mutus, vel petere facultatem abſoluendi à caſu reſeruato. *vid. d. 23. num 48.*) 10. Etiam ſecundùm aliquos, ipſe pœnitens. Verùm probabilius eſt, eum tantùm teneri ſecreto naturali, ratione materiæ, ſi ea id requirat, tacere audita à confeſſario. *v. Laym. Dian. p. 5. t. 11. R. 8.* Vnde reſolues.

1. Extra confeſſionem, cum licentia pœnitentis poteſt agi de auditis in confeſſione ſiue cum ipſomet, ſiue cum quocumque alio, etſi periculoſum ſit. *D. Thom. Suar. Prap. Tann. &c.* Circa quam licentiam requiritur 1. vt ſit formalis & expreſſa: nam præſumpta, tacita, interpretatiua, virtualis, (etiam in bonum ipſiuſmet pœnitentis) non ſufficit. *Fagund. p. 2. l. 6. Tann. Mald. & cæteri DD. communiter.* 2. Vt ſit libera ac ſpontanea, non vi, iniu-

riâ

riâ, dolo, vel per preces importunas extorta, vel etiam per metum reuerentialem ipſius Confeſſarij obtenta. *Henriq. Fagund. l. c. Dian. p. 5. t. 11. R. 10. & 24.* 3. Non reuocata non pœnitentem pro libitu, etiam ſine cauſa, eam reuocare ſemper poſſe, docet *Fagund. & Dian. ll. cc.* 4. Non opus eſſe, vt habeatur in ſcripto, *Suar. Fagund. ll. cc.* Imò ſi dubium ſit, an Confeſſor cum licentia locutus fuerit, Sacerdoti potiùs quàm pœnitenti credendum, ex *Graff.* & *Henriq.* affirmat *Dian. l. c. R. 4.* vel etiam quàm hæredibus; v. g. ſi ex licentia defuncti reuelet reſtitutionem ab iis faciendam. *Tann. & Mald.* qui tamen monet, eo caſu non eſſe dicendum, eam deberi ex delicto, ſed ſolùm quod talibus tantùm dari voluerit, ſatiuſque ſuaderi moribundis, vt talia ſecreto codicillo hæredibus iniungant. *vide Dian l. c. R. 32.* 5. Perinde eſſe, ſiue, ea licentia detur verbo, ſiue facto quod quidem æquiualet expreſsé conceſſioni; v. g. ſi pœnitens extra confeſſionem incipiat loqui cum Confeſſario de dictis in confeſſione: tunc enim poſſe hunc proſequi docet *Auerſa q. 18. ſ. 7. Tamb. in app. c. 2.* ex *Bon.*

2 Frangitur ſigillum, ſi cum pœnitente, extra confeſſionem, ſine eius venia, agas de auditis in confeſſione, aut ea te ſcire oſtendas. Quod verum putat *Sanc. 7.* contra *Suar. & Laym.* etiamſi cum eo tractare velles de eſſentiali errore in ea commiſſo, quem illi ſignificare, ſine eius venia, non licere, docet *Regin. Fagund. Bonac. & alij* contra *Filliuc. Turrian. &c.* apud *Dian. p. 3. t. 4. Reſ. 87.* Dixi, *extra*; quia intra confeſſionem poteſt fieri mentio præcedentium, vt patet ex praxi confeſſariorum, qui ob recidiuam arguunt, & abſolutionem aliquando negant. Ita *Henriq. Prapoſ. Gran. Mald. &c.* apud *Dian. p. 5. t. 11. R. 20.* vbi ipſe cum *Fagund.* negat id licere ſine expreſſa licentia pœnitentis, niſi de iis, quæ is iterum confitetur vel ſaltem tangit. *v. Dian. l. c. & p. 2. tr. 1. miſc n. 12. & p. 9. tr. 12. R. 18.*

2. Frangit ſigillum, qui dicit ſe in tali monaſterio audiuiſſe graue peccatum, tametſi non nominet perſonam. *Dian. p. 5. t. 11. R. 35.* & *alij* 3 cum *Malder.* Additque grauiter peccare eum, qui dicit in hoc

vel

Digitized by Google

el iſto Ordine Religioſo hoc vel illud peccatum uiſſe admiſſum quod ex ſola confeſſione nouit, mò nec de ciuitate vel certo loco, quo quis confeſſiones audiuit, licere dicere, quòd grauia fiant, vel talia & talia peccata committi ſoleant (niſi id aliunde conſtet) docet. *Hurt. Kelliſ. & Mald.* apud *Dian. l. c.* R. 35. quia poteſt redundare in grauamen & infamiam ipſius communitatis, & fortè etiam ciuium in particulari, quando ciuitas non eſt ampla, & pœnitentes ſuſpecti; atque adeò confeſſio fieret illis odioſa, *v. Dia. l. c. & R. 36.* vbi cum *Mald.* docet Confeſſarium, qui paucos habet pœnitentes ſibi ſubditos, (v. g. Moniales huius Monaſterij) ſcandalum dare, ſi coram illis concionetur de vitiis auditis in confeſſione: quia confeſſæ facilè ſuffunduntur pudore.

4. Notitia in ſola confeſſione accepta, nullo caſu vti licet, ſi periculum ſit reuelationis, ſaltem indirectè. Verùm ſi nullum ſit periculum, vt vel pœnitens, vel vſus ſcientiæ innoteſcat, etſi probabile ſit, licere vti ad alterius gubernationem, v. g negando ſuffragium ei, quem ex ſola confeſſione ſcit indignum eſſe, vel claudendo oſtium, per quod quis noctu ingreditur ad peccandum: item cognita proditione futura, monendo de diligenti cuſtodia: impediendo clam matrimonium, quando ſcitur impedimentum, vt docet *Vaſq. Henriq. Nauar. &c.* Contrarium tamen verius videtur, quod docet *Fumus, Sanch. Cõn. Laym. Dian. p. 3. t. 4. R. 76. & p. 5. t. 11. R. 3.* & alij; quia hæc doctrina poſſet pœnitentem abſterrere à confeſſione. Et quidem ſuperioribus religionum talis gubernandi modus prohibitus eſt, Anno 1594. cùm in Societate Iesv iam antè idem ſtatutum eſſet, prohibitumque contrarium docere, *v. Dian. p 4. t. 4. R. 202.* Contrà verò ad ſui ipſius gubernationem licere tali caſu ea ſcientia vti, videri probabilius, v. g. abſtinendo à calice, in quo ſcitur eſſe venenum, deflectendo à ſilua, in qua paratam ſibi mortem ſciat ex vnius latronis confeſſione, docet *Sylu. Henrinq. Cõnin. Laym. hic cap. 15.* contra *Suar. Dian. p. 5. d. 11. R. 46.* Excipit *Card. Lugo*, niſi actio, vel omiſſio.

Con

Confeſſarij inducat notitiam peccati, vel damnum afferat confitenti, contra *Côn. di. 9. du. 4. &c.* qui putat licere, etſi inde mors pœnitenti immineret à ſociis inferenda. *v. l. c. n.* 108.

5. Denique facere aliquid ex quo ſoli pœnitenti innoteſcere poſſit, id fieri ex notitia confeſſionis, eſſe contra ſigillum negat *D. Thom. Bon. Sot. Vaſq. &c.* affirmat *Sylu. Valent. Côn. Dian. p. 3. t. 4. R. 46.* Idque confirmat *Fag. Gran. Lugo, & Auerſ. q.* 18. *ſ.* 8. ſi tale ſit, quod pœnitenti ruborem, vel moleſtiam afferat, v. g. ſi vultum ei auſteriorem oſtenderet, vel eum declinaret; ſecus ſi ei ſit gratum, vel ſaltem confeſſionem odioſam, aut difficiliorem non reddat; v. g. ſi audiſſet eum ad indignationem, aut odium prouocatum, vel in tentationem incidiſſe ex certo facto; vel dicto ipſius Confeſſarij, indeque ipſe à talibus factis, vel dictis abſtineat, &c.

DVBIVM II.

Quale ſit præceptum, & quæ obligatio Confeſſionis?

Reſp. Præceptum confitendi, tùm Diuinum, tùm Eccleſiaſticum, ſub mortali obligat omnes, ac ſolos baptizatos, qui habent mortale: illud in articulo mortis; hoc verò poſtquam ad annos diſcretionis peruenerint; & ſimul vt confiteantur proprio Sacerdoti vel alteri, cum eius venia, ſemel in anno; computando ab vna confeſsione ad aliam, vt quidam docent vel ab initio Ianuarij ad finem Decembris, vt habet communior; vel denique à paſchate ad paſcha, vt conſuetudo ferè obtinuit, propter communionem. *Suar. d.* 35. *ſ.* 2. *Vaſq.* 90. *a.* 2. *C. de Lugo d.* 15. *ſ.* 3. 4. 6. & 7. *Côn. d.* 5. *dub.* 6. Vnde reſolues.

1. Tenentur hoc præcepto, 1. Hæretici & Apoſtatæ, pueri doli capaces, ſaltem poſt ſeptennium, *vid. Dian. p. 4. tr. 3. Reſol.* 52. *C. de Lugo l. c. ſ. 7. num* 144. & 149. 2. Ingrediens periculoſam nauigationem, vel conflictum.

3. Mulier tenera primùm paritura, vel quæ ſolet habere partus difficiles. 4. Reus morti adiudicatus. 5. Qui ſigna habet mortis naturalis.

2. Im

2. Improbabile eſt, quod docet *Sa, V. Confeſſio.* Eccleſiam non obligare ante pubertatem; cùm anni diſcretionis citiùs attingantur,& conſtet moraliter peccari poſſe, ſub annum nonum, vel decimum, imò ante. Vnde ſi talis puer, craſſo ſaltem modò, videatur cognoſcere,Deum per hoc vel illud offendi, oſtendatque dolorem, & propoſitum, ac præcipua fidei myſteria cognoſcat, debet abſolui: ſecùs tamen, ſi non notetur ſufficiens vſus rationis: ſi verò dubium ſit poteſt, (imò in articulo mortis debet) abſolui ſub conditione. *vid. Laym. lib.5.tr.6.c.5.Dian.p.4 t.4.R.53.& Card. de Lugo loc. cit.& d.17. n.22.* vbi docet etiam extra articulum mortis, & obligationem præcepti, talem eſſe ſub conditione abſoluendum, ne gratia ſacramentali priuetur.

3. Non obligatur qui tantum habet venialia,etſi conſuetudo habeat,& cogi etiam quiſque poſſit, vt in paſchate ſaltem ſe ſiſtat Paſtori,vt cum reliquis eum ad communionem admittat; ad quod Paſtor tenetur, ſi alter dicat, ſe mortalis culpæ non eſſe conſcium.*Suar.d.36.l.2.&c.communiter.*

4. Probabile eſt; eum,qui vno anno,ſiue cum, ſiue ſine culpa ſua, non ſatisfecit præcepto, teneri adhuc quamprimum poteſt, anno ſequente: quia terminus non apponitur, ad finiendam, ſed ad non differendam obligationem. Ac proinde talem toties peccare mortaliter, quoties oblatam occaſionem negligit vt docet *Bon. d.4. q.5.ſ.2. Suar. Vaſq. Card.de Lugo l.c.n.176.* contra *Syluеſt. Valent. Laym. Dian.&c.* qui dicunt perſeuerare in vno eodemque peccato.

5. Satisfaciunt ij, qui confitentur Mendicantibus, etiam in Paſchate; quia hi habent facultatem à Sacerdote propriiſſimo omnium fidelium, & Paſtore Paſtorum. Ita *communiter omnes* contra *Gloſſatorem, & Auctorem Parochiani obedientis* contra quos *vid. in Reſponſis Franciſci Fontani, editis Viennæ Auſtriæ Anno* 1644. allegatam auctoritatem duorum Conciliorum Generalium, Viennenſis & Tridentini, 20. Pontificum, 50. Doctorum & præter totius orbis conſenſum, multo-

rum

Digitized by Google

nis in Cœna Domini veteri exuſto,ſi tamen nouum haberi non poſſit,licet vti antiquo.*Lay.l.c.*& ſi hoc non ſufficiat, aliud conſecratum, vel in neceſſitate non conſecratum, (in minore tamen quantitate quàm vetus eſt) addere. Etſi *Dian.p.6.t.6. R.*44.ex *Leſſ.*& *aliis* 4. dicat contrarium habere praxin Eccleſiæ, vt ſcilicet paulatim & per vices(ſi ita requirat neceſſitas propter copiam infirmorum)longè etiam maior quantitas addatur, quàm ab Epiſcopo fuerit conſecrata initio, *Bonacin. d.7.quæſt.*1. *num.*8.ex *Poſſeuino.*

2. Materia proxima, eſt vnctio certarum partium corporis, ac ſaltem quinque ſenſuum; vel ſi mutilati ſint,vicinarum partium, facta à Sacerdote non ſimpliciter neceſſariò, contactu immediato manus, nam peſte graſſante poteſt vti virga oblonga oleo tincta, quam poſtea comburat, *Sylu. Chapeauill. Dian.v. Dian.p.*3.*t.*4.*Reſ.*167. Quidam etiam Doctores putant, vnam tantùm vnctionem eſſe de eſſentia Sacramenti, ideoque in periculo peſtis, & ſimili neceſſitate, ſufficere vnum tantùm organum magis obuium, vel potiùs caput, quod in eo ſenſus maximè vigeant, vngere dicendo: *Per iſtam. &c. quicquid deliquiſti per viſum, auditum,guſtum,odoratum tactum, &c.* Et quidem pro hac ſententia citantur varia Paſtoralia, Agendæ, & Doctor Louan.*Syluius in* 3.*part. q.*32. *art.*2. *Laym. lib.* 5.*tr.*8. *cap.*3. qui eam non omnino improbabilem, *Tann. & Marchant. in Horto Paſtorum*, qui omnino probabilem,& in praxi vſitatam. *Dian. part.*3. *t.*4. *Reſ.*168. qui in praxi tutam dicit, citanſque pro ea *p.*8. *t.*1. *R.*21. *Gran. Amic. Auerſam.* affirmat Pontificem id poſſe permittere, & denique *Eſcob.* (citans *Becanum c.*25. *q.*7. *num.* 6.) & *Barboſa in Triden ſeſſ.*14.*cap.*1.id permittit,Verùm cùm alij Doctores cummuniter repugnent, tutius ſaltem erit(quod ſuadet *Lay.& Dia.ll.cc.*) eo caſu vnum oculum,aurem,manum,narem, & os velociter ſine crucis forma vngere, dicendo vnicam formam, complectentem reliquas. Illud verò certius eſt, pedes aut renes inungere, non eſſe eſſentiale, imò quoad renes,nõ eſt decẽs,præſertim in fœminis,& viris

viris religioſis, ideóque omitti ſolet. *Henriq. Sà, Tolet. Suar. Bellarm. cap. 10. in fine.*

3. De eſſentia huius Sacramenti eſt, 1. vt organa 5. ſenſuum quæ inunguntur nominentur. *Palaus t. 4. t. 26. Auerſa ſ. 4. &c. communit.* Licèt *Dia. p. 8. t. 7. R. 56.* ex *Regin.* contrarium cenſeat probabile; imò ad valorem ſufficere, ſi inter vngendum omnes ſenſus, dicas: Per iſtas ſanctas vnctiones indulgeat tibi. 2. Verba illa: *Per hanc ſanctam vinctionem,* etſi *Palaus l. c.* dicat valere, ſi tantùm omittas τὸ ſanctam. 3. Verba deprecatiua: *Indulgeat tibi Deus.* Hinc formam imperatiuam, v. g. *Per hanc.* &c. *remittatur tibi, quicquid.* &c. non valere, dicit *Palaus l. c. Dian. loc. cit.*

4. Hoc Sacramentum tantùm dandum eſt morti propinquis, ex morbo, vulnere, partu, vel ſenectute; quia hi ſoli ſunt infirmi. Quòd ſi morbo liberati rurſus periclitentur, iterandum eſt; & quidem in diuturnis morbis, quoties erit periculum nouum neque expectandum, (ſub graui culpa, *Quintan. t. 5. ſ. 9.*) donec ſenſibus careant, vel omninò ſint deſperati. In dubio verò de vita, detur ſub conditione, *Laym. l. c.* ex *S. Thom. Sylu. Suar. d. 40.*

5. Si conferatur infirmo communi morbo, ſiue non grauiter vel periculosè laboranti, non eſt validum *Suar. Palaus, Gran. Amic. & comm.* Ac licèt *Leſſ. Vigers & Quint.* contrarium putent probabile; concedunt tamen ſic inunctum iterum inungendum eſſe (etiam in eodem modo) quando periculosè laborare cœperit, ob mutatum ſtatum infirmitatis, additque *Quint.* mortaliter peccatum fuiſſe. *v. Quint. t. 5. ſ. 7. Dian. p. 9. t. 6. R. 45.*

6. Ad Sacramentum hoc cum fructu recipiendum, in eo qui rationis eſt compos, & conſcius peccati mortalis (ſi non cõfiteatur) requiritur contritio ſaltem exiſtimata; neque ſufficit attritio. *Bon. d. 7. q. vn. p. 5. n. 2.* ex *Regin. l. 28. c. vlt. a. 73.* Ordinariè autem, niſi obſtet cauſa rationabilis, v. g. ſi ob vomitum communicare non poſſit) præmittenda eſt confeſſio & communio, ob Eccleſiæ conſuetudinem, quæ vnctionem tanquam minùs neceſſariam ad ſalutem poſtponit. *v. Bon. l. c. n. 13.* Licet autem

per

Digitized by Google

per ſe loquendo confeſſio non neceſſario præmittatur, cùm per contritionem ſe diſponere poſſit; per accidens tamen requiri poteſt, v.g. ſi poſt viaticum peccaſſet mortaliter, & timeretur poſt vnctionem defuturum tempus confeſſioni: tunc enim priùs audiendus & abſoluendus eſſet; quia ſacramenta magis neceſſaria tali caſu priùs ſumenda ſunt, *Fill. Barboſ. Dian. p.5.t 3.R.92.*

7. Pueris habentibus ſufficientem rationis vſum ad peccandum, tametſi ſacram Euchariſtiam non recipiant, non rectè negatur Extrema Vnctio, cùm inde nonnumquam ſalus ipſorum dependere poſſit. *Suar. 3.p.t.3.d.70.ſ.1. Graſ. Angl. Zamb.* apud *Lay. l.5.c.8. cap.4. n.2.* qui Parochos quorumdam locorum excuſat, per conſuetudinem toleratam ab Epiſcopis, ſi non dent pueris ante annum 14. vel 15. excepto caſu neceſſitatis, quo puer, quem rationis vſum conſecutum eſſe conſtet, aliud Sacramentum ante mortem ſuſcipere non poſſit, *v. Chapeauill. c.5. q.17.* Ac licet Parochus in confeſſione cognouerit, puerum numquam actualiter peccaſſe, debere tamen illum inungere, contra *Nugn. & Sancium* docet *Suar. Regin. Fill. Côn. &c.* cum *Dian. p.3.l.4.R.161.* Si verò dubium ſit, an puer vſum rationis habeat, vngendus eſt ſub conditione. *Diana p.5.t.3.R.65. & Sanc. Zamb. & Lugo.*

5. Miniſter, eſt ſolus Sacerdos proprius, ſiue Paſtor; ſine cuius venia ſi extra neceſſitatem alius det, validum quidem eſt, ſed grauiter peccat. *Syl. Sotus, Côn. d.9. num.28.* & religioſus incurrit excommunicationem Papalem. *Suar. Regin. l.13.n.40.* Poſſe tamen Regulares hoc Sacramentum (vti & Viaticum) in articulo mortis ſuis familiaribus miniſtrare docet *Dian. p.5.t.3.R.52.* ex *Mancino. &c.* In neceſſitate verò, vt ſi Paſtor abſit, vel dare nolit, nec ſuperior poſſit adiri pro petendâ licentiâ, licitè miniſtrat quiuis non excommunicatus, aut ſuſpenſus, (etiam Regularis, vt contra *Gauant.* docet *Prapoſ. Henr. Fern. Fran. Diana p.5.t.3. Reſ.82.*) cenſetur enim tunc Papa dare licentiam. *Laym. Regin. Suar. &c. l.c. Dian. R.176.*

6. Sufficit Sacerdos ſine miniſtro, in neceſſitate,

Z nec

nec in ea fœmina adhibenda eſt, quod ſi tamen fiat, veniale eſſe docet *Quint.t.5.ſ.6.* In ea poſſet etiam vnus vnam, alius aliam partem inungere, pronunciando tamen formam illi vnctioni reſpondentem. *Bonac.l.c.&c. commun.* Non tamen poteſt vnus inungere aliquem ſenſum, & alius formam pronunciare: neque vnus vnum oculum, alter alterum. *vid. Dia p.9.t.7. R.56.* Quòd ſi Sacerdos non poſſit progredi, ſupplenda erunt per alium quæ reſtant. *Tan. Prap. Marat.* qui apud *Dia.p.5.t.3.R.87.* non licere etiam alteri vnctiones ab initio repetere, perinde ac ſi prior nullam earum inchoaſſet.

7. Etſi in adminiſtratione huius Sacramenti ſeruanda ſint omnia præſcripta in Rituali, Agenda vel Manuali; mortale tamen non eſſe, adminiſtrare in neceſſitate ſine ſuperpelliceo vel ſtola, docet *Quint.* & *Leand.* conceditque *Amicus.* Et *Dian.p.8. t.1. R.79.* id excuſat ab omni peccato, ſi infirmus non ſit capax alterius Sacramenti, & iſta haberi non poſſint, contra *Suar. Regin. &c.* Imò etiam extra neceſſitatem non eſſe mortale 1. Omittere Pſalmos pœnitentiales, Litanias, & cæteras preces, docet *Palaus & Gran.* Dico, *extra*: quia in neceſſitate graui, v. g. tempore peſtis, vel morte imminente ſtatim vngendus eſt ſine præmiſſis orationibus; quæ tamen poſtea ſupplendæ ſunt, ſi superuiuat infirmus. *Bon.d.7.p.6.n.8.* 2. Deferre ad ægrum vel adminiſtrare ſine lumine. *Lea.* citans *Poſſe. Quint.t.5.ſ.13. Barboſ de Offic. Parochi c.22.* 3. Si ſolus ſine miniſtro adminiſtret: imò hoc in neceſſitate permittunt. *Tolet. Sa, &c. v. Dian.p.9.t.6.R.36.* 4. Si vngat aliter quàm in formam crucis. *Suar. Bec. Laym. v. Dian p.3.t.4.R.178.*

8. Paſtor ratione officij, tenetur ſub mortali, dare iis qui petunt, niſi iuſta cauſa excuſet: etiam tempore peſtis, modò poſſit abſque periculo vitæ; cùm eo enim non teneri, docet *Tann. Dian.p.5.t.3.R.93.* Si peſte infecti ſint confeſſi, poſſe ſine peccato omitti, abſolutè docet idem *Dian. p.3. t.4.R.174.p. 5.t.3.R.93. & 83. & p.8.t.1. R.21.* ex *Villalob. Tan. Amico, Franc. Lugo &c. Sua, Fill. Côn. Bon. Laym. ll. cc.*

Digitized by Google

9. Sacerdos curatus peccat mortaliter,ſi petentem negligat inungere, vel differat cum probabili periculo ne ſine vnctione moriatur æger,(niſi iuſta cauſa excuſet) quia in re graui non præſtat id, ad quod tenetur ex iuſtitia. Alius verò Sacerdos,ſi abſente Parocho licitè & facilè poſſit, tenetur ex charitate,ſed ſub veniali tantùm;niſi tamen ægrotus valdè indigeret, v. g. ſi alioqui ſine omnibus ſacramentis eſſet moriturus, quòd aliud nullum ſuſcipere poſſit: tunc enim quidam grauiorem obligationem agnoſcere videntur. *vid.Dian.p.3.t.4.R.170.Laym.lib.5.t.2.c.7.n.3.*

10. Parocho veſperi timenti ne noctu vocetur ad ægrum, non licet retinere domi ſacrum oleum, vt vocatus poſſit venire expeditiùs. Licèt venialem culpam in eo tantùm agnoſcat *Barboſ.de Par. cap.22.*ex *Poſſeu.*item *Quintan.t.5.ſ.10.*vbi tamen à mortali non audet excuſare eum, qui ſemper domi retineret.

11.Decens eſt,vt ſtupa comburatur:quæ ad ſingulas vnctiones noua adhibenda eſt, niſi aliud habeatur in agenda.*Laym.l.c.Sa.*

Reſp.2. Effectus eius principalis eſt, roborare animam contra tentationes dæmonis in morte. Secundarius eſt,1. delere reliquias peccatorum,2. tollere pœnas reſtantes 3.aliquando etiam ſanitatem corporis conferre,ſi expediat. *S.Thom. Sylu. Suar.d.41.ſ.1.*Vnde reſolues.

Huius Sacramenti non ſunt capaces, 1. Pueri, ante vſum rationis;etſi ſufficiat ea ætas, qua poſſunt peccare.*Nauar.Suar.l.c.*2. Perpetuò amentes: aliis verò delirantibus, ſi antè petiuerint,aut petituri fuiſſent ſi cogitaſſent,aut oſtenderint ſignum doloris, dari poteſt & debet. *Sylu. Henriq. Laym.* Et ſi tales vnctioni reſiſtant,ligandos eſſe,vel fortiter tenendos ait *Zambr.* apud *Dian.p.5.t.3.R.84.* qui cum *Barboſ. de officio Parochi. c. 22.* dicit eſſe neceſſarium,quando phreniticus non poteſt aliud Sacramentum ſuſcipere.

2. Muti,ſurdi,& cæci à natiuitate ſunt capaces, atque adeò debent inungi prope organa ſenſuum quibus carent:etſi exteriùs per illa non peccarint,

potuerunt tamen peccare per interiores potentias, quibus illa reſpondent. *Poſſeu. Nald. Prap. Dian. p.5. t.6. R.11.*

3. Non ſuſcipere hoc Sacramentum, per ſe loquendo, ſeclusóque ſcandalo, & contemptu, non eſt peccatum mortale. *Suar. Laym. Tann. Eſcob. &c.* (multò minùs peccant mortaliter domeſtici, ſi id non procurent.) Veniale tamen eſſe, docet *Côn. di.19 dub.18.* contra *Nungninm. v. Dian. p.3. tit.4. R.170. p.8. t.1. R.58.* & *p.5. t.3. R.97.* vbi notat ex *Tann.* non cenſeri contemnere, qui ſciens prudens omitit tempore apto, & oblatâ commoditate. Contrarium tamen vult *Tolet.* præſertim ſi probabiliter deinceps non ſit futura commoditas.

CAPVT II.
De Sacramento Ordinis.
DVBIVM I.

Quid Ordo, quotuplex, & quæ eius materia?

RESP.1 Ordo eſt Sacramentum, quo traditur poteſtas circa Euchariſtiam ritè adminiſtrandam. Ordines vniuerſum ſunt ſeptem, Oſtiariatus, Lectoratus, Exorciſtatus, Acolythatus, Subdiaconatus, Diaconatus, & Sacerdotium. Quod rurſus eſt duplex, Minus, & Maius, ſiue Epiſcopatus. Vnde quidam octo numerant. Prima verò tonſura non eſt Ordo, niſi latè, ſed tantùm diſpoſitio ad Ordines, per quam quis fit Clericus, & capax Beneficij Eccleſiaſtici, ac priuilegiorum Clericalium. Ex iis tres poſteriores dicuntur Maiores, ſiue ſacri, ob annexum votum ſolemne caſtitatis, etſi ordinatus per grauem metum, vel nimiis blanditiis, & importunitate parentum probabiliter eo non teneatur, niſi ſponte ratificauerit. *Sanch. di.29. Azor. Filliuc. lib.10. cap.4. quæſt.3. Côn. num.150. Bonac. de matr. q.3. p.9.*) reliqui Minores, quos cum *Vaſq.* alij Sacramentum eſſe negant, alij cum *Bellarm. Côn. Filliuc. &c.* communius & probabiliùs affirmant. Et quidem vnam, vel perfectione ac fine, vel vnitate attributionis. *vide Fill. tract.9. cap.1. Bonac. d.8. q.1.*

Reſp.2

Reſp. 2. Materia remota Ordinum, eſt aliquod inſtrumentum, traditum ordinandis, in ſignum poteſtatis ſpiritualis. Proxima eſt eiuſdem traditio & acceptio Cuius contactum phyſicum & immediatum, etſi non eſſe eſſentialem aliqui probabiliter doceant cum *Sa, Henriq. Regin. Laym. Dian. tr. 4. de ſacram. num.* 185. *& aliis*, quos citat: contrarium tamen communius eſt, ac tutius, vt alterâ ſaltem manu tangatur; imò ex præcepto ad ſcrupulum vitandum, vtraque manu; & quidem omnia, v.g. calix cum patena, hæc cum hoſtia, vt docet *Filliuc.* idque ſimul cum prolatione verborum Epiſcopi *vide Laym. lib. 5. t. 9. cap. 5. Bon. d 8. q. 1. punct. 3. v. Dian. p. 8. t. 1. R. 40. & 42.*

Reſp 3. Oſtiarius ordinatur traditione clauium Eccleſiæ; Lector libri lectionum, Exorciſta, libri exorciſmorum; Acolythus ampullarum vacuarum, vel ſaltem vnius, & candelabri cum cereo extincto, quia eius eſt præparare lumen, vinum & aquam ad Miſſam; Subdiaconus traditione calicis vacui, cum vacua patena ſuperpoſita, quia illius eſt hæc ad Miſſam præparare; Diaconus impoſitione manus, & traditione libri Euangeliorum, quia eius eſt cathechiſare, cantare Euangelium & cum facultate Parochi prædicare, baptizare, Euchariſtiam dare, *vide ſuprà.* Sacerdos traditione calicis cum vino, & patena cum pane, additâ formâ quâ datur poteſtas ſacrificandi, deinde impoſitione manus additâ aliâ formâ, quâ datur poteſtas remittendi aliis peccata. *vid. Fill. t. 9. c. 2. Regin. Bon. Dian. p. 3. t. 4. R. 186. 187. & 188. & p. 8. l. c.* Ex dictis reſolues.

1. Poteſt Epiſcopus extra diœceſim ſuis ſubditis conferre primam tonſuram: quia non eſt Ordo. *Bo ac.* & *alij* 4. cum *Diana p. 4. t. 4. R. 143.* contra *San. Barboſa, &c.*.

2. Quando dubium occurrit, an Ordo ſit verè collatus, v.g. quia materia fuit dubia, iterari poteſt & debet ſub conditione. Quandò verò ſunt rationes vtrimque probabiles pro nullitate & validitate ait *Diana p. 5. t. 3. R. 47.* ex *Gran.* poſſe iterari ſub conditione, imò debere, ſi ſit Epiſcopalis vel

Sacerdotalis, v. g. ſi Sacerdos vel Epiſcopus non tetigiſſet vaſa ſacra, aut illud inſtrumentum, in cuius porrectione imprimitur character. Excipit tamen Sacerdotem, qui immediatè tetigit patenam, ſed non hoſtiam. Eum verò, qui non tetigit calicem & patenam, dum forma proferebatur, ſed paulò pòſt, poſſe quidem ad maiorem animi ſui quietem ſub conditione iterum ordinari, non tamen eſſe neceſſarium docet *Card. Lugo, Reſp. mor. l. 1. d.* 35. Rectè autem notat *Dian. l. c.* etiamſi quis timeat ne inualidè ordinatus ſit, aut non recordetur ſe tetigiſſe ſacra vaſa, aut non tetigiſſe imaginetur, non illicò iterandum eſſe ordinem; cùm ſola obliuio vel timor non ſufficiat ad prudens ac rationabile dubium, vel probabilitatem.

Reſp. 4. Epiſcopus non poteſt ordinare ſibi ſubditos, vel ratione originis (ſi ſcilicet in eius diœceſi ſint nati,) vel ratione domicilij, ex voluntate iſthic perpetuò habitandi: vel ratione beneficij in ſua diœceſi exiſtenti *Dian. p. 8. t. 2. R. 8. Laym. Præp. & comm.* Quocumque autem horum modorum ſint ſubditi, licitè eos ordinat, vt habetur in *c. cùm nullus ordin. in* 6. & ex communi. *Henriq. Leſſ. lib. 2. c.* 34. *d.* 19. Vnde reſolues.

1. Qui in vna diœceſi eſt natus, in altera habet domicilium, in tertia beneficium, à quovis trium iſtorum Epiſcoporum poteſt Ordines, vel dimiſſorias accipere. *Præp. q. 1. d. 14. Laym. l. 5. t. 9. c. 9. Dia. p. 8. t. 2. R. 8. & 9.* vbi cum *Auerſa* & *aliis* 3. contra *Barboſ.* dicit, etſi ab vno eorum acceperit Ordinem vnum poſſe alterum ab alio accipere.

2. Poteſt quis ordinari vt originarius, vbi ipſe vel pater eius eſt natus *Barboſ. Zerola, Auerſa,* & *alij* 9. cum *Dian. p. 9. t. 2. R. 12.* Non tamen poteſt ordinari ab Epiſcopo, in cuius diœceſi natus eſt fortuito; v. g. quia mater ibi itineris vel negotiorum causâ degebat: quia non contrahit ibi ciuilitatem originis, ſed vbi parentes domicilium habent, ibi enim natus eſſe cenſetur *Sanch.* & *alij* 8. cum *Dian. p. 8. t. 2. R. 11.* contra *Hurtad.*

3. Qui in diuerſis Epiſcopatibus habet duo domicilia, in quibus æqualiter (etſi nō mathematicè) habi

habitat, poteſt ab vtriuſlibet loci Epiſcopo ordinari; quia vtrique eſt ſubditus ratione domicilij. *Præp. l.c. Sanch. Auerſa, &c.* cum *Diana p.8.t.2.R.14.* eius tamen filius ab illo tantùm, in cuius diœceſi eſt natus. Quòd ſi fortuito extra Vtriuſque diœceſim ſit natus, ab vtrovis poteſt ordinari; quia vterque cenſetur eius Epiſcopus originis, cùm non ſit potior ratio de vno quàm alio. *Præp. Dian, l. c.* Natus autem ex fornicatione, matris potiùs quàm patris domicilium ſequitur. *Præp. Dian. l.c. R.18.*

4. Qui plura habet in diuerſis diœceſibus beneficia, poteſt à quolibet illorum Epiſcoporum ordinari, *Garc. Præp. l.c. &c. Dian p.8.t.2.R.25.*

5. Studioſi qui in vniuerſitate habitant (etiam vltra decennium) animo redeundi in patriam, non contrahunt ibi domicilium, atque adeò ab eius loci Epiſcopo ordinari non poſſunt. Imo ſi iſtic ducant vxorem, nec filij eorum: ſicut enim is non dicitur Epiſcopus domicilij reſpectu patris; ita nec Epiſcopus originis reſpectu prolis, quæ nata fingitur in domicilio patris. *Dian. p.8.t.2.R.15. & 17.*

DVBIVM II.

Quæ requirantur in ordinando?

Reſp. 1. Ad validam ordinationem requiritur, & ſufficit, vt ſit mas baptizatus. *S. Thom. 3. p. q.39. a.2. Côn. d.20. dub.10. Vaſq. Fill. tom.9. cap.4. q.2.* Vnde reſolues.

1. Incapax ordinum eſt, & quidem iure diuino, 1. Fœmina. *Vaſq. Reginald. Filliuc. l.c.* Quòd ſi autem in eo incipiat præualere poſt ordinationem validam, non poteſt validè conſecrare, vel abſoluere; licèt characterem ſacramentalem retineat, *Card. Lugo Reſp. mor. l.1. d.31.* 2. Hermaphroditus; in quo ſexus fœmineus præualet. *Filliu. loc. cit.* 3. Non baptizatus. *Ibid.*

2. Validè ordinantur, 1. Perpetuò amentes cæci, muti, priuatis manibus, etſi iure naturali ſint inhabiles. 2. Irregulares, etſi iure Eccleſiaſtico ſint inhabiles, maneantque ab eorum vſu ſuſpenſi. 3. Pueri in cunis, qui tamen ad caſtitatem non tenebuntur vi voti, niſi id ratificauerint. *Tol. Henriq. Azor, l. 13. cap. 14. Bonac. l.c.*

Reſp. 2. Vt Ordo licitè, & ſecundùm iura Eccleſiæ ritè ſumatur, aut non incurratur cenſura, requiritur in recipiente, præter ſtatum gratiæ. 1. Vt non ſit Neophytus, vel infamis, vel Hermaphroditus, vel irregularis, ſuſpenſus, excommunicatus. 2. Animus clericandi. *Trid. ſeſſ* 23. *c.* 4. ſine quo ſi primam tonſuram, vel Ordines minores accipiat, videtur peccare ſaltem venialiter (niſi iuſta cauſa excuſet) quia fraus eſt leuis, *v. ſupra l.* 4. *c.* 2. *d.* 1. *art.* 3. Similiter venialis inconſtantia videtur, ſine iuſta cauſa ſtatum Clericalem deſerere. 3. Vt ſit confirmatus. *Trident. ſeſſ.* 23. *cap.* 4. & quidem ſecundùm *Bonac. d.* 8. *p.* 5. *num.* 10. ſub mortali; ſecundùm *Sotum & Cōmun.* ſub veniali. 3. Litteræ dimiſſoriæ (etiam pro prima tonſura) Epiſcopi proprij, ſiue originis, ſiue beneficij, ſiue domicilij, *v. Dian. p.* 3. *t.* 4. *R.* 194. 4. Examen coram Epiſcopo, de ſcientia neceſſaria ad vſum cuiuſque Ordinis: nam *Trident. ſeſſ.* 23. *cap.* 4. pro prima tonſura requirit, vt ſciat fidei rudimenta: item legere & ſcribere: & de quibus probabilis ſit coniectura quòd Clericatum elegerint, non ſecularis iudicij fugiendi fraude, ſed vt Deo fidelem cultum præſtent. Pro Minoribus, vt linguam latinam intelligant. Pro Subdiaconatu & Diaconatu, cognitionem eorum quæ ad iſtos Ordines ſpectant. Pro Sacerdotio tantam ſcientiam, vt populum docere poſſit neceſſaria ad ſalutem, & adminiſtrare ſacramenta. 5. Titulus ſuſtentationis, vt beneficij, vel patrimonij, vel paupertatis, vt in regularibus. *Trid. ſ.* 21. *c.* 2. *vid. Bonac.* 6. Ordo inter receptionem vnius & alterius; cuius inuerſio, v. g. ſuſcipere Diaconatum ante Subdiaconatum, erit mortale; Epiſcopatus ante Sacerdotium, erit etiam inualidus. 7. Tempus, ſic minores conferuntur quamuis Dominica vel feſto, & quidem tali, quod ex præcepto Eccleſiæ celebretur etiam in foro, vt *Sylu. Azor, Barboſ. &c. comm.* docent. Ac licèt *Præpoſ. Fagund. Tann. Gauant. &c.* putent ſufficere quoduis feſtum duplex in Eccleſia, eamque ſententiam *Dian. R.* 5. *t.* 13. *R.* 47. vocet tutam in praxi: eam tamen decreto Vrbani VIII. reiectam eſſe monet *Cardinalis de Lugo lib.* 1. *Reſp. mor. d.* 43. Eoſdem autem

autem poſſe ex recepta Epiſcoporum conſuetudine, etiam feria VI. veſpere ante Sabbathum, quo omnes Ordines iure conferri poſſunt, notat *Dian. p.2.t. 6. Reſol.*28. ex *Henriq. Reginal &c.* maiores verò Sabbathis Quatuor temporum, & Dominicæ Paſſionis, ac Hebdomadæ Sanctæ, 8. Interſtitia temporum. Sic maiores non niſi poſt annum ab alterius ſuſceptione conferri poſſunt, ex *Trident. ſeſſ.*23. *cap.*11. 13. *&* 14. in quo tamen Epiſcopus ob neceſſitatem, vel vtilitatem Eccleſiæ, poteſt diſpenſare. Eodem tamen die, non niſi de licentia Papæ, duo Ordines maiores poſſunt dari: Minores verò omnes, diſpenſante Epiſcopo, poſſunt dari eodem die; & ſi conſuetudo ſit, ſimul cum Subdiaconatu. *Nauar. cap.*25. *Henriq. lib.*10. *cap.*11. *Vaſ. Suar. Sa V. Ordo, Laym. lib.*5. *t.*9. *cap.*8. 9. Locus, ſcilicet pro ſolemni collatione Eccleſia, pro priuata Sacellum. 10. Ætas, in quâ ordinariè Epiſcopus non poteſt diſpenſare, & ſic pro prima tonſura & minoribus, requiritur ſaltem ſeptennium, completum, licet *Quintan. t.6. ſ.*21. contra *Sanch. &c.* putet ſufficere inchoatum. Pro Acolytho annus 12. completus. *Fill. t 9. cap.*4. *numer.*28. Pro Subdiaconatu vigeſimus ſecundus, pro Diaconatu vigeſimus tertius, pro Sacerdotio vigeſimus quintus, omnes incepti, pro Epiſcopatu trigeſimus completus *vid. Bon. d.*8. *q.*1. *Fill. tract.* 9. *cap.*4. *Laym. lib.*5. *tract.* 9. *cap.* 6. *&* 7. *Dian. p.*3. *tract.*4. *R.*192. Si autem dubium ſit, an quis ætatem requiſitam habeat, v. g. pro Sacerdotio an annum 25. ingreſſus ſit, ordinari non poteſt. *Sanch. Laym. Bardi. d.*6. *capit.*11. *p.*6. §.2. *v. ſuprà lib.*1. *titul.*1. *cap.*2. *dub.*3. Peccat autem tam ordinans, quàm ordinatus, ſi ordinetur qui non habet qualitates requiſitas.

Quæres. Quæ ſint officia ordinatorum?

*Reſp.*1. Oſtiarij eſt claues templi ſeruare, aperire & claudere eius ianuas; arcere eos, quibus non licet intereſſe ſacris; campanas pulſare; quæ intra Eccleſiam ſunt cuſtodire; ei qui prædicat, aperire librum. 2. Lectoris munus eſt, legere in Eccleſia lectiones veteris & noui Teſtamenti; item

Digitized by Google

docere cathecumenos rudimenta fidei Chriſtianæ. 3. Exorciſtæ munus eſt, manus imponere ſupra vexatos à ſpiritibus immundis, ad illos adiurandos & eiiciendos, item ad exorcizandos cathecumenos. 4. Acolythi munus eſt præparare ampullas vini & aquæ ad ſacrificium Miſſæ, & porrigere Subdiacono, ferre cereos ad idem ſacrificium, & illi miniſtrare, vnde & ceroferarius dicitur. 5. Subdiaconi munus eſt, immediate ſubordinari Diacono ad ſacrificium Miſſæ, calicem & patenam illi tradere, vrceolum cum aqua præbere, aquam ad lauandas manus infundere, Epiſtolam ex officio & ſolemniter in Miſſa legere. 6. Diaconi munus eſt, cantare ſolemniter Euangelium in Miſſa, miniſtrare immediate Sacerdoti in omnibus quæ pertinent ad Miſſæ ſacrificium, veſtire altaria, crucem ferre, & denique ex commiſſione Sacerdotis prædicare & baptizare. 7. Presbyteri munus eſt offerre ſacrificium Miſſæ, abſoluere à peccatis, baptizare, benedictiones aquæ & ſimiles facere, populum doctrinâ & exemplo paſcere. *v. Eſcob. Ex. 8. t. 7. c. 1.*

TRACTATVS VI.

De Matrimonio.

CAPVT I.

De Sponſalibus.

DVBIVM I.

Quid ſint ſponſalia?

RESP. Sunt promiſſio voluntaria, deliberata, & mutua, ſigno ſenſibili expreſſa, futuri matrimonij inter perſonas iure habiles.

Dicitur 1. *Promiſſio*: quia propoſitum non ſufficit, cùm non inducat obligationem. Vnde qui diceret, *volo te accipere, habere, aut ducere in vxorem*, non contraheret ſponſalia, vt *Bonac. q. 1. p. 1.* docet, ex aliis: quia hæc verba non promiſſionem, ſed propoſitum promiſſionis tantùm ſignificant, niſi tamen ex circumſtantiis aliud colligatur.

Dicitur

Dicitur 2. *Voluntaria & deliberata*, ſcilicet deliberatione ſufficiente ad peccatum mortale, cùm ſponſalia ſub mortali obligent. *Diana p. 3. tom. 4. R.273.* ex *Sanch. Pontio. &c.* etſi *Bonac. q. 1. p. 4. n. 4.* plus requirat. Vnde regulariter non ſunt valida ante ſeptennium completum, vt docet *Côn. diſt. 21. art. 3. Sanch. lib. 1. d. 16.* niſi malitia & prudentia ſuppleat ætatem. *Diana tom. 4. p. 3. R. 274. Pontius, &c.* (quod tamen quidam negant ſufficere, cùm ius determinarit ætatem) imò nec poſt ſeptennium, ſi de vſu rationis ſufficienti non conſtet; vti neque, ſi vi, dolo, errore, vel ignorantia circa ſubſtantiam, aut notabilem conditionem ſubſtantialem fiant, ſecundùm *dicta de Voto & Contractibus.*

Dicitur 3. *Mutua*, Vnde ſi Titius promittat nuptias Caiæ, & hæc acceptet ſine repromiſſione, neuter obligatur, quia cùm contractus ſponſalium ſit onerofus, & reciprocus, non poteſt claudicare; inuoluit enim conditionem, *ſi tu repromiſeris.* Quòd ſi tamen Titij promiſſio fuiſſet abſoluta, ac gratuita, & acceptata à Caia, ſolus Titius obligaretur, non vi ſponſalium, ſed ſimplicis promiſſionis. Ita *Sanch. lib. 3. d. 3.* contra *Pontium*, apud *Dian. part. 3. tr. 4. Reſol. 244.*

Dicitur 4. *Signo expreſſa*: quia contractus inter homines non fit niſi ſigno externo. Vnde non ſufficit ad ſponſalia taciturnitas Caiæ, etiam cum conſenſu interno in promiſſionem Matrimonij, quod Titius ei promittit. Si tamen pater, vel mater, pro filio, aut filia, aut Curator, pro eo cuius curam habet, præſente & non contradicente, (dummodò metus abſit) contrahat, valida erunt; quia in hoc caſu, ius accipit taciturnitas, pro expreſſione conſensûs. *Sanch. lib. 1. d. 22. Dian part. 3. tract. 4. R. 276.* imò etiam ſi pro abſente: ſaltem ſi is reſciens id, expreſsè vel tacitè ſigno aliquo ſufficienti ratificet. *Sanch. Pont. Dian. p. 3. t. 4. R. 271.* contra quos *Sot. & Henriq.* ne hoc quidem requirunt, ſed tantùm vt reſciens non contradicat. Quòd *Côn.* admittit, ſi per ipſos Tutores vel parentes iis proponatur; tunc enim ſi taceant, cenſeri conſentire.

Dici-

Digitized by Google

DVBIVM II.

Qua & quanta obligatio Sponſalium?

Reſp. 1. Obligant ad ineundum matrimonium, ſub peccato mortali: ſi tamen terminus non ſit præfixus ſufficiet, ſi promittens impleat, quando à promiſſario requiretur, vel pro more regionis, Ratio prioris patet ex natura contractus onerosi, in re graui. Ratio poſterioris eſt, quia id eſt commune omni debito. *Sanch. l.*1. *d.*28. *Côn.*22. *dub.* 2. apud *Dian.p.*3.*t.*4.*R.*245. Pontius tamen *ib.* vult obligari ſtatim poſt contractum. *Vnde reſolues.*

1. Reſiliens cogi poteſt ad matrimonium, etiam à Iudice per cenſuras; quod tamen ratò expedit, ob periculum infelicis exitus.

2. Si iudex ſecundùm allegata & probata cogat ad matrimonium, licèt à parte rei reuera coactio ſit iniuſta, valet matrimonium. *Sanch.& M.Perez*, contra *Texed.* apud *Dian.p.*9.*t.*8.*R.*26.

3. Fornicatio ſponſæ, eſt circumſtantia in confeſſione exprimenda; quia mutat ſpeciem, & conſtituit iniuſtitiam: quæ in ſponſa grauis eſt, ideoque mortalis habetur, vt ſi quis rem alteri promiſſam notabiliter corrumpat; quod tamen ſponſus non cenſetur facere fornicando, cum in viro fornicatio non tanti æſtimetur, niſi aliud accedat. *Sanch.l.*1.*d.*2.*Cônin.Fagund.Fill.&c.* probabiliter, contra *Laym. Azor,&c. v. Lugo d.*16.*n.*176.

4. Qui ſimulato animo promiſit, per ſe loquendo nõ obligatur ad nuptias, tametſi damnum creatum debeat reſarcire. Dixi *per ſe*; quia ſi facta promiſſione puellam induxit ad copulam, tenetur illam ducere. *Bon.l c.p.*2. Vbi excipit, ſi puella eſſet longè inferioris conditionis, (v. g. quoad nobilitatem, vel diuitias) tunc enim non teneri ducere, (v.g. virum nobilem filiam agricolæ) præſertim, ſi illa fuerit conſcia diſparis ſtatus, ſeu conditionis, eò quòd tum decipi potiùs voluerit, quàm decepta ſit; vnde nec teneri eo caſu illam dotare. Secùs tamen, ſi ipſa inæqualitatem ſtatus ignorauit, aut ſi ipſe non fictè, ſed ex animo Matrimonium promiſerit. Ita *Bonac. p.*1. *p.*3. *num.* 7. *& ſeq.* ex *Vaſq. Mol.* 106. *Sanch. lib.* 1. *d.* 10. *v. Leſſ. l.*2.

l.2.t.10.d.3.Layman.c.1.n.10.& Mart.Perez d.2.ſ.3.

5.Sponſalia poſteriora contra priorem fidem inita, tametſi iurata ſint, aut copula etiam acceſſerit, ſunt inualida. *Sanch. & Villalob.* contrarium tamen tenet *Côn.& Pont.* cum *Dian.p.3.t.4.R.210.* matrimonium tamen per ſponſalia contractum cum altera, eſt validum, licet iniuſtum. *Bon.p.5.& 7.Laym. c.1. n.5.*

6. Liberi, qui parentibus inſciis contraxerunt ſponſalia, etiam cum iis, qui imparis ſunt conditionis, v.g. ignobilis cum nobili, licet peccarint, tamen obligantur: nec à parentibus poſſunt impediri, quò minùs ſeruent fidem datam. *Lay.l.c.n.12.*ex *S.Thom. &c.* niſi ſcandalum magnum ex matrimonio timeretur. *Dian.p.9.tom.7.R.71.* ex *Molin.Sanch.&c.*

7.Reſiliens culpabiliter à ſponſalibus perdit ſuas arrhas, & tenetur ad alterius partis reddendas, ac ad reſtitutionem, quanti eius intererat talem contractum impleri.

Reſp.2.Vbi Tridentinum non eſt receptum, ſponſalia iure antiquo tranſeunt in matrimonium, per quæuis ſigna externa, maritali affectu exhibita, v.g. per copulam. Dico, *vbi Trid.&c.* quia vbi hoc receptum eſt, hæc ſigna non tenent, ſi ſint clandeſtina; ideóque grauiter in iis peccari poteſt. *Vnde ſequens Caſus reſoluitur.*

Sponſis non licent tactus impudici, cum proximè diſponant ad copulam, & pollutionem; etſi liceant amplexus & oſcula, in ſignum amoris. *Sanch. l.9.d.47.v.Dian.p.2.t.17.R.6.& t.1.miſc.R.31. & p. 4.R.131.*

DVBIVM III.

Quomodo diſſoluantur Sponſalia?

Reſp.1. Diſſoluuntur ſequentibus caſibus. 1. Per matrimonium validum cum alia initum. *Bonac. part. 7.*

2. Per mutuum conſenſum, ſicut quiuis contractus, *Laym.c.2.n.8.*

3. Si ſuperueniat impedimentum dirimens matrimonium. *Bon.p.8.n.5.*

4. Rel.

Digitized by Google

4. Per atrox crimen alterius ſponſi, ſoluuntur ex parte innocentis: quale cenſetur 1. Fornicatio, ſiue ſpiritualis, vt hæreſis, ſiue corporalis, tam ſponſi, quàm ſponſæ, poſt ſponſalia; & ſponſæ etiam ante illa, ſed à ſponſo ignorata, licet per vim facta *Bon. p.*8. Imò ſi ſponſa permittat ſe tangi impudicè ab alio per oſcula & amplexus, poteſt ſponſus reſilire à ſponſalibus; ſed non vice verſa: quia etſi ſponſus id faciat, non eſt dedecus ſponſæ, nec mutatio alicuius momenti *Regin. Sanch. Dian. p.*3.*t.*4.*R.*283. Limitat autẽ *Côn.* & *Lay.* niſi talia oſcula & tactus ſint ita frequentes, vt indicent valde propenſum ſponſi animum in alteram, vt meritò timeri poſſit, ne ſponſæ non ſit fidem ſeruaturus. Si autem vterque ſponſus fornicetur poſt ſponſalia, neutrum poſſe reſilire docet *Palaus, & Bonac.* contra *Côn. Regin. Sanch. Lay. Pont.* qui ſoli viro id eo caſu permittunt, eò quòd delicta ſint imparia, & longè grauius damnum immineat ipſi propter incertitudinem prolis. *Dian. l.c. cap. R.*284. 2. Furtum graue, homicidium, &c. vel ſimile, quod graue damnum, vel infamiam pariat. *Bon. p.*8.*n.*12.

5. Si notabilis mutatio accidat, vel detegatur, quæ ſi à principio cognita fuiſſet, à ſponſalibus deterruiſſet; qualis eſſet, v.g. 1. Inimicitia, vel odiũ graue inter ſponſos. Quo refertur morum aſperitas, vel ſæuitia, poſt ſponſalia primùm cognita: item iuſtus timor, ne ex matrimonio ſcandala, & grauia odia naſcantur inter parentes, vel conſanguineos, *Laym. c.*1.*n.*78 *Bon. p.*8.*n.*8 *& c.* 2. Si alteruter incidat in lepram, paralyſin morbum Gallicum, &c. ſi grauiter mutiletur, vt amiſſione oculi, naſi, vel aliter grauiter deformetur, præſertim ſpõſa vel ſponſus reddatur ineptus ad opificium exercendum, vel acquirendum officium, ad ſuſtentationem familiæ neceſſarium. *Dian. p.*3.*t.*4 *R.*85. ex *Sanch. l.*1.*d.*57. *Côn. d.*23. *dub.*8. *Lay. & Bon. ll. cc.* Non tamen tenetur ſponte aperire tales defectus, qui reddant nuptias minùs quidem appetibiles, non tamen pernicioſas, præſertim ſi aliquàm infamiam habeant adiunctam, (v. g. ſi ſponſa vi, vel ſponte fuiſſet corrupta) dummodò tamen contra-

nium.

rium poſitiuè verbo factóve non ſimiliter; poteſtque interrogatus licitè diſſimulare, & contrahere matrimonium. Si verò defectus ſint pernicioſi, v.g. morbus contagioſus, grauis infamia, ſiue perſonalis, ſiue generis aut familiæ, non licèt (etiamſi poſt ſponſalia contracta in eos inciderit) contrahere cum eorum ignaro, niſi ſimiles defectus ipſe patiatur *Con. Pont. Dian.p.*5.*t.*4 *R.*28. vbi ex *Con.& Sanch.* contra *Pont. Nau.&c.* infert, ſponſam poſt ſponſalia corruptam poſſe ſponſum defectus iſtius occulti ignarum cogere ad ſtandum ſponſabus, & contrahendum matrimonium. 3. Si magna alterius debita detegantur, vel graue ſit periculum fortunarum, famæ, morbi paupertatis, &c. vel ſponſa dotem promiſſam afferre nequeat, vel denique ſi ſponſus incipiat vagari cum incommodo ſponſæ. *Bon.l.c.* Quòd ſi autem defectu ſponſæ detecto dubitet ſponſus, an ſi eum ab initio cognouiſſet, contracturus fuiſſet, tum ſi defectus ille cenſeatur grauis ac notabilis, præſumetur pro ſponſo, cui liberum erit reſilire *Sanch. Bonac. Tan. cred. t.*1.*l.*1. *d.*65. ſecùs ſi defectus ſit leuis. *Bardi. l.* 6. *cap.*11. *part.*7.

6. Si alter ſine alterius licentia proficiſcatur in terram longinquam; quia cenſetur renunciare ſuo iuri. *Lay.l.c.Bon.p.*6.

7. Si ſint inita cum conditione, certo tempore contrahendi matrimonium, liberatur obligatione is, per quem non ſtetit, quò minùs ſit contractum. *Lay.n.*16.

8. Soluuntur, licèt ſint iurata per ſuſceptionem ordinis ſacri, vel ingreſſum alterius in religionem, aut votum eam ingrediendi *Lay.l.c. Bon.p.*5. Nec obſtat, ſi hic poſtea ad ſæculum redeat, vt docet *Sanch.l.*1.*d.*24. licet *Præpoſitus Fill. & alij* putent, talem ex parte ſua prioribus ſponſalibus teneri, vti etiam ad damna reſarcienda ſponſæ, ſi quæ paſſa eſſet. Vnde non poſſet ingredi religionem, ſi ſponſam defloraſſet, nec aliter quàm per matrimonium poſſet reſarcire damnum *v. Dian.p.*3. *tr.*4. *R.*207. *Bon.l.c.*

9. Probabile eſt, ſolui etiam per votum ſimplex

caſtitatis, vt docet *Suar. Azor, aliique*, cùm hoc ſit de meliore bono; etſi contrarium doceant *Fill. Sanch. Còn. & alij*: eò quòd Deus non acceptet promiſſionem rei alteri promiſſæ, & in alterius præiudicium. Vnde etiam in foro externo talis ſolet compelli, vt vel fidem ſeruet, vel intret religionem. Interim poſt tale votum alteri parti datur ius ſponſalia ſoluendi, eò quòd vouens reſilierit, & cenſeatur iuri ſuo renunciaſſe. *v. Bon. p. 5. n. 13.*

10. Per matrimonium validum diſſoluitur ſaltem quoad eum, qui non contraxit matrimonium; quoad eum verò qui contraxit, non extingui obligationem ſi alter exſpectet, ſed ſuſpendi, & matrimonio iſto ſoluto teneri ad implenda ſponſalia priora, docet *Pont* contra *Sanch.* qui vult omnino diſſolui. *v. Dian. p. 3. t. 4. R. 209.*

11. Si ſponſo noua ſuperueniat hæreditas, ita vt illi ſponſa iam ſit inæqualis, non habet ideo ius reſiliendi: quia non eſt deceptus in conditione ſponſæ, in qua nulla facta eſt mutatio. Idem eſt de ſponſa, ſi ipſi hæreditas noua ſuperueniat. *Sanch. Còn. Regin. Dian. p. 3. t. 4. R. 286.*

Reſp. 2. In ſupradictis cauſis, quandò manifeſtæ ſunt, non requiritur authoritas Iudicis ad diſſoluenda ſponſalia, alioqui requiritur. Quòd ſi ſponſus cognito ſuo iure reſiliendi, nihilominus carnaliter cognouit ſponſam, cenſetur tacitè ſuo iuri renunciaſſe, & ſponſalia ratificaſſe. *Laym. c. 2. n. 23.*

CAPVT II.

De Matrimonio ſecundùm ſe.

DVBIVM I.

Quid ſit, quæ eius materia, forma, & miniſter?

RESP. Eſt Sacramentum inter baptizatos, quo vir & mulier ſibi mutuò legitimè corpora ſua tradunt, ad perpetuam vitæ ſocietatem, vſum prolis ſuſcipiendæ & remedium concupiſcentiæ. Materia ex qua, & proxima, eſt mutuus conſenſus, externis ſignis expreſſus, quatenus habet rationem traditionis. Forma autem, eſt idem conſenſus, quatenus habet rationem acceptationis.

Suar.

Digitized by Google

Suar. to. 3. d. 2. ſ. 1. a. 1. Sanch. Vaſq. Miniſter, non eſt Sacerdos, ſed ipſi contrahentes, quia hi ponunt materiam & formam Porrò matrimonium dicitur ratum, quando contractus eſt factus, etſi non ſit ſecuta copula carnalis. Conſummatum verò dicitur quando ea ſecuta eſt. *Vnde reſolues.*

1. Validè & licitè contrahi poteſt cum pacto continentiæ, ſine intentione prolis, & remedij concupiſcentiæ. Ratio, quia non pugnat cum eſſentia Matrimonij. Et patet exemplo B. Virginis, & S. Ioſeph.

2. Non videtur licitum, contrahere tantùm propter voluntatem carnis, vel vanitatem; quia finis debet ſaltem eſſe honeſtus. *Nauar. c. 22. n. 79. Sanch. l. 2. d. 29. q. 3.*

3. Licitè contrahitur in remedium concupiſcentiæ (nihil aliud intendendo) modo proles poſitiuè non impediatur: hoc enim ſub mortali non licèt. *Côn. d. 25. d. 2. n. 16. Pontius l. 1. c. 21. Hurtad. 4. Perez d. 18. ſ. 7. n. 6.* ex 1. *Corint. 7.* Hic etiam coniuges poſſunt abſtinere ab vſu coniugij, & optare, ne plures accipiant liberos, quàm poſſint alere, dummodò, vt dixi, poſitiuè non impediant, nec abortum procurent. *Perez l. c. Bon. q. 4. p. 1. num. 12. Nauar. c. 16. &c.*

4 Licitè etiam contrahitur ob fines honeſtos extrinſecos, fini intrinſeco Sacramenti (qui eſt mutua animorum coniunctio, & coniugum ſanctificatio) non contrarios, v.g. ad pacem inter regna, vel illuſtres familias componendam, vel ſplendorem familiæ conſeruandum. Ita contra *Sanch. & Sylu.* docent *Præp. Pano. Gaſpar. Hurt. Dian. p. 3. t. 4. R. 219. Mart. Perez diſt. 18. ſ. 7. numer. 7.* vbi cum *Dian. loc. c.* etiam permittit, ob diuitias & nobilitatem.

5. Validè, ſed illicitè, cnntrahitur cum intentione negandi debitum, vitandi prolem, vel etiam non educandi, mœchandi, &c. niſi tamen talis intentio in pactum deducatur id eſt, niſi adiiciatur tanquam conditio obligans ad aliquid contrarium eſſentiæ matrimonij. Vnde inualidè contrahit, qui

vinculum

vinculum matrimonij vult tantùm durare per annum, vel reſeruat ſibi poteſtatem adulterandi, vel non reddendi debitum debitè exigenti. *vid. Perez ſ. 6. &c. ll. cc.*

7. Contrahentes vt non peccent, debent eſſe in gratia, etiam tunc, quando per procuratorem contrahunt: quia verum Sacramentum ſuſcipiunt, licèt dormiant. Secus eſt de procuratore per quem contrahunt. Vti & de Sacerdote copulante: quia nec ſuſcipit, nec adminiſtrat Sacramentum, ſed tantùm vt teſtis aſſiſtit. *Card. de Lugo de ſacr. d. 8. ſ. 9. n. 155.*

7. Coniux habet poteſtatem in alterius corpus, ſed non ad exercendam libidinem, generationi aduerſantem.

8. Requiritur conſenſus de præſenti, verbo, ſcripto aut nutibus expreſſus: ſufficit tamen exprimere per alium, vt ſi parentes pro filiis contrahant his tacentibus. *vid. Dian. p. 3. t. 4. Reſ. 272.* Sufficit etiam 2. Si alterius conſenſui præcedenti, & non reuocato, alterius accedat. Vnde ſi quis coram Parocho non verè conſenſerit, ſatisfacit conſentiendo poſtea *v. Dian. l. c. R. 292.*

QVÆRES. An ſufficiat conſenſus conditionatus?

Reſp. 1. Sufficit conditionatus, ſub conditione de præterito, vel præſenti, ſtante conditione; quia tunc contractus non ſuſpenditur.

Reſp. 2. Sufficit ſub cobditione neceſſaria de futuro, dummodò contrahentes non intendant ſuſpendere tantiſper conſenſum, v. g. duco te ſi cras ſol oriatur. Item ſub conditione de futuro impoſſibili, v. g. Si cœlum tetigeris; vel de futuro turpi, modò non repugnet ſubſtantiæ matrimonij, & conſenſus ſit adſolutus, v. g. ſi patrem occideris. Ratio, quia tales conditiones habentur pro non adiectis. *Sanch. l. 5. d. 35. Mal. Fill. Leſſ. l. 2. c. 18. d. 15. Lay. Bon.*

Reſp 3. Non ſufficit ſub conditione de futuro, quæ ſit contra ſubſtantiam obligationis matrimonialis, v. g. ſi prolis generationem impedire velis maleficio, vel victum comparare adulterio. Patet

ex

ex *Card. Fin. de condit. vid. Sanch. l. 5. d. 10. Côn. d 29. dub. 3. Fill. &c.*

Reſp. 4. Conſenſus ſub conditione honeſta de futuro, eſt contractus ſponſalium tantùm, & non Matrimonij, Quia hîc debet eſſe de præſenti. Ob quam rationem non incipiet validari matrimonium ſine nouo conſenſu, poſtquam conditio impleta fuerit, vt docet *D. Tho. cum aliis* apud *Sanch.* etſi *Fill. Lay. & alij quidam* putent contrarium eſſe probabile, eò quòd contractus celebratus ſub conditione honeſta futura, hac impleta purificetur. Quod concedit *Bon. q. 2. p. 10 n. 20.* ſi contrahentes in eodem conſenſu manſerint, ſaltem virtualiter.

DVBIVM I.

De vſu Matrimonij.

ARTICVLVS I.

An vſus matrimonij, ſiue actus coniugalis ſit licitus?

Reſp. Per ſe eſt licitus, & honeſtus. Quod eſt de fide, & patet ex 1. *Cor.* 2. *Vxori vir debitum reddat.* Per accidens eſt illicitus in ſequentibus.

1. Si matrimonium à parte rei ſit nullum: quod tamen ſi vterque ignorat, non peccat, niſi materialiter. Si vterque vel alter id certò ſciat, non poteſt, quocunque etiam periculo propoſito, vti matrimonio: Vnde ſi non poteſt ſine periculo vitæ, aut famæ, detegere impedimentum, nec ſperare diſpenſationem, debet vel ingredi religionem, ſi necdum conſummauit) vel fugere, vel petere diuortium, ob coniugis ſæuitiam, v.g. vel adulterium ſi, tale ſit, vel certè omnia incommoda patienter ſuſtinere. *Bonac. q. 8. p. 8. n. 16.*

2. Si matrimonium ſit dubium; Et quidem ſi alter tantùm dubitet, is non poteſt petere debitum: reddere tamen tenetur, cùm alter habeat ius petendi. Si vterque dubia fide contraxit; vel dubitat de eius valore, neutri petere aut reddere licet ante veritatis indagationem. *Vaſq. Sanch. Dian. Bardi. d. 6. c. 11. p. 7. §. 3.* Secùs poſt eam. *Bon. q. 4. p. 4. v. ſuprà l. 1. t. 1. c. 2. d. 3.*

3. Si fiat cum graui periculo vitæ, aut ſanitatis. Niſi tamen ſit cauſa grauis, cui damnum corporale

videatur

Digitized by Google

videatur poſtponendum, v. g. periculum incontinentiæ in ſe, vel comparte. *Bonac.p.6.num.8. M. Perez d.50.ſ.4.n.5.*

4 Si fiat prauo fine, v.g. tantùm voluptatis cauſa. Quod tamen Doct. communiter, vt *Sanch.l.9 d.11. Bonac.q.4 p.6.* cenſent eſſe tantùm veniale, contra *Pontium*, qui vult eſſe nullum: nullum autem erit ſi delectatio non quæſita ſentiatur, vel ad eam ſe excitent quando copula debita redditur. *Sanch. l.9.d.11.&c.* vide etiam *Dian. p.3.t.4. R.216. Bon. p.6. M.Perez d.49.ſ.2.n.6.*

5. Si exerceatur mente adultera, vt ſi dum accedit ad ſuam, imaginetur aliam, vt animum paſcat, quod eſt mortale. *Sanch. Bonac.p.6.n.7.*

6. Si fiat modo indebito, v.g.1. Si non ſeruetur vas naturale: quod multi docent eſſe veram Sodomiam, alij eſſe graue peccatum contra naturam. *v.6.præcep.*2. Si ſine iuſta cauſa ſitus ſit innaturalis, præpoſterus, &c. quod aliqui dicunt eſſe mortale, alij, ſecluſo periculo effuſionis ſeminis, veniale tantùm, etſi graue, & grauiter increpandum. *Dian.p.3.t.4. Reſol.204.*3. Si alter coniugum ex moroſitate, vel alia ratione ſeminationem cohibeat: quod quidam generatim dicunt eſſe mortale, quia finis actus coniugalis, ſcilicet generatio impeditur: quidam tamen, vt *Præp. & Sanch.* dicunt, in fœmina nullum eſſe. *vide Bonac.punct.6.num.15. & p.1.*

7. Si loco indebito, v.g. ſacro, qui inde violetur vel in loco publico.

8. Si abſque vrgente cauſa fiat tempore indebito. 1. In magna ſolemnitate, vt Paſchæ, vel pridie communionis. *vid. Perez .d.49.ſect.3.*2. Quando vxor eſt grauida, ſaltem ſi ſit periculum abortus, *Nauar. Sylueſt. Sanchez, Conin. Fillinc. num.* 337. Hoc enim ſi non ſit, non erit ſaltem mortale: quod enim tunc fine ſuo fruſtretur ſemen, non ſequitur per ſe ex actu. Vnde *Diana p. 3. tract.* 4. *Reſol.*204. & *Conin. d.* 34 *dub.* 9. nullum peccatum agnoſcunt. 3. Quando vxor laborat, fluxu menſtruo. Quod tamen non eſſe mortale, contra *Azor* docet *Sanch. l.9. d.21. num.2.* Imò aliqui

apud

apud *Dian. loc. cit.* vt *Pontius lib.* 10. *c.* 11. *& c.* 14. *num.* 5. *&* 6. docent, nec veniale eſſe, ſi periculum vrgeat, quod *Sanch. loc. cit.* docet eſſe probabile additque *Mart. Perez*, ſi ob finem honeſtum fiat, nullum eſſe, & teneri reddere vxorem, ſi maritus exigat. *v. d.* 49. *ſect.* 3.

Ex dictis caſibus conſequenter reſoluitur, licitum eſſe vti matrimonio 1. Prolis cauſâ, etſi hæc non neceſſariò debeat intendi, dum exercetur; dummodò poſitiuè non impediatur; imò etiam aliquando ſimplici affectu licitè excludatur, v. g. à paupere, ne nimium prolibus grauetur. 2. ad vitandum periculum incontinentiæ in ſe, vel comparte. *Mart. Perez d.* 40. *ſect.* 2. ex *Cõn. Pont. Hurt. &c.* contra *Sanch.* qui vult eſſe veniale, niſi tamen ſtimuli carnis aliter ſedari non poſſint. 3. Valetudinis cauſa, vel propter alios fines extrinſecos: quia honeſtum ex natura ſua & ralatum ad vnum finem, licitè refertur ad alium iſti non repugnantem, vt docet *Sa, Cõn. Lay. l.* 5. *t.* 10. *c.* 4. *Mart. Perez d.* 49. *ſect.* 2. *n.* 4. *v. Dian. p.* 2. *t.* 4. *R.* 218. Solius tamen ſanitatis cauſa vti, probabile eſt eſſe veniale, vt docet *S. Thom. Henriq. Layman. loc. cit.* contra *M. Perez. &c. loc. cit.*

Quæres. An, & quando liceant tactus, aſpectus, & verba turpia inter coniuges.

Reſp. Tales actus per ſe eſſe iis licent: quia cui licitus eſt finis, etiam licent media, & cui licet conſummatio, etiam licet inchoatio. Vnde licitè talibus naturam excitant ad copulam, verbi gratia, ſi voluptatis cauſa tantùm fiant, ſunt venialia peccata, eò quód ratione ſtatus, qui illos actus cohoneſtat, habeant ius ad illos. Niſi tamen, vt ſæpe contingit, ſint coniuncti cum periculo pollutionis; aut coniuges habeant votum caſtitatis: tunc enim ſunt mortalia, vt dictum *ſuprà lib.* 3. *tom.* 4. *cap.* 2 *dub.* 4. *Dian. pun.* 3. *t.* 4. *Reſol.* 204. *&* 216. Vnde reſolues.

1. Coniux venialiter tantùm peccat, 1. Tangendo ſeipſum ex voluptate, & tactum non ita expreſsè referendo ad copulam, vt contra *Vaſquez*, & alios probabiliter docet *Sanch. l.* 9. *d.* 44. 2. Oblectando

ſe

Digitized by Google

ſe venereè, ſine periculo pollutionis, de actu coniugali cogitato, dum abeſt compars, vel actu exerceri non poteſt. *Fill. Layman. Tannerus, Malder.* cum *Dian. p.3. t.5. R. 224.* contra *Nauar. Azor. &c.*

2. Peccat grauiter, 1. Vidua, quæ ſe venereè oblectat de copula olim habita; quia eſt illi illicita per ſtatum. 2. Bigamus, qui in actu coniugali cum ſecunda exercito, repræſentat ſibi priorem, & de ea carnaliter delectatur; quia eſt permixtio cum aliena. *Lay. l.1. t.9. c.6. vide ſuprà l.3. t.4. c.2.* & *l.5. c.1. dub.2. art 2.*

ARTICVLVS II.

An actus coniugalis ſit præceptus, & debitus.

Reſp. 1. Etſi coniuges nulla lege obligentur ad vſum matrimonij, tenentur tamen per ſe ex iuſtitia ſibi reddere debitum, ſi alter ab altero expreſſe, vel tacite, verecundia ſcilicet obſtante, petat. Ratio prioris eſt, quia non tenentur vti ſuo iure. Ratio poſterioris ſequitur ex natura contractus mutui. *S.Th. in 4. d.32. q.1. art.2. &c. communiter* ex *1. Cor.7.* Vnde reſolues.

1 Neuter tenetur, per ſe loquendo, ad petendum debitum, etſi per accidens aliquando teneatur, vel ex charitate, v.g. ad auertendum periculum incontinentiæ imminens coniugi *Mart. Perez d. 50. ſ.2. n.4. & 5.* vel ex iuſtitia legali, eò quòd ſalus publica periclitetur, niſi proles naſcatur.

2. Coniuges tenentur ad cohabitationem, nec poteſt alter ab altero inuito diutius abeſſe, ſine neceſſitate: quia hæc obligatio ſequitur ex obligatione reddendi debitum. *Sanchez, l.9. d.4. Côn. d. 34. d.2. n.19. Perez d.50. ſ.3.*

3. Peccat mortaliter qui coniugi ſeriò & inſtanter, petenti debitum negat; quia eſt res grauis, & debetur ex iuſtitia: intellige, niſi petens, precibus, aut alia ratione honeſta, auerti poſſit & petitio non ſit immoderata, (nam ſi ſæpe petenti ſemel vel bis negetur, citra periculum incontinentiæ, videtur eſſe tantùm veniale, ob leuitatem materiæ; & aliquando, ſi nimis immoderate & iuſto ſæpius petat nullum, ſecundùm *Perez, d. 50. ſ.4.*) nec ſit alia iuſta

iuſta cauſa negandi, *Bonac. q. 4. p. 1.* ex *Sanch. Fill. &c.* Iuſtam autem (ſecluſo periculo incontinentiæ vtriuſque) eſſe cenſet *M. Perez l. c. n. 6.* ſi plures naſcantur filij, quàm poſſint alere.

4. Peccat grauiter vir vel mulier, ſi ſe impotentem reddat, etiam mediis aliàs licitis, v.g. ieiuniis, &c. inuitâ comparte. Imò ſi aliter non poſſit reddere debitum, licitè non obſeruat ieiunia Eccleſiæ; ſicut & vxor, ſi notabiliter iis fiat deformior. *Bon. l. c. Sanch. l. 5. d. 3. n. 11. Regin. Côn. Fill. n. 306. &c. Perez d. 50. ſ. 2.*

5. Coniux tenetur reddere debitum, quamuis illicitè petenti, ſi redditio hîc & nunc non ſit illicita, v.g. petenti voluptatis cauſa vel ligato caſtitatis voto, vel die feſto, &c. *vide Sanch. lib. 9. d. 6. Pont. lib. 9. cap. 3. Cônin. d. 34 dub. 6. Perez d. 50. ſ. 5.* Quia malitia alterius non dat illi ius negandi quod ſuum eſt. Non tamen tenetur reddere petenti, ſine graui cauſa, modo innaturali, vel in loco publico, vel ſacro, &c.

6. Non tenetur reddere. 1. Si alter alteri debitum remiſerit, v.g. ſi conſenſu mutuo vouerint caſtitatem, vel auctoritate publica celebrarint diuortium. 2. Si petens ſit amens; quia talis non eſt capax vſus dominij, nec petit cum ratione, & humano modo. Quod etiam valet in ebrio. Simpliciter tamen vti petere, ita & reddere licet, tam ebrio, quàm amenti, 3. niſi eſſet periculum fœtùs enecandi. *Nauar. cap. 16. Sylu. Laym. cap. 1. num. 9.* 3. Si alter mœchatus ſit; quia frangenti fidem, fides frangitur eidem: niſi tamen ipſe quoque ſit adulter, vel cauſa adulterij.

7. Etſi is, qui matrimonio contracto, ſciens prudens voluntariè cognouit conſanguineam vxoris, in primo vel ſecundo gradu, non poſſit petere debitum, tenetur tamen reddere. Idem eſt de eo, qui inſcia comparte vouit caſtitatem, poſt matrimonium conſummatum. Si tamen ante voluiſſet, videtur obligari ad ingreſſum religionis, ſaltem primo bimeſtri: (niſi tamen matrimonium conſummauerit) imò etiam poſt, ſi vxor conſentiat, de quo plura *v. Lay. c. 11. n. 10.*

Reſp. 2.

Reſp. 2. Coniux non tenetur reddere debitum, ſi inde graue damnum, vel periculum ſibi, vel proli, meritò timeat. *Perez d. 50. ſ. 4.* Vnde non tenetur ſequentibus caſibus.

1. Si illud petat maritus morbo contagioſo laborans, v.g. gallico, peſte, leprâ, &c. (niſi tamen hæc ante matrimonium fuerit cognita, & non ſit nimis grauis) *Bon. q. 4. p. 1. n. 8. Perez d. 50. Sanch. l. 9. d. 14. Lay. l. 5. tr. 10. p. 3. ca. 1.*

2. Si petat ab vxore laborante febri vel alio morbo, cui copula noceret. *Bon. q. 4. p. 1. n. 4.* ex *Sanch. &c.* item *Perez l. c.* aut vt quidam volunt tempore menſtrui *Bon. q. 4. p. 3. n. 11. & p. 6. num. 10.* contra *Sanch. Hurt. Perez d. 49. ſect. 3.* aut cùm vxor eſt grauida, & ex redditione periculum mortis (vel etiam abortus) probabile timetur proli iam conceptæ. Imò tunc nec petere, nec reddere licitum eſt, vt per ſe patet, ait *Lay. ca. 1. n. 7.* & eſſe mortale dicit *Perez d. 49. ſ. 3.* (addens ex *Sanch. Côn. & Hurt.* ceſſante periculo prolis, vſum matrimonij licitum eſſe) aut ſi non poſſit vxor edere fœtum, niſi mortuum. *Bon. q. 4. p. 1. & 2. num. 14.* (*Layman.* tamen *ca. 7. num. 7.* dicit eo caſu licere reddere, imò & petere: quod *Bon. l. c.* concedit ſi fiat ob periculum incontinentiæ) aut non poſſit edere niſi cum præſenti periculo vitæ. *Bon. l. c. num. 7. Laym. l. c. num. 6.* Quod tamen ad vitandam incontinentiam, aut alia graui ex cauſa, eam poſſe permittere, & debitum reddere, inſinuat *Laym. l. c.* ex *Sanch. l. 7. d. 102. num. 11.* Denique propter graue periculum morbi) non tamen propter ordinarios dolores partûs) poteſt coniux negare debitum, etiamſi in altero eſſet periculum incontinentiæ. *Sanch. Prap. Palaus, Dian. p. 6. t. 7. R. 64. & p. 9. t. 7. R. 4.*

3. Si alter debitum exigat innaturali modo; niſi tamen ex negatione timeantur grauiora mala, v.g. rixæ, odium, incontinentia.

QVÆRES. An aliquando liceat impedire prolis generationem?

Reſp. Poſſunt quidem coniuges ex graui cauſa aliquid facere, ex quo per accidens ſequatur effuſio ſeminis: peccant tamen, ſi in vſu matri-

 monij,

Digitized by Google

monij,vel poſt vſum, faciant aliquid,quo impediatur conceptio aut ſemen conceptum reiiciatur. Ratio prioris eſt, quia non impeditur generatio, ne quidem indirectè, ſed tantùm permittitur vt non fiat, quod licet ex cauſa rationabili. Ratio poſterioris, quia agunt contra fidem, & finem principalem matrimonij. Vnde tales non excuſat paupertas imminens,aut periculum ex partu. *Vnde reſolues.*

1. Licitè interrumpitur actus coniugalis, etſi ex naturæ concitatione ſecutura ſit pollutio, dummodò ſit iuxta cauſa interrumpendi, verbi gratia,ſi ex continuatione immineat periculum morbi,vel mortis ab hoſte, vel aliquis alius interueniat. *Vide Perez d.49.*ſect.*9.*

2 Peccat probabiliter fœmina quæ in vſu matrimonij animum aliò diſtrahit, ne natura excitetur,venialiter tamen,vt *vt Perez l. c.n.7.* docet ex *Sanchez.*

DVBIVM. III.

An,& quibus ex cauſis poſſit fieri diuortium?

Reſp.1. Etſi matrimonium conſummatum, inter Chriſtianos nullo caſu ſolui poſſit, quoad vinculũ, viuente vtroque coniuge) *vi. Sanch.* & *Perez d. 20. ſ.9. & d.55.ſ.4.*) diuortium tamen, ſeu potius ſeparatio quo ad thorum,fit ſequentibus caſibus.

1. Si alter coniux moriatur. De quo ſi eſt certum, rurſus nubere poteſt:quod ſi interim alter mortuus non ſit, fama tamen & indicia ſufficientia habeantur, excuſatur nubens, neque ex dubio ſuperueniente an prior viuat, debent ſeparari, cum fortè non viuat, ideóque matrimonium ſit validũ.

2. Si ex coniugibus infidelibus altero ad fidem conuerſo,alter maneat infidelibus ſaltem niſi pacifice cohabitare velit, ſi ne contumelia creatoris :) idque ex diſpenſatione diuina,in fauorem fidei, vt patet ex 1 *.Cor.7.15. Perez d.26. ſ.4. &c.communiter.*

3 Si ante Matrimonij conſummationem ad quã intra primum bimeſtre, quod ad deliberationem datur,non tenentur,nec cogi poſſunt ſi ne iniuria alter inter religionem,in eáque profiteatur, *Perez l.c.&c.communit er.*

4 S

4. Si Papa ex alia iuſta cauſa diſpenſet ante conſummationem, ſicuti eum poſſe probabilior ſententia affirmat. *Nauar. Bell. Perez d. 20. ſ. 7.*

Reſp. 2. Manente vinculo matrimonij, licitè fit diuortium, & ſeparatio quoad thorum, & cohabitationem, ad tempus, vel in perpetuum, ob grauem & iuſtam cauſam, qualis eſt.

1. Alterius coniugis culpabile adulterium: (per quod hîc etiam intelligitur omnes ſpecies luxuriæ, in quo caro cum alia diuiditur, qualis eſt beſtialitas, ſodomia, etiam intra eundem ſexum. *Bon. q. 4. p. 5. n. 2.* contra *Fill. Sanch. Perez d. 56. ſ. 1. & 2.* ex *Matth. 5.* & ex *cap. Gaudemus. c. Ex literis*, non tamen mollities, vel pollutio, oſcula, tactus, vel amplexus impudici *Bonac. Sanch. Perez ll. cc.* licet propter ſimilia ad tempus poſſit aliquando fieri ſeparatio, vt nocens emendetur) tunc enim innocens religionem ingredi, aut ſacros etiam Ordines ſuſcipere poteſt, nocens vero non niſi cum innocentis conſenſu. Excipitur tamen ab hoc caſu. 1. Si vterque coniux particeps ſit eiuſdem criminis. *Sanch. lib. 10. d. 6. Bonac. loc. cit.* 2. Niſi innocens alteri condonarit. Quod aliqui eum feciſſe cenſent, ſi eam poſt adulterium intellectum rurſus cognouerit. *Bonac.* ex *Côn. Henriq. Fill. Perez ſ. 3.* vbi vide plures caſus exceptos.

2. Sæuitia mariti, vel vxoris. Ex qua ſi graue periculum comparti immineat, poteſt ſeparatio peti à iudice; imò ſi mortem minetur, vel venenum paret, poteſt diuertere ante iudicis conſenſum, *v. Bonac. l. c. Laym. Perez ſ. 5.*

3. Si coniux compartem trahat in peccatum, v. g. ſollicitet ad hæreſin, veneficium, &c. tunc enim innocens poteſt ſe ſeparare, imò tenetur, ſi periculum ſit graue. *Laym. l. 5. t. 10. p. 3. c. 2. n. 16.*

4. Morbus contagioſus, v. g. lepra. Quòd ſi tamen ſine graui detrimento poſſit cohabitare, ad id tenetur, aut ſaltem adhabitare, & miniſtrare, niſi alter remittat.

5. Hæreſis, vel apoſtaſia, ſuperueniens matrimonio. Quo caſu, ſi ſeparatio facta ſit iudicio Eccleſiæ, non tenetur coniugem conuerſum recipere,

ſaltem ex iuſtitia : nam ex charitate aliquando tenetur, vt ſi ſit periculum incontinentiæ. *Bonac. Laym. l.c. Perez d. 57. ſ. 1.*

6. Mutuus conſenſus. Ex quo licitè ſe ſeparant vel thoro, ſiue ad tempus, ſiue in perpetuum, ob finem ſpiritualem; vel etiam habitatione. Quod tamen non ſolet permitti, niſi vterque ingrediatur religionem, vel vxore ad religionem tranſeunte, (aut ſi vetula ſit, id eſt ſexagenaria, *Azor,* &c. vel ſaltem quinquagenaria, *Sanch. Bon. Barboſ. Dian. p. 3. t. 4. R. 74.* manente in ſæculo, in voto continentiæ) maritus ſuſcipiat ſacros ordines. Porrò apud quem, & cuius expenſis, facto diuortio liberi ſint educandi, *vid. Laym. hîc l.c.* & *Sanch. vide Perez d. 58. & 59. Bonac. p. 3. p. 5. n. 11.*

Quæres. An vxor teneatur ſequi virum ad cohabitationem?

Reſp. Teneri, quia vir eſt caput familiæ, & vxoris. Excipiuntur tamen ſequentes Caſus.

1. Si ex ſequela timeatur graue onus, vel periculum v.g. vitæ, pudicitiæ, vel ſalutis; vel vxor à viro peregrè non alatur.

2. Si vir poſt matrimonium factus ſit vagus, nec facilè ſit ſequi; ſecùs tamen, ſi antè fuit vagus, idque ipſa ſciuit.

3. Si in contractu matrimonij additum fuit pactum, de non mutando domicilio, & nulla grauis neceſſitas vrgeat.

CAPVT III.

De impedimentis Matrimonij.

DVplicis generis ſunt impedimenta : quædam illicitum tantum, alia inſuper irritum matrimonium reddunt, Priora dicuntur impedientia, poſteriora dirimentia.

DVBIVM I.

Quæ ſint impedimenta impedientia tantùm?

Reſpond. Præter peccatum mortale, & excommunicationem, ſex potiſſimum reddunt matrimonium mortaliter illicitum, ſcilicet.

Eccleſiæ vetitum, nec non tempus feriarum,

Atque

Digitized by Google

Atque catechiſmus, crimen, ſponſalia, votum,
Impediunt fieri, permittunt facta teneri.

Dicitur 1. *Vetitum*, id eſt, prohibitio Eccleſiæ, quæ fit Epiſcopo; vel parocho, ob dubium impedimenti alicuius, vel inhabilitatis inter copulandos. *Vide Bonac.q.1.p.14.n.1.*

Dicitur 2. *Tempus feriatum*, quod ſecundùm *Tr. ſeſſ. 24. cap.10. de reform.* incipit nunc ab Aduentu Domini vſque ad Epiphaniam incluſiuè: & à die Cinerum vſque ad octauam Paſchæ incluſiuè. Quo tempore non prohibetur ipſe contractus, aut eius conſummatio, ſed tantùm nuptiarum ſolemnitates, vt eſt benedictio nuptiarum, ſolemnis ſponſæ in domum ſponſi traductio, ſolemniora conuiuia, & tripudia, &c. Neque *Trid.ſeſſ.24.cap.1.* prohibet matrimonium conſummari ante benedictionem, ſed tantùm hortatur, ne fiat, *v. Bon. d. c. Sanch.l.7.d.7. Côn. d.30. Fill.t.10. p.2. c.9. M. Perez d.43. ſ.10. n.7.*

Dicitur 3. *Catechiſmus.* Quod impedimentum contrahitur ab eo, qui reſpondet pro infante, quando ſupplentur cæremoniæ poſt baptiſmum collatum in neceſſitate: ſed videtur ſublatum per *Trident.* ſecundùm *Sanch.Fagund. Côn.Fill.&c.* qui ideo monent Parochos, vt in libro diſtinguant patrinos Catechiſmi, à patrinis Baptiſmi. *v.Bon.l.c.*

Dicitur 4. *Crimen*, vt 1. Inceſtus cum conſanguinea coniugis in primo vel ſecundo gradu, ſcienter admiſſus, (qui, impedit matrimonium cum quacunque alia perſona *v. Perez d.23.ſ.5.* vel cum propria matre vel filia, 2. Raptus alienæ ſponſæ. 3. Vxoricidium 4. Presbytericidium, 5. Suſceptio propriæ prolis ex baptiſmo, ad impediendam redditionem debiti, 6. Publica pœnitentia, quamdiu durat, 7. Matrimonium cum Moniali. Verùm hæc per non vſum ſunt ſublata, vt *Lay.hic c.15.* ex *Nau. Sanch.l.7.d.17. Côn. d.30.dub.3.*

Dicitur. 5. *Sponſalia*, ſi cum vna contracta & non diſſoluta. *Côn.d.30.à 3.Sanch.Fill.Bon.l.c.n.5.*

Dicitur 6. *Votum*, ſcilicet ſimplex ſiue caſtitatis ſiue religionis, ſiue non nubendi. *Sanch. l.4. d.13. Rogin.l.31.c.24.n.184.Bon.l.c.n.7.*

Dixi in Reſponſione, *potiſſimùm*: quia præter ſuprà dicta, alia trina impedimenta numerantur.

Primum, eſt clandeſtinitas: etſi enim valeat matrimonium clandeſtine contractũ, vbi Tridentinum non eſt receptum, non licet tamen ſub mortali. Vbi autem Tridentinum eſt receptum, ſaltem quoad punctum matrimonij, eſt irritum, de quo ſequenti dubio.

Secundum, omiſſio benedictionis; quia ſine hac etſi validè, illicitè tamen contrahitur matrimonium ſaltem primum, vt ex *C. Noſtrates*, & *C. Sponſus q.* 5. docet *Bon. q.* 4. *p.* 6. *num.* 2. *Sanch. l.* 7. *d.* 82. *Sa, Henriq. Fill. &c.* qui tamen concedunt non eſſe mortale, intellige, per ſe loquendo; nam per accidens, ratione præcepti particularis, ſcandali vel contemptus, vt ſi omittant nihili faciendo, ac ſi eſſet res vana, vel vile ac puerile haberent ei ſe ſubiicere) docet *Perez d.* 43. *ſ.* 10. *num.* 4. poſſe eſſe mortale. Dixi, *primum*: nam ſecundæ nuptiæ non benedicuntur, niſi primæ non fuiſſent benedictæ. Quòd ſi autem alter coniugum ſit viduus, alter verò primas nuptias celebret, aut ſaltem nunquam fuerit benedictus: etſi iure antiquo non licuerit, nunc tamen quibuſdam locis conſuetudo habet vt benedicantur, vt *v. Bon. l. c.* Et patet ex Agenda. Debet autem fieri in templo à proprio Parocho, ſine cuius licentia ſi quis faciat, manet ipſo facto ſuſpenſus, donec abſoluatur ab ordinario Parochi, à quo benedictio erat accipienda.

Tertium. ſi contrahatur matrimonium ſine præuiis proclamationibus: ſine quibus etſi valeat, non licet tamen ſub mortali, vt habet communis, (quanquam *Sanch. l.* 3. *d.* 5. *n.* 7. & *Gaſp. Hurtad. d.* 5. *num.* 5. putent, non eſſe mortale vnam omittere, quando certum eſt moraliter, nullum ſubeſſe impedimentum. Sed contrarium docet *Perez d.* 42. *ſ.* 1. *num* 7. ex *Con.* & *Pontic.*) niſi Epiſcopus, vel eius Vicarius diſpenſet, vt patet ex *Trid. ſeſſ.* 24. *c.* 1. quod circa eas præcipit ſequentia. 1. Vt fiant in Eccleſia, inter Miſſarum ſolemnia. Poſſunt tamen etiam fieri in oratio, vel iuxta Eccleſiam, alióve loco, confluente magno populo. 2. Vt fiant à proprio Parocho,

cho, vel alio Sacerdote de eius licentia 3. Vt ſiant in Parochia propria, & quidem vtriuſque contrahentis, vti declarauit Congregatio. 4 Vt fiant tribus diebus feſtiuis, non immediatis, continuis tamen, id eſt, qui feriatis quidem diebus, nullo tamen feſto, interpolentur. *v. Bon. q. 2. p. 6.* Vnde reſolues.

1. Licet ſtatim poſt vltimam proclamationem contrahere, etiam eâdem die: non licet autem differre vltra 4. menſes, intra quos ſi non contrahant, repetendas eſſe denunciationes, declarauit Congregatio in *ſeſſ. 24. c. 1. de Reform.* Imò *Rituale Romanum* duos tantùm menſes permittit, intra quos ſi non contrahatur, iubet repetere denunciationes, niſi videatur aliud Epiſcopo.

2. Poſt proclamationes, tenetur ſub mortali, qui nouit impedimentum, illicò denunciare, quantumuis ſecretum eſſet, ad impedienda grauia mala, v. g. inceſtum, ſacrilegium, &c. Si tamen inde alteri periculum infamiæ naſceretur, is ex charitate priùs eſſet monendus, vt à matrimonio deſiſteret. *Sanch. l. 3. d. 13. Fagund. p. 2. l. 6. c. 5. Henriq. Lay. l. 3. tr. 3. p. 2. c. 4. n. 8. & c. commun.* contra *Pontium d. 5. q. 6.* qui negat teneri denunciare, ſi ſit ocultum. Idemque tenet *Mart. Perez d. 43. ſ. 6. n. 1. & ſeq.* ſed cum hac limitatione, ſi tantùm audiuit, & neſcit à quo, vel ſi pro foro interno ſit diſpenſatum, vel ſi metuat magnum ſcandalum aut periculum, vel ſi ſciat contrahentes eſſe in bonâ fide.

3. Contrahens ipſe, legitimè interrogatus de impedimento occulto, tenetur illud fateri; vel matrimonio abſtinere, niſi diſpenſationem pro foro conſcientiæ acceperit: tunc enim fateri non tenetur, niſi Iudex aliũde habeat ſufficientẽ probationẽ, *Sanch. Sylu. Laym. l. c. n. 10. v. Bon. l. c. Perez d. 43. ſ. 7. n. 2.*

4. Parochus cognito impedimento, tenetur prohibere matrimonium, & remittere ad Epiſcopum, vel eius Officialem, neq; poteſt aſſiſtere. *Sanch. l. 3. d. 15. Mart. Perez d. 43. ſ. 7. n. 6. & c.* contra *Pontium.* Niſi tamen ex ſola confeſſione noſſet: tunc enim nullo modo poſſet negare matrimonium, ſiue publicè, ſiue priuatim petenti, neque illum admonere officij extra confeſſionem, licèt in confeſſione poſ-

ſet,ac deberet.Et tunc, ſiquidem ſine magno ſcandalo à matrimonio non poſſent deſiſtere; nec vellent ſuadere,vt contrahant communi conſenſu, ſub conditione,ſi Papa diſpenſet animo tantiſper cohabitandi vt fratres (non autem quoad thorum) donec accedat diſpenſatio, & iterum contrahant. Ita ex *Bein.,* & *Potio lib.5.c.35.Mart. Perez lib.c.* qui addit ſi id omnino nolint perſiſtantque petere, debere Parochum adſiſtere.

5. Poteſt Epiſcopus vel eius Vicarius,non autem Decanus Ruralis diſpenſare, vel vt vna tantùm fiat proclamatio, vel vt fiant poſt contractum ſubito factum coram Parocho & teſtibus, ante conſummationem, vel etiam vt planè omittantur, ſi iuſta cauſa ſubſit,v.g.timor, ne alioqui malitioſè impediatur matrimonium, pudor contrahentium, ſenium,inconſtantia,ſtatûs diſparitas,metus ſcandali, infamiæ,incontinentiæ,&c. *Bon.l.c.*

6. Etſi, quando per diſpenſationem contractum eſt matrimonium ante proclamationes poſtea faciendas,coniux non teneatur, nec debeat alteri reddere debitum,priuſquam factæ fuerint: quando tamen certi ſunt nullum ſubeſſe impedimentum, non peccare mortaliter conſummando, tenet *Sot. Led. Texed.*contra *Sanch.*apud *Dian.p.9.t.8.R.19.*

7. Etſi Parochus diſpenſare non poſſit, poteſt tamen in caſu neceſſitatis per Epiikiam declarare, præceptum hoc hîc & nunc non obligare, v.g. ſi moriturus concubinam velit ducere, ob prolis legitimationem *Bon.l.c.*ex *Sylu.Sanch.&c.*

DVBIVM II.

Quæ impedimenta dirimentia matrimonium?

Reſp. Præter defectum cõſenſus de qua ſuprà *c.2. d.1.* ſunt,quæ ſequent. verſibus comprehenduntur.

Error, conditio, votum, cognatio,crimen,
Cultûs diſparitas,vis,ordo,ligamen,honeſtas.
Ætas,affines,ſi clandèſtinus,& impos.
Raptáve ſit mulier,nec parti reddita tutæ,
Hæc ſocianda vetant connubia,facta retractant.

Dicitur.1. *Error,*ſcilicet perſonæ: qui dirimit iure naturæ,v.g. ſi Caio volenti ducere Annam offerat ſe Maria, cum qua, putans eſſe Annam,contrahat;

Digitized by Google

hat: quia error aufert libertatem,& conſenſum requiſitum iure naturæ ad contractum.

Dixi, *Perſone:* quia error qualitatis, ſeu conditionis perſonæ,(excipio ſeruitutem)non irritat matrimonium,vt v.g. ſi putetur eſſe nobilis, virgo,diues, &c. quam quis vult ducere, nec ſit talis: quia hic error non tollit conſenſum in perſonam,& materiam contractûs. Aliud tamen eſſet, ſi abſolutè nollet conſentire in perſonam, niſi tali conditione affectam,aut ſi ipſa conditio, iuxta intentionem cõtrahentis,tráſiret in conditionem perſonæ:vt ſi quis vellet ducere primogenitam Regis, ne aliam,& tamen alia ſubſtitueretur, non ſubſiſteret contractus *Bon.q.*3.*p.*2.ex *Sanch.l.*7.*d.*18.*Côn.d.*31.*Fill.&c.*

Dicitur 2. *Conditio,*ſcilicet ſeruilis,vt ſi homo liber ignoranter contrahat cum ſerua'vel ſeruus cum ſerua, nullum eſt matrimonium. Idque ſecundùm ſententiam communiorem, iure tantùm Eccleſiaſtico, fundato tamen in iure naturali, cui eſt valde conformè.Ratio quia talis contractus aduerſatur 1. Bono Sacramenti cum ſeruus inuito domino nequeat cohabitare coniugi. 2. Bono fidei coniugalis, cùm non poſſit ſoluere debitum ad libitum alterius,3. Bono prolis,cum ſeruus omnia acquirat domino.Vbi tamen *Notandum,*non eſſe propriè ſeruos, qui ſunt coloni originarij, vel aſcititij, vulgò dicti Leibeigene. *v.Laym.l.*5.*t.*10.*p.*4.*c.*2.

Dicitur 3. *Votum,* ſcilicet ſolemne Caſtitatis, per ſuſceptionem ordinis ſacri, vel per ſolemnem profeſſionem in religione approbatam,ſpõte emiſſam.

Dico 1.*Sponte:* quia metus grauis irritat profeſſionem,vt v.ſuprà *l.*5.*c.*1.*d.*2.

Dico 2. *Solemne:* quia votum ſimplex tantùm impedit non dirimit, (excipe tamen vota ſimplicia Societatis.) *v.Laym.l.c.*3.

Dicitur 4.*Cognatio,*quæ triplex eſt.

Prima dicitur Legalis, quæ eſt propinquitas perſonarum, proueniens ex adoptione perfectâ, (quâ ſcilicet perſona extranea aſſumitur in filium, vel nepotem, ita vt tranſeat in poteſtatem adoptantis; eique ſuccedat, vel tanquam hæres neceſſarius ex teſtamento, in quarta parte, vel tanquam

ſilius ab inteſtato in totum) ea enim dirimit matrimonium vſque ad quartum gradum, inter adoptantem & adoptatum, eiuſque deſcendentes. *C. Per adoptionem.* 3. *q.* 3. *C. Diligere.* 30. *q.* 3. *p.* 5. §. 3. *n.* 4. Vide tamen *Laym. c.* 7. & *Dia. p.* 9. *t.* 6. *R.* 54. vbi contra communem ſent. notat ex *Henr. Leſſ. &c.* probabile eſſe, quod poſt *Trident.* tantum dirimat vſque ad gradum ſecundum incluſiuè, ſicut cognatio ſpiritualis.

Secunda eſt cognatio ſpiritualis, quæ iure Eccleſiaſtico oritur inter perſonas aliquas, ratione Baptiſmi & confirmationis, dirimitq; matrimonium, (vt habetur *c.* 1. *de cognatione ſpirituali in* 6. *c. Veniens* : & & conſtat ex *Trid ſ.* 24. *c.* 2. *v. Bon. q.* 3. *p.* 5. *Sanc. l.* 7. *d.* 34. *Suar.* 3. *p. q.* 67.) inter baptizantem & baptizatum, & huius patrem & matrem; item inter ſuſceptorem & ſuſceptum, & huius patrem & matrem.

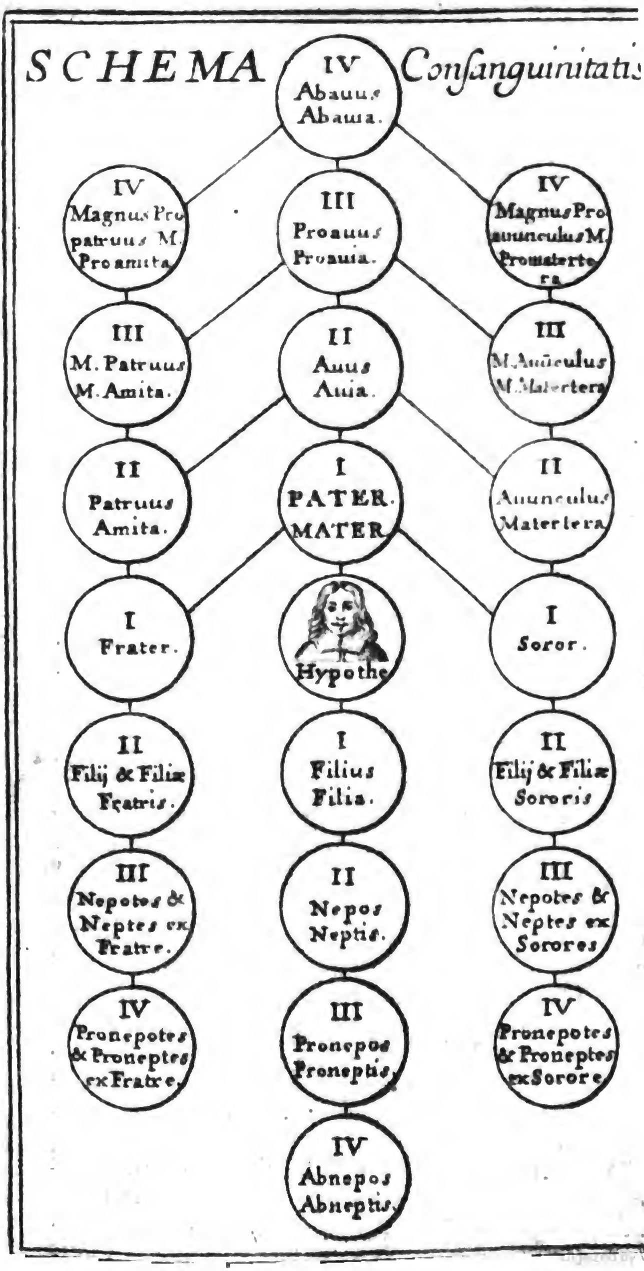
Tertia eſt cognatio conſanguinitatis carnalis, quę eſt vinculum perſonarum, ab eodem ſtipite proximo deſcentium, dirimitque matrimonium vſq; ad quartum gradum lineæ tranſuerſæ incluſiuè. Et quidem quoad primum fortaſſis iure naturæ: quoad reliquos tres, ſolo iure Eccleſiaſtico. Vnde etiam Pontifex in his, ex iuſta cauſa, diſpenſare poteſt. Gradus verò lineæ rectæ, probabile eſt, omnes iure naturæ eſſe prohibitos. Porrò pro gradibus conſanguinitatis dignoſcendis ſtatuuntur ſequentes regulæ.

Prima. In linea recta tam aſcendētium, quam deſcendentium, quot ſunt perſonæ, tot ſunt gradus, vnâ dēptā, ſcilicet ſtipite: v.g pater & filius ſunt conſanguinei in primo gradu; nepos & auus in ſecundo, &c.

Secunda. In linea tranſuerſa æquali, (quæ eſt inter perſonas à communi ſtipite æqualiter diſtātes) quot gradibus perſonæ ſingulæ à communi ſtipite diſtāt, totidem diſtant inter ſe. Vnde frater & ſoror ſunt in primo gradu lineæ tranſuerſæ; patrueles & conſobrini in ſecundo; filij eorundem in tertio.

Tertia. In linea tranſuerſa inæquali, inter perſonas inæqualiter diſtantes à communi ſtipite, quot gradibus remotior perſona diſtat à ſtipite, tot gradibus diſtant inter ſe. Vnde patruus & nepos, filius & ſoror patris, ſunt conſanguinei in ſecundo gradu, quæ omnia patent in adiuncto ſchemate.

Dicitur

Digitized by Google

Dicitur 5. *Crimen*: idque triplex. Primum eſt homicidium coniugis, ab altero coniuge, & alio tertio: ſiue phyſicè, v.g. gladio vel veneno; ſiue moraliter, vt imperio perfectum, eo conſilio, vt poſtea inter ſe matrimonium contrahant. Quòd ſi cædes tentata ſit, ſed non perfecta; vel perfecta, ſed abſque intentione matrimonij ineundi; vel cum intentione quidem ea, ſed non ſignificata exterius, vel non communi conſilio, ſed ab altero tantùm, non dirimit matrimonium, niſi etiam adulterium præceſſerit: tunc enim etſi vnus tantùm cædem perfecerit, altero ignato, dommodò id fecerit intentione matrimonij, verè dirimit. Ita *Côn. Ledeſ. Sanch. l. 7. num. 13. & d. 76.*

Secundum eſt adulterium, quando nimirum duo carnaliter ſe cognoſcunt, viuente alterius coniuge & vel matrimonium ineunt de præſenti, vel ſaltem dant fidem de ineundo poſt mortem coniugis. Sed in hoc caſu requiritur, vt promiſſio ſit acceptata, & vterque ſciat alterum eſſe coniugatum, ſi enim vel alteruter ignoret, non irritatur matrimonium, ſi quod poſtea ineatur coniuge mortuâ, *Perrez. Côn. d. 31. num. 57. & 61. Sanch. l. 7. d. n. 12. Fill. n. 256. v.* etiam *Bon. q. 3. p. 6. n. 8. Dian. p. 3. t. 4. R. 198.* Excuſatque ignorantia quæuis etiam facti, *Sanch. M. Leo in praxi p. 9. f. 284.* Sufficit autem ſi adulter dubitet, vtrum tempore adulterij & promiſſionis de matrimonio cum adultera, vixerit alter coniux: quia præſumitur vixiſſe, niſi mors probetur. *Nauar. Sanch. l. 7. matr. d. 79. Bardi. d. 6. c. 11. §. 8.*

Tertium eſt raptus, per quem perſona cum violentia abducitur, libidinis exercendæ, vel matrimonij ineundi cauſa. *S. Thom. Molin. t. 3. d. 105.* Durat autem hoc impedimentum, ſecundùm *Trid.* quamdiu rapta eſt in poteſtate raptoris, etiamſi liberè conſentiat. Vnde libertati reſtitutam ducere poteſt. Probabile tamen eſt, Tridentini decreto tantùm comprehendi raptum, qui fit cauſâ matrimonij. *Sanch. d. 13. vid. Laym.*

Dicitur 6. *Diſparitas*, cultûs, ſiue religionis; qui dirimit matrimonium inter baptizatum, & non baptizatum, etiam cathecumenum. Idque iure tantùm

Eccle-

Eccleſiaſtico non ſcripto. *Bon.q.3.p.7.* ex *Côn. &c.* inter baptizatos verò non dirimit, etſi impediat. Matrimonia verò cum hereticis etſi illicita, ſunt tamen valida *v. ſuprà lib.2.t.1.c.4.dub.3.*

Dicitur 7. *Vis*, ſiue violentia, & grauis metus iniuſtè incuſſus, ad matrimonium extorquendum; irritatque in vtroque foro. Et quidem iure naturæ, ſi à contrahēte; poſitiuo autem, ſi à tertio ſit incuſſus.

Addo *grauis*, qualis ſcilicet cadit in virum conſtantem, v. g. mortis perpetui carceris, amiſſionis bonorum, iniuſtæ excommunicationis, enormis indignationis patris valdè auſteri. Quando verò metus eſt leuis, contractus cenſetur ſpontaneus; idque ad cauendas lites, etiam in matrimonialibus, vt Sacramento conſulatur. *Rebel. Sanch. Pont. &c. communiter* cum *Dian.p.3.t.4.R* 230.& *t.5.R.*117. quamuis *Nauar. Gabr. & Couar.* id negent, ſi metus ita extorſerit conſenſum, vt abſque eo non fuiſſet. Addidi 2. *iniuſtè*; quia ſi iuſtè ſit incuſſus, valet matrimonium talis enim non tam infertur ab alio, quàm ab ipſomet, qui cauſam dedit; vt ſi v.g. deprehenſo in crimine cum filia mineris accuſationem, niſi illam ducat. Addidi 3. *ad extorquendum*: quia matrimonium ex metu etiam grauiſſimo, vndecunque & quandocunque incuſſo, dummodo non ad matrimonium extorquendum, valet: tunc enim non tam contrahitur metu, quàm eligitur medium euadendi periculum: & matrimonium eſt ſimpliciter voluntarium. Vnde reſoluitur valere matrimonium in ſequentibus caſibus. *Vide Bonac. quæſt.3.p.8.*

1. Si concubinarius metu gehennæ vel mortis in morbo vel naufragio contrahat cum concubina *Banac.l.c.*

2. Si quis à medico perſuaſus, non diu ſe victurum, niſi ductâ vxore, eam ducat. *Bon. l.c.n.19.*

3. Si in carcerem coniectus, ſpe euadendi, contrahat cum filia lictoris. *Sanch. lib.3.d.12. n.10. Côn. d.28.dub.1.cap.3.*

4. Si ad mortem damnatus, vt euadat, ducat meretricem, aut aliam. *Con.n.10. Fill.c.4.q.1.*

5. Si Princeps obſeſſus offerat filiam in matrimonium

monium obſidenti, vt liberetur obſidione. *Ibid.*

6. Si raptor vel deflorator virginis, metu mortis offerat ſe iudici ad eam ducendam. *Con. n.* 22. ex *Regin. Henriq. &c.*

7. Si ad mortem decumbens contrahat cum filia medici, aliàs illi mederi nolentis. *Reb. Sanch. d.* 122. *Côn. Fill. n.* 103. etſi alij quidam negent.

8. Etſi metus grauis incuſſus fuerit tantùm ad contrahendum matrimonium in genere, contractum tamen nullum eſſe docet *Sanch. Salas, Palaus, Pontius, &c.* cum *Dian. p.* 4. *t.* 4. *R.* 33. contra *Az. & alios* 4.

9. Quandò matrimonium ex graui metu contractum fuit, non teneri (in foro conſcientiæ) per ſe loquendo, illud perficere, poſſéque altero inuito reſilire, etiam eum, qui liber à metu fuit, etiamſi ab ipſo, ſeu eius culpâ illatus fuerit, docet *Sanchez, Villal. Hurt. & Ochag.* cum *Dian. p.* 3. *t.* 4. *R.* 229. & *p.* 9. *t.* 8. *R.* 27. contra *Côn. & Pont.*

Dicitur 8. *Ordo.* ſcilicet ſacer, ſiue Maior, quem qui non coactus ſuſcepit, inualidè matrimonium contrahit, vt v. ſuprà *de Sacramento Ordinis*, & hic *impedimento tertio.*

Dicitur 9. *Ligamen*, propter quod, quamdiu quis ligatus eſt coniugi adhuc viuenti, inualidè contrahit cum alio: quamquam licitè, ſine peccato, ſi moraliter ſit certus de morte coniugis: qui ſi poſteà compareat, tenetur ad eundem redire, dimiſſo poſteriore. *v. Bon. p.* 10.

Dicitur 10. *Honeſtas*, hoc eſt, iuſtitia publicæ honeſtatis, ob quam nemo poteſt contrahere cum conſanguineis illius, cum qua contraxit ſponſalia, vel matrimonium ratum. Et quidem aute Tridentinum & iure antiquo, hoc impedimentum dirimit matrimonium inter ſponſum & conſanguineos ſpōſæ vſque ad 4. gradum, oriturque ex ſponſalibus quibuſcumque, etiam inualidis, (præterquam ex defectu conſensûs) iure verò nouo Tridentini, non oritur ſi ſponſalia ſint inualida, & irritat tantùm vſque ad primum gradum ſi ex ſponſalibus; ad quartum verò, ſi ex matrimonio rato ſequatur, *v. Bon. p.* 11. *Sanch. l.* 7. *d.* 68. *Fill. tom.* 10. *p.* 2. *c.* 6. Notat etiam *Dian.* non oriri ex ſponſalibus mutuo conſenſu

Digitized by Google

ſenſu diſſolutis, *p.* 3. *tom.* 4. *R.* 222. ex *Pont.* & *aliis* 3. contra *Sanch.* vti neque ex conditionatis, donec conditio ſit impleta, *p.* 9. *t.* 6. *R.* 25. ex *Opatou.* Oriri tamen ex matrimonio inualido, niſi ſit tale ob defectum conſensûs, *p.* 9. *t.* 6. *R.* 50. ex declaratione Pij V. atque adeò etiam ex clandeſtino. *Ib. R.* 53. ex *Pont. Palao, Hurt. Perez, &c.* contra *Sanch. & Præp.*

Dicitur 11. *Ætas*: quia ad valorem matrimonij, iure Eccleſiaſtico requiritur annus 14. viri, & 12. fœminæ completus: niſi tamen malitia ætatem ſuppleat, hoc eſt: adſit & doli capacitas, & potentia ad copulam, de quibus iudicare prudentum eſt. *Laym. c.* 12. *n.* 1. *Cap. De illis, &c. vlt. eodem tit.*

Dicitur 12. *Affines.* Eſt autem affinitas, propinquitas perſonarum nata ex copula carnali, ſiue licita ſiue illicita. Vtraque, iure ſaltem Eccleſiaſtico, dirimit matrimonium: illa vſque ad 4. gradum incluſiuè; hæc verò iure nouo, vſque ad ſecundum tãtum. Et quidem ſi antecedat matrimonium, nam ſi ſuperueniat, v.g. ſi Titius cognoſcat vxoris ſuæ cognatam in ſecundo gradu, non dirimit, licet is, qui peccauit, non poſſit petere debitum, ſed tantùm reddere. Porrò gradus & lineæ affinitatis accipiuntur, ſicut in conſanguinitate, ita vt qui eſt vxoris conſanguineus in primo gradu, ſiue rectę, ſiue trãſuerſę lineæ, is ſit affinis marito in eodem gradu lineæ rectæ vel tranſverſæ. Denique omnis affinitas, quę oritur ex affinitate, ſublata eſt per *Concil. Lateranenſe. v. Laym. & Bon. p.* 12. Vnde reſolues.

1. Is qui fornicatus eſt cum ſorore ſponſæ ſuæ, cum neutra poteſt validè contrahere, citra diſpenſationẽ; imò nec cum earum cõſobrina vel matertera.

2. Poteſt quis ducere affinem fratris ſui, etiam in primo gradu, v.g. duo fratres poſſunt ducere duas ſorores; imò pater & filius poſſunt ducere matrem & filiam. *Laym. Bon. l.c.*

3. Titius poteſt ſucceſſiuè ducere Titiam & Bertam, quæ fuerunt vxores Caij & Sempronij fratrum.

4. Titius, qui duxerat ſororem Caij, poteſt poſt mortem Caij, eiuſque ſororis, ducere Bertam vxorem Caij.

Dicitur 13. *Si clandeſtinus*: quia *Trid.* irritat matri

trimonia eorum, qui contrahunt aliter, quam coram Parocho, vel alio Sacerdote, de ipſius vel ordinarij licentia, & duobus minimùm teſtibus: vultque grauiter puniri eos, qui contra hoc contraxerint, vel etiam interfuerint, *Vnde reſolues.*

1. Per Parochum intelligitur is, qui habet ordinariam iuriſdictionem in contrahentes, vtpote qui domicilium & habitationem habeant in eius Parochia: item Epiſcopus vel eius Vicarius in ſua diœceſi, vti & Papa: item Capitulum ſede vacante, Cardinales in Eccleſiis ſui tituli, legati in ſua prouincia. Sufficit etiam excommunicatus, aut non Sacerdos. Nec requiritur, vt à parte rei vere ſit Parochus, ſed ſufficit, ſi habeat titulum ſaltem coloratum ita vt communi errore habeatur Parochus, nec ſit intruſus abſque omni titulo, *v. Bon. q. 2. p.* 8.

2. Parochus, vel cuiuis habens iuriſdictionem ordinariam poteſt alium ſibi ſubſtituere; non tamen niſi Sacerdotem.

3. Cùm ad teſtes requiſitos non addatur, debere eſſe omni exceptione maiores ſufficiunt etiam infames, fœminæ; pueri habentes vſum ſufficientem rationis, parentes, domeſtici, ac ſerui.

4. Si duo ſint Parochi eiuſdem Parochiæ poteſt vteruis aſſumi. Similiter qui habet duo domicilia, quæ æqualiter inhabitat; vel domum, quæ partim pertinet ad vnam Parochiam, partim ad alteram, poteſt alterutrum accerſere: quia vterque eſt proprius Parochus. *Laym. Bon. l. c.*

5. Et ſi ex præcepto adhibendus ſit Parochus contrahentis illius, in cuius Parochia matrimonium celebratur: ſufficit tamen ad valorem, ſi alterutrius Paſtor aſſiſtat, vt declarauit *Congregatio Cardinalium*, apud *Rebel.* & *Bon. q.* 1. *p.* 8. etiam extra ſuam Parochiam, vel diœceſin; quia hic actus non eſt iuriſdictionis contentioſæ. Non tamen licebit tunc nuptis benedicere, ſine alrerius licentia. *Sanch. l.* 3. *d.* 19.

6. Is qui ſubſtituitur, debet habere expreſſam, vel ſaltem tacitam licentiam, ex ratihabitione de præſenti: quia non ſufficit ratihabitio de futuro, quia quis putet alterum poſtea ratum habiturum:

Sanch.

Sanch.d.35.Regin.Côn. apud *Bon. l.c. n.*11. licet ipſe neget tacitam ſufficere.

7. Vagabundi poſſunt contrahere coram quolibet Parocho,(idque,vt *Laym.c.4.n.*3.docet ex *Sanch.* etſi alteruter tantùm ſit vagus.)Hic autem tenetur de illorum conditione diligenter inquirere, vt monet *Trid.*an ſcilicet alibi ſint coniuncti, &c.& deinde petere licentiam ab Epiſcopo aſſiſtendi; ſine qua licet validè aſſiſtat, grauiter tamen peccat. Ita *Laym.t.*4.*l.*3.ex *Sanch.d.*19.*&* *d.*25.*n.*14.

8. Peregrini, qui ex cauſa exiguo tempore domo abſunt, non poſſunt contrahere peregrè coram Parocho loci: quia non eſt illorum verus. Aliud eſt de iis, qui alicubi habitationem figunt, pro maiore parte anni aut eò venerunt animo manendi, ſaltem maiore anni parte,licet poſtea contingat caſu ſubito,recedere,v.g.famuli,ancillæ, ſtudioſi *Bon.q.*1.*p.*8. *n.*1.*Sanch.l.*3. *d.*23.*n.*11. Ratio quia contrahunt ibi domicilium Parochiale; & Paſtor illius loci, eſt proprius illorum.

9. Parochus & teſtes ſic debent eſſe præſentes, vt aduertere poſſint quid agatur, & de eo teſtari. Et quidem non eſt neceſſe, vt ipſi videant contrahentes, dummodò audiant verba contractûs, ſi voces contrahentium nouerint. *Sanch. Fill. Pont. & alij* 5.cum *Dian.p.*8 *t.*7.*R.*68. contra *Rarboſ.* Ne refert,etiamſi per metum, vim dolum, aut iniuriam nolentes detineantur, vel etiam contradicant, ac. reſiſtant; aut licet prohibiti ſint ab Ordinario, ne interſint *Bôn.l.c.* ex *declar. Card.Côn. Fill.Sanch.ll.cc.* *&c.*

10. Parochus tenetur vtrumque contrahentem interrogare, non quidem de impedimento, *Gutier. Sanch. Dian.p.*3.*t.*4. *R.*294. ſed de mutuo conſenſu *Trid. ſeſſ.* 24. *cap.*1. Eius tamen omiſſio quando de vtriuſque libero conſenſu conſtat, venialis tantùm eſt. *Sanch.Côn. Dian.l.c.* Similiter mortale non eſſe, etſi intellecto conſenſu non dicat: *Ego vos coniungo in nomine Patris & Filij & Spir. S.* docet *Sanch. Côn. Vill.Gut. Dia.p.*3.*i.*4,*R.*256.contra *Rebell.&c.*

Dicitur 14. *Et impos*, quod impedimentum vocatur frigiditas, vel impotentia. Quæ ſi perpetua ſit, &

& matrimonium antecedat, irritat illud iure naturæ; vel omne & reſpectu cuiuſcunque ſi ſit abſoluta; vel certum tantùm, ſi ſit reſtricta ſeu reſpectiua. Idque ſiue orta ſit ab intrinſeco, & vitio naturæ, ſiue ab extrinſeco, opera hominis vel diaboli; ſiue cognita alteri fuerit, ſiue non; ſiue ſit ex patre vtriuſque contrahentis, ſiue alteriùs tantùm. Ratio, quia matrimonium conſiſtat in mutua traditione corporum, phyſicè aptorum ad generationem ſiue in traditione poteſtatis corporis ad copulam coniugalem: hanc autem poteſtatem impotens non poteſt tradere, cùm eam non habeat.

Porrò impotentia in viro eſſe cenſetur, quando eſt Eunuchus, vel ſaltem non poteſt ſeminare intra naturale vas fœminæ; in fœmina verò quando vel ſeminare non poteſt, (ſi verum eſt, ſemen fœminarum requiri ad generationem) vel propter arctitudinem non poteſt virum pati, aut eius ſemen recipere.

Dixi 1. *Si ſit perpetua:* qualis eſt, quæ nulla arte poteſt tolli. In dubio autem perpetuitatis, conceditur à iure triennium, & experiendum bona fide.

Dixi 2. *Si antecedat:* nam ſi ſubſequatur matrimonium, non irritat illud, etſi vſum ita impediat, vt ſoli contactus, & oſcula liceant, citra periculum pollutionis. Idque quando impotentia eſt certa: nam ſi dubia ſit, tamdiu licet conari ad copulam, quamdiu probabilis eſt ſpes ſeminandi intra vas. *Laym. l. 5. t. 10. p. 4. cap. 12.* ex *Sanch. Nau. Henr.* Vnde reſolues.

1. Inualide contrahunt euirati, ſeu Eunuchi, quando carent vtroque teſte: quia non emittunt verum ſemen aptum generationi. Nec refert, quòd inſtar ſenum ſterilium ſatisfaciant concupiſcentiæ fœminæ; quia id non faciunt per copulam naturâ ſua aptam generationi, ob defectum ſeminis, quod ſenes tamen emittunt, etſi ſemen ſenum per accidens non ſit prolificum. *Laym. l. c. Bon. q. 3. p. 13. &c.*

2 Validè contrahunt, 1. Steriles, quia etſi ſint impotentes ad generationem, non tamen ad copulam, atque adeò ſunt capaces omnis iuris & obligationis matrimonij; & ſuſceptio prolis licèt ſit

Digitized by Google

ſit præcipuus, non tamen vnicus, nec immediatus finis matrimonij *Bon.q.3.p.13.* ex *Hen. Côn. Fill. &c.* Eadem eſt ratio de iis, quæ non edunt fœtum. niſi mortuum, vel non niſi cum periculo vitæ *Bonac.&c. ll. cc.2.* Hermaphroditi: quia verè ſunt potentes ad vſum matrimonij. Et quidem ſi alter ſexus emineat, ſecundùm illum tantùm valebit: ſi vterque ſit par, optio illis datur, vt vtrolibet vtantur, ita tamen vt quem ſemel elegerint, ſemper retineant. *San. l. 10. d.106.Bon.l.c.*ex *Henr.Sanch.Côn.Fill. &c.* Is qui paulò pòſt eſt moriturus, quia in eo manet potentia ad coitum, etſi per accidens vi morbi impediatur. Patet ex praxi Eccleſiæ, quæ illis interdum ſuadet, vt concubinas ducant *Laym l.c.* ex *Sanch.d* 105.*n.*3. *Couar. &c.*

3. Impuberes, ſi vtantur ratione non iure naturæ, ſed Eccleſiaſtico tantùm, inualidè contrahunt; quia impotentia illorum eſt tantùm temporalis, v. ſuprà *hoc dub. imped.*3.

Quæres Quid cenſendum de matrimoniis, quæ contrahuntur in partibus hæreticis?

Reſp. Circa ea *Congregatio Cardinalium* reſoluit ſequentia. 1. Vbi hoc decretum Concilij nondum publicatum eſt in Parochia, v. g. in Saxonia & Anglia, valere matrimonium contractum abſque forma præſcripta. Publicatio autem decreti facta præſumitur, ſi id aliquo tempore in Parochia tanquam decretum Concilij fuit obſeruatum. 2. Hæreticos, in quorum Parochia dictum decretum fuit publicatum, v. g. in Hollandia Friſia, &c. teneri formam præſcriptam ſeruare. Vnde conſequenter ipſorum matrimonia abſque forma Concilij, quamuis cōram Miniſtro hæretico, vel Magiſtratu contracta, videntur eſſe nulla *Laym.* tamen *l.5. t.10. p.2. c.4.* putat eam non eſſe mentem ſummorum Pontificum, propter grauiſſima incommoda inde ſubſecutura. 3. Si Parochia, in qua aliquando decretum fuit obſeruatum, proprio Parocho, & Epiſcopo careat, nulluſque iſtic ſit, qui vices Epiſcopi vel Parochi ſuppleat, matrimonium valere abſque præſentia Parochi; ſeruata tamen in quibus poteſt formâ Concilij, nempe adhibitis ſaltem duobus teſtibus.

Idem

Idem eſt, ſi Parochus & Epiſcopus metu hæreticorum lateat, ita vt verè ignoretur vbi ſit vel eorum metu abſit à diœceſi,& ad neutrũ ſit tutus acceſſus.

Dicitur 15. *Raptave ſit*, de quo v.ſuprà *in impedimento criminis*.

DVBIVM III.

Quomodo matrimonium inualidum ſit reualidandum.

Reſp. Si fuit inualidum propter conſenſum fictum, vel metu extortum, ſiue ex vna,ſiue ex vtraque parte,poteſt reualidari per quodcunque ſignum veri & noui conſenſus: quia ſi altera tantum pars fictè contraxit, conſenſus vnius partis habitualiter permanſit,ergo accedente alterius conſenſu reualidatur *Sanch.l.2.d.32.n.9. Cõn.d 24.d.10. n.89. Nauar. Fi ll. Bon &c.* Vnde reſolues.

1. Si metus, vel defectus conſenſus fuerit alterius tantùm partis,curãdum eſt,vt ea ſaltem nouum & liberum conſenſum eliciat,& externis ſignis prodat: alteri autem parti non opus eſt declarari,præſtari nouum conſenſum ad valorem matrimonij. *Sanch.l.c.n.10.Cõn.Bon.p.9.v.Marat.d.7.ſ.15.n.4.*

2. Si vterque fictè,vel coactè conſenſerit,neceſſe eſt,vt vterque conſenſum reuocet, & verbis exprimat. Quia cum vtriuſq; conſenſus planè nullus fuerit, æquè neceſſe eſt renouare & declarare,ac ſi factum nunquam fuiſſet. *Marat.l.c.n.3.*

Reſp.2. Si inualidum fuit propter impedimentum conſanguinitatis, v.g. vel aliud ſimile occultum dirimens,tunc eo per diſpenſationem, vel aliter ſublato, atque ita perſonis ad contrahendum habilitatis, requiritur nouus vtriuſque conſenſus, ſigno externo expreſſus: & quidem, vt probabilius docet *Sanch.l.2. d.36.* abſolutus, & independens ab antiquo. Ratio, quia neutrius conſenſus antiquus fuit legitimus, cùm non caderet in legitimam materiam. *Vnde reſolues.*

1. Si in tali caſu altera pars ſit ignara impedimenti, vel dubitetur an ſciat, illa ſuauiter inducenda eſt ad nouum conſenſum abſolutè præſtandum, dicendo v. g. *Si mihi non nupſiſſes, nonne modò nuberes?* vel *Angor ſcrupulis de matrimonij noſtri valore, ideoque renouemus conſenſum.* Quod ſi fiat,

fiat ſufficere (præſertim ſi ſequatur affectu maritali copula) docet *Quintan in append t.7. d. vlt.* Quòd ſi autem periculum ſit, ne pars illa impedimentum ignorans detrectet,& ſcandala, graueſque moleſtiæ timeantur, licebit vti ſententia contraria, quæ docet ſufficere, vt ſola pars impedimenti conſcia conſenſum renouet,& alteri declaret. *Sanch. lib.2. d.2. d.26.& lib.8.d.34.num.61. Leſſ.l.2.c.17. Côn. d.24.d.10 & Fill.n.29.&c, Dian.p.4.r.4.R.49.*

Reſp.3.Vt matrimonium inualidum, quod coram teſtibus & Parocho eſt celebratum, reualidetur, non opus eſt denuò coram Parocho & teſtibus iniri,ſi impedimentum ſit occultum: ſecùs ſi ſit notum: quia prius matrimonium præſumptione Eccleſiæ,cenſetur validum, non autem poſterius. *Nau. Sanch.lib.2.d.37.Côn. d.24. dub.4. Regin. l.31.n.183. Fill.n.93.*

DVBIVM IV.

A quo, & ob quam cauſam, poſſit diſpenſari in impedimentis matrimonij?

Reſp. 1. Papa non poteſt diſpenſare in impedimentis iure naturæ,vel diuino dirimentibus niſi ex ſpeciali conceſſione: in iis verò, quæ iure Eccleſiaſtico dirimunt, poteſt. Ratio prioris, quia inferior non diſpenſat in lege ſuperioris: nec homo in lege naturæ. Addidi,*niſi ex ſpeciali*: quia ſic Pontifex(non tamen Epiſcopus) poteſt matrimonium ratum diſſoluere,ex iuſta cauſa,*Sanch.Leſſ.Præp.q.5.d.8.Dian. p.8.t.1.R.52.& 93.* Ratio poſterioris, quia Pontifex talia impedimenta inducit;ergo etiam poteſt tollere,& quidem ſolus.*Vnde reſolues.*

1. Epiſcopis in impedimentis dirimentibus matrimonium iam contractum, non poteſt ordinario iure diſpenſare, niſi èx tacita conceſſione in caſu neceſſitatis, quando ſequentia concurrunt. 1. Vt defectus ſit diſpenſabilis, 2. Vt ſit occultus, id eſt, non ſit notorius,ſeu diuulgatus.3. Vt ex altera parte ſaltem, matrimonium bonâ fide ſit contractum. 4. Vt non ſit facilis acceſſus ad Papam. Ita comm. *Sanch.Côn.Mart. Perez d.4.ſ.7.* Quando autem contractum eſt ex diſpenſatione ſubreptitia, non poteſt Epiſcopus ſua diſpenſatione priorem confirmare

Dian

Digitized by Google

*Dian.p.t.7. R.*40.ex *Præp. Porez.&c.*In impedimentis verò dirimentibus matrimonij modum contracti, videtur nunquam poſſe:imò nec legatus à latere, niſi ſpeciali facultate. *Laym. lib.* 5. *tr.* 10. *p.*4. *c.* 6. *& lib.*1. *tr.*4. *c.* 22. *Bod. q.* 3. *p.* 15. *&c.*contra quos *Dian. p.* 8. *t.* 3. *R.* 80. cum *Præp. Villalob. & Eſcob. de leg. ex.* 14. *c.* 4. putat, Epiſcopum id poſſe aliquando in caſu rato, ex cauſa maximè vrgente, ſi omnibus tentatis iudicetur neceſſarium eſſe ad vitandam grauem infamiam, vel graue ſcandalum qui aliter occurri non poſſet? idque ex tacitâ Papæ licentia.

Reſp. 2. In impedimentis non dirimentibus poſſunt Epiſcopi diſpenſare vniuerſaliter. Quod addo quia excipiuntur illa, quæ iure naturali & diuino impediunt,vt totum caſtitatis abſolutum, & perfectum. (*Bon. q.*3.*p.* 15.ex *Nau. Sanch. &c.*) & ſponſalia priora, vt habet *Tann.d.*8.*q.*4.*dub.*2. *n.*30. ex *Sanch.l.*7.*d.*17.*n.*8.Idem habet *Fill.t.*10.*p.*2. *c.* 10. *n.* 306.*Laym.l.*5.*c.*10.*p.*4.*c.*15.*n.* 2. ſub finem. Similiter Epiſcopus poteſt diſpenſare in impedimentis, quæ matrimonio ſuperueniunt,& impediunt petitionem debiti,v. g. cognationis ſpiritualis, vel affinitatis. *Bon.l.c.Sanch.l.*8.*d.*12.*n.*16. *Fill.l.c.* vbi excipit inceſtum commiſſum (matrimonio conſummato,) cum conſanguineis vxoris, in iis, qui non ſunt iuuenes.

Reſp.3.Poſſunt etiam Confeſſarij regulariter approbati, de licentia tamen ſuorum Prouincialiũ,diſpenſare ad petendum debitum cõiugale,propter cognitionem conſanguinei coniugis in ſecundo gradu, vt *Rodriq.q.regularium tom.*1.*q.*63.*art.*1. nullo modo tamen in impedimento ipſo.*v.Mart. Perez d.*44.*ſ.*7. *n.*13.Dixi,*Prouincialium:*quia quod *Molfeſ.Leon:&c.* volunt,Confeſſarios Societatis Iesv habere omnes hanc facultatem immediatè à P. Generali,id refutat *Dian.p.*3.*t.*2.*R.*14.

Reſp. 4. Vt licitè diſpenſetur in impedimentis dirimentibus, requiritur iuſta cauſa: qualis ſecundùm *Fil.c.*8.eſt v.g.Extinctio magnæ litis vel odij, inter agnatos. 2. Ablatio ſcandali. 3. Inæqualitas matrimonij, niſi conſanguineis vel affinibus nubatur,

batur. 4. Defectus dotis competentis. 5. Conſeruatio facultatum in eadem Cognatione. 6. Merita petentis diſpenſationem. Plures *v.* apud *Sanch. d.* 19. *Con. d.* 33. *Hurt.* 26. *Mart. Perez d.* 44. *ſ.* 5. vbi notat. 1. Quantò gradus conſanguinitatis vel affinitatis eſt propinquior, tantò requiri cauſam grauiorem. 2. Sæpè plures aggregatas cauſas ſufficere, quarum ſingulæ non ſufficerent. *vid.* etiam *Dian. p.* 8. *t.* 3. *R.* 93.

Reſp. 5. Si quis dubitet an habeat impedimentum dirimens, v.g. contrahendi matrimonium cum certâ perſonna, & abhibitâ diligentiá ſufficienti nō poſſit intelligere veritatem, probabile eſt poſſe cum ea contrahere ſine diſpenſatione, (niſi tamen præſumptio aliqua ſtet pro impedimento) quia poſſeſſio ſtat pro libertate contrahendi. *Sanch. Sancius, Franc. Lugo, Bardi. d.* 6. *c.* 11. *p.* 7. §. 11. contra *Laym. & Palaum.*

LIBER VII.

De Cenſuris Eccleſiaſticis, & Irregularibus.

CAPVT I.
De Cenſuris in genere.
DVBIVM I.
Quid Cenſura Eccleſiaſtica?

RESP. Eſt pœna ſpiritualis, & medicinalis, per quam homini baptizato delinquenti ac contumaci, per potentiam Eccleſiaſticā aufertur vſus quorundam bonorum ſpiritualium *Laym. l.* 1. *t.* 5. *p.* 1. *c.* 1. Vnde reſolues.

1. Per cenſuram non priuatur homo bonis merè internis, v.g. charactere, poteſtate ordinis, nec bonis propriis, ac priuatis, v.g. fide, charitate, gratia, &c. ſed quibuſdam externis & publicis, ſiue actionibus, quæ habent ſpiritualem aliquem effectum, vel commodum, vt ſunt ſacrificium, officium diuinum beneficium, adminiſtratio & ſuſceptio ſacramentorum indulgentia, publica Eccleſię ſuffragiá: quia hæc, & non illa, ſubſunt diſpoſitioni Eccleſiæ.

Vnde

Vnde ſi interdum priuetur bono aliquo temporali, v.g. conuictu humano per excommunicationem, id tantùm fit ſecundariò.

2. Exilium, carcer, ſeruitus, priuatio beneficij, niſi adiunctam habeant ſuſpenſionem aliquam ſpiritualium actionum, non ſunt cenſuræ, quia ſunt pœnæ temporales.

3. Nec degradatio, vel depoſitio eſt cenſura; quia etſi ſit pœna ſpiritualis, non tamen medicinalis, ſed perpetua, & ob peccatum præteritum, etiam emendatum, poteſt infligi.

4. Nec ceſſatio à diuinis: quia non imponitur per modum medicinæ, ad tollendam contumaciam, ſed ad propulſandam iniuriam Eccleſiæ factam.

5. Nec irregularitas, ſiue ſit ex defectu, quia hæc non eſt pœnalis, ſed tantùm impedimentum Canonicum; ſiue ſit ex delicto, quia hæc non irrogatur per modum pœnæ medicinalis, ſed punitiuæ, & ex ſe perpetuæ. Vnde nec tollitur per abſolutionem, ſicut cenſura, ſed per diſpenſationem. *Bon. d. 1. q. 1. p. 1.*

6. Quando in Iubilæis, vel priuilegiis, datur poteſtas abſoluendi à cenſuris, non comprehenditur irregularitas, niſi expreſsè addatur.

DVBIVM II.

Quotuplex Cenſura?

Reſp. Diuiditur 1. Eſſentialiter in excommunicationem, Suſpenſionem, & Interdictum. 2. Accidentaliter in eam, quæ eſt à iure, & fertur per Canones, conſtitutiones, vel ſtatuta Eccleſiaſtica, ſtabili ac permanente lege: & eam, quæ eſt ab homine, quæ ſcilicet fertur à iudice, vel Prælato, per modũ mandati, vel ſententiæ iudiciariæ. Eſtq; vel particularis, circa factum aliquod particulare, aut certas perſonas; vel generalis, quæ nullâ ſingularis facti aut perſonæ determinatione fertur. 3. in eam quæ eſt ſententiæ latæ, quam ſcilicet ius, aut Iudex ſtatuit ipſo facto, (quo quis v.g. contra legem facit) ſine alia ſententia incurrendam; & eam, quæ eſt ferendæ, quam ius, aux Iudex non vult ipſo facto incurri, ſed per ſententiam infligi. Pro quibus dignoſcendis, conſideranda ſunt verba, quibus

cenſura

cenſura fertur : quæ ſi includant alterius actionem ſeu miniſterium, ſignificant cenſuram eſſe ſententiæ ferendæ : latæ vero, ſi non includant. Si verò ambigua ſint, teneri poteſt *regula 49. iuris in 6.* quòd in dubio circa pœnas, benignior interpretatio ſit facienda. *Vnde reſolues.*

2. Eſt cenſura latæ ſententiæ, 1. Si verba ſint præteriti, aut præſentis temporis, v.g. excommunicauimus, excommunicatus eſt vel fuit, excommunico, ſuſpenduntur, interdicuntur, volumus aut iubemus eſſe excommunicatum, ſuſpenſum, &c. 2. Si addatur particula, *ipſo iure, ipſo facto*, vel, *ſine alia ſententia*. 3. Si verba ſint, imperatiui modi v.g. incidat in excommunicationem, maneat interdictus, &c. Ratio, quia hæc omnia nullius actionem interponunt.

2. Sententiæ ferendæ eſt ſaltem vt plurimum, 1. Si verba ſint futuri temporis, v.g. excommunicabitur, ſuſpendetur. 2. Si dicatur, excommunicetur, ſuſpendatur, volumus excommunicari. 3. Si verba ſint minatoria, v.g. ſub pœna excommunicationis, ſub interminatione anathematis, &c. niſi tamen ex adiunctis aliud colligatur.

DVBIVM III.

Qui poſſint ferre cenſuram & in quos?

Reſp. Cenſuram ferre poteſt omnis, ac ſolus ſuperior Eccleſiaſticus, habens in foro externo, ſeu contentioſo, iuriſdictionem, ſiue ordinariam, ſiue delegatam.

Porrò ordinariam, quæ eſt ratione officij, vel alterius iuris, poteſtque delegari Clerico, Clericatus priuilegiis gaudenti (vt *Bon. d.1.q.1.p.2. Lay.l.1. t.5.p.1.c.3.n.1.* ex *C. Cum Eccleſiarum. S. Thom. &c.* docent) habet 1. Papa reſpectu totius Eccleſiæ. 2. Patriarchæ, Archiepiſcopi, Epiſcopi, eorumque Vicarij Generales. 3. Generales, Prouinciales, & Superiores locales religionum, reſpectu ſuorum ſubditorum. 4. Congregationes religionum, Concilia prouincialia Epiſcoporum, Capitula prouincialia quorumdam religionum, & denique. 5. Quidam alij ex conceſſione, vt multi Archidiaconi, Archipresbyteri, & Decani.

Delegatam habent, quibus ea committitur ab ordinariam habente: cuius morte exſpirat: nec delegatus poteſt alteri delegare, niſi habeat ſpecialem huius commiſſionem, vt ſi ſit delegatus Papæ. *Vnde reſolues.*

1. Non poſſunt poteſtate ordinariâ ferre cenſuram, 1. Parochi. 2. Laici: quia non ſunt capaces iuriſdictionis Eccleſiaſticæ; vti & religioſi profeſſi non habentes primam tonſuram. 3. Fœminæ, licet ſint Prioriſſæ, vel Abbatiſſæ: quia non ſunt capaces iuriſdictionis, ſeu poteſtatis clauium. Quando verò in iure dicuntur poſſe ſubiectos ſibi Clericos ſuſpendere ab officio, vel beneficio, ſuſpenſio non accipitur propriè pro cenſura, cuius violator irregularitatem incurrit, ſed latè & impropriè, pro præcepto, quo Abbatiſſa Clerico ſibi quodammodò ſubiecto prohibet celebrationem, donec ſatisfecerit, ſubtrahens ei reditus interea. *Vid. Bonac. l. c. Laym. l. 1. t. 5. p. 1. c. 3. n 3.*

Reſp. 2. In omnes, & ſolos ſubditos alicui Superiori Eccleſiaſtico, poteſt ferri cenſura; quia ſubiectio & iuriſdictio ſunt correlatiua. *Laym. l. c. cap. 3.* Vnde reſolues.

1. Non baptizati non incurrunt cenſuras, licèt ſint cathecumeni: nec mortui: quia non ſubſunt iuriſdictioni Eccleſiæ. Nec refert, quod quandoque mortui dicantur excōmunicari; non enim de nouo ligantur, ſed excommunicatio prior tantùm declaratur, ac viuis prohibetur, ne cum iis agant, orando pro illis, ſepeliendo, &c. Similiter dicuntur abſolui ab excommunicatione, quando ſepultura & orationes publicæ pro illis permittuntur. *Laym. l. c.*

2. Aduenæ & peregrini breui tempore alicubi commorantes, non ligantur cenſuris locorum, generali ſententiâ aut ſtatuto decretis; quia non ſunt ſubditi *Laym. l. c. n. 5.*

3. Etſi ſubditi extra ſuam diœceſin, (vel in loco diœceſis exempto) delinquentes contra legem ſui Epiſcopi non incurrant cenſuram; Superior tamen ſaltem regularis, poteſt ſuos ſubditos, vbicunque exiſtant per particularem ſententiam cenſuris innodare. *vid. Laym. l. c.*

4. H

4. Hæretici, Apoſtatæ, & Schiſmatici, poſſunt affici cenſuris: quia per baptiſmum ſunt ſubiecti Eccleſiæ. *v. Laym. l.c.*

5. Solus Papa non poteſt incurrere cenſuram; quia nulli eſt ſubiectus. *Bon. l.c.*

DVBIVM IV.

Ob quam cauſam poſſit ferri Cenſura?

Reſp. Ob ſolum peccatum externum, cenſuræ proportionatum, & coniunctum cum contumacia. Et quidem in interdicto locali poteſt eſſe alienū, v. g. Prælati, vel cōmunitatis, non tamen hominis priuati) aliàs requiritur propriū. *Bon. p.* 3. Vnde reſol.

1. Non poſſunt cenſurari infantes, vel amentes, quia non peccant. *Bon. d.* 1. *q.* 1. *p.* 4. *Laym. c.* 4. *num.* 3. ex *S. Thom. Suar. &c.*

2. Etſi ob peccatum veniale interdum fieri poſſit leuis ſuſpenſio, vel leue interdictum: excommunicatio tamen maior, ſuſpenſio grauis, & interdictum perſonale ſpeciale (quicquid ſit de generali) non poteſt ferri, niſi ob culpam mortalem: quia alioqui pœna non eſſet proportionata culpæ. Imo cum ſint pœnæ medicinales, non debent infligi pro quovis mortali, ſed quibuſdam tantùm, ne cenſuræ contemnantur vt monet *Trid.*

3. Actus peccati, ob quem cenſura fertur, debet eſſe mortalis, non tantùm quoad actum internum; ſed etiam quoad ſubſtantiam operis externi. Hinc non excommunicatur leuiter percutiens Clericum, etſi intentionem mortalem habuiſſet: vti nec, qui interius tantùm eſt lapſus in hæreſim, quam exterius non ſignificauit; quia Eccleſia tantùm iudicat de externis. *Bon. l.c.*

4. Actus peccati in ſuo genere debet eſſe perfectus, & conſummatus, niſi expreſsè aliud ſonent verba legis: quia pœnæ & odia ſunt reſtringenda. Hinc excommunicationem homicidæ non incurrit fauens, mandans, conſulens, iuuans, nec vulnerans lethaliter, niſi mors ſequatur. Item quando excommunicatur mandans, conſulens, &c. vel ferens ſuffragium pro indigno, ſubintellige efficaciter, ſeu effectu ſecuto: quia ſine eo mandatum, conſilium, & ſuffragium, non eſt completum, & perfectum

Digitized by Google

in genere homicidij, furti, &c. Alij tamen attendendum eſſe putant, vtrum in mandantes, conſulentes, &c. principaliter, & per ſe feratur excommunicatio ſeu verò acceſſoriè tantùm: & dicunt priore caſu eſſe excommunicatos, etſi non ſequatur effectus; non in poſteriore. Quæ ſententia in praxi eſt tutior. *Bon.l.c.*

5. Quicquid excuſat à peccato mortali, excuſat etiam à graui cenſura, v.g. materiæ paruitas, impotentia legem implendi, defectus aduertentiæ & deliberationis, ignorantia inuincibilis, ſiue ea ſit facti, vt v. g. ſi neſcias, quem percutis eſſe Clericum; ſiue iuris, vt ſi ſcias eſſe Clericum, teque mortaliter peccare percutiendo, neſcias tamen percuſſionem illam ſub excommunicatione prohibitam eſſe Ratio, quia non es contumax.

Dixi, *inuincibilis:* quia ignorantia culpabilis & craſſa non excuſat, niſi addatur in lege certus modus, v.g. qui hoc fecerit ſcienter, conſulto, qui præſumpſerit auſu temerario violare, (quæ verba, vtpote in re odioſa, accipienda ſunt ſtrictè (talis autem non poteſt dici temerariè præſumere, niſi ignorantia eſſet affectata, formalem dolum includens. *Eſcob.t.4.c.6.n.* 37. *Sanch. de matr.t.*3.*l.*9.*d.*32. *num.*31.

6. Non incurritur cenſura, ob peccatum ſoli naturali, vel diuino iuri repugnans, ſed requiritur præceptum Eccleſiæ, quod contumaciter violetur. Item, nec ob peccatum merè præteritum poteſt cenſura infligi ab homine, niſi aliquo modo pendeat in futurum, ratione ſcandali, vel reſtitutionis non factæ, vel perſeuerantiæ in peccato poſt monitionem; quia abeſt contumacia. Nec refert, quòd quis ob peccatum præteritum, vel etiam ſine peccato, (modò iuſta cauſa ſubſit) poſſit ad tempus arceri ab aliorum conſortio, altari, communione, &c. vt ſubinde fit in religionibus: & in iure etiam vocatur excommunicatio, vel ſuſpenſio, ſed ratè, quia non eſt cenſura propriè dicta, cuius violatio inducat irregularitatem, ſed ſimplex tantùm pœna. *Fill.t.*11.*c.*6.*n.*186.

7. Non incurrit cenſuram, qui legem tranſgreditur

Digitized by Google

ditur ex graui metu, licèt quandoque non excuſetur à graui culpa; quia non cenſetur contumax. *Laym.l.1.t.5.p.1.c.5.num.9. Bon.d.1.q.2.p.3.n.2.* ex *Suar.Côn.&c.*

8. Cenſura inualida eſt ex triplici capite.

Primò, ob defectum ferentis, ſi ſcilicet careat iuriſdictione, vel eam habet impeditam per cenſuram, vel ſuſpenſam per legitimam appellationem, de qua *v.Laym.*

Secundò, ſi ſubſtantialis ordo iudicij prætereatur, vt ſi reus non citetur, nec moneatur ſub comminatione cenſuræ. Ratio, quia non eſt contumax, qui antè non fuit monitus do præcepto, & pœna annexa. Quod tamen intellige de cenſura ab homine lata per ſententi am particularem: quia quæ fertur à iure, vel per ſententiam generalem, vel etiam ſpecialem, reſpectu tamen actus futuri, non eget alia monitione; cùm lex aut ſententia ſeipſa ſatis moneat. Idem eſt de ſententia non illatiua cenſuræ, ſed declaratoria tantùm: quia abſque alia monitione declarari poteſt cenſura, quando crimen, cui eſt annexa, commiſſum eſſe euidenter conſtat porrò vt cenſura ſit licita, requiritur 1. vt dicta monitio ſit Canonica, id eſt, trina, iuxta Canones: etſi aliquando ex iuſta cauſa ſufficiat vna tribus æquiualens v. g. moneo te ſemel pro tribus vicibus. 2. vt ex ſcripto recitetur. 3, vt cauſa cenſuræ exprimatur. 4. vt reo petenti exemplum ſcripturæ, intra menſem tradatur; alioqui iudex ipſe ſuſpenditur à diuinis officiis. *Fill.t.11.c.4.*

Tertiò, ob defectum iuſtæ cauſæ. Hæc autem deficere poteſt tripliciter. 1. Si nec à parte rei, nec ſecundùm allegationes fori externi, ſubſiſtat. 2. Si à parte rei crimen ſubſiſtat quidem, non tamen in ordine ad iudicium: quia reus de eo non confitetur, nec legitimè de eo conuincitur. 3. Si à parte rei non ſubſiſtat crimen, etſi iuridicè probetur, ideoque titulum ſeu cauſam præſumptam habeat Iudex in quo caſu etſi ſententia à parte rei ſit iniuſta ideoque probabiliùs cenſura non liget in foro conſcientiæ; in foro tamen externo ſeruari debet propter ſcandalum *v. Laym.p.1.c.6.*

DVBIVM V.

Qui poſſit abſoluere à Cenſuris.

Reſp. 1. A cenſurâ latâ per ſententiam particularem, ordinariè is tantùm poteſt abſoluere, qui eam tulit, vel ſucceſſor, vel delegatus. Ab ea quæ lata eſt à iure communi, vel ab homine per ſententiam generalem, ſi non ſit reſeruata, poteſt abſoluere quiuis, qui cẽſuratum poteſt abſoluere à mortalibus: ſi verò ſit reſeruata, ordinariè, & per ſe, poteſt tantùm relaxari ab authore legis, vel eius ſucceſſore, vel delegato.

Dixi 1. *Ordinariè:* quia in articulo mortis quiuis Sacerdos abſoluere poteſt à quauis cenſura.

Dixi 2. *Per ſe;* quia per accidens, & ex priuilegio, poſſunt etiam alij. *Laym. l. 1 t. 5. p. 1. c. 7.*

Reſ. 2. Epiſcopi, ſecundùm *Trid. ſeſſ. 24. c. 6.* poſſunt 1. abſoluere in foro conſcientiæ, per ſe, vel Vicarium, ab omnibus cenſuris occultis, etiam in Bulla Cœnæ Papæ reſeruatis exceptâ hæreſi, à quâ per ſe ipſos tantùm abſoluere poſſunt, (quantum eſt ex vi huius decreti.) Dicitur autem cenſura occulta, quæ contracta eſt ob delictum non publicũ, nec ad forum contentioſum deductum, aut ſi deductum fuit, à quo reus ob defectum probationis fuit abſolutus. *Bon. d 1. q. 3. pun. 1. n. 15. & p. 2. n. 1.* ex *declar. Card. &c.* 2. Poſſunt etiam ſæpe abſoluere à cenſurâ Papæ reſeruatâ, propter impedimentum eius qui incurrit, vel quando propter ſenium, morbum, ſexum, pauperiem, Pontifex non poteſt adiri. *Bon. l. c.* ex *Nauarr. Sanch. Auila, Cõn. &c.*

Reſp. 3. Multi religioſi, præſertim Mendicantes, poſſunt ex ſuis priuilegiis, (in foro tamen interno tantùm) à variis cenſuris abſoluere. *v. Dian. p. 9. t. 4. R. 63.* Quare à ſuperioribus ſuis illa priuilegia petant, cùm ad confeſſiones audiendas exponentur, & circa ea ſequentes regulas ſequantur.

Prima. Qui habet poteſtatem abſoluendi à cenris reſeruatis Epiſcopo, non poteſt vi illius abſoluere à reſeruatis Papæ.

Secunda. Qui habet poteſtatem abſoluendi à reſeruatis Papæ, non cenſetur poſſe abſoluere à cenſuris Bullæ Cœnæ: eò quòd hæ cenſeantur maiores,

res, nec comprehendi in conceſſione generali. *Dian.p.5.t.12.R.34.* ex *Suar.&c.* contra *Boſſium.*

Tertia. Qui habet poteſtatem abſoluendi à cenſuris Bullæ Cœnæ, habet etiam à quibuſvis Papalibus & Epiſcopalibus à iure latis, etſi aliqui negent de excommunicatione contracta propter hæreſin, de qua alij probabiliùs affirmant, præſertim pro regionibus ſeptentrionalibus, pro quibus alioqui conceſſio per magnam partem eſſet inutilis.

Quarta. Poſſunt Regulares per ſua priuilegia, ſicut ab aliis cenſuris Papæ reſeruatis, ita etiam abſoluere duello certantes (idem de ſimilibus caſibus) poſt conſtitutionem *Clementis VIII.* ſicuti poterant ante eam, præterquam in Italia extra Vrbem: idque ex declaratione ipſiuſmet *Clementis* apud *Comitolum l.6. mor. Regin.21. n.83. Fill. tom.1, t.15.c.5.Laym.l.3.t.3.p 3.c.5.*

Reſp. 4. Ampla etiam ſolet dari poteſtas à cenſuris abſoluendi in Iubilæis: in quibus diligenter conſiderandum, quid, quantum, & quomodo concedatur. Si enim detur poteſtas abſoluendi à caſibus reſeruatis Papæ, etiam conceditur poteſtas abſoluendi à cenſuris Papæ reſeruatis: quia is non ſolet reſeruare caſus, niſi ratione cenſuræ adiunctæ. Porrò abſolutio data confitenti bonâ fide in Iubilæo, cum intentione lucrandi illud, etſi poſtea vel ſuâ negligentiâ, vel propter aliud impedimentum non lucretur, eſt valida, tollique cenſuram. Secùs ſi ab initio indulgentias lucrari noluerit: eo enim caſu probabilius eſt abſolutionem non valere, & tam peccata reſeruata, quàm cenſuram de nouo debere tolli ab eo, qui poteſt extra Iubilæum.

DVBIVM VI.

Quomodo danda ſit abſolutio à cenſurâ?

Reſp. Id ſtatuendum eſſe ex natura tum cenſuræ, tum cuiuſuis abſolutionis. Ex qua circa abſoluendi modum reſolues.

1. Ex natura rei non requiruntur certa verba, ſed ſufficiunt ea ſigna, quibus apertè ſignificetur abſolutio impendi. In foro tamen externo communiter ſeruanda eſt forma cuiuſque Epiſcopatus.

Digitized by Google

In foro autem conſcientiæ hæc ferè eſt in vſu: *Ego te abſoluo à vinculo*, v.g. *excommunicationis, ſuſpenſionis, &c. quam incurriſti propter NN.* (*talem cauſam.*) & (ſi ſit excommunicatus) *reſtituo te Sacramentis Eccleſiæ, & communioni fidelium, aut* (ſi ſit ſuſpenſus) *executioni tuorum ordinum, vel officiorum, vel beneficiorum. In nomine Patris, &c.* In publica autem ac ſolemni abſolutione præmittitur Pſalmus Miſerere, & ad ſingulos verſus pœnitentis humeri denudati leuiter percutiuntur (niſi ex iuſta cauſa talis cæremonia videatur omittenda, præſertim in fœminis) tum adiectis precibus abſoluitur & in Eccleſiam introducitur. Idem modus ferè ſeruatur in abſolutione mortuorum, niſi quod ſepulchrum virgâ percutiatur. *v. Rituale Romanum.*

2. Abſolui à cenſurâ poteſt abſens, imò & inuitus; etſi hoc communiter non liceat, ne cenſura contemnatur. Ratio, quia ſicut pœna in abſentem & inuitum poteſt ſtatui, ſic auferri. *Turr. Dian. p. 5. t. 9. R. 10.*

3. Is qui pluribus cenſuris eſt aſtrictus, poteſt abſolui ab vna, relictis aliis: quia inter eas non eſt neceſſaria connexio. Vnde ſi dicatur, abſoluo te ab omni vinculo, &c. valet pro omnibus: ideoque ſi ſic abſolutus in Iubilæo fortè omiſiſſet inuincibiliter peccatum habens annexam cenſuram, id eſt excommunicationem, poſſet is poſtea ab eo peccato per quemuis approbatum abſolui: cùm non ſit amplius reſeruatum, eò quòd cenſura, ratione cuius tantùm erat reſeruatum, ſit ſublata.

4. Abſolutio, vi aut metu graui, iniuſtè incuſſo extorta, non valet; imò nouam excommunicationem incurrit, qui metum incutit.

5. Abſolutio data ab ordinario, non præſtitâ ſatisfactione, etſi ſit illicita, valida tamen eſt; imò etiam data à delegato, modò non delegetur cum conditione ſatisfactionis: quæ ſi impoſſibilis ſit, ſufficit præſtare cautionem, aut iuramentum de ſatisfaciendo cùm poterit.

6. Dari poteſt abſolutio ſub conditione de futuro contingenti; cùm ſit actus iuriſdictionis exter-

næ,qui conditionatus eſſe poteſt. Communiter tamen non expedit ſic abſolui:ſi enim reus abſolutionem meretur,non debet apponi conditio;ſi non meretur,non debet abſolui.

7.Poteſt etiam dari abſolutio ad reincidentiam, id eſt,pro certo actu & tempore, quo tranſacto reincidat: item ſub certo onere, quo non impleto, cenſura reuiuiſcat.

8.Probabilius eſt,eum qui habet poteſtatem abſoluendi in foro conſcientiæ à cenſura, poſſe id facere etiam extra confeſſionem, vt contra *Nauar. Suar.* & *alios* docet *Sanch. l.8. de matr. d. 16. Cõn. Dian.&c.*

CAPVT II.
De Excommunicatione.
DVBIVM I.
Quid ſit, & quotuplex?

RESP. Excommunicatio eſt cenſura, per quàm quis priuatur communione Eccleſiæ. Eſtq; duplex:Minor,quæ tantùm priuat vſu paſſiuo, ſeu receptione Sacramentorum; & Maior,quæ etiam dicitur Anathema, ac in iure ferè ſemper nomine excommunicationis intelligitur, priuatque omni communione Eccleſiaſticâ, ſecundùm dicenda.Per hanc Maiorem excommunicatus,rurſus eſt duplex: Toleratus, quem fideles non tenentur vitare. Et quidem poſt *Conſilium Conſtantienſe*, non tolerati ſunt hi tãtùm.1.Notorius Clerici percuſſor,de quo *infrà*. 2. Quiuis nominatim excommunicatus, & ſpecialiter ac publicè denunciatus.*Vnde reſolues*.

1. In Germania Catholici ſecurè communicant cum iis,qui notoriè ſunt Hæretici,& conſequenter excommunicati; quia non ſunt nominatim excommunicati,ac publicè denunciati.

2. Non teneris vitare eum, quem ſcis peccaſſe contra legem, per quam illi, etiam in particulari, ſub pœna excommunicationis aliquid eſt vetitum, vel præceptum: quia requiritur, vt per ſententiam expreſſam & ſpecialem, contra perſonam in particulari, poſt peccatum commiſſum cenſura ſit publicata,v.g.vt Ioannes ſit denũciatus excõmuni-

catus ; vel ſaltem ita exprimatur perſona : vt non liceat de ea dubitare, v. g. excommunicatus talis loci Decanum, Prætorem.

3. Licet dicatur, Excommunicamus Petrum, v. g. incendiarium, & eius complices, ſolus Petrus vitandus eſt, non verò alij, etſi ſint notorij : quia ſententia quoad illos, eſt tantùm generalis, & non ſpecialis contra certam perſonam.

4. Non teneris vitare eum, qui priuatim in conclaui eſt denunciatus : quia id non eſt factum publicè: ad hoc enim requiritur, vt ſententia legatur, vel affigatur aliquo loco celebri, v. g. in templo tempore concionis, vel aliter, pro more regionis.

DVBIVM II.

Ob quam cauſam incurratur & quem effectum habeat excommunicatio minor.

Reſp. Incurritur ob vnicam tantùm cauſam, ſi quis nimirum cum excommunicato maiore excommunicatione communicet iis caſibus, quibus non licet. Effectus eius eſt; priuatio ſacramentorũ perceptionis. *v. Lay. l. 1. t. 5. p. 2. c. 3.* Vnde reſolues.

1. Cùm iura dicunt, communicantem cum excommunicato, incurrere ſimilem excommunicationem, ſenſus eſt, quòd ſimiliter, id eſt, verè excommunicetur, licèt minore.

2. Propter communicationem cum excommunicato Minore excommunicatione, etiam nominatim denunciato, nulla incurritur cenſura.

3. Etſi excommunicatus minore excommunicatione, recipiendo aliquod Sacramentum non incurrat irregularitatem, grauiter tamen peccat: adminiſtrando verò, probabile eſt, nec venialiter peccare.

4. Incurritur hæc cenſura, etſi quis propter leuitatem materiæ tantùm venialiter peccet, v. g. confabulando nominatim excommunicato, quando non licet : ſecùs ſi ſit veniale propter imperfectum vſum rationis: quia pœna infligitur propter actum qui quantum eſt ex ſe, ſufficit ad mortale.

5. Etſi peccatum veniale poſſit omitti in confeſſione, non tamen illud, cui hæc cenſura eſt annexa, ne Sacramentum in ea recipiatur. Vnde etiam

Con

Digitized by Google

Confeſſarij ordinariè priùs abſoluunt fideles ab omni vinculo excommunicationis, etiam minoris, deinde à peccatis.

6. Ab hac excommunicatione lata à iure, abſoluere poteſt Parochus, & quiſquis poteſt à mortalibus; cùm non ſit reſeruata. An verò qui poteſt abſoluere à veniali, habente annexam hanc excommunicationem, poſſit etiam ab ipſa, quidam affirmant, vt *Nauar.* & *Tol.* alij probabilius negant, vt *Suar. Côn.* quia ſicut hæc abſolutio eſt diſtincta à ſacramentali, ita etiam ad eam requiritur diſtincta iuriſdictio, quæ nuſquam conceditur omnibus Sacerdotibus. *v. Laym. l.1.t.2.p.2.c.3.*

DVBIVM III.

Quos effectus habeat excommunicatio Maior?

Reſp. Habet duplices; Mediatos, & Immediatos.

Mediati, ſiue remoti ſunt hi.

1. Irregularitas, quam excommunicatus incurrit, exercendo actum alicuius ordinis.

2. Si excommunicatus toto anno in excommunicatione contumaciter perſiſtat; & vt iura loquuntur, inſordeſcat, fit ſuſpectus de hæreſi, & contra eum vt talem procedi poteſt, ex *Trid. ſeſſ. 25. cap. 3.* ideóque (ſi crimen graue, & beneficij priuatione dignum commiſit) priuandus eſt beneficio: imò etſi crimen non ſit adeò graue, ſi tamen ad hæreſis ſuſpicionem purgandam citetur, tanquam hæreticus priuari debet. *Bonac. d.2. q.2. p.vlt.* ex *Rebuff. Diaz, Nauar. &c.*

Immediati effectus ſunt ſequentes:

1. Priuat ſuſceptione & vſu paſſiuo ſacramentorum: vnde nullus excommunicatus ſiue toleratus, ſiue non, poteſt ea licitè recipere ſub mortali: niſi excuſet ignorantia inuincibilis, metus mortis, infamiæ, iacturæ bonorum, &c. quia cenſura non obligat cum tanto rigore. *Lay. l.1. t.5. p.2. ..2.*

Dixi, *licitè*: quia validè ſuſcipit or[illegible]nia, ſaltem quoad ſubſtantiam, præter Pœniten[illegible]iæ; imò etiam hoc, ſi adſit ignorantia inculpabil[illegible]s; dummodo cætera ad eſſentiam Sacramenti re[illegible]quiſita non deſint, quia per cenſuram non fit in[illegible]apax abſolutionis, etſi prohibeatur eam recipere, priuſquam abſolua-

tur;

tur à cenſurâ. *Bonac.d.2.q.2.p.2.* ex *Fill. Suar.Côn. &c.* Nec obſtare, etiamſi excommunicatio ſit reſeruata, vel confeſſarius ſciens peccata habere annexam excommunicationem, tamen ex malitia abſoluat, docet *Dian.p.3.t.4.R.78.* ex *Côn.Suar.&c.* & *p.5.t.9.R.53.*

2. Priuat (ſaltem non toleratos) communibus Eccleſiæ ſuffragiis, orationibus, & fructu indulgentiarum, non tamen priuatis. Vnde non tantùm quiuis priuatus, ſed etiam Sacerdos poteſt tanquam perſona priuata, pro excommunicatis orare, etiam in publicis precibus, & ſacro; imò actionem ſacrificandi, provt pendet à merito priuato operantis, offerre, vel eius in Memento in particulari meminiſſe,

Dixi, *tanquam priuata*: quia vt miniſter Eccleſiæ non poteſt. Hinc irritæ ſunt ac nullæ omnes preces, quas pro excommunicato in perſona Eccleſiæ, intercedentis pro ipſo, Deo offert, adeóque priuatur omnibus bonis, quæ in gratiam Eccleſiæ Deus conceſſurus fuiſſet.

3. Priuat vſu actiuo Sacramentorum & adminiſtratione. Quæ tamen excommunicato tolerato, & ad id requiſito, & ſe non ingerenti, quandoque eſt licita, v.g. ſi ſit Paſtor, cuius ſubditi teneantur audire ſacrum, nec ſit alius qui celebret: imò ſi etiam non Parochus fortè rogetur, & inuitetur ad celebrandum. Ac licèt communis doctrina ſit apud *Laym. hyc.c.4.* peccare fideles, ſi ſine cauſa neceſſitatis, vel magnæ vtilitatis, talem inducant ad Sacramentorum adminiſtrationem, quando alius miniſter haberi poteſt: contrarium tamen eſt probabile, ob facultatem conceſſam à *Concil. Conſtant.* cum talibus communicandi: & hinc nec illum, qui petit à tali Sacramentum, nec ipſummet excommunicatum, ſi conferat præcisè ob cenſuram peccare, *Laym. l. c.num.5.* ex *Soto*, & *Sanch. l.7.de matrim.d.9. num.8.* Idem docet *Bonac. d.2. q.2.p.2. §.2.* ex *Vaſq. Suar. &c.* Non tolerato autem illicita eſt Sacramenti adminiſtratio, præterquam in caſu extremæ neceſſitatis: extra quam validè illud adminiſtrat, præterquam Pœnitentiam, quia hæc

requi-

requirit iuriſdictionem, quâ ipſe caret. *vid. Laym. hîc c.2. Bonac. l.c.*

4. Priuatio vsûs diuinorum officiorum: ita vt non tantùm careat eorum fructu, ſed etiam ſub mortali iis nequeat intereſſe, parte notabili: ita vt moraliter cenſeatur cum aliis communicare; niſi excuſet ignorantia, vel neceſſitas vitandi ſcandali. aliave iuſta cauſa *Bon. l.c.p.3.§.1.* ex *Suar. Fill. &c.* Similiter peccant etiam alij, qui cum excommunicato vitando eidem Miſſæ interſunt, vt ex communi docet *Bonac. l.c.num.9.* contra *Durand.* quia participant cum illo in diuinis. Aliud tamen eſſet, ſi tranſiens per Eccleſiam aliud tractaret, vel breuiter priuatim, aut omninò ſeparatim oraret, aut ſi aliis vnum ſacrum audientibus, ipſe aliud audiret: quia ſic moraliter non cenſeretur communicare cum aliis, nec coniungi ad vnam orationem fundendam. *Bon. l.c.n.16.* ex *Suar. Henriq. Fillinc. Côn. &c.* Ac licet peccatum hoc ex genere ſuo ſit mortale; ex paruitate tamen materiæ ſubinde tantùm eſt veniale, vt ſi exigua pars Miſſæ, v.g. vſque ad Euangelium tantùm cùm illo audiatur. *Auila, Dian. p.5.t.5. Reſ.21.* vel ſi Horæ priuatim cum eo recitentur. *Diana part.5.t.9. Reſ.89.* ex *Suar. & aliis 9.* Porrò per diuina officia intelliguntur ſacrificium Miſſæ, publica oratio, proceſſio, cantus horarum, benedictio olei, aquæ, candelarum, & cætera annexa ordini Clericali, quæ ſolemniter fiunt (exceptâ concione) in quibus licèt alij fideles non teneantur vitare toleratum, tenentur tamen non toleratum ſub mortali vitare, niſi vel leuitas materiæ, vel ignorantia, aut ſimile quid excuſet. Vnde ſi talis præſens ſit, moneri debet vt recedat: ſi nolit, debet extrudi, vel exportari, licèt ſit Sacerdos: niſi tamen grauius inde timeatur incommodum, ob quod ſi expelli non poſſit, omittendum eſt officium, etiam die feſto, & celebrans nondum inchoato Canone debet abrumpere Miſſam; ſi inchoauit, poteſt cæteris abeuntibus ſacrum proſequi, vel abrumpere, ob ſententiæ vtriuſque probabilitatem: ſi conſecrauit, debet, ſolo miniſtro manente, pergere vſque ad communionem

nionem incluſiue, & reliqua perficere in ſacriſtiâ, vel alio decenti loco. Quòd ſi excommunicatus negligat procurare abſolutionem eo fine, vt non audiat ſacrum die feſto, peccat mortaliter omiſſione ſacri; ſecùs ſi alia de cauſa negligat. Quòd ſi etiam obligatus eſt ad Horas, non excuſatur ab illis, (etſi non debeat dicere, *Dominus vobiſcum*, ſed *Domine exaudi, &c.*) quas ſi cum alio priuatim legat, venialiter tantùm videtur peccare.

5. Collatio Beneficij facta excommunicato nulla eſt, vti & præſentatio, vel electio, inſtitutio, & & confirmatio. Ratio, quia excommunicatus etiam toleratus nõ poteſt communicare in officio, proindeque incapax eſt beneficij, quod datur propter officium. Idque licèt ignoretur excommunicatio; quia ignorantia inuincibilis etſi excuſet à culpa, non tamen ſupplet defectum conditionis requiſitæ ad valorem actum. *v. Leſſ. l. 2. c. 34. d. 22.* Imò probabile eſt, excommunicatum, quamuis beneficio antè obtento non priuetur, fructus tamen & diſtributiones non facere ſuas, ideoque eas teneri reſtituere, etiam ante ſententiam iudicis: quia eſt priuatus officio; fructus autem dantur propter officium, velut merces propter opus. Ita *Suar.* & *alij* contra *Sanch. & Côn.* qui probabiliter putant, ex conſuetudine non teneri ante ſententiam, modò per ſe, vel alium, inſeruiat beneficio.

6. Priuat communicatione forenſi: Vnde excommunicatus nequit eſſe Iudex, Aduocatus, Procurator, (licèt pro ſemetipſo reſpondere poſſit ipſe. *Bôn. Præp. Dian. p. 5. t. 9. R. 111.*) actor, tabellio, teſtis, &c. ita vt contra excommunicatum, etiam toleratum, ſemper poſſit reus excipere. Quod ſi non faciat, nec iudex eum repellat, valida eius acta erunt, ſi ſit toleratus: ſecùs eſt, de iudice non tolerato, cùm ſit priuatus iuriſdictione *v. Laym. c. 2. Dian. p. 5. t. 9. R. 112. 113.* Non poteſt etiam eſſe tutor aut Curator. *Dian. p. 5. t. 9. R. 115.* ex *Sylu.* Neque teſtamenti executor. *Dian. p. 8. t. 9. R. 2.* ex *Carp. &c.* contra *Sanch. Lugo, &c.* Si tamen non fiat oppoſitio, validè exequitur. *Ib.* Nec poteſt ipſe teſtari licitè, etſi faciat validè, etiam cum excom-

muni-

municatum inſtituit hæredem. *Suar. Vill. Merc.&c.* cum *Dian. l. c. R.129.* Denique contractus omnes ab eo facti (etſi ſint illiciti, & ratione eorum non detur actio in foro externo durante executione) valent, niſi fiant ab eo vt perſona publica, vel Miniſtro ratione muneris vel beneficij: quia tunc ſpectant ad iuriſdictionem quæ ſuſpenſa eſt. *Dian. p.5. t.9. R.128. ex Con. Fill. Merc.&c.*

7. Excommunicatus non toleratus priuatur vſu iuriſdictionis. Vnde non poteſt validè eligere, conferre, præſentare, ferre leges vel ſententiam: & qui ſic beneficium à non tolerato accepit, dicendus eſt intruſus ac proinde tenetur, ſine alia iuris declaratione, beneficium vnà cum fructibus relinquere.

Dixi, *Non toleratus*: quia acta tolerati probabile eſt eſſe valida ob bonum commune: grauiter tamen peccat, ſi abſque neceſſitate talia exerceat.

8. Non toleratus priuatur Eccleſiaſtica ſepultura, vt non poſſit in loco ſacro, ſeu benedicto, ſepeliri: & ſi contrarium fiat, ac corpora diſcerni poſſint, debet exhumari, nec in eo loco diuina peragi, ante reconciliationem.

Dixi, *non toleratus*: quia Eccleſia non polluitur, etſi hæreticus, non ſpeciatim denunciatus, in ea ſepeliatur, vt docet *Suar. Laym.* & alij Iure nihilominus id prohibent Epiſcopi in Germania, eò quòd inter cæteras pœnas non communicantium in Paſchate, etiam ſtatuatur priuatio ſepulturæ Eccleſiaſticæ.

9. Excommunicatus priuatus omni alia ciuili communicatione fidelium, ita vt ipſe non poſſit cum aliis, & ſi non ſit toleratus etiam, alij cum ipſo non poſſint communicare: idque in caſibus hoc verſu comprehenſis.

Os, orare, vale: communio, menſa negatur.

Dicitur 1. *Os*, per quod intelligitur oſculum, & omne colloquium, etiam priuatum, item per nutus, literas, internuncium, & quoduis ſignum beneuolentiæ.

Dicitur 2. *Orare*, id eſt omnis communicatio in diuinis, de qua ſuprà.

Dici

Dicitur 3. *Vale*, quod comprehendit omnem ſalutationem, (ſaltem honorificam) verbo, vel ſigno, vel amplexu, & ſecundùm quoſdam, etiam reſalutationem, eò quòd ſit actus obſeruantiæ. Sed contrarium videtur veriùs, quia eſt ſolutio debiti. Imò *Sayr.&c.* cum *Dian.p.5.t.9.R.16.* putant probabile, quòd ſola verbalis ſalutatio ſit prohibita, non autem alia ſigna, v.g. aperiendo caput, &c. quæ vrbanitatis cauſa fieri ſolent.

Dicitur 4. *Communio*, quæ comprehendit omnem contractum (qui tamen validus eſt, ſi fiat) item cohabitationem, cooperationem, ſocietatem, v.g. in contractibus, ita vt moraliter cenſeatur communicare, quod prudens æſtimabit: vnde nec iter cum eo tanquam cum ſocio facere licet.

Dicitur 5. *Menſa*, per quam intelligitur omnis conuictus, & conuiuia, per modum ſocietatis & commercij; qualis non eſt, ſi caſu incidas in idem hoſpitium, iter, menſam, imò lectum. *v. Bon. d.2.q.2. p.6, §.1. & 2.*

Quæres 1. Quale peccatum ſit communicare cum excommunicato non tolerato?

Reſp. Communicatio in diuinis cenſetur mortale, propter grauitatem materiæ, in ciuilibus autem, (etſi inducat minorem excommunicationem) ſecluſo tamen contemptu tantùm eſt veniale regulariter. *Suar. Banny, &c. Dian. p.7.t.11.R.47.* Quod addo, quia aliquando eſt mortale, vt ſi quis cum excommnnicato communiter in eodem crimine, v. g. ſi quis concubinam excommunicatam cognoſcat.

Quæres 2. An aliquando liceat cum non tolerato communicare?

Reſp. Quod ſic, extra diuina, in his quinque caſibus 1. In caſu vtilitatis, ſiue ſpiritualis ipſius excommunicati, v.g. vt conuertatur, ſiue alterius, vt ab excommunicato conſilium petat, quod ab alio habere non poteſt; ſiue etiam vtilitatis temporalis, v,g. vt ab eo reſtitutio; vel debitum ex contractu petatur. Contractus tamen nouos cum ipſo inire non licet, etſi ſi ineantur, ſint validi, cùm nulla ſit lex irritans, 2. In caſu legis matrimonia-

lis;

lis: quomodo vxori licet communicare cum marito, & contrà, niſi factum ſit diuortium. *Dian. p.5. t.9. R.122.* non tamen ſponſus de futuro cum ſponſa, *l.c. R.126.* ex *Sayr. Sanch. & Fill.* 3. In caſu ſubiectionis: quomodo poſſunt filij etiam emancipati, (addit *Dia. p.5. t.9. R.118.119.* ex *Corn. Fill. Hurt. &c.* etiam adoptiui, vel illegitimi, imò etiam nepotes, pronepotes, & in eodem genere affines,) communicare parenti; ſerui, & ancillæ Domino, ſi ante excommunicationem fuerint in ſeruitio. Similiter religioſi Prælato: non tamen niſi quoad eam communicationem, quæ ab habitantibus in eadem familia euitari non poteſt. *Dian. l.c. R.127.* contra *Sotum, vid. Fill. tract. 12. c. 8. n. 203. Laym. & Bonac. l.c.* 4. In caſu ignorantiæ, iuris, vel facti. 5. In caſu neceſſitatis, ſiue animæ, ſiue corporis, ſiue bonorum temporalium: qui caſus hoc verſu comprehenduntur:

Vtile, lex, humilis, res ignorata neceſſe.

DVBIVM IV.

Ob quas cauſas incurratur excommunicatio Maior?

Cùm hæ multæ ſint, variæ ſunt etiam excommunicationes, quæ in 4. potiſſimum claſſes diuiduntur: nam aliæ nulli, aliæ Epiſcopo, aliæ Pontifici per Bullam Cœnæ, aliæ eidem extra illam reſeruantur.

ARTICVLVS I.

Quæ ſint excommunicationes non reſeruatæ?

Reſp. 1. Ex iure antiquo vſitatiores ſunt ſequentes.

Contra omnes 1. In vexantes Eccleſiaſticos, quòd non elegerint eum, pro quo rogati fuerant. 2. In directores Monialium, ſi fuerint diſcordiæ in electione. 3. In extorquentes abſolutionem à cenſura per vim, aut metum. 4. In compellentes Eccleſiaſticos, vt laicis ſubmittant iura Eccleſiæ. 5. In docentes leges, vel medicinam religioſos, qui dimiſerunt habitum, vel eos retinentes in ſuis ſcholis 6. In ſepelientes tempore interdicti, vel interdictos, vel excommunicatos non toleratos, vel manifeſtos vſurarios 7. In impedientes viſitatores Monialium 8. In contrahentes matrimonium in gradibus

gradibus prohibitis, vel cum Monialibus. 9. In edentes Gloſſas in Tridentinum. 10. In imprimentes libros ſine ſuperiorum licentia. 11. In præcipientes ſuis ſubditis, ne officia communia reipub. exhibeant Eccleſiaſticis, v. g. ne iis vendant, coquant panes, &c. 12. In Doctores & Profeſſores non facientes profeſſionem fidei, vbi recepta eſt Bulla *Py IV.* 13. In negligentes adminiſtrare iuſtitiam Eccleſiaſticis. 14. In poteſtates fouentes vſuras.

Contra Clericos. 1. in Clericos in dignitate conſtitutos, aut Sacerdotes audientes publice ius, aut medicinam. 2. In Sacerdotes recipientes præfecturas ſeculares. 3. In Clericos minores Epiſcopis, locantes domos vſurariis. 4. In alienantes bona Eccleſiæ, vel locantes vltra triennium. 5. In impugnãtes in concionibus montes pietatis. 6. In contrahentes matrimonium, ſi ſint in ſacris. 7. In fictè reſignantes, vel permutantes beneficia 8. In præſumentes abſoluere à caſibus Bullæ Cœnæ

Contra Religioſos. 1. In audientes Leges, vel medicinam extra clauſtra. 2. In habitum temerè dimittentes, vel matrimonium contrahentes. 3. In inſtituentes nouum ordinem. 4. Adeuntes curias Principum, ad nocendum ſuis monaſteriis, vel Prælatis. 5. Tenentes arma ſine licentia intra clauſtra. 6. Non ſeruantes interdictum, quando ſeruatur à Cathedrali. *v. Fill: tom.* 1. *t.* 14. 15. *c.* 84. *Bon d.* 3. *p.* 5. §. 1. *num.* 36.

Reſp. 2. Supradictis adiectæ ſunt à *Tridentino* ſequentes, quæ valent, vbi illud eſt receptum. 1. In imprimentes, imprimi mandantes, vendentes apud ſe retinentes, vulgantes libros de rebus ſacris, ſine nomine authoris, & approbatione ab Ordinario obtenta. 2. In docentes, non eſſe neceſſariam confeſſionem ante ſumptionem Euchariſtiæ. 3. In raptores mulierum, iuuantes, fauentes. 4. In cogentes contrahere matrimonia cum præſcriptis. 5. In magiſtratus, qui requiſiti non iuuant Epiſcopos, ad reſtituendam, vel conſeruandam clauſuram monialium. 6. In ingredientes (cuiuſcumque conditionis, vel ſexus fuerint) monaſteria Monialium,

Digitized by Google

lium, ſine licentia in ſcripto obtenta. 7. In cogentes mulierem ingredi monaſterium, & profiteri. 8. In impedientes, ſine iuſta cauſa, ſantam voluntatem mulierum emittendi vocem. 9. In dominos temporales, concedentes in terris ſuis locum pro duello.

ARTICVLVS II.

Quæ ſint excommunicationes reſeruatæ Epiſcopis.

Reſp. Sunt hæ, 1. Quæ contrahitur ex leui percuſſione Clerici, vel graui, ſi ſit mulier. 2. In eos qui abſoluti in articulo mortis (à cenſurâ, vel peccato habente cenſuram annexam) ab eo, qui aliàs non poterat, non præſentant ſuperiori ſe, poſtquam conualuerunt. *v. Fill. t.*15. *c.*10. *n.*241, *&* 242. 3. In Fratres minores, ſi admittant in ſuis Eccleſiis, ad officia diuina, Fratres tertij ordinis. 4. In procurantes abortum fœtus animati, effectu ſecuto, 5. In eos, qui communicant in eodem crimine cum excommunicatis ab Epiſcopo. 6. Eæ omnes, quas ferunt Epiſcopi per propria ſtatuta, & ſibi reſeruant: quas Confeſſarij videant in Agendis.

ARTICVLVS III.

Quæ ſint Papæ reſeruatæ extra Bullam Cœnæ?

Reſp. 1. *Contra omnes* magis obuiæ ſunt ſequentes. 1 In incendiarios. 2. In habentes litteras Apoſtolicas falſas, & non deſtruentes: item in falſarios litterarum Apoſtolicarum. 3 In effringentes & ſpoliantes Eccleſias. 4. In communicantes eodem crimine cum excommunicatis à Papa. 5. In vexantes eos, qui cenſuram in alios tulerunt. 6. In abſolutos ab excommunicatione, ſub conditione, & non implentes. 7. In violentes interdictum Papale. 8. In dantes & recipientes aliquid ex pacto, ob admiſſionem ad religionem. 9. In Simoniacos reales, circa ordinem vel beneficium. 10. In committentes ſimoniam confidentialem. 11. In impedientes executionem literarum ſacræ Pœnitentiariæ. 12. In dantes & recipientes aliquid, pro gratia, aut iuſtitia, apud ſedem Apoſtolicam. 13. In committentes duellum, & ad id cooperantes, ſuadendo, &c. 14. In mulieres ingrediētes Monaſteria Regulariū.

15. In

Digitized by Google

15. In impugnantes inſtitutum Societatis Iesv. 16. In facientes iurare illicita, & contraria libertati Eccleſiaſticæ 17. In rapientes bona Eccleſiaſtica; item exigentes tributa ab Eccleſiaſticis. 18, Violantes libertatem Eccleſiaſticam, quoad fugientes ad Eccleſiam. 19. Docentes poſſe fieri confeſſionem in abſentia. 20. in eos, qui alterutram opinionem de Conceptione B. Virginis damnant peccati mortalis, vel hæreſeos; item in eos, qui in concionibus, aliiſque publicis actibus, vt lectionibus, concluſionibus, aſſerunt B. Virginem conceptam in originali. 21. In percuſſores Clericorum. Quæ cùm celebris ſit, & multa ſcitu neceſſaria habeat agetur de ea particulariter infrà.

Reſp. 2. *Contra Clericos & Religioſos* ſunt hæ. 1. Participantes in ſacris cum excommunicatis à Papa. 2. Procurantes alienationem Eccleſiarum. 3. In Concionatores, qui ſcripturæ ſenſum, â Doctorum interpretatione alienum, circa tempus Antichriſti, & extremi iudicij, aliáque ſimilia reuelata prædicant, 4. In Parochos non implentes iuramentum de reſidentia factum. 5. In Mendicantes tranſeuntes ad alium ordinem, præter Carthuſianum. 6. In Moniales exeuntes clauſtra ſine licentia. 7. In religioſos, qui ſine priuilegio, vel ſpeciali licentiâ Parochi, Clericis aut Laicis Sacramentum Euchariſtiæ, vel vnctionis miniſtrare, vel matrimonia ſolemniſare præſumunt.

ARTICVLVS IV.

Quomodo intelligenda excommunicatio in percuſſores Clericorum?

Reſp. Ea ſic habet: *Si quis ſuadente diabolo in Clericum vel Monachum violentas manus iniecerit, anathematis vinculo ſubiaceat, & nullus Epiſcoporum præſumat illum abſoluere.*

Dicitur 1. *Si quis*: intellige cuiuſcunque ſexûs aut ſtatus, etiam impubes, dummodò rationis compos & doli capax. Extenditur autem ad efficaciter mandantes, conſulentes, ſuo nomine factam ratihabentes, non impedientes, ſaltem ſi ex officio aut iuſtitia teneantur, vt Reges, Iudices, & cæteri ſuperiores. Item patres, tutores, heri, pædagogi, Parochi,

Parochi, &c. quibus aliorum cura demandata eſt. Ita *Laym.l.1.t.5.p.2.c.5.n.6. Bon. d.2.q.4 p.1.n.* 8. ex *Molin.&c.commun.*

Dixi, *ſaltem, &c.* quia ſi ex charitate tantùm teneantur, etiam excommunicari, docet *Suar. Caiet. Fill. Medin. Sayr. &c.* Verùm id probabiliùs negat *Bonac. l. c.* ex *Nauar. Cônin. Regin. Henriq. Molin. &c.*

Dicitur 2. *Clericum:* quo nomine intelligitur omnis primâ ſaltem tonſura initiatus, (etiamſi coniugatus, dummodò cum vnica virgine,) & deferat habitum, ſeruiatque alicui Eccleſiæ: item etiam excommunicatus, ſuſpenſus, interdictus, degradatus verbaliter tantùm.

Dicitur 3. *Monachum:* intellige quemuis religioſum, etiam laicum, conuerſum, nouitium, vtriuſque ſexus: item tertiarias S. Dominici, S. Franciſci, ſi geſtent habitum, & viuant in communitate: item eremitas ſubiectos alicui regulæ, vel ſuperiori.

Dicitur 4. *Manus iniecerit:* per quod intelligitur quæuis contumelioſa actio exterior mortalis, circa Clerici perſonam, vel res ei adhærentes, ſiue fiat manu, ſiue baculo, gladio, &c. *Bon.d.2 q.4.p.1.* Ex dictis reſoluuntur ſequentes Caſus.

1. Hanc excommunicationem incurrit. 1. Qui talem conſpuit, conſpergit aqua, puluere, conſpurcat luto, euellit crinem, lacerat veſtem, eripit aliquid per vim & iniuriam de eius corpore, v. g. pileum, pallium, &c. ita vt actio ſit grauiter iniurioſa. *Bon. l.c. Lay.c* 5.*n:*5. 2. Qui cõcludit, aut violẽter detinet carcere, vnde ſine dedecore non poteſt exire. *Ibid.* 3. Qui perſequitur, vt in flumen vel foſſam incidat equo decidat, &c. *Ibid.* 4. Qui manus violentas iniicit in equum, cui is inſidet, occidendo, vulnerando, cædendo, ſiſtendo per frenum, quæ actio licet ſit leuis reſpectu corporis, non tamen reſpectu honoris, *Ibid.* 5. Qui aliquid ſupradictorum facit, etiam Clerico conſentiente, dummodò ſit iniurioſum ordini Clericali *Laym.l.c.6.* Clericus, ſi ſeipſum ex malitia vel paſſione (ſecùs ſi ex deuotione) percutiat iniurioſè. *Laym.l.c.* ex *Nauar.l.* Qui percutit Clericum etiam meritum, ſi fiat vel per quem

non

non debet, vt ſi morte dignus puniatur à iudice ſeculari, vel modo illicito, vt ſi à Prælato puniatur per laicum. *Bonac. l. c.* ex *Nauar. Sayr. Suar. Fill. Côn. &c. v. Lay. c. 5.*

2 Non incurrit 1. Fur, qui clam abſcindit crumenam, vel veſtem tollit Clerico: quia non eſt actio violenta, ſed fraudulenta. *Bon. l. c.* 2. Si percuſſio ſit iocoſa, vel cauſalis, v. g. ſi ianitor, vel apparitor turbam arcens percutiat Clericum: item ſi pueri habentes primam tonſuram ſe pugnis percutiant. *Bon. l. c.* ex *Mol. Fill. Côn. &c.* item ſi percuſſio ſit ad defendendum ſe, vel vitam ſuam, vel vxoris, parentum, filiorum, vel res ſuas, cum moderamine tamen inculpatæ tutelæ. *Laym. infrà.* Et denique quandocunque percuſſio ob leuitatem, vel imperfectionem actus, non eſſet mortalis, illata laico, vt docet *Caiet. Auila & Sa*; quod tamen *Suar.* vniuerſaliter non admittit. *v. Bon. l. c.* 4. Si fiat in tenebris, vel Clericum non agnoſcas, quòd habitum non geſtet; quia ignorantia excuſat. 5. Si Prælatus, præceptor, pater, ſubditum in minoribus conſtitutum, correctionis causâ (licèt ita accedat) percutiat moderatè, habita ratione culpæ; imò Prælatus & Præceptor Eccleſiaſticus poteſt etiam in maioribus conſtitutum caſtigare. An idem poſſit pater, controuertitur in vtramque partem probabiliter. *v. Laym. loco mox citando* 6. Si percutiatur realiter degradatus, vel bigamus; vel exerceat publicè officium cauponis, vel macellarij, vel ſcurram, & ter monitus non ceſſet; vel inuentus turpiter agens cum vxore, matre, ſorore, vel filia; vel denique mulierem ipſo facto ſollicitans ad turpitudinem: quia perdit priuilegium. *v. Lay. l. 1. t. 5. pun. 2. c. 5. Fill. l. 15. c. 1.*

Reſp. 2. Etſi hæc excommunicatio ſit reſeruata Papæ, poteſt tamen Epiſcopus ab ea abſoluere his caſibus: 1. Quando percuſſio, etſi ſit mortalis, eſt tamen prudentum iudicio leuis, comparata cum enormi. v. g. ſi fiat palma, pugno, aut lapide, non relinquente veſtigium: & ſecundùm *Anto & Dian. p. 9. t. 4. R. 19.* niſi notabilem iniuriam & magnum ſcandalum pariat; qualem negat eſſe, ſi quis

Sacer

Sacerdotem pugno percutiat in faciem, licet guttæ ſanguinis effluant, Enormis verò erit, ſi membrum præſcindatur copioſus ſanguis fundatur; vel etiam ratione dignitatis perſonæ, vt ſi percutiatur Epiſcopus, vel Abbas etiam alapâ. 2. Si percuſſor ſit impubes, pauper, æger, ſenex, mulier, cœcus, claudus, ſeruus, filius-familias, vel non ſui iuris, vti & regulares ac moniales inuicem verberantes: item ſi ſint homines delicati, & quotquot habent legitimum impedimentum, vt non poſſint ire ad Papam, aut eius legatum; vel ſi dubium ſit de excommunicatione. *Filliuc. lib. 15. c. 1. num. 35. & ſequent.* Denique ſi ſit occulta. *vid. ſuprà hic cap. 1. d. 15.* & *Dian. p. 9. t. 4. R. 63.* In quibus omnibus caſibus pro foro conſcientiæ poteſt etiam facultas abſoluendi impetrari (gratis quidem) ex Pœnitentiaria Romana à maiore Pœnitentiario, vt *v. ſuprà hic l. 1. t. 2. c. 4. in append.*

ARTICVLVS V.

Quæ ſint excommunicationes Papæ reſeruatæ per Bullam Cœnæ?

Reſp. Præcipua eſt in hæreticos: quæ extenditur non tantùm ad fautores, receptatores, & defenſores hæreticorum vt ſic, ſed etiam inſcienter retinentes, legentes, imprimentes, & defendentes libros hæreticorum, de religione tractantes, vel hæreſin continentes. Ad quam excommunicationem incurrendam requiruntur 4. conditiones. 1. Vt author libri ſit hæreticus. 2. Vt liber hæreſin expreſsè contineat, vel de religione agat. 3. Vt legatur materia notabilis, & ſufficiens ad mortale. 4 Vt ſcienter legatur, imprimatur, vel retineatur. *Laym. l. 2. t. 1. c. 15. 1.* Vnde reſolues.

1. Non excommunicaris 1. Si legas libros Catholicorum, referentes verba hæreticorum, etiamſi animo hæreſin diſcendi legas. *Laym. l. c.* ex *Nauar. Sanch. &c.* 2 Si in Catholici ſcriptoris libro, vel alio, hâc Bullâ non contento, legas adiecta ſcholia, vel nota, authoris hæretici: quod tamen *Suar. t. 5. d. 21. ſ. 2.* limitat, niſi ſcholia eſſent tam copioſa, vt ex iis potiùs, quàm ex textu liber conſtare videretur. *Laym. l. c.* ex *Nauar. Sanch. &c.*

2. Non

2. Non prohibentur hæreticorum libri philoſophici, & alij hæreſin non continentes. *Laym. l. c. n.* 3. Imo probabiliter nec ij, qui incidenter tantùm continent hæreſin, non agentes ex profeſſo de fide. *Sayr. Graff.* apud *Laym. l. c.* contra *Suar.* & *Sanch.* qui id confirmat pro Germania, vbi Bulla cùm tanto rigore non eſt recepta. *v. Becan.* 2. 2. *cap.* 15. *q.* 8. Legens tamen tales, incurrit excommunicationem non reſeruatam Indicis librorum prohibitorum, vbi is receptus eſt: quod non videtur eſſe factum in Germania, ſaltem cum iſto rigore, vt habet *Laym. l. c. n.* 8.

3. Excommunicatur 1. Qui in ſufficiente quantitate ſolum proœmium, vel epiſtolam ad lectorem, vel indicem libri, vel partem libri, in qua nulla eſt hæreſis, legit, vt habet *Laym. l. c.* & *Bonac.* 2. Probabiliter etiam is qui alterum iuſſu ſuo legentem audit: quia legit per alium. *Laym. l. c. Azor, &c.* contra *Sanch.*

4. Probabiliter non excommunicatur, qui hæreticam concionem, aut epiſtolam ſeorſim editam legit; quia non eſt liber. *Laym. l. c. n.* 3. ex *Sanch.*

5. Non ſufficit vna alterave linea; imò ſecundum *Sanch. Rodr. & Sa*, nec integra pagina, etiam magni voluminis: quod tamen *Bon.* & *Laym. l. c.* non concedunt; licèt hic fateatur, Confeſſario id poſſe ad hoc ſeruire, vt non continuò damnet peccati mortalis, & excommunicationis eum, qui bono fine, vel etiam ex curioſitate vnam paginam legit.

6. Non incurritur, ſi retinentur libri paruo tempore, v. g. vno alteróve die: quia ſicut materiæ, ita & temporis paruitas excuſat. *Laym. n.* 7. ex *Graff. Sayr. Sanch. &c.*

7. Excuſat ignorantia, etiam craſſa ſi vel neſcias eſſe hæreticum, vel tractare de religione. *Laym. n.* 4. *v. Sanch. l.* 2. *mor. c.* 10. *& l.* 9. *de mat. d.* 32.

8. Non excuſatur, qui librum vel in aliena domo, vel alieno nomine, vel animo non legendi habet. Item nec is, qui affirmat non eſſe paruum, non eſſe exurendum. Item qui impedit ne comburatur, qui diſputationis causâ defendit. Ita *Bon.* qui tamen excuſat eum, qui laudat ſtylum, vel ingenium

genium authoris, vel bonam doctrinam, quæ in eo eſt, ſed non quatenus in eo eſt: v. g. ſi dicas, hic liber eſſet bonus ſi non haberet hæreſin; quia talis non defendit. *v. Laym. l. c. Bon. d. 2. q. 5. p. 4.*

CAPVT III.
De Suſpenſione & Degradatione.
DVBIVM I.
Quid ſit ſuſpenſio quotuplex, & vnde dignoſcendum, qualis, & quanta ſit?

RESP. I. Suſpenſio eſt cenſura, quâ Clericus functiones aliquas Eccleſiaſticas exercere prohibetur. *vid. Bon. d. 3. p. 1. Laym. l. 1. tr. 5. p. 3. cap. 1.* Vnde reſolues.

1. Solus Clericus poteſt ſuſpendi.

2. Suſpendere poſſunt, qui poſſunt ferre cẽſuras.

3. Ex genere ſuo, & niſi paruitas materiæ excuſet eſt peccatum graue, exercere actum per ſuſpenſionem prohibitum: vnde & irregularitatem inducit. Si tamen ſuſpenſus toleratus ſe nõ ingerat in tales functiones, ſed ab aliis propter vtilitatem requiratur, probabiliter non peccat, cùm alij licitè requirant. Imò etſi nominatim ſit denunciatus & toleratus, alij tamẽ non tenentur ſub mortali eum vitare, niſi cenſeantur cooperari actui, à quo ſuſpenſus eſt: vnde audire eius Miſſam, non erit peccatum, (ſaltem mortale) ſi non inſeruias. Ita probabiliter *Auila, Henriq. Suar. Sayr.* apud *Bon. d. 3. p. 4. n. 4.* etiam *Laym. l. c. cap. 1. n. 7.*

4. Suſpenſus non toleratus inualidè abſoluit; quia non habet iuriſdictionem.

Reſp. 2. Suſpenſio 1. alia fertur ad certum tempus, quo elapſo exſpirat: alia fertur abſolutè, ſeu indefinitè, manétque, donec per abſolutionem tollatur 2. Alia eſt ab officio, ſiue id ſit ordinis, ſiue iuriſdictionis: alia à beneficio: alia ab vtroque. 3. Suſpenſio ab officio, vel eſt à toto, vel à parte tantùm, ſcilicèt à functione ordinis, vel iuriſdictionis. Item ſuſpenſio beneficij, vel eſt à beneficio abſolutè, vel à quibuſdam tantùm functionibus, eius ratione competentibus. *Laym. Bon. ll. cc.*

Digitized by Google

Reſp. 3. Quantitas & qualitas ſuſpenſionis colligi debet ex verbis, quibus fertur. Quæ vtpote in re odioſa, non amplius ſunt extendenda, quàm propriè accepta ſignificent. *Vnde reſolues.*

1. Suſpenſo abſolutè & in toto, prohibetur omne exercitium ratione officij proueniens, tam ordinis quàm iuriſdictionis, & conſequenter non poteſt celebrare, nec validè excommunicare, beneficia conferre: &c. Suſpenſus verò à parte beneficij determinata, verbi gratia ab ordine tantùm, vel iuriſdictione, priuatur tantùm illius officij functionibus. Vnde Epiſcopus verbi gratia à iuriſdictione ſuſpenſus, etſi non poſſit excommunicare, abſoluere, delegare, &c. poteſt tamen exercere actus ordinis, vt conſecrare templa, ordinare, &c. *Bon. l. c.*

2. Suſpenſus à certa functione Ordinis, v.g. à Sacramentorum adminiſtratione, non eſt ſuſpenſus à ſacrificio. Similiter ſuſpenſus ab ordine, poteſt nihilominus conferre primam tonſuram; quia non comprehenditur ſub ordine. *Bon p. 2. n. 6.*

3. Suſpenſus ab officio ſimpliciter, non intelligitur ſuſpenſus à beneficio, ſeu fructibus eius. Debet tamen per alium ſupplere, qui per ſe nequit, vt fructus percipiat. *Bon. num.* 10. ex *Nauar. Suar. Henriq. Fill. &c.*

4. Suſpenſus ab ordine non videtur ſuſpenſus à beneficio; quia beneficium non fundatur in ordine. *Bon.* tamen dicit, indirectè ſuſpendi à fructibus eius; quia dum non poteſt facere officium, non poteſt percipere fructus, *v. n.* 5.

5. Suſpenſus à beneficio, etſi hoc ipſo intelligatur ſuſpenſus à recipiendis fructibus eius, non tamen ab officio, ſiue iuriſdictionis, ſiue ordinis, etiã quod illi ratione ipſius beneficij competit. Vnde tenetur legere Horas, & cætera onera beneficij præſtare, licèt fructibus non fruatur: hoc enim debet ſibi imputare. Non tamen priuatur commodo, quod prouenit ex anniuerſariis ſtipendiis Miſſarũ, nec eo, quod datur propter onus perſonale Clerici: quia non ſunt fructus beneficij. Secùs eſt de diſtributionibus quotidianis; licèt ex his vel aliis beneficij

neficij fructibus poſſit ali, ſi aliunde ſuſtentari nequeat. *Bon. l. c. n. 12. Sayr. Suar. Fill. &c.*

6. Suſpenſus à beneficio poteſt nihilominus eligere, præſentare, conferre beneficium: quia etſi hæc iura competant illi ratione beneficij, illi tamen actus non ſunt beneficij, præciſe vt ſic, ſed potiùs officij & iuriſdictionis. *Ibid.*

7. Suſpenſus à beneficio, vel ordine abſolutè, & ſine addito, intelligitur ſuſpenſus ab omni beneficio vel ordine, niſi aliunde aliud conſtet. *Ib. n. 8.*

8. Suſpenſus abſolutè, intelligitur ab officio & beneficio, *Laym. c. 1. n. 2.*

9. Suſpenſo Capitulo, vel Conuentu, non cenſentur ſuſpenſi ſinguli, niſi ſint in culpa, ait *Sa, V. Suſpenſio* & *Laym. l. c. c. 2. n. 3.*

10. Si prælatus ſolo verbo dicat Sacerdoti, ſuſpendo te, v. g. à celebratione, videtur eſſe ſimplex tantùm prohibitio, non cenſura: quia hæc licitè non fertur, niſi ſcripto Prælatus autem non debet præſumi velle peccare, niſi aliud conſtet de eius intentione, aut niſi religio habeat priuilegium, abſque ſcripto ferendi cenſuras *vid. Bon. de cenſuris in communi, d. 1. q. 1. p. 7.*

DVBIVM II.

Quæ ſint ſuſpenſiones in particulari, & quis ab eis poſſit abſoluere?

Reſp. 1. Suſpenſiones Iuris communiores ſunt ſequentes.

1. Clerici ipſo iure ſuſpenſi ſunt, 1. Recipientes ordines ſacros ab alieno, vel à proprio, in aliena diœceſi; vel ſine ætate legitima aut dimiſſoriis, aut titulo, vel extra tempora, aut non ſeruatis interſtitiis, vel per ſaltum, vel in cenſura, vel denique poſt matrimonium ratum: qui omnes ſuſpenſi ſunt ab executione ordinum, niſi fecerint abſque dolo: & ſi ordine vtantur, fiunt irregulares. 2. Excommunicans ſuſpendens, aut interdicens ſine ſcriptura, & cauſæ expreſſione, eſt ſuſpenſus per menſem ab ingreſſu Eccleſiæ, niſi ſit Prælatus regularis. 3. Clerici ſcienter eligentes Epiſcopum, vel Parochũ indignum, ſuſpenduntur à beneficiis biennio. 4. Ordinans & ordinatus ſimoniacè, eſt ſuſpenſus ab

ordinibus. 5. Parochi iungentes ſponſos alterius Parochi ſine licentia. 6. Grauantes alienis debitis Eccleſias ſibi commiſſas. 7. Occupantes bona vel cenſus Eccleſiæ, beneficij, vel alterius pij loci. 8. Sodomiam exercentes, ſimoniaci, prouocantes ad duellum, vel acceptantes, raptores vel præbentes auxilium. 9. Diſputantes in alterutram partem in cœtu virorum ac mulierum, de immaculata Conceptione B Virginis. 10. Viſitantes, ſi accipiant pecuniam vel munera: qui ſi ſint Epiſcopi, ſuſpenſi ſunt ab ingreſſu Eccleſiæ; ſi inferiores Epiſcopo, ab officio & beneficio, vſque dum reſtituant duplum. 11. Iudex Eccleſiaſticus (non Epiſcopus) qui facit iniuriam contra iuſtitiam, & conſcientiam parti litiganti *v. Bon. d. 3. p. 5.*

2. Religioſi. 1. Apoſtatæ recipientes ordines in apoſtaſia. 2. Admittentes ad profeſſionem ante annum probationis peractum. 3. Non vtentes habitu, & veſtitu, modo ſibi præſcripto. 4. Introducentes mulieres in Monaſteria.

3. Epiſc. 1. Ordinans non ſubditum, ſuſpenſus eſt à Pontificalibus per annum: ordinans verò inuitum ſuſpenſus eſt per annum à celebratione. 2. Admittens reſignationes, contra formam præſcriptã. 3. *v.* Intrans monaſteria Monialium ſine neceſſitate. *Fill. t. 17. c. 5.*

Reſp. 2. Præter has ſuſpenſiones aliæ ſunt ab homine: quæ ſi ſint graues, requirunt culpã mortalẽ, v. g. vt quis ſuſpendatur ab omnibus actibus ſui officij, vel fructibus vnius anni. Poteſt tamẽ aliquis ob peccatum veniale priuari vno actu, v. g. eligẽdi.

Reſp. 3. Habens Epiſcopalem auctoritatem poteſt abſoluere à ſuſpenſione non reſeruata; & communiter religioſi ex priuilegiis poſſunt abſoluere ab omni ſuſpenſione in foro conſcientiæ: & Epiſcopus poteſt abſoluere ab omni ſuſpenſione iuris, ſi Sedi Apoſtolicæ ſpecialiter reſeruata nõ ſit *Lay. c. 4. n. 2.* ex *Na. Su. &c.* Imò etiã ab hac, ſi proueniat ex delicto occulto, & non deducto ad forum contentioſum. *Bon. d. 3. p. vlt.* ex *Trident. ſeſſ. 24. c. 6.*

DVBIVM III.

Quid ſit depoſitio & degradatio, à quo & ob quam cauſam fieri poſſit?

Subiici ſolent Suſpenſioni Depoſitio & Degra-

Digitized by Google

datio(etſi cenſuræ non ſint, vt dictum eſt *c.1.*) ob ſimilitudinem,quam habent cum ſuſpenſione,cùm vtraque ſit ab Eccleſiaſtico ordine, aut beneficio. Differunt autem à ſuſpenſione, quòd illæ auferant ipſum ius radicale, & titulum beneficij , idque in perpetuum: ſuſpenſio non item. Porrò depoſitio genericè accepta, alia eſt Verbalis, quæ abſolutè depoſitio dicitur: alia Realis, quæ dici ſolet degradatio.

Reſp.1.Degradatio eſt priuatio executionis officiorum, & beneficiorum ſimpliciter & in toto, & abſque ſpe reſtitutionis, facta cum certa ſolemnitate,& priuatione priuilegij Clericalis,tam Canonis quam fori,ita vt ſeculari curiæ ſubdatur.

Dixi, *Executionis*: quia ordo ipſe non poteſt tolli. Interim degradatus tenetur ad votum caſtitatis, ſi fuit in ſacris, & ad Horas, niſi has fortè pœna, ad quam damnatur, v,g. triremes, vel aliud impediat.

Reſp. 2. Depoſitio verbalis eſt ſimilis priuatio, ſed ſine ſolemnitate dicta,& relicto vtroque priuilegio, Canonis & fori.

Reſp. 3. Clerici poſſunt degradari à ſuo Epiſcopo, ſed non ab inferioribus illo: deponi tamen poſſunt ab eodem per Vicarium.

Reſp.4. Depoſitio fieri poteſt in caſibus iure expreſſis,& delictis: non tamen niſi grauioribus, arbitrio iudicis.Vbi notat *Laym.* crimen debere eſſe enorme,id eſt, vnum ex maximis. Degradatio ſimiliter fieri poteſt in caſibus tantùm grauiſſimis, quales ſunt v.g.crimen hæreſis manifeſtum, falſificatio literarum Apoſtolicarum, Sodomia frequenta, grauis calumnia proprio Epiſcopo irrogata. *v. Laym. hic c.*5.& *Fill.t.*18.*c.*8.

CAPVT IV.
De Interdicto.
DVBIVM I.
Qui ſit & quotuplex?

Reſp. 1. Eſt cenſura Eccleſiaſtica, prohibens diuinorum officiorum, ſacramentorum aliquorum, & Eccleſiaſticæ ſepulturæ vſum, quatenus

Digitized by Google

tenus talis eſt. Quod addo, quia excommunicatio eodem priuat, quatenus eſt communicatio cum fidelibus: ſuſpenſio verò propriè non illum vſum, ſed exercitium poteſtatis Eccleſiaſticæ impedit. *v. Laym.lib.1.t.5.p.4.cap.1.Bon.d.5.p.1.*

Reſp. 2. Interdictum diuiditur 1. In locale, quod immediatè locum afficit; & in Perſonale quod immediatè afficit perſonas; & Mixtum quod immediatè afficit locum, & eius incolas. Differt autem Locale à Perſonali, quòd in illo participatio ſacrorum officiorum tum indigenis tum alienigenis, non abſolutè, ſed in loco tantùm interdicto; in hoc verò certis perſonis aut communitati prohibeatur abſolutè, & in omni loco. 2. Interdictum tam locale, quàm perſonale, ſubdiuitur in Generale, & particulare. Generale eſt, quo locus generalis, v.g. ciuitas, prouincia; vel quo communitas v.g. collegium, &c. interdicitur. Particulare, quo locus aut perſona particularis, aut particulares interdicuntur. *Vnde reſolues.*

1. Interdictâ ciuitate interdicuntur etiam ſuburbia, & interdictâ parochiâ, etiam ſacellum, vel cœmeterium contiguum, quia acceſſorium ſequitur naturam principalis.

2. Interdicto populo non interdicuntur ij, qui non ſunt pars populi, vt ſtudioſi, Clerici, peregrini, &c. Nec interdicto Clero, interdicuntur religioſi, quia in fauorabilibus tantùm nomine Clerici comprehenduntur.

3. Si dicatur ciues, v.g. Colonienſes, ſunt interdicti ij nuſquam poſſunt intereſſe diuinis, (niſi tamen, deſinant eſſe iſtic ciues, nec cauſam dederint interdicto) contrà verò, ſi ciuitas interdicto ſubiiciatur, licet ciuibus aut incolis, qui cauſam interdicto nō dederunt, aliò ire, & iſtic diuinis intereſſe.

DVBIVM II.

Qui ſint effectus Interdicti?

Reſp. Sunt ſequentes. 1. Prohibitio diuinorum officiorum. Vnde etiam interdicti, ob alienam culpam, non poſſunt intereſſe ſacro. Clerici tamen & religioſi, quando ipſi interdicti non ſunt, poſſunt ac debent vt antè, Miſſas, diuinaque officia celebrare;

brare; ſed ianuis clauſis, non pulſatis campanis, (niſi ad concionem, ſalutationem Angelicam, vel obitum alicuius) ſubmiſſâ voce, & excluſis interdictis. Permittitur tamen, vt in feſtis Natalis Domini, Paſchæ, Pentecoſtes, Aſſumptionis, & per octauam corporis Chriſti, diuina officia cantentur ſolemniter, admiſſis etiam interdictis, modò qui cauſam interdicto dederunt, altari nec appropinquent nec veniant ad offertorium, vel communionem. 2. Prohibitio adminiſtrationis Sacramentorum, excepto Baptiſmo, Confirmatione, & Pœnitentiâ, quæ omnibus permittuntur, iis exceptis, qui interdicto cauſam dederunt, etiam auxilio, conſilio vel fauore: Euchariſtia tamen poteſt dari morituris & deferri cum lumine & campanâ. Nec improbabile eſt, interdictis licere contrahere Matrimonium, vt *Sanch. Còn.* & *Laym.* docent, contra *Suar.* quia hoc Sacramentum ſecundùm ſubſtantiam non ab Eccleſia, ſed ipſis contrahentibus miniſtratur. 3. Prohibitio ſepulturæ Eccleſiaſticæ, etiam reſpectu infantium & amentium. Excipe tamen Clericos, qui in Interdicto locali, ſi nominatim interdicti non ſunt, nec interdictum violarunt, poſſunt cum ſilentio ſepeliri. *Laym. c. 2. n. 3. 4.* Clerici violantes interdictum, peccant mortaliter; ſicut etiam religioſi vtriuſque ſexûs: qui inſuper excommunicantur de facto. Laici verò peccant quidem grauiter; ſi contra interdictum perſonale recipiant Sacramenta: ſi verò tãtùm violent locale, v. g. audiendo diuina officia, probabilius eſt, tantùm eſſe veniale, dummodò ipſi perſonaliter interdicti non ſint. *Laym. cap. 3.* ex *Sylu. Soto Auila, &c.*

DVBIVM III.

Quis cenſuram Interdicti ferre & quis tollere poſſit?

Reſp. 1. Interdicere poſſunt iidem, qui excommunicare & ſuſpendere. Et quidem vt determinata perſona interdicatur, videtur requiri culpa mortalis: vt autem feratur Interdictum locale, vel generale in communitatem, requiritur peccatum valdè graue, cum contumacia commiſſum à capite, vel præcipuis membris, licèt reliqui culpâ vacent.

Reſp. 2. Interdicta localia, & perſonalia generalia, quæ iure communi ſunt impoſita, nec reſeruata, poſſunt tolli ab Epiſcopo, vel alio habente iuriſdictionem in communitatem interdictam, non tamen à Religioſis priuilegiatis: quia locus & communitas foro pœnitentiæ non ſubiiciuntur.

Reſp. 3 Ab Interdicto iuris perſonali particulari, ſi reſeruatum non eſt, quivis approbatus poteſt abſoluere. Denique per priuilegium abſoluendi ab omnibus cenſuris non intelligitur poteſtas tollendi interdictum locale, aut perſonale communitatis.

CAPVT V.

De Irregularitate.

Etſi Irregularitas non ſit cenſura, propter ſimilitudinem tamen, quam cum ea habet communiter eidem annectitur: quapropter & hîc ſubiungo.

DVBIVM I.

Quid & quotuplex ſit Irregularitas?

Reſp. 1. Eſt impedimentum Canonicum, ſuſceptionem Ordinum ſacrorum, & ſuſceptorum vſum impediens. Vnde ſequitur non eſſe cenſuram, ſed quaſi inhabilitatem: etſi enim interdum imponatur per modum pœnæ, propriè tamen pœna non eſt. *Laym. l. 1. c. 5. p. 5. cap. 1. Bon. d. 7. q. 1. p. 2.*

Reſp. 2. Diuiditur 1. in eam, quæ eſt ex delicto, & quæ eſt ex defectu. 2. in Totalem ſeu propriè dictam, quæ omni ordine ſuſcipiendo, & ſuſcepti exercitio priuat, v.g. homicidium, bigamia: & in Partialem, quæ aliquo tantùm ordinis miniſterio priuat, vel ſolo aſcenſu ad ordinem ſuperiorem; v.g. oculis vel palma Sacerdos carens, inhabilis eſt ad Miſſam, non tamen ad confeſſiones audiendas; & Diaconus ſiniſtro oculo carens, inhabilis eſt ad Sacerdotium, in ſuo tamen Ordine miniſtrare poteſt.

DVBIVM II.

Quinam effectus Irregularitatis?

Reſp. Sunt ſequentes. 1. Inhabilitare ad ordines ſuſcipiendos, etiam primam tonſuram, & impedire exer

citium ordinum ſuſceptorum. Vnde Sacerdos irregularis, etſi validè, illicitè tamen abſoluit *Bon. l. c. num. 4. & p. 4.* 2. Quod collatio beneficij, ad cuius functiones inhabilis eſt, facta Irregulari, inualida ſit, ſecundùm ſententiam communiorem & tutiorem: etſi non improbabiliter quidam dicant, eam non ipſo facto irritam eſſe, ſed merito irritandam. *Laym. l. c. cap. 1. n. 2. & 3. Sylu. &c. Bon. p. 4.* Secundùm quam ſententiam probabilem reſolues,

1. Is qui beneficium impetrauit in Irregularitate, poteſt, obtentâ huius diſpenſatione, illud in foro conſcientiæ licitè retinere, ſine noua collatione, etiamſi in diſpenſationis impetratione non ſit facta mentio beneficij. Item ſi poſtea beneficio priuetur, non tenetur fructus reſtituere.

2. Grauiter peccat, qui in Irregularitate exercet actum ordinis, aut ſuſcipit licet ordines ei collati ſint validi.

DVBIVM III.

Quomodo incurratur & tollatur Irregularitas?

Reſp. 1. Cùm ab homine non feratur, nulla incurritur, niſi in iure expreſsè habeatur. (*Cap. Is qui de ſentent. excommun. in 6.*) Vnde in dubio ſiue facti ſiue iuris, tenere potes, quòd non ſis irregularis: quia melior eſt conditio poſſidentis. *Bona. q. 1. p. 5.* ex *Suar. Fill. &c.* Excipe tamen, ſi debites de homicidio ſaltem iniuſto à te commiſſo, vt patet ex *Cap. Significaſti*, & ex *C. ad audientiam, 2. de homicidio. v. Bon. l. c.*

Reſp. 2. Vt incurratur Irregularitas ex delicto, requiritur actus externus conſummatus & mortalis, vt habet communis contra *Caiet.* Ratio, quia eſt grauis pœna, & difficulter relaxatur.

Reſp. 3. Irregularitas non tollitur per abſolutionem, ſed per diſpenſationem, hac vel ſimili formâ. *Diſpenſo tecum in Irregularitate, quam, vel quas, ob hanc* vel *illam cauſam, incurriſti.* Etſi quidem diſpenſans intendat tolere omnes, idque poſſit omnes tollit: ſin minùs, eam tantùm tollit, quam poteſt, & vult. Etſi verò hæc diſpenſatio ad

Digitized by Google

Pontificem ſpectet, ex iure tamen nouo *Tridentini*, vbi eſt receptum, poteſt Epiſcopus diſpenſare in Irregularitatibus, prouenientibus ex delicto, & non deducto ad forum contentioſum; niſi tamen ſit homicidium, directè & in ſe volitum. *Bonac. q. 5. p. 1. num. 3.* ex *Trident. ſeſſ. 24. c. 6. Suar. Sanch. Fill. &c. Laym. c. 9. n. 4.*

Præterea Irregularitas ex defectu natalium, tolli etiam poteſt per profeſſionem in religione approbata; ſed quoad ordines tantùm, non quoad Prælaturas *c. 1. de. filiis Presbyterorum. Bon. part. 2. Lay. c. 9. n. 6. Suar. Sanch. Leſſ.* contra *Villaloh.* qui apud *Dian. p. 4. t. 2. R. 65.* tolli quoad omnia ſolita gubernari per Fratres illius Ordinis, vt Prioratus Præpoſituras, Rectoratus, & cætera munia. Circa quæ Prælatos ſaltem poſſe cum iis diſpenſare, in Capitulo tamen Generali vel Prouinciali, notat *Dian. l. c.* ex *Barboſ.* Vnde reſolues.

1. Solus Papa, & qui ab eo accepit priuilegium, poteſt diſpenſare in irregularitatibus ex defectu.

2. Confeſſarius in nullis irregularitatibus poteſt diſpenſare, niſi habeat ſpeciale priuilegium à Papa.

DVBIVM IV.

Quæ ſint Irregularitates ex delicto?

Reſp. Prima eſt, ob iteratum Baptiſmum ſeriò & ſcienter: eſtque irregularis tam rebaptizans, quàm rebaptizatus; etſi in rebaptizante irregularitas tantùm ſit partialis, ne Clericus ad altiorem ordinem poſſit aſcendere, neque incurratur ſi rebaptizatio ſit occulta. *Couar. Tolet. M. Leo p. 3. f. 358. v. Bon. d. 7. q. 3. p. 3. Lay. l. 1. t. 5. p. 3. c. 2.*

Secunda, ex violatione cenſuræ, v. g. ſi eâ innodatus actum aliquem ordinis ſolemniter exerceat, niſi inuincibilis ignorantia excuſet. *Lay c. 3.*

Tertia, ob peccatum, quo Clericus ſeriò & ſcienter actum ordinis ſacri, quem non habet, ſolemniter exercet. *Bon l. c. p. 6. Lay. l. c. cap. 3.*

Quarta, ob delictum, quo quis malè ſuſcepit ordines, v. g. in excommunicatione, ſuſpenſione, vel ab Epiſcopo non habente iuriſdictionem, vel per ſaltum, (licèt hunc ſuſpenſum tantùm eſſe,

quam

quamdiu non miniſtrat in ordine per ſaltum ſuſcepto,ſatis probabiliter doceat *Auila, Nauar. Bon.)* vel ante legitimam ætatem, vel ſine dimiſſoriis, vel furtiuè, (Epiſcopo neſciente, nec anprobante) & non examinatus, *v. Bon. d. 7. q. 3. p. 4.*

Quinta, propter enormia crimina; ſi ſint notoria & publica v.g. quæ à iure habent annexam infamiam, vt adulterium, raptus, inceſtus, periurium in iudicio.

Sexta oritur ex iniuſta mutilatione vel homicidio, etiam indirectè tantùm voluntario, extenditurque ad omnes, qui ad alterutrum, ſiue in bello iniuſto, ſiue extra illud, iniuſtè concurrunt, conſulendo, mandando. Mutilatio autem hic intelligitur, quando à corpore ſeparatur membrum aliquod principale, id eſt, pars corporis, quæ officium per ſe diſtinctum habet, v.g per manus, oculus, auris, &c. *M. Leo in praxi p. 3. f. 347.* ex *Conar. Nau. de Cenſ. n. 206. v. Bon.* 8. Vnde reſolues.

1. Non fit irregularis qui in rixa præſcindit alteri digitum, pollicem, vngues, dentes, barbam, capillos, labia, naſum, auriculam, (id eſt, cartilaginem, quæ tantùm deſeruit ad ornatum & tutelam auris:) quia non ſunt propriè membra. v.g. digitus eſt pars tantùm & officium membri. *Auila* & *alij* 8. cum *Dian. p. 4. t. 4. R. 26.* Item *M. Leo l. c.* ex *Gloſſa c. vlt. de hom. in 6. & L. quæritur. herm.* o. *l. Non ſunt, 14. §. Pareus, ff. de ſtatu hom.*

2. Nec fit irregularis, qui excæcauit hominem ſolo viſu priuando, non autem oculum extrahendo: nec qui debilitat tantùm membrum, & non abſcindit; quia non eſt mutilatio. *Dian. p. 4. t. 4. R. 26.* ex *Megal. &c.*

3. Quando plures (non ex conſilio, ſed in rixa) vnum percutiunt, & vnus lethale vulnus infligit, ex quo moritur; ſi conſtet quis hoc fecerit, hunc ſolum fieri irregularem docet *Sayr.* & *alij* 5. cum *Dian. p. 2. t. 15. R. 18.* contra *Auilam. Suar. &c.*

4. Qui infirmo bonâ fide dat aliquid, v.g. cibum vel potum; vel commouet, vel de lecto in lectum transfert, aut aliud circa eum operatur, ex quo mors vel eius acceleratio præter intentionem ſequa-

ſequatur, non ſit irregularis, niſi interuenerit lata culpa. *Auila, Fill.* & *al.j* 4. cum *Dian. p.* 5. *t.* 3. *R.* 117. vbi ex *Bon. &c.* notat, Sacerdotibus & Religioſis circa moribundos licere eadem quæ laicis.

5. Qui amicum bono animo comitatur, ne periclitetur in rixa, non ſit irregularis etſi amicus occidat alium *Auila, Henriq. &c.* cum *Dian. p.* 4. *t.* 2. *R.* 17. Limitat autem *Præpoſ.* niſi ſuâ præſentia animauerit ad occidendum.

6. In bello iniuſto ſi vel vnus occidatur, totus exercitus ſit irregularis, ſaltem ſi aliquâ ratione ſit cooperatus. *Bonac. q.* 4. *part.* 4. *n.* 3.

7. Irregularis ſit, qui procurat abortum fœtûs animati animâ rationali; ſecùs, ſi animatus non ſit. *C. Maiores*, 32. *q.* 2. *Bon. l. c. p.* 8 *n.* 27. *Côn. &c.*

8. Qui dans operam rei licitæ (imò ſecundùm multos etiam illicitè) ſufficientem diligentiam adhibuit, ne ex ea homicidium ſequeretur, & tamen ſecutum eſt, non ſit irregularis, ob defectum voluntarij: ſecùs tamen, ſi dictam diligentiam omiſit, omiſſione mortali. *Bonac. q.* 4. *p.* 7. *Leſſ. l.* 2. *c.* 9. *dub.* 19. *&c.* Alij tamen dicunt, quòd dans operam rei illicitæ, ex quauis culpa etiam leuiſſima, incurrat hanc irregularitatem. *Panorm. Couar. M. Leo p.* 3. *ſ.* 354.

9. Qui alterum mutilat vel occidit, ad neceſſariam ſui defenſionem cum moderamine inculpatæ tutelæ, non incurrit hanc irregularitatem: quia hîc nulla eſt culpa, ergo nec pœna. *M. Leo p.* 3. *ſ.* 349.

DVBIVM V.

Quæ Irregularitates ex defectu?

Reſp. *Prima* eſt ex defectu animæ. Ex quo irregulares ſunt. 1. Amentes, phrenetici, arrepticij & epileptici; qui tamen ſi ordinati ſunt, & intra annum eo morbo non laborarunt, præſumuntur liberati, & permittuntur ad Ordinum exercitium. Si verò laborent raro, & quidem ſine clamore & ſpuma. permittuntur celebrare cum coadiutore, qui deficientibus ipſis ſuppleat ſacrificium. *M. Leo p.* 372. ex *C. Illud* 7. *q.* 1. *& Gloſſa ibid.* 2. Illiterati, qui non habent doctrinam neceſſariam pro Ordinibus. 3. Neophyti, ſeu recenter conuerſi, vſque dum

dum iudicio Epiſcopi ſufficienter inſtructi ſunt.
☞ *Secunda* ex defectu corporis. 1. Si propter eum ineptus eſt ad exercitium ordinis, vt ſit cæcus, ſurdus, claudus, ita vt ſine baculo nequeat ire ad altare. Item ſi careat manu, pollice, indice, oculo, (non tamen ſi vngulâ pollicis, vel indicis, vel oculo dextero tantùm) ſi verò ſiniſtro ſeu Canonico, aut eius vi viſiuâ careat, indiget diſpenſatione: quod tamen negat *Valentia, Henriq. Sayrus*, ſi quidem dextero poſſit abſque deformitate legere Canonem. 2. Si ordinem nequit exercere ſine horrore offenſione, aut ſcandalo aliorum, vt ſi careat auribus, naſo, ſi notabiliter ſit gibboſus, leproſus, paralyticus, ſi membra habeat ſuperflua cùm magna deformitate: in dubio verò, an deformitas ſit ſufficiens, Epiſcopi eſt iudicare; ſaltem in Clericus: nam in Regularibus id ſpectare ad eorum Prælatum contra *Barboſ. &c.* docet *Suar. & alij.* 5. cum *Dian. p. 4. t. 2. R. 73.* licèt concedant Epiſcopum poſſe reiicere arbitrium Prælati: hunc autem ſi gaudeat authoritate quaſi Epiſcopali, poſſe in illa irregularitate diſpenſare, niſi deformitas ſit tanta, vt ſcandalum generet. *Ibid.* ex *Rodriq. & aliis.* 4. *Bon. Lay. M. Leo. p. 3. f. 170.* Vnde reſolues.

1. Non videtur irregularis 1. Qui habet 6. digitos, vel aliquos coniunctos, ſi non ſit magna deformitas, & ordinem exercere poſſit 2. Qui habet in oculo maculam, viſum non auferentem, nec notabiliter deformantem. 3. Qui caret vngulà pollicis, ſi poſſit hoſtiam eleuare & frangere. 4. Qui per vim aut infirmitatem factus eſt Eunuchus.

2. Irregularis eſt hermaphroditus quia eſt monſtroſus. 2. Gigas, pigmæus, æthiops: non tamen inter ſuos, ſed alienos, vbi diſparitas ludibrio eſt.

Tertia ex defectu natalium. Ex quo irregulares ſunt omnes illegitimi, eò quòd ratione originis reputentur viles. Tales autem communi iure legitimantur. 1. Per ſubſequens matrimonium inter eorum parentes, modò hi tempore conceptionis potuerint validè contrahere. 2. Per profeſſionem religioſam; quamuis ad dignitates etiam in religio

religione, v. g. Abbatiam, Prioratum, &c. promoueri non poſſint, ſine diſpenſatione. *v. ſuprà d. 3. 3.* Per diſpenſationem Pontificiam. Principes verò ſeculares non poſſunt legitimare, niſi tantùm in ordine ad officia ſecularia, & hæreditates. Porrò cùm dubium eſt an quis ſit legitimus, non cenſeri irregularem, contra *Vaſq.* & *alios* 9. vult *Dian. p. 4. t. 4. R. 59.* ex *Aula*: eò quòd quilibet præſumatur legitimus, donec contrarium probetur: neque teneri hac in re credere ipſimet matri, etiam in fine vitæ, niſi rationibus conuincat, vel patèr etiam aſſerat. *Ibi ex communi.*

Quarta eſt ex defectu ætatis, de quo v. in Sacramento Ordinis.

Quinta ex defectu Sacramenti, ſiue ſignificationis matrimonij, ratione bigamiæ, eò quòd bigamus non perfectè repræſentet vnionem Chriſti cum Eccleſia, quippe qui carnem ſuam diuiſit in plures vxores. Non ſufficiunt autem ad hanc bigamiam ſponſalia cum pluribus, etiam ſecutâ copulâ; nec fornicatio, vel adulterium, vel matrimonium ratum cum pluribus, ſed matrimonium verum, vel præſumptum, cum duabus, & conſummatum. Dixi, *vel præſumptum*: quia licet quandoque ſecundum matrimonium ſit nullum, iuris tamen fictione & interpretatione, præſumitur bigamia, licèt impropriè dicta. Vnde ſequitur, irregulares fieri ſequentibus caſibus.

1. Qui viuente, vel mortuâ primâ vxore cognitâ, ſecundam cognoſcit, etſi matrimonium ſit inualidum.

2. Qui viduam non virginem ducit, & cognoſcit.

3. Qui ducit vxorem priùs ab alia corruptam, etiam per fornicationem, & cognoſcit; non tamen ſi ipſe eam antè corrupit: quia tunc non eſt diuiſio carnis in plures.

4. Qui propriam vxorem cognoſcit, poſtquam ab alio per adulterium cognita fuit, quia ipſa iam diuiſit carnem in plures. Nec refert, etſi per vim vitiata fuit, vel vir corruptam, aut viduam eſſe ignorauit: quia hæc irregularitas non oritur ex culpa, ſed ex defectu ſignificationis Sacramenti.

5. Qui

5. Qui poſt ſolemne votum caſtitatis de facto matrimonium contrahit, & cōſummat, etiam cum virgine: quia interpretatione iuris cenſetur duo matrimonia contraxiſſe, vnum ſpirituale cum Chriſto, alterum carnale cum muliere. Nec refert, quòd inualidè contrahat; quia quantum eſt in ipſo, effectus à parte rei ponitur.

Sexta oritur ex infamia, ſiue iuris (quæ vel ex delicto proprio vel parentum, vel vili conditione perſonæ naſcitur) ſiue facti, modò crimen publicum ſit: ex occulto enim non oritur, ſi homicidium & cenſuræ violationem excipias, vt docet *Nauar. Cōn. Laym.* contra *Suar.* qui ex occultò etiam oriri putant, modo infamiam ipſo iure connexam habeat. Porrò infamia ob crimen notorium, vel per ſententiam iudicis contracta, non tollitur, niſi per diſpenſationem Principis, cuius authoritate contracta fuit: infamia facti, etiam orta ex enormi crimine, & digno depoſitione, tollitur per publicam & conſtantem vitæ emendationem.

Septima oritur ex defectu libertatis. Vnde irregulares ſunt: 1. Omnes ſerui propriè dicti (& ſecundùm *Lay. l. 2. t. 1. c. 8.*) etiam originarij, donec conſequantur plenam libertatem 2. Coniugati niſi vxores conſentiant, & caſtitatem voueant. 3. Curiales, id eſt, curiæ ſæculari obligati, facto iuramento vel ſtipendio, vt iudices, aduocati, &c. quamdiu talia officia habent. Excipe tamen, niſi habeant ſpecialem diſpenſationem Papæ pro illis officiis, vt quidam Clerici in aulis Principum, in cauſis ciuilibus, non tamen criminalibus occupati; vel niſi conſuetudo, ſciente Papâ, id permittat. 4. Milites ſaltem quamdiu iuramento tenentur; item theſaurarij, & depoſitarij publici, & qui Remp. adminiſtrant. Item apparitores, & ſimiles, qui ſæua, turpia exercuerunt, vel in cauſa ſanguinis miniſtrarunt. *M. Leo p. 3. f. 369.*

Octaua ex defectu lenitatis, ſcilicet ex licita mutilatione, vel homicidio in bello iuſto, vel iudicio. Quod ideo ſtatuit Eccleſia, quia Sacerdos gerit perſonam Chriſti, qui vtpote leniſſimus, neminem vnquam læſit, ad hanc autem requiritur,

Digitized by Google

vt occiſio aut mutilatio de facto ſequatur. Vnde non ſufficit voluntas, nec vulneratio grauis *Bon. d.7.q.4.Tann.d.6.q.10.d.11.*Vnde reſolues.

1.Non fit irregularis,qui mutilat, vel occidit in defenſionem inculpatam honoris, vitæ, caſtitatis &c. vel etiam proximi: quia in iure non ſtatuitur irregularitas, niſi ob homicidium, in bello iuſto vel iudicio. *Tann.l.c.*

2.Irregularis fit in bello,qui mutilat,vel occidit propria manu; non autem Clericus exhortans ad fortiter pugnandum in bello iuſto (ſecus tamen,ſi ad occidendum hunc illum in particulari) idem eſt de Duce exercitus,tubicinæ,&c.*Bon.p.4.*

3.In iudicio iuſto irregulares fiunt,qui ad mortem, vel mutilationem cooperantur actiuè, & efficaciter,& proximè, per actionem ex natura ſua ad id ordinatam. Dicitur 1.*Cooperantur*, vt Iudex ferens ſententiam, Notarius eam ſcribens, miniſtri exequentes,teſtes,&c. Dicitur 2.*Actiuè*,id eſt ex parte occidentium;quia non fit irregularis, qui ſe tantùm habet paſſiuè,& ex parte eius,qui occiditur,vt Confeſſarius hortans ad fatendam veritatem vel acquieſcendum ſententiæ iuſtæ, quam non poteſt differre niſi appellatione iniuſta. *Cornel. & Dian.p.4 t.2.R.99.* dicitur 3.*Efficaciter*, quia adiuuans v.g.ferens ligna,vt comburatur ante iam ſuffocatus, non fit irregularis; nec aſſiſtens ſupplicio, ſi ſua præſentia in illud non influat. Dicitur 4.*Proximè*: quia qui remotè tantùm cooperantur, non fiunt irregulares, vt qui gladios faciunt, aut vendunt; item legiſlator leges capitales condens, concionator in genere dicens, puniendos eſſe malefactores, Confeſſarius interrogatus de reo, an mortem mereatur, ſi reſpondeat iudicem ſine acceptione perſonarum fungi debere ſuo munere: quia hi omnes ſunt tantùm cauſa remota. Eſſent autem proxima, ideoque irregulares, ſi quid facerent, aut dicerent in particulari, ex quo mors alicuius ſequeretur, aut etiam accelararetur, v.g. ſi quis efficaciter vrgeret reum, vt ſcalam aſcenderet, vel ad hoc illum iuuaret, vel ſi iudici in particulari reſponderet,hunc eſſe plectendum. Poſſunt

tamen

tamen ſubinde etiam proximè cooperantes excuſari ab irregularitate, v.g. 1. Si fiat ex indeliberatione, aut cum ſemiplena tantùm aduertentia, verbi gratia, ſi dicat Confeſſarius, properemus aut inſtiget iumentum, quo reus vehitur. 2. Si cooperatio ſit valdè exigua, vt ſi iubeat reum adhuc vnum gradum aſcendere: quia minimum reputatur pro nihilo. *Auila & Henr.* apud *Bon. q. 4. p. 1. n. 9.* Item *Sua. Regin. Lay. &c.* contra *Vaſq. Turri Hurt. Bauny &c.* qui cenſent ex homicidio neminem fieri irregularem, niſi concurrat, vt publicus miniſter iuſtitiæ, ſiue ad cauſæ probationem, ſiue executionem; vel vt priuatus iniuſtè & cum peccato. Quam ſantentiam probabilem cenſet *Dia. p. 3. t. 4. R. 79. & in addit. R. 15. & p. 8. t. 7. R. 61.* Hinc negant fieri irregularem 1. Confeſſarium, vel alium quemcunque qui furem hortatur vt ſcalam aſcendat, caput ſupponat ad ictum excipiendum. 2. Eum qui carnifici dicit, vt aliquid aptet, quo citiùs extinguatur reus. 3. Qui dum reus ad ſupplicium ducitur, ſuggerit viam breuiorem. 4. Qui vendit vel commodat ſcalam, funes, enſes, & cætera inſtrumenta; etiam qui furcam fecit. 5. Qui interrogatus, à Iudice, an teneatur reum condemnare, reſpondit, teneri. 6. Eum qui carnifici putanti ſuſpenſum iam eſſe mortuum ſignificauit adhuc viuere, ex quo calcans iterum pede occidit.

Dicitur 5. *Per actionem ex naturâ ſuâ, &c.* id eſt, quæ per ſe ſit cauſa talis effectûs: quia effectus per accidens, non imputatur danti operam rei licitæ. Hinc non fit irregularis, dicens carnifici; nemo te impedit facere tuum officium, ego meum feci: nec Iudices Eccleſiaſtici, degradatum tradentes brachio ſeculari: nec Clerici accuſantes aliquem in cauſa criminali, modò expreſsè proteſtentur, ſe non intendere, vt puniatur pœnâ ſanguinis, ſed tantùm vt ſibi vel ſuis ſatisfiat, vel impediantur mala ſibi aut aliis imminentia. *v. Bonac. q 4. Tanner. loc. cit. &c.*

SOLI DEO GLORIA.

INDEX

Digitized by Google

INDEX RERVM,

quæ hoc libro continentur.

A

Abbas.v.Prælatus.
Abbatiſſa an poſſit ferre cenſuras. 582
Abbreuiatio vitæ an licita. 150
Abortus. 156.& ſeq.
Abſolutionis Sacramentalis forma. 472
Qui ſint abſoluẽdi.513.& ſeqq.v.Iuriſdictio.504
Abſolutio moribundi. 481
Abſolutio à cenſuris. 586
Abſolutio à reſeruatis. 511
Abſolutio à ſuſpenſione. 608
Abſtinentia. 276. An teneatur abſtinere carnibus in Quadrageſima,qui non poteſt ieiunare. 29
Accuſator.346. An, & quis non teneatur alterum accuſare. ibid.
Accedia quid ſit.388. Quale peccatum. 389
Quæ ſint eius filiæ. ibid.
Adoptio. 565
Adulterans quot peccata committat. 26
Quid teneatur reſtituere. 297
Adulterium quid ſit. 168. An, & quando dirimat matrimonium. 558
Aduocati officium & peccata.340.& ſeq. An poſſit Aduocatus ſuſcipere patrocinium cauſæ minus probabilis. 7.341
Ægyptios conſulere,quale ſit peccatum. 78
Æquiuocatione vti an liceat in iuramento. 103
Ætas ad ieiunium.280 Ad matrimonium. 571
Ad ordines.541.Ad ſponſalia. 543
Affinitas quid ſit. 571. An & quæ dirimat matrimonium. ibid.
Aggreſſorem iniquum an, & quomodo liceat occidere. 152.& ſeq.
Altare quando exſecretur. 463

Ambitio

Ambitio quid ſit,& quale peccatum. 373
Amentibus an licitè dentur carnes die veneris. 18
An iiſdem licitè diebus feſtis imponantur opera ſeruilia. ibid. An quis licitè eos irritet ad blaſphemandum, ibid. An poſſit iis dari communio in articulo mortis. 437
Amicus an, & quàm grauiter peccet, ſi amico inuito quid auferat. 177
Amor filiorum in parentes. 138
Amplexus extra matrimonium an, & qualia ſint peccata. 164
Antichriſis quo modo licita. 240
Apoſtaſia. 47
Apoſtata. 256.528
Appellatio reorum. 353
Approbatio Sacerdotis quid ſit.501. A quo petenda. 502.503.
Archiepiſcopus v.Epiſcopus.
Argentarij peccata. 358
Ars notoria quæ ſit. 80
Artifices 71. Horum obligatio. 214
Aſpectus obſcœni qualia ſint peccata. 164. & ſeq. An,& quatenus liceant inter coniuges.266.554
Aſſecuratio quid ſit. 238
Aſtrologia naturalis. 77
Attritio. 474
Auaritia quid ſit,& quale peccatum. 377
Quæ ſint eius filiæ. ibid.
Aurifaber,v.Argentarius.
Aurigarum obligatio. 214
Aurigæ Catholici an licitè vehant annonam ad caſtra hæreticorum. 72
Auus quid debeat nepotibus. 140

B.

Baptiſmus, 402. & ſeqq. Quæ ſit eius materia. ibid. Quæ forma. 404 & ſeqq. Quis Miniſter. 406. An duo poſſint ſimul vnum baptizare. 407. Quod ſit ſubiectum Baptiſmi. 408. & ſeqq. An poſſit aliquando repeti,& quâ formâ 409.& ſeq. Quinam ſub conditione baptizandi. 410. Quæ ſint ſeruanda circa cæremonias Baptiſmi. 411. & ſeqq.

Bellum

Digitized by Google

Bellum. 158. & ſeqq. bellum defenſiuum quibus gerere liceat. Quibus offenſiuum.ibid. An liceat contra bellum iuſtum ſe defendere. ibid. Belli iuſtitia quomodo Principi indaganda. 159. In bello iuſto, an liceat in auxilium aduocare infideles 160. An liceat eoſdem in bello iuſto iuuare.ibid. Quid liceat in iuſto bello. 161

Beneficiati an, & quando obligentur ad Horas Canonicas. 310. An ad reſtitutionem fructuum, ſi horas omiſerint. 311. An ſint abſolutè domini ſuorum prouentunm. 324. & ſeqq. Obligati ad Miſſas an poſſint pro iis accipere ſtipendiũ. 452

Beneficium Eccleſiaſticum quid ſit. 299. Quotuplex. 300. Quomodo acquiratur, & conferatur. ibid. & ſeqq Quæ requirantur qualitates ad illud accipiendum. 302. Quæ intentio. ibid. An liceat plura beneficia poſſidere. 304. & ſeqq. Quibus modis amittantur. 306. An liceat ea permutare. 308. Beneficij reſignatio quid, & quotuplex. 306

Beſtialitas quale ſit peccatum. 170

Bibliopola. 358

Bigamia. 619

Blaſphemia quid ſit, & quotuplex. 94. & ſeqq.

Bona hoſtibus erepta ad quem pertineant. 163. Bona inuenta quibus ſint reſtituenda, vel danda. 188. Bona neceſſaria, ſuperflua. 57

Bulla cœnæ. 587. 599

C.

CÆremoniæ Baptiſmi 411. Confirmationis. 417

Calix quando exſecretur. 463

Cambium quid ſit. 228. Quot ſint genera cambiorum, & an ea licita. ibid. & ſeqq.

Canonicatus an ſint beneficia compatibilia. 304

Cantiones inhoneſtas canere, quale ſit peccatum. 165

Capitulares. 294

Captis in bello an liceat fugere. 262

Captiuis Chriſtianis an liceat remigare in triremibus Turcarum. 72

Carceris effractio an licita. 353

Carnis eſus. 44. 276

Carthuſianus edens carnes quale peccatum committat.

Digitized by Google

mittat.293. An liceat illi aliquando veſci carnibus. 151
Caſtitatis votum. 292
Caſuum reſeruatio quid ſit. 580. Quis habeat poteſtatem reſeruandi caſus. ibid. Qui abſoluendi ab eis. 511. Caſus reſeruati Clement. VIII. 509
Catholicis an in Germaniâ liceat communicare cum hæreticis. 589
Caupones. 71
Celebrare Miſſam quando liceat. 456. Quoties. 457. & ſeq. Quo loco 460. & ſeq. Quæ ſint ad celebrationem requiſita 464. & ſeq. v. Miſſa.
Cenſura Eccleſiaſtica quid ſit. 579. Quotuplex 580. Qui poſſint ferre cenſuram 581. Qui eadẽ affici. 582. Ob quam cauſam poſſit ferri 581. & ſeq. Qui poſſint ab ea abſoluere. 586. & ſeq. Quomodo hæc abſolutio danda. 587
Cenſus. 226. & ſeq.
Charitas Dei. 50. Charitatis Dei præcepto quid præcipiatur. ibid. Quando obliget. ibid. & ſeq.
Charitas erga proximum quid præcipiat, & prohibeat. 52. Eius ordo. ibid. & ſeq.
Chirographa & credita aliorũ emere an liceat. 224
Chiromantia. 77
Chirurgorum obligatio, & peccata. 8. 356. & ſeq.
Choreæ. 166
Clauſula monialium. 608
Clerici qui dicantur. 299. An teneantur legibus ciuilibus, & puniri poſſint à Principe ſeculari. 18 An teneantur ad reſidentiam 305. & ſeq. Quid poſſint circa diſpoſitionem fructuum ſuorum beneficiorum. 324. & ſeq. An poſſint teſtari de redditibus eorundem 327. Quis ſit eorum habitus. 328. Quæ actiones artes, officia eis prohibeantur. ibid. Quæ negotiatio. 225
Codicillus quid ſit. 243
Cæmeterium quibus caſibus violetur. 462
Cognatio conſangninitatis. 566. Huius gradus. ibid. Cognatio legalis, & ſpiritualis. ibid.
Collatiuncula die ieiunij. 278
Colono quando de penſione remitti debeat, eademque poſſit augeri. 230
Commodatum quid ſit. 212. Commodator an poſſit

Digitized by Google

ante tempus definitũ repetere commodatum. ib.
Communio.v.Euchariſtia.439.& ſeqq.Communio Paſchalis.449.Vbi hæc ſumenda.450. An poſſit communicare, qui dubitat, an cœnando mediam noctem exceſſerit. 10
Commutatio votorum. 122.& ſeqq.
Comœdiæ turpes. 165
Concio.129. Vbi & quantâ obligatione audienda. 130. Conciones hæreticorum an liceat audire. 44. Concionari pro pretio an ſit ſimonia. 91
Concionatorum obligatio. 62
Concubinarius 66.an, & quando in confeſſione ſit abſoluendus. 167
Concubinatus quid ſit. ibid.
Conductio,& Conductor. 230.& ſeqq.
Confeſſarij officium.513.& ſeqq.Confeſſarij Principum,&c.ad quid obligentur. 514. Confeſſarij quanta ſit obligatio audiendi pœnitentes. 517. Quæ ſcientia requiratur in Confeſſario. 518 & ſeqq. An poſſit confeſſarius vti notitia in confeſſione accepta 526.527. Eius approbatio quid ſit.501.à quo petenda.502.Eius iuriſdictio quid, quotuplex, vnde. 504. & ſeqq. Quomodo ipſi cum diuinatoribus, magis, &c. agendum. 84. Quomodò cum reis. 351.& ſeqq.
Confeſſio ſacramentalis.477. An debeat eſſe integra materialiter.ibid. & ſeqq. Quale examen ad eam prærequiratur.479. Quando ſufficiat integritas formalis.480.& ſeqq. An debeat eſſe vocalis.484.An ſecreta ibid. An vera 485. Quando ſit inualida.486.Quando iteranda. 487
Confeſſionis præceptum quos, & quàm grauiter obliget.528. & ſeqq. An ei ſatisfiat per confeſſionem inualidam,& venialium. 529
Confeſſionis ſigillum. 521.& ſeqq.
Confirmatio quid ſit, & quæ eius materia.414. & ſeqq.
Quæ forma. 415. Miniſter & ſubiectum. 416
Neceſſitas & Cæremoniæ. 417.& ſeqq.
Coniuges ad quid obligentur erga ſe mutuò. 145. Coniugalis actus an ſit licitus, 552. & ſeqq. An præceptus. 555.& ſeqq.

Conſcientia quid ſit.1. Quæ ſit recta, quæ erronea. 1.2. An vtrique obliget.2.& ſeqq.
Conſcientia practicè dubia quid ſit, & an peccet, qui cum ea operatur 3. Quid in ea agendum. 4. 5.
Conſcientia ſpeculatiuè dubia. 5.6.7.8
Conſcientia ſcrupuloſa. 10.11.12
Conſilium. 13
Conſuetudo blaſphemandi.96.Iurandi. 101
Contemptus formalis quis ſit. 373
Contractus quid ſit.204. An dolo errore, vi, metu factus ſit validus. ibid. Qui nequeant contrahere. 205
Contritio quid ſit, & quotuplex.473.Qualis requiratur ad Sacramentum pœnitentiæ. 474. & ſeqq.
Contumelia quid, 262. Quale peccatum. 287.388. An qui per contumeliam læſit alterius honorem teneatur hunc reſtituere, & quomodo. ibid.
Cooperatio ad damnum alterius. 180. Ad peccatum. 69.& ſeqq.
Correptio fraterna. 60. & ſeqq. Eius materia 60. Præceptum correptionis quando obliget. 61. Quando facienda.63. Quos obliget: & quis ordo in ea ſeruandus. 61
Crapula quibus caſibus cenſeatur mortalis. 383.& ſeqq.
Credere quid teneamur neceſſitate medij, præcepti explicitè, implicitè.37.& ſeqq. Creditoribus ſoluendum eſt ordine. 200
Curatela quid ſit, & curator. 241. eius officium. ibid.& ſeqq. Qui nequeant eſſe Curatores. 243
Curiales. 619
Curioſitas in aperiendis & legendis alienis literis, vel ſcriptis. 379.& ſeq.

D.

DÆmonis inuocatio. 75.& ſeqq.
Debitum coniugale. 555.& ſeqq.
Debitorum obligatio. 200.& ſeqq.
Decalogi Præceptum primum 73. & ſeqq. Secundum.94.& ſeqq. Tertium.125. & ſeqq. Quartum.138.& ſeqq. Quintũ.148.& ſeqq. Sextũ.163

& ſeq. Septimum 174. & ſeq. Octauum 260. & ſeq. Nonum & decimum. 276
Degradatio quid ſit, & à quo fieri poſſit. 609
Quam ob cauſam. ibid.
Delectatio moroſa quid ſit 363 364. An ſemper ſit peccatum. 363. & ſeq. Quomodo delectatio mortalis ſit confitenda. 365. An voluntas teneatur delectationem carnalem poſitiuè reprimere. ibid.
Depoſitio quid ſit, & à quo fieri poſſit. 609. 610
Quam ob cauſam. ibid.
Depoſitum. 212. An depoſitario liceat vti depoſito. 213. An, & quando teneatur depoſitarius ad reſtitutionem, ſi depoſitum perierit. 214
Deriſio. 388
Deſiderium quid ſit. 361. An, & quando ſit peccatum. ibid. & ſeq.
Deſperatio quale ſit peccatum. 49
Detractio quid ſit, & quotuplex. 261. Quale peccatum. ibid. & ſeq. Detractionem audiens, an, & quando grauiter peccet; & an teneatur ad reſtitutionem famæ. 271
Dilectio inimicorum. 55. & ſeq. Quid teneamur inimicis præſtare. ibid. 56
Diſcipulorum obligatio. 147
Diſcordia. 376
Diſpenſandi poteſtas quibus conueniat. 123. & ſeq. Quando Inferior diſpenſare in lege Superioris, 30. Diſpenſatio quando vim amittat. 31. Quando & quomodo petenda ex S. Pœnitentiaria. 32. & ſeq.
Diſpenſatio in obſeruatione factorum. 127. In ieiunio 280. & ſeq. In iuramento & lege. 30. 31. In impedimentis matrimonij. 31. In votis. 33. 123. Diſpenſare pro pretio in voto iuramento, &c. an ſit ſimonia. 91
Diſputatio cum hæreticis. 48
Diſtractio in horis Can. 323. In aliis Exercitiis ſpiritualibus. 389
Diuinatio quid, & quotuplex. 75. 76. Quale peccatum. 76. & ſeq. Diuinatio è ſomniis, voce animo, &c. an, & quando ſit licita 77. Cum diuinatoribus,

[...]magis,&c. quomodo Confeſſario ſit agen-[...] 84
D[...]m an fieri poſſit.558.Quibus cauſis.558.[...]9
Do[...]e peccatis. 473.& ſeq.
D[...] verbis & facto. 378
D[...] quomodo ſint famulis obligati.143.& ſeq.
D[...] acceptata quale ius conferat.211.Quibus ca[...]s poſſit reuocari 209.& ſeqq.Donationes b[...]um factæ ab ingredientibus religionem [...]t validæ. 249. Donatio mortis cauſa, qui-[...]ompetat & quando reuocari poſſit,&c.311
D[...] qui non poſſint. 206
Dubitatio temeraria quale ſit peccatum. 261
Dubium quid ſit. 3. Practicè dibius circa aliquod opus quomodo debeat ſe reſoluere.4.An in dubio tutior pars eligenda. 8. Dubium de horis Canon. 323.Dubium de lege.9.15.16.Dubium de ieiunio. 10. De Iuramento,ibid. De valore matrimonij. 10
De voto. 9
Duellum quid ſit,& an liceat.157. Quis duellantes poſſit abſoluere. 587

E.

EBrietas quid ſit,& quale peccatum.785.& ſeqq. An licitum ſit alium ad ebrietatem inducere ibid.Quæ ſit plena ebrietas. 586
Eccleſia quibus caſibus violetur. 461. 462. An in violata Eccleſia liceat celebrare,& mortuos ſepelire.460.Quando exſecretur Eccleſia.462.An eâ pollutâ & exſecratâ,etiam altaria ſint polluta & exſecrata. ibid.
Eccleſiaſticus,v.Beneficiatus,& Clericus.
Eleemoſyna.57.& ſeqq.Quando quis eam dare teneatur.58.ex quibus bonis.59.An debita pauperibus triuialibus.ibi.An Religioſis.ibid. An filiis vxoribus, ſeruis liceat dare Eleemoſynas. 60
An tutoribus,& Curatoribus. 60
Emphyteuſis. 232
Emere die feſto. 127

Digitized by Google

Emptio.
Emptori an liceat emere viliùs, quam ... valeat. ibid.& ſeqq.Res empta cui pereat an ... traditionem. 213
Epiſcopus an peccet,ſi Sacerdoti idoneo neget approbationem.503.An habeat poteſtatem ferendi cenſuras.581.An teneatur nouas leges Pontificias promulgare.15.In quibus matrimonij impedimentis poſſit diſpenſare.An poſſit diſpenſare in præuiis proclamationibus matrimonij. 562. An in votis ſubditorum.124. an cenſuris, aliiſque pœnis cogere ſubditos ad Sacrum in Parochia audiendum.133.Epiſcopi reſidentia. 305
Error an,& quando dirimat matrimonium. 565
Euagatio mentis. 389
Euchariſtia quid ſit.419. Eius materia. 420. Qualis debeat eſſe panis in materia. 421. & ſeqq. Quale vinum.423.& ſeqq.An vino conſecrando ſit neceſſariò miſcenda aqua.425. An, & quomodo materia debeat eſſe præſens conſecranti. 426. & ſeqq. An debeat eſſe certa, & à conſecrantis intentione, & in indiuiduo determinata. 427.& ſeq.Forma conſecrationis.429. quandiu Chriſti corpus maneat in Euchariſtia. 430. & ſeq. Ad quem ſpectet Euchariſtiæ diſpenſatio. 432.& ſeqq. Quo ritu ſit diſpenſanda 435.An,& quando liceat eam ſibi ipſi dare. 433. 434. in quibus caſibus eam licitè dent in articulo mortis,& paſchate.434. & ſeq. Quid requiratur in Miniſtro ad licitam adminiſtrationem Euchariſtiæ 435. & ſeq. Quomodo deferenda ad infirmos.ibid. Vbi aſſeruanda.438. Quæ diſpoſitio animæ requiratur in ſuſcipiente 439. & ſeqq. Quæ corporis.442. & ſeqq. Quæ, & quanta ſit obligatio eam ſumendi.448.& ſeqq.
Examen quale prærequiritur ad integritatem Confeſſionis. 579
Examen ordinandorum. 540
Excommunicatio quid ſit, & quotuplex.589. Ob quam cauſam incurratur excommunicatio minor 590.Quis huius effectus.590. Excõmunicatio maior quos habeat effectus.591.& ſeqq.Ob

quas

quas cauſas hæc incurratur 597.& ſeq. Quæ excommunicationes non ſint reſeruatæ. 597. & ſeqq. Quæ ſint reſeruatæ Epiſcopis. 599. Quæ Papæ extra Bullam cœnæ. 599. & ſeqq. Quæ eidem per Bullam cœnæ. 603. & ſeqq. Excommunicatio percuſſoris Clericorum quomodo intelligenda. 600 & ſeqq.
Excommunicatus toleratus, & non toleratus quis. 589. Cum excommunicato non tolerato communicare quale ſit peccatum. 595. An aliquando liceat. ibid.
Executores teſtamenti. 251. & ſeqq.
Exſecratio quid ſit, & quando fiat. 463
Extrema vnctio quid ſit. 530. Quæ eius materia remota. ibid. Proxima. 531. Quibus danda. 532. Quis eius Miniſter. 533. Quis effectus. 535

F.

Fallacia. 378
Fama. 263. Eius reſtitutio. ibid. Quæ excuſent ab hac reſtitutione. 274
Famulus quomodo ſit obligatus ſuo domino. 144. An ad rem illicitam poſſit ipſi præſtare famulatum. 70. 71. An, & quàm grauiter peccet, ſi ei inuito quid auferat. 177. 178. An teneatur ad reſtitutionem. ibid.
Feſtis quænam opera præcipiantur. 129. 130. Quæ excuſent ab obſeruatione feſtorum. 127. & ſeqq.
Feudum. 232
Fidei commiſſum. 243
Fideiuſſio quid. 238. Fideiuſſoris obligatio. ibid. & ſeqq.
Fides 37. & ſeqq. An aliquando liceat veram fidem exterius negare, aut falſam profiteri 42. & ſeqq. An fidem diſſimulare. ibid. An, & quomodo tegere. 43. 44. Fidei præceptum quando obliget. 39. & ſeqq. Qui teneantur ad externam fidei profeſſionem. 41. Quæ ſint profeſſiua ſigna fidei. 43. 44.
Filij quem amorem, reuerentiam & obedientiam debeant parentibus. 138. 139. An, & quàm grauiter peccent, ſi parentibus inuitis quid auferant,

rant 278. Item, ſi quid malè expendant, ibid. An teneantur ad reſtitutionem. 179. An poſſint contrahere. 295
Fœminarum carminatricum, benedictiones. 61
Forenſia opera an feſto die prohibita. 1: 129
Forma abſolutionis ſacramentalis 472. Abſolutionis à cenſuris. 587. Conſecrationis Euchariſtiæ. 29
Fornicatio quid ſit. 167. Fornicatio ſponſæ. 545
Cum filia confeſſionis. 548
Frater an teneatur fratri, vel ſorori in neceſſitate ſubuenire, 141. Fraterna correptio. 60. & ſeq.
Fraus. 2
Fructus induſtriæ qui dicantur. 1
Fuga reorum. 352. 3
Furem nocturnum, & diurnum an, & quando liceat priuata auctoritate occidere. 153. idem Clericis & Religioſis liceat. 154
Furtum quid ſit. 174. Quale peccatum. ibid. An furetur, qui alienum accipit in iuſtam compenſationem. ibid. Quæ ſit in furto ſufficiens quantitas ad mortale peccatum. 175. Furta plura minuta an ſimul ſumpta peccatum mortale conſtituant. 175. 176. Furta amicorum & domeſticorum an & quanta ſint peccata. 177

G.

Gaudere & delectari de malo ſub conditione, an & quando ſint peccatum. 561
Generales ordinum an poſſint ferre cenſuras. 581
Generationem prolis an liceat aliquando impedire. 557
Gloria vana quale peccatum, & quotupliciter ea peccetur. 375. 576
Gratitudo. 209
Grauidæ an liceat petere & reddere debitum. 557
Gula quid ſit, & quale peccatum. 383. Quæ ſint eius filiæ. 384

H.

Habitus Clericalis. 328
Hæredis commoda, iura, & obligationes. 259
Intra quod tempus debeat exequi defuncti voluntas. 254. Qui poſſint inſtitui hæredes. 255
256

Digitized by Google

256. Hæredum diuiſio. 257. Quantum debeatur hæredibus neceſſariis. ibid. Qui ſuccedant ab inteſtato, aut teſtamento rupto, vel irrito. 258. An poſſint adire hæreditatem, quando teſtamentum factum eſt ſine ſolemnitatibus. 244. & ſeqq. Hæreditatum renunciatio. 247. & ſeqq.
Hæreſis quid ſit. 47 48. Eius periculo ſe exponere quale ſit peccatum. 48
Hæreticus quis 47. An hæretici obligentur præceptis Eccleſiæ. 18. An præcepto confeſſionis. 528. An liceat legere eorum libros. 48. 603. An cum illis diſputare. 48. An ſacris eorum intereſſe. 44.
Herus an teneatur famulo infirmo dare ſalarium. 144
Homicida. 195
Homicidium. 149. & ſeqq. Homicidium coniugis, an, & quando dirimat matrimonium. 568
Honor. 262. v. Fama.
Horæ Canonicæ 309. & ſeqq. Qui ad eas obligentur. ibid. Quanta hæc ſit obligatio 312. & ſeqq. An teneatur ad reſtitutionem fructuum qui horas omiſit. 313. ſeqq. Quibus ea fieri debeat. 315. Quæ à recitatione horarum excuſent. 316. & ſeq. Quomodo horæ ſint recitandæ. 317. & ſeqq.
Humanæ carnis eſus. 384
Hypocryſis. 376
Hypotheca. 239

I

Iactantia. 375
Idololatria quid ſit, & quotuplex. 79
Ieiunium Eccleſiaſticum. 276. & ſeqq. Quæ cauſæ ab eo excuſent. 280. & ſeqq.
Ignorantia an excuſet à tranſgreſſione præcepti. 27
Illegitimus an ſit irregularis. 617
Illuſio. 388
Impedimenta matrimonium impedientia tantùm. 560. & ſeqq. Impedimenta idem dirimentia 564. & ſeqq.
Imprecari aliis dæmonem, grandinem, &c. in ira, quale ſit peccatum. 97
Inceſtus quid ſit. 168. An impediat matrimonium. ibid.

Indulgentia quid ſit, & quid ad eius valorem requiratur 494 Quotuplex, & quomodo differat à Iubilæo. 498. & ſeq. Quæ conditiones requirantur ad lucrandas Indulgentias. 494
Infamia, v. Detractio An liceat alium infamare ad vitanda grauia tormenta. 272. An liceat infamare ſeipſum. ibid.
Infantibus an dari poſſint carnes die Veneris. 18. An infantes ethnicorum licitè baptizentur inuitis parentibus. 409
Infideles an obligentur præceptis Eccleſiæ. 17. An liceat intereſſe ſacris infidelium. 44
Infidelitas quotuplex ſit. 45
Inimicorum dilectio. 53. & ſeqq.
Iniuria materialis quæ ſit. 180. Formalis ibid. An obligetur ad reſtitutionem, qui intulit iniuriam tantùm materialem. ibid 189. & ſeqq. An qui formalem. 180. 191. & ſeqq.
Innocentem an aliquãdo liceat occidere. 155. 161.
Inobedientia 292. v. Obedientia.
Inquietudo. 377
Inquiſitio Iudicis. 332. 333
Inſidiis an vti liceat contra hoſtem. 162
Intentio virtualis quæ ſit. 344. Intentio ſatisfaciendi præceptis, voto, iuramento, &c. an requiratur ad eorum impletionem. 22. 23
Interdictum quid ſit & quotuplex. 609. 610. Qui ſint eius effectus. ibid. Quis poſſit ferre cenſuram interdicti. 511. Quis eandem tollere. 612
Interſtitia ordinum. 541
Inuentarium bonorum. 260
Inuidia quid, & quale peccatum. 321. Quæ ſint eius filiæ. ibid. & ſeqq.
Ira quid ſit, & quale peccatum. 386. Quæ ſint eius filiæ. ibid. & ſeq. In irâ nominare mortem Dei, ſeptem Sacramenta, dæmonem, &c. quale ſit peccatum. 96
Irregularitas quid ſit, & quotuplex. 612. Qui ſint eius effectus. ibid. 612. 613. Quomodo incurratur. ibid. 613. 614. Quomodo tollatur. ibid. Quæ ſint irregularitates ex delicto. 614
Quæ ex defectu 614. & ſeqq.
Irre
Digitized by Google

Irreligioſitas quotuplex ſit. 85
Irritatio directa votorum. 110. & ſeqq. Indirecta. 121.
Iubilæum. 499. 500
Iudæi. 46. Quibus caſibus cum iis non liceat communicare. ibid.
Iudex. 330. Quid in eo requiratur. ibid. & ſeq. Quid ei ſeruandum circa inquiſitionem. 332. Quid liceat circa torturam. 333. & ſeqq. Quid ſeruandum circa ſententiam & pœnam. 336. & ſeqq. Ad quid obligetur Iudex qui tulit ſententiam iniuſtam. 338. & ſeqq. Quid liceat circa munera. 339.
Iudicium legitimum. 329. & ſeqq.
Iudicium temerarium. 260. & ſeqq.
Iuramentum quid ſit. 97. Quotuplex. 100. An, & quando ſit licitum. 101. an in eo vti liceat æquiuocatione. 103. Iuramenti promiſſorij quanta ſit obligatio. 104. & ſeqq. Quomodo tollatur obligatio Iuramenti per irritationem 107. Quomodò per diſpenſationem, commutationem, & remiſſionem. 108 An quis obligetur iuramento, de quo dubitat, an ſit omiſſum 9. Iurandi formulæ. 98
Iuriſdictio Confeſſarij quid ſit, & quotuplex, & vnde eam habeat 504. & ſeqq. An Iuriſdictione dubia liceat abſoluere. 507

L.

LActare an mater teneatur prolem lacte proprio. 140
Lacticinia. 277
Lectio obſcœnorum. 165
Legatum quid, 243. Legata in pias cauſas an Religioſus executor poſſit applicare ſuo monaſterio. 251. An Legata pia poſſint commutari in alium pium vſum. 252. Legata pia quæ dicantur. 251
Legiſlator an ſuis legibus obligetur. 17
Lex. 13. & ſeqq. Legis poſitiuæ vis & ſubſtantia an dependeat ab acceptatione communitatis. 15. & ſequent. An Lex humana obliget ſub peccato, & quali. 16. 17. Quæ perſonæ Legibus obli

Digitized by Google

obligentur 17.& ſeqq. An ignorantia excuſet à transgreſſione Legis.14. An metus.27. An diſpenſatio.29. Per quot annorum præſcriptionem. Lex aboleatur.15.v.Præceptum.
Libellaticus contractus. 232
Libellus famoſus. 274
Liberi ad quid obligentur erga parentes. 138. An peccarint, & obligentur, ſi parentibus inſciis contraxerint ſponſalia.205. An & quam grauiter peccent, ſi iiſdem inuitis quid auferant. 178
Libertas.8. Regula, quâ cognoſci poſſit, an quis ſit in poſſeſſione ſuæ libertatis. ibid.
Libri hæreticorum an, & qui prohibeantur.48.603
Libros obſcœnos edere quale ſit peccatum. 166
Litaniæ. 318
Literas alienas aperire, & legere, an, & quale ſit peccatum.379.& ſeqq. Litteræ dimiſſoriæ. 540
Locatio. 230.& ſeqq.
Locator an poſſit conductorem re conductâ priuare ante tempus præfinitum. 231
Ludere chartis, aleis, an liceat Clericis Religioſis 235
Ludus. 233.& ſeq.
Luſor quando teneatur ad reſtitutionem. 235. Quando leuiter quando grauiter peccet. ibid.
Luxuria 380.163.& ſeqq. Eius filiæ.380. Eius actus ſeu peccata quotuplicia ſint. ibid. Luxuriæ conſummatæ ſpecies naturales.167. Species contra naturam. 169

M.

Magia 80. Quomodo confeſſario cum Magis agendum. 84
Magiſtratus obligatio. 62
Maledictio. 388
Malefactorem an, & quomodo liceat occidere.152
Maleficium quid. 82.73. Quotuplex.ibid. Quibus remediis vti liceat contra maleficia. 83.84
Maritus ad quid obligetur erga vxorem. 146. An etiam in adulterio deprehenſam licitè occidat. 152
Mater quid debeat filiis. 140.141. Optans filiabus mortem

Digitized by Google

mortem quomodo excuſari poſſit. 56
Materia leuis ſub mortali præcepto. 16
Matrimonium quid ſit. 549. Quæ illius materia, forma, miniſter ibid. An eius vſus ſit licitus. 552 & ſeqq. An præceptus. 555. & ſeqq. An debitus. 556. & ſeqq. An matrimonium validè voueatur. 114. Matrimonij contractus ex graui metu factus, an ſit irritus. 205.
An liceat contrahere matrimonium cum habente votum caſtitatis. 70. An cum hæretico. 45. 48. An poſſit ſolui matrimonium. 558. Quæ ſint impedimenta matrimonium impedientia tantùm 560. & ſeqq. Impedimenta dirimentia. 564. & ſeq. Matrimonij proclamationes præuiæ. 562 & ſeqq. An coram Parocho contrahendum, & quo. 573. Quid de hæreticis, quoad hæc, cenſendum. 575. Matrimonij conſumatio an prohibeatur ante benedictionem. 591. Matrimon. inualidum quomodo reualidandum. 576. In impedimentis à quo poſſit diſpenſari. 577. Ob quas cauſas. 578
Medicorum obligatio. 8. 356
Mendacium in confeſſione. 485
Mercatorum obligatio, & peccata. 357
Mercatus. 126
Meretrix. 167
Metus. 27. 569. 670
Militum peccata. 160. 162. Militans bonâ fide quid teneatur reſtituere. 190 An, & quando poſſit ſeipſum indirectè occidere. 149
Miniſter Sacramentorum. 393. Quid in eo requiratur, vt det validè Sacramentum. ibid. & ſeqq. Quid vt licitè. 395. & ſeqq. Miniſter Baptiſmi. 406. Confirmationis. 416. Euchariſtiæ 435. & ſeq. Pœnitentiæ. 501. Extremæ vnctionis. 538
Matrimonij. 549
Minorum bona quomodo Tutori & Curatori adminiſtranda. 241
An Minores iuribus ſibi acquiſitis poſſint renunciare, & quandiu teneantur ſubeſſe Curatori. 242. An poſſint contrahere. 205
Miraculi fictio. 74

Digitized by Google

Miſericordia corporalis.57. & ſeq. Spiritualis.60. & ſeq.

Miſſa quid, 451. Quæ ſit obligatio Sacerdotum circa illam ibid.& ſeq. Quando liceat eam celebrare 456.& ſeq.Quoties.457.& ſeq.Quo loco. 460. & ſeq. An eam aliquando liceat interrumpere. 457. & ſeq. Quæ ſint requiſita ad Miſſam. 464. & ſeq. An quis feſtis diebus eam teneatur audire.129. & ſeq. Vbi, & vtrum in Parochiâ. 132. & ſeq. Quæ excuſent ab auditione Miſſæ. 136 & ſeq. Facere Miſſas pro pretio, an ſit ſimonia. 91

Molitorum obligatio. 214

Mollities. 169

Monachus.v.Religioſus. 284

Monaſterium. 198.290.298

Moniales an obligentur ad Horas Can. 310

Monopolia quid ſint,& an licita. 222

Monſtrum an ſit baptizandum. 409

Montes pietatis qui dicantur,& an liciti. 217

Moribundi abſolutio. 481

Mortem optare an liceat ſibi vel alteri. 56

Mulierum ornatus. 67. 68

Mutilatio ſui ipſius an,& quando ſit licita.151.An, & quid debeat reſtitui pro iniuriâ per mutilationem corpori illata. 194.& ſeq.

Mutuum quid.214. & ſeq. An liceat petere mutuum ab vſurario. 66 Mutuatarij & mutuantis obligatio.216.v.Vſura.

N.

Nautæ Catholico an liceat vehere annonam ad caſtra hæreticorum. 72

Nautarum obligatio. 214

Neceſſitas proximi quotuplex. 57

Necromantia. 75

Negotiatio quid ſit,& quibus illicita. 225

Neophytus,an ſit irregularis. 865

Notarij obligatio,& peccata. 349

Nouitij,an obligentur ad Horas Can.310. An poſſint validè teſtari. 255. Ad quid obligetur, qui Nouitium abduxit à religione. 198

Nundinæ 126.v.Mercatus.

Nuptia

Digitized by Google

Nuptiarum ſolemnitates quando prohibeantur. 561. Earum benedictio. ibid.

O

OBduratio cordis. 377
Obedientia filiorum erga parentes. 138
Obedientiæ votum. 295
Obſeruantia vana quid ſit. 79. & ſeq. Quotuplex. ibid. Quale peccatum ibid Vnde poſſit cognoſci. 81. & ſeq.
Obſides an liceat occidere. 156
Occaſio proxima peccandi. 68
Occiſio iniqui aggreſſoris. 152. Innocentis 155 Malefactoris. 152. Vxoris in adulterio deprehenſæ. ibid. Sui ipſius. 149. & ſeq. An, & quid debeat reſtitui pro iniuria per occiſionem illatâ. 194. & ſeq.
Odium Dei. 50. 51. & ſeq.
Odium proximi. 55. & ſeq.
Oleum benedictum. 530
Opera diebus Dominicis & feſtis præcepta. 129. & ſeq. Prohibita. 125. & ſeq.
Opificum variorum peccata. 356. & ſeq.
Opinio probabilis. 5. & ſeq.
Oratio Dominica. 38
Ordines militares, an, & qui ex iis ſint religioſi. 284
Ordinis Sacramentum quid ſit. 536. Quotuplex. ibid. Quæ eius materia 537. Quæ requirantur ad validam, & licitam ordinationem. 539. & ſeq.
Ordines ſacros ſuſcipiens an, & quomodo voueat caſtitatem. 212. A quo Epiſcopo quis poſſit ordinari. 537. & ſeq.
Ornatus mulierum. 67. & ſeq.
Oſcula extra matrimonium an, & qualia ſint peccata. 164

P.

PActum cum dæmone. 75. & ſeq.
Papa quam habeat poteſtatem ferendi cenſuras. 581. An ipſe poſſit eas incurrere. 583 In quibus impedimentis matrimonij poſſit diſpenſare. 577. An poſſit diſpenſare in omnibus votis. 124. An ſine iuſtâ causâ. 30

Parentes

Digitized by Google

Parentes quid debeant filiis, 139. An poſſint filios exhæredare. 141. Eorum obligatio. 53. 61. Parens non tenetur omnia bona relinquere liberis. 258

Parochus an habeat poteſtatem ferendi cenſuras, 582. An poſſit diſpenſare in votis ſubditorum. 124. An abſoluere ab excommunicatione minore. 591. An aſciſcere cooperatores, non approbatos. 502. Parochos religioſus an obligetur ab regulas ſui ordinis. 285

Parochiani an teneantur Dominicis & feſtis maioribus audire ſacrum in Parochia. 132. 133. & ſeqq. An inuitis Parochis poſſint confiteri Mendicantibus. 508. 529.

Paſtorum obligatio. 39. 43. 70. 146.

Patrini Baptiſmi qui ſint, & quod eorum officium. 412. Patrini Confirmationis. 418

Patronatus ius, quid & quotuplex. 301

Patronus quando teneatur præſentare, beneficio vacante. 302

Pauperi quando quis teneatur ſubuenire. 58. & ſeq. Pauperem ſe fingens, itáque extorquens eleëmoſynam, an obligetur ad reſtitutionem. 193

Paupertas religioſa. 289. & ſeqq.

Peccatum quid ſit. 359. & ſeqq. Quæ peccata diſtinguantur ſpecie 366. Quæ numero. 367. Quid ſit peccatum mortale, & veniale. 369. Quæ ex genere ſuo ſint mortalia, quæ venialia. 370. Quibus ex cauſis peccatum ex genere ſuo mortale, fiat per accidens veniale. ibid. & ſeqq. Quibus modis ex genere ſuo veniale tranſeat in mortale. 372. & ſeqq. Venialia an poſſint reſeruari 509. An veniale cui annexa eſt cenſura, poſſit omitti in confeſſione. 590. Peccata capitalia 370. & ſeq. peccato alterius an liceat materialiter cooperari. 66. 67. & ſeqq.

Pecuniam adulterinam non licet exponere. 229

Penſio quid, quotuplex. 308

Penſionarius. 309. 327

Peregrini qui dicantur. 19

An teneantur legibus ſui domicilij, dum ab eo abſunt. ibid.

An teneantur implere præcepta ſui territorij, ante-

quam

Digitized by Google

quam ab eo diſcedant.20. An obligentur præceptis locorum,in quibus morantur. 20.An cenſuris. 582. An præceptis iuris communis.21. An poſſint peregrè coram Parocho loci contrahere matrimonium. 583
Periurium. 102.103.104
Pertinacia. 376
Pharmacopœorum obligatio. 357
Philtrum. 83
Phyſiognomia. 77
Pignus. 239.240
Pingere an ſit opus ſeruile 126. Pingere turpia quale Peccatum. 69,166
Piſcari an ſeruile.126. Piſcatio prohibita an inducat obligationem reſtitutionis. 192
Pœna legi adiecta 16. Pœna Simoniæ. 92. Pœna vſuriorum. 219
Pœnitens an teneatur pœnitentiam acceptare & implere.493. An ſatisfaciat, ſi eam impleat in ſtatu peccati mortalis. 492.493
Pœnitentiæ Sacramentum. 471. & ſeqq. Quæ ſit eius materia 441.442. Quæ forma 442. Qualis ad eam requiratur contritio.473 & ſeqq. Qualis confeſſio. 477. & ſeq. Satisfactio.488. & ſeqq. Pœnitentiam in confeſſione iniunctam quis poſſit commutare. 493
Pollutio quid. 169. An aliquando liceat eam procurare. 170. & ſeqq. An quis actionem licitam teneatur omittere, ſi præuideat inde naturaliter ſecuturam.172.233. Facta in ſomno an,& quando ſit mortalis. 173
Poſſeſſor bonæ fidei an, & quando teneatur reſtituere. 189. 190. Malæ fidei, quid debeat reſtituere. 191.292
Præceptum quid ſit.13. Quotuplex.14. Præcepta humana an obligent ſub peccato. & quali. 16. An cum periculo grauis incommodi.28. ex quibus ſignis colligi poſſit, an grauiter obligent. 16. An ſint implenda ex charitate. 22 An ad impletionem requiratur intentio ſatisfaciendi. 22. & ſeqq. An quis iis poſſit ſatis facere per actum ex circumſtantiis peccami-

noſum.ib. Præceptum duplex an vno actu poſſit impleri 25. An diuerſis actibus ei ſatisfieri poſſit eodem tempore ibid. Præcepta plura violans vno actu, quot peccata committat. 26. An ignorantia & metus excuſent à tranſgreſſione. 27. 28. 29. Vtrum præcepti pars ſit implenda, ſi nequeas implere totum. 28. 29
Præceptum confeſſionis. 588. & ſeqq.
Præcepta Decalogi. 73. & ſeqq.
v. Decalogus.
Præcepta Eccleſiæ. 276
Præceptum locale. 18
Præceptum vniuerſale. ibid.
Præceptorum obligatio. 147
Prælati quomodo obligentur præcepto fraternæ correptionis. 62. An, & qui poſſint diſpenſare in votis. 123. & ſeq. An Prælati ordinum teneantur fugitiuos requirere. 198. Quid poſſint ſubditis permittere ſaluo voto paupertatis. 291. 292
Prælatorum obligatio. 62
Præſtimonium. 312
Præſumptio quid quale peccatum. 374
Præſumptio de miſericordia Dei. 49. 50
Præcarium quid. 212
Pretium quotuplex. 223. 220
Principum obligatio. 159. & ſeqq. 182
Proclamationes matrimonij. 562. 563
Procuratorum obligatio & peccata. 344
Prodigalitas in quo conſiſtat, & quale ſit peccatum. 377
Prodigi an poſſint contrahere. 205
Proditio. 378
Profeſſio fidei. 39. & ſeq.
Profeſſio religioſa quas requirat conditiones, vt ſit valida. 285. & ſeqq. Facta ex graui metu an ſit irrita. 205
Profeſſi an, & qui poſſint inſtitui hæredes. 256
Promiſſio acceptata an grauiter obliget. 206
In rebus Eccleſiaſticis ex graui metu facta an ſit irrita. 205
Propola. 71
Proſcriptos quibus liceat occidere. 152

Digitized by Google

Proximo an liceat velle aliquod malum. 56. Quando quis teneatur ei ſubuenire. 57. & ſeq. An, & quando eius peccatum permitti poſſit. 63
Pueri quibus legibus obligentur. 18. 39. An, & quando obligentur præcepto confeſſionis. 529
Pupillus. 142. 205.
Puſillanimitas. 382. 389

Q.

QVæſtorum obligatio. 225

R.

RAncor. 389
Rapina. 174
Raptus quid. 167. An, & quamdiu impediat matrimonium. 551. 568
Rebaptizans & rebaptizatus an ſint irregulares. 614
Referentis obligatio. 344
Regula externa actuum humanorum. 13. Regula interna. 1. Regulæ ordinum religioſorum. 292. & ſeqq.
Regularibus cur ampla priuilegia à Pontificibus concesſa. 135
Religioſus ſtatus quid ſit. 282. & ſeqq. Qui poſſint eum amplecti. 295. Qui teneantur 295. Religioſa profeſſio, quas requirat conditiones 286. & ſeqq. Religioſus ad Cardinalatum, vel Epiſcopatum promotus, an maneat obſtrictus votis ſuæ religionis. 285. Promotus ad Parochiam, an teneatur referre habitum religionis & regulam ſeruare. ibid. Ad quid obligetur religioſus vi ſuæ profeſſionis 287. Vi voti paupertatis. 289. & ſeq. Ad quid vi voti caſtitatis & obedientiæ. 292. An, & quomodo teneatur ad perfectionem. 288. An contra hanc peccet, ſi regulam ordinis tranſgrediatur. 293. An teneatur obedire, ſi dubitet, vtrum res, quæ iubetur, ſit licita. 294. An, & quando liceat ei tranſire ad ordinem ſtrictiorem. 295. An, & quando ad laxiorem. ibid. An, & quando poſſit è religione expelli 296. An expulſus maneat votis adſtrictus. 297. & ſeq. An teneatur ad Horas. 310. An Prælatus teneatur

fugitiuum

fugitiuum & apoſtatam requirere.298. An profeſſus in vno Monaſterio poſſit cogi,vt ſe transferat ad aliud. 298. An poſſint religioſi noua ſtatuta condere 294. An à Pontifice poſſint cogi ad arctiorem viuendi rationem ibid. An illis liceat negotiari. 225. Religioſi Mendicantes an licitè miniſtrent Ercharistiam. 433
Reliquias an cum reliquiis liceat permutare. 92
Falſas proponere quale ſit peccatum. 74
Remedia contra maleficia. 83. & ſeq.
Remiges Chriſtiani. 72
Remiſſio debitorum. 208
Renunciatio hæreditatum. 247. & ſeq. Renunciationes bonorum factæ ab ingredientibus religionem an ſint validæ. 250
Repreſſalia an liceant. 162
Reſeruatio caſuum quid ſit. 508. & ſeq. Quis habeat poteſtatem reſeruandi. ibid. Quis abſoluendi. 512
Reſidentia Epiſcopi, & eorum, qui habent beneficium curatum. 205
Reſignatio beneficij quid, & quotuplex. 506
Reſtitutio quid ſit, & qui ad eam teneantur. 179. & ſeq. An plures ſimul damnificantes teneantur reſtituere in ſolidum, & quo ordine. 183. & ſeq. An teneatur reſtituere, qui alium impediuit à conſecutione alicuius boni. 185. Cui reſtitutio debeat fieri. ib. & ſeq. An, & quando debeat reſtituere bonæ fidei poſſeſſor 189. & ſeq. Quid poſſeſſor malæ fidei 191. & ſeq. An, & quid reſtitendum pro iniuria corpori illatâ per mutilationem, occiſionem, &c. 194. & ſeq. Quibus pro his reſtitutio fieri debeat. 195. Quid reſtituendum pro illato ſtupro. 196. Quid pro adulterio. 197. Pro fama. 198. Pro inductione ad peccatum. ibid. Pro auocatione à religione. ibid.
Reſtitutionis circumſtantiæ, vt tempus, locus, modus, &c. 199. & ſeq. Quæ à reſtitutione excuſent. 201. & ſeq.
Reuerentia filiorum erga parentes. 138.
Reus an, & quando teneatur fateri verum. 349. & ſeq. An grauiter peccet, ſi ad euitanda tor-
menta

Digitized by Google

menta grauia, falſum crimen ſibi imponat. 351 An teneatur reuelare complices. 352. An ei liceat occidere miniſtros iuſtitiæ. 153. Quid circa fugam. 352. & ſeqq. 150. Quomodo Confeſſario agendum cum reo. 354. & ſeqq.
Rex bellum geſturus ad quid obligetur. 159. & ſeq.
Rixæ. 388
Ruſtici, aliique ſimpliciores in Germaniâ, qui habentur hæretici, an poſſint abſolui à ſuis Parochis. 48

S.

SAcerdotum obligatio circa Miſſæ ſacrificium. 451. & ſeq.
Sacramentum quid ſit. 390. Quid circa eius materiam, & formam ſeruandum. 391. & ſeqq. Sacramentorum miniſter. 393. Quid in eo requiratur, vt det validè. ibid. & ſeqq. Quid vt licitè. 395. & ſeqq. Quæ diſpoſitio requiratur in ſuſcipiente ad valorem Sacramenti. 398. Quid, vt licitè & cum fructu ſuſcipiatur. 399
Sacramentalia quid ſint. 400. Quid afficiant. 401
Sacrificium Miſſæ. 453. & ſeqq. Cuius ſit applicare fructum ſacrificij. 455
Vide Miſſa.
Sacrilegium quid ſit, & quotuplex. 86. & ſeqq. Quot modis committatur per actum venereum. 87. & ſeqq.
Sartorum obligatio 214. 223. Peccata. 358
Satisfactio. 488. & ſeqq.
Scandalum quid & quotuplex ſit. 6. Quando committatur. 65. & ſeq. Actiuum an ſit ſpeciale peccatum. 64. Quando ſit mortale, quando veniale, ibid. Scandalizans quot peccata committat, & an in materia iuſtitiæ teneatur ad reſtitutionem. 65. Scandalum paſſiuum an ſit circumſtantia aggrauans. 64. An, & quando poſſit permitti? 65 Quid ad hoc vitandum omitti debeat. 66. & ſeqq.
Scrupulus. 10. Scrupuloſæ conſcientiæ ſigna ibid. Remedia & priuilegia. 11. & ſeqq.
Secretarij obligatio & peccata. 444
Secreti violatio. 106
Senes

Digitized by Google

Stratagematis an vti liceat in bello. 161

Stuprum quid. 167. Stuprator quid pro illato ſtupro debeat reſtituere. 196. 197

Subditi quomodo ſint obligati ſuis ſuperioribus. 244.

Superbia quid ſit. 374. Quale peccatum. 375. Quæ ſint eius filiæ. ibid. & ſeqq.

Superiores quomodo ſint ſubditis obligati. 143. & ſeqq.

Superſtitio quid ſit, & quotuplex 73. Quando committatur ſuperſtitio cultus falſi. 74. Quando cultus ſuperflui. ibid.

Suſpenſio quid. 605. Quotuplex. ibid. Eius quantitas & qualitas vnde ſit colligenda. 606. Quæ ſint ſuſpenſiones in particulari. 607. Quis ab eis poſſit abſoluere. 608

Suſpicio temeraria. 261

Suſurratio quid. 382. An ſuſurro teneatur amicitiam per ſe ſublatam reconciliare. ibid.

Sutor. 358

Symbolum Apoſtolicum. 38

T.

TAbacum. 443. 444

Tabellio. 345

Tactus impudici qualia ſint peccata. 164 & ſeqq. An liceant inter coniuges. 166. An inter ſponſos. 167

Tentatio Dei quid ſit 85. Quale peccatum. 86

Teſtamentum quid, quotuplex. An ſit validum, cui deſunt ſolemnitates iure ciuili requiſitæ. 244. & ſeqq. Qui poſſint, & debeant eſſe executores Teſtamenti 250. & ſeq. Intra quod tempus exequi debeant. 254. Qui poſſint teſtari. 255. & ſeqq. Teſtamenta militum ſunt priuilegiata. 247

Teſtimonium mulieris, ſerui, minoris, inimici, periuri, &c. An ſit validum. 347

Teſtes. 347. An, & quando quis teſtari teneatur, Et ad quid obligetur, qui non vult teſtari, 347. Ad quid, qui falſa teſtatus eſt. 349

Theſauri inuenti quibus ſint reſtituendi, vel dandi. [illegible]88

Torpor. 389

Tortura

Tortura reorum. 333.& ſeq.
Traditio in rebus Eccleſiæ, ex graui metu facta, an ſit irrita. 205
Triſtitia de bono alterius, an, & quando ſit peccatum. 382
Tutela. 241
Tutela inculpata quæ ſit. 153
Tutorum officium. 241.& ſeqq.142.& ſeq.
Typographus. 126

V.

Vagi an teneantur præceptis locorum, in quibus morantur. 20. An coram quolibet Parocho poſſint contrahere matrimonium. 572
Vana gloria quid ſit, quale peccatum, quotupliciter eâ peccetur. 375.& ſeq.
Vana obſeruantia quid, quotuplex, quale peccatum. 79.& ſeq. vnde cognoſci poſſit. ibid.
Vaſallus. 232
Vectigalium fraudatione quàm grauiter peccetur, & an ex eâ oriatur obligatio reſtitutionis. 192
Venator. 188
Venditio quid. 220
Venditor quo pretio debeat vendere. ibid. & ſeq. An teneatur de vitio rei, quæ venditur, præmonere emptorem. 222. Res vendita cui pereat ante traditionem. 223
Veneficium. 83
Venena an liceat vendere. 72
Verba turpia præferre quale ſit peccatum. 165. An & quando ea liceant inter coniuges. 554
Veſtes Clericales. 328. Infidelium. 43.& ſeq.
Quando ſacræ veſtes execrentur. 464
Veſte virili an liceat fœminæ vti, vel contrà. 67
Vidua. 555
Vindicta. 386
Violentia. 37[illegible]
Virgini an liceat occidere inuaſorem pudicitiæ. 152. An pro ſeruandâ caſtitate mortis periculo ſe exponere.
Vitam an liceat abbreuiare. 151. Eius defenſio. 15[illegible] & ſeq.
Votum quid ſit, & quotuplex. 109. Quæ requiruntur voto

voti deliberatio,& intentio.110.& ſeq.Voti materia.113.& ſeq. Voti quæ, & quanta ſit obligatio. 114.& ſeq. An quis teneatur voto, de quo dubitat,an ſit emiſſum.8.De voto emiſſo dolere quale ſit peccatum.115. An duplicem malitiam admittat, qui violat votum de re iam antè præceptâ.ibid.Voto alieno an quis obligetur? ibid. Qui vouit rem ab altero præſtandam, ad quid teneatur.ibid.Vota perſonalia à quo ſint implenda.116.Realia vnde ſoluenda.ibid. Conditionalia an obligent ceſſante conditione.ibid. Votum amplectendæ religionis ad quid obliget. 117

Vouentis intentio vnde in dubio ſit colligenda. 118. Voti obligatio quot modis tollatur. ibid. Qui poſſint directè irritare.119.121.& ſeq.Quinam indirectè. 121. Quinam in eis diſpenſare. 123.Voti commutatio quid ſit.122. Quid circa eam requiratur, vt licitè fiat. ibid. Qui poſſint commutare. 123

Votum caſtitatis.192.An ſimplex caſtitatis votum impediat matrimonium.561. An ſolemne idem dirimat. 565

Votum religioſæ obedientiæ ad quid obliget, 292

Votum religioſæ paupertatis. 289

Vſura quid ſit.215.Quale peccatum. ibid.

Variæ ſpecies vſuræ. 416. & ſeq.

Vſurariorum & cooperantium obligatio & pœna quæ ſit. 219. An ab vſurario liceat petere mutuum. 83

Vxor ad quid teneatur erga maritum. 560. An, & quàm grauiter peccet:ſi marito inuito quid auferat. 177. An teneatur ad reſtitutionem. 175 Quæ bona poſſit expendere. 177.& ſeq.

Vxoricidium an impediat matrimonium. 561

FINIS.

Ad Meiorem Dei Gloriam.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google